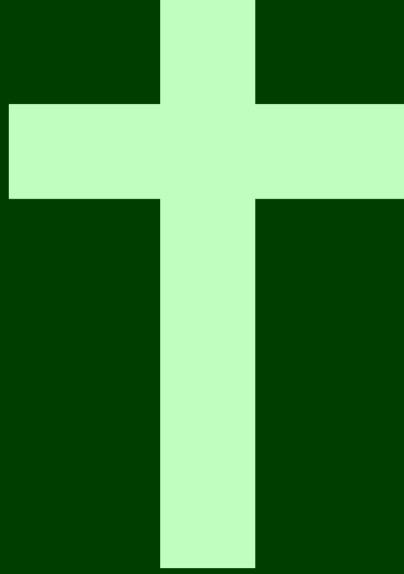

Diilon-nelma
Tobisĩfelenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

Diilon-nelma Tobisifeleni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11

Contents

Matie seβε	1
Marke seβε	53
Like seβε	84
Nsāa seβε	136
Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma	173
Ɔromutaamba seβε	220
Korēntitaamba seβεdielāno	242
Korēntitaamba seβεhāalino	263
Galasitaamba seβε	277
Efesitaamba seβε	285
Filiputaamba seβε	292
Kolɔsitaamba seβε	297
Tesaloniketaamba seβεdielāno	302
Tesaloniketaamba seβεhāalino	307
Timote seβεdielāno	310
Timote seβεhāalino	317
Tite seβε	322
Filemɔ seβε	325
Ebire ba seβε	327
Sake seβε	344
Pier seβεdielāno	350
Pier seβεhāalino	356
Nsāa seβεdielāno	360
Nsāa seβεhāalino	366
Nsāa seβεsielino	367
Yuda seβε	368
Ampigāama	370

Matien nyegãan Yesu maama man Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hãalãbilonɔ (9.9; 10.3). U nyegãan u sebɛ-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigãan-ba wuɔ nuharungu si dii, Diilonɔ un pãa nunɔgu-i aa saan *Konkortienɔ man, u yaa Yesu-i. Aa Diilonɔ un waan maman *Tobisicɔlonnin-sebɛ-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesun huɔn dumaa, Matie duɔn u sebɛ-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batɛmu-i ka cor baa *Sitãnin juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hiekuraangu-na (sap. 1-4).

Ku huonɔgu-na, u dii u nunɔgu-i Yesun ciɛ u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waan Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U ciɛ gberɛ-wɛima bɔi (sap. 5-18). U siire kusuɔn-nu'i a kã *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Ban fiɛ ko-yo, Diilonɔ siire-yuɔ u temma-i (sap. 19-28).

Yesu waan nelma bɔi a kã *Diilonɔ-nellentesinni kũnɔgu-na.

Matie huɔnu u sebɛ-i sɔmma ndii: Baman hũyãa Diilonɔ-maama-i ban saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5-7). Yesun puɔraa u *hãalãbiemba-i ba ka wan *Diilonɔ-bãangu maama-i kusuɔn-nu (sap. 10). Gbãɛini man pigãan Diilonɔ-nellentesinni-i (sap. 13). Diilonɔ-dũn-baamban saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaanɔ timman-maama-i (sap. 24-25).

Yesu bĩncuɔmban cuu ba-naa dumaa (Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa bĩncuɔmban cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hãayɛlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hãayɛlmba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisãlmba namba.

³ Yuda sire da Perɛsi baa Sera. Bisãlnɔ daaba nyu-i ba taa ba bi-yo Tamar.

Perɛsi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacũnɔ.

Naacũɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bi-yo Araabu.

Bosi sire da Obɛdi. Obɛdi nyu-i ba taa ba bi-yo Uruti.

Obɛdi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi fanɔ yaa juɔ ce nellentienɔ-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciɛnɔ'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoram.

Yoram sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amo sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisālm̄ba namba.

Huɔŋgu fangu'i nuɔ-i ban bilaa *Isirahel-baamba-i k̄a baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Ban k̄aa Babiloni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadaki.

Sadaki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matā.

Matā sire da Yakɔbu.

¹⁶ Yakɔbu sire da Yosefu. Yosefu sire biɛ ciɛŋo.

U ciɛŋo-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari faŋo yaa huɔŋ Yesu maŋ ban biŋ-yoŋ *Kirsai.

¹⁷ Kuu dii ŋaa a doŋ Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba c̄ncieluo ba naa-i dii. Aa a doŋ Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i dii. A doŋ huɔŋgu fangu-na, ji hi Kirsai homma-i, tonaamba c̄ncieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii hɔlma-na.

*Yesu-Kirsai homma-i
(Like 2.1-7)*

¹⁸ Yesu-Kirsai huɔŋ homma maŋ, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dɔrŋo. Huɔŋgu nanɔ juɔ hi, *Diilon-Yal die ce kusɔŋgu yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo ciɛŋo yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfɛɛŋo. Uŋ daa kusɔŋgu yieraaya u dɔrŋo-na dumaanɔ-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluonɔgu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itienɔ *dɔrɔpuɔrbilonɔ naŋ wuɔ carra-yuɔ dānsāan-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, *Diilon-Yalle yaa ciɛ kusɔŋ daaku yiera Maari-i-na; baa k̄aalā, biɛ-yo. ²¹ U ka hoŋ naacombilonɔ. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yunɔgu yaa wuɔ koŋkortienɔ. U yaa ka kor u nellen-tobimba-i ba āmbabalma-na.»

²² Itien uŋ ciɛ u *pɔpuɔrbilonɔ waŋ mamaŋ, ma'i sa ciɛŋ daama-i wei? Pɔpuɔrbilonɔ waan-ma wuɔ:

²³ «Bilonyonyuro ka ce kusɔŋgu
a hoŋ naacombilonɔ.

*Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»**

Ku yunɔgu yaa wuɔ Diilonɔ dii baa-ye.

²⁴ Yosefuŋ juɔ sire duɔfūmmu-na, wuɔ ce Itienɔ dɔrɔpuɔrbilonɔ uŋ waan mamaŋ baa-yo aa u dɔrŋo k̄aal jo ji t̄ɛna baa-yo. ²⁵ Maariŋ k̄aalā jo, u juɔ bɔrɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo ciɛŋo. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonɔ yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienɔgu-i

¹ Yesu huɔŋ Betelɛmu, dii *Yude mara nuɔ. Huɔŋgu fangu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yunɔgu-na. Uŋ huɔŋ, hiriemba namba waa bāpagɔŋgu-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u k̄unɔgu-i wuɔ: «*Yuifu ba nellentienɔ maŋ huɔŋ fɛlɛmma-i uu dii hie? I daa u mɔɛle-i bāpagɔŋgu-na ku'i ciɛ i sire tiɛ jo die ji jaal-o.»

* 1:23 Isayi (Ésaïe) 7.14

3 Erɔdin nuɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pãŋ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. 4 Wuɔ bi *Diiløjigãntaamba yuntaamba maŋ waa nelle-na hiere baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortienjo* maŋ, u saaya u honŋ terienŋ haku-i nuɔ-i?» 5 Baa cira: «U saaya u honŋ Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilopɔpuɔrbilonjo nyegãanŋ ma yaa-i wuɔ:

6 *«Betelɛmutaanŋ namaa,
baa na ta na ne wuɔ si Yude nilɛiŋa-na hiere
namaa nelle yaa huɔŋ-nu dɛ!
Umanŋ ka waa *Isirahɛl-baamba yuŋ-nu,
umanŋ ka ta mi baamba yaanŋ-na tuɔ ne-ba,
u ka honŋ namaa nelle yaa nuɔ-i.»†*

7 Erɔdin juɔ suɔ *Kirsã munŋhommunŋ-terienŋgu-i, wuɔ cuo bi hirienŋ daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔɛl daadenŋ duɔŋ ta di hel huɔŋgu maŋ nuɔ-i. 8 Uŋ juɔ yuu ba piiye tũnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kãanŋ Betelɛmu-i-na na ka yuure u kũŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tũnu muɔŋo-i mi bi kã ka jaal-o.»

9 Erɔdin piiye baa-ba ti, baa sire ta ta ba kã Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɔɛl daade-i ba yaanŋa-na di wuɔ di kã. Baa ta ba nyaanu-diɛ. Diŋ kaa hi bilonŋ uŋ waa terienŋgu maŋ nuɔ-i, diɛ yiɛra ku yudɔrɔ-i-na. 10 Ba honŋ muɔ gbuu pãŋ fɛ. 11 Baa har suur ka da bilonjo-i baa u nyu-i. Baa dũuna jaal-o aa naa fir ba conŋorni-i hiel sɛnɛ hã-yo baa wusũnanjo a naara *miir-namma.

12 Banŋ juɔ'a ba bir, Diilonŋ wuɔ piiye baa-ba dãnsãanŋ-nu wuɔ ba baa kã Erɔdi terienŋgu-na ka tũnu-yuɔ. Baa pãŋ biɛ ba denŋ hũmelle.

Yosɛfubaa-ba gbaraa kã Esipi

13 Hirienŋ banŋ taa, Itienjo *dɔrɔpɔpuɔrbilonŋ wuɔ carra Yosɛfu-i dãnsãanŋ-nu a wanŋ baa-yo wuɔ: «Yosɛfu, *Erɔdi ka sire wuɔ u taara naacombilonjo-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyuŋo-i hiere na ka tĩɛna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» 14 Yosɛfu wuɔ bi sire isuŋgu fanŋgu-na a biɛ naacombilonjo-i baa u nyu-i hũu ŋ hã-mi! Esipi. 15 U kãa ka tĩɛna kusuŋ-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itienŋ uŋ ciɛ u *pɔpuɔrbilonjo wanŋ nelma maŋ, ma'i sa juɔŋ daama-i wɛi? Pɔpuɔrbilonjo waanŋ-ma wuɔ:

«*Mi ciɛ mi biɛŋo hel Esipi-i-na.*»‡

Erɔdin ciɛ karaanŋu maŋ baa Betelɛmutaamba-i

16 *Erɔdin juɔ niya naa, wuɔ suɔ wuɔ hirienŋ daaba tãalãa-yo aa cor ba denŋ. U huɔŋ kaa gbuu pãŋ du. Wuɔ cira ba wuɔra ko naacombiamba maŋ saa cor biɛna hãi yogo Betelɛmu-i-na hiere baa nilɛiŋa maŋ u kɔtɔnni-na. Hiriamba naa pigãanŋ-yo huɔŋgu fanŋgu yaa-i wuɔ mɔɛle duɔŋ ta di hel. 17 *Diilonŋ uŋ puɔraa *Seremi wanŋ mamanŋ, ma'i saa ce daama-i wɛi? Seremi waanŋ-ma wuɔ:

18 «*I nu molo kaal Arama-i-na;
kutienjo kaal kuliinŋ-kaaluŋgu.
Arasɛl yaa kaalaanŋ wuɔ ba kuɔ u bisãlmba.
U sa nu gbɛnyɛmma.
U bisãlmba taa aa yanŋ-yo.*»§

Yosɛfubaa-ba siire ka tĩɛna Nasarɛti

19 *Erɔdin juɔ ku, Itienjo *dɔrɔpɔpuɔrbilonjo nanŋ wuɔ carra Yosɛfu-i dãnsãanŋ-nu dii Esipi-i-na 20 a wanŋ baa-yo wuɔ: «Bamanŋ taa ba taara ba ko naacombilonjo-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyuŋo-i na bir na kã *Isirahɛl-na.» 21 Yosɛfu

* 2:4 Banŋ gbɛŋ Yuifu ba nellentienjo maŋ, baa Konkortienjo-i, nelduɔŋo yaa-i bande-i-na. † 2:6 Mise (Michée) 5.1 ‡ 2:15 Ose (Osée) 11.1 § 2:18 Seremi (Jérémie) 31.15

wuɔ bi sire a biɛ naacombilonɔ-i baa u nyu-i ba bir kã Isirahel-na. ²² Erɔdi biɛnɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefun kãa, wuɔ nu-ma wuɔ tuon un kuu, u yaa ciɛ nellentienɔ-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kã ka tiɛna terienɔ-gu-na. Diilonɔ wuɔ piye baa-yo dãnsãan-nu wuɔ u kã u ka tiɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kã ka tiɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilopɔpuɔrbiemba waan-ma wuɔ: «Ba ka ta ba bi *Konjkortienɔ-i Nasarɛtiyenɔ», ma bi ciɛ.

3

Nsãa-Batisee andaanɔ-i

(*Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsãa 1.19-28*)

¹ Ku huonɔ-gu-na, *Nsãa-Batisee wuɔ ji sire tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa nuamba-i dii *Yude *hɛkuraanɔ-gu-na. U taa u piye wuɔ: ² «Naananɔ na cilɔbalaanɔ-i, *Diilonɔ-bãanɔ piyaa ti!» ³ Diilonɔ puɔraa *Isayi wan Nsãa fuɔ maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraanɔ-gu-na wuɔ:

«Migãan Itienɔ hũmienɔ-i

Cãan-yan na viinu-yɛi.»*

⁴ Jonɔgoruo man waa Nsãa huonɔ-gu-na, baa sũɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsinni aa u taa u pɛyɛ u negelle-i baa cãanun-kpãnkpaanɔ-gu. U taa u wuɔ dũngbermba baa sɔllu. ⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa baman waa *Yurdɛ nuoraanɔ katɔnni-na hiere ba taa ba kã u wulaa ⁶ ba kã ba wan ba cãlmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ *batisee-ba Yurdɛ nuoraanɔ-gu-na.

⁷ Nsãan juɔ da *Fariisebaa-ba-i baa *Sadusiisebaa-ba kũɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batisee-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tũnu-nei wuɔ da na batisee Diilonɔ siɛ ka gãn baa-na? ⁸ Yaan aa na ta na ce kumanɔ faa, ku yaa ka pigãan wuɔ na naana na cilɔbalaanɔ-i kelkel. ⁹ Baa na da niɛ si *Abiramun yen na bincɔinɔ Diilonɔ siɛ ka gãn baa-na. Mi tũnu-nei: Nanɔ fiɛ da tãmpɛnɔ man daaya-i, Diilonɔ gbãa bir-a ce-ya Abiramu hãayɛlmba namaa fuonɔ-gu-na. ¹⁰ Maale nunɔ saaraa jina. Tibiinɔ man da ku saa man biefɛfɛinɔ, ku jũn aa senu. ¹¹ Muɔmi batisee-na baa hũmma yon da mi pigãan wuɔ na naana na cilɔbalaanɔ-i; nɔga molo ka jo mi huonɔ-gu-na. Kutienɔ fɔnɔgũɔ jienya mei wuonɔ-i. Mei saa piɛra u natãanɔ-i. Fuɔ ka batisee-na baa *Diilonɔ-Yalle baa dãamu. ¹² Kɔkɔruonɔ dii u nanɔga-na. U ka pe u dɛmma-i. Duɔ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i dii-de inɔngɔ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa dɛn dede.»

Yesu batiseema-i

(*Marke 1.9-11; Like 3.21-22*)

¹³ Nsãa un taa u *batisee nuamba-i huonɔ-gu-na, Yesu wuɔ sire *Galile-i-na a kã *Yurdɛ-i-na u duɔ ka batisee-yo. ¹⁴ Nsãa wuɔ ka muɔ jãn wuɔ fuɔ siɛ ce-ma. Aa naa tuɔ piye baa-yo wuɔ: «Nuɔnei saaya n batisee muɔ, nuɔ da n bir yan aa jo wuɔ mei ji batisee-ni, mi batisee-ni niɛ?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ un'a ma ce dumaa, yan i ce-ma dumɛi. Yan aa n ce-ma nãa min waan-ma dumaa.» Nsãa wuɔ naa wuɔ hũu-ma.

¹⁶ Ban juɔ batisee Yesu-i ti aa u hel hũmma-na, dɔrɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonɔ-Yalle hilaa konhurun temma jo ji diire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛnɔ yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛn mi huonɔga-i.»

* 3:3 Isayi (Ésaie) 40.3

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huonɔŋu-na, *Diilonɔ-Yalle kã baa Yesu-i *hiekuraanɔŋu-na *Sitāni duɔ ka guɔl u gbeini-i. ² Uɲ kãa, wuɔ ce bãanɔ-yinni komuɔŋa hãi baa isuɔyinni komuɔŋa hãi u saa dii kuuwuonɔŋu u nunɔŋu-na. Yin daaninɔ juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitāni wuɔ jo ji wanɔ baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ-Bienɔ yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛɛŋ daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: *«Niiwuoni-i yonɔ, ni sie gbãa ce nelienɔ nuɔ ŋ ba. Nɔ saaya ŋ bi ta ŋ nu Diilonɔ nuɔ-ãndaanɔŋu-i hiere naara.»*»*

⁵ Uɲ piiye dumaanɔ-na, Sitāni wuɔ kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diilonɔ-Bienɔ yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire i ne! Ma sɪ ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: *«Diilonɔ ka ce *dɔrɔpuɔrbiemba tũu-ni ba nammu-na ŋ baa ji tistɪ ŋ fɛɛ† ke?»*

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: *«Baa dãn Itienɔ-i Diilonɔ-i ŋ ne.»*‡»

⁸ Sitāni wuɔ tiraa kã baa-yo tãnunɔŋu nanɔŋu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigãan-yo nilienɔ-i hiere baa a huɔya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da ŋ dũuna jaal-mi, ninɔ daa nilienɔ manɔ daaya-i hiere mi ka hã-ni baa-ya.»

¹⁰ Uɲ waanɔ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitāni, kã ŋ filienɔ ŋ halanɔ! Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: *«Nɔ saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienɔ-i Diilonɔ yaa-i, aa ta ŋ cãa u yaa u diei yonɔ.»*§»

¹¹ Sitāni wuɔ naa u ta aa yanɔ-yo. Uɲ taa, dɔrɔpuɔrbiemba namba jo ji ta ba kãyã-yuɔ.

Yesuɲ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

¹² Huonɔŋu nanɔŋu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kã *Galile-i-na. ¹³ Uɲ kãa, u saa ka tiena Nasarɛti-i-na, wuɔ kã ka tiena Kafarnamu, dii dalanɔŋa caanɔŋu-na. Terienɔŋu fanɔŋu-i, Sabulɔ hɛma, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilonɔ uɲ puɔraa *Isayi wanɔ mamanɔ, ma'i sɪ daama-i wei? ¹⁵ Isayi waanɔ-ma wuɔ:

*«Sabulɔ hɛma-na, Nefutali nelle-na,
dii dalanɔŋa caanɔŋu-na,
kã ka hel dii *Yurdɛ nuoraanɔŋu bomborma-na,
a bie Galile-i hiere, *nieraamba nelle-i,
bamanɔ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.*

¹⁶ *Bamanɔ waa kukulmanɔ-nelle-na kuliinɔŋu nammu-na, bãanɔŋu paa-bei.»**

¹⁷ Yesuɲ kãa dumaanɔ-na, wuɔ donɔ tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naananɔ na cilɔbabalanɔ-i, *Diilonɔ-bãanɔŋu piyaa tɪ!»

Yesu bie gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)

¹⁸ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba nanɔ juɔŋo *Galile dalanɔŋa-na. Ba waa ba hãi; nelienɔ baa u hãanɔ. Ba bɪ mɔlnɔ-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bɪ hãanɔ-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilienɔ-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãn nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huonɔ-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanɔŋa-na, a tiraa da naacolnɔ nanɔ baa u

* 4:4 Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebɛ (Deutéronome) 8.3 † 4:6 Gbelienmanɔ-nalãanɔŋu (Psaume) 91.11-12

‡ 4:7 Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebɛ (Deutéronome) 6.16 § 4:10 Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebɛ (Deutéronome) 6.13 * 4:16 Isayi (Ésaïe) 8. 23-9.1

hãaŋo a naara ba to. Ba bɪ tuoŋo-i Sebede aa bɪ bɛpomɔlŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bɪ bɛpuɔmba-i.
²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huoŋ-nu.

Yesu waan Diilon-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u wan Diilon-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ wan *Diilon-bãaŋgu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sɪnni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sɪnni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdɛ bãpagũŋgu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlaa

(Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kũɔlãa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ kã ka nyugũŋ tãnuŋgu naŋgu-na tɛna. U *hãalãbien baa jo ji ciilã-yuɔ. ² Wuɔ don tuɔ piiye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaŋ baa Diilonjo-i, ba yunni dɔlaa;
 *Diilon-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlaa;
 Diilonjo ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hɔhinantaamba yunni dɔlaa;
 hɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyen kuuviŋgu cemma-i, ba yunni dɔlaa;
 ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarreŋ yeŋ bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa;
 Diilonjo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hɔmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa;
 ba ka da Diilonjo-i.

⁹ Bamaŋ fɛŋ ba muntɛnammu-i, ba yunni dɔlaa;
 Diilonjo ka tuɔ bɪ ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpãncɔlgũɔ ba viisɪnni maama-na, ba yunni dɔlaa;
 Diilon-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaanŋu sɪnni-i hiere nei mei maama-na, na yunni dɔlaa. ¹² Taa na gbu na nye aa na fɛ na hɔmmu-i; Diilonjo ka pã-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ siire namaa yaanŋa-na, ba cie-ba sũlma dumɛi.»

Namei dãmma, namei cecerma

(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dãmma-i hɛma-na. Nŋa dãn da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? Ma siɛ gbãa fa weima; ba biɛ ka kũnna fuorenŋ.

¹⁴ «Namei fitimbaa namaa hɛma-na. Na saa da, nelle maŋ da di waa tãnuŋ dɔrɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celien fitinuɔ-i aa biɛ bɪŋkũŋgu cure-yuɔ. Ba haa-yo dɔrɔ terienŋu ce hiere da gbãa. ¹⁶ Fitinuɔŋ ceŋ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumɛi nuɔmba hɔlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfamma-i aa ta ba kaal na To-i dɔrɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u den hũmelle

17 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da niɛ sɪ *Moisi-i baa *Diilonɔpɔrbiemban nyegãan maman hã-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i sɪ. Mi juɔ da mi ji pigãan-na nelma famma belle yaa-i. 18 Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Dɔrɔ-i baa hɛma-i da ni gbãŋ waa tɪ, nelma diei siɛ gbãa gbuo nel daama-na. Halle cɛkũɔ, ma siɛ gbãa gbuo, fuɔ miwaanɔ timma. 19 Terienɔŋu fanɔŋu-na, halle nelma man yuraanu yan nel daama-na, uman duɔ saa wuɔ ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuɔ temma-i, u yaa ka waa huonɔŋu-na *Diilonɔ-nelle-na. Nga uman duɔ wuɔ ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuɔ temma-i, kutienɔ ka ce nelbuɔ Diilonɔ-nelle-na. 20 Mi tũnu-nei: Da na saa vii yan *ãnjɪnamma pigãataamba-i baa *Farisɪɛbaa-ba-i, na cɛraa na suur Diilonɔ-nelle-na.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã hɔdulle-na
(Marke 11.25; Like 12.57-59)

21 «Nan siire, na nuɔ wuɔ ma waanɔŋ baa i bɪncuɔmba-i wuɔ molo saa saaya u ko u nanolɔŋo.* Da ŋ ko ŋ nanolɔŋo-i ba saaya ba bɪ-ni fãamaanɔŋ ba terienɔnu. 22 Nga ma minɔŋ ka wanɔŋ maman baa-na ma yaa daama: Nuɔni manɔŋ da ŋ nyɔ ŋ nuonɔŋu baa ŋ nanolɔŋo-i, ba saaya ba bɪ-ni fãamaanɔŋ ba terienɔnu. Uman duɔ tuora u nanolɔŋo-i wuɔ mimilãŋo, ba ka bɪ kutienɔŋo-i fãamaanɔŋ ba terienɔnu. Uman duɔ bi gbɛ u nanolɔŋo-i wuɔ nelsɔsɔinɔŋo, ba ka caa kutienɔŋo-i. 23 A ce dumaanɔŋo-na, da ŋ fiɛ kã baa bɪŋkũŋgu da ŋ ka pã-ku hã Diilonɔŋo-i, aa ka ne da wɛima dii nuɔ baa molonɔŋ hɔlma-na, 24 yanɔŋ ku bɪŋkũŋgu-i dii mumbuolmunɔŋ-terienɔŋu caanɔŋu-na aa ŋ jo na ji nunu na-naa baa kutienɔŋo-i igɛna aa ŋ suɔ ŋ kã ŋ ka pã-ku ŋ hã Diilonɔŋo-i.

25 «Molonɔŋ cɛmɛl da di waa-niɛ aa wuɔ u ka bɪ-ni, gbãŋ baa-yo; baa yanɔŋ ãndaanɔŋu hi fãamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hã fɔŋgɔtaamba-i baa-ni, fɔŋgɔtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. 26 Mi wanɔŋ ninsonɔŋo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pã ŋ cɛmɛlle tɪ hierɛ, ŋ cɛraa ŋ da munɔhelmu.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã cakũŋgu-na
(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

27 «Nan siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ ŋ saa saaya ŋ ce *fuocesɪnni.† 28 Nga ma minɔŋ ka wanɔŋ maman baa-na ma yaa daama: Nuɔni manɔŋ da ŋ ne molonɔŋ ciɛŋo-i baa yufelle nande, kuu dii ŋaa ŋ gaala baa-yo tɪ ŋ huonɔŋga-na. 29 Terienɔŋu fanɔŋu-na, da ŋ da ŋ nadiɛyufelle dii-ni kuubabalaanɔŋu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalɛi. Da ŋ suur yufeduɔla nuɔ Diilonɔŋ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufienɔŋa-i a hãi-i-na. 30 Da ŋ da ŋ nadienɔŋga dii-ni kuubabalaanɔŋu cemma-na, kar-ka ŋ fara ŋ nanna dii daalɛi. Da ŋ suur nagãduɔla nuɔ Diilonɔŋ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hãi-i-na.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã ãnsorre bɔrɔmma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

31 «Nan siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: «Uman duɔ nanna u ciɛŋo-i, u saaya u nyegɛŋ sebɛ hã-yo. Sebɛ manɔŋ pigãan wuɔ ba ãnsorre buɔra.»‡ 32 Nga ma minɔŋ ka wanɔŋ maman baa-na ma yaa daama: Ciɛŋo manɔŋ duɔ u sa wuɔra u ce bɛmba, aa u bɔlɔ nanna-yuɔ, kuu dii ŋaa u diyaa-yo *fuocesɪnni-na. Aa da ba bi nanna ciɛŋo manɔŋ aa ŋ biɛ-yo, ŋ saa wuɔ Diilonɔŋ-hũmelle; ŋ ciɛ fuocesɪnni-i dumaanɔŋo-na.»

Yesuŋ waanɔŋ maman a kã Diilonɔŋ-yerre bɪmma-na

* 5:21 Helmanɔŋ-sebɛ (Exode) 20.13; Anɔŋnamma tiyemmanɔŋ-sebɛ (Deutéronome) 5.17 † 5:27 Helmanɔŋ-sebɛ (Exode) 20.14; Anɔŋnamma tiyemmanɔŋ-sebɛ (Deutéronome) 5.18. ‡ 5:31 Anɔŋnamma tiyemmanɔŋ-sebɛ (Deutéronome) 24.1

³³ «Nan siire, na nuo wuo ma waan baa na bincuamba-i wuo: <Da n pa nungu aa bi Diilonjo yerre-i wuo n ka ce maman, ce-ma; baa yan-ma.>§
³⁴ Nga ma min ka wan maman baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bi Diilonjo yerre-i u nungu-na gbula. Molo baa hiel u niele dorɔ-i-na; Diilon-muntienammu. ³⁵ Molo baa bi hiel u niele hɛma-na; Diilon gbeini-munjnammu. Molo baa bi cira fuo baa *Yerusalemu; Itienjo nelle yaa difande-i. ³⁶ Molo sie gbãa ce halle kuosingu diei pusun u yungu-na, u sie bi gbãa ce ku biil; terienju fangu-na, molo baa bi cira fuo baa u yungu. ³⁷ Da ba yuu-na maman, da ku ma yaa-i, na cira: <Uu, ma yaa-i.> Da ku ma'i si, na cira: <E'e, ma'i si.> Baa na cira: <Muo baa Diilonjo mi saa ce daama-i!> *Sitāninelma-i mafamma-i.»

Yesuŋ waan maman a kã sɔlaanŋu maama-na
(Like 6.29-30)

³⁸ «Nan siire, na nuo ba ciera uman duo muonu u nanoln yufelle, ba bi muonu kutienjo diele-i ku sɔlaanŋu. Uman duo ka u nanoln nyilāanŋu, ba bi ka u kungu-i ku sɔlaanŋu.* ³⁹ Nga ma min ka wan maman baa-na, ma yaa daama: Unan nuo n baa ji ce n nanolnjo-i kuubabalaanŋu wuo n suu sɔlaanŋu. Uman duo caa n nadietungu-i, bir daaku-i n hã-yo. ⁴⁰ Uman duo u ka bi-ni fongotaan-terien-nu a huu n jonjoryelle-i, hã-yo baa-yo baa n jonjorbuo-i hiere. ⁴¹ Fongotienjo man duo haa congoruonŋu hã-ni wuo n tuu saan-yo cellɛ, saan-yo n maa baa-yo. ⁴² Uman duo carã n wulaa, hã-yo. Uman duo jo wuo n hor-o, baa balan-yo.»

Taa na dɔl baa na bigaarãamba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Nan siire, na nuo ba ciera wuo: <N saaya n ta n dɔl baa n nanuamba-i† aa bigaan n bigaarãamba-i.> ⁴⁴ Nga ma min ka wan maman baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigaarãamba-i, taa na carã Diilonjo-i na hã baman cien-nan kpāncɔlgũo-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dorɔ-i-na u ben namaa kelkel. U yaa hielaan baanŋu-i u hã nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuo dāa u hã nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yun haku-i dii-kuo? Halle nelbabalaamba‡ gbã ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fienu na jaal na sɔsuotaamba yon, hai moloŋo-i sie gbãa ce kufanŋu-i? Baman sa suyaan Diilonjo-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, naa na To man dorɔ-i-na un cen dumaa.»

6

Ba hã moloŋo-i binjkungu-i nie?

¹ Ku huonŋu-na Yesu wuo cira: «Baa na ta na wuo na Diilon-humelle-i wuo nuomba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dorɔ-i-na u sie ka pa-na. ² Da n da binjkungu da n hã suntienjo-i, baa ce naa yetaarataambaŋ cen dumaa *Diilonelhāalādūnni-na baa nellen-huonŋa-na; ba taara nuomba da-ba aa cira bafamba faa. Mi wan ninsoŋo-i baa-na: Baman cien kufanŋu-i, ba daa ba maacemma sully-i ti. ³ Nga da n'a n hã moloŋo-i binjkungu-i, hã-yo aa n baa yan

§ 5:33 Niēn Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. * 5:38 Niēn Helman-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21. † 5:43

Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegāan girekimma-na wuo: «Halle *nampohūutaamba gbã ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kãŋ nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Niēn āfirnumma-na.

halle η j̄iekpekpeln̄o suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Nin̄ ciɛ kumaŋ, η To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka p̄a-ni ku sɔlaaŋgu.»

Diilon̄ uŋ saaya u cārā dumaa

⁵ «Da na'a na cārā Diilon̄o-i baa na ta na ce ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataaŋ da ba'a ba cārā Diilon̄o-i *Diilonelhāalādūnni-na, halle baa nellen̄-huɔŋga-na, ba sire yiɛra ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ ciɛŋ kufaŋgu-i, ba daa ba maacemma sully-i t̄i. ⁶ Da ŋ'a η cārā Diilon̄o-i, suur dūŋ-nu aa η b̄iŋ-ku η fɛɛŋ nuɔ, η To dii terien̄gu faŋgu-na, cārā-yuɔ. Nin̄ fuyaa ta η ce kumaŋ u daa-ni, u ka p̄a-ni.

⁷ «Da na ta na cārā Diilon̄o-i, baa na ta na piye pirri ŋaa bamaŋ sa suyaan̄ Diilon̄o-i baŋ ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ s̄i da ba piye agaga ku yaa Diilon̄o ka nu ba nuŋgu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaaŋo-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cārā, na To suyaan̄ kumaŋ maama-i dii-n̄ei t̄i.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cārā Diilon̄o-i dumandɛ:

⟨I To nuɔni maŋ dii d̄ɔrɔ-i-na,

yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilon̄ nuɔŋo-i.

¹⁰ Pa η b̄aaŋgu-i yiɛ.

Ŋ huɔŋgaŋ ceŋ dumaa d̄ɔrɔ-i-na, yaŋ ka ta ka ce dum̄ei h̄iɛma-na.

¹¹ H̄a-ye nyuŋgo ku niwuoni-i i wuo.

¹² Ce jande yiɛ ŋaa miɛ iŋ ceŋ jande-i dumaa bamaŋ cālāaŋ-yeŋ.

¹³ Baa yaŋ w̄eima gb̄aa tāal-e dii-ye kuubabalaan̄gu cemma-na. H̄u-ye *Bigāarāŋo nyis̄enni-na.

[F̄ōŋgūɔ dii baa nuɔnei h̄onni-na hiere baa himma-i aa η tiraa waa b̄oi.]

¹⁴ «Na saa da, moloŋ duɔ cāl-ni aa η yaŋ ma t̄i, nuɔ da η bi cāl η To-i d̄ɔrɔ-i-na, u ka bi yaŋ ma t̄i. ¹⁵ Ŋga namaa da na'a na siɛ yaŋ banamba maama t̄i, na To ce niɛ aa yaŋ namaa maama t̄i u huɔŋga-na?»

Yesuŋ waan̄ mamaŋ a kā sūŋgu yaŋga-na

¹⁶ «Da na dii sūŋgu-i, baa na v̄aa na yammu-i ŋaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataaŋ da ba dii sūŋgu-i, ba v̄aa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa sūŋgu. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ ciɛŋ kufaŋgu-i, ba daa ba maacemma sully-i t̄i. ¹⁷ Ŋga da η dii sūŋgu-i, saar η yaan̄ga-i da welewele aa η migāaŋ η yukuɔs̄inni-i fafamma, ¹⁸ ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ η diyaa sūŋgu. Ŋga η To maŋ fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yoŋ. U da mamaŋ fuyaa hiere. U ka p̄a-ni.»

Yesuŋ waan̄ mamaŋ a kā w̄eis̄inni yaŋga-na

(Like 12.33-34)

¹⁹ «Baa na ta na gbagbarra miwaan̄ daayo w̄eis̄inni huon̄-nu. Na saa da, nyɛiŋo dii, gb̄ellūɔ bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dūnni-i. ²⁰ Yaan̄ aa na ta na taara d̄ɔr-niini yaa-i. Nyɛiŋo si dii terien̄gu-na duɔ ji wuo-ni, gb̄ellūɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, neliɛŋ nuɔ da η tiera kusuɔŋ-nu, η huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

Yufelle-i baa fit̄inuɔ-i kuuduɔŋgu yaa-i

(Like 11.34-36)

²² «Neliɛŋ nuɔ η yufien̄a yaa η fɛɛŋ kerre fit̄inuɔ-i. Ŋ yufien̄ da a fa, η waa cecerma-na. ²³ Ŋga η yufien̄ da a saa fa, η waa kukulma-na. Kumaŋ ciɛŋ cecerma-i ku h̄a nuɔ, da ku d̄iŋ aa yaŋ-ni, η ce niɛ η siɛ waa kukulberre-na?»

Diilon̄o-i baa gbein̄a-i nan̄ par bige-i?

(Like 16.13)

²⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Nɛliɛ siɛ gbãa tuɔ cãa nuɔmba hãi. N̄ ka da u bigãaŋ u diei aa dɔl u diei; u ka waa baa u diei aa cɪina u diei. Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i, na siɛ gbãa ta na kuye Diilonɔŋo-i aa bi ta na kuye gbeinɔŋa-i terduonɔŋu fanɔŋu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niiwuoniŋ-kũŋgu-i baa na niidiiniŋ-kũŋgu-i. Nɛliɛŋ nuɔ ŋ yunɔŋu saa buɔ niiwuoni-na wɛi? Aa ŋ kũɔma saa buɔ niidiini-na wɛi? ²⁶ Niɛŋ huriimba-i dɔrɔ-i-na, ba sa guona, aa inonɔŋɔbaa-ba sɪ baa-ba, ŋga na To-i dɔrɔ-i-na u hã ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wɛi? ²⁷ Namaaŋo-na, hai molonɔŋo-i baa u hɔculle-i u gbãa naara kunaanɔŋu u yinni-na? ²⁸ Mafamaŋ yaraa-na, bige-i ciɛ na hɔmmu ta mu cu baa na niidiiniŋ-kũŋgu-i? Na sa ne hɛŋɔŋun punɔŋu fafamma dumaa wɛi? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi sũ jonɔgorbaa. ²⁹ Mi tũnu-nei: *Salomɔ-i baa u wɛisinni-i hiere u saa ji dii kompanɔŋa maŋ faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hɛŋɔŋu maŋ hɛŋɔŋu, Diilonɔŋu duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunɔŋo-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bisɪnuɔ dãamu waa da mu caa-ku, namaa namanɔŋ nelbilienɔŋ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanɔŋa-i Diilonɔŋo-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: «I ka wuo bige-i? I ka nyonɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?» ³² Bamaŋ sa suyaanɔŋ Diilonɔŋo-i, ba yaa gbagbaraayanɔŋ nifanni huonɔŋ-nu. N̄ga namaa To-i dɔrɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³³ Yaanɔŋ *Diilonɔŋ-nelle maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna aa na ta na ce u huonɔŋa-i, na ka da u hãa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaanɔŋ bisɪŋ ku maama-i na hã bisɪŋ ku yiinɔŋu baa-ma. Yiinɔŋu yiinɔŋu, baa ku yunɔŋu-maama.»

7

Yesuŋ waanɔŋ mamaŋ a kã cãlma yanɔŋa-na

(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cãl banamba-i ku yaa Diilonɔŋo siɛ ka cãl-na. ² Nanɔŋ cãl nuɔmba-i dumaa, Diilonɔŋo bi ka cãl-na dumɛi. Aa nanɔŋ fiŋ baa kekerienɔŋu maŋ na hã nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hã namaaŋo-i. ³ Nanɔŋ ciɛ niɛ da hũyãŋo-i unanɔŋ yufelle-na, aa daabolma maŋ nanɔŋ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nanɔŋ yufelle-na jũnnu dumandɛ-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienɔŋo-i wuɔ: «Yanɔŋ mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni!» ⁵ Anɔŋbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbãa hiel hũyãŋo-i ŋ nabentienɔŋo yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hã juoraamba-i Diilonɔŋ-bĩmbĩnni-i. Da na hã-ba baa-ni, ba gbãa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i pɛrmba hɔlma-na, ba ka fiɛna-niɛ muonu-niɛ hã-na.»

Yesuŋ waanɔŋ mamaŋ a kã Diilocãrãlle-na

(Like 11.9-13)

⁷ «Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayanɔŋ! Na ka da. Biɛŋ! Ba ka siɛ-na. ⁸ Umanɔŋ duɔ tuɔ cãrã, ba hã u yaa-i, umanɔŋ duɔ tuɔ taara, u yaa daanɔŋ, aa umanɔŋ duɔ tuɔ bĩ, ba siɛ kufanɔŋu tienɔŋ yaa-i. ⁹ Namaaŋo-na, hai molonɔŋ bienɔŋo-i duɔ cãrã *buruo u wulaa, u yanɔŋ-yo aa biɛ tãmpɛlle hã-yo? ¹⁰ Ni ma'i sɪ, duɔ cãrã teterienɔŋo, u yanɔŋ-yo aa bel jɛŋo hã-yo? ¹¹ Namaa namanɔŋ balaanɔŋ, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i bĩmbĩfafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamaŋ cãarãŋ bĩmbĩfafanni-i u wulaa, u siɛ hã-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kumanɔŋ ba hã-na, taa na ce ku temma na hã banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hũmeyelle baa hũmbuɔ

(Like 13.24)

¹³ «Suuriŋ baa dumelle maŋ wullu-diele yaa-i, baa na suur baa dimaŋ gbaa-diele-i, difande kã dāamu-na. Hūmelle maŋ bi kãaŋ dāamu-na dii bi dii gbaa dumei. Nuamba bɔi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nga hūmelle maŋ kãaŋ Diilon-nelle-na, di wuosaanŋu jaŋ, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuamba bɔi sa biɛ difande-i.»

Ba suɔ nelfefeiŋo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i
(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba maŋ wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaaŋ na fere bei. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba hɔmmu sa suɔ aa donŋ ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pãŋ suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musiɛŋa kaapugammu-na wei? Aa ba sa bi biera hãlɛiŋa caaterreŋ-yuŋ-nu. ¹⁷ Tibifafaanŋu maŋ biefefeiŋa, aa tibibabalaanŋu maŋ biebabalɛiŋa. ¹⁸ Tibifafaanŋu siɛ gbãa maŋ biebabalɛiŋa, aa tibibabalaanŋu siɛ bi gbãa maŋ biefefeiŋa. ¹⁹ Tibiŋgu maŋ da ku saa maŋ biefefeiŋa ba ka jũŋ-ku aa senu-kuɔ. ²⁰ Terienŋu faŋgu-na, coikartaamba maŋ wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bi mi yerre-i aa ce mi huɔŋga-i kuuduɔŋgu si
(Like 13.25-27)

²¹ «Baa na da niɛ si bamaŋ hilaanŋ ba bi-mi yinni maŋ jonŋ <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diilon-nelle-na de! Ba'i si. Bamaŋ ciɛŋ mi To maŋ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋgeryiŋ da ku ji hi, nuamba bɔi ka cira: <Itie, i saa tie ce Diilopɔpuɔrunŋu-i naŋ yerre yaa nuɔ-i wei? I taa i gbuuse nuɔnei aa tie donya *jinabaa-ba-i. I ciɛ gbɛɛ-weima-i baa naŋ yerre yaa-i.> ²³ Da ba waŋ mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: <Kãaŋ na halaŋ mi caaŋ-nu; mi sa suɔ-na! Na hieroŋo-i ãmbabalmanciraanŋ namaa.>»

Jaagɔciraamba hãi maama
(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutienŋo-i mi gbãa saa-yo baa cɛcɛmuntienŋo maŋ maa u dũŋgu-i tãmpɛllen. ²⁵ Diilonŋ uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalumu sire mu siremma-i dũŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nga umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutienŋo saa baa mimilãŋo maŋ maa u dũŋgu-i hɛmugãan-nu. ²⁷ Diilonŋ uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalumu sire, ku pãŋ cii hiere biŋkũŋgu saa tɛ!»

²⁸ Yesuŋ juɔ piiye tɛ, u nel maa cu nuamba hɔmmu-i. ²⁹ U taa u piiye baa bibesinni u yaŋ *ãnjɛnamma pigãataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo naŋo
(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juɔ piiye tɛ, wuɔ hiire tãnuŋgu-na tuɔ kã. Nuɔŋ baa sire cu u huon-nu. ² *Wontorŋo naŋ wuɔ jo ji dũuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u naŋga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pãŋ ta-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. ⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu nelienŋo baa-ma de! Mamaŋ dii, kã *Diilojigãantienŋo wulaa u ka ne-ni aa ŋ pã niikonni maŋ dii pãmma ŋ hã-yo ŋaa *Moisiŋ nyɛgãan-ma dumaa* ku yaa nuamba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.»

* 8:4 Buolmaŋ-sebɛ (Lévitique) 14.2-32

*Yesu siire sorosi ba yuntienjo nanjo maacembilonjo-i
(Like 7.1-10)*

⁵ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uɲ kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntienjo nan wuɔ kã u wulaa ⁶ ka cira: «Itie, mi maacembilonjo nanjo gaala dii ciɲgu-na u sa gbãa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntienjo cira: «Itie, nuɔ ɲ saa saaya ɲ suur mɛi temman-temma dumelle-na. Nga yan aa ɲ wan nelma diei yon, mi maacembilonjo ka sire. ⁹ ɲ saa da, ma miɲ yɛɲ terienɲu man nuɔ-i, nuɔmba dii mi yun-nu; aa mɛi bi dii banan yun-nu. Da mi gbɛ uman miɛ: «Kã!» ɲ da u kãa. Da mi bi cira: «Jo!» ɲ da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembilonjo-i miɛ: «Ce daama!» ɲ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolɲ uɲ juɔ piye tɪ, Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da uman haa u nanɲa-i miɛ *nieryien daayo temma-i! ¹¹ Mi tũnu-nei: Nieraamba bɔi ka hel bãpagũngu-na baa bãsuurũngu-na a ka tiena baa *Abiramubaa-ba-i[†] dii *Diilon-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bãngu-i. ¹² Aa baman naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoren dii kukulma-na. Kaalungu siɛ waa dɛi terienɲu-na!»

¹³ Uɲ piye dumaanjo-na, wuɔ bir wan baa sorosi ba yuntienjo-i wuɔ: «Bir ɲ kũɲ, niɲ haa ɲ nanɲa-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Uɲ taa u wan mafamma-i huonɲu man nuɔ-i, maacembilon wuɔ sire dii ciɲgu-na.

*Yesu siire jaamba bɔi
(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)*

¹⁴ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ ta kã Pier dumelle-na kã ka da Pier cura[‡] si dii hinni. U kũma gbuu huol da pãmpãmpãɲ, u galla. ¹⁵ Yesu wuɔ bel u nanɲa-i, fafal muɔ pãɲ da-yuɔ terduonɲu fanɲu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersinni-i.

¹⁶ Bãanguɲ juɔ suur huonɲu man nuɔ-i, baa fũnuɲ jo baa *jina ba nuɔmba-i ji hã Yesu-i. Wuɔ donya jnabaa daaba-i baa u nuɲ-ãndaangu aa naa bi sire jaamba man waa hiere. ¹⁷ Diilon uɲ puɔraa *Isayi wan manan, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ:

«U hũyãa i mulɛma-i ce-ma u maama.

U siire-yiɛ i jarma-na.»[§]

*Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i
(Like 9.57-62)*

¹⁸ Yesuɲ daa nuɔmban yuu-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ wan baa u *hãalãbiemba-i wuɔ ba jãal kã dalanga bomborma namma-na. ¹⁹ *Anjinamma pigãatienjo nan wuɔ piɛ a wan baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niɲ kãɲ terni man nuɔ-i hiere.»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jɪɛ, ne! Muncɔmmu dii baa bũɔrãamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nga terienɲu sɪ baa *Molon-Bienjo-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yunɲu-i.»

²¹ U hãalãbilonjo nan wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yan mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tiɛ wuɔra.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ɲ yan, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

*Yesu yieraaya fafalbuɔ nanjo
(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)*

[†] 8:11 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ... a ka tiena baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilon-nelle-na. [‡] 8:14 Curanjo waa ciɲjo a saanu baa manan nyegãan girekimma-na. [§] 8:17 Isayi (Ésaie) 53.4

²³ Yesuŋ piiye dumaanɔ-na, wuɔ kã ka suur beŋo-na baa u *hãalãbiemba-i ta ba karnu dalanɔa-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaanɔa-i Yesu wuɔ duɔfũŋ. Fafalmu nan temma sire suuye-bei dii dalanɔa-na, ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. ²⁵ Hãalãbien baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii diɛ ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaanɔ-na? Na saa haa na nanɔa-i Diilonɔ-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kã ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hãalãbiemba hõmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Nɛliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu siire pepetaamba hãi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)

²⁸ Yesubaa-ban karaanu kã bomborre man nuɔ-i, ba bĩ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cincuoŋ-na. Baa naa silaa balan cor, a ce molo saa tuɔ siɛ u cor baa hũmelle fande-i. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-ba dumaanɔ-na. Ban juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasɩŋ wuɔ: «Diilonɔ-Biɛ, i ciɛ-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiɛ a ne da ku yiinɔu saa hi yogo.»

³⁰ Persãlle nande waa ba yaanɔa-na ta di wuora. ³¹ Jinabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaan na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalanɔa-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Ban gbaraa ka kunu hiero dumaanɔ-na, kutaan baa gbar ka wan-ma ciinɔu-na. Pepetaan daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuon baa hel hiero da ba ji ne Yesu-i. Ban juɔ ji da-yo, baa cãrã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔu-na.

9

Yesu siire murgu nanɔ
(Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Ban birii Yesu-i dumaanɔ-na, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu kã ba nelle-na. * ² Baa jo baa murgu nanɔ-i kuugallan-nu ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba nanɔa-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛinɔ-i wuɔ: «Mi jĩɛ, baa tie holle. N ãmbabalma hurii hiero.» ³ Un piiye dumaanɔ-na, *ãnjɩamma pigãataamba namba ta ba piiye ba huon-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilonɔ-i dɛ!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguon nelbabalan daama temma-i na hõmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na hama-i ce fɛu yan? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hãa *Molon-Bienɔ-i ku fõngũ-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallanɔu-i ŋ kũŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallanɔu-i tuɔ wuɔ u kũŋ. ⁸ Korma bir yan aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibienɔ! Hin daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

Matie ciɛ Yesu hãalãbilonɔ
(Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

⁹ Yesuŋ hilaa terienɔu-na, wuɔ u cor da *nampohũutienɔ nanɔ tɛnaana u maaceman-dũŋgu-na. Ba taa ba bĩ-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁰ Yiinɔu nanɔu-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *hãalãbiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niwuoni. Nampohũutaamba bɔi waa a naara

* 9:1 Ba waa tɛna Kafarnamu. Niɛŋ 4.13.

āmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piiye baa Yesu hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hāalātienɔ tuɔ wuɔ niiwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu ban piiyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da η waa hinni, η ka ce bige-i perruntien terien-nu? ¹³ Diilonɔ ciɛra: «*Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-min ku yan na niikonni-i.*»[†] Kāan na ka taara nelma famma yunɔgu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaan maa-na, mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaanɔgu saa saaya ku guɔl baa kuufeliɛnɔgu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)

¹⁴ Ku huonɔgu-na, *Nsāa-Batisei *hāalābien baa jo Yesu wulaa ji cira: «Hāalātie, miɛnɔ-i baa *Farisɛbaa-ba-i i hinu i dii sūnɔgu, bige-i ciɛ nan hāalābiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Ŋ jien duɔ tuɔ jā cienɔ, η gbāa kā ka vāa η yaanɔga-i tiena wei? Ku yaa ηaa bafamba kūnɔgu-i: Da mi saa ji waa ba hɔlma-na yiinɔgu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii sūnɔgu-i.» ¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompaɛɛnɔga a nar jonɔgorɔɔɔnɔ. Da η ce-ma, jonɔgorɔɔɔnɔ migāan tuɔ taalnu u kā. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfelenɔ cirkpɔɔɔnɔ-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔɔ ka muonu aa duvɛnɔ tiraa kūnna. Nga da η'a η dii duvɛnfelenɔ-i, η saaya η dii-yo cirkpɔɛɛnɔ-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yiɛraaya ciɛnɔ nan tamma aa sire bikulonɔ nanɔ
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ji tɛ Yesu nunɔgu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienɔ nanɔ juɔ ji dūuna u yaanɔga-na aa naa cira: «Mi bilonɔ jarma yaraa-yo, nga jo i ta η ka haa η nanɔga-i yuɔ u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuɔ sire baa u *hāalābiemba-i ba ta ba ba kā baa naacolɔnɔ-i.

²⁰ A ne da cienɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kūnna ku bien cinciɛluo baa a hāi waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huonɔ-yanɔga a yiɛya u jonɔgoruo tūnɔgu-i. ²¹ U taa u piiye u huonɔ-na wuɔ: «Da mi gbān hi yiɛya u jonɔgoruo-i yon, mi kuraa.» ²² U η yiɛyaaya-yuɔ dumaanɔ-na, Yesu wuɔ miɛl da-yo, wuɔ cira: «Mi bilo, baa tie holle, nin haa η nanɔga-i miɛ, η kuraa.» Terduonɔgu fanɔgu-na, cienɔ tān maa pān yiɛra.

²³ Ban kaa hi Yuifu ba yuntienɔ cingɔgu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Biriin na kūn, bilonɔ saa ku, u duɔfūn.» Baa bir yan aa ta ba cōmuonɔ-yo. ²⁵ Baa hiel nuɔmba-i kulon un waa dūnɔgu man nuɔ-i aa Yesu wuɔ suur. Un suuri, wuɔ bel bilonɔ nan-na, wuɔ bi sire. ²⁶ Nelma fan maa pān gbuo terienɔgu fanɔgu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hāi yufienɔ

²⁷ Yesun juɔ hel tuɔ kūn, yiriemba namba cu u huonɔ-nu. Ba waa ba hāi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuɔ: «*Davidi hāayɛln nuɔ, jande ce hujarre-yiɛ aa η puur i yufienɔ-i.» ²⁸ Un kaa hi cingɔgu-i, baa jo ji yiɛra u caanɔgu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na hūyāa-ma wuɔ mi gbāa puur na yufienɔ-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hūyāa-ma.»

²⁹ Yesu wuɔ yiɛya ba yufienɔ-i aa naa cira: «Ma ce ηaa nan hūyāa-ma dumaa!» ³⁰ Ba yufien aa bi pān puur. Yesu wuɔ wan-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel. ³¹ Ban taa, ba saa gbāa finan-mɛi, baa wuɔra gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu ciɛ bobo nanɔ gbāa tuɔ piiye

[†] 9:13 Ose (Osée) 6.6

³² Yirienj daabanj birii ta ba hel, baa jo baa bobo nanjo Yesu wulaa. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. ³³ Yesu wuɔ donya jina daayo-i naacoljo-na. Naacolj wuɔ pɔnj donj tuɔ piiye. Kuɔ ce nuɔmba-i gberɛ. Baa ta ba piiye wuɔ: «Inj siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahɛl-na!»

³⁴ *Farisɛbaa-ban' a ba ka wanj mamanj, baa bir yanj aa ta ba piiye wuɔ: «Jina ba yuntienjo‡ yaa haa-yo himma famma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i nuɔmba-na.»

Nuɔmba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuɔra nilɛɛna-na hiere u wanj Diilonj-nelma-i *Diilonelhaalɔdɔnni-na aa tuɔ wanj *Diilonj-baanju *Neldɔdɔlma-i aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kɔ. ³⁶ Nuɔmba naa mulɛɛn aa ba kɔɔma naa tiraa kara ŋaa tɔlmba manj tienjo si-bei. Yesuŋ daa-ba dumaanjo-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuɔ wanj baa u *haalabiemba-i wuɔ: «Dimma dii boi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cɔarɔnj suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

10

Yesu haa u haalabiemba-i himma (Marke 3.13-19; Like 6.12-16)

¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bi u *haalabienj cɔncieluo ba hɔi baamba-i a hɔi ba himma ba da ba gbɔa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sinni-na hiere. ² Uhaalabiemba famba yaa u *pɔpuɔrbiemba-i. Ba yirɛɛna yaa daaya: Diɛlɔ-wuonjo yaa Simɔ, baa u haaŋo-i Andere. Simɔ yerre nande yaa Pɛr. A naara Sebede bɛmba-i ba hɔi-i-na: Sake baa Nsɔa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohɔutienjo. A naara Sake manj Alfe bɛɛnjo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simɔ manj taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huonju-na.

Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i (Marke 6.7-13; Like 9.1-6)

⁵ Yesuŋ haa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa wanj baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kɔ *niɛraan wulaa, mi saa bi cira na kɔ *Samari. ⁶ Kɔan *Isirahɛl-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tɔlmba. ⁷ Da na hi terienju terienju, na wanj baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonj-baanju piyaa ti. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fɔŋgɔɔ-i gbɔŋgbɔŋ, taa na bi ce na hɔ nuɔmba-i gbɔŋgbɔŋ. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeɛna, ¹⁰ molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ jonjoruo nanjo a naara uŋ diyaa umanj, molo baa biɛ naatenni, molo baa bi biɛ bɔɔle. Maacembilonjo saaya baa u yerrenj kalaanju.

¹¹ «Da na suur nelle manj nuɔ-i, na taara hartiefɛɛinjo baa na fɛrɛ igɛna. Da na da hartienjo, na tiɛna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fande-na. ¹² Da na suur dumelle manj nuɔ-i, na cira: <Tiyɔan dei!» ¹³ Da ba siɛ na har dumelle fande-na, Diilo yanj na jaalunju kɔyɔ di taamba-i; ŋga da ba saa siɛ na har-bei, Diilo yanj ba tiɛ ba temma-i. ¹⁴ Da na kɔ terienju manj nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yanj-ba. ¹⁵ Mi wanj ninsonjo-i baa-na: Bamanj da ba ce mafamma-i, Diilonj duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinju manj nuɔ-i, uŋ ka haa kumanj kutaamba-na, ku ka balan yanj Sodɔmutaamba kɔŋgu-i baa Gomɔrtaamba kɔŋgu-i.»*

‡ **9:34** Ba bi *Sitani yaa *jina ba yuntienjo-i. Nienj 12.22-28. * **10:15** Sodɔmutaamba kɔŋgu-i baa Gomɔrtaamba kɔŋgu-i: Nienj Miwaanjo jinamanj-sebe-i-na (Genɛse) 18-19.

Muliɛma maŋ dii Diilonɔ-ɲaaceɲma-na
(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)

¹⁶ «Na saa da, miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tɔlɲba ka dii-ba maamunaamba-na. Terienɲu faŋgu-na, taa na suɔ na fɛrɛŋ belma, aa na baa yaŋ ba da cɔlmuɔ haa-nɛi. ¹⁷ Yaan mi gboya-nɛi jina: Ba ka bi-na fɛamaambaa-ba wulaa ka gɛr-na. Ba ka muo-na *Diilonelhaalɔdɔnni-na. ¹⁸ Ba ka kɔ baa-na fɔŋgɔtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mɛi maama-na. Na ka hi-ba kusuɔŋ-nu'i baa *niɛraamba-i hiere a piiye naŋ suɔnuŋ kumaŋ mɛi kɔŋgu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ naŋ ka waŋ mamaŋ; yaan mafamma-i na hɔ Diilonɔ, u kaa pigaaŋ-na baa-ma terduɔŋgu faŋgu-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusɔnniŋ-maama'i kaa waa dɛ! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hɔmmu-na na waŋ-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fɛrɛŋ hɔmba hɔ-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba fɛrɛŋ mɔlbaa, banamba ba bisɔlɲba, banamba bi sire pu baa ba biŋcuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigaaŋ-na mɛi maama-na. Ŋga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku bɔlɲma-i, kutienɔ ka kor. ²³ Da ba donya-nɛi nel daade-na, na gbar na kɔ daade-na. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Molon-Bienɔ ka bir jo ji da na saa hi *Isirahɛl nilɛiŋa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hɔalɔbilonɔ sa maar u hɔalɔtienɔ-i, aa maacembilonɔ sa bi maar u yuntienɔ-i. ²⁵ Hɔalɔbilonɔ jɔguɔŋ u ce u hɔalɔtienɔ temma aa maacembilonɔ jɔguɔŋ u ce u yuntienɔ temma. Da ba gbɛ dumɛllentienɔ-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellen-baamba-i ka hi hie?»

Umaŋ saaya kɔalɔmma
(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienɲu faŋgu-na, baa na ta na kɔalɔ nuɔmba-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo waŋ mamaŋ baa-na, hilaan na muonu-mɛi na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kɔalɔ bamaŋ gbɔa ko-na aa ba siɛ gbɔa ce biŋkɔŋgu na yaɛiŋa-na. Umaŋ dii kɔalɔmma, u yaa ŋaa Diilonɔ-i; u yaa gbɔa caa-na baa na yaɛiŋa-i hiere. ²⁹ Tigalɔamba hɔi sulu saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hɔu-ma, u diei siɛ gbɔa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsɔnni maŋ daani-i, Diilonɔ kaaŋ-ni hiere. ³¹ Terienɲu faŋgu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigalɔamba-na titirre.

³² «Umaŋ duɔ yiera-mɛi nuɔmba yaanɲa-na wuɔ mɛi wuonɔ, muɔmi ka bi yiera-mɛi mi To maŋ dɔrɔ-i-na u yaanɲa-na wuɔ kutienɔ-i mɛi bi wuonɔ. ³³ Ŋga umaŋ duɔ ciina-miɛ nuɔmba yaanɲa-na, muɔmi ka bi ciina kutienɔ-i mi To maŋ dɔrɔ-i-na u yaanɲa-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle
(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ si mi juɔ baa yaafɛlle hɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bɛpuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biamba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba huɔbaa-ba-i. ³⁶ Naŋ fɛrɛŋ dɔŋ-baamba ka bigaaŋ-ni.‡

³⁷ «Umaŋ duɔ dɔl u biŋcuɔmba-i yaŋ muɔŋo-i, kutienɔ siɛ gbɔa cu mi huon-nu. Umaŋ duɔ bi dɔl u bisɔlɲba-i yaŋ muɔŋo-i, kutienɔ siɛ gbɔa cu mi huon-nu. ³⁸ Aa umaŋ duɔ u sa siɛ muliɛma-i baa kuliŋgu-i, u siɛ gbɔa cu mi huon-nu. ³⁹ Umaŋ duɔ tuɔ kaal baa u yunɲu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ. Ŋga umaŋ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛrɛ mɛi maama-na, u ka da cicɛlma maŋ sa tiɛŋ dede-i.»

† 10:25 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. Niɛŋ 12.24-28. ‡ 10:36 Mise (Michée) 7.6

Anfafamma pã ma tienjo-i
(Marke 9.41)

⁴⁰ «Umanj duɔ suɔ na belma, kutienjo suyaa mɛi belma yaa-i. A ne da umanj duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtienjo belma yaa-i. ⁴¹ Umanj duɔ ne *Diilopɔpuɔrbilonjo maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilonj unj ka pã u pɔpuɔrbilonjo-i dumaa, u ka bi pã kutienjo-i dumɛi. Umanj duɔ bel nelviinjo-i fafamma wuɔ nelviinjo, Diilonjo ka pã kutienjo-i a saa baa nelviinjo-i. ⁴² Umanj duɔ ne mi *hãalãbilonjo-i baa u yornumma-i aa hã-yo hũnkoljo-i yonj u nyɔnj, mi wanj ninsonjo-i baa-na, u siɛ naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

11

Nsãa-Batise puɔraa ba jo Yesu wulaa
(Like 7.18-23)

¹ Yesunj juɔ piiye ti baa u *hãalãbienj cɪncieluo ba hãi baamba-i, wuɔ sire suur nilɛinja-na tuɔ wuɔra u wanj Diilonj-nelma-i. ² Nsãa wuɔ tɛ dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsanj cej mamanj hiere. Wuɔ puɔr u hãalãbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³ kɛɛɛ *Konkortienjo manj saaya u jo, u yaa ufaɔjo-i wei sisɔ uu dii huonj-nu? Baa kã ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kãanj na ka tũnu Nsãa-i baa nanj nunj mamanj baa nanj danj mamanj: ⁵ Yiriemba yufienja puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma.* ⁶ Umanj gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonjgu-na, kutienjo yunju dɔlaa.»

Nsãa-Batise sɪnni-i
(Like 7.24-35)

⁷ Nsãa pɔpuɔrbiembanj taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãanj nuɔmba-i Nsãa sɪnni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i hɪɛnjgu-na? Fafalmunj sagallanj hɪɛnjgu-i dumaa, na kãa ka ne ku yaa wei? ⁸ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne umanj diyaa bɪmbɪfafanni wei? Ma sɪ bamanj diyaa bɪmbɪfafanni-i baa dii tɛna fɔnjgɔtaamba dũnnij kɛ? ⁹ Nja namaa kãa ka ne bige-i? Ma sɪ na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonjo-i kɛ? Aa naacoljo faɔjo-i, mi tũnu-nei: U maaraa Diilopɔpuɔrbilonjo-i. ¹⁰ Ma nyɛgãanj Diilonj-nelma-na wuɔ:

*«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonjo wuɔya ta η yaan-na
ka cãa η hũmelle-i†,*

ba gbɛ Nsãa yaa-i. ¹¹ Mi wanj ninsonjo-i baa-na: *Nsãa-Batise temma saa hi honj yogo caanj-biemba-na. A ne da umanj si dii baa yunju *Diilonj-nelma-na, u maaraa Nsãa-i. ¹² A donj dii Nsãa-Batise bãanj-nu, ji hi baa nyunjo, nelbabalaamba cɪnaana *Diilonj-nellentesɪnni-i aa ta ba taara ba hũu u nelle-i ce-de ba diele.‡ ¹³ Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piiye Diilonj-nellentesɪnni maama a ji hi Nsãa-Batise bãanjgu-i. ¹⁴ Na saaya na suɔ wuɔ banj waanj *Eli manj maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsãa-i. ¹⁵ Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁶ Aa naa cira: «Mi gbãa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba manj tɛnaana ponsanatigerrenj. Banamba ta ba wanj baa banamba-i wuɔ:

¹⁷ «I hulii tulammu hã-na, na saa nyɛnj.
I hãl kuliinj-neini hã-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsãa juɔ, u sa dii dibelle u nunju-na, u sa nyɔnj kolma, na cira wuɔ *jina dii u yunju-na. ¹⁹ *Molonj-Bienj unj wuo aa tuɔ nyɔnj, na sire ta na piiye

* **11:5** Nienj Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † **11:10** Malaki (Malachie) 3.1 ‡ **11:12** Girekimma-na terienj daaku gbãa bi nu nunj daama-i: Dii Nsãa-Batise bãanj-nu ji hi baa nyunjo *Diilonj-nelle kpakpaa di hũmelle-i di hiel-de. Aa nuɔmba gbãanj kpelle da ba suur-die.

wuɔ: «Naacolɔ daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa-i yonɔ baa konyolle! Aa tiraa sire bel j̄eru baa *nampohũutaamba baa nelbabalaamba.» Nga Diilonɔ-nelma fafaanɔ da u maacemma'i nuɔ-i.»

Sũlma haraa nilɛiɔa naɔa-na

(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuɔ ciɛ gbɛɛ-weima bɔi nilɛiɔa maɔ nuɔ-i, a taanɔ baa sa hũu-ma nanna ba cilɔbabalaɔo-i. Yesu wuɔ donɔ tuɔ wanɔ baa-ba wuɔ: ²¹ «Korasitaanɔ namaanɔo-i, sũlma haraa-nei! Betisadataanɔ namaanɔo-i, sũlma haraa-nei! Gbɛɛ maɔ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ uu naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuonɔ ba fɛɛɛ nuɔ aa dii buɔr ba jonɔgorbaa a pigãanɔ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaɔo-i! ²² Terienɔgu fanɔgu-na, mi tũnu-nei: Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, unɔ ka haa kumanɔ nei, ku ka balanɔ yanɔ Tiirtaamba kũnɔgu-i baa Sidɔtaamba kũnɔgu-i hiere. § ²³ Kafarnamutaanɔ namaanɔo-i, na daa niɛ s̄i na kaa da Diilonɔo-i wei? Na tãal na fɛɛɛ, na ta na kã dãamu-na. Gbɛɛ maɔ ciɛ namaa nelle-na*, kuɔ uu naa ce Sodɔmu yaa nuɔ-i, nyunɔgo daayo-na, nelle fande naa waa yogo. † ²⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, mi tũnu-nei, kumanɔ ka haa-nei gẽngeryiinɔgu-na, Sodɔmu kũnɔgu ka waa hãanɔ.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntienɔ nuɔ dɔrɔ-i na baa hiɛma-na hiere. Niɔ fuyaa ɔ huonɔga-i cẽcẽmuntaamba-na baa sebɛsuɔtaamba-na aa cɛr pigãanɔ bisãmbiamba-i baa-ka, ɔ jaalunɔgu bɔi. ²⁶ Ninsonɔ, ɔ ciɛ ɔ huonɔga yaa dumaanɔo-na, Baba.»

²⁷ Aa naa wanɔ baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii weima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuonɔo-na, molo sa suɔ Bɛpolɔo-i, aa da ma bi hel Bɛpolɔo-na baa unɔ taaranɔ u pigãanɔ bamanɔ baa-yo, molo sa suɔ Tuonɔo-i.»

Fiisaanɔgu dii Yesu huonɔgu-na

²⁸ Yesuɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa namanɔ tũyãa conɔgorni ta ni ko-na, juonɔ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huonɔga sa donɔ, aa mi sa tɛtɛɛ mi fɛɛɛ. Juonɔ mi ji haa mi conɔgoruonɔgu-i hã-na na cu mi huonɔ-nu ku yaa na ka da fiisaanɔgu. ³⁰ Mi conɔgoruonɔgu si dii yonduo, mi tusãlle dii fiɛfiɛfiɛ.»

12

Yitiɛnanɔgu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibienɔa fanɔa-na, *yitiɛnanɔgu nanɔgu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hãalãbiamba-na. Baa donɔ ta ba kar bile-i ba wuo. ² *Faris̄iɛbaa-ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa sire ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Ne ɔ hãalãbiamba-i, kumanɔ saa saaya ku ce yitiɛnanɔgu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nanɔ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumanɔ, ma s̄i na kalaanɔ-ku kɛ? ⁴ Davidi suurii Diilonɔ-dũnɔgu-na a bie Diilonɔ-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miɛ Diilonɔ-hũmelle-i, da kuɔ *Diilɔjigãntienɔ nuɔ s̄i, ɔ siɛ gbãa wuo buruo fanɔo-i. ⁵ Ma s̄i na bi kalaanɔ *ãnjinamma-i kɛ? Wuɔ nelɛ saa saaya u ce maacemma yitiɛnanɔgu-na, ɔnga Diilɔjigãntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔo-i na aa molo sa kãn-ku wuɔ cãlmuɔ. ⁶ A ne da bande-i-na, kuanɔgu dii kumanɔ maaraa Diilodubuɔo-i.

§ **11:22** Kumanɔ haa Tiirtaamba-na baa Sidɔtaamba-na: Niɛɔ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebɛ-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebɛ-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebɛ-i-na (Amos) 1.9-10. * **11:23** Niɛɔ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gbɛɛ-weima namma. † **11:23** Sodɔmu: Niɛɔ u kũnɔgu-i Miwaanɔ j̄inammanɔ-sebɛ-i-na (Genèse) 19.24-28. * **12:4** Niɛɔ Samiel sebɛdiɛlãnɔo-na (1 Samuel) 21.2-7.

⁷ Diilonɔ ciera wuɔ: *«Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaaŋ-minj ku yan na niikonni-i.»*† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yunɔ-i, naa naa saa ta na cāl nuɔmba-i na yun-nu. ⁸ A tiraa naara kufanɔ-i: *Molon-Bienjo yaa yitiɛnanɔ-tienjo-i.»

Yesu siire nagaduɔla nanjo
(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesun juɔ piye baa *Farisɛbaa-ba-i ti, wuɔ ta kā *Diilonelhāalādunɔ-na. ¹⁰ Naacolɔ nanjo waa ba hɔlma-na, u nanɔ diei naa minan. Farisɛbaa baa ta ba taara āntaalāmma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanjo-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, ɲ gbāa sire jeinjo *yitiɛnanɔ-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Namaanjo-na, umanɔ duɔ waa baa tūmaanjo diei yon u kūdunɔ-na aa tūmaanɔ daayo par suur fuon-nu yitiɛnanɔ-na, kutienjo ka yan-yo dii fuonɔ-na wuɔ yitiɛnanɔ wei? ¹² Nelbilonjo-i baa tūmaanjo-i, hai bɔyaa? Terienɔ fanɔ-na, ānfafamma gbāa ce yitiɛnanɔ-na, weiima si dii.» ¹³ Aa naa wan baa naacolɔ daayo-i wuɔ: «Fara ɲ nanɔ-i.» Naacolɔ wuɔ bi fara u nanɔ-i, kaa firnu kananɔ temma-i. ¹⁴ Farisɛbaa baa pān hel ka ta ba da ba-naa Yesu komman-kunɔ-na.

Yesu yaa Itienjo cāarānjo-i

¹⁵ Yesun juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halan terienɔ-na. Nuɔn baa kūl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hɔlma-na. Wuɔ sire-bei hiere ¹⁶ aa naa wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan molo suɔ wuɔ u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilonɔ un puɔraa *Isayi wan man, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ:

«Diilonɔ ciera wuɔ:

¹⁸ *«Mi hielaa mi cāarānjo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ.

U yaa fɛɲ mi huɔnɔga-i.

*Mi ka hā-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigān nuɔmba-i nileinɔ-na hiere baa hūmeviile-i.

¹⁹ *U siɛ gān baa moloɔ.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloɔ.

Molo siɛ nu u piye hūngbesennin.

²⁰ *U siɛ perien terre man kaanu ti,*
aa u siɛ dɪn dāamu man kusiriiye ti.

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nileinɔ-na hiere ba ji hūu viisinni maama-i.

²¹ *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanɔ-i yuɔ.»*‡

Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

²² Ku huonɔ-na, baa ji jo baa bobo-yironjo nanjo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciɛ-yo dumaanjo-na. Yesu wuɔ puur u yufienɔ-i aa naa ce u tuɔ gbā u piye. ²³ Kuɔ cu nuɔmba hōmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ɲaa *Davidi hāayɛlɔ yaa-i?» ²⁴ *Farisɛbaa-ban juɔ nu-ma, baa gbɛ-ku dumaa wuɔ: «Jina ba yuntienjo-i *Belsebulſ yaa hāa naacolɔ daayo-i himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ɲ da neduolen-baan na-maanjo-i na sa gbo, yiinɔ dii baa yiinɔ na nelle ka muonu. Da na bi waa ciinɔ-na sisɔ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu.

²⁶ *Sitāni duɔ tuɔ donya fuɔ fɛɛn baamba-i, ma sɪ kuu dii ɲaa u gān baa u fɛɛ ke? Dumaanjo-na, u fɔnɔgū ce niɛ aa cɔ u wulaa? ²⁷ Na gbɛ-ku dumaa wuɔ

† 12:7 Ose (Osée) 6.6 ‡ 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4 § 12:24 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

Belsebul yaa hãa muo himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa nuomba fuo, hai moloŋo-i hãa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferēŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muo fuo, *Diilonŋ-Yalle yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigāaŋ wuo *Diilonŋ-bāaŋgu paa-nei tī.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbãa suur u nabieŋ dūŋgu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabieŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutieŋ duo bel u nabieŋo-i vaa-yo igēna, u gbãa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Umaŋ duo uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutieŋo bigāaŋ-mi; aa umaŋ duo u sa tigiŋ baa-mi, kuu dii ŋaa u pisällã.

³¹ «Mi tūnu-nei: Nelbilibaŋ cāl Diilonŋo-i aa ta ba haa tuosinni maŋ yuo hiere, u gbãa ce jande bei aa yaŋ ma tī. Nga umaŋ duo tuora u *Yalle-i, jande cēraa u ce-yuo hīema-na, jande cēraa u ce-yuo dōro-i-na. ³² Umaŋ duo waŋ āndababalaŋgu hã *Moloŋ-Bieŋo-i, ma gbãa tī. Nga umaŋ duo piie āndaparaŋgu hã Diilonŋ-Yalle-i, ma sie tī nyuŋgo, ma sie tī bisīnuo.

³³ «Tibifaŋgu yaa maŋ biefefieŋa-i. Tibibabalaŋgu maŋ biebabaleiŋa. Ba suo tibiŋgu-i ku bieŋa yaa nuo-i. ³⁴ Nelbabalaŋ namaa temma-i daana-i! Naŋ balaŋ, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliŋ nuo ŋ huŋgaŋ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaŋ ŋ nuŋgu-na. ³⁵ Nelfefieŋ u ānfafamma hel u hōfafaŋga'i nuo-i. Aa nelbabalaŋ u maacembabalamma hel u hōbabalaŋga'i nuo-i. ³⁶ Mi tūnu-nei: Gēŋeryiŋgu-na, bamaŋ waŋ āndasōsōnni-i hiere, Diilonŋo ka gāŋ baa-ba. ³⁷ Diilonŋo ka ne naŋ ferēŋ nuŋ-āndaŋgu yaa-i aa cira ŋ cālãa sisō ŋ saa cāl.»

*Nuomba ciera Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesuŋ juo piie tī, *ānjinaŋma pigāataamba namba-i baa *Farisebaa-ba namba cira: «Hāalātie, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Fiefie ku nuomba saa fa, ba jēnaamba sa ku! Ba gbīe-ku dumaa wuo mi ce himma ba ne. Biŋkūŋgu sa ce dii hã-na. *Yonasiŋ cie mamaŋ, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasiŋ cie yinni siei-i dumaa teterieŋo kusūŋgu-na*, *Moloŋ-Bieŋo ka bi ce yinni siei-i dumei hīema-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuo Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilōbabalaŋo-i†, a ne da namaa hōlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i aa na yagar wuo na sie nu u nuŋgu-i! Diilonŋ duo ji tuo yuu nuomba-i, Ninivetaamba ka cira na cālãa cemma. ⁴² Gēŋeryiŋgu-na, Seba nellentieŋo‡ ka da nuŋgu fiefie ku nuoŋ namaŋo-na. Fuo siire termaŋ daaku-na a karnu nilieŋa-i hiere ji nu *Salomō nelma-i, a ne da namaa hōlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salomō-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i!»

*Jina duo bir jo u sa fa
(Like 11.24-26)*

⁴³ Ku huŋgu-na, Yesu wuo cira: «*Jina duo waa moloŋo-na aa ji hel, u kã ka tuo wuora u biŋ hieŋ-nu duo taara muntienammu. ⁴⁴ Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercōlōmmu-na.» Aa bi bir. Duo kã ka da biŋkūŋgu si dii kutieŋo huŋga-na, aa u gbuu migāaŋ-ka da welewele aa tigiŋ-ka, ⁴⁵ u bir ka bi u najinabaa niehãi, bamaŋ balaŋ yaŋ ufaŋo-i ba jo ji suur tieŋa-kei. Da ba suur tieŋa dumaŋo-na, ku migāaŋ balaŋ kutieŋo-na a yaŋ dielã-kūŋgu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuomba-i; ba saa fa.»

* 12:40 Nieŋ Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † 12:41 Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ 12:42 Nellentieŋ daayo waa cicieŋo a saanu baa mamaŋ nyegāaŋ girekimma-na.

Yesu baamba juɔ da ba ji ne-yo
(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)

⁴⁶ Yesuŋ waa tuɔ piye baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u hãmba-i da ba ji ne-yo. Baŋ juɔ ji da u piye, baa yiɛra gɔŋgũɔŋ-nu. ⁴⁷ Naacolŋo naŋ wuɔ da-ba aa naa piɛ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiɛra gɔŋgũɔŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hãmba-i wei?»
⁴⁹ Aa naa wuɔra pigãaŋ u *hãalãbiemba-i baa u naŋga aa cira: «Mi nyu-i baa mi hãmba yaa daaba. ⁵⁰ Bamaŋ ciɛŋ mi To maŋ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba yaa mi hãmba-i, ba yaa mi tũɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fũmanarãŋo naŋ maama
(Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduɔŋgu faŋgu-na, Yesu wuɔ sire hel kã ka tĩɛna dalanŋa nuŋgu-na.
² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugũŋ beŋo naŋo-na tĩɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tĩɛnaana, wuɔ biɛ gbãɛini tuɔ naŋ baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo kãa ka naŋ fũma u suɔŋgu-na. ⁴ Fũma naŋo kã ka diire hũmellen-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuo ufaŋo-i. ⁵ Unãŋo kã ka diire tãmpɛllen-terien-nu. Hĩɛma saa waa bɔi terienŋu-na; a ce u pa yaŋ unãŋo-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan-na. Bãanŋuŋ juɔ doŋ ta ku jo, wuɔ kuol hierɛ kpɛmmu! ⁷ Unãŋo kã ka diire hĩɛŋ-nu. Hĩɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Uman diiriye suɔŋ-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unãŋo bienŋa komuɔŋa da-a-ndii, unãŋo bienŋa komuɔŋa sa-a-siɛi, unãŋo komuɔŋa baa cĩncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Uman duɔ u ka nu, u nu!»

Kuman ciɛ Yesu tuɔ naŋ gbãɛini-i
(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰ Yesuŋ juɔ naŋ tĩ, u *hãalãbiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ naŋ gbãɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋo ciɛ baa namaaŋo-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigãaŋ namaaŋo-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kuanŋu mɛi.

¹² Uman duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kuanŋu ka ta ku naara u sɔsuɔmunŋu-i; ŋga uman duɔ u sa suɔ bĩŋkũŋgu, celle-kũŋgu maŋ uŋ suɔ-kun, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kuman ciɛ mi ta mi naŋ gbãɛini-i baa-ba, yufienŋa dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelman kãŋ yanŋa maŋ nuɔ-i. ¹⁴ Diilonŋ uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonŋo ciɛra wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,

ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaanŋa-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da bĩŋkũŋgu.

¹⁵ Hama-i nuɔ-i?

Bande ku nuɔmba nyaayã ba fɛɛ cor;

ba suunu ba tũnni-i

aa suuye ba yufienŋa-i.

Ba sa taara ba da bĩŋkũŋgu.

Ba sa taara ba nu weiima.

Ba sa bi taara ba suɔnu kuanŋu aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»*»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufienŋa-i aa ta na nu baa na tũnni-i. ¹⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa

* 13:15 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

nelviimba bɔi taa ba taara ba da nanɔ dan kumanɔ, aa nu nanɔ nunɔ mamanɔ, nɔa ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firinu fūmanarāno gbānalāangu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

¹⁸ Yesuɔn waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «Karaanɔ na tūnni-i na nu fūmanarāno gbānalāangu yungu-i: ¹⁹ Nuɔmba nanɔ hɔmmu dii nɔa hūmellen-huɔnɔga; da ba nu *Diilonɔ-bāangu maama-i ba sa bel-ma nammu hāi, ba yanɔ *Bigāarāno jo ji hiel-ma aa yanɔ-ba. ²⁰ Bananɔ hɔmmu dii nɔa tāmpeellen-teriengɔ; da ba nu Diilonɔ-nelma-i ma pānɔ dɔlnu-bɛi ba hūu-ma. ²¹ Nɔa ma siɛ gbāa nanɔ kaasinni. A ce dumaanɔ-na wɛinɔ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ²² Bananɔ hɔmmu dii nɔa hienɔ-teriengɔ; da ba nu Diilonɔ-nelma-i ba yanɔ ānjɔguɔma-i baa gbeinɔ-maama jo ji suuye-mɛi; a ce ma sa da belle ba wulaa. ²³ A ne da bananɔ hɔmmu dii nɔa hiefafamma; da ba nu Diilonɔ-nelma-i ba suɔ ma yungu-i aa wuɔ ma hūmelle-i dinɔ saaya di wuɔ dumaa. Kufangu taamba yaa dii nɔa fūma manɔ gbuu sire kpatalla; unanɔ bienɔ komuɔnɔa da-a-ndii, unanɔ bienɔ komuɔnɔa sa-a-siɛi, unanɔ komuɔnɔa baa cinciɛlbaa.»

Suontienɔ nanɔ baa u bigāarāno

²⁴ Yesu wuɔ tiraa nanɔ gbānalāangu nanɔ baa-ba wuɔ: «*Diilonɔ-nellentesinni dii nɔa moloɔno manɔ siire ka duu dīmma u suonɔgu-na aa jo ji tɛna. ²⁵ Isuɔnɔgu nanɔgu-na, u bigāarāno nanɔ yanɔ nuɔmba duɔfūnɔ aa sire ka nanɔ hɛbienɔa dīmma hɔlma-na. ²⁶ Dīmmanɔ juɔ ta ma honɔ huɔnɔgu-na, suontienɔ maacembienba da hienɔ daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba yuu suontienɔ-i wuɔ: «Yuntie, ma sɪ nɔ duu dīmma'i ma kula suonɔgu-na kɛ, hienɔgu maama niɛ?»

²⁸ «Suontienɔ gbɛ-ba wuɔ: «Unanɔ sɪ, mi bigāarāno nanɔ'i ciɛ mafamma-i.»

«Maacembienba cira: «I kã ka for-ku nanna wɛi?»

²⁹ «Suontienɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaanɔ-kunɔ, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dīmma namma. ³⁰ Yaanɔ ni vāa hierɛ. Dinɔ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igɛna a tigiinɔ-ku caa-ku aa suɔ kar mi dīmma-i dii-ma inɔnɔgɔ-na hā-mi.»

Diilonɔ-nellentesinni dii nɔa mutardi-belle
(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

³¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tiraa nanɔ gbānalāangu nanɔ baa-ba wuɔ: «*Diilonɔ-nellentesinni dii nɔa mutardi-belle manɔ banɔ duu-de. ³² Mutardi-belle yaa yuraanu yanɔ hierɛ, nɔa da di pa, di sire maar niifɛlu-i hierɛ a ce tibiinɔgu huriimba ta ba jo ba sɛ kamma kuɔ.»

Diilonɔ-nellentesinni dii nɔa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diilonɔ-nellentesinni dii nɔa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluonɔ-nu a du burjūmmu-i kolloyufienɔa siɛi baa-ni, ni sire-muɔ hierɛ.»

Kumanɔ ciɛ Yesu tuɔ nanɔ gbānɛini-i?
(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waanɔ nel daama-i hierɛ baa nuɔmba-i gbānɛininɔ; duɔ puur duɔ piiye gbānalāangu, a puur duɔ piiye gbānalāangu. ³⁵ *Diilopɔpuɔrbilonɔ unɔ waanɔ mamanɔ ma'i sɪ daama-i wɛi? Diilopɔpuɔrbilonɔ waanɔ-ma wuɔ: «Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«Mi ji ta mi piiye baa-ba gbānɛininɔ.

Mamanɔ naa fuo dii miwaanɔ domma-na,

mi ka wanɔ-ma baa-ba.»†

† 13:35 Gbeliɛmanɔ-nalāangu (Psaume) 78.2

Yesu firnu suontienjo-i baa u bigaarāno-i ba gbānalāanggu-i

³⁶ Yesu jua piiye ti, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kũŋ. U *hāalābiemba kā u wulaa ka cira: «Niŋ naan gbānalāanggu man wuɔ suontienjo nanjo duu dimma aa u bigaarāno kā ka nan hēbienja dimma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yungu-i wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienjo yaa suontienjo-i; u yaa duu dimma-i. ³⁸ U suonju yaa miwaanjo-i. Dimma yaa baman cuu Diilonjo huon-nu aa hēbienja yaa baman cuu *Bigaarāno huon-nu. ³⁹ Suontienjo bigaarāno yaa *Sitāni-i. U yaa kāa ka nan hēbienja-i dimma hɔlma-na. Dikara-huonju yaa miwaanjo timman-huonju-i aa dikartaamba yaa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Ban kaal hiŋgu-i ba caa-ku dumaa, miwaanjo timma-na, ku ka waa dumei. ⁴¹ Yiinggu fanju-na, Molon-Bienjo ka ce u dɔrpɔpuɔrbiemba jo ji bel baman guolaan nuɔmba gbeini-i baa baman cien āmbabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dāngbɔguonju-na. Kaalunju sie ji waa dei. ⁴³ Nga baman wuɔyaan Diilon-hūmelle-i, ba ka waa huonju fanju-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bāansēniŋgu. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa sēne

⁴⁴ «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa sēne man fuyaa suonju nanju-na, naacolno nanjo kā ka paya-yuɔ. U huonja gbuu fɛ, u migāan fuo-yo aa kā ka suor u nagān-niini-i hiere a jo ji sāa suonju fanju-i.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa niibilienju

⁴⁵ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa torgoceronjo man taaraayan niibile-fafanni duɔ sāa. ⁴⁶ U juɔ da sukpepellun-kūnggu nanju-i, u kā ka suor u nagān-niini-i hiere a sāa-ku.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa juonjo

⁴⁷ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa tetebeljuonjo. Da ba nan juonjo-i, duɔ hi teterienjo teterienjo, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hūmma-na, ba kā ka tɛna fiɛl baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaanjo timma ka waa dumei: *Dɔrpɔpuɔrbiemba ka jo ji fiɛl nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dāngbɔguonju-na. Kaalunju sie ji waa dei.»

⁵¹ Yesu waan mafamma-i, wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Min waan maman, na nuɔ-ma hiere wei?»

Baa cira: «Ūu, i nuɔ-ma.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «*Anjinamma pigāatienjo man duɔ hūu-ma hāalā Diilon-nellentesinni kūnggu-i, uu dii ŋaa dumellentienjo man hielaan bimbifɛlenni-i baa niicolonni-i u muntierammu-na u hā nuɔmba-i.»

*Nasarɛtitaamba cinaana Yesu-i
(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)*

⁵³ Yesu jua nan gbānɛini-i ti, wuɔ ta terienju fanju-na ⁵⁴ a kā ba nelle-na‡. Uŋ kāa, wuɔ kā ba *Diilonelhāalādūnggu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuo kaa hel baa nelnul daade-i hie? U cie nie tuɔ gbā u ce hiŋ daama temma-i? ⁵⁵ Ma sɪ fānanjo bienjo yaa ke? Maari bienjo'i sɪ wei? Fuo hāanjo nanjo yaa ban biŋ-yon Sake-i, unanjo-i Yosefu, unanjo-i Simɔ aa unanjo-i *Yuda. ⁵⁶ U tūɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuo kaa hel baa hiŋ daama-i hie?»

⁵⁷ Kuŋ cie dumaanjo-na, ba saa gbāa hūu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kāŋ *Diilopɔpuɔrbilonjo-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dūŋ-baamba sa kāŋ-yo.» ⁵⁸ Ban'a ba saa hūu u nelma-i dumaanjo-na, u saa ce gberɛ-weima bɔi terienju-na.

‡ 13:54 Ba nelle yaa Nasarɛti. Niŋ Like 4.16.

14

Nsāa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ
(*Marke 6.14-29; Like 9.7-9*)

¹ Yibienja faŋa-na, fāamaaŋo maŋ waa *Galile yunġu-na, wuɔ nu ba piiye Yesu maama-i. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi-Antipasi. ² Wuɔ gbɛ u maacembiemba-i wuɔ: «Naacolŋ daayo-i mi suyaa miɛ *Nsāa-Batise yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i cie u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fere yaa naa cie ba bel Nsāa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ cieŋo aa u hūu-yo mɔlŋo wulaa. Ba taa ba bi mɔlŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hūyāa-yo dumaanŋo-na, Nsāa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ⁵ Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Nŋa nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonŋo. Erɔdi duɔ ne terienġu faŋu-i, korma da-yo baa nuɔmba-i.

⁶ Yiŋgu nanġu-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u hommaŋ-yiŋgu ponsaanġu-i aa naa bi u jēnaamba-i. Erodiyadi bilon wuɔ nyen Erɔdi jēnaamba yaanġa-na ponsaan daaku-na; kuɔ fūnuŋ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ pā nunġu baa bilonŋo-i wuɔ fuɔ baa Diilonŋo, kere uŋ taaraŋ kumaŋ, u waŋ-ma, u ka hā-yo baa-ku. ⁸ Bilonŋo nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Nsāa-Batise yunġu. Bilon wuɔ bi cira: «Mi taara ŋ kar Nsāa-Batise yunġu-i a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hā-mi bande.» ⁹ Fāamaanŋo yaan kaa pāŋ bir ka den birma; ŋga u ka ce-ma nie? U yaa pā nunġu-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wɛima sɪ.» ¹⁰ Aa naa puɔr ba kā ka kar Nsāa-Batise yunġu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaanŋo-na ji hā bilonŋo-i baa-ku. Bilon wuɔ hūu-ku hā nyuŋo-i baa-ku. ¹² Nsāa *hāalābien baa kā ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa kā ka tūnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hāa nelpūŋgu nanġu wuo ye
(*Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14*)

¹³ Yesuŋ nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ beŋo ta tuɔ kā u den. Nuɔŋ baa yagar nu-ma aa naa hel nileiŋa-na a bella nuoraanġu nunġu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Uŋ kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpūŋgu nanġu temma u yaanġa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ don tuɔ sire jaamba maŋ waa baa-ba.

¹⁵ Bāanġuŋ juɔ hir huɔŋgu-na, u *hāalābiemba piɛ kā u wulaa ka cira: «Bāanġu tɪ tɪ, aa ii dii hɪɛŋ-nu, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kā nileiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni sāa wuo wɛi?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yunġu si dii ba da ba kā; namei saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U hāalābien baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yon baa titiraamba hāi.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ baa-ni na ji hā-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɪɛna hɪɛŋgu-na, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan daaba-i a ciir u yunġu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonŋo-i aa naa bɔlnu buruo-i a hā u hāalābiemba calnu-yuɔ hā nuɔmba-i.

²⁰ Nuɔŋ baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien cinciɛluo a hāi. ²¹ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunġu sɪ baa bisālmba-i.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ
(*Marke 6.45-52; Nsāa 6.16-21*)

²² Baŋ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaan-na ta ba karnu ba kā bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tɪɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kūŋ ba cinninġ. ²³ Nuɔmban juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kā ka nyugūŋ tānunġu-na tuɔ cārā Diilonŋo-i. Bāanġuŋ fiɛ ji tɪ, wuɔ tɪɛna dii u da-u-diei tuɔ cārā Diilonŋo-i. ²⁴ A ne da huɔŋgu faŋu-na, u hāalābiemba naa maa baa beŋo-i.

Fafalmu nan temma sire ta mu jārā-bei. Hūŋ maa ta ma sagalla beŋo-i baa-ba. ²⁵ Cicānjāale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hūmma dərɔ-i-na u kā ba wulaa. ²⁶ Ban juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hūmma dərɔ-i-na, ba huleiŋa gbuu pāŋ caar wuɔ sɪ isuətienɔ. Baa donɔ ta ba kaasɪŋ.

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hūmma dərɔ-i-na kā ŋ wulaa.»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pier wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ hūmma dərɔ-i-na u jārā-yuɔ. ³⁰ Uŋ juɔ jɔguɔŋ fafalmu maama-i, u holle pāŋ caar, wuɔ donɔ tuɔ nyierā hūmma-na. Uŋ nyierāŋ dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ kaasɪŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» ³¹ Yesu wuɔ fara u nanɔa-i a bel-o aa naa cira: «Ŋ saa haa ŋ nanɔa-i mie ku haama ku'i cie. Bige-i cie ŋ ce ŋ hɔmmu-i mu hāi?»

³² Uŋ bilaa u nanɔa-i dumaanɔ-na, baa kā ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pāŋ yiera. ³³ Bamanɔ waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaanɔa-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diilonɔ-Bieŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesarɛti-i-na (Marke 6.53-56)

³⁴ Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa baa perienɔ karnu kā Genesarɛti. ³⁵ Genesarɛtitaamanɔ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kətɔnniŋ-nileiŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere ³⁶ ji ta ba cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yanɔ ba yieya u jonɔgoruo tūŋgu yaa yonɔ. Ku waa umanɔ duɔ yieya u jonɔgoruo tūŋgu-i, kutienɔ pāŋ sire da yeryer.

15

Bincuɔŋ-hūmelle maama (Marke 7.1-13)

¹ Ku huonɔgu-na, *Farisiɛbaa-ba namba-i baa *ānjɪnamma pigāataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kā Yesu wulaa ² ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ *hāalābiemba sa wuɔ bincuɔŋ-hūmelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi cie namaa na yanɔ Diilonɔ uŋ waanɔ mananɔ aa ta na ce na bincuɔŋ-maama? ⁴ Diilonɔ ciera: «*Ta ŋ dii ŋ bincuɔmba nuŋgu-i.*» * Aa tiraa cira: «*Umanɔ duɔ wanɔ andaparaanɔgu hā u to-i sisɔ u nyu-i, kutienɔ saaya komma.*»† ⁵ Nɔa namaa birii cira wuɔ umanɔ duɔ wanɔ baa u bincuɔŋo-i wuɔ: «Minɔ ŋa naa da kumanɔ da mi kāyā-nie, mi pāa-ku hā Diilonɔ.» Kεε umanɔ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da bɪŋkūŋgu hā u bincuɔŋo-i wεima sɪ. ⁶ Terienɔgu fanɔgu-na, na huraa Diilonɔ-nelma-i baa na bincuɔŋ-maama. ⁷ Huhurmantaanɔ namaa temma-i daana-i; *Isayiŋ fii-na baa kumanɔ, na yuu-ku. Isayi waanɔ-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

⁸ «*Nel daade taamba kāŋ-mi ba nuŋ-nu yonɔ.*

Mi maama si dii ba hɔmmu-na.

⁹ *Ban pigdanɔ nuɔmba-i hūmelle manɔ, bafamba diele.*

A ce dumaanɔ-na, yunɔgu si dii ba Diilojaale-na.»‡»

Kumanɔ gbāa guɔla neliɛŋ nuɔŋo-i (Marke 7.14-23)

¹⁰ Yesuŋ piiye mafamma-i, wuɔ bɪ nuɔmba-i a ji cira: «Karaanɔ na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i: ¹¹ Kumanɔ suuriŋ neliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbāa guɔla-nie Diilonɔ-hūmelle-na. Kumanɔ hilaanɔ, ku yaa gbāa guɔla-nie.»

* **15:4** Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.12; Anɔnjɪnammanɔ-sebɛ 5.16 † **15:4** Helmanɔ-sebɛ (Exode) 21.17

‡ **15:9** Isayi (Ésaie) 29.13

12 U *hāalābiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaan *Farisiɛbaa-ba-i wɛi?»

13 Yesu wuɔ cira: «Mi To maŋ dɔrɔ-i-na, uŋ'a u saa sū tibinni maŋ hiere, ni ka fuur halaŋ. 14 Yaan-baŋ, baa dii ŋaa yiriemba maŋ bilaa ba nayirien nammu. Na suyaa kerre yiron duɔ bel u nayiron nanŋa, ba ka par suur fuon-nu ba hāi-i-na hiere.»

15 Piɛr wuɔ cira: «Niŋ waŋ nelma maŋ daama-i i saa suɔ ma yaanŋa-i; firnu-mɛi baa-ye.»

16 Yesu wuɔ cira: «Bisālm̄ba'i namaaŋo-i yogo wɛi? 17 Namaa saa suɔ wuɔ kumaŋ suuriin nɛliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku kã ŋ kusūŋ-nu aa cor ka ce biniɛŋa wɛi? 18 A ne da nɛliɛŋ nuɔ niŋ waŋ mamaŋ ŋ nuŋgu-na, ma hel ŋ huɔŋga'i nuɔ-i; ma yaa gbāa guɔla-niɛ Diilon-ŋumelle-na. 19 Anjɔgɔbabalamma hel nɛliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i: Ŋ huɔŋga'i diyaan-niŋ nelkolle-na, *fuocesinni-na, biŋwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebiɛnande-na. 20 Daama temma yaa guɔlaayaŋ nɛliɛŋ nuɔŋo-i. Ŋga a wuo niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanŋu siɛ gbāa guɔla-niɛ.»

*Nerciɛŋo nanŋo haa u nanŋa Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)*

21 Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a kã Fenisi mara nuɔ. § 22 A ne da nerciɛŋo* nanŋo waa terienŋu fanŋu-na. Yesuŋ kãa, ciɛŋ daa wuɔ cu u huon-nu tuɔ fara u piye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *Jina nanŋo dii mi bilonŋo yunŋu-na, kuu si dii-yuɔ dɛi.» 23 Yesu saa seŋ sūnuŋgu yuɔ. U *hāalābiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, ŋ sa bir ciɛŋ daayo-i i huonŋu-na wɛi? Ŋ saa da uŋ ceŋ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wɛi?»

24 Yesu wuɔ cira: «Diilonŋo puɔraa-mi *Isirahɛl-baamba yaa wulaa-i yon, baa dii ŋaa tūlmba maŋ baala.»

25 Ciɛŋ daa wuɔ jo ji dūuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-miɛ!»

26 Yesu wuɔ cira: «Da ŋ biɛ bisālm̄ba niwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa.»

27 Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ŋ waan ninsonŋo, ŋga ma sɪ juoronŋo tien duɔ wuo niwuoni-i aa nimaŋ diire, juoronŋo wuo-ni kɛ?»

28 Uŋ waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ kelkel! Niŋ taaraŋ kumaŋ, Diilo ka hã-ni baa-ku.»

Terduonŋu fanŋu-na, bilonŋ wuɔ bi pãŋ da u fɛrɛ.

Yesu siire jaamba bɔi

29 Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a kã *Galile dalanŋa-na ka nyugūŋ tãnuŋgu nanŋu-na tɛna. 30 Nuonŋ baa kūɔl ba-naa ta ba kã u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dɛi. Uman duɔ jo baa u wuonŋo, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanŋu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! 31 Bobobaa-ba piye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienŋa puurii. Kuɔ ce nuamba-i gbɛrɛ. Baa ta ba gbɛliɛŋ *Isirahɛl-baamba Diilonŋo-i.

*Nuamba neifienŋa hāi wuyaa buruo niehāi yar-ba
(Marke 8.1-10)*

32 Yesuŋ waa dalanŋa-na, yiinŋu nanŋu-na, wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Nuonŋ daaba hujarre ko-mi; ba yinni sisi yaa dɛ-i baa-mi ba

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɪ ma nyegāan girɛkimma-na wuɔ «Tiir baa Sidɔ mara». Niliŋa faŋa dii Fenisi huon-nu. * 15:22 Ciɛŋ daayo bincuamba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girɛkimma-na. Ku pigāan wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

saa da bɪŋkũngu wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hũmelle-na.»

³³ U hãalãbiemba yuu-yo wuo: «I ka da niwuoni-i hie hĩɛŋ daaku-na diɛ hã nelpũŋ daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuo yuu-ba wuo: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehãi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuo gbẽ nuɔmba-i wuo ba tĩɛna hĩɛma-na ³⁶ aa naa biɛ buruo niehãi daayo-i baa tetebien daaba-i a jaal Diilonɔ-i aa naa bũlnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hierɛ baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien niehãi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifienã hãi temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisãlmba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo tĩ, Yesu wuo ce ba bɔrɔ kũŋ ba cɪnniŋ aa fuɔ wuo kã ka biɛ beŋo tuɔ kã Magadã.

16

Yesu suɔraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huɔŋgu-na, *Farisĩɛbaa-ba namba-i baa *Sadusĩɛbaa-ba namba siire kã Yesu wulaa wuo ba ka piiye cure-yuɔ. Baŋ kãa, baa cira: «Hãalãtie, ce himma namma i ne, mamaŋ pigãaŋ wuo ŋ juɔ Diilonɔ-jomma.»

² Yesu wuo cira: «Bãaŋ da ku ta ku suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, da na ne diilonɔ yaanɔa-i da-ka dãa, na cira: «Diilonɔ siɛ dãa, terienɔu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyunɔu-na a da diilonɔ yaanɔa saa fa, na cira: «Diilonɔ ka dãa nyunɔo-i-na.» Na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i-na ma yunɔu-i? ⁴ Fiɛfiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jẽnaamba sa ku. Ba gbĩɛ-ku dumaa wuo mi ce himma ba ne. Bɪŋkũngu sa ce dii hã-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uŋ waan mafamma-i, wuo ta aa naa yan-ba.

Yesu gbuɔya u hãalabiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-baŋ taa terienɔu-na, baa kã ka biɛ beŋo ta ba karnu ba kã dalanɔa yiɛŋgu nanɔu-na. A ne da baŋ'a ba ta, ma saa tĩɛnu u *hãalãbiemba biɛ *buruo.

⁶ Yesu wuo gbẽ-ba wuo: «Jande, bilaan na fɛrɛ *Farisĩɛ ba siini-na baa *Sadusĩɛ ba bi niini-na.»

⁷ U hãalãbien baa don ta ba piiye ba-naa nuɔ wuo: «Iŋ'a i saa biɛ buruo ku'i ciɛ u tuɔ piiye dɛ-i-na.»

⁸ Yesu wuo suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuo cira: «Na saa haa na nanɔa-i miɛ ku haama. Na bilaa-ma niɛ aa cira nan'a na saa biɛ buruo ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanɔa-i yogo wei? Nan calaanu buruo u ndii maŋ hã nuɔmba neifienã hãi nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa nan biyaa segeyufienã maŋ ta ku yiinɔu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehãi maŋ nan calaanu-yuɔ hã nuɔmba neifienã hãi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufienã maŋ nan biyaa-ya ta kufanɔu yiinɔu-na a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbẽ na suɔ wuo miŋ ciɛra na bel na fɛrɛ Farisĩɛ ba siini-na baa Sadusĩɛ ba niini-na, mi sa waŋ bur-maama!» ¹² Terienɔu fanɔu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuo u saa cira ba bel ba fɛrɛ siiniŋ-kerreŋ, ŋga wuo ba bel ba fɛrɛ Farisĩɛ ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusĩɛ ba maama-na.

Yesu sɪnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

* 16:9 Niɛŋ 14.15-21. † 16:10 Niɛŋ 15.32-38.

¹³ Yesubaa baa kãa kunanɔŋu-i Sesare maŋ Filipu wuonɔ-na. Yesu wuɔ ka yuu u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuonɔ ba'a hai moloŋo-i *Moloŋ-Bieŋo-i?»

¹⁴ U hãalãbieŋ baa cira: «Banamba ciɛra nuonɛi *Nsãa-Batise-i; bananɔ ba'a nuonɛi *Eli-i; bananɔ ba'a *Seremi; bananɔ ba'a *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ nuɔ.»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muomɛi?»

¹⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Diilonɔ unɔ pãa nuŋgu-i aa saanɔ *Konkortieŋo maŋ, u yaa nuonɔ-i. Cicɛlmantieŋo Bieŋo yaa nuonɔ-i.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsãa bieŋ nuɔ, nanɔ yunɔgu dɔlaa, niŋ waanɔ mamanan daama-i nanɔ kusunɔ-maama si, mi To maŋ dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma ŋ nuŋgu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, ŋ yerre yunɔgu yaa wuɔ tãmpɛlle. Mi tunu-nie: Mi ka fu mi dɔŋgu-i tãmpɛlle fande yaa nuɔ-i. *Sitãni yufelle kuɔ, u sie gbãa ce-ku biŋkɔŋgu. ¹⁹ Mi ka hã-ni *Diilonɔ-nelle dieŋa-i: Da ŋ ciina kumanɔ hiema-na bande-i-na, ba ka ciina ku biŋkɔŋgu-i dɔrɔ-i-na; da ŋ bi sie kumanɔ hiema-na bande-i-na, ba ka bi sie ku biŋkɔŋgu-i dɔrɔ-i-na.» ²⁰ Aa naa wanɔ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ma hel wuɔ Diilonɔ unɔ saanɔ *Konkortieŋo maŋ u yaa ufaŋo-i.

Yesu kaal u mulɛma-i baa u haalabiemba-i (Marke 8.31-9.1; Like 9.22-27)

²¹ A donɔ huonɔgu fanɔgu-na, Yesu wuɔ donɔ tuɔ piiye u pigãanɔ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Da ku fie ce nie nie, fuɔ mi kã *Yerusalemu-i-na. Da mi kã, nelle biŋcuɔmba-i baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnjinaamma pigãataamba ka ce-mi sũlma aa ko-mi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hãi yonɔ hiema-na, sieliŋ-yiŋgu-i, mi ka sire hel jo.» ²² Unɔ waanɔ mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kã ba denɔ ka tuɔ wanɔ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo sie hũu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fie aa naa cira: «*Sitãni, kã ŋ halanɔ mi caanɔ-nu! Nj taara ŋ guɔl mi gbeini-i wuɔ nie? Nj kusunɔ-maama-i Diilonɔ-maama si, nelbilieŋ-maama.»

²⁴ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ gbɛ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Umanɔ duɔ tuɔ taara u cu mi huonɔ-nu, kutieŋo saaya u ciina u fɛrɛ, aa u bi saaya u sie mulɛma-i baa kuliŋgu-i. ²⁵ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔgu yonɔ, kutieŋo ka kɔsuonɔ u fɛrɛ; nga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuonɔ u fɛrɛ mɛi maama-na, kutieŋo ka da cicɛlma maŋ sa tieŋ dede-i. ²⁶ Neliɛŋ nuɔ da ŋ da ŋ yufieŋ-niini-i hiere miwaanɔ-na aa ka caa, yunɔ haku-i dii-kuɔ? Neliɛŋ nuɔ ŋ gbãa sãa ŋ yunɔgu-i baa bige-i Diilonɔ wulaa? ²⁷ *Moloŋ-Bieŋo ka jo baa u To fɔŋgũ-i baa u *dɔrɔpuɔrbiemba-i. Duɔ jo, u ka pã nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaanɔ mi wanɔ ninonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba sie hi ku, ba ka da Moloŋ-Bieŋo juɔ u fɔŋgɔtesinnaŋ-jomma-i.»

17

Yesu birii u denɔ birma (Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesunɔ waanɔ mafamma-i, yinni niediei ku huonɔgu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hãanɔ-i Nsãa, ba kã ba denɔ ka nyugunɔ tãnujaataama nanɔ-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u denɔ birma: U yaanɔ caa dumaa ka fɛrɛŋ nuɔ ŋaa bãanɔgu, u jonɔgorbaa-ba bir baapielmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piiye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na dɛ! Da ŋ sie, ŋ yanɔ mi ce gbuganni siei: ku diei nanɔ kɔŋgu, ku diei Moisi kɔŋgu, aa ku diei kɔŋgu

nanɔŋu-i Eli kũŋgu.» ⁵ Nelma saa ji tĩ u nuŋgu-na, nyaasĩnni nanni jo ji cĩnnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piiye ni huɔŋga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛŋ mi huɔŋga-i. Taa na nu u nuŋgu-i!»

⁶ Moloŋ daa uŋ piiye, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisiŋ ba yunni-i hiɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanɔŋa-i bei aa naa cira: «Baa na kãalã; siiren!» ⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yonɔ.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire tãnuŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Moloŋ-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo.

¹⁰ U hãalãbienɔ baa cira: «Ma sĩ *ãŋjinamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igɛna aa Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Korŋkortienɔ manɔ, u suɔ jo kɛ?»*

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migãanɔ weima-i hiere, ¹² ŋga mi tũnu-nei: Eli juɔ tĩ. Uŋ juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bãanɔŋu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bãanɔŋu-i Moloŋ-Biɛŋo-na dumɛi.» ¹³ Terienɔŋu fanɔŋu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbɛ *Nsãa-Batisei yaa dumaanɔ-na.

Yesu duɔnya jĩna naacombiloŋo nanɔ-na
(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Baŋ hiiriiye tãnuŋgu-na ka hi nuɔmba terienɔŋu-i, naacolɔŋo nanɔ wuɔ piɛ ka dũuna Yesu yaanɔŋa-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi biɛŋo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmarõŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dei. Da ku sire-yuɔ de-i-na, kuniɛ u cii suur dãamu-na, kuniɛ u cii suur hũmma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *hãalãbiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fiefiɛ ku nuɔŋ namaanɔ-i na sa hũu neliɛŋ maama, na saa fa! Na daa niɛ sĩ mi ka tĩɛna baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombiloŋo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombiloŋo-i. *Jĩna'i naa ciɛ-yo dumaanɔ-na. Yesu wuɔ nuola jĩna-i wuɔ u cor u hel naacombiloŋo-na. Jĩna wuɔ bi hel. Naacombiloŋ wuɔ da u fɛɛɛ.

¹⁹ Jĩnanɔ hilaa, hãalãbiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ miɛ i saa gbãa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanɔŋa-i miɛ ku haama ku'i ciɛ. Yaanɔ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fiɛ haa na niele-i miɛ yonɔ, weima siɛ gbãa yar-na cemama: Na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ ku sire kã dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «Jĩna daayo temma-i, da na saa dii sũŋgu aa cãrã Diiloŋo-i na siɛ gbãa donya-yuɔ.»]

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiinɔŋu nanɔŋu-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔŋga-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yiinɔŋu dii baa yiinɔŋu, ba ka bel *Moloŋ-Biɛŋo-i hã nuɔmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yonɔ hiɛma-na, sieliŋ-yiinɔŋu-i u ka sire hel jo.» U hãalãbiemba nuɔ mafamma-i ce niɛ? Baa gbuu pãŋ vãa ba yammu-i.

Nampo kũŋgu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamanɔ hũyãanɔ *Diilodubuɔ nampo-i, baa piɛ yuu Piɛr wuɔ: «Na hãalãtienɔ pã Diilodubuɔ nampo-i wei?»

²⁵ Piɛr wuɔ cira: «U sa pã-yo wuɔ bige-i ciɛ?»

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

Piɛɛŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ sɛŋ-yo cira: «Piɛɛ, nan wulaa haba-i pãan nampo-i ba hã fõŋgõtaamba-i hĩɛma-na bande-i-na? Ba bisãlmba'i pãan-yon waa nieraamba'i pãan-yon?»

²⁶ Piɛɛ wuɔ cira: «Nieraamba'i pãan-yon.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisãlmba nungu si dii nampo pãmma-na; dumei sɛ wɛi? ²⁷ Ŋga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba hõmmu-i. Kã nuoraanɔŋu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterienɔ man dielã-wuonɔ-i, ŋ gbaar u nungu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pã mɛi nampo-i baa nan bi wuonɔ-i hiere; di ka gbɛ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuɔ-i Diilon-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huɔŋgu fanɔŋu-na, Yesu *hãalãbiɛŋ baa piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, hai nelbuɔ-i *Diilon-nelle-na?» ² Yesu wuɔ bi bisãmbilonɔ nanɔ a ji yiera-yuɔ ba hõlma-na ³ aa naa cira: «Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisãmbienɔ temma, na cɛraa na suur Diilon-nelle-na. ⁴ Uman duɔ hiire u fɛɛ a ce u fɛɛ cɛkũɔ bisãmbilonɔ daayo temma-i, kufanɔŋu tienɔ yaa nelbuɔ-i Diilon-nelle-na. ⁵ Na saa da, uman duɔ ne muonɔ-i aa bel bisãmbilonɔ daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mɛi fɛɛ yaa-i.

⁶ «Bisãmbiemba man haa ba nanɔga miɛ daaba-i hiere, uman duɔ guɔl unan gbeini bei Diilon-hũmelle-na, sũlma haraa kutienɔ-na! Kuɔ baa na to namelle u nuonɔŋu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buɔ-yuɔ.

⁷ «Sũlma haraa nelbiliemba-na; ba siɛ gbãa naa kuubabalaanɔŋu muncemmu-i, ŋga uman duɔ dii u nanolɔŋo-i ku cemma-na, sũlma haraa kutienɔ-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ nanɔga dii-ni kuubabalaanɔŋu cemma-na, sisɔ ŋ gboluonɔŋu, karku ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur Diilon-nelle-na ba nanɔga diei, sisɔ baa gboluonɔŋu diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hãi-i-na, sisɔ baa ŋ gbeini-i ni hãi-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanɔŋu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei! Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa ŋ yufienɔ-i a hãi-i-na.»

Diilonɔ sa siɛya u bisãlmba-i

(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, taa na kãŋ bisãlɔŋ daaba-i hiere, baa na yan u diei. Mi tũnu-nɛi: *Dɔɔpɔpuɔɔɔbiemba man niɛyan-bei, baa dii baa mi To-i dɔɔɔ-i-na bãanɔŋu-i baa isuonɔŋu-i. [¹¹ *Molon-Bienɔ juɔ duɔ ji taara baman baala a kor-ba.] » ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tũlmba komuonɔ ndii da ba waa baa uman, aa u diei balla-bei, kutienɔ siɛ yan komuonɔ naa baa cɛncieluo nennaa man tiyãa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuonɔ daayo-i wɛi? ¹³ Mi wan ninsonɔ-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huonɔŋa ka gbuu fɛ. A ne da komuonɔ naa baa cɛncieluo nennaa man tiyãa ba saa balla, bafamba kũŋgu saa gbãa fɛ u huonɔŋa-i fɛŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To man dɔɔɔ-i-na u kũŋgu-i; u sa taara u diei balla bisãmbienɔ daaba-na.»

Nelman saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

¹⁵ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Ŋ natobinɔ duɔ cãl, kã u wulaa ŋ ka pigãan-yo un cãlãa kusuon-nu; na hã-na-hãi. Duɔ hũu-ma wuɔ u cãlãa, na cor baa

* **18:12** Ma nysgãan girɛkimma-na wuɔ: «Kutienɔ siɛ yan komuonɔ naa baa cɛncieluo nennaa man tiyãa dii tanunɔŋu-na.» Bafamba hĩɛma-i hiere tãnni.

na horre-i. ¹⁶ Duɔ saa hũu-ma, η yan-yo aa η taara nelduɔŋo η naara η fɛɛ, sisɔ nuɔmba hãi na kã u wulaa na ka fiɛlnu-mei ηaa Diilon-ɲelmaŋ waan-ma dumaa wuɔ: *«Siertaamba hãi sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.»*[†] ¹⁷ Duɔ saa ka hũu bafamba maama-i, kã η ka hi Diilon-dũŋ-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilon-dũŋ-baamba nuŋgu-i, baa tiraa η ta η kãŋ-yo na horre-na; ta η kãŋ-yo baa *niɛraamba sisɔ η ta η kãŋ-yo baa nelbabalaamba.‡

¹⁸ «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na ciina biŋkũŋgu biŋkũŋgu hiɛma-na bande-i-na, ba ka ciina-kuɔ dɔrɔ-i-na. Da na bi sie biŋkũŋgu biŋkũŋgu hiɛma-na bande-i-na, ba ka sie-ku dɔrɔ-i-na. ¹⁹ Aa mi tũnu-ɲei: Na hɔlma-na, bamaŋ da ba nunu ba-naa hiɛma-na bande-i-na aa cãrã biŋkũŋgu mi To-i dɔrɔ-i-na u wulaa, u ka hã-ba baa ku biŋkũŋgu-i. ²⁰ Na saa da, nuɔmba hãi sisɔ nuɔmba siei da ba tigiŋ ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hɔlma-na.»

Diilonɔ taara i tiɛ ce jande i-naa nu

²¹ Yesuŋ waan mafamma-i, Piɛr wuɔ piɛ yuu-yo wuɔ: «Itie, molon duɔ tuo cãl-mi aa mi ta mi yan ma ta ma tĩ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pɛ? Da ku ji hi niehãi wɛi?»

²² Yesu wuɔ cira: «Mi sie cira niehãi yoŋ dɛ! Nga mi ka cira da ku hi komuɔŋa siei baa cinciɛluo a tir sɔmma niehãi.»

²³ Aa naa cira: «Na saa da, *Diilon-nellentesiŋni dii ηaa nellentienɔ maŋ taaraayan duɔ yuu u cɛmiɛŋa-i u maacembiemba wulaa. ²⁴ U ce ba ta ba bi-ba ba hã-yo u tuo yuu-ba. Ku juɔ hi unanɔ-i u cɛmelle waa gbɛgɛ-diele. § ²⁵ U saa naa waa duɔ gbãa pã-de. Nellentienɔ cira: «Da ma waa dumaanɔ-na, suoraan-yoŋ baa u ciɛŋo-i baa u bisãlmba-i a naara u nagãŋ-niini-i hiere na suu u cɛmelle-i.»

²⁶ «Naacolɔŋo kã ka dũuna nellentienɔ yaanɔa-na aa cira: «Jande, ne Diilonɔ-i aa η fɛ η huɔŋga-i, mi ka gbãŋ kpelle suu-de.» ²⁷ Uŋ piiye dumaanɔ-na, u hujarre ko nellentienɔ-i, u cira u yan u baa tiraa u pã biŋkũŋgu aa u sire u kã.

²⁸ «Maacembilon daa u bi hilaa ku yaa nuɔ-i a suu baa u nabentienɔ nanɔ. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cɛmelle waa u nabentienɔ faŋo-na. Di saa bi waa bɔi.* U pãŋ nyɔŋ u nuhɔɛŋ-na aa cira: «Jo baa mi gbeŋa-i!» ²⁹ U nabentienɔ dũuna u yaanɔa-na aa cira: «Jande, ne Diilonɔ-i aa η fɛ η huɔŋga-i mi ka gbãŋ kpelle suu-de.» ³⁰ Naacolɔŋ wuɔ ma sa tĩ. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuɔ duɔ saa suu cɛmɛl daade-i u sa da hel. ³¹ Ku saa dɔlɔ u nabaamba-i. Baa kã ka tũnu nellentienɔ-i baa-ma. ³² Nellentien wuɔ ce ba bi u jo. Uŋ juɔ, nellentien wuɔ cira: «Nelbalaŋ nuɔ nan temma-i daani-i, ma sí nan cãarã-muɔ mei ce nan yan mei gbeŋa-i kɛ? ³³ Ma miŋ ciɛ hujarre-i nuɔ-na dumaa, nan saa waa η ce hujarre-i η nabentienɔ-na dumei wɛi?» ³⁴ U huɔŋgan guɔlaaya baa-yo cor dumaanɔ-na, wuɔ pãŋ saan-yo u ka tuo ce pɔrtɔmma duɔ suu u cɛmelle-i.»

³⁵ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuɔ, mi To maŋ dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumei.»

[†] **18:16** Anjɲamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 19.15 [‡] **18:17** Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «... ta η kãŋ-yo baa *niɛraamba sisɔ *nampohũutaamba.» Bafamba taa ba kãŋ niɛraamba-i baa nampohũutaamba-i nelbabalaamba. Niɛŋ Anfirnumma-na. § **18:24** Cɛmelle maŋ waa-yuu di gbãa pã goŋguonaamba neifienɔ ndii a ka hi bien cinciɛluo a ndii a saa baa gbeŋ nuŋgu maŋ biɛ girekimma-na. * **18:28** Girekimma-na ba ciɛra u cɛmelle waa «*deniebaa komuɔŋa ndii». A ne da ba taa ba pã goŋguonano-i denie diei bãduɔŋgu-na. A ce dumaanɔ-na caamba siei baa yinni cinciɛl maacemman-sullu'i waa-yuu.

19

Bige-i gbāa biɛna ɔnsorre-i? (Marke 10.1-12)

¹ Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i tɪ baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kā *Yude ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. ² Nuɔŋ baa sire kũɔl ba-naa kā u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bɛi hā-ba.

³ *Farisɛbaa-ba naŋ baa ta ba ne wuɔ sɪ ba ka gbāa piye cure-yuɔ. Baa pie u caaŋ-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonŋ-hūmelle-i, da ku dɔl-niŋ ŋ gbāa nanna ŋ ciɛŋo-i wɛi?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalaŋ mamaŋ nyɛgāaŋ Diilonŋ-nelma-na wɛi? Ma sɪ ma waan Diilonŋ-nelma-na wuɔ Diilonŋ uŋ'a u jɪna miwaanŋo-i *u maa biɛŋo baa ciɛŋo*» ⁵ aa cira: «*A ce dumaanŋo-na bibiɛŋo ka yaŋ u bɪncuɔmba-i aa waa baa u ciɛŋo ba gbonu ce kuuduŋgu.*»[†] ⁶ Da ba waa dumaanŋo-na, ba sa tiraa kãŋ-ba nuɔmba hāi, ba kãŋ-ba ŋaa nelduŋo. Terienŋu fanŋu-na, Diilonŋ duɔ gbonu kumaŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

⁷ Farisɛbaa baa yuu-yo wuɔ: «Maŋ yeŋ dumaanŋo-na, bige-i ciɛ *Moisi wuɔ umaŋ duɔ nanna u ciɛŋo-i u nyɛgɛŋ sebɛ hā-yo a pigāaŋ wuɔ ba ɔnsorre buɔra?»[‡]

⁸ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ taa u ma miwaanŋo-i u saa naa dii mafamma-i u huɔŋga-na, ŋga Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i ciɛ u hā-na hūmelle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i. ⁹ Ŋga mi tũnu-nei: Umaŋ ciɛŋo-i duɔ u sa ce bɛmba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jā unanŋo, kutienŋo saa wuɔ Diilonŋ-hūmelle; u ciɛ *fuocesɪnni'i dumaanŋo-na.»

¹⁰ Uŋ waan mafamma-i, u *hāalābiemba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ŋ biɛ ciɛŋo-i tɪiŋgu wɛi? Ŋ sa yaŋ aa tɛ serŋ nuɔ bɔlbɔl wɛi?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonŋ duɔ hā bamaŋ ku fɔŋgũɔ-i ba'i gbāa hūu nel daama-i, da ma'i sɪ nuɔmba-i hiere ba maahūuma sɪ. ¹² Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sersɪnni-i, banamba nelbiliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilonŋ-maama'i diyaa-ba niɛ. Umaŋ duɔ u ka gbāa hūu-ma u hūu-ma.»

Yesu cāarā Diilonŋo-i hā bisāmbiembra namba (Marke 10.13-16; Like 18.15-17)

¹³ Ku huonŋu-na, baa jo baa bisāmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bɛi aa cārā Diilonŋo-i hā-ba. *Hāalābien baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisāmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilonŋ-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bɛi aa cārā Diilonŋo-i hā-ba. Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ta halaŋ terienŋu-na.

Wɛiŋo naŋ maama (Marke 10.17-31; Like 18.18-30)

¹⁶ Baŋ taa dumaanŋo-na, naacolŋo naŋ wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, mi saaya mi ce ɔnfafaŋ hama-i da mi gbāa da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ ta ŋ yuu-mi baa ɔnfafamaŋ-maama? Nelduŋo diei dii umaŋ faa; u yaa Diilonŋo-i. Da ŋ ta ŋ taara ŋ da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, ŋ saaya ŋ ta ŋ wuɔ uŋ'a i tɛ wuɔ hūmienŋa maŋ.»

¹⁸ Naacolŋ wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

* **19:4** Miwaanŋo jɪnammaŋ-sebɛ (Genɛsɛ) 1.27 † **19:5** Miwaanŋo jɪnammaŋ-sebɛ (Genɛsɛ) 2.24

‡ **19:7** Anjɪnamma tiyemmanŋ-sebɛ 24.1

Yesu wuɔ cira: «*Baa ko nelieŋo, baa ce *fuocesinni, baa cuo, baa kar coima η haa molo-na, 19 ta η dii η to-i baa η nyu-i ba nunɣu-i, ta η dɔl η nanolŋo-i ηaa nin dɔl η fɛɛ duma.*»[§]

²⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi ciɛ-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da η ta η taara η gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã η ka suor η nagãŋ-niini-i hiere aa η cal gbeinã faŋa-i η hã sũntaamba baa-ya, ku yaa η ka ce wein nuɔ dɔrɔ-i-na; aa η jo η ji ta η nyaanu-miɛ.» ²² Naacolŋ daayo naa silaa waa weinɔ cor. Yesu η juɔ wan mafamma-i, wuɔ pãŋ vãa u yaanɣa-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Kuman ka ce weinɔ duɔ gbãa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle.

²⁴ Na suyaa wuɔ kuman ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbãa cor misɛnɛ-fuonɣu-na kuu dii kpelle de! Nga mi tũnu-nɛi: Kuman ka ce weinɔ duɔ gbãa suur Diilon-nelle-na, kufanɣu dii kpelle yan.»

²⁵ Uŋ waan mafamma-i, u hãalãbiemba hɔŋ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piiye wuɔ: «Dumaanɔ-na, hai moloŋo-i ka gbãa suur Diilon-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gbãa ce, nga weima sa yar Diilonɔ-i.»

²⁷ Terienɣu fanɣu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, miɛ man yaan i weima-i hiere aa tie nyaanu-niɛ i ka da bige-i ku?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Bimbɩŋ da ni ji bir hiere niifelenni, *Molon-Bienɔ ka tɛna u fɔŋgɔtesinni-na aa namaa naman nyaanun-miɛ cɩncieluo baa na hãi, na ka bi tɛna fɔŋgɔtesinni-na ta na fiɛnu *Isirahel dũnni cɩncieluo ni hãi niini yun-maama-i. ²⁹ Aa uman duɔ ta aa yan u dumelle-i, u hãmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tũɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisãlmba-i, u sonni-i mei maama-na, uŋ taa aa yan niman, u ka da ni temma sɔmma komuɔŋa ndii. Aa u ka tiraa da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. ³⁰ Na saa da, baman taa yaanɣa fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huon-nu, aa baman dii huonɣu-na fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaanɣa.»

20

Suontienɔ nanɔ baa u maacenciraamba

¹ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-bãanɣu dii ηaa suontienɔ man siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonɣu-na. ² Uŋ daa maacenciraamba-i ba wan ma saa wuɔ u pã-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bãduonɣu-na aa ce ba kã suonɣu-na.

³ «Bãanɣun juɔ bon, u kã nellen-huonɣa-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bɩŋ ba sa ce bɩŋkũŋu. ⁴ U gbẽ-ba wuɔ: «Kãan mi suonɣu-na, mi ka pã-na, mi sie du-na.» ⁵ Bafan baa bi ta kã.

«Bãanɣun juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kã. Bãtarunɣu-na, maaduɔma. ⁶ U juɔ tiraa hel bãan-yufellen kãŋ suurma huonɣu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na tɛna nan bãanɣu-i na saa ce bɩŋkũŋu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i ciɛ.»

«Suontien wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, kãan mei suonɣu-na.»

⁸ «Bãanɣun juɔ tɩ huonɣu-na, suontien wuɔ wan baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bɩ maacenciraamba-i η pã-ba. N don baa baman juɔ huonɣu'i nuɔ-i η ka bãl baa dɛlã-baamba-i.» ⁹ Baman juɔ bãanɣun kãŋ suurma-i huonɣu-na, ba

§ 19:19 Helman-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anjɩnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 5.16-20; Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18 * 20:2 Ba taa ba pã gonɣuonɔ-i denie diei bãduonɣu-na.

bɪ bafamba jo, ji hã-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnin. ¹⁰ Kuŋ juɔ hi d̩ɛlã-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar baman juɔ huonɔŋu-na; ba hã-ba kuuduonɔŋu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontienɔ-i ¹² wuɔ: «Baman juɔ huonɔŋu-na ba saa da ce bɪŋkũŋgu aa bãaŋgu tɪ aa ŋ bel diilonɔ-i pã-ba kuuduonɔŋu baa miɛ man juɔ dii cucuuyun-nu, bãaŋgu ye-ye nan bãaŋgu!»

¹³ «Suontien wuɔ gbɛ unanɔ-i wuɔ: «Mi jɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dãnambãaŋgu-na mi pã-ni denie u diei kɛ? ¹⁴ N gbeɪŋa'i si a nunɔŋu-na wei? Biɛ-ya ŋ kã. Muɔmɛi ciɛra mi ka hã uman juɔ huonɔŋu-na kuuduonɔŋu baa uman juɔ yaanɔŋa-i, nan nunɔŋu dii-kuɔ wei? ¹⁵ Mɛi gbeɪŋa-i, mi baa ce kuman dɔlaanu-miɛ baa-ya wei? Sisɔ min ciɛ ãnfafamma-i ma'i jaa-ni?»»

¹⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, baman dii huonɔŋu-na, ba ka ta yaanɔŋa, aa baman dii yaanɔŋa-na, ba bir tɛ huon-nu.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)

¹⁷ Yesuŋ juɔ biɛ hũmelle-i tuɔ kã *Yerusalemu-i-na, wuɔ bɪ u *hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-i ba den a wan baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa in kãn Yerusalemu-i-na kɛ. Die kã, ba ka bel *Molon-Bienɔ-i a hã *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hã *niɛraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma aa muo-yo aa gbu-yo *daan-nu ko-yo. Nɔga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon hɛma-na aa siɛlin-yiŋgu-i u ka sire hel jo.»

Nelbuɔ saaya u ce u fɛrɛ maacembilonɔ
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)

²⁰ Ku huonɔŋu-na, Sebede ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caan-nu baa u bɛpuɔmba-i ba hãi-i-na† ka dũuna duɔ cãrã. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesinni-i, ŋ yan mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hãi-i-na unanɔ tɛna ŋ nadienɔŋa-na unanɔ-i ŋ nanyuonɔŋu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nan cãrãŋ kuman dɛ! Yaahuolo man ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nɛi wei?»

Bisãlŋ daa baa cira: «Ũu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo man ka haa-miɛ, u ka haa-nɛi ninsonɔ, ŋga mɛi siɛ gbãa pã nunɔŋu wuɔ mɛlɔŋo'i ka tɛna mi nadienɔŋa-na aa mɛlɔŋo'i ka tɛna mi nanyuonɔŋu-na. Mi To un tigiŋ muntɛnammu fammu-i tuɔ cie baman, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *hãalãbien cɪnciel-baamba naman juɔ nu nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pãŋ guɔla baa ba hãi-baan daaba-i. ²⁵ Yesu wuɔ bɪ-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fãamaambaa-ba ce hãlmaanɔŋu baa ba fãamaansinni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõŋgũɔ-i nuɔmba-na. ²⁶ Nɔga ku saa saaya ku waa dumaanɔ-na namaa na wulaa. Uman duɔ tuɔ taara u ce nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutienɔ saaya u ce u fɛrɛ na maacembilonɔ, ²⁷ aa uman duɔ tuɔ taara yaanɔŋa-i, u saaya u ce u fɛrɛ na kɔriɛnɔ. ²⁸ Na saa da, *Molon-Bienɔ juɔ jomma famma yaa-i hɛma-na duɔ ji cãa nuɔmba-i, aa pã u fɛrɛ duɔ sãa nuɔmba boi yunni, u saa jo ba da ba ji cãa-yo.»

Yesu puurii yiriemba nan yufienɔ
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)

²⁹ Ban siire Yeriko-i-na, nelpũŋgu nan temma cu Yesu huon-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa tɛna hũmelle tũŋgu-na, baa tũnu-bei wuɔ Yesu yaa curaan. Ba waa ba hãi. Baa pãŋ don ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ

† 20:20 Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsãa. Nieŋ 4.2.

nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!» ³¹ Nuɔŋ baa ta ba nuola-bɛi wuɔ ba budii. Baa migãan ta ba kaasɪŋ ba naara wuɔ: «Itie, Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre yiɛ!»

³² Yesu wuɔ yiera aa naa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi ce bige-i hã-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufienja-i.» ³⁴ Ban piiye dumaanjo-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuɔ wuɔra yiɛya ba yufienja-i. Terduɔŋgu fanju-na, aa pãŋ puur. An puurii dumaanjo-na, baa cu u huon-nu.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na (Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsãa 12.12-19)

¹ Yesubaa-ban kaa piɛ *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivibinni-tãnuŋgu hɔlma-na, Yesu wuɔ wan baa u *hãalãbiemba hãi wuɔ: ² «Kãan nelle man i yaannga-na daade-i, na ka da ba vaa kakũncienjo nano baa u bilonjo. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Uman duɔ yuu-na, na cira: «Itienjo'i puɔraaye.» Da na wan mafamma-i, ba ka yan na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopɔpuɔrbilon un waan maman ma'i sa cien daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonjo waan-ma wuɔ:

⁵ «*Waan baa *Sinyɔtaamba-i wuɔ:*
Nien, na nellentienjo'i juon daayo na wulaa,
uu dii hɔhinantienjo.

*U nyugãan tɛna kakũnyun-na, baa kakũmbilon-na.»**

⁶ Hãalãbien baa kã ku yaa nuɔ-i, ka bi da-ma ŋaa Yesun waan-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakũmuɔ-i baa u bilonjo-i. Ban juɔ baa-ba, baa hiel ba jongorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tɛna. ⁸ Nuɔmba man waa hierɛ, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bɛi hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔrɔ. Banan baa kar fiɛlu ta ba jina. ⁹ Baman naa waa u yaannga-na baa u huonngu-na hierɛ, baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ:

«*Davidi hãayɛlŋo temma si dii!
Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo!
Dɔrwuonjo temma si dii!»†

¹⁰ Yesun kãa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hierɛ diɛ sire yiera di gbeiniŋ. Da ba cor kusuon-nu, nuɔmba ta ba yuu wuɔ: «Hai molonjo-i?» ¹¹ Baa ta ba siɛ-ba wuɔ: «Yesu man Diilopɔpuɔrbilonjo yaa-i. U hilaa Nasarɛti, dii *Galile.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na (Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsãa 2.13-22)

¹² Yesun kãa *Yerusalemu-i-na, wuɔ kã ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hierɛ hiel-ba. Aa naa kã ka tisɪŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sɛ baman suoraan nɔnsɔr ba huriimba-i ba titienja-i nanna. ¹³ Un ciɛ mafamma-i, wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bi mi dũŋgu-i Diilojaaldũŋgu*‡, ma sinni nie namaa ce-ku cuo ba terienju?»

¹⁴ Yesun suurii Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa cisɛduɔlbaa-ba namba kã u wulaa u ka sire-bɛi. ¹⁵ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataaman daa un ceŋ gberɛ-weima-i, aa bisãlmba man waa baa-yo ba ta ba piiye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlnu-bɛi. Bisãlŋ daaba taa ba piiye wuɔ: «*Davidi hãayɛlŋo temma si dii.» ¹⁶ Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa ãnjɪnamma pigãataan baa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nuɔ bisãlmban wan maman wei?»

* **21:5** Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentienjo man duɔ nyugũŋ kakũmuɔ-i-na ku pigãan wuɔ u hiiriye u ferɛ. † **21:9** Gbelieman-nalãanngu (Psaume) 118.25-26 ‡ **21:13** Isayi (Ésaie) 56.7

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diilonɔ-nelmanɔ piiye terienɔ man nuɔ-i wuɔ: *«N ciɛ halle bisalm̄ba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnɛi»* § namaa saa kalan terienɔ fangu-i dede wɛi?» ¹⁷ Un waan mafamma-i, wuɔ ta kã Betani aa naa yan-ba. U kaa cɔ kusuɔn-nu'i.

*Yesu ciɛ yensãanɔ nanɔ kuol
(Marke 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunɔ-na tuɔ jo nellen-huɔnɔ-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensãanɔ nanɔ-i hũmelle tũnɔ-na. Wuɔ piɛ kã ka da fiɛgbãngbãnlãndu. Wuɔ gbɛ yensãanɔ-i wuɔ: «Ma bãlã nyunɔ, nan cɛraa n̄ ji man biena!» Terduɔnɔ fangu-na, yensãanɔ pãn kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceɔ hama-i aa yensãan daaku kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsono-i baa-na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hãi, aa haa na nanɔa-i miɛ, min ciɛ kuman daaku-i na gbãa ce ku temma. Halle na gbãa gbɛ tãnuɔ daaku-i wuɔ: «Juur n̄ halan bande-i-na n̄ ka suur nuoraanɔ-na», n̄ da ma bi ciɛ. ²² Da na cãrã bĩnkũnɔ bĩnkũnɔ Diilonɔ wulaa, aa haa na nanɔa-i yuɔ, na ka da ku bĩnkũnɔ-i.»

*Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)*

²³ Yesun juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na don tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔn baa piɛ yuu-yo wuɔ: «Nin ceɔ kuman daaku-i, hai moloɔo-i hãa-ni hũmelle-i n̄ ta n̄ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na siɛ-mi, mi ka pigãan-na uman hãa-mi hũmelle-i. ²⁵ Hai moloɔo-i puɔraa Nsãa jo ji tuɔ *batischen nuɔmba-i? Diilonɔ'i puɔraa-yo waa nelbiliemba'i puɔraa-yo?» Baa don ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i ciɛ na saa hũu u nelma-i?» ²⁶ Die bi hɔr-ma cira: «Nelbiliemba'i puɔraa-yo», baman dii bande-i-na hiere ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ, ba siɛ yan-ye.» ²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suɔ uman puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigãan-na uman hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce kuman daaku-i.»

Bɛpuɔmba hai maama

²⁸ Ku huonɔ-na Yesu wuɔ cira: «Nien, naacolɔo nanɔ waa baa bɛpuɔmba hãi. Yiinɔ nanɔ-na, wuɔ ji gbɛ mɔlɔo-i wuɔ: «Sire n̄ kã suonɔ-na.»

²⁹ «Naacombilon wuɔ: «Mi siɛ kã.» Aa ji jɔɔuɔn aa ta kã.

³⁰ «Tuon wuɔ kã ka ce maaduɔma baa hãanɔ-i. Hãan wuɔ: «Baba, wɛima s̄i, mi ka kã». Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hãi-i-na, hai moloɔo-i nuɔ tuonɔ nunɔ-i?»

Baa cira: «Dĩelã-wuonɔ yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi wan ninsono-i baa-na: *Nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanɔ nɛi *Diilonɔ-nelle-na. ³² Na saa da, Nsãa juɔ ji pigãan-na hũmeviile-i na yagar na saa hũu u nelma-i, n̄ga nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba hũyãa-ma. Mafaman fiɛ ce na da-ma, ku saa jan-na na nanna na cilɔbalaɔo-i aa hũu Nsãa nelma-i.»

*Suontienɔ nanɔ baa u maacembiemba
(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)*

§ 21:16 Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 8.3

³³ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Yaɔŋ mi tiraa naŋ gbānalānɔŋu nanɔŋu baa-na: Naacolŋo nanɔŋo diyaa *ɛɛsɛ-suonɔŋu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hɪŋ fuonɔŋu ba da ba ta ba kāmāl ɛɛsɛ-i aa ce felge ba ta ba nyugūŋ ba niya suonɔŋu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jina-kuɔ aa ta kā nelle.

³⁴ «ɛɛsɛŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembiemba siɛi maacenciraamba wulaa wuɔ ba ji hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembiembanɔ juɔ, maacenciraamba bel diilonɔŋo-i a muo unanɔŋo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naan unanɔŋo-i baa tāmpɛlɛiŋa'i ko-yo. ³⁶ Suontienɔŋo tiraa puɔr maacembiemba namba. Bafamba maaraa dɛlā-baamba-i. Banɔ juɔ, maacenciraamba tiraa ce-ba ŋaa banɔ ciɛ dɛlā-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontienɔŋo naa u puɔr u biɛŋo yaa wuɔ u jo u fɛɛ ba wulaa. U taa u ne wuɔ sɪ bɛpolŋ duɔ jo, ba ka kāŋ-yo.

³⁸ «Banɔ juɔ'a ba ne da bɛpolŋo-i, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienɔŋo yaa juɔŋ daayo! Yaɔŋ i ko-yo aa ciilunɔŋu ce miɛ kūŋgu!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonɔŋo-i hel baa-yo suonɔŋu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienɔŋ duɔ jo, u ka ce maacenciraanɔ daaba-i niɛ?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaanɔ daaba-i! Duɔ jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonɔŋu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huɔŋ-nu.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Na saa kalanɔ nel daama-i Diilonɔ-nelma-na wɛi? Ma nyɛgāanɔ wuɔ:

*«Dūmarāambanɔ ciinaana kpāŋkpara manɔ,
u yaa juɔ bella dūŋgu-i.*

Itienɔŋo yaa wuɔ ma ce dumaanɔ-na.

*Miɛ fuɔ ku ciɛ nerma i wulaa.»**

⁴³ «Ku'i ciɛ mi ta mi tūnu-nɛi miɛ: Ba ka hūu *Diilonɔ-nelle-i na wulaa a hā *niɛraamba manɔ nuɔŋ Diilonɔŋo nunɔŋu-i baa-de. [⁴⁴ Ŋga miŋ waanɔ kpāŋkpara manɔ maama-i, umanɔ duɔ par diire nanɔ u fɛɛ yuɔ, u ka kara u fɛɛ; duɔ bi par nanɔ umanɔ, u ka putɛnu kutienɔŋo-i.]»

⁴⁵ Yesuŋ naanɔ gbānɛini manɔ daani-i, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farisɛbaa baa pāŋ suɔ wuɔ u gbɛ ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Ŋga nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔŋo, a ce dumaanɔ-na Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisɛbaa-ba taa ba kālā-bɛi.

22

Nellentienɔŋo nanɔŋo baa u jēnaamba (Like 14.15-24)

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbānɛini-i wuɔ: ² «*Diilonɔ-nellentesɪnni dii ŋaa nellentienɔŋo manɔ jāanɔ ciɛŋo duɔ hā u biɛŋo aa bɪ nuɔmba bɔi. ³ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka wanɔ baa nuɔmba jo. Maacembiemba kā, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siɛ jo. ⁴ Nellentienɔŋo tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kāanɔ na ka wanɔ baa-ba wuɔ mɛi ciɛra mi hɪyāa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kɛɛ ba jo, niiwuoni biɛ tɪ.» ⁵ Pɔpuɔrbiembanɔ kāa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba wanɔ wɛima, ba bɔrɔ hiere kā ba munɔkammu: Banamba kā sonnɪŋ, banamba kā torguonɔŋ-nu. ⁶ Banamba bir yanɔ aa bel nellentienɔŋo maacembiemba-i muo-ba da dɛi aa ko-ba. ⁷ Nellentienɔŋo huɔŋ kaa pāŋ guɔla. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ wanɔ baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni biɛ tɪ, ŋga miŋ ŋa naa bɪ bamanɔ, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāanɔ hūŋgbɛsɛnni-na, da na ka da nelienɔŋo nelienɔŋo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba

* **21:42** Gbeliemanɔ-nalānɔŋu (Psaume) 118.22-23

taa ku yaa nuɔ-i kã hũngbesenni-na ka bi nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienɔ dũngu yu. ¹¹ Nellentienɔ suur wuɔ u ka ne-ba, kã ka da naacolɔ naɔo diyaa jonɔgorgbãngbãlãɔo tɛna, a ne da ba hãa-ba jonɔgorbaa ma yerren. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mi jĩɛ, naɔ ciɛ niɛ suur bande-i baa jonɔgorgbãngbãlãɔo-i?» Naacolɔ saa da wɛima wan. ¹³ Nellentien wuɔ wan baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaan naacolɔ daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbeini-i aa na tetɛɔ-yo na nanna-yuɔ fuoren dii kukulma-na. Duɔ tɛ dii terienɔgu-na, kaaluɔgu siɛ gbuu waa dɛi.» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba biɛ nuɔmba bɔi, nga ban fiɛlaa baman ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wɛi?

(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesu piiye dumaanɔ-na, *Farisɛbaa baa kã ka da ba-naa ban ka ce dumaa cure-yuɔ bel-o fuɔ fɛrɛɔ nuɔ-ãndaanɔgu-na. ¹⁶ Ban juɔ nunu ba-naa ti, baa puɔr ba *hãalãbiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kã ka gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ɔ wan ninsonɔ yaa-i; ɔ gbu ɔ pigãan nuɔmba-i baa Diilonɔ-hũmelle yaa kelkel, ɔ sa kãalã neliɛɔ baa ɔ ninsonɔ-i, ɔ sa bi ce ciɛluɔ.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ hũmelle-i, ku saaya i tɛ pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusũɔ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmɛi wɛi? ¹⁹ Naɔ pãɔ nampo-i baa warbieɔa man, hãa-minɔ di diei mi ne.» Baa hã-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hũu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunɔgu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunɔgu.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyɛgãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyɛgãan Oromɛ ba jãmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kumanɔ da ku waa jãmatigi kũngu-i, pãan-kun na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumanɔ da ku bi waa Diilonɔ-kũngu-i na bi pã-ku na hã Diilonɔ-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hɔmmu-i, baa naa baa ta aa naa yan-yo.

Kuomba siremman-kũngu-i

(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Yinduɔnɔgu fanɔgu-na, banamba piɛ Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãalãtie, *Moisi ciɛra wuɔ uman duɔ saa da bilonɔ baa u ciɛɔ-i aa ku, u hãanɔ saaya u biɛ ciɛɔ-i a hon bilonɔ hã kulonɔ-i.* ²⁵ A ne da i hɔlma-na, naacombiemba namba waa niehãi ba nyu wulaa. Mɔnɔ sire jã ciɛɔ, u saa da bilonɔ baa-yo aa ku. Uman cuu-yo u biɛ ciɛɔ-i ²⁶ u saa da bilonɔ baa-yo. Siɛliɔ-wuonɔ-i maaduɔma. Ba ciɛ dumɛi ka ku gbuo hiere niehãi-i-na molo saa ji da bilonɔ baa ciɛɔ daayo-i. ²⁷ Ku huonɔgu-na, ciɛ fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. ²⁸ Ba hieronɔ-na, ban diyaa-yo ba ciɛɔ cor, kuonɔ da ba ji sire yiinɔgu man nuɔ-i, u ka ce hai wuonɔ-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piɛra! Na saa suɔ Diilonɔ-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuonɔ da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ɔaa *dɔrɔpɔpuɔrbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumanɔ ɔaa kuomba siremman-kũngu-i, na saa kalan Diilonɔ-nelma-i wɛi? ³² U ciɛra wuɔ: «*Abiramu Diilonɔ yaa muɔnɔ-i, *Isaki Diilonɔ yaa muɔnɔ-i, *Yakɔbu Diilonɔ yaa muɔnɔ-i.»† Ku pigãan wuɔ Diilonɔ-i cicɛlmantaan-wuonɔ; bikuonɔ-wuonɔ si.» ³³ Baman waa terienɔgu-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bɛi.

* **22:24** Anjɔnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 † **22:32** Helman-sebɛ (Exode) 3.6

Nelma man dii yungu Diilon-nelma-na
(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)

³⁴ *Farisiebaa-ban juo nu-ma wuo Yesu piiye yar *Sadusiebaa-ba-i, baa ne ba-naa ka u wulaa ³⁵ da ba ka piiye cure-yuo. *Anjinnamma pigaatienjo nano waa ba holma-na, wuo bie andaangu-i wuo: ³⁶ «Haalatie, Diilon un'a i tie wuo humienja man, hade-i yungu?»

³⁷ Yesu wuo cira: «*Ny saaya η dɔl Itienjo-i Diilonjo-i baa η huɔŋga-i hiere, baa η kusɔŋgu-i hiere, baa η anjɔguɔma-i hiere.*»[‡] ³⁸ Hümelle fande yaa yungu aa tiraa maar anaŋa-i hiere. ³⁹ Haalɔŋ-diele man nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: «*Ny saaya η dɔl η nanoljo-i ηaa niŋ dɔl η fεε duma.*»[§] ⁴⁰ *Moisi hümienja-i hiere a yungu dii hümien daaya'i nuo-i a hai-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?
(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)

⁴¹ *Farisiebaa-ban tigiin ba-naa dumaŋo-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: ⁴² «Namaa na'a Diilon un paa nungu-i wuo u ka saan *Konkortienjo man, u ka hon dɔŋ haku-i nuo-i?»

Baa cira: «*Davidi dɔŋ-nu, u ka waa *Davidi haayɛljo.»

⁴³ Yesu wuo cira: «A ma ce nie *Diilon-Yalle ce Davidi bi-yo u Tienjo? Ma si Davidi fuo fεε ciera wuo:

⁴⁴ *Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuo:*

«*Jo η ji tɛna mi caan-nu*

aa η yan mi mal η bigaarɔamba-i hã η ce η baanngu-i bei.»^{*}

⁴⁵ Diilon un paa nungu-i aa saan Konkortienjo man, Davidi fuo fεε duo tuo bi-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u haayɛljo yon?» ⁴⁶ Un piiye dumaŋo-na, molo saa da nelma duo sie-yo. A bal dii yiingu fangu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur anjinnamma pigataamba kuucenngu-na
(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huongu-na, Yesu wuo wan baa nuomba-i baa u *haalabiemba-i wuo: ² «*Moisiŋ'a i tie wuo hümienja man, *anjinnamma pigataamba-i baa *Farisiebaa-ba yaa saaya ba ta ba pigaan nuomba-i a wuosaangu-i. ³ A ce dumaŋo-na, da ba wan maman baa-na, na ce-ma; nga baa na suur bafamba kuucenngu-na. Ban wan man ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa congnoni-i ha nuomba ta ba kpekpele aa yagar wuo ba sie kayã-bei ba migaan tɔu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa ban nan kompammu man, bafamba muumu comienja dii pɔmpɔr banamba waan-na. ⁶ Da ba ka kalle man nuo-i, siso *Diilonelhaaladɔŋgu man nuo-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁷ Aa da ba waa nuomba-na, ba taara ba ta ba pie ba jaal-ba aa ta ba bi-ba haalataamba. ⁸ Jande, namaanjo-i, baa na yan ba ta ba bi-na haalataan namaa. Namei baaduŋ namaa aa na haalatieŋo dii u diei yon. ⁹ Mi baa da na bie moloŋo hɛma-na wuo na to. Na To dii u diei yon, u yaa dɔɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bi-na yuntaan namaa. Na yuntienjo dii u diei yon, u yaa *Kirsai. ¹¹ Uman

‡ 22:37 Anjinnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5 § 22:39 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

* 22:44 Gbelieman-nalaangu 110.1 * 23:5 *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilon-nelma-i ba puu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonjo-i ba bie kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unajo ba napuon-na, unajo ba yaadamma-na. Ba ce mafamma-i wuo Diilon un hã-ba *anjinnamma man, ma maama baa karaanu-bei.

na yunɣu-na, u saaya u ce u fɛɛ na maacembilonɔ. ¹² Na saa da, umanɔ duɔ tuɔ tɛtɛɲ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umanɔ duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tɛtɛɲ-yo.»

Sulma haraa huhurmantaamba-na
(Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesuɲ waanɔ mafamma-i wuɔ cira: «*Ānjɪnamma pigāataanɔ namaanɔ-i baa *Farisɪɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɔ namaa; sūlma haraa-ɲɛi! Na suu *Diilonɔ-nelle hūmelle-i, namaa fɛɛ-i na siɛ suur, bamanɔ taaraayanɔ da ba suur na suu-de bɛi.

[¹⁴ «Ānjɪnamma pigāataanɔ namaanɔ-i baa Farisɪɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɔ namaa; sūlma haraa-ɲɛi! Da na ce na bel diilonɔ-i a hūu bikulcaamba nagāɲ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilonɔ-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kumanɔ ka haa-ɲɛi, ku ka balanɔ cor.]

¹⁵ «Ānjɪnamma pigāataanɔ namaanɔ-i baa Farisɪɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɔ namaa; sūlma haraa-ɲɛi! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuɔmba-i dii-ba na hūmelle-na. Ŋga umanɔ duɔ gbāɲ suur tɪ, na bir-o na birma a ce u bir balanɔ yanɔ namaa fɛɛ-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāanɔ banamba hūmelle. Sūlma haraa-ɲɛi! Na gbɛ-ku dumaa wuɔ molonɔ duɔ pā nuɲɣu aa bɪ *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fiɛ'a u saa ji gbāa ce-ma, wɛima sɪ. Ŋga umanɔ duɔ cira: «Muɔ baa sɛnɛ manɔ Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiɛ balanɔ niɛ niɛ, u saaya u ce-ma.

¹⁷ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yanɔ-na. Diilodubuɔ-i baa sɛnɛ-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sɛnɛ unɔ yanɔ Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diilonɔ-wuonɔ wɛi?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piiye wuɔ molonɔ duɔ pā nuɲɣu aa bɪ mumbuolmunɔ-teriɲɣu yerre-i, duɔ fiɛ'a u saa ji gbāa ce-ma, wɛima sɪ, ŋga umanɔ duɔ cira: «Muɔ baa tāmmanɔ-kūɲɣu manɔ mumbuolmunɔ-teriɲɣu dɔrɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiɛ gbāɲ niɛ niɛ, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yanɔ-na. Mumbuolmunɔ-teriɲɣu-i baa tāmmanɔ-kūɲɣu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tāmmanɔ-kūɲɣu yanɔ mumbuolmunɔ-teriɲɣu dɔrɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilonɔ-kūɲɣu wɛi?

²⁰ «Umanɔ duɔ pā nuɲɣu aa bɪ mumbuolmunɔ-teriɲɣu yerre-i, kuu dii ŋaa u bɪɛ baa nimanɔ dii ku dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Umanɔ duɔ pā nuɲɣu aa bɪ Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ŋaa u bɪɛ baa ku tienɔ-i hiere. ²² Umanɔ duɔ pā nuɲɣu aa hiel u niele dɔrɔ-i-na, kuu dii ŋaa kutienɔ bɪɛ Diilonɔ yerre-i baa u muntɪɛnammu-i hiere.

²³ «Ānjɪnamma pigāataanɔ namaanɔ-i baa Farisɪɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɔ namaa; sūlma haraa-ɲɛi! Da na ce na dii Diilonɔ *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sɪnni-na hiere, a ne da kumanɔ yunɣu *ānjɪnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumanɔ vii, na siɛ bi tiraa ce kumanɔ faa, na sa wuɔ Diilonɔ-hūmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigāanɔ banamba hūmelle. Da na ce na seɲ hūmma-i wuɔ na sa taara na nyɔɲ baa kilekilebaa, a ne da nanɔ nyɔɲ baa nimanɔ ni saa baa nyɔgɔmɛbaa-ba-i.

²⁵ «Ānjɪnamma pigāataanɔ namaanɔ-i baa Farisɪɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɔ namaa; sūlma haraa-ɲɛi! Naa dii ŋaa nelienɔ manɔ saaraa kalni honni-i aa yanɔ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāanɔ na kūɔma yaa da welewele aa yanɔ na hɔmmu yu baa cuosɪnni baa nenemunɣu. ²⁶ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yanɔ-na. Saaraanɔ kalni hɔmmu yaa igɛna, na ka da ni honni bi kuɔɲ.

²⁷ «Ānjɪnamma pigāataanɔ namaanɔ-i baa Farisɪɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaanɔ namaa; sūlma haraa-ɲɛi! Naa dii ŋaa cɪncuɔɲa manɔ banɔ puu-ya

baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hūlābabaalaŋgu. ²⁸ Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: «Bamaŋ wuɔyaan Diilon-ɥūmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanɔ.

²⁹ «Ānjinamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisiebāa namaaŋo-i, huhur-mantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cincuɔŋa-i aa ta na tuɔlɔnu bamaŋ siire wuɔ Diilon-ɥūmelle-i fafamma aa ku ba waanɔ-i ³⁰ aa ta na piie wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bincuɔmba bāanɔ-gu-na, ii naa saa cu ba huon-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.» ³¹ Terienɔgu faŋgu-na, na pigāan wuɔ bamaŋ kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bincuɔmba. ³² Ku faa! Gbāan na cor baa na bincuɔmba maacemma-i na ka bāl-ma. ³³ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Diilonɔ ce niε aa u siε ka caa namaa? ³⁴ Niεŋ, mi ka saan Diilopɔpuɔrbiemba hā-na, baa nelnurāamba a naara ānjinamma pigāataamba namba. Da ba kā, na ka ko banamba bei, aa gbu banamba dɛnniŋ aa muo banamba na *Diilonelhāalādūnni-na. Na ka nyaa ba huon-nu niliŋa-na hiere ce-ba kpāncɔlgū. ³⁵ Terienɔgu faŋgu-na, ban fiεŋ bamaŋ ko-ba hiere a doŋ Abel-na a ji hi Barasi biεŋo-i Sakari-i, nan kuɔ umaŋ mumbuolmuŋ-terienɔgu hɔlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonɔ ka haa-ma hā namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Diilonɔ ka haa nuɔŋ daaba kuliŋgu maama-i hiere hā fiεfiε ku nuɔŋ namei baa-ma.»

*Yesu kūma siεŋ baa Yerusalemutaamba-i
(Like 13.34-35)*

³⁷ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuɔŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilon duɔ saan umaŋ hā-na, na bel diilonɔ-i nan kutienɔ-i baa tāmpɛlɛiŋa ko-yo. Mei cie ji gbē; mi na'a mi tigiŋ-na ŋaa kūnan un tigiŋ u biemba-i dumaa aa pūl-bei. Ŋga na saa hūu-ma. ³⁸ Kun hii terienɔgu man fiεfiε-i-na, Diilonɔ ka yan na nelle-i hā-na. ³⁹ Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: «*Itien un saan umaŋ u jo, Diilo baa-yo*»† na siε tiraa da mi yufelle.»

24

*Mamaŋ ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ ti
(Marke 13.1-13; Like 21.5-19)*

¹ Yesun juɔ hel *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ta, u *hāalābiemba kā u wulaa ka ta ba piie baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i kεε u mamma faa. ² Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Nan daa dūŋgu man daaku-i, yiŋgu dii baa yiŋgu ku ka fara hiere hīema-na!»

³ Un kaa hi *Olivi-tibinni tānuŋgu-i, wuɔ tīena. U hāalābiemba piε kā u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, niŋ waan nelma man daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce niε suɔ ŋ jommaŋ-huonɔgu-i baa miwaanɔ timmaŋ-huonɔgu-i?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan moloŋo ji pira-nei. ⁵ Nuɔmba bɔi ka jo ji biε mi yerre-i ce-de ba diele. Umaŋ duɔ jo, u ka cira Diilon un saan *Konkortienɔ man, u yaa ufaŋo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Ŋga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanɔ timma'i siε pāŋ waa huonɔgu faŋgu-na. ⁷ Nuɔmba kaa ta ba gāŋ siyaabaa siyaabaa, baa niliŋa niliŋa. Nyulmu kaa ta mu suur aa hīema kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hāanɔ. Ku domma'i dumaanɔ-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sūlma aa ko-na. Ba ka bigāan-na niliŋa-na hiere mei maama-na. ¹⁰ Huonɔgu faŋgu-na, nuɔmba bɔi kaa nanna Diilon-ɥūmelle-i.

† 23:39 Gbelieman-nalaanɔgu (Psaume) 118.26

Ba kaa hel ba-naa honniŋ aa bigāaŋ ba-naa. ¹¹ Nuɔmba bɔi ka jo ji ta ba t̄aal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ¹² Ambabalma kaa ta yaaŋga nuɔmba-na a ce ba bɔi siɛ tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Nga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku b̄alma-i, kutienɔ ka kor. ¹⁴ *Diilonɔ-b̄aaŋgu *Neldɔdɔlma ka wuɔra waŋ terni-na hiere nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba suɔ-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaanɔ t̄imma suɔ da ma hi.»

(*Marke 13.14-23; Like 21.20-24*)

¹⁵ «Nuɔni maŋ da ŋ kalaŋ terienɔ daaku-i, ŋ gb̄aŋ kpelle ŋ suɔ ku yuŋgu-i. Diilonɔ uŋ puɔraa Daniel waŋ Terbiɛnatiɛŋo maŋ maama-i,* da na ji da u juɔ ji t̄iɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ bamaŋ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba k̄a t̄anniŋ. ¹⁷ Umaŋ duɔ ji waa u d̄uŋgu d̄ɔrɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar, u baa cira u suur biɛ biŋk̄uŋgu. ¹⁸ Umaŋ duɔ ji waa suonɔ-nu, u baa cira u jo c̄iŋ-nu ji biɛ waanɔ-joŋgoruo.

¹⁹ «Kus̄intaamba-i baa biantaamba-i s̄ulma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na c̄ārā Diilonɔ-i ku baa ji ce waanɔ-huɔŋgu aa ku baa ji waa *yit̄iɛnaŋgu. ²¹ Diilonɔ uŋ j̄iɛna miwaanɔ-i ji hi baa nyuŋgo, yaahuolo maŋ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilonɔ saa naa hiel kuaŋgu yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellenɔ hilaa bamaŋ nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Umaŋ duɔ jo, u ka cira Diilonɔ uŋ saan *Konkortiɛŋo maŋ, u yaa ufaŋo-i. Banaŋ ba'a bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa himma bɔi da ba gb̄aŋ pira halle Diilonɔ yufellenɔ hilaa bamaŋ nuɔ-i. A ce dumaanɔ-na, umaŋ duɔ ji gb̄ɛ-na wuɔ Diilonɔ uŋ saan Konkortiɛŋo maŋ, uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na h̄uu-ma; u t̄aal-na. ²⁵ Muɔ fuɔ, m̄ei gbuɔya-nei j̄ina.

²⁶ «Terienɔŋu faŋgu-na, molonɔ duɔ ji gb̄ɛ-na wuɔ: «*Kirsa juɔ; uu dii hiɛŋgu-na», baa na k̄a; u t̄aal-na. Da ba bi gb̄ɛ-na wuɔ: «Niɛŋ, uu dii fuo bande», ba t̄aal-na; baa na h̄uu-ma. ²⁷ Diilonɔ uŋ nyiɛsiŋ dumaɔ nuɔmba da-yo a doŋ b̄apaḡuŋgu-na ka j̄uŋ b̄asuuruŋgu-na, *Molonɔ-Biɛŋ duɔ jo, ba ka da-yo dumei. ²⁸ Biŋk̄ukuliŋ da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiŋ kusuɔŋ-nu'i.»

(*Marke 13.24-31; Like 21.25-33*)

²⁹ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ b̄al, *b̄aaŋgu ka bir cure, c̄eiŋo ka ce da b̄int̄uu. M̄ɔɛŋa ka par diire, aa b̄imb̄inni maŋ dii d̄ɔrɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.*† ³⁰ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i *Molonɔ-Biɛŋo d̄anyuɔ ka carra d̄ɔrɔ-i-na. Duɔ carra, nuɔmba-i hiere hiɛma-na ba ka haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntes̄inni-i baa u bɔbɔima-i. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, na ka da ba buu yerre maŋ b̄amb̄aale diele-i. Da ba bu-de terienɔŋu maŋ nuɔ-i, u ka ce u *d̄ɔrpɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiŋ u yufellenɔ hilaa bamaŋ nuɔ-i ba waa terduɔŋ-nu.

³² «Na saa da *yens̄aaŋgu-i wei? Da na ji da ku caa fiɛlu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na bi suɔ kerre ifelle hii t̄i. ³³ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duɔŋ ta ma ce huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ Molonɔ-Biɛŋo jomma piyaa. ³⁴ Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³⁵ D̄ɔrɔ-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, ŋga m̄ei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36*)

³⁶ «Ŋga kumaŋ ŋaa yiŋgu faŋgu fɛrɛ-i, baa huɔŋgu-i, molo sa suɔ-ku. Halle *d̄ɔrpɔpuɔrbiemba famba fɛrɛ-i d̄ɔrɔ-i-na baa Bɛpolɔ fuɔ fɛrɛ-i ba sa suɔ-ku.

* **24:15** Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † **24:29** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4.

U To yaa suyaan-kun u diei yon. ³⁷ Kumanɛ cie *Nowe baaŋgu-na, *Molon-Bienɛ duɔ u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe baaŋgu-na, aa diilobuɔ suɔ duɔ dāa, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejalle a ji hi yiingu man Nowen suurii begubuɔ-i-na. ³⁹ Ba saa suɔ wuɔ weima jo dii. Ba juɔ'a ba ne da diilopepetienɔ nanɔ-i duɔn tuɔ dāa. Hūmma wuo-ba hiere kpɛmmu!‡ Molon-Bienɛ duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumei. ⁴⁰ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta, aa yan unanɔ-i. ⁴¹ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔɔn, ba biɛ u diei ta, aa yan unanɔ-i. ⁴² Terienɛ fangu-na, baa na gonya duɔfūmmu, na saa suɔ na Tienɔ jomman-yiingu-i. ⁴³ Na saa da, da n suɔ cuoyuon ka suur-nie huɔngu man nuɔ-i isuɔngu-na, n ka tiena cie-yo, n sie yan u ji kanu n dūngu-i. ⁴⁴ Terienɛ fangu-na, na saaya na tigiin na ferɛ. Nan'a na saa tiena baa-ma wuɔ Molon-Bienɔ ka jo huɔngu man nuɔ-i, u bi jo huɔngu fangu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba hāi maama
(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da n nu wuɔ maacembilonɔ man vii aa tuɔ cɛ, u yaa uman u yuntienɔ kaa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yun-nu u tuɔ hā-ba niwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntienɛ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yungu dɔlaa. ⁴⁷ Mi wan ninsonɔ-i baa-na: Yuntienɔ ka haa-yo u nagān-niini yun-nu hiere. ⁴⁸ Nga da ku waa maacembilobabalanɔ, u ka tuɔ jɔguɔn wuɔ u yuntienɔ sie jo fiɛfiɛ, ⁴⁹ aa don tuɔ muo u nabaamba-i, aa tie tuɔ wuo aa tuɔ wuɔra u nyɔn kolma baa konyɔrāamba. ⁵⁰ Un'a u saa tiena baa yiingu man maama-i, baa huɔngu man maama-i, u yuntienɔ jo huɔngu fangu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaanɔ-na, ban ka haa kumanɛ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaalunɛ sie gbuu waa dei.»

25

Nyonyuriimba nan maama

¹ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilon-nelle suurman-kūngu ka waa n̄aa biemba cinciɛluo nan kūngu: Ba siire isuɔngu nanɛna a biɛ ba fitimbaa-ba-i wuɔ ba ka jārā dɔrbiɛnɔ. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cɛ aa ba ndii baamba namba sa cɛ. ³ Bamanɛ sa cāan ba biyaa ba fitimbaa-ba-i aa ba saa biɛ namma bel ba nan-na. ⁴ Bamanɛ cāan, bafamba biɛ ba baamba-i aa biɛ namma bel ba nan-na wuɔ ba sa suɔ weiman maa-na. ⁵ Ban kaa, dɔrbiɛnɔ jomma ka ce panna, ba kor duɔfūn hiere.

⁶ «Isuɔhollen juɔ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrbiɛnɔ'i juɔn daayo! Hilaan na jārā-yuɔ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieronɔ-i, ta ba migāan ba fitimbaa-ba-i. ⁸ Bamanɛ saa biɛ namma-i, ba ta ba piiye baa bamanɛ biyaa wuɔ: «I namma tie, i fitimbaa-ba ce da ba dɔn; na sa hā-ye manamma wei?» ⁹ Bamanɛ biyaa namma-i ba cira: «Miɛ in biyaa manan, ma sie gbɛ i calnu-mei. Kumanɛ bɔyaa, kāan na ka sāa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka sāa. Ban taa, dɔrbiɛnɔ jo. Ba ndii baamba suur baa-yo kallen-dūngu-na aa ba gbonu-kuɔ. ¹¹ Daaban kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūngu-i wuɔ ba hɔl-ku ba suur. ¹² Dɔrbiɛnɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi sa suɔ namaanɔ-i, mi sie fuo-ma nei!»»

¹³ Yesu wuɔ miel gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Terienɛ fangu-na, baa na gonya duɔfūmmu. Na sa suɔ *Molon-Bienɔ jomman-yiingu ka fenɛ bi u jomman-huɔngu.»

Ba sa biera japungu hien-nu gbangban
(Like 19.11-27)

‡ 24:39 Miwaanɔ jnamman-sebɛ (Genɛse) 6-7

14 «*Diilon-nelle kūngu ka waa ŋaa naacolŋo maŋ wuɔ u kã nelle aa bɪ u maacembiemba-i a ji hã-ba u gbeɪŋa-i. 15 U hãa unanjo-i tãmabaa-ba* ndii, aa hã unanjo-i ba hãi, aa hã sielin-wuonjo-i u diei. U niɛ ba fõngõbaa-baŋ hii ba ce maman aa hã-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. 16 Uman daa tãmabaa-ba ndii-i, u pãŋ kã ka don tuɔ bibirre u nanja baa u waanjo-i ji da u gbeinyunjo temma. 17 Uman daa tãmabaa-ba hãi maaduɔma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyunjo temma. 18 Uman daa u diei u bir yan aa kã ka hɪŋ fuongu fuo u wuonjo-i.

19 «Ba yuntien un taa dumaanjo-na, u kaa vaaya. Un juɔ jo, u bɪ-ba ji tuɔ yuuba. 20 Un ŋa naa hã uman tãmabaa-ba ndii-i, u piɛ pigãan-jo tãmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, niŋ ŋa naa hã-mi tãmabaa-ba ndii maŋ, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

21 «U yuntienjo gbɛ-jo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyon nuɔ. Niŋ suyaa cɛkũɔ kūngu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kūngu. Jo ŋ ji ta ŋ ce ŋ bãan-jo-i baa-mi.»

22 «Un ŋa naa hã uman tãmabaa-ba hãi, u piɛ aa cira: «Yuntie, niŋ ŋa naa hã-mi tãmabaa-ba hãi maŋ, mi daa ba hãi nanjo naara-bei, ba yaa daaba.»

23 «U yuntienjo gbɛ-jo wuɔ: «Ku faa, maacembiloviiyon nuɔ. Niŋ suyaa cɛkũɔ kūngu belma, mi ka hã-ni bãmbãale kūngu. Jo ŋ ji ta ŋ ce ŋ bãan-jo-i baa-mi.»

24 «Un ŋa naa hã uman u diei, u piɛ aa cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nan kūngu dii kpelle, nuɔ da ŋ saa kũ suongu maŋ, ŋ kar kufan-jo dimma yaa-i; da ŋ saa duu dimma maŋ, ŋ kar ma yaa-i. 25 Mei kãalãayã aa kã ka hɪŋ fuongu fuo ŋ gbeɪŋa-i, a yaa daaya.»

26 «U yuntienjo gbɛ-jo wuɔ: «Maacembilobabalan nuɔ nan temma-i daani-i, yentien nuɔni maŋ daani-i, nii naa suɔ wuɔ da mi saa kũ suongu maŋ, mi kar kufan-jo dimma yaa-i; aa da mi saa duu dimma maŋ, mi kar ma yaa-i, 27 bige-i cie ŋ saa kã ka jina mi gbeɪŋa-i gbeindun-nu? Miŋ juɔ de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» 28 Aa naa cira: «Hũyãan tãma maŋ u wulaa na hã uman daa tãmabaa cɪncieluo-i baa-jo! 29 Uman duɔ da, kuan-jo ka naara u kūngu-i a ce ku yure baa-jo, ŋga uman duɔ saa da, cɛlle kūngu maŋ dii baa-jo, ku hũu. 30 Aa maacembilonjo fanjo-i daayo-i, u sie bi gbãa cii muonu canja, hielaan-joŋ fuoren dii kukulma-na. Duɔ tɛɛ dii terien-jo-na, kaalun-jo sie gbuu waa dei.»

Da ŋ duu kuman, ŋ ji kar ku yaa-i

31 Yesun waan mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bien duɔ ji jo u fõngõtesinnin-jomma-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i u ka tɛna u fõngõtesinni-na. 32 Nuɔmba-i nilin-jo-na hiere ba ka tigiin u yaan-jo-na u fiɛl nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ŋaa ãnciin-jo un fiɛl tũlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na 33 a jina tũlmba-i u nadien-jo-na aa yermba-i u nanyuon-nu.

34 «Baman da ba ji waa u nadien-jo-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbɛ-ba wuɔ: «Juon, mi To cie baa namaanjo-i. *Diilon-nelle migãan dii miwaanjo jinanman-huon-jo ta di cie-na, juon na ji ta na ce na bãan-jo-i die. 35 Na saa da, nyulmu taa mu ko muɔ, na hã-mi niwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsinni waa-miɛ, na hã-mi hũmma mi nyon. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nɛi. 36 Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpãtãnni mi cɪnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jan, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.»

37 «Duɔ wan mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-jo wuɔ: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ŋ wuo? Yiin haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsinni waa-niɛ aa i hã-ni hũmma-i ŋ nyon? 38 Yiin haku-i ŋ juɔ i wulaa i hũu-ma ŋ har-yie? Aa

* 25:15 Bafamba tãma diei gbãa pã gonjuonanjo-i bien cɪncieluo baa a ndii.

yiiŋ haku-i i daa-ni be Belle i hã-ni nyarkpâtãnni-i ŋ cɪnnu ŋ kũɔma-i? ³⁹ N taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?»

⁴⁰ «U ka gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nan taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muɔmɛi.»

⁴¹ «Ku huonɔŋu-na, u ka bir waŋ baa bamaŋ dii u nanyuonɔŋu-na wuɔ: «Halaan mi caan-nu, Diilonɔ gãan baa namaa fuɔ! Dãŋgbɔguonɔŋu maŋ diyaa ta ku cie *Sitãni-i baa u pɔpuɔrbiemba-i, taa na kã ku yaa nuɔ-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muɔ, na saa hã-mi niiwuoni mi wuɔ. Hũŋkuɔsɪnni waa-miɛ, na saa hã-mi hũmma mi nyonɔ. ⁴³ Mi kãa na wulaa, na saa hũu-ma mi har-nei. Mi waa be Belle, na saa hã-mi nyarkpâtãnni mi cɪnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jaŋ, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.»

⁴⁴ «Duɔ waŋ mafamma-i, ba ka cira: «Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuɔ i siɛ hã ŋ wuɔ? Yiiŋ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni-i waa-niɛ aa i balaŋ-ni hũmma-i? Yiiŋ haku-i nuɔ-i ŋ juɔ i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yiɛ? Aa yiiŋ haku-i nuɔ-i i daa-ni be Belle i saa hã-ni nyarkpâtãnni-i ŋ cɪnnu ŋ kũɔma-i? N taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?»

⁴⁵ «U ka gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nan ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasimma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muɔmɛi.» ⁴⁶ Terienɔŋu faŋgu-na, bafamba ka ta ba kã dãamuŋ-nellen aa nelfafaamba ta ba kã Diilonɔ-nellen.»

26

Ba saa Yesu belmaŋ-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsãa 11.47-53)

¹ Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i hiere ti, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ:

² «Ma si na suyaa wuɔ yinni hãi tiyãa aa *kɔrsɪnni timmaŋ-ponsaanɔ da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bieno-i a hã ba gbu-yo *daan-nu ko-yo.»

³ Yibienɔ faŋa-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle biɛnuonɔ baa tigiin ba-naa *Diilojigãntaamba yuntienɔ dumelle-na, ba taa ba bi-yo Kayifu,

⁴ a saa-ma baŋ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanɔ yinni-na ni ma'i si ku ka du.»

Cienɔ nano kũna natikolo-hũmma Yesu yunɔŋu-na

(Marke 14.3-9; Nsãa 12.1-8)

⁶ Huonɔŋu faŋgu-na, Yesu waa Betani, *jardãamaŋ waa Simɔ maŋ nuɔ-i u dumelle-na. ⁷ Cienɔ nan wuɔ kã u wulaa baa sukpekpellun-natikolo nano

*alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuɔ niiwuoni. Wuɔ kã ka kũnna-yuɔ Yesu yunɔŋu-na. ⁸ *Hãalãbiemaŋ daa kufanɔŋu-i, ba hõmmu gbuu pãŋ guɔla. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i cie u biɛna natikolofɛfiŋ daayo-i? ⁹ Uu naa gbãa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hã sũntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuɔ suɔ baa-ba; wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guɔla cienɔ huonɔŋa-i? Un cie kumaŋ miɛ daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sũntaamba dii baa-na bãanɔŋu-i baa isuonɔŋu-i, nga muɔmi siɛ tiɛna baa-na gbula. ¹² U kũna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliin-yiinɔŋu yaa-i. ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔl daama da ma waŋ terienɔŋu terienɔŋu hĩema-na bande-i-na, cienɔ daa un cie mamaŋ daama-i, ma ka bi waŋ nuamba suɔ-ma.»

Yuda suoraa Yesu-i

(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu *hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-na, baŋ biŋ umaŋ *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ sire kã *Diilojigãntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuɔ: «Da mi kãyã-nei na bel Yesu-i, na ka hã-mi bige-i?» Baa kãŋ

bafamba warbien komorre baa cɪncieluo a hã-yo. ¹⁶ A donɔ huɔŋgu fanɔgu-na, Yuda wuɔ donɔ tuɔ ne uɔ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu tigiima-i
(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

¹⁷ *Baɔ'a ba sa dii siini-i *buruo maɔ nuɔ-i u ponsaanɔgu yidiɛlɔŋgu-na, Yesu *hãalãbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ɔ taara i ce *kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu niiwuoni-i hie a hã-ni?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Kãanɔ nellenɔ-huɔŋga-na mɛɔɔ daayo wulaa, na ka waɔ baa-yo wuɔ: «Hãalãtɪenɔ wuɔ ku hii u wulaa ti, u ka ce kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu-i naɔ terienɔ-nu'i baa u hãalãbiemba-i.»

¹⁹ Hãalãbiemba ta kã nellenɔ-huɔŋga-na ɔaa Yesuɔ bi waanɔ-ma dumaa ka ce kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu niiwuoni-i.

Kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu niiwuoni wuoma-i
(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsãa 13.21-30)

²⁰ Bãanɔɔ juɔ suur huɔŋgu maɔ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbienɔ cɪncieluo ba hãi baamba kã ka tɪena ta ba wuo niiwuoni-i. ²¹ Yesu wuɔ waɔ baa-ba wuɔ: «Yaanɔ mi waɔ ninsoɔo-i baa-na: Na hɔɔma-na unaa ka hel mi huonɔ-nu.»

²² Ba yammu pãɔ vãa hiere; baa donɔ ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmɛi wɛi?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Umaɔ wuyaanɔ baa-mi kaladuɔŋgu-na u yaa ka hel mi huonɔ-nu. ²⁴ *Molonɔ-Bienɔ ka ku ɔaa maɔ nyegãanɔ Diilonɔ-nelma-na dumaa; ɔga umaɔ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũɔma haraa-yuɔ! Bɔɔbɔɔ uu naa baa honɔ.»

²⁵ *Yuda wuɔ suuye u yufienɔ-i aa naa cira: «Hãalãtɪe, muɔmɛi wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «ɔ suɔ-ma ɔ yaɔ muɔ.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dɛ. 11.23-25)

²⁶ Baɔ waa ta ba wuo niiwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilonɔo-i aa bũɔnu-yuɔ hã u hãalãbiemba-i aa cira: «Hũyãanɔ mi kũɔma yaa-i daama na wuo.»

²⁷ Ku huonɔgu-na, wuɔ biɛ duvɛɔɔo ciinɔ-na, aa jaal Diilonɔo-i aa hã-ba baa-yo aa cira: «Nyuoɔ hiere, ²⁸ mi tãmma yaa-i, *tobisɪnninɔ-tãmma yaa-i. Ma ka kũnna pir nuɔmba bɔi ãmbabalma. ²⁹ Mi tũnu-nɛi: Da ma hel fiɛfiɛ-i-na, ni mi To nellenɔ sɪ, mi siɛ tiraa nyonɔ duvɛɔɔo baa-na.»

³⁰ Ku huonɔgu-na, baa hãɔ nɛini gbɛɛɛnɔ Diilonɔo-i aa sire ta ba kã *Olivi-tibinni-tãnuɔgu-na.

Yesu gboya Piɛr wuɔ u ka cɪina-yuɔ
(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsãa 13.36-38)

³¹ Baɔ kãɔ hũmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Mamaɔ nyegãanɔ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Mi ka ko ãncɪinaɔo-i

aa yaɔ tulmba pisallã hiere»*

ma yaa ka da-mi isuɔɔ daaku-na. Na ka nanna-miɛ na hieronɔo-i hiere. ³² Nga da mi sire, mi ka kã ka cie-na *Galile-i-na.»

³³ Piɛr wuɔ cira: «Bananɔ da ba fiɛ nanna-niɛ hiere, muɔ fuɔ, mi cɛraa mi nanna-niɛ gbula.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Piɛr, mi waɔ ninsoɔo-i baa-ni: Isuɔɔ daaku-na, kɔhɔɔɔɔɔɔɔɔɔ siɛ hi bu, ɔ ka cɪina-miɛ da i siɛi wuɔ naɔ sa suɔ-mi.»

³⁵ Piɛr wuɔ dii u nanɔga-i dãamu-na wuɔ da ba fiɛ'a ba ka ko-ba ba hãi-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Hãalãbiemba namba-i hiere baa bi waɔ maaduɔma.

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7

Yesubaa-ba hii Getisemane
(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsāa 18.1)

³⁶ Yesubaa-ba kaa hi terienḡu nanḡu-i ba bī-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbē u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tīenaananḡ bande aa mi kā dii daalei ka cārā Diilonḡo-i aa bir jo.» ³⁷ Aa naa kā baa Pīer baa Sebede bɛpuɔmba-i ba hāi-i-na.† Uḡ kāa terienḡu-na, u huɔḡa doḡ ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Mi huɔḡa si dii huɔḡa, tīenaananḡ bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfūḡ.» ³⁹ Aa kā yaan-na cellɛ ka dūuna nisīḡ u yuḡḡu-i hīema-na aa cira: «Baba, da ḡ'a ḡ ka gbāa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Nḡa baa cira ḡ fer-muɔ, ce-ma niḡ taaranḡ ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huɔḡu-na, wuɔ bir jo u hāalābiemba siɛi baanḡ daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfūḡ. Wuɔ piḡ-ba aa naa tuɔ piiye baa Pīer wuɔ: «Halle na saa gbāa tīena da huɔḡu cellɛ baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfūḡ, taa na cārā Diilonḡo-i wɛima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaanḡu cemma-na. Anfafamma cemmanḡ-maama dii nelbilonḡo huɔḡa-na, ḡa ku fōḡḡu yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uḡ waanḡ mafamma-i, wuɔ bir ta ka cārā Diilonḡo-i. Uḡ waanḡ mamanḡ gboluonḡu fanḡu-na, u ciɛra: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, wɛima sī, ma ce niḡ taaranḡ ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hāalābiemba wulaa jo ji da duɔfūmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cārā Diilonḡo-i baa āndaduḡ daaku yaa-i. Ku ce i siɛi. ⁴⁵ Uḡ juɔ kufanḡu-i, wuɔ jo ji gbē u hāalābiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfūmmu-na wɛi? Ku piyaa. Ba ka hā āmbabalmanciraamba-i baa *Molon-Biɛḡo-i. ⁴⁶ Siirenḡ i ta! Umanḡ ka hā-ba baa-mi u'i juḡḡ daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii
(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsāa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa tī Yesu nuḡḡu-na; ba'a ba ne da banḡ biḡ umanḡ *Yuda-i u *hāalābiɛḡ cīncieluo ba hāi baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiera baa nelpūḡḡu nanḡu u huɔḡu-na. Banamba waa baa jigāmmu, banamba bōɛḡa. *Diilō-jigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bīncuɔmba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da banḡ'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pūrā umanḡ da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Banḡ kāa ka hi, Yuda wuɔ pāḡ piɛ Yesu caanḡ-nu aa cira: «Hāalātīe, jaalunḡu yaa-i!» Aa kā ka pūrā-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jīɛ, niḡ juɔ mamanḡ nuɔ-i ce-ma.»

Bamanḡ juɔ baa Yuda-i baa pāḡ piɛ bel Yesu-i. ⁵¹ Bamanḡ waa baa Yesu-i, unanḡ wuɔ fa u jigāḡḡa-i hiel-ka a jafūḡ *Diilōjigāntaamba yuntienḡo maacem-bilonḡo tūḡḡu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ḡ jigāḡḡa-i ka foguonḡu-na. Nḡ saa da, umanḡ duɔ tuɔ ce berru-i baa jigāḡḡa, jigāḡḡa'i ji wuyaḡḡ-yonḡ. ⁵³ Nḡ daa niɛ sī mi siɛ gbāa muo mi natienḡa mi To-i-na wɛi? Aa da ḡ bi da mi muyaa mi natienḡa yuɔ, hoi huɔḡu-i baa huɔḡu-i, uḡ ka saanḡ *dɔrpɔpuɔrbiemba manḡ ba ji kāyā-miɛ, ba ka cor pūnni cīncieluo baa ni hāi. ⁵⁴ Nḡa da ba jo, mamanḡ nyɛḡāanḡ Diilonḡ-nelma-na ma ka ce niɛ aa gbāa ce? Diilonḡ wuɔ ma ce dɛ'i nuɔ-i.»

⁵⁵ Aa naa wanḡ baa nuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōɛḡa da na ji bel-mi ḡaa cuoyuo muɔ. Yinni manḡ jonḡ mī wanḡ Diilonḡ-nelma-i baa nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, bige-i cie na saa bel-mi terienḡu-na? ⁵⁶ Nḡa *Diilopɔpuɔrbiembanḡ waanḡ mamanḡ Diilonḡ-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i cie.» Hāalābiemba gbar hiere aa nanna-yuɔ.

† 26:37 Sebede bɛpuɔḡ daaba-i ba gbē Sake baa Nsāa. Niɛḡ 4.2.

Ba kaa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa
(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsaa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Baŋ bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo Kayifu terien-nu. U yaa waa *Diilojigãntaamba yuntieno-i. *Anjinamma pigãataamba-i baa nelle bĩncuamba waa tigiin kusuon-nu'i. ⁵⁸ Baŋ kãŋ baa Yesu-i, Pier wuɔ yan ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. Baŋ kaa hi Diilojigãntaamba yuntieno ciingu-i, wuɔ suur tiena baa maacembimba-i duɔ ne kuŋ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara antaalamma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ⁶⁰ nga ma saa dɔl-ba. Nuamba bɔi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huongu-na, banamba sire ba hãi ⁶¹ ta ba piiye wuɔ: «U ciera wuɔ fuɔ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei.»

⁶² Diilojigãntaamba yuntien wuɔ sire yiera aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cãl-nin nan'a nie?» ⁶³ Yesu saa seŋ sũnuŋgu yuɔ. Diilojigãntaamba yuntien wuɔ cira: «Diilon ŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u yaa nuon-o-i wei? Nuonei Diilon-Bien nuon-o-i wei? Da kuɔ nuonei, hiel ŋ niele-i Cicelmantieno-na aa ŋ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muomei. Aa mi gbar-ma baa-na: A don fiɛfiɛ daayo-na, na ka da *Molon-Bieno tienaana Itieno caangu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.»‡

⁶⁵ Terienŋu fanŋu-na, Diilojigãntaamba yuntieno huon kaa pãŋ guɔla. Wuɔ pãŋ fa fuɔ feren jongorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilon-o-i! Ii si dii die ka tiraa yuu molon; ma cie mie ferɛ-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuamba-i wuɔ: «Un tuoraaya Diilon-o-i, namaa na'a nie?»

Nuon baa cira: «U cãlãa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanga-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tũnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilon ŋ saan *Konkortieno man u yaa nuon-o-i, suɔ uman muyaa-ni i ne!»

Pier ciinaana Yesu-i
(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Baŋ taa ba muo Yesu-i huongu-na, Pier waa tiena dumellen-huonŋa-na. Maacembilonɔ§ nanɔ pie kã u wulaa ka cira: «Ma si nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaan Yesu daayo-i ke?» ⁷⁰ Pier wuɔ hel-kuɔ nuamba yaanga-na hiere. U birii yuu cieno-i wuɔ: «ŋ taara ŋ wan wuɔ nie?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ kã fondumelle-na. Cienɔ nanɔ tiraa da-yo aa tuɔ piiye baa baman terienŋu-na wuɔ: «Naacolŋ daa u waa baa Nasaretitaan Yesu-i.»

⁷² Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonɔ, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce cellɛ, baman waa, baa pie Pier caan-nu ka cira: «Coima saa fa, unanɔ'i nuon-o-i. Da ŋ ta ŋ piiye, ba pãŋ suɔ nin hilaa kusuon-nu.»

⁷⁴ Pier wuɔ pãŋ cira: «Muɔ baa Diilonɔ, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yan-mi!» Un taa u wan mafamma-i huongu man nuɔ-i, kãholdielãŋo don tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuŋ ŋa naa wan man baa-yo wuɔ: «Kãholdielãŋo sie hi bu, ŋ ka ciina-mie da i siei wuɔ nan sa suɔ-mi», maa pãŋ tĩenu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pãŋ tuɔ kaal.

27

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa
(Marke 15.1; Like 23.1; Nsaa 18.28)

‡ 26:64 Gbelieman-nalãngu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13 § 26:69 Maacembilon daayo waa cicienɔ a saanu baa man nyegãŋ girekimma-na.

¹ Ku cuo kaala-i-na kãṅkãṅkãṅ, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bĩncuɔmba waṅ-ma aa yiera-mɛi wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo kã baa-yo ka hã *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yunḡu-na.

Yuda kuɔ u fɛɛ
(Pɔpuɔ: 1.16-20)

³ *Yudaṅ juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suora-yo baa-ba, kuɔ ce-yo bĩṅkũṅgu. Baṅ hãa-yo komorre baa cĩncieluo* maṅ, wuɔ biɛ-ya bir kã baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfamma; mi bilaa diilonḡo-i hã-na nelieṅo maṅ saa ce bĩṅkũṅgu na da na ko-yo.»

Baa bir gbɛ-yo wuɔ: «Maasũmpĩɛ! Ma sũlma dii ṅaa nuɔnɛi.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeṅa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuṅ u fɛɛ.

⁶ *Diilojigãntaamba yuntaamba biɛra gbeṅa-i aa naa cira: «Gbeṅ daaya-i tãmmaṅ-gbeṅa, a saa baa miɛ hũmelle-i, i siɛ gbãa dii-ya Diilonḡ-waṅa-na.»

⁷ Baa saa-ma, aa kã ka sãa bitomarãṅo suonḡu-i baa-ya, wuɔ ba ce terieṅu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i ciɛ na da a ji hi baa nyunḡo, ba bĩ suonḡu faṅgu-i «tãmmaṅ-suonḡu.» ⁹ *Diilonḡ uṅ puɔraa *Seremi waṅ mamaṅ, ma'i saa ce daama-i wɛi? Seremi waṅ-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa cĩncieluo daayo-i.

*Isirahɛl-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.

¹⁰ Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarãṅo suonḡu-na ṅaa Itieṅ uṅ ṅa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati tĩenaana Yesu ãndaanḡu-na
(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsãa 18.29-40; 19.4-16)

¹¹ Baṅ kãa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentieṅo yaa nuɔṅo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» ¹² *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔmba donḡ ta ba cãl-o. Wuɔ fiinaṅ u sa waṅ wɛima. ¹³ Pilati wuɔ cira: «Baṅ cãl-niṅ ṅ sa nu wɛi?» ¹⁴ Yesu saa ji seṅ sũnuṅgu yuɔ. Kuɔ bir yaṅ aa cu u huɔṅga-i.

¹⁵ Belle belle, Yuifu ba *kɔrsinni tĩmmaṅ-ponsaanḡ da kuɔ hi, Pilati ce ba pigãaṅ kasobilonḡo diei u nanna-yuɔ. ¹⁶ A ne da naacolḡo naṅo waa huɔṅgu faṅgu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bĩ-yo Yesu-Barabasi. ¹⁷ Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu maṅ baṅ bĩṅ-yo *Kirsã-i, na taara mi nanna hai?» ¹⁸ Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemunḡu'i ciɛ ba bel Yesu-i ka hã-yo baa-yo.

¹⁹ Uṅ waa tuɔ ḡer ãndaanḡ daaku-i, u cieṅo puɔr ba ka tũnu-yuɔ wuɔ u baa dii u nuṅgu Yesu ãndaanḡu-na, u saa ce bĩṅkũṅgu, kɛɛ isuɔṅgu maṅ curaa u mulãaṅ fuɔ dãnsãanḡu-na.

²⁰ Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔṅ baa gbo nuɔmba ta ba piiye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. ²¹ Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba hãi-i-na?»

Baa cira: «I taara ṅ nanna Barabasi yaa-i!»

²² Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu maṅ baṅ bĩṅ-yonḡ *Kirsã-i mi ce ufaṅo-i niɛ?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daaṅ-nu!»

²³ Pilati wuɔ cira: «U ḡuɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migãaṅ dii kunaṅgu naara wuɔ: «U saaya u gbu daaṅ-nu! U saaya u gbu daaṅ-nu!»

* 27:3 Nieṅ 26.15. † 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

²⁴ Pilatiŋ juɔ da ijieni maara ni kã, wuɔ ne da fuɔ jãŋ vakulon-juuru. Wuɔ bie hũmma a saar u nammu-i nuɔmba yaan̄ga-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu sɪ.»

²⁵ Baa sie hiere wuɔ: «I hũyãa-ma! Die ko-yo, miɛ yuŋ-maama-i baa i bisãlmba!» ²⁶ Pilati wuɔ nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hã-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daan̄gu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kumaŋ Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsãa 19.2-3,17-22)

²⁷ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hũu-yo suur baa-yo cɪŋ-huɔŋga-na aa bɪ ba nabaamba-i hiere ba jo. ²⁸ Baŋ cie mafamma-i, baa hiel u jon̄gorbaa-ba-i aa dii jon̄gorbuɔ naŋo hã-yo. Jon̄gorbuɔ faŋo waa dãa-wuon̄o. ²⁹ Aa ce huɔni sũ nyantuoluo a dii u yuŋgu-na aa hã-yo gboruon̄gu u nadien̄ga-na u bella. Baŋ cie mafamma-i, baa ta ba dũuna u yaan̄ga-na ba jaal-o. Ba taa ba nyɛ-yo'i dumaan̄o-na. Uman̄ duɔ dũuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuɔ aa hũu gboruon̄gu-i u nan̄ga-na ta ba muo-yo baa-ku u yuŋ-nu. ³¹ Baŋ gbuu ji nyɛ-yo ye huɔŋgu-na, baa hiel jon̄gorbuɔ-i aa bir dii fuɔ ferɛŋ bɪmbɪnni yaa hã-yo aa kã baa-yo da ba ka gbu-yo *daan̄gu-na.

³² Baŋ ŋ'a ba hel nellen̄-huɔŋga-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo, ba bɪ-yo Simɔ. Baa guor u tũu daan̄gu-i. ³³ Ba kaa hi terien̄gu maŋ baŋ bɪŋ-kun̄ «Galgota-i» ku yuŋgu yaa wuɔ yukoluon̄-terien̄gu. ³⁴ Baa guɔl gbegege kũŋgu nan̄gu baa duvɛŋo a hã Yesu-i wuɔ u nyɔŋ. Yesu wuɔ dãa ne aa naa cira u sie nyɔŋ.

³⁵ Baŋ juɔ gbu Yesu-i daan̄gu-na tɪ, baa ful tien̄a a cal u jon̄gorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tɪena ta ba niya-yuɔ. ³⁷ Baŋ gbuu-yo yuŋgu maŋ nuɔ-i, baa nyegɛŋ-ku jɪna u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Uman̄ daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentien̄o yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hãi baa-yo; unan̄o-i u nadien̄ga-na unan̄o-i u nanyuɔŋgu-na.

³⁹ Hũncortaamba ta ba misirrã ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. ⁴⁰ Ba taa ba piiye wuɔ: «Nuɔni maŋ ciɛra naŋ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei hɔlma-na, kor ŋ ferɛ i ne! Da kuɔ Diilon̄-Bien̄o yaa nuɔŋo-i, hiire daan̄gu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãŋjinamma pigãataamba-i a naara nelle bɪncuɔmba taa ba bi nyɛ-yo aa ta ba piiye wuɔ: ⁴² «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u sie gbãa kor u ferɛ! Da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentien̄o-i u hiire fiɛfiɛ daan̄gu-na i ne ku yaa i ka hũu-ma. ⁴³ Ma sɪ u haa u nan̄ga-i Diilon̄o'i nuɔ-i aa cira fuɔ Diilon̄-Bien̄o kɛ? Da kuɔ Diilon̄o dɔl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Baŋ ŋa naŋ gbuu cuobaa-ba maŋ baa-yo, baa bi kã ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsãa 19.25-30)

⁴⁵ Bãan̄gun̄ juɔ hi yuhuɔŋga-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne da terien̄gu cuure hiere. Ku tɪyãa dumɛi fuɔ bãan̄gu ji terɛŋ. ⁴⁶ Bãan̄gun̄ juɔ terɛŋ, Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yuŋgu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i cie ŋ nanna-miɛ?‡ ⁴⁷ Bamaŋ waa, banamba ta ba piiye wuɔ: «U bɪ *Eli!» ⁴⁸ Unan̄o pãŋ gbar ka biɛ kãnsaarma namma a nyiɛ-ma niisaarniŋ aa ful-ma gboruon̄-nu a kã baa-ma Yesu nuŋgu-na wuɔ u mɔsũnya. ⁴⁹ Banamba bir yan̄ aa gbɛ-yo wuɔ: «Yan̄ i ne sɪ Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasɪŋ da gbagaga aa bi pãŋ hũu u ferɛ.

⁵¹ Hɔduɔŋgu fan̄gu-na, kompan̄ga maŋ naa karnu *Diilodubuɔ-i kaa pãŋ taalnu sɔmma hãi; a don̄ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. Hiɛŋ maa sagalla;

‡ 27:46 Gbeliɛman̄-nalãan̄gu (Psaume) 22.2

tān niɛ wuɔra muo hiere, ⁵² c̄incuɔŋ aa puur. Baman waa Diilon-baamba-i aa ku, ba f̄ɔŋgũ baa sire. ⁵³ Yesuŋ juɔ sire, baa hel ba c̄incuɔŋa-na a suur *Yerusalemu-i-na. Ban suuri, nuɔmba bɔi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba man taa ba niya Yesu-i baa ba yuntienɔ-i, ban juɔ da h̄ɛma sagalaaya a naara man taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daayo waa Diilon-Bienɔ kelkel!»

⁵⁵ Caamba bɔi waa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba k̄ȳá-yuɔ. ⁵⁶ Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duonɔ-i Sake ba nyu-i§ a naara Sebede c̄ienɔ-i.

Yesu fuuremma-i

(*Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42*)

⁵⁷ B̄aangun juɔ hir huonɔŋ man nuɔ-i, weiŋo nanɔ jo. Ba taa ba bi-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuɔ bi waa Yesu huonɔŋ-na. ⁵⁸ Un juɔ, wuɔ k̄a *Pilati wulaa ka c̄ar̄a kulonɔ-i. Pilati wuɔ h̄a-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuɔ k̄a ka haro a f̄inya-yuɔ baa kompafelenɔ ⁶⁰ aa k̄a ka fuure-yuɔ fuɔ ferɛŋ c̄incorreŋ. Wuɔ cie ba h̄iŋ-de f̄elɛmma; di waa t̄amp̄ellen. Un fuuriye-yuɔ, wuɔ b̄umal t̄amp̄ek̄an̄karre nande-i a suuye di nunɔŋ-i aa ta. ⁶¹ Maari man ta u hel Magidala-i-na wuɔ t̄ɛna c̄incorre yaanɔŋa-na baa u duonɔ-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiinɔŋ man nuɔ-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiin ba *yit̄ɛnanɔŋu-i yiinɔŋ fanɔŋu'i nuɔ-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilɔjiḡantaamba yuntaamba k̄ũɔl ba-naa k̄a Pilati wulaa baa *Faris̄ɛbaa-ba-i. ⁶³ Ban k̄aa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartien daayo naa cira wuɔ da ba ko-yo, u ka ce yinni h̄ai yon h̄ɛma-na aa sielin-yiinɔŋu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tie jo ŋ wulaa yiɛ ŋ h̄a-ye nuɔmba ba ka ta ba niya u c̄incorre-i yin daani-i ni sisi-i-na, ni ma'i si u *h̄aal̄abiemba gb̄aa k̄a ka hiel-o ka fuo-yo aa t̄aal nuɔmba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan yan kulon un cie man.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan taaran ba ka niya-die dumaa, k̄aan baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i k̄a c̄incorre terienɔŋu-na. Ban k̄aa ka hi, ban ŋa naa b̄umal t̄amp̄elle man suuye c̄incorre nunɔŋu-i, baa tiela-die aa ce sorosibaa-ba t̄ɛna ta ba niya-die.

28

Yesu siire hel kuomba h̄alma-na

(*Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-2*)

¹ *Yit̄ɛnanɔŋun juɔ cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari man taa u hel Magidala-i-na, baa u duonɔ-i, baa naar sire ta ba k̄a da ba ka ne c̄incorre-i. ² Ba'a ba ne da h̄ɛma sagalaaya h̄oduonɔŋ baa f̄ɔŋgũ! Itienɔ *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbilonɔ nanɔ hiire jo ji b̄umal t̄amp̄elle-i halan-de aa bel nyugun t̄ɛna di d̄ɔrɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilon duɔ nyiesin un caa dumaa, aa u jonɔgorbaa-ba pusun ŋaa c̄eikoinɔ. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba man taa ba niya c̄incorre-i fuɔ ba k̄ũma ta ma nyɛŋ; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ D̄ɔrp̄ɔpuɔrbilon wuɔ tuɔ piiye baa caan daaba-i wuɔ: «Baa na yan korma da-na. Mi suyaa miɛ ban gbuu Yesu man *daanɔŋu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa un ŋa naa wan-ma baa-na dumaa. Juon na ji da, ba ŋa naa galla-yuɔ terienɔŋ man nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin na kun donduo na ka tunu u *h̄aal̄abiemba-i wuɔ u siire hel kuomba h̄alma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuon-nu'i. Ma yaa waa mi da mi wan-ma baa-na.»

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyeḡan gir̄ekimma-na wuɔ: Sake baa Yosefu ba nyu. * 27:62 Yesuŋ kuu yiinɔŋ man nuɔ-i ku waa jumayiinɔŋu.

⁸ Caan daaba saa tiraa yiɛra, baa p̄an gūunu ta ba gbar ba k̄un da ba ka wan ban kaa da maman baa h̄aalābiemba-i. Korma'i daama, h̄of̄elle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juoŋ daayo-i ba yaan̄ga-na? Yesu fuo fere yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa pie k̄a ka dūuna u yaan̄ga-na aa p̄rā u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Baa na yan̄ korma da-na. K̄aan na ka wan baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caan daaban curaa ta ba k̄un, sorosibaa-ba man̄ taa ba niya c̄incorre-i, banamba sire k̄a nellen-huon̄ga-na ka tūnu *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa man̄ curaa hiere. ¹² Diilojigāntaamba yuntaamba tigiin̄ ba-naa baa nelle h̄incuɔmba-i a wan̄ ma saa, aa naa h̄a sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gb̄e-ba wuɔ: «Wuɔraayan̄ na wan̄ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔf̄un̄ isuon̄gu-na, u h̄aalābiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huon̄gu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fie nu-ma, i ka suɔ in̄ ka wan̄ man̄ baa-yo u baa ḡan̄ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba h̄u gbein̄a-i dii ba jufannin̄ aa bi wuɔra ce ban̄'a ba ce kuman̄. A ji hi baa nyun̄go, da ŋ cor terien̄gu terien̄gu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba wan̄-ma.

Yesu caraaya u h̄aalābiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Ns̄aa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibien̄a fan̄a-na, *h̄aalābien̄ c̄incieluo u diei man̄ t̄iyāa, baa sire k̄a Yesun̄ ŋa na'a ba ta ba j̄a ba-naa t̄anun̄gu man̄ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Ban̄ ka'a ba ne da-yo, baa dūuna hiere. Ban̄ h̄ommu saa h̄u-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ pie ba caan̄-nu aa naa cira: «Diilon̄o h̄aa-mi d̄orf̄on̄gūɔ-i baa h̄ieman̄-wuon̄o-i hiere. ¹⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, k̄aan̄ nil̄ein̄a-na hiere na ka gb̄an̄ baa nuɔmba cu mi huon̄-nu. Uman̄ duɔ h̄u-ma, na *batisen̄-yo Tuon̄o-i baa u Biɛŋo-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Min̄ ciera na ta na ce man̄ hiere, na bi h̄aalā-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niɛŋ, mi ka waa baa-na yinni man̄ jon̄ a ji hi miwaan̄o timma.»

Markeŋ nyegāaŋ Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Marke nyegāaŋ u sebɛ-i a vii *nieraamba baa-yo, u saa nyegēŋ-yo hã *Yuifubaa. Sebɛ domma-na, u waan-ma wuɔ Yesu-i Diilon-ɓieŋo. Nga wuɔ Yesu saa tuɔ taara nuɔmba gbãana suɔ u sinni-i a ce u taa u hinu u bɪ u fɛɛɛ «*Molon-ɓieŋo». U juɔ ku yaa aa sire, ku suɔ kaala dɛi wuɔ Diilon-ɓieŋo.

*Nsāa-Batisiŋ tigiŋ nuɔmba-i dumaa hã Yesu-i, Marke duɔŋ u sebɛ-i baa ma yaa-i, aa suonu-mɛi baa Yesu batisemman-kūŋgu-i, ka cor baa *Sitāniŋ taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraanŋgu-na. Uŋ hilaa mafamma-na, u wan-ma kaala-mɛi wuɔ bɪŋkūŋgu sa yii baa Yesu-i: Duɔ bɪ uman wuɔ u nyaanu-yuɔ kutieno siɛ gbãa yagar; duɔ cira jɛiŋo maŋ sire, u bi sire; duɔ donya *jina maŋ u bi ta; duɔ pir āmbabalma maŋ, ma bi halan (sap. 1.1–8.30). Yesuŋ gbuɔya u *hāalābiemba-i baa u kuliŋ-maama-i kusuɔŋ-nu, u nuŋgu hii-ma (sap. 8.31–10.52).

U piraan u sebɛ-i baa Yesu kuliŋ-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuɔŋ ban jāarā-yuɔ fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaambaŋ bigāaŋ-yo dumaa, ban gbuu-yo *daanŋgu-na dumaa ko-yo, aa Diilon uŋ siire-yuɔ dumaa, u nuŋgu hii-ma hiere (sap. 11–16).

Nsāa uŋ tigiŋ Yesu jomma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)

¹ Yesu *Kirsā *Neldɔdɔlma duɔŋ bande yaa nuɔ-i. U yaa Diilon-ɓieŋo-i.

² Ma duɔŋ ŋaa maŋ bi nyegāaŋ dumaa *Isayi* sebɛ-i-na wuɔ: «Diilonŋo ciɛra: *«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonŋo ta ŋ yaan-na ka cāa ŋ hūmelle-i.»*†

³ U ka kã ka tuɔ hohuola baa nuɔmba-i *hɛkuraanŋgu-na wuɔ:

«Migāaŋ Itienŋo hūmienŋa-i.

Cāan-yaŋ na viinu-yɛi.»‡»

⁴ Pɔpuɔrbilonŋo faŋo yaa juɔ jo Nsāa-i, a ji kã ka waa hɛkuraanŋgu-na tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalanŋo-i aa na jo na ji *batiŋ, ku yaa Diilonŋo ka hur na āmbabalma-i.» ⁵ Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba kã u wulaa ba kã ba wan ba cālmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ batiŋ-ba *Yurdɛ nuoraanŋgu-na.

⁶ Nsāan taa u dii jonŋoruo maŋ, baa sūɔ-yo baa nyɔgɔmɛkuɔsinni, aa tuɔ pɛyɛ u nɛgelle-i baa cāanun-kpāŋkpaanŋgu. U taa u wuo dūŋgbɛrmba, baa sɔllu. ⁷ U taa u piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Molo ka jo mi huonŋu-na. Kutienŋo fɔŋgūɔ jlenya mɛi wuonŋo-i, mɛi saa piɛra u natāanŋu-i. ⁸ Muɔmi batiŋ-na baa hūmma yon, ŋga fuɔ duɔ jo, u ka batiŋ-na baa *Diilon-Yalle.»

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-4.11; Like 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Nsāa uŋ waa *Yurdɛ-i-na tuɔ *batiŋ nuɔmba-i, Yesu wuɔ hel Nasarɛti-i-na, dii *Galile mara-i-na a kã u wulaa u ka batiŋ-yo. ¹⁰ Uŋ baatiŋ aa u tuɔ hel hūmma-na, wuɔ u ne da dɔrɔ puurii aa *Diilon-Yalle hel konhurun tɛmma jo ji diire-yuɔ. ¹¹ Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi ɓieŋo yaa nuɔŋo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ; nuɔnɛi fɛŋ mi huonŋa-i.»

* **1:2** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilon-puɔrbilonŋo. † **1:2** Malaki (Malachie) 3.1 ‡ **1:3** Isayi (Ésaïe) 40.3

¹² Diilonɔ-ɔalle pãŋ ce Yesu ta kã *hĩekuraŋ-nu. ¹³ Uŋ kãa, *Sitãni wuɔ ka tuɔ tãal-o duɔ guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hãi bĩmbaamba hɔlma-na. *Dɔrpɔpuɔrbiemba taa ba kãyã-yuɔ.

Yesu bĩɛ nuɔmba naa cu u huonɔ-nu
(*Matie 4.12-22; Like 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁴ Huonɔgu nanɔgu juɔ hi, baa bel Nsãa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ sire kã *Galile-i-na ka tuɔ wanɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ¹⁵ U taa u piiye wuɔ: «Ku hii, *Diilonɔ-bãanɔgu piyaa. Naananɔ na cilɔbabalanɔ-i aa na siɛ Neldɔdɔlma-i.»

¹⁶ Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji bella Galile dalanɔa nunɔgu-i tuɔ wuɔ u kã, a ka da gbosobaa-ba namba nanɔ juonɔ; nelienɔ baa u hãanɔ. Ba bĩ mɔlɔ-i Simɔ aa bĩ hãanɔ-i Andere. ¹⁷ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Juonɔ i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu u huonɔ-nu. ¹⁹ Ba'a ba kã yaanɔa-na, a da naacolɔnɔ nanɔ-i ba bĩ-yo Sebede, u tĩɛnaana baa u bɛpuɔmba hãi beɔnɔ nanɔ-na ta ba migãanɔ ba jɔnaamba. Ba bĩ bɛpolɔnɔ-i Sake, aa bĩ hãanɔ-i Nsãa. ²⁰ Yesu wuɔ bĩ-ba. Baa yanɔ tuonɔ-i beɔnɔ-na baa maacembiemba waa, aa sire cu u huonɔ-nu.

Yesu duɔnya jĩna nanɔ
(*Like 4.31-37*)

²¹ Ku huonɔgu-na, Yesubaa-ba ji kã Kafarnamu. *Yitĩɛnanɔgunɔ juɔ hi, Yesu wuɔ kã *Diilonelhãalãdũnɔgu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigãanɔ nuɔmba-i. ²² U taa u piiye baa bibɛsĩnni u yanɔ *ãnjĩnamma pigãataamba-i; a ce dumaaɔnɔ-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ²³ Naacolɔnɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, *jĩna waa u yunɔgu-na. Wuɔ kaasĩnɔ wuɔ: ²⁴ «Nasaretitaanɔ Yesu, i cie-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji kɔsuonɔ-ye wuɔ bige-i cie? Mi suɔ-ni; Diilonɔ-nolɔnɔ yaa nuonɔ-i.»

²⁵ Yesu wuɔ nuola-yuɔ wuɔ: «Suuye ŋ nunɔgu-i aa ŋ cor hel naacolɔnɔ-na.» ²⁶ Jĩna wuɔ gbuu sagalla naacolɔnɔ-i aa naa kaasĩnɔ da gbagaga aa suɔ hel-yuɔ. ²⁷ Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛɛ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i dumandɛ-i? Naacolɔnɔ daayo hii dɛ! Anfɛlɛnɔ-i daayo-i. Halle baa jĩnabaa-ba-i hiere ba nu u nunɔgu-i.» ²⁸ Kunɔ cie dumaaɔnɔ-na, Yesu yer die pãŋ gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bɔi
(*Matie 8.14-17; Like 4.38-41*)

²⁹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ hel *Diilonelhãalãdũnɔgu-na, fuɔ baa Sake baa Nsãa, a kã Simɔ ba§ dumellen. ³⁰ Simɔ cura saa waa hĩnni; u kũɔma naa gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. Ba himma-i, baa tũnu Yesu-i wuɔ cienɔ daayo si dii hĩnni. ³¹ Yesu wuɔ kã ka bel u nanɔ-na u sire; terduonɔgu fanɔgu-na, fafal muɔ pãŋ da-yuɔ. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersĩnni-i.

³² Bãanɔgunɔ juɔ suur huonɔgu manɔ nuɔ-i, nuɔmba kã baa jaamba-i baa jĩna ba nuɔmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuɔmba-i hiere nelle-na baa hel kã ka yu dumelle yaanɔa-i. ³⁴ Yesu wuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na, aa bi donya *jĩnabaa bɔi hiel-ba nuɔmba-na. Jĩnabaa-ba taa ba suɔ Yesu-i, a ce dumaaɔnɔ-na u saa tuɔ yanɔ ba ta ba da ba piiye.

Yesu wuɔra Galile-i-na u wanɔ Diilonɔ-nelma-i
(*Like 4.42-44*)

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ naar sire cicãnjãale-na kã hĩɛnɔ-nu ka tuɔ cãrã Diilonɔ-i. ³⁶ Simɔ-i baa u nabentaambanɔ juɔ sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuɔ. ³⁷ Banɔ kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuɔmba-i hiere ba taara-niɛ.»

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan girekimma-na wuɔ: Ba kãa Simɔ baa Andere ba dumellen.

³⁸ Yesu gbẽ-ba wuɔ: «Yaan i ta i halan bande-i-na mi bi ka wan Diilon-nelma-i niliɛna man dii kɔtɔnni-na; mi jomman-yungu yaa kufangu-i.» ³⁹ Ba taa ku'i nuɔ-i a wuɔra gbuo *Galile *Diilonelhãalãdũnni-i hiere u tuɔ wan Diilon-nelma-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na.

Yesu siire wontorɔ naɔo
(*Matie 8.1-4; Like 5.12-16*)

⁴⁰ Yiingu nanɔgu-na, *wontorɔ naɔo kãa ka dũuna Yesu caangu-na aa cira: «Itie, da ɛ ta ɛ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuɔ haa u nanɔa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ɛ jarma ta-niɛ.» ⁴² Naacolɔ jarma pãɛ ta-yuɔ terduɔngu fangu-na. ⁴³ Yesu wuɔ hã-yo hũmelle-i aa naa wan-ma kuola-mɛi baa-yo wuɔ: ⁴⁴ «Baa tũnu neliɛɛɔ baa-ma dɛ! Yan aa ɛ kã *Diilɔjigãntiɛɔ wulaa u ka ne-ni, aa ɛ pã niikonni man dii pãmma ɛ hã-yo u migãan ɛ yun-maama-i ɛaa *Moisiɛ nyɛgãan-ma dumaa*, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ɛ jarma taa-niɛ.» ⁴⁵ Naacolɔ taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbãa fiinan, wuɔ wuɔra wan-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanɔ-na, Yesu wuɔ kã ka tɛna u den dii hiɛn-nu u sa siɛ suur niliɛna-na. Un fiɛ ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba kã u wulaa.

2

Yesu siire murgu naɔo
(*Matie 9.1-8; Like 5.17-26*)

¹ Yesu siire *wontorɔ daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir kã Kafarnamu-i-na. Nuɔmban juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa kã ka suur yu un waa dũngu man nuɔ-i ka hel baa gɔngũɔngu-i hiere, halle gboluɔn-munjinammu saa waa. Yesu wuɔ don tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. ³ Ba juɔ'a ba ne da nuɔmba naa tũyãa murgu naɔo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Ban juɔ ji da nuɔmba yuu dũngu-i dumaanɔ-na, ba saa da munsuurmu. Baa nyugũɛn dũngu dɔrɔ-i-na, a ne Yesu waa hɔlma man nuɔ-i aa kaasɛn dũngu-i a dii jɛiɛnɔ-i baa u kuugallangu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanɔa-i yuɔ cor. Wuɔ gbẽ ba jɛiɛnɔ-i wuɔ: «Mi jɛɛ, ɛ ambabalma hurii hiere.» ⁶ *Anjinamma pigãataamba namba waa tɛna teriɛngu-na. Ba nuɔ mafamma-i ce niɛ? Baa don ta ba jɔguɔn wuɔ: ⁷ «Bige-i ciɛ naacolɔ daayo tuɔ tuora Diilonɔ-i tuoran daama temma-i? Da ma hel Diilonɔ-na, hai gbãa hur u nanɔn ambabalma?» ⁸ Yesu wuɔ pãɛ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔn nel daama temma-i na hɔmmu-na? ⁹ A hur u ambabalma-i, baa a ce u sire biɛ u kuugallangu-i tuɔ wuɔ-i, ma hã-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yan? ¹⁰ Nga mi ka sire naacolɔ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ hãa *Molon-Biɛnɔ-i ku fɔngũɔ-i u tuɔ hur nelbiliɛmba ambabalma-i.» Aa naa gbẽ murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire ɛ biɛ ɛ kuugallangu-i ɛ kũɛ, muɔmɛi waan-ma dumaa.» ¹² Naacolɔ wuɔ bi pãɛ sire nuɔmba yufelle-na a biɛ u kuugallangu-i ta tuɔ kũɛ. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ, baa ta ba gbɛliɛn Diilonɔ-i aa ta ba piiye wuɔ: «In huɔn, i saa da nel daama temma dede.»

Yesu biɛ Levi
(*Matie 9.9-13; Like 5.27-32*)

¹³ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Galile dalanga-na. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa. Wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãan-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe biɛnɔ man *nampohũutienɔ-i, u tɛnaana u maacemman-dũngu-na. Ba taa ba bi-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huɔn-nu.

* **1:44** Niɛn Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

¹⁵ Nuɔmba bɔi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiingu nanɔu-na, wuɔ ji kã Levi wulaa ba ka ta ba wuo niwuoni baa u *hãalãbiemba-i. Nampohũutaamba waa bɔi a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjinamma pigãataamba man waa *Farisiebãba-i, ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piiye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienɔ tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu ban piiyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ɲ waa hinni, ɲ ka ce bige-i perruntien terien-nu? Mi saa jo nelfafaan maa-na, ɲga mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaanɔu saa saaya ku guɔl baa kuufɛlienɔu-i
(*Matie 9.14-17; Like 5.33-39*)

¹⁸ Yiingu nanɔu-na, *Nsãa-Batisei *hãalãbiemba-i baa *Farisiebãba-i naa dii sũngu. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ Nsãa hãalãbiemba-i baa Farisiebãba-i ba ta ba dii sũngu aa nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa dɔrbiɛnɔ jɛnaamba gbãa dii sũngu a ne da dɔrbiɛnɔ dii ba hɔlma-na wei? Na suyaa wuɔ ma siɛ gbãa ce! ²⁰ Nga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dɔrbiɛnɔ-i ta baa-yo. Kufanɔu yiingu'i nuɔ-i ban ka dii sũngu-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafɛlenɔa a nar jonɔrcɔlɔnɔ. Da ɲ ce-ma, kompafɛlenɔa ka taalnu jonɔrcɔlɔnɔ-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duvɛnfɛlenɔ-i cirkpɔcɔlɔn-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔcɔlɔn-na ka muonu aa duvɛnɔ tiraa kũna. Duvɛnfɛlenɔa gbɛ baa cirkpɔfɛlaamba.»

Yitienanɔu maama-i
(*Matie 12.1-8; Like 6.1-5*)

²³ *Yitienanɔu nanɔu-na, Yesubãba-i taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *hãalãbiemba ta ba kar bile-i ba wuo ba kã. ²⁴ *Farisiebãba-i ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ɲ hãalãbiemba ta ba ce kuman saa saaya cemma yitienanɔu-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kuman, ma sɪ na kalaan-ku Diilon-nelma-na kɛ?» ²⁶ U suurii Diilon-dũngu-na Abiyataan waa *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i huɔngu man nuɔ-i, a biɛ Diilon-buruo-i wuo-yo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, baman si dii *Diilojigãntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo fanɔ-i. Nga Davidi suurii biɛ-yo wuo, aa bi hã u nuɔmba wuo.»

²⁷ Un waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce ɲaa Diilonɔ hielaa nelbilonɔ-i a hã yitienanɔu de! Nga u hielaa yitienanɔu yaa hã nelbilonɔ. ²⁸ A ce dumaanɔ-na, *Molon-Bienɔ yaa yitienanɔu tienɔ-i.»

3

Yesu siire nagãduɔla nanɔ
(*Matie 12.9-14; Like 6.6-11*)

¹ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Diilonelhãalãdũngu-na. Naacolɔ nanɔ waa ba hɔlma-na u nanɔa naa minan. ² *Farisiebãba-i tiena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolɔ daayo-i *yitienanɔu-na ba ka da ãntãalãmma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Sire ɲ ji yiera nuɔmba yaanɔa-na.» Naacolɔ wuɔ sire kã ka yiera. ⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hũmelle-i, bige-i faa cemma yitienanɔu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ãmbabalma? Da ɲ da molo yii duɔ ku, ku saaya ɲ kor kutienɔ-i waa ku saaya ɲ yan u ku?» Ba saa sen sũnunɔu yuɔ. ⁵ Ba hɔdor die du Yesu huɔnga-i, wuɔ wuɔra ne ba yammu-i aa naa gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Fara ɲ nanɔa-i.» Naacolɔ wuɔ bi fara u

* 2:25 Niɛn Samiel sebedielãnɔ-na (1 Samuel) 21.2-7.

nanɣa-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisiɛbaa-ba p̄aŋ hel ka ta ba da ba-naa baa *Er̄odi baamba-i Yesu komman-kūŋgu-na.

Nuɔmba kūl̄aa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *h̄aal̄abiemba-i a k̄a Galile dalanɣa-na. Nuɔmba kūl̄ ba-naa cu ba huonɣu-nu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalemu, banamba Idume, banamba karnu *Yurd̄ē-i jo, banamba hel nil̄eiŋa maŋ Tiir baa Sid̄ō-i a k̄at̄onni-na. Baa nuɔ Yesu maama-i ku'i ciɛ ba kūl̄ ba-naa ta ba jo u wulaa dumaanɣo-na. ⁹ Baŋ juɔ ji yu-yuɔ dumaanɣo-na, wuɔ waŋ baa u h̄aal̄abiemba-i wuɔ ba ne beŋo naŋo h̄a-yo, jaamba baa ji tis̄iŋ-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bei b̄ōmb̄ōŋ a ce ba ta ba nii-yuɔ hiere da ba yiɛya-yuɔ. ¹¹ *J̄inabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i, da ba da Yesu-i ba k̄a ka d̄ūuna u yaanɣa-na aa piie da gbagaga wuɔ: «Diilonɣ-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel!» ¹² Da ba waŋ mafamma-i, Yesu s̄iɛl u yufienɣa-i a waŋ baa-ba wuɔ ba baa waŋ u s̄inni-i baa molo.

Yesu fiɛlaa p̄apuɔrbiemba (Matie 10.1-4; Like 6.12-16)

¹³ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ k̄a ka nyugūŋ t̄anunɣu nanɣu-na aa naa b̄i u yufellenɣ-nuɔmba k̄a u wulaa. ¹⁴ Baŋ k̄aa, wuɔ hiel nuɔmba c̄incieluo ba h̄ai bei a ce-ba u *p̄apuɔrbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caanɣ-nu u tuɔ puɔr-ba baa *Neld̄od̄olma-i ¹⁵ aa duɔ h̄a-ba himma ba ta ba donya *j̄inabaa-ba-i nuɔmba-na.

¹⁶ Uŋ hielaa nuɔmba c̄incieluo ba h̄ai maŋ, ba yiɛiŋa yaa daaya: Sim̄o, Yesu taa u b̄i Sim̄o faŋo-i Pier, ¹⁷ baa Sebede b̄emba-i ba h̄ai-i-na Sake-i a naara Ns̄aa-i, Yesu taa u b̄i-ba wuɔ «Buwanerj̄esi», ku yunɣu yaa diilonɣ-naarman-b̄emba, ¹⁸ baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Tade, baa Sim̄o maŋ taa u kuye u nelle maama-i ¹⁹ a naara *Yuda-Isikaro maŋ juɔ hel Yesu huonɣu-na.

Yesu hilaa baa u himma-i hie? (Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ ta k̄ūŋ baa u *h̄aal̄abiemba-i. Baŋ kaa hi, nuɔmba tiraa k̄a ka yu-bei a ce halle ba sa da ba f̄er̄e wuɔ niwuoni-i. ²¹ U nyu-i baa u h̄ambaŋ nuɔ mafamma-i, baa ta ba piie wuɔ u yunɣu si dii; aa sire wuɔ ba ka bel-o k̄ūŋ baa-yo.

²² A ne da *an̄j̄inamma piḡaataamba namba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Bafaŋ baa ta ba piie wuɔ: «*j̄ina ba yuntienɣo-i *Belsebul* yaa dii u yunɣu-na. U yaa h̄aa-yo himma-i u tuɔ gb̄a u donya j̄inabaa-ba-i nuɔmba-na.» ²³ Baŋ piienɣ dumaanɣo-na, Yesu wuɔ b̄i ba jo ji tuɔ piie baa-ba wuɔ†: «Namaa daa *Sit̄ani siɛ tuɔ donya fuɔ f̄er̄en-baamba-i wei? ²⁴ Nelle maŋ di nuɔmba biḡaan ba-naa, yiinɣu dii baa yiinɣu, nelle fande ka muonu. ²⁵ Aa da na bi da dumelle maŋ di nuɔmba sa d̄ol ba-naa, yiinɣu dii baa yiinɣu dumelle fande ka muonu. ²⁶ Sit̄ani duɔ bir tuɔ ḡaŋ baa fuɔ f̄er̄en-baamba-i, da ba ḡaŋ b̄or̄o hiere, u f̄iŋḡūo ce niɛ aa c̄o u wulaa? ²⁷ Hai moloŋo-i gb̄aa suur u nabienɣ d̄ūŋgu-na a biɛra u b̄imb̄inni-i hel baa-ni aa u nabienɣo yaŋ-yo dumaa? Nga kutienɣ duɔ bel u nabienɣo-i vaa-yo iḡena, u gb̄aa suur biɛra u b̄imb̄inni-i hiere ta baa-ni.»

²⁸ Yesuŋ waanɣ mafamma-i, wuɔ gb̄ē-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nelbiliembaŋ ciɛ āmbabalma maŋ cor hiere, halle baa baŋ waŋ āndaparni maŋ ba h̄a Diilonɣo-i, Diilonɣo gb̄aa ce jande bei aa yaŋ ma ti. ²⁹ Nga umanɣ duɔ tuora *Diilonɣ-Yalle-i, kutienɣ c̄al̄aa b̄oi cor; jande siɛ gb̄aa ce-yuɔ.»

* **3:22** *Sit̄ani yerre nande yaa *Belsebul. † **3:23** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyeḡaan girekimma-na wuɔ:... ba jo ji tuɔ nanɣ gb̄aneinɣ daani-i baa-ba wuɔ...

³⁰ Ban̄ taa ba piiye wuɔ jina dii Yesu yun̄gu-na, ku'i ciɛ u tuɔ wan̄ mafamma-i baa-ba.

Yesu nyu-i baa u h̄amba k̄aa u wulaa
(*Matie 12.46-50; Like 8.19-21*)

³¹ Ku huon̄gu-na, Yesu nyu-i baa u h̄amba jo u wulaa dii un̄ waa kusuon̄-nu a ji yiera fuoren̄ aa puor wuɔ ba b̄i-yo h̄a-ba. ³² Nuɔmba waa b̄oi t̄iena c̄il̄ā Yesu-i. Ba jo ji gb̄ɛ-yo wuɔ: «Itie, ŋ nyu-i baa ŋ h̄amba-i [a naara ŋ t̄uɔbaa-ba] dii yiera fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wuɔ cira: «Na suɔ mi nyu-i baa mi h̄amba-i wei?» ³⁴ Aa wuɔra ne nuɔmba yammu-i aa cira: «Mi nyu-i baa mi h̄amba yaa mi yaan̄ga-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, baman̄ ciɛŋ Diilon̄o huon̄ga-i, ba yaa mi h̄amba-i, ba yaa mi t̄uɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

Nuɔmban̄ bel Diilon̄-nelma-i dumaa
(*Matie 13.1-23; Like 8.4-15*)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji bir k̄a Galile dalan̄ga-na ka tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i. Nuɔmba k̄uɔl ba-naa k̄a u wulaa. Wuɔ bel nyugun̄ t̄iena beŋo nan̄o-na dii h̄umma-na aa nuɔmba waa yiera nun̄gu-na. ² U piiye nelma b̄oi baa-ba gb̄ān̄einiŋ. Un̄'a u don̄, u gb̄iɛ nuɔmba-i wuɔ: «Karaan̄ na t̄unni-i dei na nu: ³ Naacol̄o nan̄o k̄aa ka nan̄ f̄uma u suon̄gu-na. ⁴ F̄uma nan̄o k̄a ka diire h̄umellen̄-huon̄-na. Huriimba jo ji wuo-yo. ⁵ Unan̄o k̄a ka diire t̄āmp̄ellen̄-terien̄-nu. H̄iɛma si dii b̄oi terien̄gu-na, a ce u pa yan̄ unan̄o-i. ⁶ Un̄ paa dumaan̄o-na, u kaas̄inni saa gb̄āa suur k̄a yaan̄-na. B̄āan̄guŋ juɔ ta ku jo huon̄gu-na, u kuol hiere kp̄emmu! ⁷ Unan̄o k̄a ka diire h̄ien̄-nu. H̄ien̄gu tu suuye-yuɔ a ce u saa gb̄āa dii belle. ⁸ Uman̄ diiriye suon̄-huon̄ga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unan̄o bien̄ komuon̄a baa c̄incielbaa, unan̄o bien̄ komuon̄a sa-a-siɛi, unan̄o bien̄ komuon̄a da-a-ndii.» ⁹ Un̄ waan̄ mafamma-i, u cira: «Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁰ Baman̄ taa ba nyaanu-yuɔ koko baa u *h̄aal̄ābien̄ c̄incieluo ba h̄ai baamba-i, ban̄ juɔ waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piiye wuɔ ba saa suɔ u gb̄ān̄eini yaan̄ga-i baa ni huon̄gu-i. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon̄o ciɛ baa namaan̄o-i. U *nellentes̄inni maama man̄ fuyaa, u piḡāan̄ namaan̄o-i baa-ma, ŋga ma piiye baa banamba-i gb̄ān̄einiŋ,
¹² a ce da ba ne-ma, ba siɛ da ma terien̄gu-i,
da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yun̄gu-i.

Kuɔ maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diilon̄o huon̄-nu

*aa ban̄ c̄al̄ā-yo baa man̄ hiere, uu naa hiel-ma u huon̄ga-na.»**

¹³ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Nan̄'a na saa suɔ gb̄ānal̄āan̄ daaku yun̄gu-i, na ka ce nie gb̄āa suɔ ninanni yunni-i? ¹⁴ F̄uma yaa Diilon̄-nelma-i. ¹⁵ Banan̄ h̄ommu dii ŋaa h̄umellen̄-huon̄ga, da ba nu Diilon̄-nelma-i ma sa cɔ; ba yan̄ *Sit̄āni jo ji hiel-ma aa yan̄-ba. ¹⁶ Banan̄ h̄ommu dii ŋaa t̄āmp̄ellen̄-terien̄gu, da ba nu Diilon̄-nelma-i, ma p̄ān̄ d̄alnu-bei ba h̄uu-ma. ¹⁷ Ŋga ma siɛ gb̄āa nan̄ kaas̄inni. Weiŋ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ¹⁸ Banan̄ h̄ommu dii ŋaa h̄ien̄-terien̄gu; ¹⁹ da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba yan̄ ānj̄oguɔma-i baa gb̄ein̄-maama-i a naara ba kusun̄-maama jo ji suuye-mei a ce dumaan̄o-na ma siɛ gb̄āa dii belle. ²⁰ A ne da banan̄ h̄ommu dii ŋaa munterfafammu; da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba j̄ār̄ā-mei h̄uu-ma nammu h̄ai a wuɔ ma h̄umelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa.

* 4:12 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Kufanɔu taamba yaa dii ŋaa fūma maŋ diyaa bien komuɔŋa baa cɪncielbaa-ba-i, komuɔŋa sa-a-siei-i a naara komuɔŋa da-a-ndii-i.»

Fitɪŋ-gbānalāanɔu
(Like 8.16-18)

²¹ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaanɔ-na, hai moloŋo-i duɔ celien fitɪnuɔ-i u ce bɪŋkūŋu cure-yuɔ? Sisɔ u dii-yo munɔgallammun-tuolen? Ma sɪ da na celien-yo, na haa-yo dɔrɔ kɛ? ²² Na saa da, ku wɛima si dii mamanɔ sie ji hel, aa ku nelma si dii mamanɔ sie ji nu. ²³ Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

²⁴ Yesunɔ waaŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Naŋ nuŋ nelma maŋ, taa na ne-ma torro. Niŋ fiŋ baa kekerienɔ maŋ ŋ hā banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hā nuɔŋo-i aa naara kuanɔu kuɔ. ²⁵ Kunɔ yenɔ baa umanɔ, ba ka hā-yo naara, aa umanɔ kuu sɪ baa-yo, cɛlle kūŋu maŋ dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yanɔ-yo.»

Diilonɔ-nellentesɪnni dii niɛ?
(Matie 13.31-32; Like 13.18-19)

²⁶ Yesu wuɔ tiraa cira: «*Diilonɔ-nellentesɪnni dii ŋaa nelienɔ baa u dɪmma. U duu-ma, ²⁷ aa kā ka tuɔ ce u den-maama. Dɪmmaŋ paŋ dumaa baa maŋ vāa dumaa, u sa suɔ kuanɔu kuɔ. ²⁸ Hiɛma yaa cienɔ dɪmma pa ma fɛrɛ, aa ce ma vāa a ji dii bienɔ. ²⁹ Da ma ji vāa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

³⁰ Aa tiraa cira: «I ka nanɔ gbānalāanɔ haku-i a pigāanɔ Diilonɔ-nellentesɪnninɔ yenɔ dumaa? I gbāa saa-ni baa bige-i? ³¹ I gbāa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yanɔ. ³² Ŋga da ŋ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifiɛlu-i hiere, huriimba gbāa jo ji sɛ kamma muɔ.»

³³ Yesu naanɔ gbāneinɔ daani temma bɔi a pigāanɔ nuɔmba-i Diilonɔ-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i aa u saa dii gbānalāanɔu hɔlma-na. Duɔ puur duɔ piye, gbānalāanɔu, a puur duɔ piye, gbānalāanɔu. Ŋga da ba ji waa ba kula-i baa u *hāalābiemba-i u suɔ firnu-nie hiere baa-ba.

Yesu yiɛraaya fafalmu
(Matie 8.23-27; Like 8.22-25)

³⁵ Bāanɔunɔ juɔ hir huɔŋu maŋ nuɔ-i, Yesu wuɔ tɪɛ dii beŋo-na aa gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Yaanɔ i karnu i kā bombor damaalei!» ³⁶ U hāalābienɔ baa yanɔ nuɔmba-i terienɔu fanɔu-na aa naa suur baa Yesu-i unɔ waa beŋo maŋ nuɔ-i a ta ba karnu ba kā. Benni nanni bi waa terienɔu-na, nuɔmba maŋ baa biɛ nifanni-i a cu ba huonɔ-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu maŋ temma siire ta mu pe hūmma-i mu dii beŋo-na. Hoi huɔŋu-i baa huɔŋu-i beŋ wuɔ tuɔ yii duɔ yu. ³⁸ Yesu waa galla beŋo huonɔ-yanɔ-na a kuo u yunɔu-i yukuodaanɔ-nu tuɔ duɔfūŋ. U hāalābiemba pɪŋ-yo aa cira: «Hāalātie, i tɪɛ yii diɛ ku, aa nanɔ waa galla ta ŋ duɔfūŋ ŋaa wɛima si dii.»

³⁹ Yesu wuɔ yiye sire nuola fafalmu-i aa wanɔ baa hūmma-i wuɔ ma ciire. Terduonɔu fanɔu-na, nie kā ka ciire. ⁴⁰ Wuɔ gbɛ u hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i korda-kūŋu fuɔ? Ku ce ŋaa na saa haa na nanɔga-i Diilonɔ-na wɛi?» ⁴¹ Ba kūɔ maa pāŋ ta ma nyɛŋ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

5

Yesu duɔnya jɪnabaa naacolɔo nanɔ-na
(Matie 8.28-34; Like 8.26-39)

¹ Yesubaa-banɔ taa ba karnu dalanɔga-i ba kā bomborre maŋ nuɔ-i, ba bi nelle fande-i Geresaa. ² Banɔ kaa hi huɔl, Yesu wuɔ u ne da naacolɔo nanɔ hilaa

cincuɔŋa-na tuɔ jārā-yuɔ. Naacolŋo faŋo-i *jīna waa u yungu-na. ³ U taa u cɔ cincuɔŋa yaa nuɔ-i. Ku bibie saa waa uman gbāa bella-yuɔ u tīena terduɔŋu-na. Da ba fie vaa-yo baa jɔlgɔbaa u kar-ba. ⁴ Nuɔmba cie u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kɔllu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jɔlgɔbaa wuɔ u baa kā terienɔ. Da ba vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa kara kɔllu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ŋ saa da-yo cincuɔŋa-na, ŋ ka da-yo tānni-na. Bāŋgu-i baa isuɔŋgu-i uu dii tuɔ wuɔra u bīŋ yaa-i u kaasīŋ aa tuɔ ce tāmpīeŋa-i u posol u fɛɛ.

⁶ Uŋ juɔ fara da Yesu-i, wuɔ gbar jo ji dūuna u yaanɔga-na ⁷ aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, Dɔrwuonɔ Biɛŋ nuɔ, mi cie-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi; ne Diilonɔ-i aa ŋ yan-mi.» ⁸ Yesu wuɔ nuolaaya jīna-i wuɔ u cor helyuɔ ku'i cie wuɔ tuɔ piiye dumaanɔ-na. ⁹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bī-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «I ciinu, ba bī-mi Sālle.» ¹⁰ Aa gbuu tuɔ cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u baa donya-bɛi hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da pɛsālle nande waa ta di wuora tānɔŋu-na. ¹² Jīnabaa baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jande, ŋ sa yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na wɛi?» ¹³ Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i. Baa hel naacolŋo-na ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ daaba naa yu pɛrmba neifelle-i. Baa pāŋ ta ba gbar ba hiire ba kā ba suur dalanɔga-na ba kunu.

¹⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, baa pisāllā baa gbarɔŋgu; banamba kā nellen-huɔŋga-na, banamba kā sonni-na ka tūnu nuɔmba-i. Nuɔmba hel da ba ji ne. ¹⁵ Baŋ juɔ ji hi da naacolŋ daayo diyaa bimbīnni tīena da welewele Yesu caanɔga-na, korma pāŋ ta ma da-ba. ¹⁶ Baman waa da man cie dumaa hiere, baa suur ma yaanɔga-na wan-ma. ¹⁷ Nuɔŋ baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienɔga-na. ¹⁸ Yesu wuɔ kā ka tuɔ nyugūŋ beŋo-na duɔ bir. Uŋ duɔnya jīnabaa-ba-i naacolŋo man nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yan u kā baa-yo. ¹⁹ Yesu wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Yan aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu ŋ baamba-i Itien ŋ cie hujarre niɛ aa ce baa-ni dumaa.» ²⁰ Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra Dekapol-na u wan Yesuŋ cie kuman yuɔ hiere. Uman duɔ nu nel daama-i, ma ce-yo gbɛɛ.

*Yesu yiɛraaya cieŋo nan tām̄ma aa sire bikulonɔ nanɔ
(Matie 9.18-26; Like 8.40-56)*

²¹ Yesubaa-ban birii karnu dalanɔga-i kā bomborre nande-na, nuɔmba kūɔl ba-naa kā u wulaa dii hūmma nɔŋgu-na. ²² *Diilonelhāalādūŋgu yuntienɔ nanɔ-i ba taa ba bī-yo Yarusi; wuɔ kā ka dūuna Yesu caanɔga-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonɔ ka ku mi wulaa, jande kā ŋ ka haa ŋ nammu-i yuɔ ŋ kor-o ŋ hā-mi.» ²⁴ Yesu wuɔ kā ba ta. Nuɔŋ baa sire hiere ta ba kā baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere dumaa.

²⁵ Cieŋo nanɔ waa ba hɔlma-na, u tām̄ma taa ma kūnna ku bien cincieluo baa a hāi waa belle fande-na. ²⁶ U cie perrumbaa-ba-i ji gbɛ. U gbeina ji tī hiere aa ku migāan ta ku hor-yuɔ ku kā. Pɛrru bɔi mulāan-yo. ²⁷ Uŋ juɔ nu Yesu maama-i, wuɔ suur nuɔmba hɔlma-na a cor u huon-yanɔga ka yiɛya u jonɔgoruo-i. ²⁸ U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbāŋ hi u jonɔgoruo-i yiɛya-yuɔ yon, mi kuraa.» ²⁹ U tāŋ maa pāŋ yiɛra. Terduɔŋgu fanɔga-na, wuɔ pāŋ suɔ wuɔ fafalmu daa-yuɔ. ³⁰ Hɔduɔŋgu fanɔga-na, Yesu wuɔ suɔ wuɔ fōŋgūɔ nanɔ hilaa fuɔ-i-na. Wuɔ miɛl yuu nuɔmba-i wuɔ: «Hai molonɔ-i yiɛyaaya-miɛ?» ³¹ U *hāalābien baa cira: «Itie, nuɔmba yuu ta ba nogol-ni terni-na hiere ŋ bir ta ŋ yuu wuɔ: «Hai molonɔ-i yiɛyaaya-miɛ?»» ³² Yesu wuɔ yan-ba aa tuɔ wuɔra u nira nuɔmba-na uman yiɛyaaya-yuɔ. ³³ Cieŋ daa ŋ suyaa wuɔ fafalmu daa-yuɔ, kuɔ ce-yo kūɔnyelle. Wuɔ piɛ dūuna Yesu caanɔga-na aa naa wan ma

yaanga-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi bilo, nin haa ɲ nanɲa-i miɛ, ɲ kuraa. Kã ɲ kã fiɛi; ɲ cɛraa ɲ ji nunu jarɲ daama-i.»

³⁵ Yesuɲ taa u waɲ mafamma-i huɔɲgu maɲ nuɔ-i, nuɔɲ baa hel Diilonelhãalãdũngu yuntienɔ cĩngu-na ji ta ba piiye baa-yo wuɔ: «Baa yaɲ hãalãtienɔ muliɛɲ u fɛɛɛ, ɲ bilonɔ jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ waɲ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Haa ɲ nanɲa-i miɛ yonɲ.» ³⁷ Aa naa bir nuɔmba-i hiere aa yaɲ Piɛɛ, baa Sake a naara Sake hãaɲo-i Nsãa ba yaa cu u huonɲ-nu yonɲ.

³⁸ Baɲ kaa hi cĩngu-i, baa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunniɲ ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuɔ suur aa naa gbɛ̃-ba wuɔ: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaanɔ-i? Bilonɔ saa ku, u duɔfũɲ.» ⁴⁰ Baa bir yaɲ aa ta ba cãmuɔɲ-yo. Wuɔ ce ba hel hiere aa naa ce fuɔ baa bilonɔ bĩncuɔmba-i a naara u hãalãbiemba'i suur bilonɔɲ waa dũngu maɲ nuɔ-i.

⁴¹ Baɲ suurii, wuɔ bel bilonɔ naɲ-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunɲu yaa wuɔ: Bilo, sire, muɔmɛi waanɲ-ma dumaa! ⁴² Terduɔɲgu fanɲu-na, bilonɲ wuɔ pãɲ sire tuɔ wuɔ. Kuɔ ce-ba gbɛɛɛ. Bilonɲ daa u waa baa bienɲ cĩncieluo a hãi. ⁴³ Yesu wuɔ waɲ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa waɲ nel daama-i baa moloɲo. Aa naa cira ba hã bilonɔ-i bĩɲkũngu u wuɔ.

6

Nasarɛtitaamba cĩnaana Yesu-i (Matie 13.53-58; Like 4.16-30)

¹ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ sire terienɲ daaku-na baa u *hãalãbiemba-i a kã ba nelle-na*. ² *Yitiɛnanɲunɲ juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũngu-na ka tuɔ waɲ Diilonɲ-nelma-i. U nelma taa ma ce nuɔmba-i gbɛɛɛ, a ne da ba saa waa dɛi baa yuliɲngu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuɔ hilaa baa nel daama-i hie? Fuɔ kaa da nelnul daade-i hie baa hiɲ daama-i? ³ Ma sɪ Maari bienɔ maɲ fãnaɲo-i, u yaa kɛ? Fuɔ hãaɲo naɲo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simɔ-i. Halle u tũɔbaa-ba dii baa-ye tiɛnamma-na.» Kuɲ ciɛ dumaanɔ-na ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ̃-ba wuɔ: «Ba kãɲ *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i terni-na hiere; ɲga u nellenɲ-baamba-i baa u dũɲ-baamba sa kãɲ-yo.» ⁵ Kuɲ ciɛ dumaanɔ-na, Yesu saa gbãa ce gbɛɛɛ-wɛima terienɲu-na. Uɲ ciɛ kumaɲ, ku yaa ɲaa a haa u nammu-i jaamba namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellenɲ-baambaɲ'a ba saa hũu u nelma-i kuɔ ce-yo gbɛɛɛ.

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i (Matie 10.5-15; Like 9.1-6)

Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i tuɔ wuɔra nilɛiɲa maɲ Nasarɛti kɔtɔnni-na u waɲ Diilonɲ-nelma-i baa nuɔmba-i. ⁷ Yiɲngu nanɲu-na, wuɔ ji bɪ u hãalãbienɲ cĩncieluo ba hãi baamba-i a puɔɛ-ba ba hã-ba-hãi aa hã-ba himma ba ta ba gbã ba donya *jĩnabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa biɛ bĩɲkũngu: Molo baa biɛ niiwuoni, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ gbɛiɲa; kɛɛɛ ba biɛ gborni yonɲ. ⁹ Wuɔ ba dii naatɛnni aa molo baa biɛ jonɲorbaa-ba hãi. ¹⁰ U taa u bi piiye wuɔ: «Da na har dumelle maɲ nuɔ-i, na tiɛna dumelle fande-na fuɔ na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle terienɲu maɲ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² Hãalãbiemba taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba waɲ Diilonɲ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaɲo-i. ¹³ Ba bi hii donya jĩnabaa bɔi nuɔmba-na aa hure namma jaamba bɔi-na sire-bei ba jarma-na.

* **6:1** Ba nelle yaa Nasarɛti. Niɛɲ Like 4.16.

Nsāa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ
(*Matie 14.1-12; Like 9.7-9*)

¹⁴⁻¹⁵ Huoŋgu faŋgu-na, Yesu yer die wuɔra gbuo terni-i hiere. Banan ba'a *Nsāa-Batisi'i siire hel kuomba hɔlma-na jo, ku'i cie u hi hiŋ daama temma-i. Banan ba'a *Eli yaa siire jo. Banan ba'a yiinataan *Diilopɔpuɔrbilonɔ naŋo-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yunɔgu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Nsāa yaa-i! N siɛ suɔ wuɔ mi cie ba kar u yunɔgu-i, ŋga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fɛɛ yaa naa cie ba bel Nsāa-i dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo-i u mɔlɔ cieŋo'i waa aa wuɔ hūu-yo mɔlɔ wulaa dii-yo. Ba taa ba bɪ mɔlɔ-i Filipu.

¹⁸ Un hūyāa u mɔlɔ cieŋo-i, Nsāa wuɔ wan-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ¹⁹ Cieŋ wuɔ pāŋ cɔ Nsāa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Ŋga ma saa naa waa ma gbāa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u kālā Nsāa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviŋo aa tiraa suɔ wuɔ Diilon-ŋolɔ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ siɛya-yuɔ. Nsāa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Ŋga u waa duɔ tuɔ piiye, Erɔdi holle pāŋ caar.

²¹ Erodiyadi maaman'a ma ka fa dumaanɔ-na, Erɔdi ji tuɔ ce u homman-yiŋgu ponsaanɔ aa bɪ u kuoyataamba-i, baa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodiyadi bilon wuɔ nyɛŋ nyɛmunɔgu nan temma, kuɔ gbuu dɔlnu Erɔdi-i baa baman waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i mi hā-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilonɔ, niŋ taaran kuman mi ka hā-ni baa-ku. Halle da ŋ fiɛ cira mi cal mi nelle-i sɔmma hāi, a hā-ni sɔmma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilon wuɔ hel nuɔmba-na ka yuu nyuŋo-i. Nyuŋ wuɔ cira: «Kā ŋ ka cira ŋ taara Nsāa-Batisi yunɔgu.» ²⁵ Bilonɔ gūunu baa gbarunɔgu kā nellentienɔ wulaa ka cira: «Mi taara ŋ kar Nsāa-Batisi yunɔgu-i dii-ku tasaan-na hā-mi fiɛfiɛ!» ²⁶ Nellentienɔ yaan kaa pāŋ bir ka den birma. Ŋga u ka ce-ma niɛ, u yaa pāa nunɔgu-i baa-yo nuɔmba-na. ²⁷ Wuɔ naa wuɔ bi pāŋ puɔr sorosiyienɔ naŋo-i wuɔ u kā ka kar Nsāa-Batisi yunɔgu-i ji hā-yo baa-ku. Sorosiyien wuɔ bi ta kā kasodunɔgu-na ka kar Nsāa yunɔgu-i ²⁸ a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hā bilonɔ-i baa-ku. Bilon wuɔ hūu-ku ka hā nyuŋo-i baa-ku. ²⁹ Nsāa *hāalābiemban juɔ nu-ma wuɔ ba karaa ba yuntienɔ yunɔgu-i, baa kā ka biɛ u bomborre-i ka fuure-die.

Yesu hāa nelpūŋgu nanɔgu wuo ye
(*Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14*)

³⁰ Yesu *pɔpuɔrbiemban kaa bir jo, baa jo ji tūnu Yesu-i baa ban kaa ce maman hiere. ³¹ A ne da nuɔmba bɔi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuɔ baa u *hāalābiemba-i ba sa da ba fɛɛ ba wuo niiwuoni-i yɛɛ. Yesu wuɔ gbɛ u hāalābiemba-i wuɔ: «Yaan i kā hiɛŋ-nu na ka fiisa cɛllɛ.» ³² Baa sire ku yaa nuɔ-i a biɛ beŋo-i ta ta ba kā.

³³ Ban taa dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi daa-ba aa suɔ ban kāŋ kusuŋ-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaanga beɪ. ³⁴ Yesuŋ huɔlaa hūmma-na, wuɔ u ne da nelpūŋgu nan temma u yaanga-na; ba ne ŋaa tūlmba man tienɔ sɪ beɪ. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ pāŋ don tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. U piiye baa-ba vaaya.

³⁵ Bāanɔguŋ juɔ ta ku hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u hāalābiemba piɛ u caan-nu a wan baa-yo wuɔ: «Itie, ŋ suyaa wuɔ ii dii hiɛŋ-nu dɛ? Bāanɔguŋ hir ku kā ³⁶ ŋ sa yan nuɔmba kā nileiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niiwuoni sāa wuo wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hā-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «Itie, die fiɛ sāa niiwuoni-i *deniebaa nuɔsūɔ, ni siɛ gbɛ!»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Kāan na ka ne, *buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa kā ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba hāi.»

³⁹ Yesu wuɔ cira ba ce nuɔmba calnu tɛna hɛbɪnaaŋgu-na. ⁴⁰ Nuɔŋ baa tɛna. Banamba komuɔŋa da-a-ndii, banamba komuɔŋa hā-a-hāi baa cɪncielbaa.

⁴¹ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan daaba-i a ciir u yunɔŋu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonɔŋo-i aa bɪlnu-yuɔ hā u hāalābiemba calnu-yuɔ a hā nuɔmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i hā-ba hiere. ⁴² Nuɔŋ baa wuo ye hiere. ⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien cɪncieluo baa a hāi.

⁴⁴ Nuɔmba maŋ waa, bibemba-i yon, ba kā nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii temma nuɔ.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ

(Matie 14.22-33; Nsaa 6.16-21)

⁴⁵ Baŋ bi wuyaa niiwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaan-na ta ba kā Betisada yanga aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kɪŋ ba cɪnniŋ. ⁴⁶ Nuɔmbaŋ juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kā ka nyugūŋ tānuŋgu-na tuɔ cārā Diilonɔŋo-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ Bāaŋguŋ juɔ suur, Yesu yaa waa yon bomborma-na. A ne da fafalmu taa mu jārā u hāalābiemba-i. Wuɔ fara da ba ce sūlma-i dii hūmma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalman-caaŋgu-na, wuɔ sire tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u kā ba wulaa. Uŋ kaa hi, wuɔ ce ŋaa u ciɛl-ba duɔ cor. ⁴⁹ Hāalābieŋ ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuɔyaan hūmma dɔrɔ-i-na daayo-i! Baa don ta ba kaasɪŋ wuɔ sɪ isuɔtieno. ⁵⁰ Baŋ daa-yo, ba huleiŋa caaraa. Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!» ⁵¹ Aa kā ka bel beŋo-i suur. Fafal muɔ bi pāŋ yiɛra. Hāalābieŋ baa kar da hāmmu! ⁵² Niiwuoniŋ-kūŋgu maŋ fiɛ ce cor, ba saa suɔ ku yaanɔŋa-i. Nelma famma yaraa-ba suɔma.

Yesu siire jaamba Genesarɛti-i-na

(Matie 14.34-36)

⁵³ Fafalmuŋ yiɛraaya, Yesubaa-ba perien karnu kā Genesarɛti. ⁵⁴ Baŋ hii bi huɔl, nuɔmba pāŋ suɔ Yesu-i ⁵⁵ aa gbagbarra tūnu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuɔ u dii kusuɔŋ-nu, ba biɛ ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar kā u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duɔ cor terienɔŋu terienɔŋu, nuɔmba biɛ ba jaamba-i ka jina ponsanatigerre-na aa cārā-yuɔ wuɔ u yan ba yiɛya-yuɔ; da ku fiɛ'a u jonɔgoruo tūŋgu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jeiŋo maŋ duɔ yiɛya-yuɔ fafalmu pāŋ da-yuɔ.

7

Bɪncuɔŋ-hūmelle saa saaya di gbuonu Diilonɔŋ-hūmelle-i

(Matie 15.1-9)

¹ Yiinɔŋu nanɔŋu-na, *Farisɪɛbaa-ba-i baa *āŋjɪnamma pigāataamba maŋ naa hilaa *Yerusalemu-i-na jo, baa kūlāa ba-naa kā Yesu wulaa. ² Ba'a ba ne da Yesu *hāalābiemba namba wuo niiwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuifu ba bɪncuɔŋ-hūmelle-i. ³ A ne da Farisɪɛbaa-ba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ba sa puona baa ba bɪncuɔŋ-maama-i: Ba sa siɛ wuo niiwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i. ⁴ Aa da ba hel sanɔŋa-na kɪŋ, ba ce hūmma'i igɛna aa suɔ wuo niiwuoni-i. Ba bɪncuɔŋ-maama'i saa waa mafamma-i yon: Hūŋkaacimmuŋ-saarma waa ma deŋ, būnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Baŋ daa ba wuo niiwuoni-i dumaanɔŋo-na, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ hāalābiemba sa wuɔ bɪncuɔŋ-hūmelle-i? Ku ciɛ niɛ ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niiwuoni-i?»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, *Isayin fii-na baa kuman, na yuu-ku. Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

«Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yon.

Mi maama si dii ba hãmmu-na.

⁷ *Ban pigãan nuamba-i hũmelle man, bafamba diele.*

*A ce dumaanɔ-na yunɔ si dii ba Diilojaale-na.»**»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Na birii yan Diilon un waan maman aa vaa na fere baa na bĩncuɔŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa cã! Na yagaraa Diilonɔ nuŋgu-i aa bir bel na bĩncuɔŋ-maama yaa nammu hã. ¹⁰ Ma si *Moisi waan-ma wuɔ na ta na dii na bĩncuɔmba nunni-i ke? Aa tiraa cira uman duɔ wan andaparaanɔ hã u to, sisɔ u nyu, kutienɔ saaya baa komma. ¹¹ Nga namaa birii cira wuɔ uman duɔ wan baa u bĩncuɔŋ-i wuɔ: «Min ŋa naa da kuman da mi kãyã-nie ku cie «kɔrbã»; ku yunɔ yaa wuɔ mi pãa-ku hã Diilonɔ.» Wuɔ kere uman duɔ ce mafamma-i aa u saa ji fie da bĩnkũŋgu hã u bĩncuɔŋ-i weima si. ¹² Terienɔ fangu-na, na ce nuamba ta ba yan ba bĩncuɔmba-i ba sa kãyã-bei. ¹³ Na birii bie na bĩncuɔŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilon-nelma fuonɔŋu-na ta na hãalã na-naa baa-ma. Na cie ma temma boi cor ti a ne da ma saa fa.»

Kuman gbãa guɔla nelien nuɔŋo-i
(*Matie 15.10-20*)

¹⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tiraa bi nuamba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Karaan na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kuman suuriin nelien nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbãa guɔla-nie Diilon-hũmelle-na; kuman hilaan, ku yaa gbãa guɔla-nie. [¹⁶ Uman duɔ u ka nu, u nu!]»

¹⁷ Un juɔ hel nuamba hɔlma-na kũŋ ciŋgu-na, u *hãalãbiemba cira u firnu nel daama-i pigãan-ba. ¹⁸ Wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaanɔ-i wei? Namaa saa suɔ wuɔ kuman suuriin nelien nuɔ ŋ nuŋgu-na ku sie gbãa guɔla-nie wei? ¹⁹ Kuman suuriin ŋ nuŋgu-na ku sa kã ŋ huɔŋ-na, ku kã ŋ kusũŋ-nu ka ce binienɔ a hel.» Terienɔ fangu-na, Yesu taara duɔ pigãan wuɔ niwuoni-i hiere ni gbãa wuɔ. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Maman dii nelien nuɔ ŋ huɔŋga-na, ma yaa gbãa guɔla-nie Diilon-hũmelle-na. ²¹ Anjɔgɔbabalamma hel nelien nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i: N huɔŋga'i diyaan-nin bĩŋwosinni-na, cuosinni-na, nelkolle-na, ²² *fuocesinni-na, cãncaya-i-na, hɔdorre-na, nuɔŋ-tãalma-na, kakarkuonɔ-na, nenemuŋgu-na, yebienande-na, bombolma-na, anyagarma-na. ²³ Nelbabalan daama-i hiere ma hel nelien nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i. Ma yaa guɔlaayan-nie Diilon-hũmelle-na.»

Nieryienɔ nanɔ haa u nanɔga Yesu-i-na
(*Matie 15.21-28*)

²⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ji ta halan terienɔŋu-na a kã Tiir. Un kãa, wuɔ suur dũŋgu nanɔŋu-na duɔ fuo nuamba baa da-yo. Nga u saa gbãa. ²⁵ Cienɔ nan wuɔ nuɔ u maama nelle fande-na, a ne da *jina waa u bilonɔ-na. Yesu bi himma-i, cien daa wuɔ jo ji dũuna u yaanɔŋa-na ²⁶ a cãrã-yuɔ wuɔ u donya jina daayo-i u bilonɔ-na. Cien daa u waa *nieryienɔ. U taa u hel Fenisi man dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ bie bisãlmba niwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa. Yan da ba wuo ye, ŋ suɔ ŋ bie boini-i ŋ hã juoraamba-i.»

²⁸ Cien wuɔ cira: «Itie, ma si bisãlmban wuo aa jubienɔ man ta a diire hiema-na, juoraamba biera-yei ba wuo ke?» ²⁹ Un waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Nin suyaa mafamma-i wan-ma, bir ŋ kũŋ, jina taa halan ŋ bilonɔ-na.» ³⁰ Cienɔ birii ku yaa nuɔ-i kũŋ, kã ka da bilonɔ gaala u muŋgallammu-na: Jina taa.

Yesu cie bobo nanɔ tuɔ piiye

* 7:7 Isayi (Ésaïe) 29.13

³¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ sire Tiir-na a hel Sidō aa bir hiire kā ka karnu Dekapol nilɛiŋa-i kā ka hel Galile dalanɔa-na. ³² Baa jo baa bobo nanɔ-i a ji cārā-yuɔ wuɔ u haa u nanɔa-i yuɔ a firnu u jumelle-i aa puur u tūnni-i. ³³ Yesu wuɔ bel-o hel baa-yo nuɔmba-na. Ban hilaa, wuɔ dii u niɛŋa-i naacolɔo tūnni-na aa ce u taalunɔu-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ciir u yunɔu-i aa fiisa da fūɔ aa cira: «Efata!» Ku yunɔu yaa wuɔ: Puur! ³⁵ Terduɔŋgu fanɔu-na, naacolɔo tūŋ niɛ pāŋ puur aa u jumel diɛ bi pāŋ firnu u tuɔ piiye da welewele ŋaa u'i sɪ. ³⁶⁻³⁷ Kuɔ fūnuŋ cu nuɔmba hɔmmu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔ daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba tūnni-i aa tuɔ ce bobobaa-ba ta ba gbā ba piiye.» Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel. Duɔ wan mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dāamu-na.

8

Nuɔmba neifienɔ hāi wuyaa buruo niehāi yar-ba (Matie 15.32-39)

¹ Yibienɔ fanɔa-na, nuɔmba tiraa kūɔl ba-naa ka tigiin Yesu caanɔu-na. A ne da niiwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔŋ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni siei yaa dɛ-i baa-mi ba saa da bɪŋkūŋgu wuo. ³ Banamba hilaa termaan-nu jo, da mi yan ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔl-ba hūmelle-na.»

⁴ U hāalābiemba cira: «Itie, i ka da niiwuoni-i hie hɛŋ daaku-na diɛ ji hā nelpūŋ daaku temma da ku wuo ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehāi.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛma-na aa naa biɛ buruo niehāi daayo-i a jaal Diilonɔ-i aa būlnu-yuɔ hā u hāalābiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ hā-ba. U hāalābiemba hūu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba bi waa, wuɔ tiraa biɛ bafamba-i a jaal Diilonɔ-i aa hā u hāalābiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bei hā nuɔmba-i.

⁸ Nuɔmba man waa hiere, baa wuo ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufienɔ niehāi. ⁹ A ne da nuɔmba man waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienɔ hāi temma.

Ban juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i wuɔ ba kūŋ ba cɪnniŋ ¹⁰ aa fuɔ baa u hāalābiemba-i baa biɛ beŋo-i ta ba kā Dalmanuta.

Nuɔmba ciɛra Yesu ce himma ba ne (Matie 16.1-12)

¹¹ Yesubaa-ban kāa Dalmanuta-i-na, *Farisɛbaa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuɔ da kuɔ Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba wan mafamma-i wuɔ sɪ ba ka gbāa cure-yuɔ. ¹² Yesu wuɔ fiisa da fūɔ aa naa cira: «Bige-i ciɛ fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanɔ-i na'a mi ce himma pigāan-na ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ'i puɔraa-mi? Mi wan ninsonɔ-i baa-na, bɪŋkūŋgu sa ce dii pigāan-na!» ¹³ Aa naa pāŋ ta baa u *hāalābiemba-i ka suur beŋo-na ta ba karnu ba kā dalanɔa yiɛŋgu nanɔu-na.

¹⁴ A ne da ma saa naa tɛnu u hāalābiemba biɛ *buruo. Buruo diei waa baa-ba yon beŋo huɔŋga-na. ¹⁵ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Jande, bilaan na fɛɛ Farisɛ ba siini-na baa *Erɔdi bi niini-na.» ¹⁶ Hāalābiemba don ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Na saa da, in'a i saa biɛ niiwuoni ku'i ciɛ u tuɔ piiye dɛ-i-na.» ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na piiye wuɔ mi daa na saa biɛ niiwuoni ku'i ciɛ mi ta mi piiye dɛ-i-na? Ku ce ŋaa a ji hi baa nyunɔo, miŋ wan nelma man na saa hi ta na da ma terienɔu-i wei? ¹⁸ Na sa da baa na yufienɔ-i wei? Aa na sa nu baa na tūnni-i wei? Ma karaanu-nei wei? ¹⁹ Miŋ būlāanu buruo u ndii-i a hā nuɔmba neifienɔ hāi nuɔsiba ndii-i, na biɛraaya boini-i segeyufienɔ niɛ ta?» Baa cira: «Segeyufienɔ cɪncieluo a hāi.»

²⁰ Wuɔ cira: «Aa miŋ bŭlāanu buruo niehāi a hā nuɔmba neifienja hāi ba wuo, segeyufienja nie juɔ tŕe?»

Baa cira: «Segeyufienja niehāi juɔ tŕe.»

²¹ Yesu wuo cira: «Ji hi baa nyunɔ na saa hi suɔ ku yaanɔa-i yogo wei?»

Yesu puurii yironɔ nanɔ yufienja-i

²² Yesubaa-ban kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironɔ nanɔ ji hā-yo wuo u ce jande aa u haa u nanɔa-i yuo a puur u yufienja-i. ²³ Yesu wuo bel yironɔ daa u nan-na ba hel nellen-huɔŋga-na a kā ba den. Ban kaa hi, wuo ce taalunɔ a hure naacolɔ yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yei ku ce cellɛ aa suɔ halan-mu. Un halaan-mu, wuo yuu-yo wuo: «Ŋ da wei?» ²⁴ Naacolɔ wuo ne aa naa cira: «Mi da nuɔmba-i ŋga mi sa da-ba dei; mi da-ba ŋaa tibinni aa ta ni wuo.» ²⁵ Yesu wuo tiraa bir cu u nammu-i naacolɔ yufienja-na. Un juɔ halan-mu kufanɔ-i, naacolɔ wuo pān tuɔ da fafamma. ²⁶ U yufienja puurii, Yesu wuo wan baa-yo wuo: «Ta ŋ kŭŋ cŭiŋ-nu, baa tiraa ŋ suur nellen-huɔŋga-na.»

Yesu sinni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

²⁷ Ku huɔŋgu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba ji ta ba kā nilɛiŋa manɔ dii Sesare manɔ Filipu wuonɔ-i u kɔtɔnni-na. Ban kāŋ hŭmelle-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: «Nuɔmba ciɛra hai molonɔ-i muɔŋo-i?»

²⁸ U hāalābiemba cira: «Banamba ciɛra wuo nuɔnei *Nsāa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ-i nuɔŋo-i.»

²⁹ Yesu wuo bir yuu-ba wuo: «Aa namaa fuɔ, na'a hai molonɔ-i muɔŋo-i?»

Pier wuo cira: «Diilonɔ un pāa nunɔ-i aa saan *Konkortienɔ manɔ, u yaa nuɔŋo-i.» ³⁰ Yesu wuo wan-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yan ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u muliɛma-i

(Matie 16.21-28; Like 9.22-27)

³¹ A don huɔŋgu fanɔ-na, Yesu wuo don tuɔ piiye u pigāan u *hāalābiemba-i wuo *Molon-Bienɔ ka mulien da dei! Nelle bincuɔmba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, a naara *ānjinaamma pigāataamba ka ciina-yuo aa ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hŕema-na, sielin-yiŋgu-i u ka sire hel jo. ³² Yesu wuo wan nel daama-i kaala-mei baa-ba. Pier wuo bi-yo ba kā ba den ka tuɔ wan baa-yo wuo: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa.»

³³ Yesu wuo miel ne u hāalābiemba-i aa naa gbɛ Pier wuo: «*Sitāni, kā ŋ halan mi caan-nu! Ŋ kusŭŋ-maama-i Diilon-maama sŭ, nelbilien-maama.»

³⁴ Ku huɔŋgu-na, wuo bi nuɔmba-i baa u hāalābiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuo: «Nuɔni manɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ ciina ŋ ferɛ, aa ŋ saaya ŋ sie muliɛma-i baa kuliŋgu-i. ³⁵ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔ yon, u ka kɔsuɔŋ u ferɛ, ŋga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u ferɛ mei maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, kutienɔ ka da cicɛlma manɔ sie ji tŕi dede. ³⁶ Nelien nuɔ, da ŋ da ŋ yufien-niini-i hiere miwaanɔ-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ?

³⁷ Nelien nuɔ, ŋ gbāa sāa ŋ yunɔ-i baa bige-i Diilonɔ wulaa? ³⁸ Na saa da, fiefie ku nuɔmba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Umanɔ duɔ tuɔ ce senserre bei u sa taara ba suɔ wuo mei wuonɔ, u sa bi taara u wan mi maama-i baa-ba, Molon-Bienɔ duɔ ji jo baa u To fŏŋgŭo-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienɔ maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaan mi wan ninonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon-bāanɔ-i aa suɔ da ba ku. Diilonɔ ka ce u bāanɔ-i baa fŏŋgŭo.»

Yesu birii u denj birma
(*Matie 17.1-13; Like 9.28-36*)

² Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Sake a naara Nsãa ba kã ba denj ka nyugũŋ tãnujaataama nanjo-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma. ³ U jongorbaa-ba birii baapiɛlmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo siɛ gbãa ce bĩŋkũngu pusũŋ dumaanjo-na. ⁴ *Hãalãbiɛn ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bei ta ba piiye baa Yesu-i. ⁵ Pier wuɔ gbẽ Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i jomma faa bande-i-na dɛ! N sa yan i ce gbuganni siɛi wɛi? Ku diei nanj kũngu, ku diei Moisi kũngu, aa ku diei kũngu nanju-i Eli kũngu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Pierbaa-ba-i a ce u tuɔ piiye dumaa u yuŋ-nu u sa suɔ uŋ waŋ mamaŋ. ⁷ Duherru nandu jo ji cĩnnu-bei. Baa nu molo piiye du huɔŋga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ, taa na nu u nuŋgu-i.» ⁸ Hãalãbiɛmba wuɔra ne terni-na hiere ba saa da moloŋo baa Yesu-i.

⁹ Ban juɔ ta ba hiire tãnungu-na, Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molon-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo! ¹⁰ Hãalãbiɛmba siɛ aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba hɔlma-na, ku yuŋgu yaa wuɔ niɛ?»

¹¹ Ban kaa hi yaanŋa-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma sɪ *ãnjĩnamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli saaya u bir jo igɛna aa Diilonj uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo manj u suɔ jo kɛ?»*

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo igɛna ji migãan wɛima-i hiere. Nga bige-i ciɛ Diilonj-nelma cira wuɔ: «Molon-Biɛŋo ka muliɛŋ da dɛi aa ba siɛ ta ba kãŋ-yo?» ¹³ Mi tũnu-nɛi: Eli juɔ tɪ. Uŋ juɔ, nuɔmba ciɛ ba bãanŋu-i yuɔ. Diilonj-nelmanj waan-ma dumaa, ba bi ciɛ-ma dumɛi.»

Yesu duɔnya jĩna naacombilonjo nanjo-na
(*Matie 17.14-21; Like 9.37-43*)

¹⁴ Yesubaa-ban hiiriye ka hi u *hãalãbiɛmba namba terienju-i, baa da nuɔmba juɔ ji yu ba caanŋu-na, aa da *ãnjĩnamma pigãataamba namba juɔ ba ji ta ba fanu ba-naa baa-ba. ¹⁵ Nuɔmba juɔ'a ba ne da Yesu jo, kuɔ ce-ba gbɛɛɛ, baa gbar jãrã-yuɔ ka ta ba jaal-o.

¹⁶ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ yuu u hãalãbiɛmba-i wuɔ: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuɔ-i?» ¹⁷ Naacolŋo nanjo tɛ dii nuɔmba-na aa cira: «Hãalãtie, *jĩna nanjo dii mi biɛŋo yuŋgu-na a ce-yo bobo. Mi juɔ baa u yaa-i ŋ wulaa. ¹⁸ Duɔ sire-yuɔ terienju terienju, u mal-o. Duɔ mal-o, sãmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na, aa ŋ da u wuɔ u nyiɛni-i aa kuola da girri. Mi waan baa ŋ hãalãbiɛmba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbãa.»

¹⁹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanjo-i, na sa hũu nelien maama. Na daa niɛ sɪ mi ka tɛna baa-na gbula wɛi? Namaa ji hũu mɛi maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonjo-i.» ²⁰ Baa ta ta ba kã baa-yo da ba ka hã-yo. Jĩnanj kaa cira u ne da Yesu-i, wuɔ pãŋ bel naacombilonjo-i gbuu sagalla-yuɔ. Naacombilonj wuɔ hel cii tuɔ bũmallã aa sãmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na.

²¹ Yesu wuɔ yuu tuonjo-i wuɔ: «Jĩna daayo dii-yuɔ ku bãanŋu cuɔ wɛi?»

Tuonj wuɔ cira: «Uu dii-yuɔ dii u bisãnsĩnniŋ. ²² Duɔ ce u ce u suur dãamu-na sisɔ hũmma-na duɔ ko-yo hã-mi. Da ŋ'a ŋ ka gbãa, jande ne Diilonjo-i aa ŋ kãyã-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ'a da miɛ mi ka gbãa? Umanj duɔ haa u nanŋa-i Diilonjo-na, wɛima-i hiere ma gbãa ce hã kutienjo-i.»

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, naacombilonjo to wuɔ pāŋ cira: «Mi haa mi nanŋa-i Diilonjo-na ŋga kȳyā-miɛ ni mɛi sɪ kuu dii kpelle.»

²⁵ Baŋ tiyāa kufanŋu-na, nuɔŋ baa ta ba jo ba naara. Yesuŋ daa ba kũɔlāa ba-naa ta ba jo dumaanjo-na, wuɔ cira: «Jina nuɔ, ma'a ŋ'a ŋ gbāŋ ce nuɔmba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ŋ hel naacombilonjo-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuɔ gbula.» ²⁶ Jina wuɔ kaasɪŋ da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilonjo-i aa suɔ hel-yuɔ. Naacombilonjo wuɔ galla ŋaa u kuu. Nuɔmba maŋ waa hiere baa da niɛ sɪ u kuu. ²⁷ Yesu wuɔ bel u nanŋ-na sire-yuɔ u yiera u gbeiniŋ.

²⁸ Yesuŋ juɔ kũŋ baa u hāalābiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i cie miɛ i saa gbāa donya jina daayo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jina daayo temma-i Diilocārālle'i gbāa donya-yuɔ yonŋ.»

*Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Matie 17.22-23; Like 9.43-45)*

³⁰⁻³¹ Ku huonŋu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire terienŋu-na a suur *Galile huonŋa-na ta ba karnu ba kā. Yesu taa u piiye Diilon-nelma-i u pigāan u hāalābiemba-i a ce dumaanjo-na u saa tuɔ taara molo suɔ ba saanŋu. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Ba ka bel *Molon-Bienjo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonŋ hīema-na, sielin-yiŋgu-i u ka sire hel jo.» ³² Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i; ŋga ba sie bi sie yuu-yo.

*Hai moloŋo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(Matie 18.1-5; Like 9.46-48)*

³³ Yesubaa-baŋ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dūŋgu-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Inŋ jonŋ hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?» ³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ umanŋ nelbuɔ-i ba hōlma-na. Yesuŋ yuu-ba dumaanjo-na, ba finanŋ ba saa waŋ wɛima. ³⁵ Yesu wuɔ bir tiena aa bɪ-ba cɪncieluo ba hāi-i-na hiere a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na hōlma-na umanŋ duɔ tuɔ taara u waa na yaanŋa-na, kutienjo saaya u jina u fɛɛ na hieronjo huonŋ-nu aa tiraa ce u fɛɛ na maacembilonjo.»

³⁶ Unŋ waan mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilonjo nanjo-i jo baa-yo ba hōlma-na. Unŋ juɔ baa-yo, wuɔ tūu-yo aa cira: ³⁷ «Umanŋ duɔ bel bisāmbilonjo daayo temma-i fafamma mɛi maama-na, kuu dii ŋaa u bilaa mɛi fɛɛ yaa-i, aa umanŋ duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienjo bilaa umanŋ puɔraa-mi.»

*Umanŋ duɔ saa bigāan-ye, uu dii baa-ye
(Like 9.49-50)*

³⁸ Ku huonŋu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātie, i daa naacolŋo nanjo gbuuse-niɛ aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i, miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛŋo-i i ce u yanŋ.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo sie gbāa gbuuse-miɛ a ce gberɛ-wɛima aa tiraa bir bɪ mi yebabalande-i terduonŋu fanŋu-na. ⁴⁰ Umanŋ duɔ saa bigāan-ye, uu dii baa-ye. ⁴¹ Aa umanŋ duɔ ne muɔŋo-i aa hā-na hūmma-i na nyonŋ wuɔ *Kirsaa baanŋ namaa, da ku fiɛ waa ciyufelle yonŋ, coima saa fa, kutienjo sie naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

*Kunanŋu bɔyaa kunanŋ-na
(Matie 18.6-9; Like 17.1-2)*

⁴² «Bisālmba maŋ hūyāa mɛi maama-i, umanŋ duɔ guɔl unanŋ gbeini bei Diilon-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na. Kumanŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu, kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. ⁴³ Da ŋ da ŋ nanŋa dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, kar-ka ŋ nanna. Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa nanŋa diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na. [⁴⁴ Jamba maŋ wuyaanŋ nuɔmba-i terienŋu-na ba

sa ku, aa ku dāamu sa dīŋ.] ⁴⁵ Da ŋ da ŋ gboluŋgu dii-ni kuubabalaan̄gu cemma-na, kar-ku ŋ nanna. Da ŋ suur Diilon̄-nelle-na baa gboluŋgu diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na. [⁴⁶ Jɔamba maŋ wuyaaŋ nuɔmba-i terien̄gu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dīŋ.] ⁴⁷ Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaan̄gu cemma-na, hiel-de ŋ nanna. Da ŋ suur *Diilon̄-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufien̄a-i a hāi-i-na. ⁴⁸ Jɔamba maŋ wuyaaŋ nuɔmba-i terien̄gu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dīŋ.

⁴⁹ «Na saa da, dāamu ka dii dāmma yiε hiere.

⁵⁰ «Dāmma-i biŋkūfafaan̄gu; ŋga da ma ji saara, namaa gbāa ce-ma niε ma tiraa ce kpēnne? Diyaan̄ dāmma na fεrεŋ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10

Ansorre bɔrɔmmaŋ-kūŋgu-i (Matie 19.1-12; Like 16.18)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesubaa-ba sire terien̄gu-na a kā *Yude, kā ka waa dii *Yurdē bomborma namma-na. Nuɔmba tiraa kūɔl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ don̄ tuɔ piye Diilon̄-nelma-i u pigāan̄-ba ŋaa uŋ cemmaŋ dumaa koko.

² *Farisīεbaa-ba namba ta ba taara ba cure-yuɔ baa nelma-i, baa piε a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miε Diilon̄-hūmelle-i, nelien̄ nuɔ ŋ gbāa nanna ŋ ciεŋo-i wei?»

³ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «*Moisi hāa-na hama-i wuɔ na ta na ce?»

⁴ Baa cira: «Moisi hāa-ye hūmelle-i wuɔ i gbāa tiε nanna i caamba-i; ŋga da ŋ'a ŋ nanna-yuɔ ŋ nyεgēŋ sebe ŋ hā-yo igēna umaŋ pigāan̄ wuɔ na ānsorre buɔra.»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Moisi daa na tūnni sa nu ku'i ciε u nyεgēŋ mafamma-i hā-na. ⁶ Da ma'i sī Diilon̄ uŋ'a u jīna miwaan̄o-i u maa biεŋo baa ciεŋo. ⁷ A ce dumaan̄o-na, bibiεŋo ka yaŋ u bincuɔmba-i aa waa baa u ciεŋo ⁸ ba gbonu ce kuuduŋgu.* Da ba waa dumaan̄o-na, ba sa tiraa kāŋ-ba nuɔmba hāi, ba kāŋ-ba ŋaa nelduŋo. ⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, Diilon̄ duɔ gbonu kumaŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

¹⁰ Baŋ juɔ kūŋ ciŋgu-na, u *hāalābiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Umaŋ duɔ nanna u ciεŋo-i aa jā unan̄o, kutien̄o ciε *fuocesīnni, u cālāa cediēlāŋo-i. ¹² Ciεŋo maŋ duɔ bi hel u bɔlɔ wulaa aa kā ka soŋ yaŋga nan̄ga, ciεŋo faŋo ciε fuocesīnni'i dumaan̄o-na.»

Yesu cāara Diilon̄o-i hā bisāmbiamba namba (Matie 19.13-15; Like 18.15-17)

¹³ Ku huon̄gu-na, baa jo baa bisāmbiamba namba-i Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilon̄o-i hā-ba. U *hāalābiemba sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁴ Ku saa dɔlnu Yesu-i, wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaŋ bisāmba ta ba jo mi wulaa, baa na ciε-ba. Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon̄-nelle dii bafamba diele-i. ¹⁵ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ u saa siε *Diilon̄-nellentesīnni-i ŋaa bisālāan̄o, kutien̄o siε gbāa suur *Diilon̄-nelle-na.» ¹⁶ Ku huon̄gu-na, wuɔ tūu bisālŋ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa cārā Diilon̄o-i hā-ba.

Weiŋo nan̄ maama (Matie 19.16-30; Like 18.18-30)

¹⁷ Ku huon̄gu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire biε hūmelle-i ta ba kā. Naacol̄ŋo nan̄o gbar jo ji dūuna Yesu yaan̄ga-na aa cira: «Hāalātiefefei, mi saaya mi ce bige-i da mi gbāa da cicēlma maŋ sa tiεŋ dede-i?»

* **10:8** Miwaan̄o jīnamman̄-sebe (Genèse) 2.24

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie η ta η bɪ-mi nelfɛfɛiη muɔ? Da ma hel Diilonɔ-na, nelfɛfɛiηo dii wɛi? ¹⁹ Diilonɔ un'a i tie wuɔ hūmienɔa maη, ma sɪ η suɔ-ya kɛ? *«Baa ko neliηo, baa ce *fuocesinni-i, baa cuo, baa kar coima η haa moloη-na, baa du moloηo, ta η dii η to-i baa η nyu-i ba nunɔgu-i.»†*»

²⁰ Naacolη wuɔ cira: «Hāalātie, mi duɔη dii mi bisānsinniη ta mi ce mafamma-i hiere.»

²¹ Un pɪiye dumaanɔ-na, u maama gbuu pāη dɔlnu Yesu-i; wuɔ ne-yo aa naa cira: «Ma tɪyāa ma diei: Kā η ka suor η nagāη-niini-i hiere aa η cal gbeinɔa faηa-i η hā sūntaamba baa-ya, ku yaa η ka ce wɛiη nuɔ dɔrɔ-i-na. Da η ce mafamma-i, η jo η ji ta η nyaanu-miɛ.» ²² Naacolη daayo naa silaa waa wɛiηo cor. Yesuη juɔ wan mafamma-i, wuɔ pāη vāa u yaanɔa-i aa ta. ²³ Un taa, Yesu wuɔ wuɔra ne u hāalābiemba-i aa cira: «Kumaη ka ce wɛiηo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle.»

²⁴ Nel daama cu u hāalābiemba hɔmmu-i. Yesu wuɔ tiraa tir-ma wuɔ: «Mi jēnaan namaa, Diilon-nelle suurma dii kpelle dɛ! ²⁵ Na suyaa wuɔ nyɔgɔmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ-fuonɔgu-na kuu dii kpelle dɛ! Nga wɛiηo duɔ gbāa suur Diilon-nelle-na kufanɔu dii kpelle yaη.»

²⁶ Nel daama migāan cu u hāalābiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Dumaanɔ-na, hai moloηo-i ka gbāa kor?»

²⁷ Yesu wuɔ ne-ba aa cira: «Nelbiliemba wulaa ma siɛ gbāa ce, nga wɛima sa yar Diilonɔ-i.»

²⁸ Piɛr wuɔ cira: «Hāalātie, aa miɛ maη naana i wɛima-i hiere aa tie nyaanu-niɛ fuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi wan ninsonɔo-i baa-na: Uman duɔ ta aa yaη u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bisālmba-i, sisɔ u sonni-i mɛi maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, ³⁰ kutien un ka da niman hɛma-na bande-i-na, ni ka maar un taa aa yaη niman sɔmma komuɔηa ndii. U ka da dumienɔa-i, hāmba-i, mɔlāamba-i, nyunaamba-i, bisālmba-i, sonni-i, aa bi da mulɛma-i naara. Aa bisɪnuɔ-i-na, u ka da cicɛlma maη sa tɛiη dede-i. ³¹ Na saa da, baman taa yaanɔa fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huon-nu, aa baman dii huonɔgu-na fiɛfiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaanɔa.»

Maman dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na

(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)

³² Ku huonɔgu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba kā *Yerusalemu. Yesu wuɔ ta nuɔmba yaan-na hiere. Baη kāη dumaanɔ-na, korma don ta ma da u *hāalābiemba-i baa baman naa cuu ba huon-nu hiere. Yesu wuɔ bɪ u hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i ba den ka tuɔ pɪiye baa-ba wuɔ: ³³ «Na daa in kāη Yerusalemu-na kɛ? Die kā, ba ka bel *Moloη-Bienɔo-i hā *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjinamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, ba ka cira wuɔ u saaya komma aa bir-o hā *niɛraamba-i baa-yo ³⁴ ba nyɛ-yo sūlma aa tu taalni yuɔ aa muo-yo aa suɔ ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, siɛliη-yiηgu-i u ka sire hel jo.»

Sebede bɛmbaη muyaa ba natiηa Yesu-i-na

(Matie 20.20-28)

³⁵ Ku huonɔgu-na, Sebede bɛmba maη waa baa Yesu-i, ba taa ba bɪ unanɔo-i Sake aa bɪ unanɔo-i Nsāa, baa piɛ Yesu caan-nu ka cira: «Hāalātie, i juɔ die ji cārā bɪηkūηgu nanɔu η wulaa, jande baa yagar.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na'a mi ce bige-i hā-na?»

† 10:19 Helman-sebɛ (Exode) 20.12-17

³⁷ Baa cira: «I taara da η ji waa η fɔŋgũ-i-na, η yan miɛŋo-i, u diei tɛna η nadiɛyanɔa-na aa u diei bi tɛna η nanyuɔyanɔa-na.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nanɔ cārāŋ kumanɔ dɛ! Yaahuolo manɔ ka haa-miɛ na ka siɛ u temma haa-nɛi wɛi? Na ka siɛ muliɛŋ mɛi temma-i wɛi?»

³⁹ Baa cira: «Ūu, i ka siɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo manɔ ka haa-miɛ, baa muliɛma manɔ ka bi haa-miɛ, ni ka bi haa-nɛi ninsoŋo. ⁴⁰ Nɔga mɛi siɛ gbāa pā nunɔgu wuɔ mɛlŋo'i ka tɛna mi nadiɛyanɔa-na aa mɛlŋo'i ka tɛna mi nanyuɔyanɔa-na. Muntɛnammu fammunɔ tigiinɔ ta mu cie bamanɔ, ba yaa ka da-mu.»

⁴¹ Ba nahāalābienɔ cɔncieluo baambanɔ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pāŋ du baa-ba. ⁴² Yesu wuɔ bɪ-ba hiere a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fāamaambaa-ba ce hālmaangu baa ba fāamaansinni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa fɔŋgũ-i nuɔmba-na. ⁴³ Nɔga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Umanɔ duɔ tuɔ taara u waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutienɔ saaya u ce u fɛrɛ na maacembilonɔ; ⁴⁴ aa umanɔ duɔ tuɔ taara yaanɔa-i, kutienɔ saaya u ce u fɛrɛ na kɔriɛŋo. ⁴⁵ Na saa da, *Molon-Bienɔ juɔ kufangu jomma yaa-i hiɛma-na duɔ ji cāa nuɔmba-i aa pā u fɛrɛ duɔ sāa ba bɔi yunni; u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufienɔ-i
(*Matie 20.29-34; Like 18.35-43*)

⁴⁶ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ kā ka hi Yeriko. A ne da nelpunɔgu nanɔ temma taa ku nyaanu-yuɔ a naara u *hāalābiemba-i. Banɔ juɔ ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironɔ nanɔ waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā. Ba taa ba bɪ-yo Bartime aa bɪ u to-i Time. ⁴⁷ Yironɔ daa unɔ nuɔ nuɔmba piiye ba cor, wuɔ yuu. Baa cira wuɔ Nasaretitaanɔ Yesu yaa curaanɔ. Wuɔ pāŋ sire tuɔ fara u bɪ da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁸ Unɔ faranɔ u bɪ dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa yanɔ aa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u budii. Wuɔ migāanɔ dii kunaanɔ naara wuɔ: «Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁹ Yesu wuɔ yiera aa naa cira: «Bienɔ u jo.»

Baa cira: «U bɪ-ni, fɛ η huɔŋga-i aa η sire η kā.» ⁵⁰ Yironɔ wuɔ pāŋ nanna u jonɔgoruo-i aa tie sire ta tuɔ kā. ⁵¹ Unɔ kaa hi, Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Wuɔ cira: «Hāalātie, mi taara η puur mi yufienɔ-i.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «Kā! Ninɔ haa η nanɔga-i miɛ, η kuraa.» Terduonɔgu fanɔgu-na, naacolŋo yufienɔ pāŋ puur. Wuɔ cu Yesu huonɔ-nu ba ta ba kā.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsāa 12.12-19*)

¹ Yesubaa-banɔ kaa ta ba pie *Yerusalemu-i, a saanu baa nilɛinɔ nanɔ hɔlma-i, dii *Olivi-tibinni-tānunɔgu-na, ba bɪ dinande-i Betifage aa bɪ dinande-i Betani. Yesu wuɔ wanɔ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ² «Kāanɔ nelle manɔ i yaanɔa-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakūmbilonɔ nanɔ, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Umanɔ duɔ yuu-na, na cira: «Itienɔ yaa wuɔ i ji fir-o ka hā-yo; wuɔ u ka bir jo baa-yo fiɛfiɛ.»

⁴ Baa kā ka bi da ba vaa kakūmbilonɔ nanɔ-i dumelle nande yaanɔa-na; hūmelle tūŋgu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuɔmba waa, banamba ta ba piiye baa-ba wuɔ: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaanɔ-na?» ⁶ Yesunɔ waanɔ mananɔ baa-ba, baa bi wanɔ ma yaa-i baa-ba. Banɔ piiye dumaanɔ-na, baa yanɔ ba ta baa-yo.

⁷ Baŋ kã baa-yo, baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i haa u huonɔŋu-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tɛna-yuɔ. ⁸ Nuɔmba fõŋgũɔ baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i fara-bei hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kã. Banamba kar fiɛlu ta ba jina. ⁹ Bamaŋ waa u yaanɔŋa-na baa u huonɔŋu-na hiere baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ temma si dii.

*Itien uŋ saan umaŋ jo, Diilo baa-yo!**

¹⁰ I bincɔiŋo-i *Davidi fõŋgũɔ temma yaa juon!

Diilo migãan-yo hã-ye.

Dɔrwuonɔ temma si dii!»

¹¹ Yesuŋ kaa suur Yerusalemu-i-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka wuɔra ne kumaŋ ciɛŋ hiere. Bãanɔŋu naa tɛ tɛ, wuɔ ta baa u hãalãbien cɛncieluo ba hã baamba-i a kã Betani.

Yesu ciɛ yensãanɔŋu nanɔŋu kuol

(Matie 21.18-19)

¹² Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kã *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. ¹³ Ba kaa hi hɔlma namma-i, wuɔ da *yensãanɔŋu nanɔŋu fiɛlu gbu caa da fafamma ŋaa ku maan, a ne da ku mamman-huonɔŋu'i saa waa huonɔŋu fanɔŋu-na. Yesu wuɔ haar duɔ ka ne sɪ u ka da biena kuɔ. Uŋ kaa piɛ, wuɔ da fiɛgbãŋgbãŋlãndu yon du kula. ¹⁴ Wuɔ gbɛ yensãanɔŋu-i u *hãalãbiemba yufelle-na wuɔ: «Ma bãlãa nyunɔŋo; nanɔŋu cɛraa ŋ ji maŋ biena hã molo wuɔ.»

Yesu duɔnya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuɔ-i-na

(Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsaa 2.13-22)

¹⁵ Yesubaa-baŋ kaa hi *Yerusalemu-i, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kã ka tiŋŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sɛ bamaŋ suoraan nɔnsɔr ba huriimba-i ba titienɔ-i nanna, ¹⁶ aa cie-ba wuɔ molo baa suur baa kuusuornɔŋu Diilodubuɔ dumelle-na. ¹⁷ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ biɛ Diilonɔ-nelma-i tuɔ piiye u pigãan-ba wuɔ: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi dũŋgu-i nilɛiŋa-i hiere a Diilojaaldũŋgu.*»† Ma sɪnni niɛ namaa ce-ku cuo ba terienɔŋu?» ¹⁸ Nel daama kã ka hi *Diilojigãantaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba-i. Baa pãŋ ta ba taara-yuɔ baa komma. A ne da u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor, a ce dumaanɔ-na ba taa ba kãalã-yuɔ. ¹⁹ Bãanɔŋu juɔ suur huonɔŋu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbien baa hel nellen-huonɔŋa-na.

A haa ŋ nanɔŋa-i Diilonɔ-na ku fa weima

(Matie 21.20-22)

²⁰ Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba naar sire biɛ hũmelle-i. Baŋ kaa hi *yensãanɔŋu terienɔŋu-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yunɔŋu-i hiere. ²¹ Mamaŋ ciɛ cor hiere ba kãmma-na *Yerusalemu-i-na, maa tɛnu Pier. Wuɔ tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, ne, niŋ waasaan yensãanɔŋu maŋ, ku kuolaa hiere.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Haan na nanɔŋa-i Diilonɔ-na. ²³ Yaan mi wan ninonɔ-i baa-na: Da na haa na nanɔŋa-i Diilonɔ-na, na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halan bande-i-na ŋ ka suur nuoraanɔŋu-na», aa ma bi ce. Nɔŋa nan waan mamaŋ, da na saa hũu-ma wuɔ ma gbãa ce, ma siɛ bi ce. ²⁴ Ku'i ciɛ mi ta mi piiye baa-na miɛ: Da na ta na cãrã kumaŋ Diilonɔ wulaa, na saaya na hũu-ma wuɔ na daa ku bɪŋkũŋgu-i tɛ. Da na hũu-ma, ku yaa Diilonɔ ka hã-na baa-ku. ²⁵ Aa da ŋ'a ŋ cãrã Diilonɔ-i, a ji ne da molo cãlãa-ni, ce kutienɔ-i jande

* **11:9** Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 118.25-26 † **11:17** Isayi (Ésaie) 56.7

aa ŋ hiel-ma ŋ huɔŋga-na, ku yaa nuɔ niŋ ciɛ maman, na To man dɔrɔ-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huɔŋga-na. [²⁶ Nga da na'a na sa hiel nuɔŋ-maama-i na hɔmmu-na, na To man dɔrɔ-i-na, u siɛ bi hiel namaa maama-i u huɔŋga-na.]»

Hai haa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(*Matie 21.23-27; Like 20.1-8*)

²⁷ Yesubaa-ban kaa hi *Yerusalemu-i, baa kã *Diilodubuɔ-i-na. Yesu wuɔ tuɔ wuɔra u biŋ dumellen-huɔŋga-na. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i a naara nelle biŋcuɔmba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ maman daama-i, hai moloŋo-i hãa-ni hūmelle-i ŋ ta ŋ ce-ma?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na siɛ-mi, mi ka pigãan-na uman hãa-mi hūmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuɔ: «Hai moloŋo-i naa puɔr Nsãa jo ji tuɔ *batischen nuɔmba-i? Diiloŋo'i naa puɔr-o waa nelbiliemba'i naa puɔr-o?» ³¹ Baa don ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Die cira Diiloŋo'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanjo-na bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» ³² I siɛ bi siɛ cira nelbiliemba'i puɔraa-yo.» Nuɔmba-i hiere baa suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbiloŋo, da ŋ da ba ciɛra nelbiliemba'i puɔraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suɔ moloŋo man naa puɔr-o.»

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi siɛ bi pigãan-na uman hãa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ maman daama-i.»

12

Suontienjo nanjo baa u maacenciraamba
(*Matie 21.33-46; Like 20.9-19*)

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ bie gbãɛini tuɔ nan baa-ba wuɔ: «Naacoljo nanjo diyaa *eresɛ-suɔŋgu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hiŋ fuɔŋgu ba da ba ta ba kãmal eresɛ-i, aa ce felge ba ta ba nyugũŋ ba niya suɔŋgu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u bie maacenciraamba jĩna-kuɔ aa ta kã nelle.

² «Tibibienja karman juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembiloŋo nanjo-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hūu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. ³ Maacembiloŋ uŋ juɔ, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o ba saa hã-yo biŋkũŋgu. ⁴ U tiraa puɔr maacembiloŋo nanjo ba wulaa. Baa muo ufaŋo-i kaasĩnya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembiloŋo nanjo ba wulaa. Baa ko ufaŋo-i. Ba muyaa ba fõŋgũ aa ko ba fõŋgũ. ⁶ Maacembiemba ji ti suontienjo wulaa aa ku tiɛ u bɛduɔla yaa-i. U cira: «Fiɛfiɛ fuɔ, mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kã, ba ka kãŋ-yo.» Aa ce bɛpoljo sire ta. ⁷ Maacenciraamban juɔ'a ba ne da bɛpoljo jo, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienjo yaa juɔŋ daayo, yaan duɔ jo i ko-yo aa ciiluŋgu ce miɛ kũŋgu.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombiloŋ uŋ hii, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suɔŋgu-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontien daa u ka ce bige-i fiɛfiɛ-i-na? U ka jo ji ko maacenciraan daaba-i aa hã banamba baa suɔŋgu-i. ¹⁰ Na saa kalan nel daama-i Diiloŋ-nelma-na wei wuɔ:

*«Dũmarãamban ciinaana kpãŋkpara man,
u yaa juɔ bella dũŋgu-i.*

¹¹ *Ku ciɛ nerma miɛ i wulaa.*

*Itienjo yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.» **

* **12:11** Gbelieman-nalãanngu (Psaume) 118.22-23

12 *Yuifu ba yuntaamba p̄n̄ suɔ wuɔ Yesu naan gb̄anal̄an̄ daaku-i h̄a ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba k̄aal̄a nuɔmba-i, baa naa ba yan̄-yo aa ta.

Nampo saaya u p̄a h̄a j̄amatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Like 20.20-26)

13 Ku huon̄gu-na, baa ji puɔr *Faris̄iebaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gb̄an̄ baa-yo bel-o fuɔ fɛrɛn̄ nuɔ-āndaan̄gu-na.

14 Ban̄ k̄aa, baa cira: «H̄aal̄atie, i suyaa wuɔ η wan̄ ninsoŋo yaa-i, η sa k̄aal̄a nelieŋo baa η ninsoŋo-i, η sa bi ce cieluɔ. N̄ gbu η piḡaan̄ nuɔmba-i Diilon̄-h̄umelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa mie h̄umelle-i, ku saaya i tie p̄a nampo-i i h̄a *Oromɛ ba *j̄amatigi-i wei?»

15 Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmei wei? H̄aa-min̄ warbelle mi ne.» 16 Baa h̄a-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yun̄gu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba j̄amatigi yun̄gu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyeḡaan̄ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyeḡaan̄ Oromɛ ba j̄amatigi yerre'i die.»

17 Yesu wuɔ cira: «Kuman̄ da ku waa j̄amatigi k̄un̄gu-i, p̄aan̄-kun̄ na h̄a j̄amatigi-i baa-ku, aa kuman̄ da ku bi waa Diilon̄-k̄un̄gu-i, na bi p̄a-ku na h̄a Diilon̄o-i baa-ku.» U k̄un̄ kuɔ cu ba h̄ommu-i.

Kuomba siremman̄-k̄un̄gu-i

(Matie 22.23-33; Like 20.27-40)

18 *Sadus̄iebaa-ba wulaa kuomba sie sire. Ban̄an̄ baa k̄a ka gb̄ɛ Yesu-i wuɔ:

19 «H̄aal̄atie, *Moisi nyeḡaan̄ nelma namma h̄a-ye wuɔ: «*Uman̄ duɔ saa da bilon̄o baa u cieŋo-i aa ku aa yan̄-yo, u h̄aan̄o saaya u bie-yo a hon̄ bilon̄o h̄a kulon̄o-i.*»† 20 A ne da naacombiamba namba waa nieh̄ai ba nyu wulaa. Mɔl̄ŋo sire j̄a cieŋo, u saa da bilon̄o baa-yo aa ku. 21 Uman̄ cuu-yo, u bie cieŋo-i u saa da bis̄almba baa-yo, fuɔ u ku aa yan̄-yo. Sielin̄-wuon̄o-i maaduɔma. 22 Ba kuu dumei ka gbuo hiere unaa saa ji da bilon̄o baa cieŋ daayo-i. Ku huon̄gu-na, cie fuɔ fɛrɛ suɔ tuɔ nyaanu-bei. 23 Ba hieron̄o-na ban̄ diyaa-yo ba cieŋo cor, kuon̄ da ba ji sire, u ka ce hai wuon̄o-i?»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piera. Aa na suyaa kuman̄ cie na pira wei? Na saa suɔ Diilon̄-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i cie. 25 Na saa da, kuon̄ da ba ji sire, cadiile sie waa. Ba ka waa ŋaa *dɔrpɔpuɔrbiemba. 26 Kuman̄ ŋaa kuomba siremman̄-k̄un̄gu-i, Moisin̄ piiye d̄aamu nan̄ bilaa p̄erfielu‡ man̄ du maama-i Diilon̄-nelma-na terien̄gu man̄ nuɔ-i, na saa kalan̄ ku terien̄gu-i wei? Ma nyeḡaan̄ terien̄gu-na wuɔ: Diilon̄o gb̄ie Moisi-i wuɔ: «**Abiramu Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilon̄o yaa muɔŋo-i.*»§ 27 Ku piḡaan̄ wuɔ Diilon̄o-i cic̄lmantaan̄-wuon̄o, bikuon̄-wuon̄o s̄i. Na piera b̄ai.»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piera. Aa na suyaa kuman̄ cie na pira wei? Na saa suɔ Diilon̄-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i cie. 25 Na saa da, kuon̄ da ba ji sire, cadiile sie waa. Ba ka waa ŋaa *dɔrpɔpuɔrbiemba. 26 Kuman̄ ŋaa kuomba siremman̄-k̄un̄gu-i, Moisin̄ piiye d̄aamu nan̄ bilaa p̄erfielu‡ man̄ du maama-i Diilon̄-nelma-na terien̄gu man̄ nuɔ-i, na saa kalan̄ ku terien̄gu-i wei? Ma nyeḡaan̄ terien̄gu-na wuɔ: Diilon̄o gb̄ie Moisi-i wuɔ: «**Abiramu Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilon̄o yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilon̄o yaa muɔŋo-i.*»§ 27 Ku piḡaan̄ wuɔ Diilon̄o-i cic̄lmantaan̄-wuon̄o, bikuon̄-wuon̄o s̄i. Na piera b̄ai.»

Nelma man̄ dii yun̄gu Diilon̄-nelma-na

(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)

28 *An̄j̄namma piḡaatien̄o nan̄ un̄ daa Yesu suyaa *Sadus̄iebaa-ba siema, wuɔ pie u caan̄-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilon̄ un̄ ciera i tie wuɔ h̄umien̄a man̄ hiere, hade-i yun̄gu?»

29 Yesu wuɔ cira: «H̄umelle man̄ yun̄gu, di yaa daade: «**Isirahel-baan̄ namaa, karaan̄ na t̄unni-i! Diilon̄o yaa Itien̄o-i u dieiyon̄.* 30 *N̄ saaya η d̄al Itien̄o-i Diilon̄o-i baa η huɔŋa-i hiere, baa η kus̄un̄gu-i hiere, baa η an̄j̄ŋuɔma-i hiere, baa η f̄ŋḡũɔ-i hiere.*»* 31 Maman̄ cuu mafamma-i ma yaa daama: «*N̄ saaya η d̄al η*

† 12:19 An̄j̄namma tiyemman̄-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6 ‡ 12:26 Helman̄-sebɛ (Exode) 3.2-6

§ 12:26 Helman̄-sebɛ (Exode) 3.2,6 * 12:30 An̄j̄namma tiyemman̄-sebɛ (Deutéronome) 6.4-5

nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ dumaa.† Diilonŋ uŋ'a i tiɛ wuɔ hūmienŋa maŋ hiere, a hāi-waanŋ daaya yaa yuŋgu.»

³² Anjɪnamma pigāatienŋ wuɔ cira: «Hāalātie, ŋ waanŋ ninsoŋo, Diilonŋo dii u diei yonŋ, unanŋo si dii yanŋa nanŋa. ³³ Terienŋu fanŋu-na, ku saaya nelienŋo nelienŋo, u dɔl-o baa u huonŋa-i hiere, baa u ānjɔguɔma-i hiere, baa u fōŋgūɔ-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanolŋo-i ŋaa uŋ dɔl u fɛɛ dumaa. Kufanŋu bɔyaa tāmmanŋ-niini pāmma-na.» ³⁴ Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo baa cēcēmunŋu. Wuɔ cira: «ŋ saa maa baa *Diilonŋ-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa siɛ yuu-yo baa wɛima.

Konkortienŋo bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)

³⁵ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ biɛ Diilonŋ-nelma-i tuɔ piie u pigāanŋ nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i aa saanŋ *Konkortienŋo maŋ, *ānjɪnamma pigāataamba ta ba piie wuɔ u ka waa *Davidi hāayēlŋo? Ba taara ba wanŋ wuɔ niɛ dumaanŋo-na? ³⁶ Ma sɪ Davidi fuɔ fɛɛ-i, *Diilonŋ-Yalle ciɛ u nyegēŋ-ma wuɔ:

«Itienŋo gbɛ mi Tienŋo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caanŋ-nu

aa ŋ yanŋ mi mal ŋ bigāarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāanŋu-i bei.»‡

³⁷ «Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i aa saanŋ Konkortienŋo maŋ, Davidi fuɔ fɛɛ bi-yo u Tienŋo, u ce niɛ aa ce u hāayēlŋo yonŋ?»

Yesu firiiye ānjɪnamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)

Nuɔmba bɔi waa ta ba nu Yesu tuɔ piie. U nelma taa ma dɔlnu-bei ma cor. ³⁸ Wuɔ tuɔ piie baa-ba wuɔ: «Bilaanŋ na fɛɛ, baa na ta na ce *ānjɪnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonŋorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. ³⁹ Da ba suur *Diilonelhāalādūŋgu-na, sisɔ da ba kā källe maŋ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanŋ-na. ⁴⁰ Da ba ce ba bel diilonŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonŋo-i ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanŋ ka haa-bei, ku ka balanŋ cor.»

Bikulciɛŋo nanŋo maama

(Like 21.1-4)

⁴¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ kā ka tɛna kekerienŋu caanŋu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dii ba gbeinŋa-i ba hā Diilonŋo-i. Waamba bɔi taa ba kā ba dii gbeibōmbōmbaa. ⁴² Bikulcesūntienŋo nanŋo jo ji dii tāmabienŋa hāi. ⁴³ Yesu wuɔ bi u *hāalābiemba-i a tuɔ piie baa-ba wuɔ: «Yaanŋ mi wanŋ ninsoŋo-i baa-na: Ciɛŋ daa uŋ diyaa kumanŋ, ku maaraa banambanŋ diyaa kumanŋ hiere. ⁴⁴ Bafamba paraa dii aa yanŋ boluonŋu; ŋga ciɛŋ daa uŋ diyaa kumanŋ, ku yaa waa u yuŋgu-na yonŋ; kuanŋu si dii yanŋa nanŋa.»

13

Mamanŋ ka da nelbiliemba-i aa miwaanŋo suɔ duɔ tɪ

(Matie 24.1-2; Like 21.5-6)

¹ Yesuŋ juɔ tuɔ hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hāalābilonŋo nanŋo tuɔ piie baa-yo wuɔ: «Hāalātie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne banŋ maa-yo baa tāmpiɛŋa maŋ! A faa cor!»

† 12:31 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 12:36 Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 110.1

² Yesu wuɔ cira: «ŋ daa dŋngu maŋ daaku-i ke? Yiŋgu dii baa yiŋgu ku ka fara hiere hiema-na!»

(*Matie 24.3-14; Like 21.7-19*)

³ Baŋ kaa hi *Olivi-tibinni-tānŋgu-i, Yesu wuɔ tɛna bir u yaanŋa-i *Diilo-dubuɔ-i-na. A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Piɛr baa Sake baa Nsāa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yon. Baa yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hāalātie, niŋ waan nelma maŋ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce niɛ suɔ ma cemman-huɔŋgu-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbāan molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de bafamba diele. Uman duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u yaa ufaŋo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁷ Da na ji da berru ce terni-na hiere, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanjo tɛmma'i siɛ pān waa huɔŋgu faŋgu-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. Hiema kaa ta ma wuɔra ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere hāanjo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Namaanjo-i, mi ka gbuya-nei jina. Ba ka bi-na fāamaambaa-ba wulaa. Ba ka muo-na *Diilonelhāalādūnni-na. Ba ka kā baa-na fōŋgōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i na ka da na fɛɛ piiye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanjo suɔ duɔ tɛ, nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba saaya ba nu *Neldɔdɔlma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ naŋ ka wan mamaŋ. Da na ka hi, mamaŋ da ma ka par hā-na, na wan ma yaa-i. Ma siɛ ji hel namaa hōmmu-na, ma kaa hel *Diilon-Yalle huɔŋgu-na.

¹² «Banamba kaa bel ba fɛɛŋ hāmba-i a hā ba ko-ba, banamba ba fɛɛŋ mɔlbaa, banamba ba bisāmba, banamba bi sire pu baa ba bincuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuɔmba-i hiere ba kaa bigāan-na mei maama-na. Ŋga uman duɔ nyaar ji hi ku bālma-i, kutienjo ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuɔni maŋ da ŋ kalan terien daaku-i, ŋ gbān kpelle ŋ suɔ ku yunŋu-i. Da na ji da Terbiɛnatienjo juɔ ji tɛna terienŋu maŋ u saa saaya u tɛna-kuɔ*, namaa naman da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na kā tānniŋ. ¹⁵ Uman duɔ ji waa u dŋngu dɔrɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar; u baa cira u suur biɛ biŋkūŋgu dŋngu-na. ¹⁶ Uman duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo ciŋ-nu ji biɛ waanjonŋoruo. ¹⁷ Kusūntaamba-i baa biantaamba-i, sūlma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na cārā Diilonjo-i ku baa ji ce waan-huɔŋgu. ¹⁹ Diilon ŋ jɛna miwaanjo-i ji hi baa nyunŋo, yaahuolo maŋ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufaŋo-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuɔ Itienjo saa naa hiel kunanŋu yin daani-na, molo naa saa kor. Ŋga u yufellen hilaa baman nuɔ-i, u niɛ ba yaa-i aa hiel kunanŋu niɛ.

²¹⁻²² «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; uman duɔ jo, wuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u yaa ufaŋo-i, banamba ka cira bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi da ba pira halle Diilonjo yufellen hilaa baman nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, uman duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan Konkortieno maŋ uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hūu-ma, u tāal-na. ²³ Terienŋu faŋgu-na, bilaan na fɛɛ, mi gbuya-nei jina.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

²⁴ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bāl, *bāanŋu ka bir cure, ceŋjo ka ce da bintūu*. ²⁵ *Mɔɛŋa ka par diire, bimbinni maŋ dɔrɔ-i-na hiere ni ka halan ni fonni-na.* †

* **13:14** Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † **13:25** Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; 34.4.

²⁶ «Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i ba ka da *Molon-Bieŋo jo duherru-na. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bɔbɔima-i. ²⁷ Duɔ jo, u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, u ka ce *dɔrpɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere baa hiɛma-na hiere a tigiin-ba terduɔŋ-nu.»

(Matie 24.32-35; Like 21.29-33)

²⁸ «Na saa da *yensãaŋgu-i, da na ji da ku caa fiɛlu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii. ²⁹ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama ce, na saaya na suɔ wuɔ *Molon-Bieŋo jomma piyaa. ³⁰ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³¹ Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, ŋga mɛi nelma sa ji gbuo dede.»

(Matie 24.36-44)

³² «Ŋga kumaŋ ŋaa yiinŋu faŋgu fɛɛ-i, sisɔ huɔŋgu faŋgu fɛɛ-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrpɔpuɔrbiemba famba fɛɛ-i dɔrɔ-i-na baa Bɛpolŋ fuɔ fɛɛ-i, ba sa suɔ-ku. Tuoŋo yaa suyaan-kuŋ u diei yoŋ. ³³ Nan'a na sa suɔ yiinŋu-i, baa na duɔfũŋ. ³⁴ Mi gbãa saa-ku baa naacolŋo nan maama. U taa u kã nelle. Uŋ'a u ta, u dii u dumelle weima-i hiere u maacembiemba nan-na; nelieŋo nelieŋo baa u maacemma. Uŋ ciɛ mafamma-i, u waŋ baa umaŋ taa u niya fondumelle-i wuɔ: «Baa duɔfũŋ!» ³⁵ Terieŋgu faŋgu-na, baa na bi duɔfũŋ, na sa suɔ dumellentien ŋŋ ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i: U ka jo dãnambãan-nu wa, isuɔhollen wa, kɔhɔlaamba-na wa, cucuuyun-nu wa, na sa suɔ. ³⁶ Duɔ fiɛ jo huɔŋgu huɔŋgu, na baa yan u jo ji da na duɔfũŋ. ³⁷ Min waan mamaŋ daama-i baa-na, mi bi waŋ maaduɔma famma yaa-i baa nuɔmba-i hiere wuɔ ba baa duɔfũŋ.»

14

Ba saa Yesu belmaŋ-maama-i

(Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsãa 11.45-53)

¹ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gbãa bel-o ko-yo. *Kɔrsinni timmaŋ-ponsaanŋu-i, baa *ban'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u kũŋguŋ juɔ tɛɛ yinni hãi aa da ni hi, ² baa ta ba piye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanŋu hɔlma-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cieŋo nanjo kũna natikolo Yesu yunŋu-na

(Matie 26.6-13; Nsãa 12.1-8)

³ Yibienja faŋa-na Yesu waa Betani baa u *hãalãbiemba-i tuɔ wuo niiwuoni *jardãamaŋ waa Simɔ maŋ nuɔ-i u dumelle-na. Cieŋo nanjo jo baa natikolo nanjo *alabati-kamoelen. Natikolo faŋo ciɛ baa *naar-yɔmma ma kula. U sullu waa kpelle. Uŋ juɔ, wuɔ kaya kamoele nunŋu-i aa kũna natikolo-i Yesu yunŋu-na. ⁴ Nuɔmba maŋ waa, banamba hɔmmu pãŋ du baa cieŋ daayo-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Bige-i ciɛ u biɛna natikolofɛɛiŋ daayo-i temma-i? ⁵ Uu naa gbãa suor-o *deniebaa nuɔsũɔ komuɔŋa ndii a kãyã sũntaamba-i.» Aa ta ba waana. ⁶ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Yaan cieŋo fiisa! Bige-i ciɛ na ta na guɔla u huɔŋga-i? Uŋ ciɛ kumaŋ miɛ daaku-i, ku faa. ⁷ Sũntaamba-i dii baa-na bãanŋu-i baa isuɔŋgu-i; na gbãa kãyã-bei huɔŋgu maŋ dɔlaanu-nei. Ŋga muɔmi si dii baa-na gbula. ⁸ Cieŋ daayo ciɛ u kuusaanunŋu yaa-i: U kũna natikolo-i miɛ tuɔ ciɛ mi kuliin-yiinŋu yaa-i. ⁹ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔlma da ma waŋ terieŋgu terieŋgu hiɛma-na bande-i-na, cieŋ daa ŋŋ ciɛ mamaŋ daama-i, ba ka bi ta ba waŋ-ma nuɔmba ta ba suɔ-ma.»

Yuda suoraa Yesu-i

(Matie 26.14-16; Like 22.3-6)

¹⁰ Yesu *hāalābieŋ c̄ncieluo ba hāi baamba-na, ba naŋ biŋ umaŋ *Yuda-Sikaro-i, wuɔ ta ka waŋ baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i wuɔ fuɔ gbāa k̄yā-bei ba bel Yesu-i. ¹¹ Kuɔ gbuu silaa d̄l̄nu-bei. Baa p̄a nuŋgu baa-yo wuɔ duɔ gbāa ce-ma, ba ka hā-yo gbeiŋa. Yuda wuɔ doŋ tuɔ taara uŋ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

*Yesu ce k̄rs̄inni t̄mmaŋ-ponsaŋgu-i baa u hāalābiemba
(Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Ns̄aa 13.21-30)*

¹² *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i u ponsaŋgu yidielāŋgu-na, baŋ koŋ *k̄rs̄inni t̄mmaŋ-ponsaŋgu niikonni-i yiŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, ŋ taara i ka ce k̄rs̄inni t̄mmaŋ-ponsaŋgu niwuoni-i terieŋ haku-i nuɔ-i a hā-ni?» ¹³ Yesu wuɔ waŋ baa ba hāi wuɔ: «Kāaŋ nellen-huɔŋga-na na ka da naacolŋo naŋo t̄yāa hūmmaŋ-būnaŋga, na cu u huɔŋ-nu. ¹⁴ Duɔ ka suur dumelle maŋ nuɔ-i, na suur baa-yo. Da na suur, na waŋ baa dumellentieŋo-i wuɔ hāalātieŋ wuɔ u pigāaŋ-na d̄ŋgu maŋ uŋ ka hā-yo baa-ku u wuo k̄rs̄inni t̄mmaŋ-ponsaŋgu niwuoni-i baa u hāalābiemba-i. ¹⁵ U ka pigāaŋ-na dubuɔ naŋo d̄r̄o-i-na. U tigiŋ t̄i; b̄mb̄inni-i dii-yuɔ. Na ce niwuoni-i kusuɔŋ-nu'i i ka wuo.» ¹⁶ Hāalābiemba ta. Baŋ k̄a ka hi, ba bi da-ma ŋaa Yesuŋ waŋ-ma dumaa. Baa ce niwuoni-i.

¹⁷ Bāaŋguŋ juɔ suur, Yesu wuɔ jo baa u hāalābieŋ c̄ncieluo ba hāi baamba-i. ¹⁸ Baŋ juɔ t̄ena ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na h̄l̄ma-na, unaa ka hel mi huɔŋ-nu; kutieŋo-i dii tuɔ wuo baa-mi bande-i-na.» ¹⁹ Ba yammu p̄aŋ v̄aa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Umaŋ duɔ puur wuɔ: «Hāalātie, muɔmei wei?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Kutieŋo dii hāalābieŋ c̄ncieluo ba hāi baŋ namaa h̄l̄ma yaa nuɔ-i; kutieŋo wuo baa-mi kaladuɔŋ-nu. ²¹ *Molon-Bieŋo ka ku ŋaa Diilon-nelmaŋ waŋ-ma dumaa, nuharuŋgu si dii-mei. Ŋga umaŋ ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, s̄l̄ma haraa kutieŋo-na; b̄l̄b̄al uu naa baa hon.»

(Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. d̄i. 11.23-25)

²² Baŋ waa ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuɔ ji bie *buruo, aa jaal Diilonŋo-i aa b̄l̄nu-yuɔ hā-ba aa cira: «H̄yāaŋ, mi k̄ōma yaa daama.» ²³ Ku huɔŋgu-na, u bie duv̄eŋo ciŋ-na aa jaal Diilonŋo-i aa hā-ba baa-yo ba nyɔŋ hiere. ²⁴ Baŋ juɔ nyɔŋ t̄i, wuɔ cira: «Mi t̄amma yaa-i; tobis̄ifelenniŋ-t̄amma yaa-i. Ma ka k̄ūna nuɔmba b̄oi maa-na.» ²⁵ Aa cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Ni *Diilon-nellen s̄i, mi sie tiraa nyɔŋ duv̄eŋo.» ²⁶ Ku huɔŋgu-na, baa h̄l̄ neini gb̄elieŋ Diilonŋo-i aa sire ta k̄a *Olivi-tibinni-t̄anuŋgu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka c̄ina-yuɔ

(Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Ns̄aa 13.36-38)

²⁷ Yesubaa-baŋ k̄a *Olivi-tibinni-t̄anuŋgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Ma nyegāaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ko ānc̄inaŋo-i aa yaŋ t̄ulmba pisalla.*»*» Yesu wuɔ cira: «Terieŋgu faŋgu-na, namaa na ka nanna-mie hiere. ²⁸ Ŋga da mi ji sire, mi ka k̄a ka cie-na *Galile-i-na.»

²⁹ Pier wuɔ cira: «Banamba da ba fie nanna-nie, muɔ fuɔ mi c̄raa mi nanna-nie.»

³⁰ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni, nyuŋgo daayo-na, isuɔduɔŋ daaku-na, k̄h̄ald̄ielāŋo sie hi tir bu, ŋ ka c̄ina-mie da i siei wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

³¹ Pier wuɔ dii u naŋga-i d̄āamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ c̄raa u cira u sa suɔ-yo. Banamba bi waŋ maaduɔma.

Yesubaa-ba k̄a Getisemane

(Matie 26.36-46; Like 22.39-46)

* 14:27 Sakari (Zacharie) 13.7

³² Ku huonɔŋu-na, Yesubaa-ba sire kã terienɔŋu nanɔŋu-na ba bɪ-ku Getisemane. Baŋ kãa, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Tɪɛnaanɔŋ bande mi ka cãrã Diilonɔŋo-i aa jo.» ³³ Uŋ'a u ta, wuɔ ta baa Pɪɛr, baa Sake a naara Nsãa. Baŋ kãŋ hũmelle-na, u holle donɔŋ ta di tie, korma ta ma da-yo. ³⁴ Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi huonɔŋa si dii huonɔŋa; tɪɛnaanɔŋ bande na cie-mi. Baa na duɔfũŋ!» ³⁵ Aa kã yaan-na cɛllɛ ka dũuna tuɔ cãrã Diilonɔŋo-i wuɔ duɔ siɛ u baa yaŋ yaahuolo daayo haa-yuɔ. ³⁶ Uŋ waanɔŋ mamaŋ ma yaa daama, u ciɛra: «Baba, wɛima si dii mamaŋ gbãa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa fer-muɔ, ce-ma niŋ taaranɔŋ ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huonɔŋu-na, wuɔ sire duɔ ji ne Pɪɛrbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duɔfũŋ. Wuɔ cira: «Simɔ, ŋ duɔfũŋ wɛi? Halle ŋ saa gbãa tɪɛna da huonɔŋu cɛllɛ, ŋ yaŋ duɔfũmmu nuɔl-ni. ³⁸ Baa na duɔfũŋ, taa na cãrã Diilonɔŋo-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanɔŋu cemma-na. Anfafamma cemmaŋ-maama dii nelbilonɔŋo huonɔŋa-na, ŋga ku fõŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.» ³⁹ Uŋ waanɔŋ mafamma-i, wuɔ tiraa bir ta ka cãrã Diilonɔŋo-i baa nelduɔŋ daama yaa-i.

⁴⁰ Uŋ kaa cãrã tɪ aa bir jo hãalãbiemba wulaa, wuɔ jo ji da duɔfũmmu yirii-ba. Ba saa suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ baa-yo. ⁴¹ Wuɔ tiraa bir ta. Uŋ kaa bir tuɔ jo siɛlinɔŋ-jomma-i, wuɔ jo ji gbɛ-ba wuɔ: «Na saa duɔfũŋ ye dumaa wɛi? Ku hii. Ba ka hã ãmbabalmanciraamba baa *Molonɔŋ-Biɛŋo-i. ⁴² Siirenɔŋ i ta, umanɔŋ ka hã-ba baa-mi u'i juonɔŋ daayo.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsãa 18.3-12)

⁴³ Nelma saa ji tɪ Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da *Yuda juɔ ji tuɔ yɪɛra baa nelpũŋgu nanɔŋu u huonɔŋu-na. Yuda nuŋgu waa baa u *hãalãbiɛŋ cɪncieluo ba hãi baamba-i. Bamanɔŋ waa baa-yo, banamba waa baa jigãmmu, banamba bõɛŋa. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i, a naara nelle bĩncuɔmba yaa naa puɔraa-ba.

⁴⁴ A ne da baŋ'a ba jo, Yuda gbuɔya-bei wuɔ: «Da mi ka pũrã umanɔŋ jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na kã baa-yo.» ⁴⁵ Baŋ juɔ ji hi, wuɔ piɛ Yesu caanɔŋ-nu aa naa cira: «Hãalãtie» aa pũrã-yuɔ jaal-o. ⁴⁶ Bamanɔŋ waa u huonɔŋu-na baa bi pãŋ piɛ bel Yesu-i. ⁴⁷ Hãalãbilonɔŋo nanɔŋ wuɔ pãŋ fa u jigãŋga-i hiel-ka a jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntienɔŋo maacembilonɔŋo tũŋgu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Na hilaa baa jigãmmu baa bõɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁴⁹ Ma sɪ i da i-naa yinni manɔŋ jonɔŋ *Diilodubuɔ-i-na kɛ? Mi kã mi waŋ Diilonɔŋ-nelma-i mi pigãanɔŋ nuɔmba-i kusuonɔŋ-nu'i. Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi? ŋga mamaŋ nyɛgãanɔŋ Diilonɔŋ-nelma-na, ma saaya ma ce ku'i ciɛ.» ⁵⁰ Hãalãbiemba gbar hiere aa yaŋ-yo.

⁵¹ Baŋ bilaa Yesu-i ta ba kã baa-yo, naacombilonɔŋo nanɔŋo cu ba huonɔŋ-nu. Naacombilonɔŋo fanɔŋ wuɔ naanɔŋ kompanɔŋa yonɔŋ u kũɔma-na. Bamanɔŋ bilaa Yesu-i, baa kã nii-yuɔ da ba bel-o. ⁵² Wuɔ nanna kompanɔŋa-i hã-ba aa gbar tãmporuonɔŋu.

Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsãa 18.13-14,19-24)

⁵³ Baŋ bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo *Diilojigãntaamba yuntienɔŋo cɪŋgu-na. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nelle bĩncuɔmba-i, a naara *ãnjĩnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa terienɔŋu-na. ⁵⁴ A ne da baŋ taa ba kã baa Yesu-i, Pɪɛr wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huonɔŋ-nu kã ka suur baa-ba Diilojigãntaamba yuntienɔŋo cɪŋgu-na. Uŋ suurii, wuɔ kã ka tuɔ yiraanɔŋ dãamu baa bamanɔŋ niɛyanɔŋ dumelle-i. ⁵⁵ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara ãntãalãmma da ba haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ŋga ma saa dɔl-ba. ⁵⁶ Nuɔmba bɔi taa ba kar coima-i ba haa-yuɔ,

ŋga ba nelma taa ma hel ma-naa honniŋ. ⁵⁷ Banan baa sire baa coiŋ daama-i ta ba piiye wuɔ: ⁵⁸ «I nuɔ u ciɛra wuɔ: «Nelbiliemban ma *Diilodubuɔ maŋ daayo-i, mi ka muonu-yuɔ aa ma uufɛlɛŋo yinni siei hɔlma-na; ufaŋo sie waa nelbilien uumaŋo.» ⁵⁹ Halle ban fiɛ wan mafamma-i, ma saa ce kuuduɔŋgu. ⁶⁰ Diilojigāntaamba yuntien wuɔ sire yiɛra nuɔmba-na aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, ban cāl-niŋ nan'a niɛ?» ⁶¹ Yesu saa sen sūnŋgu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilon ŋ pāa nŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u yaa nuɔŋo-i wei? In tuɔlnun Diilon maŋ, fuɔ biɛŋo'i nuɔŋo-i wei?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Aa naa cira: «Yiingu dii baa yiingu na ka da *Molon-Bieno tɛnaana Itieno caanŋu-na. Na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.» ⁶³ ŋ waan mafamma-i, Diilojigāntaamba yuntieno huɔŋ kaa pāŋ du; wuɔ fa fuɔ fɛrɛŋ jonŋorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «Ii si dii die ka tiraa yuu molonŋo! ⁶⁴ ŋ tuoraaya Diilonŋo-i namaa na'a niɛ?» Baa sire hiere wuɔ u cālāa, kɛrɛ u saa baa kuliŋgu. ⁶⁵ Banamba pāŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufien-a-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «ŋ suyaa uman muyaa-ni wei? Bɪ kutieno yerre-i i ne!» Baman naa niɛyan dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tūnni-i.

Pier cīnaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ban taa ba ce Yesu-i kpāncɔlgūɔ faŋo-i, Pier waa yogo hiɛma-na† dumellen-huɔŋga-na. *Diilojigāntaamba yuntieno maacembilonŋo‡ nanŋo jo ⁶⁷ ji da u yiraan dāamu-i. Wuɔ ne-yo da kelkelkel aa cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ waa baa Nasaretitaan Yesu-i kɛ?»

⁶⁸ Pier wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mei saa suɔ ŋ nelma yaanŋa-i; ŋ taara ŋ wan wuɔ niɛ?» ŋ waan mafamma-i, wuɔ pāŋ hel ka yiɛra fondumelle-na. [Kɔhɔldiɛlāŋ wuɔ don tuɔ bu.]

⁶⁹ ŋ kaa ka yiɛra fondumelle-na, maacembilon daayo daa-yo. Wuɔ tuɔ piiye baa baman waa dumelle-na wuɔ: «Unanŋo yaa yiɛraaya daayo-i.» ⁷⁰ Pier wuɔ tiraa ju-ma wuɔ coima. Cɛllɛ, baman waa, baa gbɛ-yo wuɔ: «Ma sɪ Galileyien nuɔ kɛ? N ju-ma gbāŋgbāŋ, unanŋo'i nuɔŋo-i.»

⁷¹ Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi karaa coima, Diilonŋo baa yan-mi!» ⁷² ŋ taa u wan mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, kɔhɔldiɛlāŋ wuɔ don tuɔ bu hāalŋ-bumma-i. Yesuŋ ŋa naa wan mamāŋ baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldiɛlāŋo sie hi tir bu, ŋ ka cīna-miɛ da i siei wuɔ nan sa suɔ-mi» nelma famma pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ pāŋ nan yunŋu tuɔ kaal.

15

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsaa 18.28-38)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba naar tigiin ba-naa, baa nelle bincɔmba-i, a naara *āŋjinaamma pigāataamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiin ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Yuifu ba nellentieno yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» ³ Diilojigāntaamba yuntaamba don ta ba cāl-o baa nelma bɔi.

⁴ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ban cāl-niŋ balbalbal nan'a niɛ?» ⁵ Yesu saa ji sen sūnŋgu yuɔ. Kuɔ bir yan aa cu Pilati huɔŋga-i.

† 14:66 Ba waa baa Yesu-i sāŋkānsɔ-dɔrɔ. ‡ 14:66 Maacembilon daayo waa ciciɛŋo a saanu baa mamāŋ nyɛgāan girekimma-na.

*Pilati hāa-ba Yesu-i wuɔ ba ka ko-yo**(Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Nsāa 18.39-19.16)*

⁶ Belle belle, *kɔrsinni timman-ponsaan da kuɔ hi, *Pilati nanna kasobilonjo diei. Nuɔmba yaa pigāan ba yufellen-nolho u nanna-yuɔ. ⁷ Naacolho nano waa kaso-i-na, ba taa ba bi-yo Barabasi. U waa baa bubɔlaamba namba. Ijieni nan nie cie nelle-na bafamba hi ko nelieno, baa bel-ba ka suuye-bei. ⁸ Nuɔmba sire kā Pilati wulaa dii u ciingu-na ka ta ba cārā-yuɔ wuɔ u hā-ba kasobilonjo-i ŋaa un jo u hā-ba dumaa koko. ⁹ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentienjo yaa wei?» ¹⁰ Fuɔ fere wuɔ suyaa wuɔ nenemungu'i cie *Diiløjigāntaamba yuntaamba bel Yesu-i ka hā-yo. ¹¹ Pilatin yuu dumaano-na, Diiløjigāntaamba yuntaamba gbo nuɔmba-i wuɔ ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuɔ tiraa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Na'a mi ce nan bin uman Yuifu ba nellentienjo-i nie?»

¹³ Baa kaasɪn hiere wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu!»

¹⁴ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «U guɔlaaya bige-i?»

Baa migāan ta ba kaasɪn bōmbōn wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!»

¹⁵ Pilati wuɔ hiel Barabasi-i kaso-i-na duɔ fɛ ba hōmmu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa suɔ hā-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

*Sorosibaa-ban cie karaangu man baa Yesu-i**(Matie 27.27-31; Nsāa 19.2-3)*

¹⁶ *Pilatin hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa hūu-yo suur baa-yo ciin-huonja-na aa naa bi ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Ban juɔ, baa bie jongorbuɔ nano dii hā-yo. Jongoruo fano waa dāa-wuonjo, aa naa ce huoni sū nyantuoluo dii u yungu-na. ¹⁸ Ban cie mafamma-i, baa ta ba nyɛ-yo aa cira ba jaal-o. Uman duɔ puur wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba muo u yungu-i baa gboruonju aa ta ba tu taalni yuɔ, aa naa ta ba cor ba dūuna u yaanga-na. ²⁰ Ban juɔ nyɛ-yo ye huonju man nuɔ-i, baa hiel ba jongorbuɔ-i u nuonju-na aa bir dii fuɔ ferenj bimbinni-i hā-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daangu-na.

*Yesu gbuman-huonju hii**(Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Nsāa 19.17-27)*

²¹ Sorosibaa-ban hilaa baa Yesu-i ta ba kā da ba ka gbu-yo, baa suu baa Sireniyenjo nano hilaa suon-nu tuɔ jo. Ba taa ba bi-yo Simɔ. U bamba waa ba hāi; ba taa ba bi unano-i Alesāndire aa bi unano-i Urufusi. Ban taa ba kā baa *daangu man da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku hā-yo. ²² Ban kāa baa Yesu-i terienju man nuɔ-i, ba bi-ku Gɔlgota, ku yungu yaa wuɔ yukoluon-terienju. ²³ Ban hii, baa guɔl *miir baa duvenjo a hā-yo wuɔ u nyon. Wuɔ yagar wuɔ u sie nyon. ²⁴ Baa gbu-yo daangu-na aa naa ful tienja a cal u jongorbaa-ba-i. ²⁵ Ban gbuu Yesu-i huonju man nuɔ-i, bāangu naa bon ti. ²⁶ Ban gbuu-yo yungu man nuɔ-i, baa nyegɛn-ku jina u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo. Unano-i u nadienja-na, unano-i u nanyuonju-na. [²⁸ Maman nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba*», ma'i saa ce daama-i wei?]

²⁹ Hūncortaamba ta ba misirra ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. Ba taa ba piye wuɔ: «Hai daayo-i! Nan saa cira wuɔ nan ka muonu *Diilodubuɔ-i aa mayo yinni siei wei?» ³⁰ Kor ŋ fere i ne! Hiire daangu-na i ne!» ³¹ *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjamma pigāataamba taa ba bi nyɛ-yo aa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u sie gbāa kor u fere. ³² Da kuɔ u yaa-i *Konkortienjo-i Diilon un saan-yo, da kuɔ u yaa-i

* 15:28 Isayi (Ésaie) 53.12

*Isirahel-baamba nellentienjo-i, u hiire fiɛfiɛ daangu-na i ne, ku yaa i ka hũu u maama-i.» Baŋ ŋa naŋ gbuu bamaŋ baa-yo, baa kã ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsãa 19.28-30)

³³ Bãanguŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i, ba'a ba ne da terienju cuure hiere. Ku tiyãa dumɛi fuɔ bãangu ji tɛɛŋ. ³⁴ Kuŋ juɔ tɛɛŋ, Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yungu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i ciɛ ŋ nanna-miɛ? ³⁵ Bamaŋ waa, bamaŋ baa ta ba piiye wuɔ: «*Niɛŋ, u bɪ *Eli.*» ³⁶ Unan wuɔ gbar kã ka nyiɛ kãnsaarma namma-i niisaarniŋ aa to-ma gboruon-nu a hã-yo wuɔ u mɔsũnya hɪŋ, aa naa cira: «*Yaan mi hã u mɔsũnya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daangu-na.*» ³⁷ Yesu wuɔ tiraa kaasɪŋ da gbagaga, aa bi pãŋ hũu u fɛɛɛ.

³⁸ Kompanŋa maŋ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãŋ taalnu sɔmma hãi; a donŋ dɔrɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. ³⁹ Sorosi ba yuntienjo naŋo waa yiera Yesu caangu-na. Un juɔ da u kuu kuliŋ daaku-i, wuɔ cira: «*Naacolŋ daayo waa Diilon-Bienjo kelkel.*»

⁴⁰ Caamba namba bi waa yiera yargaa ta ba fara ba ne. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonjo-i Sake bisãlãaŋo-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. ⁴¹ Ba yaa naa cuu Yesu huon-nu ta ba kãyã-yuɔ un waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huon-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba faŋ baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsãa 19.38-42)

⁴² Yesuŋ hũyãa u fɛɛɛ huonju maŋ nuɔ-i, bãangu naa ta ku kã suurmana. Aa ba *yitiɛnanŋu waa ŋaa bisɪŋ ku temma, a ce dumaanjo-na ba waa gbagbarramma-na. ⁴³ Naacolŋo naŋ wuɔ donŋ holle kã *Pilati wulaa ka cãrã kulonjo-i. Ba taa ba bɪ-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuɔ *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na. U taa u niya *Diilon-bãangu domma-i. ⁴⁴ Pilatiŋ nuɔ wuɔ Yesu kuu, kuɔ ce-yo gbɛɛɛ. Fuɔ wulaa u kuu donduo. Wuɔ ce ba bɪ sorosi ba yuntienjo-i a ji yuu-yo da kuɔ u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntien wuɔ suur ma yaanŋa-na a waŋ-ma baa-yo. Wuɔ suɔ hã Yosefu-i hũmelle-i wuɔ u ka har-o. ⁴⁶ Yosefu wuɔ kã ka sãa kompanŋa-i aa kã ka har-o *daangu-na a finya-yuɔ aa kã baa-yo ka fuure-yuɔ cɪncorre nande-na baa naa hɪŋ-de tãmpɛllen.

Baŋ kaa nanna tɪ, wuɔ bũmal tãmpɛlle nande-i a suuye cɪncorre nuŋgu-i. ⁴⁷ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na baa u duonjo-i Yose ba nyu-i, baa yiera ne baŋ gaala Yesu-i kusuon-nu.

16

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-10)

¹ *Yitiɛnanŋuŋ juɔ cor, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duonjo-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa sãa natikolo wuɔ ba ka kũnna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar biɛ hũmelle-i ta ba kã cɪncorre-na. ³ Baŋ kãŋ, baa ta ba piiye wuɔ: «*I kaa da hai u bũmal tãmpɛlle-i halaŋ-de cɪncorre nuŋgu-na hã-ye?*»

⁴ Baŋ kaa piɛ, baa fara da tãmpɛlle bũmalãa halaŋ. A ne da di maama saa naa fa baa bɔbɔima-i. ⁵ Baa kã ka suur cɪncorre-na. Ba'a ba ne da naacolonjo naŋo tiɛnaana ba nadieyanŋa-na baa jonŋorpilaŋo. Korma pãŋ ta ma da-ba.

† **15:40** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: Sake bisãlãaŋo-i baa Yose ba nyu-i. * **16:2** Ku cuo kaala waa jumaansi.

⁶ Naacolonɔ daa wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi suyaa miɛ ban gbuu Nasarɛtitaan Yesu man *daanɔu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba hɔlma-na. Niɛn, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kãan na ka tũnu u *hãalãbiemba-i baa Piɛr, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuɔn-nu'i nãa un nãa wan-ma baa-na dumaa.»
⁸ Caan daaba kũɔma gbuu ta ma nyɛn; baa hel baa gbarunɔu ta. Ban taa dumaanɔ-na, ba saa ka gbãa wan wɛima baa molonɔ korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i

(Matie 28.9-10; Nsãa 20.11-18)

[⁹ Yesun naaraa sire jumaansi cucuuyunɔu-na, u caraaya Magidalataan Maari yaa igɛna. Wuɔ duɔnya *jinabaa niehãi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kãa ka tũnu Yesu wuɔrataamba-i. U kãa ka da-ba kuliin-kaalunɔu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hũu-ma wuɔ ninsonɔ.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsãa 20.19-23)

¹² Ku huonɔu-na, Yesu *hãalãbiemba hãi baamba namba ji ta ba kã neyelle nande-na; Yesu wuɔ bir u den birma carra-bei. ¹³ Hãalãbien daaba bir ka wan-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hũu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufanɔun curaa, Yesu fuɔ fɛɛ wuɔ yan u hãalãbiemba man tiyãa cinciɛluo baa u diei wuonɔ-i ba tɛna ta ba wuɔ niwuoni aa u carra-bei tuɔ wan baa-ba wuɔ: «Bige-i cie min siire ba da-mi aa jo ji wan-ma baa-na na saa hũu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kãan nilɛinã-na hiere na ka wan *Neldɔɔlma-i baa nuɔmba-i hiere. ¹⁶ Uman duɔ hũu-ma aa *batisɛn, u kuraa. Nga uman duɔ saa hũu-ma, kutienɔ ka caa. ¹⁷ Baman da ba hũu-ma, ban ka ta ba suɔ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-miɛ aa ta ba donya *jinabaa-ba-i, ba ka ta ba piiye nelfɛɛmma-na; ¹⁸ da ba fiɛ bel jienɔ-i, u siɛ gbãa ce-ba binɔunɔ, aa da ba fiɛ nyɔn puɔsɔnɔ-i, u siɛ gbãa ce-ba wɛima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cãrã Diilonɔ-i ba sire-bei.»

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na

(Like 24.50-53; Pɔpuɔr. 1.9-11)

¹⁹ Itienɔ-i Yesun juɔ piiye baa-ba ti, wuɔ nyugun ka tɛna Diilonɔ caan-nu.
²⁰ Un taa dumaanɔ-na, u *hãalãbiemba ta ka ta ba wuɔra terni-na hiere ba wan *Neldɔɔlma-i. Itien wuɔ tuɔ kãyã-bei ba maacemma-na aa bi tuɔ kãyã-bei ba ta ba ce gbɛɛ-wɛima ba pigãan nuɔmba-i ba da ba suɔ wuɔ ban wan man ninsonɔ.]

Liken nyegāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nunḡu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nga fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilon-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyegāan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebɛ-i. Yesun siire ce maman hiere, u wuɔraaya yuure ma yaanga-i aa suɔ nyegēn-ma. U sebɛ-i-na, u pigāan wuɔ Yesu yaa *Konkortieno-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i hiere āmbabalma nammuna. U waan Yesu nelnyulmun-kūngu-i bɔi u sebɛ-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hiere.

U duɔn u sebɛ-i baa *Nsāa-Batishi homman-kūngu ka cor baa Yesu homman-kūngu (sap. 1-2). Ku huonḡu-na, u piiye Nsāa-Batishin *baatishin Yesu-i dumaa baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hiekuraanḡu-na (sap. 3.1-4.13). Kufanḡu huonḡu-na, u suɔ dii u nunḡu-i Yesu nun-āndaanḡu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14-9.50). Yesun taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalemu-i-na, u nunḡu hii-ku. U waan nelma bɔi u sebɛ-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51-19.27).

U piraan u sebɛ-i baa maman daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonḡo yan-ba aa sire-yuɔ. Kufanḡu huonḡu yaa nuɔ-i un nyugāan kā Tuonḡo wulaa (sap. 19-24).

Like piiye un nyegāan u sebɛ-i yunḡu man nuɔ-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuɔ, Yesun siire ce nelma man i hɔlma-na, nuɔmba bɔi duɔn ta ba nyegēn-ma. ² Baman waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, ban waan-ma baa-ye dumaa, nuɔmba bi nyegāan-ma dumɛi. ³ Ku'i ciɛ, mɛi fɛrɛ-i, mi bi sire wuɔra yuure-mɛi fafamma a ne man ciɛ dumaa. Min juɔ suɔ ma yaanga-i, mi da ku saaya mi gbura-mɛi nyegēn-ma hā-ni ⁴ n da n suɔ wuɔ ban waan maman baa-ni u maama-na coima sɪ.

Dɔrpɔpuɔrbilonḡo caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdin waa nellentesinni-na huonḡu man nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilojigāntieno nanḡo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U ciɛnḡo waa *Aarɔ hāayēlḡo; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u ciɛnḡo-i baa naa vii baa Diilonḡo-i. Ba taa ba nu u nunḡu-i aa ta ba wuɔ u hūmelle-i fafamma. ⁷ Nga Elisabeti waa cɛnyeiḡo, a ce ba ji vāa ba hāi-i-na hiere ba saa da bilonḡo baa ba-naa.

⁸ Yiinḡu nanḡu-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiinḡu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi baman, ba hiel nelduɔ suur ka ce maman dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnanḡo-i. ¹⁰ Nuɔn baa yiɛra gōnḡuonḡu-na ta ba cārā Diilonḡo-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itienḡo *dɔrpɔpuɔrbilonḡo nanḡo-i u caan-nu. Dɔrpɔpuɔrbilonḡo waa yiɛra wusūnan-igānḡa nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pān caar, u kūɔma ta ma nyen. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbilonḡo cira: «Sakari, baa yan korma da-ni. Nin cārān kuman Diilonḡo wulaa, u ka hā-ni baa-ku. N ciɛnḡo ka ce kusūngu, a hon naacombilonḡo. Duɔ hon-yo, n haa u yerre-i Nsāa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niɛ aa fɛ n huonḡa-i nāa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuɔmba bɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diilonḡo wulaa. U siɛ ji tuɔ nyon kolma man gbāa bel neliɛnḡo. *Diilon-Yalle ka yu u huonḡa-i aa u suɔ duɔ hon. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienḡo-i

Diilonɔ wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonɔ maacemma-i baa *Eli huɔnga temma, baa u himma bi temma a dii bisɔlmba-i baa ba bɪncuɔmba-i ba-naa nuɔ. Bamanɔ sa nuɔɔ Diilonɔ nunɔgu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiin nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienɔ jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi ciɛnɔ-i i vɔa tɪ, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ɲ waɲ ninsoɲo?»

¹⁹ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ cira: «Ba bɪ-mi Gabiryɛl. Mii dii baa Diilonɔ-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji tɪnu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ Nga nin'a ɲ saa hɪu mi nelma-i, ɲ ka ce bobo nuɔ, ɲ siɛ gbɔa ta ɲ piiye a ji hi maɲ ka ce yiingu maɲ nuɔ-i. Miɲ waan-ma baa-ni dumaa, ma yiin da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuɲ ciɛ dumaanɔ-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔnga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i gɔɲgɔɲgu-na. Uɲ vaaya dumaanɔ-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. ²² Uɲ juɔ hel, u saa gbɔa duɔ puur u nunɔgu-i piiye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piiye baa u nammu. Baa pɔɲ suɔ wuɔ bɪɲkɪngu ciɛ-yo dii dɪɲ-huɔnga-na.

²³ Uɲ juɔ bɔl u maacemma-i, wuɔ kɪɲ. ²⁴ Yinni saa da, kusɪngu yiɛra u ciɛnɔ-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piiye u huɔɲ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonɔ niɛ mi yaan-na; senserre maɲ taa di da-mi baa nuɔmba-i, u hurii-de.»

Dɔrpɔpuɔrbilonɔ caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔngu-na, Diilonɔ wuɔ puɔr *dɔrpɔpuɔrbilonɔ-i† *Galile nelle nande-na ba bɪ-de Nasarɛti, ²⁷ bilonyɔnyuroɲo naɲo wulaa ba bɪ-yo Maari. Baa naa bel-o dɔrruɲ tɪ. U dɔrɲo-i ba taa ba bɪ-yo Yosefu. U waa jɔmatigi *Davidi haayɛɲo.

²⁸ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ kɔ ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbuɲ fɛ ɲ huɔnga-i; Itienɔ ciɛ baa-ni. U kuɔnu u huɔnga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huɔnga-i, u tuɔ piiye u huɔɲ-na wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumande-i?»

³⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Diilonɔ ciɛ baa-ni, baa yaɲ korma da-ni. ³¹ ɲ ka ce kusɪngu a hoɲ naacombilonɔ. Da ɲ hoɲ-yo, ɲ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba bɪ-yo Dɔrwuɔɲo Biɛɲo. Diilonɔ ka ce-yo fɔɲgɔtienɔ u haayienɔ-i Davidi temma. ³³ U ka tɪɛna *Isirahɛl-baamba yuɲ-nu gbula, aa u fɔɲgɔ sa ji tɪ dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibienɔ yogo, ma ka ce niɛ gbɔa ce?»

³⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «*Diilonɔ-Yalle ka jo ɲ wulaa, Dɔrwuɔɲo ka hɔ-ni ku fɔɲgɔ-i. Ku'i ciɛ miɛ ninɲ ka hoɲ naacombilonɔ maɲ, ba ka ta ba bɪ-yo Diilonɔ-Biɛɲo. ³⁶ ɲ daa na horoɲo-i Elisabeti-i ke! Naacombilonɔ-kusɪngu yiɛraaya-yuɔ; ɲ siɛ suɔ wuɔ u yaanga cɔa. Baɲ taa ba gbɛ umaɲ wuɔ cɛnyɛinɔ, u caamba niediei yaa dei kuɲ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonɔ-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienɔ naɲ-na, u yaɲ ma ce ɲaa ninɲ waan-ma dumaa.» Uɲ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonɔ bir ta.

Maari kɔa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibienɔ faɲa-na, Maari wuɔ sire gbɔana kɔ *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tɔnninɲ. ⁴⁰ Uɲ kaa hi dii u gboluɔngu-i Sakari dumɛlle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonɔ pɔɲ sagalla Elisabeti kusɪngu-na. *Diilonɔ-Yalle pɔɲ yu Elisabeti huɔnga-i. ⁴² U tuɔ piiye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonɔ ciɛ baa-ni a yaɲ caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonɔ maɲ ɲ kusɪngu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienɔ nyu waa hie ji har mɛi temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Miɲ nuɔ ɲ jaaluɲgu-i, ku gbuu dɔlnu bilonɔ-i mi kusɪngu-na; u sagalla.

* **1:17** Malaki (Malachie) 3.23-24 † **1:26** Dɔrpɔpuɔrbilonɔ daayo-i ba bɪ-yo Gabiryɛl, niɛɲ 1.19.

45 Itienj unj puɔraa ba ji wanj mamanj baa-ni, ninj hũyãa-ma wuɔ ma ka ce, nanj yunju dɔlaa.»

46 Maari wuɔ bi pãnj donj tuɔ hãl wuɔ:

«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huɔŋga-na.

47 Diilonjo manj kuraan-minj,
mi huɔŋga gbuu fɛ baa-yo da hininni!

48 U niɛ u maacembilonjo yaan-na.

Coima saa fa, a donj fiɛfiɛ-i-na, nuɔmbanj sirenj ba jo dumaa, ba ka cira mi yunju dɔlaa.

49 Itienjo ciɛ baa-mi cor.

U fafaanju temma si dii.

50 Bamanj kãalãayãnj-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba banj sirenj ba cu ba-naa dumaa.

51 U ciɛ bemma;
u duɔnya bombolmantaamba-i.

52 U hũyãa fɔŋgũɔ-i fɔŋgɔtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yunju.

53 Nyulmunj waa bamanj nuɔ-i, u hãa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hã-ba bĩnkũŋgu.

54 U juɔ ji kãyã *Isirahel-baamba-i.

U juɔ ji kor u cãarãamba-i.

U saa yanj u ãnfafamma cemma-i

55 *Abiramu-i-na baa u huonj-baamba-na.

Uu naa pã nunju fanju yaa baa i bĩncuɔmba-i.»

56 Maarinj kãa Elisabeti terienju-na, u ciɛ caamba siɛi temma aa suɔ bir kũŋ.

Nsãa homma-i

57 Elisabeti kusũŋgunj juɔ vãa, wuɔ bɔrɔ naacombilonjo. 58 U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ u buɔra. Kuɔ gbuu dɔlnu-bɛi wuɔ Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa-yo. 59 Yinni niehãi cor, niisie-i-yiingu-na, ba *jã bilonjo-i‡ aa haa tuonjo yerre yaa yuɔ wuɔ Sakari. 60 Nyunjo yagar aa cira: «I ka tie bĩ-yo Nsãa.»

61 Baa cira: «Ba bĩ nanj dũŋ-wuonj hayo-i dumaanjo-na?» 62 Aa yuu tuonjo-i bobomma-na unj taaranj u haa yerre manj u biɛŋo-na. 63 Tuonj wuɔ ce ba hã-yo yilaanju. Unj hũyãa yilaanju-i wuɔ nyegɛŋ wuɔ: «U yerre yaa Nsãa.» Kuɔ cu ba hɔmmu-i hiere. 64 Terduɔŋgu fanju-na, u jumelle pãnj firnu, wuɔ donj tuɔ piiye aa tuɔ gbeliɛŋ Diilonjo-i. 65 Korma pãnj bel ba nellenj-baamba-i baa-yo. Yibienja fanja-na, nelma famma yaa waa *Yude niliɛŋa fanja-na hiere. 66 Diilonjo naa silaa ce baa naacombilonj daayo-i cor, a ce umanj duɔ nu nel daama-i, kutienjo tuɔ yuu u fɛrɛ wuɔ: «Aa naacombilonj daayo duɔ ji waa niɛ?»

Diilonjo diyaa nalãanju Sakari nunju-na

67 Terduɔŋgu fanju-na, *Diilonj-Yalle pãnj yu Sakari huɔŋga-i. Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nunju-na u tuɔ hãl-ma nalãanju wuɔ:

68 «Itienjo gbɛ baa jaalunju.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

69 U hãa-ye ninsonj-konkortienjo.

U hielaa-yo *Davidi hãayɛlmba-na.

U hielaa-yo u cãarãŋo dũŋ-nu hã-ye.

70 Wuɔ ciɛ u *pɔpuɔrbiemba wanj ma yaa dii ku huɔŋgu-na

71 wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nammu-na.

72 Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa i bĩncuɔmba-i.

‡ 1:59 Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3

Uŋ p̄aa nuŋgu maŋ u *tobisinni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

⁷³ U p̄aa nuŋgu faŋgu yaa baa i bincɔiŋo-i *Abiramu-i

⁷⁴ wuɔ u ka hũu-ye i bigāarāamba nyisēnni-na

aa ce i tiɛ cāa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaan miɛ baa nelviin miɛ yinni maŋ jon a ji hi i kuliinŋu.»

⁷⁶ Aa gbɛ bɛpolŋo-i wuɔ:

«Mi biɛ, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanŋa Itienŋo-na

ka cāa u hūmelle-i,§

a ce dumaanŋo-na ba ka ta ba bĩ-ni Dɔrwuonŋo pɔpuɔrbilonŋ nuɔ.

⁷⁷ Ŋ ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonŋo ka hur ba āmbabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Miɛ Diilonŋo faa aa u tiraa waa hujantienŋo.

U ka pa bāfeliɛŋgu yiɛ.

Ku ka waa ŋaa bāansēniɛŋgu.

⁷⁹ U ka pa-ku hā bamaŋ dii kukulma-na.

U ka pa-ku hā bamaŋ dii kuliinŋ-hūmelle-na.

Bāfeliɛŋgu faŋgu ka dii-ye yaafellenŋ-hūmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilonŋ wuɔ tuɔ vāa u jo, kunaŋ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tɛna hɛŋ-nu. Huonŋu nanŋu juɔ hi, u donŋ tuɔ wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (Matie 1.18-25)

¹ Maari kusunŋuŋ juɔ vāa, kuɔ saanu baa *Oromɛ ba *jāmatigi wuɔ ba kān nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bĩ-yo Ogisi. ² Nuɔkāl daade temma saa ce dede. Huonŋu faŋgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunŋu-na. ³ Neliɛŋo neliɛŋo, u saaya u kā u nehollenŋ ka nyegɛŋ u yerre-i. ⁴⁻⁵ Yosɛfu waa *Davidi hāayɛlŋo. U waa tɛna Nasarɛti, dii *Galile huonŋ-na. Fuɔ wuɔ sire terienŋu-na tuɔ kā u tonelle-na duɔ ka nyegɛŋ u yerre-i baa u dɔrŋo-i Maari-i. Ba bĩ ba nelle-i Betelɛmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huonŋ-na. ⁶ Banŋ kāa, Maari kusunŋu ka bel-o dii terienŋu-na ⁷ u honŋ u bilodɛlāŋo-i naacombilonŋo. Ba saa naa da muncɔmmu niraanŋ-dunŋu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni finya bilonŋo-i aa galla-yuɔ kūnanŋ-na.

⁸ Nelle kɔtuonŋu-na, ānciinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caanŋ-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juɔ'a ba ne da Itienŋo *dɔrpɔpuɔrbilonŋo nanŋo-i ba yaanŋa-na; u caraaya-bei baa cecerma nanŋ temma; ba huleiŋa pāŋ caar. ¹⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonŋo gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yanŋ korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tūnu-nei. Ma ka fɛ nuɔmba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuonŋ daaku-na, na konkortienŋo huonŋ Davidi ba nelle-na. Diilonŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortienŋo maŋ u yaa-i, aa u yaa Itienŋo-i. ¹² Nanŋ ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fiɛnya bilosɛlāŋo nanŋo baa nyarkpātānni aa galla-yuɔ kūnanŋ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuɔlnu Diilonŋo-i. Ba maama saa waa dei baa yuliinŋu-i. Ba taa ba hāl wuɔ:

¹⁴ «Diilonŋo gbɛ baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na,

aa uŋ dɔlāa nelbiliemba-i, yaafelle waa hɛma-na.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbiembanŋ juɔ hāl tɛ, ba ta nyugunŋ dɔrɔ. Banŋ taa, ānciinaamba cira: «Yaanŋ i kā nellenŋ-huonŋa-na i ka ne Diilonŋ uŋ puɔraa ba ji wanŋ ma-manŋ baa-ye maŋ ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbāana kā ka da Maari-i baa

Yosefu-i baa bilosiɛlāŋo-i kūnaŋo-na. ¹⁷ Baŋ daa bilonŋo-i, baa don ta ba piiye dɔrpɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ mamanŋ u kūŋgu-na. ¹⁸ Umanŋ duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋ-ma; u saa yan ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huonŋgu-na, āncinaamba bir gūunu. Dɔrpɔpuɔrbilonŋ uŋ waanŋ-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl neini ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonŋ uŋ juɔ da yinni niisɛi-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dɔrpɔpuɔrbilonŋo naa pigāanŋ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suɔ da ku yiɛra-yuɔ.

Yesu pamma-i da ba hā Diilonŋo-i

²² Naacombilonŋ u bīncuɔmba yuŋ-maama migāamanŋ-yiingunŋ juɔ hi ŋaa manŋ waanŋ dumaa *Moisi *ānjīnamma-na‡, baa bi kā baa naacombilonŋo-i *Diilodubuɔ-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonŋo-i ²³ ŋaa manŋ bi nyɛgāanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «Naacombilodiɛlāŋo saaya u pā hā Diilonŋo.» § ²⁴ Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa ānjīnaduɔŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisɔ nɔnsɔɔɔ ba huriiimba hāi.

²⁵ A ne da bīncɔiŋo nanŋo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bī-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonŋo nunŋu-i aa tiraa vii baa-yo. Umanŋ naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonŋ-Yalle waa-yuɔ. ²⁶ Dii naa tūnu-yuɔ wuɔ Itienŋ uŋ ka saanŋ *Koŋkortienŋo manŋ, u ka da-yo baa u yufelle aa suɔ ku. ²⁷ Diilonŋ-Yallenŋ waa-yuɔ dumaanŋo-na, wuɔ kā Diilodubuɔ-i-na. Baŋ kāa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonŋo-i ŋaa manŋ nyɛgāanŋ dumaa ānjīnamma-na, ²⁸ Siminyɔ wuɔ hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiefie fuɔ, niŋ waanŋ mamanŋ ma cie.

Ŋ cāarāŋo huɔŋga fie; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Koŋkortienŋo-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saanŋ umanŋ hā nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *niɛraamba fitīnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suɔ ŋ saanŋgu.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

³³ Kuɔ cu naacombilonŋo bīncuɔmba hɔmmu-i. ³⁴ Siminyɔ wuɔ cārā Diilonŋo-i hā-ba aa naa gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Ŋ biɛŋo jomma ka kɔsuɔŋ nuɔmba bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigāanŋ Diilonŋo sīnni-i, ŋga nuɔmba ka bigāanŋ-yo. ³⁵ A ce dumaanŋo-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusūŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, cieŋ nuɔ, ānjɔguɔma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopɔpuɔrbilonŋo nanŋo bi waa ba taa ba bī-yo Ani. Aser dūŋ-wuonŋo'i waa. Ba taa ba bī u to-i Faniel. Uu naa gbuu vāa ce cicɔŋo. Uŋ siire u bilosīnni-na aa naacolŋo manŋ jā-yo, naacolŋo cie biɛŋ niehāi baa-yo aa ku aa yan-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sūŋgu-i aa tuɔ cārā Diilonŋo-i bāanŋgu-i baa isuɔŋgu-i. A ne da u biɛŋ komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu fanŋgu-na ji da naacombilonŋo-i. Wuɔ jaal Diilonŋo-i aa naa tuɔ piiye u maama baa bamanŋ taa ba niya Yerusalemu kormanŋ-yiingui.

³⁹ Mamanŋ nyɛgāanŋ ānjīnamma-na, Yesu bīncuɔmbanŋ kaa ce-ma tī, baa bir kā Nasareti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilonŋ wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonŋo naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

* 2:21 Buolmanŋ-sebɛ (Lévitique) 12.3 † 2:21 Niɛŋ Like 1.31. ‡ 2:22 Niɛŋ Buolmanŋ-sebɛ-i-na (Lévitique) 12.3-8. § 2:23 Helmanŋ-sebɛ (Exode) 13.2,12

Ba kã baa Yesu-i ponsaŋ-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bĩncuamba taa ba kã ba ce *korsinni tĩmman-ponsaŋgu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesuŋ juo da bien cĩncieluo a hã, baa kã baa-yo. ⁴³ Ponsaŋguŋ kaa bãl, baa gũunu. Yesu wuo yaŋ-ba aa tĩena dii Yerusalemu-i-na ba saa suo. ⁴⁴ Nuamba naa maara cor hũmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da nie sĩ uu dii nuamba hõlma-na. Ba wuo yififiŋgu, molon yufelle saa haa-yuo. Ba don ta ba taara-yuo nuamba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kã Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hã cor, sieliŋ-yiŋgu-i, ba kã ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tĩenaana *anjĩnamma pigãataamba hõlma-na tuo yuu-ba ba ta ba piye u tuo nu. ⁴⁷ Bamaŋ waa hiere, u maama cu ba hõmmu-i. ⁴⁸ U bĩncuambaŋ kaa da-yo dumaŋo-na, kuɔ ce-ba gbɛɛ. Nyuŋ wuo cira: «Naacombilo, ŋ cie bige-i yiɛ dumandɛ-i-na? Nj cie i huleiŋa fũnuŋ caar i sire tie taara-nie.»

⁴⁹ Yesu wuo cira: «Bige-i cie na ta na taara-mie? Na saa suo wuo mi saaya mi waa mi To dũŋgu-na wei?»

⁵⁰ Ba saa suo u nelma yuŋgu-i. ⁵¹ Wuo naa wuo sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u bĩncuamba nuŋgu-i. Mamaŋ cie cor hiere, nyuŋo saa yaŋ ma diei karaanu-yuo.

⁵² Yesu wuo tuo vãa u jo aa kuaŋgu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma dõlnu Diilonɔ-i aa bi ta ma dõlnu nuamba-i.

3*Nsãŋ cie u maacemma-i dumaa*

(*Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsãa 1.19-28*)

¹ *Oromɛ ba *jãmatigi man ba naŋ biŋ-yon Tibɛr, uŋ daa bien cĩncieluo baa a ndii-i belle man nuo-i fõŋgũo-i-na, belle fande-na *Põse-Pilati yaa waa *Yude yuŋgu-na aa *Erõdi waa *Galile yuŋ-nu, u mólõ-i Filipu fuo waa Iture yuŋ-nu baa Tirakoniti bi yuŋ-nu, Lisaniyasi fuo waa Abileni yuŋ-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuo-i Diilon uŋ caraaya Sakari biɛŋo-i Nsãa-i *hĩekuraŋgu-na a piye baa-yo. ³ Uŋ piye baa-yo dumaŋo-na, wuo tuo wuora niliŋa man *Yurdẽ kõtõnni-na u waŋ baa nuamba-i wuo ba nanna ba cilõbabalaŋo-i aa ba *batisen ku yaa Diilonɔ ka hur ba ãmbabalma-i. ⁴ Diilon uŋ puwraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sĩ daama-i wei? Isayi waŋ-ma wuo:

«Molo dii tuo hohuola hĩekuraŋgu-na wuo:

«*Migãŋ Itienɔ hũmienɔ-a-i.*

Cãŋ-yaŋ na viinu-yɛi.

⁵ *Diiyaanun fonni-i!*

Tãnniŋ yɛŋ terni man nuo-i baa tãntũnni-i,

na herra-nie na saanu-nie.

Hũmienɔŋ mielãa terni man nuo-i, na viinu-yɛi,

aa aman cuolaanu, na diinu-yɛi.

⁶ *Nuamba-i hiere ba ka da Diilon uŋ ka kor-ba dumaa.»**

⁷ Nuamba bõi taa ba jo Nsãa tuo batisen-ba. Wuo tuo waŋ baa-ba wuo: «Nelbabalaŋ namaa temma-i daana-i, hai juo tũnu-nei wuo da na batisen Diilonɔ sie ka gãŋ baa-na? ⁸ Taa na ce kumaŋ faa, ku yaa ka pigãŋ wuo na naana na cilõbabalaŋo-i kelkel. Baa na ta na ne wuo sĩ *Abiramun yɛŋ na bĩncõŋo Diilonɔ sie ka gãŋ baa-na! Mi tũnu-nei, naŋ fie da tãmpĩɛŋa man daaya-i, Diilonɔ gbãa bir-a ce-ya Abiramu hãayɛlmba namaa fuoŋgu-na†. ⁹ Maale nuŋgu saaraa jĩna. Tibiŋgu man da ku saa man biefɛfɛiŋa, ku jũŋ aa senu.»

* 3:6 Isayi (Ésaïe) 40.3-5 † 3:8 Nien Nsãa sebɛ-i-na 8.33-39.

¹⁰ Nuɔŋ baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Kufanɔu terienɔu-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jonɔgorbaa-ba hã da ba waa baa nuɔni maŋ, umaŋ saa da biŋkũŋu ŋ hã-yo u diei, aa niwuon da ni bi waa baa nuɔni maŋ, umaŋ saa da duɔ wuo ŋ hã-yo.»

¹² *Nampohũutaamba namba naa bi jo u duɔ ji batisen-ba, bafaŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, miɛ i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Nuɔmbaŋ saaya ba ta ba pã kumaŋ ba hã-na, baa na ta na hũu na cor kufanɔu-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «Aa miɛ fuɔ, i saaya i ce bige-i?»

Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Baa na ta na du nuɔmba-i na hũu ba gbeiŋa-i. Taa na yii baa na cufaluŋu yaa yoŋ.»

¹⁵ Diilon ŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, nuɔmba taa ba niya u jomma-i. Baŋ juɔ da Nsãa-i ba da nie sɪ u yaa-i. ¹⁶ Nsãa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi batisen-na baa hũmma yoŋ, ŋga unaa jo dii, u fõŋgũɔ jienya mei wuonɔ-i, mei saa piɛra u natãanɔu-i. Fuɔ ka batisen-na baa *Diilon-Yalle baa dãamu. ¹⁷ Kãkãruonɔu dii u nanɔga-na. U ka pe u ðimma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kũɔ belle-i dii-de inonɔgõ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa ðiŋ dede.»

¹⁸ Nsãa taa u dii nelma bɔi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaanɔ-na u taa u waŋ *Neldɔɔlma-i baa-ba. ¹⁹ Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlõ cieno a dii-yo. Ba taa ba bɪ cieno-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce weima bɔi ma saa fa. U yaa waa nellentieno-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. ²⁰ Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãan tuɔ naara kuanɔu u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i
(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

²¹ Nuɔmba-i hiere ba kãa ka *batisen. Baŋ taa ba batisen huonɔu-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisen-yo. Baŋ baatisen-yo tɪ, wuɔ tuɔ cãrã Diilonɔ-i. Dɔrɔ wuɔ puur. ²² *Diilon-Yalle hel konhurun temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛno yaa nuonɔ-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ; nuɔnei fiɛŋ mi huonɔga-i.»‡

Yesu bincuambaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku
(Matie 1.1-17)

²³ Yesun duon u maacemma-i huonɔu maŋ nuɔ-i, u waa baa bien komorre baa cinciɛl temma. Nuɔmba taa ba jɔguon wuɔ Yosefu biɛno.

Yosefu to-i ba taa ba bɪ-yo Eli.

²⁴ Eli to-i ba taa ba bɪ-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bɪ-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bɪ-yo Mɛlki.

Mɛlki to-i ba taa ba bɪ-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bɪ-yo Yosefu.

²⁵ Yosefu faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi to-i ba taa ba bɪ-yo Amɔsi.

Amɔsi to-i ba taa ba bɪ-yo Nahomu.

Nahomu to-i ba taa ba bɪ-yo Esili.

Esili to-i ba taa ba bɪ-yo Nagai.

²⁶ Nagai to-i ba taa ba bɪ-yo Maatiŋo.

Maatiŋ to-i ba taa ba bi bɪ-yo Matatiyasi.

Matatiyasi faŋo to-i ba taa ba bɪ-yo Semie.

Semie to-i ba taa ba bɪ-yo Yoseki.

‡ 3:22 Gbeliemãŋ-nalãanɔu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaïe) 42.1

Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
²⁷ Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
²⁸ Neri to-i ba taa ba bi-yo Melki.
 Melki faɲo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
²⁹ Er to-i ba taa ba bi-yo Yesu.
 Yesu faɲo to-i ba taa ba bi-yo Eliesɛr.
 Eliesɛr to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi-yo Mata.
 Mata faɲo to-i ba taa ba bi-yo Levi.
³⁰ Levi faɲo to-i ba taa ba bi-yo Siminyɔ.
 Siminyɔ to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi-yo Yosefu.
 Yosefu faɲo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
³¹ Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.
³² Davidi to yaa Yese.
 Yese to yaa Yobedi.
 Yobedi to yaa Bosi.
 Bosi to yaa Sala.
 Sala to yaa Nasɔ.
³³ Nasɔ to yaa Aminadabu.
 Aminadabu to yaa Adimeɛ.
 Adimeɛ to yaa Arni.
 Arni to yaa Esirɔmu.
 Esirɔmu to yaa Perɛsi.
 Perɛsi to yaa *Yuda.
³⁴ Yuda faɲo to yaa *Yakɔbu.
 Yakɔbu to yaa *Isaki.
 Isaki to yaa *Abiramu.
 Abiramu to yaa Tera.
 Tera to yaa Nahɔr.
³⁵ Nahɔr to yaa Seruge.
 Seruge to yaa Erehu.
 Erehu to yaa Pelegi.
 Pelegi to yaa Eber.
 Eber to yaa Sala.
³⁶ Sala faɲo to yaa Kanamu.
 Kanamu to yaa Arpasadi.
 Arpasadi to yaa Semu.
 Semu to yaa *Nowe.

Nowe to yaa Lemeki.
³⁷ Lemeki to yaa Matusalemu.
 Matusalemu to yaa Enoki.
 Enoki to yaa Yeredi.
 Yeredi to yaa Maleleyel.
 Maleleyel to yaa Kenamu.
³⁸ Kenamu to yaa Enosi.
 Enosi to yaa Seti.
 Seti to yaa Adāma.
 Diilonj unj hiela miwaanjo-i u maa Adāma faņo yaa jina.

4

Sitāni taara duo guol Yesu gbeini-i
 (Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

¹ *Diilonj-Yalle naa yu Yesu huonja-i. Unj hilaa *Yurdē-i-na, die kā baa-yo *hiekuraanġu-na. ² Unj kāa terienġu-na, *Sitāni wuo nyaanu-yuo duo ka guol u gbeini-i. U cie yinni komuonja hāi baa-yo tāalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuonġu u nuonġu-na. Ku huonġu-na, nyulmu sire cuol-o. ³ Sitāni wuo gbē-yo wuo: «Da kuo Diilonj-Bienjo yaa nuonjo-i kelkel, ce tāmpel daade bir kuuwuonġu i ne!»

⁴ Yesu wuo cira: «Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo: *«Niiwuoni-i yonj, ni sie gbāa ce nelienj nuo η ba.»*» ⁵ Unj waan mafamma-i, Sitāni nyugun baa-yo dorō a ka pigāan-yo nilēinja-i hiere hēma-na da hōlhōlhōl ⁶ aa cira: «Niņ daa nilēinja manj daaya-i hiere baa a huoya-niini-i, mei waanja; da mie mi ka ce kumanj baa-ya mi ce. ⁷ Da η dūuna jaal-mi, mi ka hā-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuo cira: «Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo: *«Nj saaya η ta η dūuna η jaal Itienjo-i Diilonjo yaa-i; aa η ta η cāa u yaa u diei yonj.»*†»

⁹ Sitāni wuo hiire baa-yo a kā baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuo dorō-i-na aa cira: «Da kuo Diilonj-Bienjo yaa nuonjo-i kelkel, tie η diire hēma-na i ne. Ma sī ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo:

¹⁰ *«Diilonjo ka ce u *darpəpuərbiemba ta ba niya-nie.»*

¹¹ Aa tiraa cira:
*«Ba ka tūu-ni ba nammu-na
 η baa ka tishj η ferē terienġu.»*‡»

¹² Yesu wuo cira: «Ma bi nyegāan Diilonj-nelma-na wuo: *«Baa dān Itienjo-i Diilonjo-i η ne.»*§»

¹³ Sitāni wuo ce ji gbē; u saa ji gbāa guol Yesu gbeini-i. Wuo naa u ta aa yanj-yo tuo cie huonġu nanġu.

Yesuņ duonj u maacemma-i dumaa Galile-i-na
 (Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

¹⁴ *Sitāniņ juo ta aa yanj Yesu-i, wuo bir kā *Galile-i-na baa *Diilonj-Yalle fōnġūo-i. Unj kāa, baa fūnunj ta ba gbēlienj-yo terni-na hiere. ¹⁵ U taa u wanj Diilonj-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na. Nuamba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

¹⁶ Yiinġu nanġu-na, wuo ji kā Nasarēti-i-na. U vāa kusuonj-nu'i. *Yitfenanġunj juo hi, wuo kā *Diilonelhāalādūnġu-na. U taa u kā koko. Diilonj-nelmanj juo hi kamma, wuo sire duo kalanj. ¹⁷ Baa hā-yo *Diilopəpuərbielonjo-i *Isayi sebe yaa wuo u kalanj. Wuo puur terienġu manj unj nyegāan wuo:

* **4:4** Anġinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 8.3 † **4:8** Anġinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.13 ‡ **4:11** Gbeliemanj-nalāanġu (Psaume) 91.11-12 § **4:12** Anġinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.16

18 «Itienjo *Yalle dii mi yunḡu-na.
Na saa da, u hielaa-mi
mi da mi waḡ *Neldɔdɔlma-i baa sūntaamba-i.
U puɔraa-mi
mi da mi waḡ baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsinni tɛ,
aa waḡ baa yiriemba-i wuɔ ba yufienɔ ka puur;
aa bamaḡ dii pɔrtamma-na wuɔ pɔrtamma tɛ,

19 aa waḡ baa-ba wuɔ Diilonjo ka firnu u huɔḡga-i baa nuɔmba-i fiɛfiɛ-i-na.»*

20 Uḡ kalaan tɛ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hã Diilonelhãalãdũḡgu maacenceronjo-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa diḡ-yuɔ ta ba ne-yo. 21 Wuɔ cira: «Miḡ kalaan nelma maḡ daama-i, ma ciɛ nyunḡo daayo'i nuɔ-i.» 22 Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ cor tuɔ piiye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hãmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosɛfu biɛḡo'i sɪ wɛi?»

23 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiḡḡu dii baa yiḡḡu, na ka naḡ gbãnalãan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ḡ fɛrɛ i ne!» Aa na ka cira: «I nuɔ niḡ ciɛ mamaḡ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma naḡ fɛrɛḡ nelle-na i ne.» 24 Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi waḡ ninsonjo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonjo-i, u nellen-baamba sa kãḡ-yo. 25 Yaan mi tũnu-nɛi, *Eli bãanḡu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahel-na, Diilonḡ wuɔ ce bienɔ siɛi baa caamba niediei u saa dãa. Nyul muɔ suur nelle-na†. 26 Nḡa Diilonḡ wuɔ yaḡ bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛḡo naḡ wulaa Sarɛputa, dii Sidɔ‡. 27 Aa Diilopɔpuɔrbilonjo-i Elise bãanḡu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, ḡga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire uman naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bɪ-yo Naama§.»

28 Baḡ juɔ nu mafamma-i, ba hãmmu pãḡ ḡuɔla hiere. 29 Ba nelle waa tãnuḡ-nu. Baa sire tisiḡ-yo hiel-o Diilonelhãalãdũḡgu-na, a hel baa-yo nellen-huɔḡga-na, a nyugũḡ baa-yo tãnuḡḡu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. 30 Yesu wuɔ yaḡ-ba aa yɛḡɛl hel ba hɔlma-na ta.

*Yesuḡ siire jaamba-i duma Kafarnamu-i-na
(Marke 1.21-28)*

31 Yesuḡ hilaa Nasarɛti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uḡ kãa, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũḡgu-na *yitɛnanḡu-na ka tuɔ waḡ Diilon-nelma-i. 32 U taa u piiye baa bibɛsɪnni u yaḡ *ãnjɪnamma pigãataamba-i; a ce dumaanjo-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. 33 Naacolḡo naḡo waa ba hɔlma-na, *jɪna waa u yunḡu-na. Wuɔ kaasḡḡ da ḡbagaga wuɔ: 34 «Nasarɛtitaan Yesu! I ciɛ-ni niɛ? Nḡ juɔ da ḡ ji kɔsuɔḡ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni, Diilon-nolḡo yaa nuɔḡo-i.»

35 Yesu wuɔ cira: «Suuye ḡ nunḡu-i aa ḡ cor ḡ hel naacolḡo-na.» Jɪna wuɔ mal naacolḡo-i nuɔmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaanḡu yuɔ. 36 Kuɔ ce nuɔmba-i ḡbɛrɛ, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolḡ daayo hii dɛ! Baa jɪnabaa-ba-i hiere u donya-bɛi baa u nun-ãndaanḡu.» 37 Kuḡ ciɛ dumaanjo-na, u yerre ḡbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

38 Uḡ hilaa *Diilonelhãalãdũḡgu-na, wuɔ kã Simɔ ciḡḡ-nu. Simɔ cura sa waa hɪnni; u kũma naa ḡbuu huol da pãmpãmpãḡ, u galla. Ba cãrã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. 39 U kã ka ture ciɛḡo yudɔrɔ-i-na, a nuola jarma-i. Ciɛḡo pãḡ da u fɛrɛ terduḡḡḡu fanḡu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersɪnni-i.

40 Bãanḡuḡ juɔ ta ku suur huɔḡḡu maḡ nuɔ-i, jaambaḡ waa baa bamaḡ hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bɛi u sire-bɛi.

* 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † 4:25 Jãmatigi ba sebedielãḡo (1 Rois) 17.1 ‡ 4:26 Jãmatigi ba sebedielãḡo (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jãmatigi ba sebhãalḡo (2 Rois) 5.1-14

⁴¹ Jaan daaba hólma-na, *jínabaa-ba waa nuamba bói-na. Duó donya umañ baamba-i, ba ta ba kaasín wuó: «Diilon-Bieño yaa nuño-i kelkel!» Jínabaa-ba naa suó wuó Diilon un pãa nungu-i aa saañ *Kõnkortienjo mañ, u yaa Yesu-i; a ce dumaño-na Yesu tuó nuola-bei, u sa yañ ba da piye.

(*Marke 1.35-39*)

⁴² Cuon juó kaal, u sire kã híen-nu. Nuamba taara-yuó ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuó u baa da ta aa yañ-ba. ⁴³ Wuó wañ baa-ba wuó: «Mi saaya mi wuóra wañ *Diilon-bãangu *Neldóðolma-i niléiña nanja-na hiere; Diilonjo puóraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuó wuóra *Yude *Diilonelhãaládünni-na u wañ Diilon-nelma-i.

5

Gberε-tetebelle

¹ Yiingu nanngu-na, Yesu kãa Genesaréti dalanga-na. Nuamba küöl ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuó da benni nanni-i ni hãi hümma nungu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jónaamba-i. ³ Wuó kã ka suur kunangu-na, Simó künngu'i waa aa ce u forra-kuó cεlle konkondaangu-na. Un furaaya-kuó, Yesu wuó tiena a don tuó wañ Diilon-nelma-i u pigãañ nuamba-i.

⁴ Un juó piye tí, wuó gbē Simó-i wuó: «Kã pututu terienngu-na, na ka nan ja jónaamba-i.»

⁵ Simó wuó cira: «Hãalátie, i naañ juño-i cõ i saa da bñnkünngu bel, nga nin waañ-ma dei, mi sie yagar η nungu-i.» Aa naa ta. ⁶ Bañ kãa ka nan ba jónaamba-i, baa bel titiraamba-i jónaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bí ba jo baa ba beño-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Bañ julii-ba, benni-i ni hãi-i-na nie yu ta ni yii da ni nyierã hümna-na. ⁸ Simó-Pieren daa mafamma-i, wuó kã ka dūuna Yesu caangu-na aa naa cira: «Itie, muño-i ãmbabalmanceron muó, baa pie-mi.» ⁹ Titiraañ daaba ciinumma diyaa korma yuó baa bamañ waa baa-yo hiere beño-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuamba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bí unano-i Sake aa bí unano-i Nsãa. Yesu wuó wañ baa Simó-i wuó: «Baa yañ korma dani, a don nyungo, η ka yañ tetebelle-i aa ta η dii nuamba-i Diilon-hünun-nu.»

¹¹ Yesun wañ mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yañ-ni aa cu u huon-nu.

Yesu siire wontorño nanjo

(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiingu nanngu-na, Yesu kãa nelle nande-na. *Wontorño nanjo da-yo aa pie ka dūuna u caañ-nu aa cira: «Itie, da η ta η taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuó haa u nanja-i yuó aa naa cira: «Mi taara η jarma ta.» Naacolño jarma pãñ ta yuó terduongu fanngu-na. ¹⁴ Yesu wuó wañ-ma kuola-mei baa-yo wuó u baa yañ ma hel; aa u kã *Diiløjigãntienjo wulaa u ka ne-yo, aa u pã niikonni mañ dii pãmma u hã-yo u migãañ u yuñ-maama-i ñaa *Moisiñ nyegãañ-ma dumaa*. Ku yaa nuamba ka suó wuó u jarma taa-yuó kelkel.

¹⁵ Kufanğun ciε, Yesu yerre migãañ ta di du di kã. Nuamba bói taa ba jãnu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cãrã-yuó u tuó sire-bei ba jarma-na.

¹⁶ Nga huongu nan-nu duó ce, u yañ-ba aa ta kã u den ka cãrã Diilonjo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu nanjo

(*Matie 9.1-8; Marke 2.1-12*)

* **5:14** Nieñ Buolmañ-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

17 Yiingu nanɣu-na, Yesu taa u waŋ Diilonɣ-nelma-i u pigāaŋ nuɔmba-i. A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa tɛna ba hɔlma-na, baa *ānjɪnamma pigāataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienɔ fɔŋgũɔ waa baa-yo u tuɔ sire jaamba-i. 18 Balamba namba tũu murgu nanɔ-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. 19 A ne da nuɔmba naa yu dũŋgu-i, ba saa suɔ baŋ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugũŋ dũŋgu dɔrɔ-i-na, aa kaasɪŋ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuɔmba hɔlma-na jina-yuɔ Yesu caaŋgu-na. 20 Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanɣa-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jɪɛ, ŋ āmbabalma hurii hiere.» 21 Anjɪnamma pigāataamba-i baa Farisɛbaa-ba don ta ba piiye wuɔ: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuɔ tuora Diilonɣo-i? Da ma hel Diilonɣo-na, hai moloŋo-i gbāa hur u nanolŋo āmbabalma-i?»

22 Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na? 23 A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire a tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fɛu yaŋ? 24 Nɣa mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɣo hāa *Moloŋ-Bieŋo-i ku fɔŋgũɔ-i hɛma-na u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kũŋ, muɔmɛi waan-ma dumaa.»

25 Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaŋgu-i tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɣo-i u kũŋ. 26 Maa ce-ba hiere gbɛrɛ; baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɣo-i bibieŋo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛrɛ-weima nyuŋgo-i-na.»

*Yesu biɛ Levi-i
(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)*

27 Yesuŋ hilaa terienɣu-na, wuɔ da *nampohũutienɔ nanɔ tɛnaana u maacemmaŋ-dũŋgu-na, ba taa ba bi-yo Levi. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.» 28 Levi bi pāŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huonɣ-nu.

29 Ku huonɣu-na, Levi wuɔ ce källe u dumelle-na Yesu yerren aa bi u jo ba ji ta ba wuo niwuoni-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohũutaamba waa ba hɔlma-na. 30 *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *ānjɪnamma pigāataamba-i? Kuɔ gbuu jaŋ-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu *hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na wuo aa ta na nyɔŋ baa nelbabalaan daaba temma-i?»

31 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ waa hɪnni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? 32 Mi saa jo nelfafaan maa-na, nɣa mi juɔ nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i.»

*Yesu piiye sũŋgu maama
(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)*

33 Baŋ waa mafamma-na, *Farisɛbaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «*Nsāa-Batisei *hāalābiemba dii sũŋgu-i aa ta ba cārā Diilonɣo-i, miɛ baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciɛ nan baamba sa dii?»

34 Yesu wuɔ sie-ba baa gbānalāaŋgu wuɔ: «Nɛliɛ gbāa tuɔ jā ciɛŋo aa na ce u jēnaamba dii sũŋgu ku yiingu-na dɔrbiɛŋo yufelle-na wei? 35 Nɣa yiingu dii baa yiingu, ba ka bel dɔrbiɛŋo-i ta baa-yo. Kufanɣu yinni'i nuɔ-i baŋ ka dii sũŋgu-i.»

36 Aa naa tiraa nan gbānalāaŋgu nanɣu baa-ba wuɔ: «Ba sa taal jɔŋgorfɛleŋo-i a nar uucɔlɔŋo. Da ŋ ce-ma, jɔŋgorfɛleŋo kompanɣa sie bie baa uucɔlɔŋo kaanɣa-i, u yaa daayo u taalaa tɪ. 37 Ba sa bi dii duvɛnfɛleŋo-i cirkpɔcɔlɔŋ-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔcɔlɔŋo ka muonu aa duvɛŋo ka kũnna. 38 Nɣa da ŋ'a ŋ dii duvɛnfɛleŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpɔfɛleŋ-na. 39 Na saa da, uman duɔ tuɔ nyɔŋ duvɛncɔlɔŋo-i uufɛleŋo sa dɔlnu-yuɔ a ce dumaanɔ-na u sa taara-yuɔ.»

6

*Yitiɛnanɔŋu maama**(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)*

¹ *Yitiɛnanɔŋu nanɔŋu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiɛŋa-na ba wuo. ² *Farisɛbaa-ba namba ta ba wan baa-ba wuo: «Bige-i cie na ta na ce kumanɔŋ saa saaya cemma yitiɛnanɔŋu-na?»

³ Yesu wuo gbɛ-ba wuo: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i wuo ce kumanɔŋ baa u nuɔmba-i*, ma sɪ na kalaan-ku ke? ⁴ U nan suurii Diilon-dūŋgu-na dumaa a biɛ Diilon-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, baman si dii *Diilojigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faŋo-i.» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, wuo cira: «*Molon-Bieŋo yaa yitiɛnanɔŋu tieno-i.»

*Yesu siire nagaduɔla nanɔ**(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)*

⁶ *Yitiɛnanɔŋu bi nanɔŋu-na, Yesu wuo suurii *Diilonelhāalādūŋgu-na tuɔ wan Diilon-nelma-i. A ne da naacolŋo nanɔ waa ba hɔlma-na, u nadienɔŋa naa minanɔ. ⁷ *Anjinamma pigāataamba-i baa *Farisɛbaa-ba kā ka tiena ta ba ne Yesu-i wuo duɔ sire jeinɔ yitiɛnanɔŋu-na ba da āntāalamma haa-yuo. ⁸ Yesu wuo suɔ baa-ba. Wuo gbɛ naacolŋo-i wuo: «Sire ŋ jo ŋ ji yiera nuɔmba yaanɔŋa-na.» Naacolŋ wuo sire jo ji yiera. ⁹ Yesu wuo cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, bige-i faa cemma yitiɛnanɔŋu-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yan u ku?» ¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa wan baa naacolŋo-i wuo: «Fara ŋ nanɔŋa-i.» Naacolŋ wuo bi fara u nanɔŋa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hōmmu gbuu pāŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuo: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

*Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i**(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)*

¹² Yibienɔ faŋa-na, Yesu wuo kā tānūŋgu nanɔŋu-na ka cārā Diilonɔ-i cɔ u yufien-na. ¹³ Cuon juɔ kaal, wuo bi u *hāalābiemba-i a fiɛl cinciɛluo ba hāi bei, a tuɔ bi-ba *pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uŋ fiɛlaa baman ba yirɛiŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuo bi Simɔ faŋo yaa Pier-i,) baa u hāanɔ-i Andere, baa Sake, baa Nsāa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe bieŋo-i Sake, baa Simɔ man taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake bieŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro man juɔ hel Yesu huonɔŋu-na.

*Jaamba bɔi juɔ Yesu ji sire-bei**(Matie 4.23-25)*

¹⁷ Yesu juɔ fiɛl u *pɔpuɔrbiemba-i ti, wuo hiire baa-ba tānūŋgu-na ka yiera baa-ba kpankpataanɔŋu nanɔŋu-na. U *hāalābiemba namba waa terienɔŋu faŋgu-na, baa sa waa dei baa yuliŋgu-i a naara nelpūŋgu nanɔŋu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dāmmaŋ-nuoraanɔŋu caan-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuo bi donya *jinabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunnina. ¹⁹ Fōŋgūɔ nanɔ taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanɔŋo-na, baa ta ba taara ba yiɛya-yuo hiere.

*Yesu gboya u hāalābiemba-i**(Matie 5.1-12)*

* 6:3 Nien Samiel sebɛdiɛlāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

²⁰ Nuɔmbaŋ nii Yesu-i-na da ba yiɛya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hāalābiemba-i aa naa cira:

«Sūntaaŋ namaaŋo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilon-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmuŋ yeŋ namaa namaŋ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namaŋ kaalaan fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; na kaa waa nyembinnin.

²² Nuɔŋ da ba bigāaŋ-na,

da ba nanna-nei,

da ba ta ba tuora-nei,

sisɔ da ba ta ba biɛna na yireiŋa-i *Molon-Bieŋo maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nye yiinŋu fanŋu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonŋo kaa pā-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba bincuɔmba ciɛ karaanŋu fanŋu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nga waan namaaŋo-i, sūlma haraa-nei;

na ciɛ na bāanŋu-i ti.

²⁵ Niiwuonin haaya baa namaa namaŋ fiɛfiɛ-i-na, sūlma haraa-nei;

na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namaŋ dii nyembinni-na fiɛfiɛ-i-na, sūlma haraa-nei;

na kaa waa kuliin-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuɔmba-i hiere da ba ta ba bi na yefafalle,

ŋaa ba bincuɔmba naŋ biŋ coikartaamba maŋ naa ciɛ ba fere
Diilopɔpuɔrbiemba

ba yefafalle-i dumaa, sūlma haraa-nei.»

Taa na dɔl na bigāarāamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa namaŋ karaa na tūnni-i ta na nu mi nelma-i, yaan mi tūnu-nei: Taa na dɔl na bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bamaŋ diyaan luŋgu nei.

²⁸ Uman duɔ haa u nubabalaanŋu nuɔni maŋ nuɔ-i, baa waasa kutieŋo-na, yan aa ŋ ta ŋ jɔguŋ kuufafaanŋu baa-yo. Taa na cārā Diilonŋo-i na hā bamaŋ ciɛŋ-naŋ kuujanŋu-i. ²⁹ Uman duɔ caa ŋ tūŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ hā-yo. Uman duɔ bie ŋ jɔŋgorbuɔ-i, baa cie-yo ŋ jɔŋgoryelle-na. ³⁰ Uman duɔ cārā ŋ wulaa, hā-yo. Aa uman duɔ bie biŋkūŋu ŋ wulaa, baa yuu-yo ku maama. ³¹ Naŋ taaran nuɔmba ta ba ce kumaŋ ba hā-na, taa na ce ku temma na bi hā-ba.

³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, na jaaluŋgu sī Diilonŋo wulaa. Na saa da, halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilon-ŋūmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce ānfafamma-i bamaŋ ciɛŋ ānfafamma-i nei yon, na jaaluŋgu sī Diilonŋo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilon-ŋūmelle-i ba ce kufanŋu-i.

³⁴ Aa da na ta na dii cēmieŋa-i naŋ suyaa wuɔ bamaŋ ka gbāa suu-ya, na jaaluŋgu sī Diilonŋo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilon-ŋūmelle-i, da ba suɔ wuɔ uman ka gbāa suu cēmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Nga, taa na dɔl na bigāarāamba-i, taa na ce ānfafamma bei, taa na hā aa na baa ta na cie ku sɔlaanŋu huonŋu-na. Ku yaa Diilonŋo ka pā-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuonŋo beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa bamaŋ sa suyaan ānfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan namaa, ŋaa na Ton yeŋ hujantienŋo dumaa.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā cālmuɔ yanŋa-na

(Matie 7.1-5)

³⁷ «Baa na ta na cāl na-naa, ku yaa Diilonŋo siɛ ka cāl-na. Baa na ta na haa cālmuɔ-cāŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilonŋo siɛ ka haa cālmuɔ-cāŋkuɔle nei.

Umanɔ duɔ cāl nuɔni man, ce jande aa η yan-yo, ku yaa nuɔ da η bi cāl Diilonɔ-i u ka ce jande aa yan-ni. ³⁸ Niη fiη baa kekerienɔ man η hã nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terienɔ fanɔ-na, yan η nanga ta ka fara, ku yaa ba ka fi nan künɔ-i aa fɛl-ku ku yu künna hã-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ nan gbãnalãanɔ baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbãa bel u nayironɔ nagãn-na ba kã terienɔ aa ba siɛ ka par suur fuon-nu wɛi? ⁴⁰ *Hãalãbilonɔ sa suɔ u yan u hãalãtienɔ-i, nga hãalãbilonɔ man duɔ hãalã ka hi u fuonɔ-i, u ka tuɔ suɔ naa u hãalãtien un suɔ dumaa.»

⁴¹ «Nan ciɛ niɛ da hũyãno-i unan yufellen aa daabolma-i nan yufelle-na η saa da-ma? ⁴² Daabolma-i nan fɛrɛn yufelle-na jünnu dumandɛ-i η bir η gbɛ η nabentienɔ-i wuɔ: «Yan mi hiel hũyãno-i η yufelle-na hã-ni.» Anɔgbãngbãama! Hiel daabolma-i η yufelle-na igɛna, ku yaa η ka ta η da dɛi a gbãa hiel hũyãno man η nabentienɔ yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanɔ sa man biebabalɛina, tibibabalaanɔ sa bi man biefɛɛina. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musienɔ kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hãɛina caaterren-yun-nu. ⁴⁵ Neliɛn nuɔ η huɔngan yuu baa man, ma yaa hilaan η nunɔ-na. Nelfɛɛino-i u añfafamma hel u hɔfafanga'i nuɔ-i aa nelbalaanɔ-i u maacembalamma hel u hɔbabalaanɔ'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hã maama

(Matie 7.24-27)

⁴⁶ «Bige-i ciɛ na ta na bi-mi «Itie, Itie», aa da mi wan man baa-na, na siɛ ce-ma? ⁴⁷ Uman duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigãan-na kutien un saa baa uman: ⁴⁸ U saa baa neliɛno man wuɔ u ma dũnɔ, aa hĩn ka hi tãmpɛlle-i jina ku tuole-i. Ku tuolen jiena fafamma aa u ma-ku, diilonɔn juɔ tã, kanni gbar, hũmma bũn ka nan-ku, ma saa gbãa naara-ku. ⁴⁹ Nga uman juɔn u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman wuɔ u ma dũnɔ aa u saa hĩn jina ku tuole-i aa ma-ku. Diilonɔn juɔ tã, hũmma bũn ka nan-ku, ku pãn cii hiere, biñkũnɔ saa tɛ.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienɔ nanɔ maacembilonɔ-i

(Matie 8.5-13)

¹ Yesun juɔ piiye u nelma-i ti baa nuɔmba-i, wuɔ ta kã Kafarnamu. ² *Oromɛ ba sorosi ba yuntienɔ nanɔ waa nelle fande-na, u maacembilonɔ nanɔ maama waa kpelle yuɔ. Maacembilonɔ daayo tuɔ jan. U jarma waa kpelle. ³ Yesun juɔ, sorosi ba yuntienɔ daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bĩncuɔmba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u ji sire u maacembilonɔ-i hã-yo. ⁴ Bĩncuɔn daaba kã ka ta ba cãrã Yesu-i aa ta ba piiye wuɔ: «Naacoln daayo saaya kãyãmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; η saa da, u'i maa i *Diilonelhãalãdũnɔ-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kã baa-ba sorosi ba yuntienɔ cĩnɔ-na. Ban kaa pie cĩnɔ-i, ba suu baa sorosi ba yuntienɔ tiraa puɔr u jãnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jien wuɔ i ji wan baa-ni, wuɔ η baa mulien η fɛrɛ; kɛrɛ nuɔ η saa saaya η suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i ciɛ η da u saa siɛ jo u fɛrɛ η wulaa. Nga da η siɛ, η wan nelma diei, u maacembilonɔ ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛrɛ-i nuɔmba dii u yun-nu, aa fuɔ bi waa banan yun-nu. Duɔ gbɛ uman wuɔ: «Kã η ka ce daaku!» N da kutienɔ kãa. Duɔ bi gbɛ uman wuɔ: «Jo bande!» N da kutienɔ bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbɛ u maacembilonɔ-i wuɔ: «Ce daama!» N da u ciɛ-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hāmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piiye tɪ, Yesu wuɔ bir u yaanga-i nuɔmba-na aa naa cira: «Yaanŋ mi tūnu-nei; *Isirahel-na hiere, mi saa da umanŋ haa u nanŋa-i miɛ naacolŋ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienŋ pɔpuɔrbienŋ baa bir ta ba kūŋ. Banŋ kaa hi ciŋgu-i, baa da maacembilonŋ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciɛŋo nanŋo biɛŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã nelle nande-na, ba bɪ-de Nayine. U *hāalābiemba waa baa-yo a naara nelpūŋgu nanŋu. ¹² Banŋ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tūyāa bikulonŋo nanŋo ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombilonŋo, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan-ba. Nuɔmba bɔi taa ba kã u fuuremma-na. ¹³ Yesuŋ daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ wanŋ baa-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanŋa-i kulonŋo-na. Bamanŋ naa tūyāa-yo baa yiɛra. Wuɔ wanŋ baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ bi yiiye sire tɛna, aa donŋ tuɔ piiye. Yesu wuɔ gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Biɛ ŋ biɛŋo yaa-i.» ¹⁶ Korma pāŋ bel-ba hiere terienŋu fanŋu-na. Baa ta ba gbɛlienŋ Diilonŋo-i aa ta ba piiye wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilobuɔ hilaa-yiɛ. Diilonŋo juɔ ji kāyā u nuɔmba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nilɛinŋa manŋ u kɔtɔnni-na.

Nsāa-Batɪsi puɔraa u hāalābiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuŋ ciɛ mamanŋ hiere, Nsāa *hāalābiemba kã ka tūnu-yuɔ baa-ma. ¹⁹ Wuɔ bir puɔr ba hāi Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kɛɛ *Konŋkortienŋo manŋ saaya u jo, u yaa ufanŋo-i wɛi sisɔ uu dii huonŋ-nu? ²⁰ Baa kã ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsāa-Batɪsi puɔraa-ye ŋ wulaa, wuɔ i ji yuu-ni kɛɛ Konŋkortienŋo manŋ saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i wɛi sisɔ uu dii huonŋ-nu?» ²¹ A ne da huonŋu fanŋu-na, Yesu waa tuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufienŋa-i. ²² Wuɔ wanŋ baa-ba wuɔ: «Kāanŋ na ka tūnu Nsāa-i baa nanŋ daa kumanŋ, baa nanŋ nuɔ mamanŋ: *Yiriemba yufienŋa puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa bei, tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma-i.*» ²³ Umanŋ gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonŋu-na kutienŋo yunŋu dɔlaa.»

Nsāa-Batɪsi sɪnni-i (Matie 11.7-19)

²⁴ Nsāa pɔpuɔrbienŋ banŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigāanŋ nuɔmba-i baa Nsāa sɪnni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i *hɛkuraanŋu-na? Fafalmuŋ sagallaŋ hɛŋgu-i dumaa na kãa ka ne ku yaa wɛi? ²⁵ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne umanŋ diyaa bɪmbɪfafanni wɛi? Ma sɪ bamanŋ diyaanŋ bɪmbɪfafanni-i aa ta ba ce ba bāanŋu-i baa dii jāmatigi ba dūnniŋ kɛ? ²⁶ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma sɪ na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonŋo'i kɛ? Aa naacolŋo fanŋo-i, mi tūnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Mamanŋ nyɛgāanŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonŋo wuɔya ta ŋ yaan-na ka cāa ŋ hūmelle-i*†, ba gbɛ Nsāa yaa-i. ²⁸ Yaanŋ mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi honŋ caanŋ-biemba-na yogo, a ne da umanŋ si dii baa yunŋu *Diilonŋ-nelle-na u maaraa Nsāa-i. ²⁹ Nuɔmba-i hiere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuɔ Nsāa nelma-i aa suɔ wuɔ Diilonŋo maacemma vii, ba ce Nsāa *batɪsenŋ-ba. ³⁰ Nga *Farisɪɛbaa-ba-i baa *ānjɪnamma pigāataamba yagaraa wuɔ Nsāa baa batɪsenŋ-ba. A ce dumaanŋo-na, Diilonŋ uŋ taa u taara u ce kumanŋ hā-ba, ba ciinaana-kuɔ.»

* 7:22 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

³¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbãa saa fiɛfiɛ ku nuɔmba-i baa haba-i? ³² Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba manj tɛnaana ponsanatigerrenj. Banamba ta ba wanj baa banamba-i wuɔ:

«I hulii tulammu hã-na, na saa nyɛɲ,
i hãl kuliinj-neini hã-na, na saa kaal.»

³³ *Nsãa-Batisinj juɔ aa u sa dii dibelle u nunngu-na, u sa nyɔɲ kolma, na cira wuɔ *jina dii u yungu-na. ³⁴ *Molon-Bienj unj wuɔ aa tuɔ nyɔɲ, na tiraa sire ta na piiye wuɔ: «Naacolj daa fuɔ bi yii baa niiwuoni yaa yonj baa konyolle, aa tiraa sire bel jɛru baa nampohũutaamba baa nelbabalaamba.» ³⁵ Nga bamanj siyaa Diilonj nelma-i ba suyaa wuɔ ma faa.»

Yesu kaa Simɔ cɪɲ-nu

³⁶ *Farisiɛyienj nanj waa, ba taa ba bi-yo Simɔ. Yiingj nanngu-na, wuɔ ji bi Yesu-i wuɔ ba ka wuɔ niiwuoni u terienngu-na. Yesu wuɔ kã ba ka ta ba wuɔ.

³⁷ A ne da saasorcienj nanj waa nelle fande-na. Wuɔ nu-ma wuɔ Yesu dii Simɔ terienngu-na ba ta ba wuɔ niiwuoni. Wuɔ kã baa natikolo-hũmma *alabati-kamoelenj ³⁸ ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuɔ kaal. Unj kaal dumaanjo-na, nyinyɔlma ta ma kũna Yesu gbeini-na. Wuɔ ce u yukuɔsinni-i a hurre-niɛ aa pũrã-niɛ nammu hãi aa ce natikolo-hũnj daama-i a kũna-niɛ.

³⁹ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i, u pãnj tuɔ piiye u huɔɲ-na wuɔ: «Kuo naacolj daayo waa *Diilopɔpuɔrbilonj ninsonj, cienj manj yiɛyaayanj-yuɔ daayo-i uu naa suɔ wuɔ cɛfɛfɛɲj sɪ.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Simɔ, nelma dii mi da mi wanj-ma baa-ni.»

Simɔ wuɔ: «Hãalãtie, wanj-ma.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Naacolj nanj cẽmelle waa nuɔmba hãi nuɔ; diɛlã-wuonj-i neifienj-komuɔɲa hãi baa cɪncieluo, hãalɲ-wuonj-i neifienj ndii.

⁴² Ba saa gbãa da ba pã-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yan-ya. Ba hãi-i-na, cẽmellentienj maama ka dɔlnu hai yanj?»

⁴³ Simɔ wuɔ cira: «Mei huɔɲ-na, umanj gbeinj-a-i waa bɔi u maama ka dɔlnu u yaa yanj.»

Yesu wuɔ cira: «Ŋ waanj ninsonj.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanja-i cienj-na, aa gbẽ Simɔ-i wuɔ: «Ŋ daa cienj daayo-i kɛ? Minj diyaa mi gboluonngu-i ŋ dumelle-na, ŋ saa hã-mi hũmma mi saara mi gbeini-i. Nga fuɔ kaalaa kũna u nyinyɔlma-i mi gbeini-na a saara-niɛ hã-mi, aa hurre-niɛ baa u yukuɔsinni-i. ⁴⁵ Ŋ saa jãrã-miɛ pũrã-miɛ, nga fuɔ-i, dii unj suurii ŋ dumelle-na ji hi baa fiɛfiɛ, u saa yanj mi gbeini pũrãmma-i. ⁴⁶ Ŋ saa hure namma mi yungu-na, nga cienj daayo kũna natikolo-hũmma mi gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i cie mi ta mi tũ-ninj mie: Mi maamanj dɔlaanu-yuɔ dɔlnumma manj daama-i, ku pigãanj wuɔ u ambabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga umanj ambabalma-i da ma saa hur bɔi, mi maama sa dɔlnu kutienj-i bɔi.» ⁴⁸ Aa naa wanj baa cienj-i wuɔ: «Ŋ ambabalma hurii.» ⁴⁹ Bamanj waa juwuoterienngu-na baa donj ta ba jɔguɔɲ wuɔ: «Naacolj daa fuɔ hilaa hie aa tuɔ gbã u hur ambabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuɔ wanj baa cienj-i wuɔ: «Ninj haa ŋ nanjga-i mie ŋ kuraa, kã fiɛi.»

8

Caamba namba taa ba kãya Yesu-i baa u hãalãbiemba-i

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ ji sire tuɔ wuɔra nilɛɲa-na hiere u wanj *Diilonj-bãangu *Neldɔdɔlma-i u kã. U *hãalãbienj cɪncieluo ba hãi baamba waa baayo ² a naara caamba namba. Wuɔ duɔnya *jinabaa halanj-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bi unanj-o-i Maari. Fuɔ taa u hel Magidala. Jinabaa niehãi naa hilaa fuɔ-i-na. ³ Aa bi unanj-o-i Sani. Fuɔ bɔlɔ waa *Erɔdi dumelle maacembiemba yuntienj nanj,

ba taa ba bɪ-yo Kusa. Aa ta ba bɪ unanɔ-i Susani a naara capɔŋgu nanɔ. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i.

Nuɔmbaŋ bel Diilonɔ-nelma-i dumaa
(*Matie 13.1-23; Marke 4.1-20*)

⁴Nuɔmba taa ba hel nileiŋa-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiingu nanɔ-na, wuɔ nanɔ gbānalāanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: ⁵«Naacolɔŋo nanɔ kaa ka nanɔ fūma u suonɔŋu-na. Unanɔ kā ka diire hūmellenɔ-huɔŋ-na. Nuɔmba ta ba cor ba fiɛnayuɔ; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶Unanɔ kā ka diire tāmpellenɔ-terienɔ-nu a pa, kpekpelma ce u ku. ⁷Unanɔ kā ka diire hɛŋ-nu; hɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸Umanɔ diiriye suonɔ-huɔŋga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waanɔ mafamma-i, u piiye da gbagaga wuɔ: «Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

⁹U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāanɔ daaku yunɔgu yaa wuɔ niɛ?»

¹⁰U cira: «Diilonɔ cɛ baa namaanɔ-i. U *nellentesinni maama manɔ fuyaa, u pigāanɔ namaanɔ-i baa-ma. Nga ma piiye baa banamba-i gbāneiniŋ; a ce dumaanɔ-na,

da ba ne-ma, ba siɛ da ma terienɔgu-i,

*aa da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yunɔgu-i.**»

¹¹Aa naa cira: «Mi gbānalāanɔ yunɔgu yaa daaku: Diilonɔ-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹²Nuɔmba nanɔ hɔmmu dii ŋaa hūmellenɔ-huɔŋga, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba yanɔ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanɔ-na ba siɛ da hūu-ma aa kor. ¹³Bananɔ hɔmmu dii ŋaa tāmpellenɔ-terienɔgu, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma. Nga ma siɛ gbāa nanɔ kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴Bananɔ hɔmmu dii ŋaa hɛŋ-terienɔgu, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba yanɔ anjɔguɔma-i baa gbeinmaama-i a naara ba kusunɔ-maama jo ji suuye-mɛi. A ce dumaanɔ-na ma siɛ gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵Bananɔ hɔmmu dii ŋaa hɛfafamma, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanɔga aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa.»

Fitinɔ-gbānalāanɔ
(*Marke 4.21-25*)

¹⁶Yesu wuɔ tiraa nanɔ gbānalāanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celienɔ fitinuɔ-i aa ce binɔkɔŋgu cure-yuɔ. Da ba celienɔ-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dūŋ-huɔŋga cɛ gbaa hiere. ¹⁷Ku wɛima si dii mananɔ siɛ ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mananɔ siɛ ji nu. ¹⁸Kunɔ yenɔ baa umanɔ, ba ka hā-yo naara, aa umanɔ kuu sɪ baa-yo, cɛlle kɔŋgu manɔ unɔ haa u nanɔga-i kuɔ, ba ka hūu-ku aa yanɔ-yo. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hamba juɔ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

¹⁹Yesuŋ waa tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i, u nyu-i baa u hamba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbāa da ba piɛ u caanɔ-nu. ²⁰Baa wanɔ ba Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hamba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gɔŋgūɔŋgu-na.»

²¹Yesu wuɔ cira: «Bananɔ nuɔŋ Diilonɔ-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mɛi nyubaa-ba-i, ba yaa mɛi hamba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

²²Yiingu nanɔ-na, Yesu wuɔ ji bel nyugunɔ beŋo nanɔ-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaanɔ i karnu dalanɔga-i i kā bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kā. ²³Ba'a ba kā yaanɔga-na, Yesu wuɔ duɔfūŋ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu nanɔ temma sire suuye-bei. Hūmma donɔ ta ma

* 8:10 Isayi (Ésaïe) 6.9

suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hāalābiemba ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Hāalātie, sire, i yii diɛ ku!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i niɛ kã ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hōmmu-i, ba kūŋ maa ta ma nyɛŋ. Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na nanŋa-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

*Yesu duɔnya jɪnabaa naacolŋo nanŋo-na
(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)*

²⁶ Yesubaa-baŋ karaanu ka hi Geres-a dii Galile dalanŋa bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jina ba nolŋo nanŋo waa nelle fande-na, u bāanŋu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u biŋ tāmporuonŋu aa tuɔ kã u cɔ cincuɔŋ-na. Yesubaa-baŋ huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ jārā-bei. ²⁸ Uŋ juɔ hi, u kaasɪŋ aa dūuna Yesu caanŋu-na aa piiye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuonŋo Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hōdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya jɪnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piiye dumaanŋo-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiiŋgu maŋ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔlgɔbaa jina. Nga da ba fiɛ vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa suur hieŋ-nu. ³⁰ Jɪnabaa daaba naa ciinu cor u yunŋu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bi-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba bi-mi Sälle.»

³¹ Jɪnabaa-ba bir yan aa ta ba cārā Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba kã yaahuol-terienŋu-na.

³² A ne da pɛrsälle nande waa ta di wuora tānunŋu-na. Jɪnabaa-ba cārā Yesu-i wuɔ u yan ba ka suur pɛrmba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i. ³³ Baa hel naacolŋo-na a kã ka suur pɛrmba-na. Pɛrmba pāŋ ta ba gbar ba hiire, ba kã ba kunu dalanŋa-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanŋo-na, baa pisällā baa gbarunŋu; banamba kã nellen-huonŋa-na, banamba kã sonni-na ka wan-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Baŋ juɔ ji hi, baa da naacolŋ daayo diyaa bimbinni tɛna da welewele Yesu caanŋu-na. Korma pāŋ ta ma da-ba. ³⁶ Bamaŋ waa da baŋ duɔnya jɪnabaa daaba-i dumaa naacolŋo-na, baa ta ba piiye ba tūnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halanŋ ba terienŋu-na. Wuɔ kã ka nyugūŋ beŋo-na duɔ bir. ³⁸ Uŋ duɔnya jɪnabaa-ba-i naacolŋo maŋ nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yan u kã baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yan aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu nuɔmba-i Diilonŋ uŋ ciɛ kumaŋ niɛ.» Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u wan Yesuŋ ciɛ kumaŋ yuɔ hiere.

*Yesu yieraaya ciɛŋo nanŋ tamma aa sire bikulonŋo nanŋo
(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)*

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geres-a-i-na jo, nuɔmba kūɔl ba-naa kã ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolŋo nanŋo waa, ba taa ba bi-yo Yarusi. U waa *Diilonelhāalādūŋgu yuntienŋo. Wuɔ jo ji dūuna Yesu caanŋu-na a tuɔ cārā-yuɔ wuɔ u kã u dumelle-na ⁴² kɛɛ u biloduɔla yii baa u yunŋu. Bilonŋo bien cinciɛluo baa a hāi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba kã. Nuɔmba fūnunŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciɛŋo nanŋo bi waa ba halma-na, u tamma taa ma kūnna. Ku bien cinciɛluo baa a hāi waa belle fande-na. U ciɛ pɛrru-i ji gbɛ. U gbeinŋa tiraa tɪ aa tamma saa yiera. ⁴⁴ Ciɛŋ daayo piɛ Yesu huonŋ-yanŋa a yiɛya u jonŋoruo tūŋgu-i. Uŋ yiɛyaaya jonŋoruo-i terienŋu maŋ nuɔ-i, tamma pāŋ yiera. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yiɛyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai molonŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Pɛr wuɔ cira: «Hāalātie, molo saa yiɛya-niɛ, nuɔmba yaa yuu ta ba tisɪŋ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yiɛyaaya-miɛ. Mi daa kunaanɔ paraaya-miɛ ku'i cie mi suɔ.»

⁴⁷ Ciɛŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanɔ-na, u kũɔma donɔ ta ma nyɛŋ. Wuɔ piɛ dũuna u yaanɔga-na, aa naa piiye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kumanɔ cie u yiɛya-yuɔ. Aa fafalmuŋ daa-yuɔ terduanɔgu fanɔgu-na dumaa, wuɔ tiraa wanɔ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi bilo, niŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛi.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u wanɔ mafamma-i huɔŋgu manɔ nuɔ-i, moloŋ wuɔ hel Di-ilonelhãalãdũŋgu yuntienɔ ciŋgu-na ji wanɔ baa-yo wuɔ: «Baa yanɔ hãalãtienɔ muliɛŋ u fɛrɛ, ŋ bilonɔ jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wanɔ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ, ŋ bilonɔ ka sire.» Uŋ waanɔ mafamma-i, baa cor ta ba kã. ⁵¹ Banɔ kaa hi ciŋgu-i, u saa siɛ molo suur baa-yo dũŋgu-na. U cie fuɔ baa Pier baa Nsãa baa Sake a naara bilonɔ to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yonɔ. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfũŋ.» ⁵³ Baa bir yanɔ aa ta ba cõmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tiɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonɔ nanɔga-i, aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilonɔ wuɔ puur u yufienɔ-i aa pãŋ yiiye sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo bĩnkũŋgu u wuo. ⁵⁶ Kuɔ ce u bĩncuɔmba-i gbɛrɛ. Yesu wuɔ wanɔ baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i (*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tigiinɔ u *hãalãbienɔ cĩncieluo ba hãi baamba-i a hã-ba himma baa fõŋgũɔ ba da ba gbãa ta ba donya *jinabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ cie mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra wanɔ *Diilon-bãanɔgu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa wanɔ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bũɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niuwuoni, molo baa biɛ gbeinɔ, molo baa bi biɛ jonɔgorbaa-ba hãi. ⁴ Da na kã terienɔgu terienɔgu, aa ba ka hã-na dũŋgu wuɔ na ta na cɔ, na tiɛ dũŋgu fanɔgu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nɔga da na kã da na ka har bamanɔ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hãalãbiemba ta ta ba wuɔra nilɛinɔ-na hiere ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kã.

Erɔdi huɔŋga cuu (*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Mamanɔ ciɛŋ hiere, *Erɔdi manɔ waa *Galile yunɔgu-na wuɔ nu-ma. Uŋ nuɔ-ma, u huɔŋ kaa cu. Banamba taa ba piiye wuɔ *Nsãa-Batisi yaa siire kuon-nelle-na a jo. ⁸ Bananɔ ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Bananɔ ba'a yiinataanɔ *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i siire kuon-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi cie ba kar Nsãa yunɔgu-i, hai moloŋo-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hãa nelpũŋgu nanɔgu wuo ye (*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsãa 6.1-14*)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembanɔ kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuɔ baa banɔ kaa ce mamanɔ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellen-huɔŋga-na kã ba denɔ, dii nelle nande caanɔgu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Banɔ fiɛ ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon-nu. Banɔ kaa hi, Yesu wuɔ hã-ba muntienammu aa biɛ *Diilon-nellentesinni maama-i wanɔ baa-ba aa bi sire jaamba manɔ waa ba hɔlma-na.

¹² Bãanɔgunɔ juɔ donɔ ta ku hir huɔŋgu manɔ nuɔ-i, u *hãalãbienɔ cĩncieluo ba hãi baamba kã u wulaa ka cira: «Itie, inɔ yɛŋ hiɛŋgu-na dumandɛ-i aa bãanɔgu ta ku suur, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilɛinɔ manɔ kɔtɔnni-na ka taara niuwuoni wuo, baa muncɔmmu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hã-ba niiwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon̄ baa titiraamba hãi. Da η bi'a miemei ka sãa ji hã nelp̄n̄ daaku-i hiere η wan̄-ma.» ¹⁴ A ne da bɛmba man̄ waa, ba yuu nuɔmba neifien̄a hãi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Ciɛη ba t̄ɛna nuɔmba komuɔŋa hã-a-hãi baa c̄ncielbaa.»

¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba t̄ɛna. ¹⁶ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baan̄ daaba-i a ciir u yun̄gu-i d̄ɔrɔ-i-na aa jaal Diilon̄o-i. Uη jaalaa Diilon̄o-i, wuɔ b̄l̄nu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i.

¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niɛ yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien̄ c̄ncieluo baa a hãi a ta baa-ni.

Yesu sinni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)

¹⁸ Yiin̄gu nan̄gu-na, Yesu kãa u den̄ ka tuɔ cãrã Diilon̄o-i. U *hãalãbiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba wan̄ wuɔ niɛ mēi k̄n̄gu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔn̄ei *Nsãa-Bat̄isi-i, banan̄ ba'a nuɔn̄ei *Eli-i, banan̄ ba'a yiinataan̄ *Diilop̄ɔpuɔrbilon̄o nan̄o'i birii jo nuɔŋo-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔm̄ei?»

Pier wuɔ cira: «Diilon̄ uη pãa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuɔŋo-i.»

²¹ Yesu wuɔ wan̄-ma kuola-m̄ei baa-ba wuɔ ba baa yan̄ molo nu-ma. ²² Aa naa cira: «*Moloŋ-Biɛŋo saaya u gbuu mul̄iɛŋ. Nelle b̄incuɔmba-i baa *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnj̄namma pigãataamba ka c̄ina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon̄ h̄ɛma-na, siɛlin̄-yiin̄gu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: «Nuɔni man̄ da η ta η taara η nyaanu-miɛ, η saaya η c̄ina η f̄ɛɛ aa η jo i ta. Aa η saaya η ta η siɛ mul̄iɛma-i baa kuliin̄gu-i yinni man̄ jon̄. ²⁴ Uman̄ duɔ tuɔ kaal baa u yun̄gu yon̄, kutien̄o ka k̄ɔsuɔŋ u f̄ɛɛ; nga uman̄ duɔ tuɔ k̄ɔsuɔŋ u f̄ɛɛ mēi maama-na, kutien̄o ka da cic̄l̄ma man̄ siɛ ji t̄i dede. ²⁵ Da η da η yufien̄-niini-i hiere h̄ɛma-na aa ka caa, yun̄ haku-i dii-kuɔ? ²⁶ Uman̄ duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huon̄-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Moloŋ-Biɛŋ duɔ ka bir jo baa u f̄ŋgũɔ-i, baa u To wuon̄o-i a naara u To u d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba wuon̄o-i, u ka bi ce senserre baa kutien̄o maama-i. ²⁷ Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Banamba dii na h̄ɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon̄-bãan̄gu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

Yesu birii u den̄ birma

(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)

²⁸ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, yinni niisiɛi temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsãa a naara Sake ba kã tãnun̄gu nan̄gu-na da ba ka cãrã Diilon̄o-i. ²⁹ Uη kaa tuɔ cãrã Diilon̄o-i u yaan̄ga f̄un̄un̄ bir ka den̄ birma aa u jon̄gorbaa-ba bir baapiɛl̄mba ta ba gbu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuɔmba hãi juɔ ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ D̄ɔrcecerma namma'i naa dii-ba huɔŋga ba ta ba piiye baa Yesu-i uη ka ku kuliin̄gu man̄ *Yerusalemu-i-na a perien̄ u maacemma-i bãl-ma. ³² N̄ siɛ suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔf̄un̄ bir ba nammu-i ba honniŋ, nga ba yagar sire da cecer daama diyaa Yesu-i huɔŋga baa muɔŋ daaba-i ba hãi-i-na u caan̄-nu. ³³ Nuɔŋ daaban̄ juɔ ta ba ta, Pier wuɔ wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «Hãalãtie, i jomma faa bande-i-na d̄ɛ! N̄ sa yan̄ i ce gbuganni siɛi w̄ɛi? Ku diei nan̄ k̄n̄gu, ku diei Moisi k̄n̄gu, aa ku diei k̄n̄gu nan̄gu-i Eli k̄n̄gu.» U taa u piiye dumaa u yun̄-nu, u sa suɔ uη wan̄ man̄. ³⁴ Uη taa u wan̄ mafamma-i huɔŋgu man̄ nuɔ-i, duherru nandu jo ji c̄innu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne, da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo

yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nunngu-i*.»³⁶ Molonɔ daa un juo piiye ti, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yon; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ cie dumaanɔ-na, ba fiinanɔ nel daama-na, ba saa wan-ma baa moloŋo huonɔŋu fanɔ-na.

Yesu duɔnya jina naacombilonɔ nanɔ-na
(*Matie 17.14-18; Marke 9.14-27*)

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire tannunɔ-na baa u *hāalābiemba-i. Nelpunɔ nanɔ jo u wulaa. ³⁸ Naacolɔ nanɔ waa ba hɔlma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Hāalātie, jande, ne mi biɛnɔ-i, u yaa u diei yon mi wulaa. ³⁹ *Jina dii u yunɔ-na. Duɔ sire-yuɔ dumandɛ-i, u tugol kaasɔŋ. Duɔ kaasɔŋ, jina mal-o u tuɔ tārā aa sāmpugaaru ta du hel u nunngu-na. Duɔ sire-yuɔ, u muliɛn-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi cāarā ŋ hāalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Fieɛ ku nuonɔ namaanɔ-i na sa hūu nelienɔ maama; na saa fa. Na daa niɛ sɪ mi ka tɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Jo baa ŋ biɛnɔ-i bande.» ⁴² Naacombilonɔ un kaa tuɔ piɛ Yesu-i, jina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii pāŋ tuɔ tārā. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor hel naacombilonɔ-na. U bi siremma yaa dumaanɔ-na u jarma-na. Wuɔ hā u to-i baa-yo. ⁴³ Nuamba manɔ waa hiere kuɔ ce-ba gbɛɛ. Wulawula wuɔ Diilonɔ hii, wulawula wuɔ Diilonɔ hii.

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(*Matie 17.22-23; Marke 9.30-32*)

Yesu āncemmanɔ taa ma ce nuamba-i hiere gbɛɛ dumaanɔ-na, wuɔ wanɔ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaanɔ na tūnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molonɔ-Biɛnɔ-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanɔ-i; ma yunɔ naa fuo-bei, ba saa gbāa da ba suɔ-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?
(*Matie 18.1-5; Marke 9.33-37*)

⁴⁶ Ku huonɔŋu-na, Yesu *hāalābiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ umanɔ nelbuɔ-i ba hɔlma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bisāmbilonɔ nanɔ jina u caanɔ-na aa naa wanɔ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Umanɔ duɔ ne muonɔ-i aa bel bisāmbilonɔ daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienɔ bilaa mei fɛɛ yaa-i; aa umanɔ duɔ bel muonɔ-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa umanɔ puɔraa-mi. Na saa da, umanɔ duɔ ce u fɛɛ cɛkūɔ na hɔlma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Nsāa wuɔ wanɔ baa-yo wuɔ: «Hāalātie, i daa naacolɔ nanɔ taa u bɪ ŋ yerre-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛnɔ-i, i ce u yan.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, umanɔ duɔ saa bigāanɔ-na, kutienɔ dii baa-na.»

Yesu kamma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilonɔ un ŋa naa saaya u hūu Yesu-i yinni manɔ nuɔ-i, ninɔ juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ kā *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔr nuamba ta u yaanɔ-na. Kutaamanɔ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiɛra wuɔ ba tigiinɔ cie-yo. ⁵³ Ŋga banɔ waa da ba cor kā Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hūu-ma u duɔ har ba nelle-na. ⁵⁴ Banɔ juɔ hi da-ma dumaanɔ-na, Sake-i baa Nsāa-i baa cira: «Itie, ŋ sa yan i ce Diilonɔ naar ko-ba wei?» ⁵⁵ Yesu wuɔ bir nuola-bei.†
⁵⁶ Aa ba cor ta ba kā nelle nande.

* 9:35 Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22 † 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaanɔ cor wei? *Molonɔ-Biɛnɔ saa jo duɔ ji ko nuamba, ŋga u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?
(*Matie 8.19-22*)

⁵⁷ Baŋ kãŋ hũmelle-na, naacolŋo naŋo gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

⁵⁸ Yesu gbɛ-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa bũɔrãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; ŋga terienɔgu si dii baa *Molon-Bienjo-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yunɔgu-i.»

⁵⁹ Aa naa miel waŋ baa unanjo-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolŋo gbɛ-yo wuɔ: «Yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

⁶⁰ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Yaŋ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ŋ kã ŋ ka ta ŋ wuɔra ŋ waŋ *Diilon-bãanɔgu maama-i baa nuɔmba-i.»

⁶¹ Unan wuɔ tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mɛi ka ta mi nyaanu-niɛ, ŋga yaŋ mi ka cãrã hũmelle-i cɪnɔgu-na igɛna.»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Ŋ saa da, uman duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miel u ne u huonɔgu-na, kutienjo sie gbãa guona Diilon-suonɔgu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo ba hãi

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo ba hãi a puɔr-ba ba hã-ba-hãi nilɛiŋa-na hiere baa terni maŋ un ŋa naa saaya u kã-niɛ, ba da ba ta u yaan-na. ² Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Dɪmma dii bɔi ŋga ma kartaamba saa ciinu. Cãarãŋ suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.»

³ Aa naa cira: «Miŋ puɔraa-na dumandɛ-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeinɔ, molo baa biɛ buɔra, molo baa bi biɛ naatɛnni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiɛra hũmelle-na wuɔ u jaal molonjo. ⁵ Da na ka suur cɪnɔgu maŋ nuɔ-i, maman dii cemma igɛna ma yaa daama, na cira: «Tiyãan dɛi.» ⁶ Da kuɔ yaafɛllentienjo dii cɪnɔgu fanɔgu-na, na jaalunɔgu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienɔgu maŋ nuɔ-i, na har na tɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kuman, na hũu na wuo. Da ba bi hã-na kuunyɔŋgu maŋ, na hũu na nyɔŋ. Maacembilonjo saaya baa u maacemma sully. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kuman, na hũu na wuo fiɛi. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-bãanɔgu piyaa-ba tɪ. ¹⁰ Ŋga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntɛnammu, na kã nellen-huɔŋga-na na ka cira: ¹¹ «I piri i nallu-i na nelle-na, ŋga maman dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilon-bãanɔgu piyaa tɪ.» ¹² Mi tũnu-nei, baman da ba saa ka hã-na muntɛnammu, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinɔgu maŋ nuɔ-i, un ka haa kuman kutaamba-na, ku ka balan yaŋ Sodɔmutaamba kũŋgu-i*.»

(*Matie 11.20-24*)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaanjo-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan namaanjo-i, sũlma haraa-nei! Gberɛ-weima maŋ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nilɛiŋa fanɔ taamba naa kũnna cuonɔgu ba fɛrɛŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonɔgor ba temma a pigãan wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i. ¹⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinɔgu maŋ nuɔ-i, un ka haa kuman nei, ku ka balan yaŋ Tiirtaamba kũŋgu-i baa Sidɔtaamba kũŋgu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaan namaanjo-i, na daa niɛ sɪ namei ka maar nuɔmba-i hiere wei? Na tãal na fɛrɛ; namei ka waa ba hieronjo-i hiere ba huon-nu.»

* **10:12** Sodɔmutaamba kũŋgu-i: Niɛŋ Miwaanjo jɪnamman-sebɛ-i-na (Genɛse) 19.24-28.

16 Aa naa wan baa un hielaa baman duo puor-ba wuo: «Da na ka, uman duo ka nu na nunni-i, kutieno nuo mei nungu yaa-i; uman duo ka ciina-nei, u ciinaana muomei. A ne da uman duo ciina muoŋo-i, u ciinaana uman puoraa-mi.»

17 *Pɔpuorbiemban kaa aa jo, ba jo ji ta ba nye da musɛmusɛ aa ta ba piye baa Yesu-i wuo: «Itie, halle baa *jinabaa-ba-i hiere, die piye baa-ba aa bi ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

18 Yesu wuo cira: «Mi daa *Sitani hilaa doro-i-na jo ji diire ŋaa diilon-nyiesimma. 19 Nieŋ, mi haa-na himma-i ninsoŋo na ta na gbã na fiɛna jɛnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigaarãŋo-i; a ce dumaanona biŋkũŋgu sie gbãa ce kuubabalaanŋu nei. 20 Na saa da! Kuman saaya ku fɛ na hõmmu-i ku'i si wuo *jinabaa-ba nuo na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suo wuo na yireiŋa nyegãan dii doro-i-na.»

Yesu huõŋga fle

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

21 Terduõŋgu fanŋu-na, *Diilon-Yalle paŋ ce Yesu huõŋga fɛ. Wuo cira: «Baba, nuonei Yuntien nuo doro-i-na baa hieɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huõŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebesuõtaamba-na, aa cer pigãan bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaalunŋu boi. Ninsoŋo, ŋ cie ŋ huõŋga yaa dumaanona Baba.»

22 Aa naa cira: «Mi To birii weima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuõŋo-na, molo sa suo Bepolŋo-i, aa da ma bi hel Bepolŋo-na baa un taaran u pigãan baman baa-yo, molo sa suo Tuõŋo-i.» 23 Aa naa bir fulnu u *hãalãbiamba-i ba kula wuo: «Naŋ dan kuman daaku-i, baman daan-kun ba yunni dõlaa. 24 Yaan mi tũnu-nei, *Diilopɔpuorbiemba boi baa fõŋgõtaamba boi taa ba taara ba da nan dan kuman, aa nu nan nun man, ŋga ba saa ji gbã†.»

Samariyeŋo naŋo maama

25 *Anjinamma pigãatieno naŋo sire yiera aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duo cure-yuo wuo: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma man sa tieŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

26 Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba nyegãan wuo nie *anjinamma-na?»

27 Naacolŋ wuo cira: «Ba ciera wuo: «*N saaya ŋ dõl Itieno-i Diilon-o-i baa ŋ huõŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i hiere, baa ŋ fõŋgõ-i hiere, baa ŋ anjõguõma-i hiere, aa ŋ bi dõl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dõl ŋ ferɛ dumaa.*»‡»

28 Yesu wuo cira: «Ma yaanŋa yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicɛlma man sa tieŋ dede-i.» § 29 Ŋga anjinamma pigãatieno tuo taara u pigãan Yesu-i wuo u nelma saa ka hieŋ-nu. U bir yuu-yo wuo: «Mi nanolŋo yaa hai?»

30 Yesu wuo sie-yo baa nel daama-i wuo: «Naacolŋo naŋo hilaa *Yerusalemu-i-na a tuo hiere u ka Yeriko. Un kaŋ hũmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hũu u bimbinni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanona, ba nanna-yuo aa ta. 31 *Diilojigãantieno naŋo tuo jo ji da-yo, u ciel cor aa yan-yo. 32 *Levitiyeŋo naŋo jo ji ce maaduõma. 33 *Samariyeŋo naŋo jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. 34 U yiera. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pãnni-i aa hure namma nie aa vaaya-nie. Un cie mafamma-i, kakũmuo waa baa-yo; u teten-yo haa-yo u kakũmuo-i-na a ka baa-yo niraan-munharmu nammu-na ka migãan bel-o fafamma. 35 Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbienã * hã terientieno-i, wuo u hũu u tuo bel jeiŋo-i, kere

† 10:24 Nieŋ Pier die. 1.10-12. ‡ 10:27 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § 10:28 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * 10:35 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuo: «Wuo hiel *deniebaa-ba hã hã terientieno-i.»

fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanɔ u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu añjinamma pigãatienjo-i wuɔ: «Nan huɔnga-na, balan daaba-i ba siei-i-na, hayo-i nie jeiŋ daayo-i wuɔ u nanolŋo?»

³⁷ Anjinamma pigãatienjo wuɔ cira: «Umanj cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kã ŋ ka ta ŋ ce dumɛi!»

Neliɛŋŋ saaya u par maman

³⁸ Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalãbiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cienjo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hãanjo waa, ba taa ba bĩ-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tiena Yesu caanɔgu-na tuɔ nu u tuɔ piiye. ⁴⁰ A ne da huɔngu fangu-na, Marti yaanɔ naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãanjoŋ yaan mi ta mi gonya mi da-mi-diei nanj daa ku biyaa wei? N sa wan baa-yo u jo ji kãyã-mie wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, ŋ huɔnga yuu baa nelma bɔi, ku'i cie ŋ yaanɔga huol huolŋ daama temma-i. ⁴² Neliɛŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne weima diei par. Dan'a ŋ par, ŋ ne maman faa. Maariŋ paraa maman, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigãan u hãalãbiemba-i ban cãrãŋ Diilonjo-i dumaa (Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiinɔgu nanɔgu-na, Yesu waa terienɔgu nanɔgu-na tuɔ cãrã Diilonjo-i. Uŋ juɔ cãrã tĩ, u *hãalãbilonjo nanjo wan baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yie i tie cãrã Diilonjo-i ŋaa Nsãa uŋ hãalãayã u hãalãbiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diilonjo-i, cieraŋ: <I To nuɔ,

yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonjo nuɔŋo-i.

Pa ŋ bãanɔgu-i yie.

³ Ta ŋ hã-ye niiwuoni-i yinni man joŋ.

⁴ Umanj duɔ cãl miɛŋo-i i ce-yo jande.

Die bi cãl-ni ŋ ce-ye jande;

ŋ baa gãŋ baa-ye.

Baa yaŋ weima gbãa tãal-e dii-ye kuubabalaanɔgu cemma-na.»»

⁵ Uŋ waan mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanjo-na, umanj duɔ sire kã u jienjo nanj wulaa isuɔhollen ka tuɔ muo dũngu-i yuɔ, wuɔ u sire hã-yo niiwuoni,

⁶ keɛ u jienjo nanjo haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonɔgu duɔ hã-yo. ⁷ U jienjo tie dii dũngu-na aa cira: «Baa mulien-muɔ; mi gaala tĩ baa mi bisãlmba-i aa dũngu tiraa gbonu, mi sie gbãa sire da mi bie niiwuoni hã-ni.» ⁸ Yaan mi tũnu-nei, naacolŋ duɔ cor tuɔ muo dũngu-i, u jienjo duɔ fie'a u saa ne ba jiesinni-i aa sire, uŋ muo u huol u yaan-na u ka sire hã-yo uŋ taaranj nimanj hiere.

⁹ «Yaan mi tũnu-nei: Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayan! Na ka da. Bieŋ! Ba ka sie-na. ¹⁰ Umanj cãarãŋ ba hã u yaa-i, umanj taaraayan u yaa daan, aa umanj bieŋ ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai moloŋ bieŋo-i duɔ cãrã teterienjo u wulaa, u yaŋ-yo aa bel jienjo hã-yo? ¹² Sisɔ duɔ cãrã cumelle, u yaŋ-yo aa bel namienjo hã-yo? ¹³ Namaa namanj balaan, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i bimbifafanni, ku ce nie aa na To-i dɔɔɔ-i-na, bamanj cãarãŋ u *Yalle-i u sie hã-ba baa-de?»

Yesu hilaa baa u himma-i hie? (Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)

14 Yiingu nangu-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nano-i naacolɔo nano-na. Jina wuɔ ciɛ naacolɔo-i bobo. Un juɔ hel, naacolɔo don tuɔ piye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. 15 Banamba ta ba piye wuɔ: «Jina ba yuntienɔ-i *Belsebul* yaa hãa-yo himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.» 16 Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonɔ puɔraa u yaa-i, u ce bɪŋkũngu pigãan-ba ba ne. 17 Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlen-baan namaanɔ-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. 18 Namaa nan ciɛra wuɔ Belsebul hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hãa, *Sitãni duɔ tuɔ gãŋ baa fuɔ fɛɛŋ baamba-i, u fɔŋgũɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? 19 Sitãni duɔ hã-muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloŋo-i hãa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. 20 Muɔ fuɔ, Weimantienɔ yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigãan wuɔ *Diilon-bãangu paa-nei ti.

21 «Fɔŋgũtienɔ man jiena kuumuonɔ u caan-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa siɛ suur-yuɔ. 22 Nga uman fɔŋgũɔ-i jienya fuɔ wuonɔ-i duɔ jo, un haa u nanɔa u kuumuonɔ man nuɔ-i, u hũu-ku aa biera u bimbinni-i hiere calnu-niɛ hã nuɔmba.

23 «Uman duɔ uu si dii baa-mi, kutienɔ bigãan-mi, aa uman duɔ u sa tigiin baa-mi, u pisallã.»

(Matie 12.43-45)

24 «*Jina duɔ hel moloŋo-na, u kã ka tuɔ wuɔra u bɪŋ hien-nu duɔ taara muntienammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercolommu-na.» 25 Aa bi bir. Duɔ kã ka da kutienɔ gbuu migãan u huɔnga-i da welewele aa tigiin-ka, 26 u bir ka bi u najinabaa niehãi, baman balaan yan ufanɔ-i, ba jo ji suur tiena-kei. Da ba jo ji waa dumaanɔ-na, ku migãan balan kutienɔ-na a yan dielã-kũngu-i.»

27 Yesu taa u wan mafamma-i, ciɛnɔ nano piye da gbagaga nuɔmba-na wuɔ: «Ciɛnɔ man huɔn-ni aa fiɛ-ni u yungu dɔlaa!» 28 Yesu wuɔ yan aa gbɛ-yo wuɔ: «Cira, baman nuɔn Diilon-nelma-i aa wuɔ ma hũmelle-i ba yunni dɔlaa.»

Nuɔmba ciɛra Yesu ce bɪŋkũngu ba ne

(Matie 12.38-42)

29 Nuɔmban gbuu ji ta ba ciinu huɔngu man nuɔ-i Yesu caangu-na, wuɔ cira: «Fieɛ ku nuɔn namaanɔ-i na saa fa; na ciɛra mi ce bɪŋkũngu hã na ne. Nga bɪŋkũngu sa ce dii hã-na, man daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. 30 Yonasi waa kuman Ninivetaamba wulaa†, *Molon-Bienɔ ka waa kufangu temma yaa-i namaa na wulaa. 31 Gɛŋgeryiingu-na, Seba nellentienɔ ka da nunɔgu fieɛ ku nuɔn namaanɔ-na. Fuɔ siire termaan daaku-na a karnu nilienɔ-i hiere duɔ ji nu *Salomɔ nelma-i‡, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nunɔgu-i. 32 Ninivetaamba nuɔ Yonasi nunɔgu-i aa nanna ba cilɔbabalaŋo-i§, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na siɛ nu u nunɔgu-i. Terienɔ fangu-na, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cãlãa cemma.»

Fitin-gbãnalãangu

(Matie 5.15; 6.22-23)

33 «Molo sa celien fitinuɔ-i aa fuo-yo, sisɔ aa ce bɪŋkũngu cure-yuɔ. Da ŋ celien-yo, ŋ haa-yo dɔrɔ dũŋ-huɔnga ce cerre hiere. 34 Neliɛn nuɔ ŋ yufienɔ yaa nan fɛɛŋ kerre fitinuɔ-i. N yufien da a fa, ŋ waa cecerma-na; ŋa ŋ yufien da

* 11:15 *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul. † 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jãmatigi ba sebedielãno (1 Rois) 10.1-10 § 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10

a saa fa, η waa kukulma-na. ³⁵ Terienḡu fanḡu-na, gbāḡ fitinuᵋ maḡ dii baa-ni u baa ji diḡ aa yaḡ-ni. ³⁶ Da η waa hiere cecerma-na, η biḡkūḡu diei si dii kukulma-na, η ka waa ḡaa η suurii fitiḡ-dūḡ-nu.»

Yesu haa cālmuo Farisēbaa-ba-na
(*Matie 23.1-36; Marke 12.38-40*)

³⁷ Yesuḡ juᵋ piiye ti, *Farisēyiēḡo naḡo bi-yo wuo ba ka wuo niiwuoni u ciḡḡu-na. Yesu wuo kā ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uḡ ḡa u saa saara u nammu-i aa suᵋ duᵋ wuo niiwuoni-i, kuᵋ ce Farisēyiēḡ daayo-i gbere. ³⁹ Yesu wuo gbē-yo wuo: «Farisēbaa namaaḡo-i, naa dii ḡaa nelieḡo maḡ saaraa kalni honni-i aa yaḡ ni hōmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaḡ na kūᵋma yaa da welewele aa na hōmmu yu baa cuosinni baa balaḡḡu. ⁴⁰ Mimiēl namaa temma-i daana-i, umaḡ ciē huḡḡu-i u'i saa ce huḡḡa-i wēi? ⁴¹ Firiinunḡ na hōmmu-i baa sūntaamba-i η ka da na birii nuᵋfafaḡ namaa.

⁴² «Farisēbaa namaaḡo-i, sūlma haraa-nei; da na ce na dii Diiloḡo *yufelle-i ka cor baa niifiēlu-i du sīnni-na hiere aa na sie bi ce kumaḡ vii, na sie bi tiraa dōl Diiloḡo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igēna aa suᵋ haa manamma-i ma dōrᵋ.

⁴³ «Farisēbaa namaaḡo-i, sūlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhāalādūḡḡu-na, na taara na tiēna yaḡ-na. Na taara da na waa nuᵋmba-na, ba ta ba piē ba jaal-na. ⁴⁴ Sūlma haraa-nei; naa dii ḡaa ciḡcuᵋḡa maḡ gbuyaanu, nuᵋmba saa suᵋ wuo munterbabalammu, ba ta ba wuo ba cor a dōrᵋ.»

⁴⁵ *Anḡinamma pigāatiēḡo naḡo gbē-yo wuo: «Hāalātie, da η ta η piiye de-i-na, ma sī η bi tuora miē fere-i ke?»

⁴⁶ Yesu wuo cira: «Anḡinamma pigāataaḡ namaaḡo-i, sūlma bi haraa-nei; da na ce na biē conḡorni maḡ nelie sie gbāa tūu-ni a hā nuᵋmba-i wuo ba tūu, aa na sie bi bel ba tūu. ⁴⁷ Sūlma haraa-nei; na biḡcuᵋmbaḡ kuᵋ *Diilopᵋpuᵋrbiemba maḡ, na siire ta na ma ba ciḡcuᵋḡa-i. ⁴⁸ Naḡ ciē mafamma-i, kuu dii ḡaa na pigāaḡ wuo na biḡcuᵋmbaḡ ciē kumaḡ ku faa. Bafamba kuᵋ Diilopᵋpuᵋrbiemba-i aa namaa ta na ma ba ciḡcuᵋḡa-i. ⁴⁹ Ku'i ciē Diiloḡ uḡ suᵋ wēima-i hiere, u waḡ-ma gbar-ma wuo: «Mi ka saan mi pᵋpuᵋrbiemba namba hā-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpāncōlgū.» ⁵⁰ Diilopᵋpuᵋrbiemba maḡ baḡ kuᵋ-ba a dōḡ dii miwaanḡo domma-na, Diiloḡo kaa yuu fiēfiē ku nuᵋḡ namaaḡo-i kumaḡ ciē na ko-ba. ⁵¹ Yaḡ mi tūnu-nei, baḡ kuᵋ Abel* aa ko bamaḡ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maḡ baḡ kuᵋ-yo mumbuolmuḡ-terienḡu hōlma-na baa *Diilodubuᵋ-i, ba kaa yuu-na kumaḡ ciē na ko-ba.

⁵² «Anḡinamma pigāataaḡ namaaḡo-i, sūlma haraa-nei! Naḡ fuyaa mamaḡ gbāa ce nuᵋmba suᵋ Diiloḡo-i; naa dii ḡaa nelieḡo maḡ gbuᵋnu dūḡḡu aa fuo diele-i. Fuᵋ sie suur aa bamaḡ taaraayaḡ ba suur u sie bi yaḡ ba da suur.»

⁵³ Yesuḡ juᵋ hel juwuoterienḡu-na, anḡinamma pigāataamba-i baa Farisēbaa-ba jo ji yu-yuᵋ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bōi ⁵⁴ wuo sī u ka piiye cāl ba da āntāalāmma haa-yuᵋ.

12

Umaḡ saaya kaalāmma
(*Matie 10.26-33*)

¹ Yesuḡ taa u piiye baa *Farisēbaa-ba-i, nuᵋḡ baa kūᵋl ba-naa jo ji yu-yuᵋ. Wuᵋ waḡ baa u *hāalābiemba-i wuo: «Bilaḡ na fere Farisē ba dawᵋruᵋ-i-na;

* **11:51** Miwaanḡo ḡinammaḡ-sebe (Genēse) 4.8 † **11:51** Ancōlammaḡ-sebehāalḡo (2 Chroniques) 24.20-22

uu dii ŋaa konsiini. Baa na yaŋ ba ji celieŋ-na baa-yo. ² Nelma maŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo waŋ mamaŋ, ma ka nu.

⁴ «Mi jēnaaŋ namaa, yaaŋ mi tūnu-ŋei, baa na ta na kālā umaŋ gbāa ko-na yoŋ aa u siε gbāa ce kuaŋgu ŋei. ⁵ Mi ka pigāaŋ-na naŋ saaya na ta na kālā umaŋ. Na saaya na ta na kālā Diiloŋo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa dii-ni dāamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na kālā u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigālāamba ndii warbieŋa hāi yoŋ wēi? A ne da u diei maama sa karaanu Diiloŋo-i. ⁷ Halle na yukuŋsinni maŋ daani-i, Diiloŋo kaaŋ-ni hiere. Terieŋgu faŋgu-na, baa na ta na tie holle; na bōyaa tigālāamba-na titirre.

⁸ «Mi tūnu-ŋei: Umaŋ duŋ yiera-mei nuŋmba yaaŋga-na wuŋ mei wuoŋo, *Moloŋ-Bieŋo kaa yiera-mei *dɔrɔpɔuɔrbiemba yaaŋga-na wuŋ kutieŋo-i fuŋ bi wuoŋo. ⁹ Ŋga umaŋ duŋ ciina-mie nuŋmba yaaŋga-na, Moloŋ-Bieŋo kaa bi ciina kutieŋo-i dɔrɔpɔuɔrbiemba yaaŋga-na. ¹⁰ Umaŋ duŋ waŋ noparaaŋ-āndaŋgu baa Moloŋ-Bieŋo-i, jande gbāa ce kutieŋo-na, ŋga umaŋ duŋ waŋ noparaaŋ-āndaŋgu baa *Diiloŋ-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutieŋo-na. ¹¹ Da ba bī-na yiŋgu yiŋgu *Diilonelhāalādūnni-na, siŋ yaataamba wulaa, siŋ fāamaaŋ ba terieŋ-nu; baa na yaŋ na hōmmu cu wuŋ na siε ka suŋ naŋ ka waŋ mamaŋ a kor. ¹² Da na ka hi, Diiloŋ-Yalle ka pigāaŋ-na naŋ saaya na waŋ mamaŋ.»

Weiŋo maŋ milāaŋ u gbānalāaŋgu

¹³ Yesuŋ taa u piiye, naacolŋo naŋo tīε dii nuŋmba-na aa gbē-yo wuŋ: «Hāalātie, waŋ baa mi mɔlō-i u yaŋ i calnu i to ciilunŋu-i.»

¹⁴ Yesu wuŋ cira: «Mi jīε, hai juŋ haa-mi geŋgertie muŋ na yuŋgu-na, siŋ caltie muŋ, mi da mi cal namaa ciilunŋu?» ¹⁵ Aa naa waŋ baa nuŋmba-i hiere wuŋ: «Bilaaŋ na fεε, baa na yaŋ gbeŋ-maama yu na hōmmu-i ji cor. Na suyaa wuŋ nelieŋ nuŋ da ŋ fie waa weiŋ nuŋ nie nie, ŋ weisinni siε gbāa haa kuaŋgu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuŋ: «Belle nande-na, weiŋo naŋo dīmma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuŋ piiye u huŋ-na wuŋ: «Mundiimu sī baa-mi, mi ka ce dīŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa jī cira: «Mi suyaa miŋ ka ce kuaŋ. Mi ka muonu mi inŋgōbaa-ba-i aa ma bōmbōŋ-baamba a dii-ma baa mi nagāŋ-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gbāa ce mafamma-i, mi dīmmaŋ ciinu, mi ka tīεna ta mi wuo yoŋ aa ta mi nyŋ, aa bi ta mi ce mi bāaŋgu-i. Mi ka ce bieŋa bōi, mi siε guona.» ²⁰ Diiloŋo gbē-yo wuŋ: «Ŋ milāaŋ ŋ sa cē, isuŋ daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, niŋ daa dīmma maŋ daama-i ma ka ce hai maama-i?»

²¹ Yesu wuŋ cira: «Kuuduŋgu yaa baa bamaŋ gbaraŋ ba nyaanu miwaaŋ daayo weisinni-i aa yaŋ Diiloŋ-niini-i.»

Hɔcugbāŋgbālānde (Matie 6.25-34)

²² Ku huŋgu-na, Yesu wuŋ gbē u *hāalābiemba-i wuŋ: «Da mi ta mi piiye baa-na wuŋ na baa tie holle baa na niwuoniŋ-kūŋgu-i, baa na niidiiniŋ-kūŋgu-i; ²³ kuu dii ŋaa nelieŋ nuŋ ŋ yuŋgu bōyaa niwuoni-na aa ŋ kōma bōyaa niidiini-na. ²⁴ Nieŋ huriimba-i! Ba sa guona, aa inŋgōbaa-ba bi sī baa-ba, ŋga Diiloŋo hā ba ta ba wuŋ. Na saa buŋ huriimba-na titirre wēi? ²⁵ Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i hiere u gbāa naara kuaŋgu u yinni-na? ²⁶ Ku fōŋgūŋ ŋ'a uu si dii-ŋei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i ciε na hōmmu ta mu cu baa na niwuoniŋ-kūŋgu-i baa na niidiiniŋ-kūŋgu-i? ²⁷ Nieŋ pūlmaŋ puŋ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sū joŋgorbaa. Mi tūnu-ŋei, halle *Salomō-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompanŋa maŋ faa yaŋ pūlma-i dede. ²⁸ Hiεŋgu maŋ hiεŋgu, Diiloŋ duŋ diyaa-kuŋ fafamma nyuŋgo-i-na diyaaŋ daama temma-i, aa bisinuŋ dāamu

waa da mu caa-ku; namaa naman nelbilien namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanɗa-i Diilonɗo-na ku haama. ²⁹ Baa na yan na hɔmmu ta mu cu baa na niiwuoni-kɔngu-i. Baa na ta na hel na jɔguɔn-ma. ³⁰ Baman sa suyaan Diilonɗo-i, ba yaa gbagbaraayan nifanni huon-nu. Namaa To suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³¹ Yaan u maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna, na ka da u haa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baan namaa naman nuɔ mi babimuɔ-i, baa na yan korma da-na. Ku dɔlaanu na To-i u hã-na u nelle-i. ³³ Suoraan na nagãn-niini-i aa na hã sũntaamba baa gbeina fanja-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ŋaa na tieraaaya gbeibuɔ jina *Diilon-nelle-na. Gbeina fanja sa ji tĩ dede, a sa bi ji kã terienɗu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terienɗu-na, nyei bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Nelien nuɔ nin tieraaaya kusuɔn-nu ŋ huɔnga dii kusuɔn-nu'i.»

Baa na gonya duɔfɔmmu

³⁵ «Tigiin na fɛɛ, baa na yan na fitimbaa-ba diŋ. ³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacembiemba man ba yuntienɗo kãa bilohiyãlle aa ba tiena ta ba cie u jomma-i wuɔ duɔ jo ba hĩl dumelle-i hã-yo. ³⁷ Ba yuntien duɔ jo ji da ba saa kor duɔfɔn, ba yunni dɔlaa. Mi tũnu-nei, ŋ da ba yuntienɗo biyaa maacemman-jonɗoruo dii, aa ce ba tiena u hã-ba niiwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fiɛ jo isuɔhollen, sisɔ cuo kaalman-caan-nu, a jo ji da ba saa duɔfɔn, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huɔngu man nuɔ-i, ŋ sie yan u ji kanu ŋ dũngu-i. ⁴⁰ Namaa fɛɛ-i nan'a na saa tiena baa-ma wuɔ *Molon-Bienɗo ka jo huɔngu man nuɔ-i, u jo huɔngu fanɗu'i nuɔ-i. Terienɗu fanɗu-na, na saaya na tigiin na fɛɛ.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuɔ: «Itie, gbãnalãan daaku vii *hãalãbien mie yon wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Da ŋ nu wuɔ maacembilonɗo man vii, aa tuɔ cɛ, u yaa uman u yuntienɗo kãa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hã u namaacembiemba namba-i niiwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntien duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i man saaya ma ce dumaa, fuɔ yungu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tũnu-nei, u yuntienɗo ka haa-yo u nagãn-niini yun-nu hiere. ⁴⁵ Nga duɔ da nie sĩ u yuntienɗo sie bir jo fiɛfiɛ, aa don tuɔ muo u namaacembiemba-i, ku bemba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyɔn u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tiena baa yiingu man maama-i, baa huɔngu man maama-i, u yuntienɗo jo huɔngu fanɗu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaanɗo-na, uŋ ka haa kuman yuɔ, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa baman sa nuɔn Diilon-nungu-i ban ceŋ-ban dumaa.

⁴⁷ «Maacembilonɗo man suyaa u yuntienɗon taaran kuman, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuɔ. ⁴⁸ Nga maacembilonɗo man sa suyaan u yuntienɗon taaran kuman, duɔ ce manan saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hã nuɔni man bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hã nuɔni man bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nunɗu fanɗu-i.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle (Matie 10.34-36)

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dãamu'i hĩema-na. Mi taara dãan daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔnga sie gbãa tiena terduɔn-nu.

⁵¹ «Na daa nie sĩ mi juɔ baa yaafɛlle'i hĩema-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka don ta ba gãn dũnni dũnni. Baman da ba waa ba ndii ba dũngu-na, ba siei ka ta ba gãn baa ba hãi aa ba hãi bi ta ba gãn baa ba siei. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gãn baa bepuɔmba-i; bepuɔmba bi ta ba gãn baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gãn baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gãn

baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba gān baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gān baa hūyāamba-i*.»

(*Matie 16.2-3*)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diilonɔ biilii, na cira: <U ka dāa>, aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūngu-na, na cira: <Babāngu ka waa>, aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonɔ yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yungu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Molon cēmɛl da di waa-niɛ, aa kutienɔ bī-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sī, duɔ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpannintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nɛi, da ba dii-ni kaso-ina, da ŋ saa ji pā ŋ cēmelle tī hiere, ŋ cɛraa ŋ da muŋhelmu.»

13

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ wan nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niɛ sī Galiletaan daaban kuu kuliingu maŋ, ku pigāan wuɔ ba yaa balaan yan Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔngu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cīncieluo niisɛi maŋ Siloe dujaataama nan cii haa-bei ko-ba, na daa niɛ sī ba yaa balaan yan Yerusalemutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔngu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nanɔ diyaa *ɛrɛsɛ-suonɔ, aa sū *yensāanɔ kuu. Yiingu nanɔ-na, u jo ji taara u saa da belle kuu. ⁷ U wan baa u maacembilonɔ-i wuɔ: <Biena siɛi yaa dɛ-i tibiin daaku sa maŋ. Jā-ku ŋ nanna! Ku tīyāa ta ku bōnɔŋ hīɛma-i gbāngbāŋ.> ⁸ Maacembilonɔ gbɛ-yo wuɔ: <Yan ku cōnu bende-i-na; mi ka hīŋ ku yungu-i aa dii hūɔngu ne ⁹ sī ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jā-ku nanna.»

Yesu siire ciɛŋo nanɔ yitīenanɔngu-na

¹⁰ *Yitīenanɔ nanɔ-na, Yesu kāa *Diilonelhāalādūngu nanɔ-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigāan nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciɛŋo nanɔ waa baa-ba dūngu-na, *jīna waa u yungu-na a ce-yo jeiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bien cīncieluo baa niisɛi waa belle fande-na. U saa gbāa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bī u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ jarma taa-niɛ.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Ciɛŋ wuɔ bi pāŋ ciir yiɛra derre! Uŋ ciirii yiɛra dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yitīenanɔngu-na, ku saa dɔlnu Diilonelhāalādūngu yuntienɔ-i, wuɔ tuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saaholma-na*; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nɛi na jarma-na; bige-i ciɛ na sire jo yitīenanɔngu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i! Namaanɔ-na, niintaamba-i baa kakūntaamba-i, da ku waa yitīenanɔngu-i ba sa kā baa-ba ba ka nyɔŋ hūmma wei? ¹⁶ Aa ciɛŋo maŋ daayo-i, ma sī *Abiramu hāayɛlŋo nanɔ-i kɛ? *Sitāniŋ ciɛ-yo jeiŋo ku bien cīncieluo baa niisɛi yaa dɛ-i. Miŋ daa-yo, mii naa yan-yo baa u jarma-i wuɔ yitīenanɔngu wei?»

* **12:53** Mise (Michée) 7.6 * **13:14** Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.9-10; Anjīnamma tiyemmaŋ-sebɛ 5.13-14

17 Yesu bigaarāamba waa nuɔmba hɔlma-na. Uŋ piiye dumaanɔ-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dɔlɔnu nuɔmba-i hiere.

Diilon-bāanɔ doŋ tēntēŋ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

18 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbāa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? 19 Mi gbāa saa-ni baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiŋgu, huriimba ta ba jo ba sɛ kamma ku negemmu-na.»

20 Aa tiraa cira: «Mi gbāa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? 21 Mi gbāa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farniŋ-jūmmu-i kolloyufieŋa siɛi baa-ni; ni sire ce jūmmu nyurā.»

Hūmelle maŋ kaaŋ Diilon-nelle-na

(Matie 7.13-14,21-23)

22 Yesu wuɔ cor tuɔ suur nilɛiŋa-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i u kā *Yerusalemu-i-na. 23 Naacolɔ naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba maŋ ka suur Diilon-nelle-na ba siɛ ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: 24 «Gbāan kpelle na suur baa dumelle maŋ wullu diele yaa-i. Mi tūnu-nei, nuɔmba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋa ba siɛ gbāa. 25 Dumellentiŋ duɔ ji sire a gbonu dūŋgu-i aa yaŋ namaa naman gōŋgūonɔgu-na, na ka doŋ ta na muo dūŋgu-i aa ta na piiye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hɪl dūŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

26 «Kufanɔgu huonɔgu-na, na ka doŋ ta na piiye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuo aa tie nyon baa nuonɛi wei? Nuonɛi saa ta ŋ wuɔra ŋ waŋ Diilon-nelma-i ŋ pigāan-ye nilɛiŋa-na wei?»

27 «U ka bir waŋ baa-na wuɔ: «Kāan na halan mi caan-nu, mi sa suɔ-na, na hieronɔ-i hiere āmbabalmanciraan namaa.» 28 Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaanɔ-i wuɔ na siɛ da suur, na hɔmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal. 29 Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u kalle-na ji ta ba wuo aa ta ba nyon. 30 Huonɔgu fanɔgu-na, baman dii huonɔgu-na fiefiɛ-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa baman dii yaanɔga-na, banamba ka bir tie huon-nu.»

(Matie 23.37-39)

31 Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huonɔgu maŋ nuɔ-i, *Farisɛbaa-ba namba piɛ u caan-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «*Erɔdi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na ŋ kā yanɔga nanɔga!»

32 Yesu wuɔ cira: «Kāan na ka waŋ baa jumɛliɛnɔ fanɔ-i wuɔ nyunɔgo-i baa bisinuɔ-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakūŋgu-i, mi bāl mi maacemma-i. 33 Ŋa nyunɔgo-i baa bisinuɔ-i baa daakūŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonɔ saa saaya u ku yanɔga nanɔga.»

34 Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuon Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilon duɔ saan uman hā-na, na naŋ kutienɔ-i baa tāmpɛlɛiŋa ko-yo. Mei cie ji gbɛ. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kūnanon tigiin u biemba-i dumaa aa pūl-bei, ŋa na saa hūu-ma. 35 Diilonɔ ka yaŋ na nelle-i hā-na. Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itien uŋ saan uman u jo, Diilo baa-yo» na siɛ tiraa da mi yufelle.»

14

Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ cie kalle aa bi Yesu-i

† 13:19 Mutardi-belle dii cekūo ŋaa sɔrhɛbelle.

1 *Yitienangu nanɔ-*na*, Yesu kãa *Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ dumelle-*na* ba da ba ka wuo niwuoni. Nuamba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-*i* wuo sɪ u ka ce cãl. 2 A ne da naacolɔ nanɔ waa u yaanga-*na*, kũnyurãmmaɲ-jarma waa-yuɔ. 3 Wuo yuu *ãnjɪamma pigãataamba-*i* baa Farisɛbaa-*ba-i* wuo: «A saa baa miɛ Diilon-*hũmelle-i*, da ɲ sire jeiɲo yitienangu-*na* ku faa waa ku saa fa?» 4 Ba saa sen sũnuɲgu yuɔ. Wuo bel naacolɔ-*i* a sire-yuɔ u jarma-*na*, aa naa ce u kũɲ.

5 Naacolɲ un taa, wuo tiraa yuu-*ba* wuo: «Namaaɲo-*na*, umaɲ biɲo-*i* duɔ par suur hũnfuon-*nu* yitienangu-*na*, kutienɔ yan-*yo* dii wuo yitienangu wei? Da ku fiɛ waa u niɲo, u yan-*yo* dii hũnfuon-*na* wuo yitienangu-*na* wei?» 6 Ba saa da mumpiiyemmu.

7 Baɲ biɛ bamaɲ kãlle-*na*, Yesu wuo ne da umaɲ duɔ jo, u tuɔ taara u tiena yaan-*na*. Wuo wan baa-*ba* wuo: 8 «Molon duɔ bi-*ni* u kãlle-*na*, da ɲ kã, baa wuɔya ɲ ka tiena yaanga-*na*. Un biɛ bamaɲ, kunie sɪ unaa maaraa nuɔɲo-*i* ɲ sa suɔ. 9 Da ɲ kã ka tiena yaanga-*na*, kãllentienɔ duɔ ka jo ji cira ɲ sire ka tiena huon-*nu* aa hã unanɔ teterre fande-*i*, ɲ yaanga ka ce wullu. 10 Da ba bi-*ni*, da ɲ kã, tiena huon-*nu*. Ku yaa umaɲ biɛ-*na* duɔ ka jo ji da-*ni* huon-*na*, u ka cira: «Mi jɛ, sire ɲ ji tiena yaan-*na*.» Kufanɲu huon-*na*, u ka ce-*ni* bɔi nuamba-*na*. 11 Umaɲ duɔ tuɔ tetɛɲ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ, ɲga umaɲ duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tetɛɲ-*yo*.»

12 Mafammaɲ curaa, wuo wan baa umaɲ taa u ce kãlle-*i* wuo: «Da ɲ ta ɲ ce kãlle-*i*, ku saa saaya ɲ bi ɲ jẽnaamba yon, baa ɲ hãmba, baa ɲ huraamba, baa ɲ caantaamba maɲ waamba-*i*. Da ɲ bi ba yaa yon, yiɲgu dii baa yiɲgu, bafamba ka bi ce aa bi-*ni*. Niɲ cie ãnfamma maɲ bei, ma sãlaangu ka suu yiɲgu fanɲu-*na*. 13 Da ɲ'a ɲ ce kãlle-*i*, ɲ saaya ɲ bi baa sũntaamba-*i*, baa jaamba-*i*, baa murgubaa-*ba-i*, baa yiriemba-*i*. 14 Bafamba siɛ gbãa pã ɲ babimuɔ sullu-*i* hã-*ni*. Diilonɔ'i kaa pã-*ni* un ka sire nelviimba-*i* yiɲgu maɲ nuɔ-*i*. A ce dumaanɔ-*na* ɲ yunɲu ka dɔl.»

15 Naacolɔ nanɔ waa tuɔ wuo baa-*ba*, un juɔ nu nel daama-*i*, wuo gbɛ Yesu-*i* wuo: «Jaa bamaɲ ka da wuo niwuoni-*i* *Diilon-*nelle-na* ba yunni ka dɔl dumei!»

16 Yesu wuo nan gbãnalãan daaku-*i* baa-*yo* wuo: «Naacolɔ nanɔ taa u ce kãlle aa tũnu nuamba bɔi. 17 Niiwuoniɲ-huonɲun juɔ hi, u puɔr u maacembilonɔ-*i* wuo u ka bi-*ba*. 18 Maacembilon duɔ kã ka bi umaɲ, kutienɔ gbɛ-*yo* wuo u siɛ gbãa kã. Diɛlã-wuonɔ gbɛ-*yo* wuo: «Mi sãa suonɲu, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã ɲ ka wan baa ɲ yuntienɔ-*i* wuo u ce jande mi siɛ gbãa hi baa-*na*.» 19 U cor kã unanɔ wulaa, fuɔ ka gbɛ-*yo* wuo: «Mi sãa niikũrãamba duɔɲa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-*ba* ne. Kã ɲ ka wan baa ɲ yuntienɔ-*i* wuo u ce jande kɛɛ mi siɛ gbãa hi baa-*na*.» 20 U cor kã unanɔ wulaa, fuɔ ka tiraa gbɛ-*yo* wuo: «Mi jãa cienɔ felemma mi siɛ gbãa hi baa-*na*.»

21 «Maacembilonɔ bir kã ka tũnu u yuntienɔ-*i* baa-*ma*. U yuntienɔ huonɲa pãɲ guɔla, u wan baa-*yo* wuo: «Baa tiena; bir ɲ kã nellen-huonɲa-*na* ɲ ka bi sũntaamba-*i* baa nagãduɔlbaa-*ba-i* baa yiriemba-*i* baa murgubaa-*ba-i* ba jo.» 22 Maacembilonɔ bir ta. Un kãa aa bir jo kufanɲu-*i*, u jo ji wan baa u yuntienɔ-*i* wuo: «Mi biɛ nuamba jo, ɲga muntienammu tiyãa yogo.» 23 U yuntienɔ tiraa wan baa-*yo* wuo: «Bir ɲ kã sonniɲ-hũmienɲa-*na* ɲ ka gbãɲ baa nuamba-*i* ba jo ji yu mi dũɲgu-*i*. 24 Yaan mi tũnu-*nei*, miɲ biɛ bamaɲ diɛlũ-*i*-*na*, ba siɛ da wuo mi niwuoni-*i*.»

*Ƴ saaya ɲ ce bige-*i* igẽna aa suɔ cu Yesu huon-*nu*?
(Matie 10.37-38)*

²⁵ Nuɔmba bɔi baa cuu Yesu huonɔ-nu ta ba kã *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ wanɔ baa-ba wuɔ: ²⁶ «Nuɔni manɔ da ɲ ta ɲ nyaanu-miɛ, ɲ saaya ɲ ce-mi bɔlbɔl ɲ to-i-na, baa ɲ nyu-i-na, baa ɲ ciɛɲo-na, baa ɲ bisɔlmba-na, baa ɲ hɔmba-na, baa ɲ mɔlbaa-ba-na, baa ɲ tũɔbaa-ba-na, halle baa nanɔ fɛrɛ-i-na. Ni ma'i sɪ, ɲ siɛ gbãa cu mi huonɔ-nu. ²⁷ Aa nuɔni manɔ da ɲ'a ɲ sa siɛ muliɛma-i baa kuliɲgu-i, ɲ siɛ gbãa cu mi huonɔ-nu. ²⁸ Na hɔlma-na, umanɔ duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tɛna igɛna a ne dũɲguɲ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeɲa manɔ dii baa-yo a ka gbãa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sɪ, duɔ jina ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nye-yo ³⁰ aa ta ba piiye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolɲ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduɔɲgu yaa-i baa nellentienɔ manɔ dii baa sorosibaa neifienɔ ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienɔ manɔ dii baa sorosibaa neifienɔ-cɪncieluo, u saaya u tɛna igɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienɔ ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifienɔ-cɪncieluo-i. ³² Duɔ da u siɛ gbãa, ɲ da u diyaa nuɔmba ka cãrã-yuɔ; u siɛ yanɔ u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Mamanɔ dii, umanɔ duɔ saa ne u nagãɲ-niini-i aa yanɔ-ni, kutienɔ siɛ gbãa cu mi huonɔ-nu.

³⁴ «Damma-i binɲkũfafaanɲu, ɲga da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niɛ ce kpɛnnɛ? ³⁵ Ma siɛ bi gbãa ce hũɔɲgu, ma siɛ bi tiraa gbãa fa manamma ba biɛ ka kũnna fuorenɔ. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fɛɲ Diilonɔ huɔɲga-i? (Matie 18.12-14)

¹ *Nampohũutaamba-i baa ãmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i. ² *Farisɛbaa-ba-i baa *ãɲɲinamma pigãataamba ta ba waana wuɔ u ciɛ niɛ yanɔ nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ siɛ u wuɔ niiwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ nanɔ gbãnalãanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: ⁴ «Namaanɔ-na, tũlmba komuɔɲa ndii da ba waa baa umanɔ, aa u diei balla-bei, kutienɔ siɛ yanɔ komuɔɲa naa baa cɪncieluo nenna baamba ta ba wuora aa kã ka taara umanɔ baala wei? ⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔɲga ka gbuu fɛ u tũu-yo kũɲ baa-yo ⁶ ka bɪ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wanɔ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaanɔ-i, yaanɔ na hɔmmu fɛ mei kaanɲa temma-i.»

⁷ Yesuɲ waanɔ mafamma-i, wuɔ cira: «Yaanɔ mi tũnu-nei, ãmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, kunɔ fɛɲ Diilonɔ huɔɲga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔɲa naa baa cɪncieluo nenna manɔ saa nanna ba cilɔbabalanɔ-i wuɔ sɪ bafamba vii, ba siɛ gbãa fɛ-ka dumaanɔ-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifienɔ-cɪncieluo duɔ waa baa ciɛɲo manɔ, aa neifelle balla dũɲ-huɔɲga-na u wulaa, u siɛ celienɔ fitɪnuɔ aa pir dũɲgu-i hiere a taara-die wei? ⁹ Duɔ da-de, u huɔɲga ka gbuu fɛ u bɪ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wanɔ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaanɔ na hɔmmu fɛ mei kaanɲa temma-i.» ¹⁰ Yaanɔ mi tũnu-nei, ãmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalanɔ-i, *dɔrɔpɔpuɔrbiemba waa hɔfɛlle fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolɲo nanɔ biɛɲo gbaraa aa ka bir jo

¹¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolɲo nanɔ waa baa bɛpuɔmba hãi. ¹² Yiɲgu nanɲu-na, bisɔlãanɔ gbɛ tuonɔ-i wuɔ: «Baba, miɛ inɔ saaya i da kumanɔ ɲ nagãɲ-niini-na, hã muɔ baa mi kũɲgu-i fiɛfiɛ.» Tuonɔ cal u nagãɲ-niini-i hã-ba. ¹³ Yinni saa da, hãanɔ suor fuɔ niini-i aa biɛ gbeɲa fanɔ-i kã hɛɲ-nu baa-ya, kã ka biɛna-yɛi hiere kakarkuonɔ-na. ¹⁴ U gbeɲanɔ kaa tɪ huɔɲgu manɔ nuɔ-i,

nyulmu nan temma suur nelle fande-na a ce u sa da niiwuoni u wuo. ¹⁵ A ne da naacolɔo nano waa nelle fande-na tuɔ heɲ pɛrmba, naacombilonɔo kã u wulaa wuo u ka taara maacemma. Naacolɔo biɛ-yo u tuɔ ceɲ u pɛrmba-i. ¹⁶ Nyulmunɔ gbu mu ko-yo dumaanɔ-na, u tuɔ nenu pɛrmba niiwuoni-i. Nga hai ka hã fuɔ baa-ni? ¹⁷ U gbuu ji tɛna jɔguɔɲ da suu, aa cira: «Maacembiemba manɔ dii baa mi to-i hiere, niiwuoni sa tɪ-bei, aa muɔmɛi daami ta mi ku nyulmu-na. ¹⁸ Mi ka sire bir kã mi to wulaa ka wanɔ baa-yo wuo mi cãlãa Diilonɔo-i aa tiraa cãl fuɔ fɛɛ-i. ¹⁹ U baa tiraa u tuɔ kãɲ-mi u biɛɲ muɔ, u yanɔ aa u bel-mi ɲaa u maacembilonɔ muɔ.» ²⁰ Aa sire ta.

«Uɲ kaa tuɔ piɛ cɪɲgu-i, tuonɔo fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jãrã-yuɔ kã ka gbuu pũrã-yuɔ u fɛɛɲ nuɔ. ²¹ Bɛpolɔo gbɛ-yo wuo: «Baba, mi cãlãa Diilonɔo-i aa tiraa cãl nanɔ fɛɛ-i, baa tiraa ɲ ta ɲ bɪ-mi ɲ biɛɲ muɔ.» ²² Tuonɔo fara bɪ u maacembiemba-i a wanɔ baa-ba wuo: «Gbaraanɔ na ka biɛ jonɔgoruo manɔ faa yanɔ dũɲgu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hã-yo. ²³ Aa inɔ muyaa balyunɔ manɔ, na kã na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaanɔgu. ²⁴ Mi taa mi kãɲ mi biɛɲ daayo-i baa bikuomba, ɲga mi daa-yo nyunɔgo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaanɔgu yaa bi duɔɲ dumaanɔ-na.

²⁵ «A ne da huɔɲgu fanɔgu-na, bɛpomɔɔɔo waa dii suonɔ-nu. Uɲ juɔ tuɔ jo ji piɛ cɪɲgu-i, u nu niimarni du, baa kaasɲgu. ²⁶ U bɪ maacembilonɔo diei a yuu-yo wuo: «Bige-i cie cɪɲgu-na?»

²⁷ «Maacembilonɔo cira: «Nɲ hãanɔo yaa birii jo. Uɲ juɔ hɪnni ɲ to ji da-yo, u huɔɲga gbuu fɛ. U ce i bel balyunɔ manɔ inɔ muyaa-ku ko-ku hã-yo.» ²⁸ Mɔɔɔo huɔɲga pãɲ du. U cɪina wuo u siɛ suur cɪɲgu-na.

«Ba kã ka tũnu tuonɔo-i. U hel jo ji tuɔ cãrã-yuɔ. ²⁹ Naacombilonɔo gbɛ-yo wuo: «Baba, mɛi dii ɲ caanɔgu-na ta mi cãa-ni ku daa bienɔa bɔi. Mi saa yagar ɲ nunɔ-ãndaanɔgu-i dede. Nga yinduɔɲgu ɲ saa ji bel-ku a cira yolonɔo wuo: «Hũu ɲ ka ko ɲ wuo baa ɲ jɛnaamba-i.» ³⁰ Aa ɲ biɛɲo manɔ daayo-i, fuɔ manɔ kãa ka biɛna ɲ nagãɲ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, ɲ ce ba bel balyunɔgu ko hã-yo.»

³¹ «Tuonɔo gbɛ-yo wuo: «Nuɔ ɲ dii baa muɔɲo-i bãanɔgu-i baa isuɔɲgu-i, mɛi nagãɲ-niini-i hai niini-i? Nanɔ niini si wei? ³² Nɲ hãanɔo-i, mi taa mi kãɲ-yo baa bikuomba, ɲga mi daa-yo nyunɔgo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yanɔ aa ɲ kũnna ɲ huɔɲga-i aa i ce ponsaanɔgu-i.»»

16

Cɛcɛmuntienɔ nanɔ maama

¹ Ku huɔɲgu-na, Yesu wanɔ baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Weiɲo nano waa, kombiyiɛ waa baa-yo. Baa ji tũnu-yuɔ wuo kombiyiɛɲ daayo biɛna u nagãɲ-niini-i. ² Wuo bɪ-yo ji wanɔ baa-yo wuo: «Niɲ ceɲ mamananɔ hiere mi nuɔ-ma. A bãl nyunɔgo, ɲ siɛ tiraa gbãa waa mi kombiyiɛɲ nuɔ. Ce aa ɲ tagaaya niɲ daa kumanɔ ɲ pigãanɔ-mi.» ³ Kombiyiɛɲo tɛna tuɔ jɔguɔɲ wuo: «Mi yuntienɔo wuo u nanna-miɛ maacemma-na. Duɔ nanna-miɛ, mi ka ce niɛ? Mi siɛ bi gbãa kũ, aa da miɛ mi ta mi wuɔra mi cãrã, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahãa! Mi suyaa miɲ ka ce kumanɔ da ba nanna-miɛ nuɔmba baa bi nanna-miɛ.» ⁵ U yuntienɔo cɛmienɔanɔ waa bamanɔ nuɔ-i hiere, u tuɔ bɪ-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Diɛlã-wuonɔo juɔ, u yuu-yo wuo: «Nɲ saaya ɲ pã niɛ hã mi yuntienɔo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pã namma gbɔɲgbɔyufienɔ komuɔɲa ndii.»

«Kombiyiɛɲo wanɔ baa-yo wuo: «Nɲ cɛmellenɔ nyɛgãanɔ sebɛ manɔ nuɔ-i, u yaa daayo. Tɛna donduo ɲ nyɛgɛɲ gbɔɲgbɔyufienɔ komuɔɲa hãi baa cɪncieluo.»

⁷ Aa bɪ unanɔ jo. Uɲ juɔ, u yuu ufanɔo-i wuo: «Nuɔ ɲ saaya ɲ pã niɛ?»

«U cira: «Mi saaya mi pã ðimma buɔrbaa komuɔɲa ndii.»

«Kombiyenjo wan baa-yo wuo: «Nj cēmellen nyegāan sebe man nuɔ-i, u yaa daayo. Nyegēn buɔrbaa komuɔna naa.»⁸ Un cie baa u yuntienjo cēmientaamba-i cemma man daama-i, u yuntien un juɔ nu-ma, u gbɛlien-yo wuo u cē u cor.»

Yesu wuo cira: «Na saa da, baman sa wuɔyaan Diilonj-hūmelle-i ba suɔ ba suuye ba-naa ba yan baman wuɔyaan-den.⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeina-i. Terienju fangu-na, gbeina man dii baa-na hīema-na bande-i-na, cien-yan na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiingu man nuɔ-i, ba hā-na muntienammu Diilonjo caangu-na.¹⁰ Uman duɔ suɔ bīnkūcekūɔma belma, kutienjo ka suɔ bīnkūbuɔ belma. Uman duɔ cāl bīnkūcekūɔma belma, kutienjo ka cāl bīnkūbuɔ belma.¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeina belma, hai ka sie hā namaa ninsoj-bīnkūngu na tiera?¹² Da η cāl molonj bīnkūngu belma, Diilonj un ηa na'a u hā nuɔ kumanj, u ka ce nie aa hā-ni baa-ku?¹³ Na suyaa wuo maacembilonjo diei sie gbāa cāa nuɔmba hāi. Nj ka da u bigāan u diei aa dɔl u diei, u ka waa baa u diei aa cīna u diei. Ku yaa ηaa namaa kūngu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbeina-i terduɔngu fangu-na.»

¹⁴ Gbeina taa a dɔlnu *Farišiebaa-ba-i a cor. Yesunj waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyε-yo.¹⁵ Wuɔ wan baa-ba wuo: «Namaanjo-i, da na da nuɔmba-i na ce na fεε nelviinj namaa, ηga Diilonjo suɔ na hōmmu-i. Nelbiliembanj kaal kumanj, Diilo sa hiel u yufelle kuɔ.¹⁶ Yiinaa-i-na, nuɔmba taa ba nu *Moisi ānjīnamma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba cie kufangu-i a ji hi Nsāa bāangu-i. A donj Nsāa bāangu-na, ba duɔn ta ba nu *Diilonj-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuɔmba-i hierie ba gbān kpelle da ba suur-die.

¹⁷ «Dɔrɔ-i baa hīema-i ni gbuonumma dii fεu yan ānjīnamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; umanj duɔ nanna u cienjo-i aa jā unajo, kutienjo cie *fuocesinni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna cienjo man aa η bie-yo, η bi cie fuocesinni-i dumaanjo-na.»

Weiŋo baa sūntienjo

¹⁹ «Weiŋo nanjo waa tuɔ gbu u diiya u fεε. U taa u ce u bāangu-i aa bi tuɔ wuo niwuofafanni yaa yinni man jon.²⁰ A ne da sūntienjo nanjo waa tuɔ galla u dumelle yaanga-na, ba taa ba bī-yo Lasaar. Pānni'i naa gbuyaa u kūɔma-i hierie.²¹ Weiŋ duɔ wuo aa juuru man diire hīema-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, ηga u sie bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallā u pānni-i?²² Un juɔ ku, *dɔrɔpuɔrbiemba bie-yo kā baa-yo *Abiramu caan-nu dii ninsoj-nelle-na. Ku huongu-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yuɔ.²³ U kā ka tuɔ gbu u ce sūlma-i dāamu-na. U juɔ ciir u yungu-i ku yaa nuɔ-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caangu-na.²⁴ U fara tuɔ piiye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuɔ, mi mulienj mi cor dāan daamu-na, jande, ce hujarre mie aa η puɔr Lasaar ka dii u niele-i hūmma-na a ji dii mi nunju-na mi nuhōlle fērē.»

²⁵ «Abiramu gbē-yo wuo: «Mi bie, ma sī η suyaa wuo ninj waa miwaanjo-na, η waa η fεεn nuɔ aa Lasaar waa sūlma-na kε? Fiefie-i-na, uu dii fiisaan-nu bande-i-na aa nuɔ η cer waa sūlma-na.²⁶ Da mi fie hūu-ma, fobāmbāale dii i hōlma-na. Molo sie gbāa hel bande-i-na a karnu kā namaa terienju-na, aa molo sie bi gbāa hel namaa terienju-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Weiŋo gbē-yo wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, yan aa η puɔr-o mie cīngu-na²⁸ u ka piiye tūnu mi hāmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

²⁹ «Abiramu gbě-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuɔ, mafamma sie gbě baa-ba. Nga molon duɔ hel kuon-nelle-na a ka piye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbalaŋo-i.»

³¹ «Abiramu gbě-yo wuo: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fie hel kuon-nelle-na kã, u kãa gbãŋgbãŋ.»»

17

Baŋ gãaŋ hãalãbiemba-i baa nelma maŋ

(*Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42*)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Nuɔmba sie gbãa naa kuubabalaanŋu muncemmu-i, ŋga umaŋ duɔ dii u nanolŋo-i kuubabalaanŋu cemma-na, sũlma haraa kutienŋo-na. ² Kumaŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraanŋu-na kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ. ³ Terienŋu fanŋu-na, bilaanŋu na fere.»

«ŋ natobiŋ duɔ cãl-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cãlmuɔ-i, ŋ yaŋ ma tĩ. ⁴ Duɔ fie cãl-ni ku yu niehãi yinduonŋu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-nie, baa gãŋ baa-yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa waŋ baa-yo wuo: «Itie, inŋ haa i nanga-i nie dumaa, kãyã-yie kumaŋu naara-kuɔ.»

⁶ Yesu wuo gbě-ba wuo: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yonŋ, na gbãa gbě tibiinŋ daaku-i wuo ku fuur ka sũ ku fere nuoraanŋu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaanŋo-na, umaŋ duɔ bie maacembilonŋo jina u suonŋu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hienŋu-na jo, kutienŋo ka gbě-yo wuo u tiena donduo wuo niwuoni-i wei? ⁸ Ma si u bir gbě-yo wuo: «Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hã mi wuo igena. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumai wei? ⁹ Maacembilonŋo duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tiiŋgu wei? ¹⁰ Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Baŋ hãa-na mamaŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Mienŋo-i maacembienŋ mie yonŋ, i cie i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cĩncieluo

¹¹ Yesuŋ taa u kã *Yerusalɛmu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. ¹² U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jãrã-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cĩncieluo. Baŋ juɔ pie, baa yiera aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuo: ¹³ «Hãalãtie, jande, ce hujarre yie.»

¹⁴ Yesu wuo fara waŋ baa-ba wuo: «Kãaŋ *Diilojigãntaamba ka ne-na.»†
Baa ta ta ba kã. Baŋ kãŋ hũmelle-na, ba jarŋ maa ta-bei. ¹⁵ Unaŋ wuo bir tuɔ gbelienŋ Diilonŋo-i da gbagaga u jo. ¹⁶ Uŋ juɔ hi Yesu caanŋu-na, wuo dũuna jaal-o. A ne da u waa *nieryienŋo; u taa u hel Samari. ¹⁷ Yesu wuo cira: «Ba siire cĩncieluo-i-na hiere, ŋga nenna baamba curaa hie? ¹⁸ Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonŋo-i ŋaa nieryienŋ daa uŋ birii ji jaal-o dumaa?» ¹⁹ Aa naa gbě naacolŋo-i wuo: «Sire ŋ kã! Ninŋ haa ŋ nanga-i mie ŋ kuraa.»

Molon-Bienŋ uŋ ka bir jo dumaa

(*Matie 24.23-28,37-41*)

²⁰ Yiinŋu nanŋu-na, *Farisiebãa-ba yuu Yesu-i wuo: «*Diilonŋ-bãanŋu ka donŋ yaku-i?»

Yesu wuo cira: «Diilonŋ-bãanŋu sa ji donŋ domma nanŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yanŋa; ku yaa de ku yanŋa.» Na saaya na suɔ wuo Diilonŋ-bãanŋu duonŋ tĩ na hɔlma-na.»

* **17:12** Buolman-sebe (Lévitique) 13.45-46 † **17:14** Buolman-sebe (Lévitique) 14.2-3

²² Aa naa wan̄ baa *hāalābiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bien̄ kũɔma kaa bel-na, ŋga na siɛ da-yo halle yinduɔŋgu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tāal-na wuɔ ba daa-yo yan̄ga nan̄ga. Banamba ka gbɛ-na wuɔ: «Uu dii daalei», banan̄ ba'a: «Uu dii terien̄ daaku-na.» Da ba pigāan̄-na terien̄gu man̄, baa na kā; ba tāal-na. ²⁴ Diilon̄ un̄ nyiesin̄ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bien̄ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumɛi terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigāan̄ moloŋo baa-yo. ²⁵ Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

²⁶ «Maman̄ taa ma ce *Nowe bāan̄gu-na, Molon-Bien̄ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bāan̄gu-na, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejälle. Ba tiyāa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu man̄ Nowen̄ suurii begubuɔ-i-na aa yan̄ diilopepetien̄o dāa hɔr-ba hiere.‡ ²⁸ Maman̄ taa ma bi ce Loti bāan̄gu-na, ma temma ka ce. Loti bāan̄gu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suoruŋgu baa sāamuŋgu, kũlle baa jaaguɔ. ²⁹ Ŋga yiingu man̄ Lotin̄ hilaa Sodomu-i-na, Diilon̄ wuɔ kũnna dāŋgbɔguɔŋgu nan̄ temma a kukul nuɔmba-i hiere. § ³⁰ Molon-Bien̄ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu man̄ nuɔ-i, uman̄ duɔ ji waa gōŋgũɔŋ-nu, u baa cira u suur dũŋ-nu a biɛra u bimbinni-i; uman̄ duɔ bi waa hien̄-nu, u baa bi cira u bir kũŋ. ³² Maman̄ daa Loti cien̄o-i ma si ma tiyāanu-nei kɛ? * ³³ Uman̄ duɔ tuɔ kaal baa u yuŋgu yon̄, kutien̄o ka kɔsuɔŋ u fɛɛ; ŋga uman̄ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛɛ, kutien̄o ka kor u fɛɛ. ³⁴ Mi tũnu-nei, yiingu fan̄gu-na, nuɔmba hāi gbāa waa galla muŋgalladuɔmu-na, ba biɛ u diei ta aa yan̄ unan̄o-i. ³⁵ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biɛ u diei ta aa yan̄ unan̄o-i. [³⁶ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta aa yan̄ unan̄o-i.]»

³⁷ Hāalābien̄ baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bĩŋkũkuliin̄ da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiin̄ kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacārātīe sa mul̄ien̄

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ nan̄ gbānalāan̄ daaku-i baa u *hāalābiemba-i duɔ pigāan̄-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilon̄o-i yinni man̄ jon̄; ba baa yan̄ ba kũɔma sen̄. U gbɛ-ba wuɔ: ² «Gēŋgertien̄o nan̄o waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilon̄o-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo. ³ A ne da, bikulcien̄o nan̄o bi waa nelle fande-na. Bikulcien̄ daayo ji da wɛima baa moloŋo nan̄o; u kā ka bi kutien̄o-i gēŋgertien̄o wulaa. ⁴ Duɔ kā, gēŋgertien̄o siɛ ne u yaan̄-na. Cien̄o siɛ bi bir. Yiingu nan̄gu-na, gēŋgertien̄o ji cira: «Mi suyaa miɛ mi sa kālā Diilon̄o-i aa mi sa bi kāŋ nelien̄o. ⁵ Ŋga cien̄o daa un̄ jo u mul̄ien̄-mi yinni man̄ jon̄ dumandɛ-i-na, mi ka ce ba āndaan̄gu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i si u ka tuɔ jo u huol mi yaan̄-na.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gēŋgertiebabalan̄ daa un̄ waan̄ maman̄ kɛ? ⁷ Aa Diilon̄o man̄ Diilon̄o, ku ce niɛ aa u yufellen̄ hilaa baman̄ nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāan̄gu-i baa isuɔŋgu-i u siɛ ne ba yaan̄-na? ⁸ Mi tũnu-nei: U siɛ dure aa ce-ma. *Molon-Bien̄ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba nan̄ga yuɔ wɛi?»

Ba sa cārā Diilon̄o-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaaŋo-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ nan̄ gbānalāan̄ daaku-i hā-ba wuɔ:

‡ 17:27 Miwaan̄o j̄namman̄-sebɛ (Genèse) 6.9-7.24 § 17:29 Miwaan̄o j̄namman̄-sebɛ (Genèse) 18.20-19.25 * 17:32 Miwaan̄o j̄namman̄-sebɛ (Genèse) 19.26

10 «*Farisīeyienjo nanjo-i baa *nampohūtienjo nanjo-i ba kãa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārã Diilonjo-i. 11 Farisīeyien wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɔ ɲaa banamban ceɲ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balan baa neliɛɲo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ɲaa nampohūtienjo man yieraaya duɔlei u temma. 12 Mi dii sūŋgu-i i hã saaholma-na, aa da mi da bɪŋkūŋgu bɪŋkūŋgu, mi hiel ɲ *yufelle-i hã-ni.»

13 «Nampohūtien wuɔ yiera dii huon-nu, u saa sie duɔ ciir u yaanɔga-i, aa tuo muo u pãmpinanɔga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gãɲ baa-mi.»»

14 Yesu wuɔ wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nei, balan daaba-i ba hã-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonjo hurii nampohūtienjo ãmbabalma-i aa yan Farisīeyienjo maama-i. Na saa da, uman duɔ tuo tetɛɲ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ɲga uman duɔ tuo hiire u fɛɛ, ba ka tetɛɲ-yo.»

*Yesu cārã Diilonjo-i hã bisãmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

15 Ku huonɔgu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārã Diilonjo-i hã-ba. U *hãalãbiemban daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola baman juɔ baa-ba. 16 Yesu wuɔ cira: «Yaan bisãlmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Ban juɔ, wuɔ cira: «Baman dii bafamba temma-i, *Diilon-nelle dii bafamba diele. 17 Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: Uman duɔ saa sie *Diilon-nellentesinni-i ɲaa bisãlãanjo, kutienjo sie gbãa suur *Diilon-nelle-na.»

*Weinjo nan maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

18 *Yuifu ba yuntienjo nan wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hãalãtiefɛɛi, da mi ta mi taara mi da cicɛlma man sa tɛɲ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

19 Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ɲ ta ɲ bi-mi nelfɛɛiɲ muɔ? Da ma hel Diilonjo-na, nelfɛɛiɲo dii wei? 20 Diilon ɲ'a i tie wuɔ hūmienja man, ma sɪ ɲ suɔ-ya kɛ? Ta ɲ wuɔ a yaa-i: «Baa ce *fuocesinni, baa ko neliɛɲo, baa cuo, baa kar coima ɲ haa moloɲ-na, aa ta ɲ dii ɲ to-i baa ɲ nyu-i ba nunɔgu-i.»*

21 Naacolɲ wuɔ bir wan baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔɲ dii mi bisãnsinniɲ ta mi ce mafamma-i hiere.»

22 Uɲ piiye dumaanjo-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tɪyãa ma diei: Suor ɲ nagãɲ-niini-i hiere aa ɲ cal gbeɲa fanja-i ɲ hã sūntaamba baa-ya, ku yaa ɲ ka ce weinjo nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ɲ ce mafamma-i, ɲ jo ɲ ji ta ɲ nyaanu-miɛ.»

23 Naacolɲ daayo naa silaa waa weinjo cor. Yesuɲ juɔ wan mafamma-i, wuɔ gbuu pãɲ vaa u yaanɔga-i. 24 Yesu wuɔ cira: «Kuman ka ce weinjo duɔ gbãa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. 25 Na saa da, kuman ka ce nyɔgõmɛ duɔ gbãa cor misɛnɛ fuonɔgu-na kuu dii kpelle dɛ! Nɔga kuman ka ce weinjo duɔ gbãa suur *Diilon-nelle-na, kufanɔgu dii kpelle yan.»

26 Nuɔɲ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanjo-na, hai moloɲo-i ka gbãa da Diilonjo-i?»

27 Yesu wuɔ cira: «Maman da ma yar nuɔmba-i cemma, ma sie gbãa yar Diilonjo-i.»

28 Pier wuɔ cira: «Itie, aa miɛ man yaan i nagãɲ-niini-i hiere aa tie nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

* 18:20 Helman-sebe (Exode) 20.12-16; Anjɪnamma tiyemman-sebe 5.16-20

²⁹ Yesu wuɔ wɔŋ baa-ba wuɔ: «Yaŋ mi wɔŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanɔ duɔ ta aa wɔŋ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hãmba-i, u bĩncuɔmba-i, u bisãlmba-i Diilon-maama-na, ³⁰ kutienɔ uŋ ka da kumanɔ hĩɛma-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa wɔŋ kumanɔ. Aa u ka da cicɛlma manɔ sa tĩɛŋ dede-i bisĩnuɔ-i-na.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(*Matie 20.17-19; Marke 10.32-34*)

³¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ bĩ u *hãalãbienɔ cĩncieluo ba hãi baamba-i ba denɔ, a wɔŋ baa-ba wuɔ: «Na daa inɔ kãŋ *Yerusalɛmu-i-na kɛ? *Diilonɔpuɔrbiembanɔ nyɛgãanɔ mamanɔ *Molon-Biɛŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hã *nieraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sũlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nɔga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hĩɛma-na, siɛlinɔ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hãalãbiemba saa suɔ u nelma yaanɔga-i, ma yunɔgu naa fuo-bɛi, a ce dumaanɔ-na, ba saa suɔ uŋ taaranɔ u wɔŋ mamanɔ baa-ba.

Yesu puurii yironɔ nanɔ yufienɔ
(*Matie 20.29-34; Marke 10.46-52*)

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironɔ nanɔ waa tĩɛna hũmelle tũŋgu-na tuɔ cãrã. ³⁶ Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sĩ Nasaretitaanɔ Yesu'i curaanɔ.»

³⁸ Wuɔ pãŋ tuɔ fara u piye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamanɔ naa taa yaanɔga-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunɔgu-i. Wuɔ migãanɔ tuɔ kaasĩŋ u naara wuɔ: «Davidi hãayɛlɔ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Banɔ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «Ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Naacolɔŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienɔ-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienɔ-i! Niŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufienɔ aa bi pãŋ puur terduɔŋgu fanɔgu-na, wuɔ cu Yesu huonɔ-nu tuɔ gbɛliɛŋ Diilonɔ-i u kã. Nuɔmbanɔ daa mafamma-i, ba hieronɔ-i baa bi kã ba ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i.

19

Yesu haraa Sase terienɔ-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohũutaamba yuntienɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Sase. Sase waa bĩŋkũntienɔ. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbanɔ yuu dumaanɔ-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaanɔ-na ka nyugũŋ tibiŋ-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terienɔgu fanɔgu-i, wuɔ ciir u yunɔgu-i a wɔŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnɛi nuɔ-i nyunɔgo-i-na.»

⁶ Sase huonɔŋ kaa pãŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu ciɛ niɛ jo ji har nelbabalan daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiɛra Yesu yaanɔga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamanɔ a hũu ba gbɛiŋa-i, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolɔŋ daa uŋ bi yɛŋ *Abiramu hãayɛlɔŋo, konkoro suurii u dumelle-na nyunɔgo-i-na. ¹⁰ *Molon-Biɛŋo juɔ duɔ ji taara bamanɔ baala a korba.»

*Ba sa biɛra japūngu hīɛŋ-nu gbāngbāŋ
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Baŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuɔŋ baa da niɛ sɪ *Diilon-ɓāaŋgu ka pān don huɔŋgu fanɔŋu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu fanɔŋu-na, u waa tuɔ piye baa-ba. ¹² Wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuo naŋo kāa nemaale ba da ba ka hā-yo nellentesinni u duɔ ji tɛna u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u bɪ u maacembiemba cɪncieluo a ji cal gbeɪŋa hā-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgoŋ baa gbeɪŋ daaya-i, mi kā aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellen-baamba naa bigāaŋ-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huɔŋ-nu dii ku yuŋ-terienɔŋgu-na wuɔ ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bɪ u maacembiemba maŋ uŋ ŋa naa cal gbeɪŋa-i hā-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ. ¹⁶ Diɛlā-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naŋga-i baa niŋ hāa-mi gbeɪŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo.»

¹⁷ «Nellentienɔ cira: «Ku faa, maacembilofɛɛɛɛɛɛ nuɔ; niŋ suyaa cɛllɛ-kūŋ daaku belma, mi ka haa-ni niɛɪŋa cɪnciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hāalɪŋ-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriiye mi naŋga-i baa niŋ hāa-mi gbeɪŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuɔŋo-i niɛɪŋa ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Siɛlɪŋ-wuɔŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbeɪŋa yaa daaya, mii naa fiɲya-yiɛ baa fɔtɔruɔ jɪna kɔtuɔŋgu. ²¹ Naŋ huɔŋga don ka cor a ce mɛi sa hɪrā-niɛ, ku'i ciɛ mi fiɲya-yiɛ jɪna kɔtuɔŋgu. Da ŋ saa jɪna kumaŋ, ŋ biɛ ku yaa-i; aa da ŋ saa duu kumaŋ, ŋ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Maacembilobabalaŋ nuɔ naŋ temma-i daani-i, ŋ piye bel ŋ fɛɛɛ. Niŋ suyaa wuɔ mi huɔŋga don, aa da mi saa jɪna kumaŋ mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciɛ ŋ saa kā ka jɪna mi gbeɪŋa-i gbeɪŋ-dūŋ-nu? Miŋ juɔ de-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wɛi?» ²⁴ Nuɔmba waa u caaŋgu-na, u waŋ baa-ba wuɔ: «Hūyāaŋ u gbeɪŋa-i na hā umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma cɪncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sɪ fuɔ daa gbeinyuŋo temma sɔmma cɪncieluo kɛ!»

²⁶ «U cira: «Yaaŋ mi tūnu-nɛi, umaŋ duɔ da, kuaŋgu ka naara u kūŋgu-i, ŋga umaŋ duɔ saa da, cɛllɛ-kūŋgu maŋ dii, ku hūu.» ²⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, u cira: «Mi bigāarāamba maŋ saa ta ba taara mi waa ba yuŋgu-na, bilaaŋ-baŋ na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

²⁸ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ ta nuɔmba yaaŋ-na ba ta ba kā Yerusalemu-i-na.

*Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsaa 12.12-19)*

²⁹ Yesubaa-baŋ kaa ta ba piɛ Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānuŋgu caaŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ³⁰ «Kāaŋ nelle maŋ i yaaŋga-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbilonɔ naŋo, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umaŋ duɔ yuu-na, na cira Itienɔ yaa ciɛra na fir-o ka hā-yo.»

³² Uŋ puɔraa bamaŋ, baa kā ka bi da kakūmbilonɔ-i ŋaa uŋ waŋ-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na fir kakūmbilonɔ-i?»

³⁴ Baa cira: «Itienɔ yaa ciɛra i fir-o ka hā-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Baŋ kāa baa-yo, baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i haa u huɔŋgu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. ³⁶ Nuɔmba maŋ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hɛma-na u tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kā. ³⁷ Baŋ kaa ta ba hiire

Olivi-tibinni-tānɔngu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kɔngu-na hiere, ba hōmmu gbuu fɛ. Baa don ta ba hāl neini da kabakaba ba gbɛliɛn Diilonɔ-i wuɔ u ciɛ gbɛrɛ-wɛima bɔi pigāan-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ:

«*Itien uɔ saan nellentienɔ man u jo, Diilo baa-yo!*»

I suuriinu i-naa baa Diilonɔ-i

Dɔrwuonɔ gbɛ baa tuɔnumma.»

³⁹ A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa ba hōlma-na. Baɔ juɔ da ba hāl neini-i kabakaba dumaanɔ-na, baa wan baa Yesu-i wuɔ: «I sa wan baa ŋ hāalābiemba budii wɛi?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiɛ budii, tāmpɛɛnɔ ka sire ta a hāl ba sɔlaanɔ-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuɔ kaa piɛ da nelle-i, wuɔ pān tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ naa naa suɔ kuman ka fɛ na hōmmu-i nyunɔ daayo-na, kuu naa fa. Nɔga ku fuyaa-nei; na siɛ gbāa suɔ-ku. ⁴³ Yiinɔgɔ dii baa yiinɔgɔ, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huɔnɔga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siɛ da muɔkormu. ⁴⁴ Diilonɔ uɔ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siɛ yan dūnɔgɔ diei ku gbɛininɔ.»

Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsāa 2.13-22*)

⁴⁵ Yesuɔ kaa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei ⁴⁶ aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Ma nyɛgāan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Mi dūnɔgɔ ka ce Diilojaaldūnɔgɔ.*† Ma sɔnni niɛ namaa ce-ku *cuo ba terienɔgɔ?*»

⁴⁷ Yesu taa u wan Diilonɔ-nelma-i u pigāan nuɔmba-i yinni man jon Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigāntaamba yuntaambaɔ daa-ma dumaanɔ-na, baa *ānjinamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Nɔga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ ban ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloɔnɔ-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(*Matie 21.23-27; Marke 11.27-33*)

¹ Yesuɔ kaa ka tuɔ wan *Neldɔdɔlma-i u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiinɔgɔ nanɔgɔ-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjinamma pigāataamba-i a naara nelle bɔncuɔn baa kā ² ka cira: «Naacoln nuɔ, hai hāa nuɔ hūmelle-i ŋ ta ŋ ce nin ceɔn kuman daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigāan-muɔ uman naa puɔraa Nsāa tuɔ *batisen nuɔmba-i; Diilonɔ'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliemba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa don ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonɔ'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanɔ-na, bige-i ciɛ na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi hɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, baman dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsāa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ; ba ka nan-ye baa tāmpɛɛlɛnɔ ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ uman naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigāan-na uman hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miɔn ceɔn kuman daaku-i.»

Suontienɔ nanɔ baa u maacembiemba

(*Matie 21.33-46; Marke 12.1-12*)

* **19:38** Gbɛlieman-nalāanɔgɔ (Psaume) 118.26 † **19:46** Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ **19:46** Seremi (Jérémie) 7.11

9 Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *εresē-suɔŋgu* aa biε maacenciraamba jina-kuɔ aa kā nelle duɔ ka vaaya. 10 Tibibienŋaŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonŋo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. Maacembilonŋo ta kā. Uŋ kāa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hā-yo bɪŋkūŋgu. 11 Suontienŋo tiraa puɔr maacembilonŋo naŋo ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hā-yo bɪŋkūŋgu. 12 U tiraa puɔr maacembilonŋo naŋo ba wulaa ba ce ba siεi. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuɔ. 13 Suontienŋo cira: «Mi ka ce niε?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi bεduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kā, kuniε sɪ ba ka kāŋ-yo.» Aa ce u biεŋo ta kā ba wulaa. 14 Baŋ juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienŋo yaa juɔŋ daayo. Yaan i ko-yo aa ciilunŋu ce miε kūŋgu.» 15 Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonŋo-i hel baa-yo suɔŋgu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienŋ daa u ka ce bige-i? 16 U ka jo ji ko-ba aa hā banamba baa suɔŋgu-i.»

Nuɔŋ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» 17 Baŋ piiye dumaanŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, baŋ nyεgāaŋ nelma maŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Dumardambaŋ cīnaana kpāŋkpara maŋ, u yaa juɔ bella dūŋgu-i*†, nelma famma yunŋu yaa haku-i? 18 Nuɔni maŋ da ŋ par diire a naŋ ŋ fεε kpāŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fεε; duɔ bi par diire naŋ nuɔni maŋ, u ka putienu-niε.» 19 *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataaŋ baa pāŋ suɔ wuɔ Yesu naanŋ gbānalāaŋ daaku-i hā ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huɔŋgu faŋgu-na, ŋga ba taa ba kāalā nuɔmba-i.

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wεi?

(*Matie 22.15-22; Marke 12.13-17*)

20 A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, baa doŋ ta ba cumanŋ Yesu-i da ba bel-o. Baŋ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kā u wulaa ka ce ba fεε nelfafaamba wuɔ sɪ ba ka gbāa ce u piiye cāl ba bel-o hā fāamaambaa-ba-i baa-yo. 21 Baŋ kāa, baa cira: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo yaa-i, aa ŋ sa kāalā nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cieluɔ, ŋ gbu ŋ pigāaŋ nuɔmba-i Diilonŋ-hūmelle yaa-i kelkel. 22 Nga, a saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tiε pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wεi?» 23 Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbē-ba wuɔ: 24 «Hāa-minŋ warbelle mi ne.» Baa hā-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciε hai yunŋu-i die?»

Baa cira: «Ba ciε Oromε ba jāmatigi yunŋu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyεgāaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyεgāaŋ Oromε ba jāmatigi yerre-i die.»

25 Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa jāmatigi kūŋgu, pāaŋ-kunŋ na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku waa Diilonŋ-kūŋgu-i, na bi pā-ku na hā Diilonŋo-i baa-ku.» 26 Ba saa gbāa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaanŋa-na. U nel maa bir yanŋ aa naa cu ba hōmmu-i, baa naa ba par fiinamma.

Kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i

(*Matie 22.23-33; Marke 12.18-27*)

27 *Sadusiεbaa-ba wulaa kuomba siε sire. Banaŋ baa kā ka gbē Yesu-i wuɔ: 28 «Hāalātie, *Moisi nyεgāaŋ nelma namma hā-ye wuɔ: «*Umaŋ duɔ ku aa yanŋ u ciεŋo-i u saa da bilonŋo baa-yo, u hāaŋo saaya u biε-yo a hoŋ bilonŋo hā kulonŋo-i*‡. 29 A ne da naacombiamba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Məlŋo sire jā

* 20:9 Niεŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 5.1. † 20:17 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.22 ‡ 20:28 Anjīnamma tiyemmaŋ-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6

ciɛŋo, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku. ³⁰ Umanj cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yanj-yo; ³¹ sielinj-wuonjo-i maaduɔma. Ba kuu dumɛi niehãi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilonjo baa ciɛŋ daayo-i. ³² Ku huonju-na, fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ³³ Ba hieronjo-na, banj diyaa-yo ba ciɛŋo cor, yiingju manj kuonj da ba ji sire, u ka ce hai wuonjo-i?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Miwaanj daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilonj unj ka fiɛl bamanj wuɔ nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hɔlma-na ba da ba tɛna u nelle-na, bafamba siɛ ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ŋaa *dɔrɔpɔuɔrbiemba; ba siɛ tiraa gbãa ku. Banj siire hel kuomba hɔlma-na ba ciɛ Diilonj-biemba. ³⁷ Moisi bi waanj kuomba siremanj-kũŋgu-i unj piiye pɛrfielu maama-i kusuɔŋ-nu wuɔ dãamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: <*Abiramu Diilonjo, *Isaki Diilonjo, *Yakɔbu Diilonjo>» ³⁸ Diilonjo-i cicɛlmantaan-wuonjo, bikuonj-wuonjo sɪ. Diilonjo wulaa nuɔmba-i hiere baa dii cicɛlma.»

³⁹ Unj piiye dumaanjo-na, *ãnjɪnamma pigãataamba nanj baa cira: «Hãalãtie, ŋ suyaa piiyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa siɛ da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Konjortienjo bige-i baa Davidi-i?
(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

⁴¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonj unj pãa nunju-i wuɔ u ka saanj *Konjortienjo manj, nuɔmba ta ba piiye wuɔ u ka waa *Davidi hãayɛljo? Ba taara ba wanj wuɔ nie dumaanjo-na? ⁴² Ma sɪ Davidi fuɔ fɛrɛ waanj-ma gbar-ma Gbeliemanj-nɛini-na wuɔ:

Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tɛna mi caan-nu,

*⁴³ aa ŋ yanj mi mal ŋ bigãaraamba-i hã ŋ ce ŋ bãanju-i bei.»**

⁴⁴ Diilonj unj pãa nunju-i aa saanj Konjortienjo manj, Davidi bi-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u hãayɛljo yonj?»

Yesu friiye ãnjɪnamma pigãataamba-i
(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huonju-na, Yesu wuɔ wanj baa u *hãalãbiemba-i nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaanj na fɛrɛ, baa na ta na ce *ãnjɪnamma pigãataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonjorbõmbõmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. Da ba kã *Diilonelhãalãdũŋgu manj nuɔ-i, sisɔ kãlle manj nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonjo-i a hũu bikulcaamba nagãŋ-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cãrã Diilonjo-i, ba cãrã-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanj ka haa-bei ku ka balanj cor.»

21

Bikulciɛŋo nanjo ciɛ sãmma
(Marke 12.41-44)

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeinã-i kekerienju-na da ba hã Diilonjo-i. ² Wuɔ u ne da bikulciɛŋo nanjo kãa ka dii tãmabienã hãi. A ne da u waa sũntienjo. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaanj mi wanj ninsonjo-i baa-na: Ciɛŋ daayonj diyaa kumanj, ku maaraa banambanj diyaa kumanj hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yanj boluonju; nga ciɛŋ daa unj diyaa kumanj, ku yaa waa u yunju-na yonj; kunanju si dii yanja nanja.»

Mamanj ka da nelbiliemba-i aa miwaanjo suɔ duɔ tɪ
(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

§ 20:37 Helmanj-sebɛ (Exode) 3.2,6 * 20:43 Gbeliemanj-nalãanju (Psaume) 110.1

⁵ Nuɔmba naŋ baa yieraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tãmpɛfɛfɛiŋa, aa baŋ pãa bimbinni maŋ hã ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: ⁶ «Naŋ daa dũŋgu maŋ daaku-i, yiŋgu dii baa yiŋgu, ku ka fara hiere hiema-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huɔŋgu faŋgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ molo ji pira-nei. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Umaŋ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilon ŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u yaa ufaŋo-i, aa tiraa cira, miwaanjo tĩmma hii. Baa na cu ba huɔŋ-nu! Ba tãal-na. ⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yaŋ korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igɛna, ŋga miwaanjo tĩmma'i siɛ pãŋ waa huɔŋgu faŋgu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛiŋa nilɛiŋa. ¹¹ Hiema kaa ta ma sagalla bõmbõŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bimbinni kaa ta ni hel dɔrɔ-i-na. ¹² Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpãncõlgũɔ. Ba ka kã baa-na *Diilonelhãalãdũnni-na ka gɛr-na aa dii-na kaso. Naŋ cuu muɔmi huɔŋ-nu, yiŋgu dii baa yiŋgu ba ka bel-na kã baa-na fãamaambaa-ba wulaa, baa fõŋgõtaamba wulaa. ¹³ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i na ka da na fɛrɛ piiye kumaŋ ciɛ na ta na nyaanu-miɛ. ¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na siɛ ji suɔ naŋ kaa piiye mamaŋ a kor. ¹⁵ Naŋ ka waŋ mamaŋ, mei fɛrɛ'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaanjo-na, da na waŋ-ma, na bigãarãamba siɛ gbãa da manamma waŋ. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mɔlbaa-ba-i, baa na hãmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jɛnaamba ka dii-na na bigãarãamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuɔmba-i hiere ba ka bigãan-na mei maama-na. ¹⁸ Ŋga, halle unan yukuɔsibelle diei siɛ kar diire. ¹⁹ Da na hĩrã na kũɔma-i na ka da cicɛlma maŋ sa tĩɛŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilãayã *Yerusalemu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonumma hii tĩ. ²¹ Bamaŋ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniŋ; bamaŋ da ba ji waa Yerusalemu huɔŋga-na ba hel; aa bamaŋ da ba ji waa hiɛŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huɔŋ-na. ²² Mamaŋ nyegãan hiere Yerusalemu kũŋgu-na Diilon-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baambaŋ ciɛ ãmbabalma maŋ, ba ka pã ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusũntaamba-i baa biantaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonjo ka pigãan Isirahel-baamba-i u jãyãmma-i yinni fanni'i nuɔ-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigãmmu, aa bel banamba a pisãllã baa-ba jãmalãbaa-ba-na hiere. *Niɛraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sɛrɛ-yuɔ ce ba bãanngu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bãanngu kaa bir ku deŋ birma baa ceŋo-i baa mɔɛŋa-i hiere. * Dãmmaŋ-nuoraanngu siɛ ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaanjo-na, nuɔmba hõmmu kaa cu baa-ku, korma siɛ ji waa dɛi bei. ²⁶ Bimbinni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguɔŋ ne mamaŋ ka da-ba, korma ka ce ba naŋ yir. ²⁷ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i, baŋ ka da *Molon-Bieŋo hilaa dɔrɔ-i-na baa u fõŋgũɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji doŋ ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hũmelle-i, na korman-ɔhuɔŋgu piyaa.» ²⁹ Aa naa waŋ nel daama-i pigãan-ba wuɔ: «Niɛŋ *yensãanngu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duɔŋ ta ni caa fiɛlu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tĩ. ³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i, da

* 21:25 Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebɛ-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebɛ-i-na (Joël) 3.3-4.

na bi ji da maman daama duoŋ ta ma ce, na saaya na suo wuo *Diilon-baangu hii ti. ³² Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiεfiε ku nuamba namba aa ba suo ku. ³³ Doro-i baa hiema-i ni ka gbuo, nga meɪ nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan na feɛ, baa na yan na hommu yu baa ponsannin-maama, baa konyollen-maama, baa anjoguoma. Da na saa bel na feɛ, yiin daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuamba-i hiere ŋaa kollun tugol binwuono duma bel-o. ³⁶ Yaahuolo man juoŋ, vaan na feɛ baa Diilocaralle-i ku yaa u ka kayā-nei na hel-yuo. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiɛra Molon-Bieŋo yaanga-na a piye.»

³⁷ Yesu taa u dii baangu-i *Diilodubuo-i-na u wan Diilon-nelma-i u pigaan nuamba-i, aa tuo kã u cɔ *Olivi-tibinni-tanun-nu. ³⁸ Cuo duo kaal, nuamba naar küol ba-naa jo Diilodubuo-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suoraa Yesu-i

(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53)

¹ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuo-i u ponsaangu juo ta ku piε, ba bi bi ponsaangu fangu yaa *korsinni timman-ponsaangu-i, ² *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *anjamma pigataan baa ta ba taara ba ko Yesu-i, nga ba taa ba kaalã nuamba-i.

³ Huoŋgu fangu-i nuo-i, *Sitaniŋ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *haalabien cincieluo ba hai baamba-na.

⁴ Wuo sire kã ba ka nunu ba-naa baa Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuo niyataamba yuntaamba-i, un ka kayā-bei duma ba bel Yesu-i.

⁵ Ku gbuo dolnu-bei, baa cira ba ka hã-yo gbeina. ⁶ Yuda wuo huu-ma aa naa tuo ne un ka da hafafaangu man ba bel Yesu-i nuamba baa suo.

Yesu puwraa ba da ba ka ce korsinni timman-ponsaangu niwuoni-i

(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsaa 13.21-30)

⁷ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuo-i u ponsaangu juo hi, ban kon *korsinni timman-ponsaangu tulmba-i yiingu man nuo-i, ⁸ Yesu wuo wan baa Pier-i baa Nsaa-i wuo: «Kaan na ka ce ponsaangu niwuoni-i, die kã i ka wuo.»

⁹ Baa yuu-yo wuo: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuo cira: «Da na ka suur nellen-huanga-na, na ka da naacolho nano tũyãa hũman-bũnanga, na cu u huon-nu. Duo ka suur dumelle man nuo-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na wan baa dumellentieno-i wuo haalatien wuo u pigaan-na dũngu man un ka hã-yo baa-ku u wuo korsinni timman-ponsaangu niwuoni-i baa u *haalabiembra-i. ¹² U ka pigaan-na dubuo nano doro-i-na; bimbinni dii-yuo ti. Na ce niwuoni-i kusuon-nu'i.» ¹³ Pierbaa-ba ta. Ban kãa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma duma. Baa ce korsinni timman-ponsaangu niwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. d̄ε. 11.23-25)

¹⁴ Niwuonin-huangu juo hi, Yesu wuo jo ji t̄ena baa u *pɔpuɔrbiembra-i. ¹⁵ Wuo wan baa-ba wuo: «Mi gbuo ta mi taara mi ce ponsan daaku-i baa-na aa suu suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan mi tũnu-nei, da ŋ da yiε i da i-naa die tiraa ce ponsan daaku-i ku siε waa bande; ku ka waa *Diilon-nellen. Kun donyan kuman kuu dii kusuon-nu'i.» ¹⁷ Un waan mafamma-i, wuo bie dũvɛŋo ciin-na a jaal Diilono-i, aa cira: «Hũyãan na nyon t̄ent̄ɛŋ. ¹⁸ Mi tũnu-nei, *Diilon-baan da ku saa ji don, mi sa ji tiraa dii dũvɛŋo mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huongu-na, wuo bie *buruo aa jaal Diilono-i aa bũlnu-yuo hã-ba, aa cira: «Mi kũma yaa-i, ma ka ce tamman-kũngu na maama-na. Taa na ce min ciε kuman daaku-i mi maama ta ma t̄ɛnu-nei.»

20 Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i tɪ, wuɔ tiraa biɛ duvɛŋ-ciing-a-i hã-ba aa cira: «Mi tãmma maŋ ka kũna na maama-na ma yaa daama ciing-a-na. Diilonjo ka bel u *tobisɪfɛlenni-i baa ma yaa-i. 21 Niɛŋ, umaŋ ka hel mi huon-nu, uu dii tɛna tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. 22 Ba ka ko *Molon-Biɛŋo-i ninsoŋo ŋaa Diilonjo un'a ma ce dumaa, ŋga umaŋ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutienjo-na.»

23 *Hãalãbiɛŋ baa doŋ ta ba yuu ba-naa wuo: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai moloŋo-i siɛ ce daama temma-i?»

Hãalãbiɛmba-na hai moloŋo-i yuŋgu?

24 Ku huonju-na, *hãalãbiɛŋ baa ta ba taara ba suɔ umaŋ yuŋgu ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. 25 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuo: «Nellentaamba haa fɔŋgũɔ-i nuɔmba-na, fɔŋgɔtaamba ta ba guor nuɔmba ta ba bi-ba nelfafaamba. 26 Ku saa saaya ku waa dumaanjo-na namaa na wulaa. Umaŋ duɔ waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutienjo saaya u ce u fɛrɛ cɛkũɔ, umaŋ duɔ waa na yuŋgu-na, kutienjo ce u fɛrɛ ŋaa maacembilonjo. 27 Yaan mi yuu-na nelma diei: Nuɔ baa ŋ maacembilonjo-i hai nelbuɔ-i? Nuɔnei sɪ wɛi? Ŋga mɛi dii na hɔlma-na ŋaa na maacembilonjo muɔ. 28 Miŋ ciɛ mulɛma maŋ cor hiere, na hɪɛrã na kũma-i a tɛna baa-mi. 29 Terienju fanju-na, mi To un hãa-mi fɔŋgũɔ-i dumaa, muɔmi ka bi hã-na baa-yo dumɛi, 30 i die ka waa baa i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyonjo baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dũnni cɪncieluo ni hãi-niini yuŋ-nu.»

Yesu gboya Simɔ-Piɛr wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsãa 13.36-38)

31 Ku huonju-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa Simɔ-i wuo: «Simɔ, ne! *Sitãni cãarã-nei Diilonjo wulaa duɔ sagalla-nei ne sɪ u ka gbãa hũu-na mi wulaa. 32 Ŋga mɛi cãarã Diilonjo-i a hã nuonjo-i wuɔ ŋ Diilonjo-hũmellenjo-kũngu baa ku. Ŋ ka nanna-miɛ ŋga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kãyã ŋ nabaamba-i.»

33 Piɛr wuɔ cira: «Itie, da ba fiɛ dii-ni kaso, ŋ ka bi da ba diyaa muonjo-i baa-ni. Halle da ku fiɛ waa kuliŋgu, mii dii ŋ huon-nu.»

34 Yesu wuɔ cira: «Piɛr, yaŋ ŋ fɛrɛ, muɔmɛi tũɔ-ninjo, isuɔduonjo daaku-na, kɔholdɪɛlãŋo siɛ hi bu, ŋ ka cɪna-miɛ da i siɛi wuɔ nan sa suɔ-mi.»

35 Ku huonju-na, Yesu wuɔ waŋ baa *hãalãbiɛmba-i hiere wuo: «Mi nan puɔraa-na aa naa cira nelie baa biɛ gbeinjo, nelie baa biɛ buɔra, nelie baa biɛ naatenni; biŋkũngu kaa naa na wulaa wɛi?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

36 Wuɔ gbɛ-ba wuo: «Fiɛfiɛ ku kũngu-i kuuduonjo sɪ: Gbeinjo da a waa baa umaŋ, u biɛ-ya. Buɔra duɔ waa baa umaŋ, u biɛ-yo. Aa nuoni maŋ jigãŋga sɪ baa-ni, ŋ suor ŋ jonjoruo-i ŋ sãa kanaanjo. 37 Yaan mi tũnu-nei, mamanjo nyegãanjo Diilonjo-nelma-na wuo: «Ba ka ce-yo nelbabalanjo»*, ba gbɛ muɔmɛi. Ma ka bi ce. Mi maama maŋ nyegãanjo sebɛ-i-na, ma cemmanjo-yiinjo hii.»

38 Hãalãbiɛŋ baa cira: «Itie, jigãmmu hãi daa tɪ.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliŋgu piɛ ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

39 Yesuŋ waanjo mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kã *Olivi-tibinni-tãnuŋgu-na. Ba taa ba kã koko terienju fanju-na. U *hãalãbiɛŋ baa bi sire cu u huon-nu.

40 Baŋ kaa hi, wuɔ gbɛ-ba wuo: «Cãarãŋ Diilonjo-i wɛima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaanjo cemma-na.» 41 Aa fuɔ wuɔ cor kã yaan-na cellɛ ka dũuna tuɔ cãrã wuo: 42 «Baba, da ŋ siɛ ŋ maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa cira ŋ fer muɔ, ce-ma ninjo taaranjo ma ce dumaa.» [43 Huonju fanju-na, *dɔrɔpɔrɔbilonjo nan wuɔ jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. 44 U huonjanjo ŋa na'a

* 22:37 Isayi (Ésaïe) 53.12

ka saa waa huɔŋga dumaŋo-na, kumanj kuɔ migāan naara u Diilocārälle-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku künna ŋaa tām̄ma.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tī, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hɔculle ciɛ ba kor duɔfūŋ. ⁴⁶ Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na duɔfūŋ? Siireŋ na ta na cārā Diiloŋo-i biŋkūŋgu baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaan̄gu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsāa 18.3-11)

⁴⁷ Nelma saa ji tī Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābienj cinciɛluo ba hāi baamba-na, banj taa ba bī umanj *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaan̄ga-na. Banj juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Moloŋ-Bieŋo-i baa jaaluŋ daaku yaa-i a da ŋ pigāan̄-ba baa-yo ba bel-o kɛ?»

⁴⁹ Bamanj waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huɔŋgu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i biɛ i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unanj wuɔ pāŋ biɛ u kaan̄ga-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntien̄o maacembilon̄o nan̄o nadietūŋgu-i a yerku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolŋo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ wanj baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara biŋcuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁵³ Ma sī yinni manj jonj i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terien̄gu fan̄gu-na? Fiɛfiɛ yaa namaa huɔŋgu-i, baa *Sitāni bi huɔŋgu-i; na gbāa ce kumanj dolaanu-nei.»

Pier ciinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsāa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Banj bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntien̄o ciŋgu-na. Pier wuɔ yanj ba maa aa suɔ cu ba huɔŋ-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraan̄j dāamu gōŋgūɔŋ-huɔŋga-na, wuɔ kā ka tīena baa-ba. ⁵⁶ Maacembilon̄o nanj wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolŋ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Pier wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mei sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Cɛllɛ, naacolŋo nan̄o da-yo, wuɔ cira: «Ma sī nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sī!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya cɛllɛ, unan̄o saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Pier wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wanj wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uŋ taa u wanj mafamma-i, kōhōldiɛlāŋo donj tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gbɔya-yuɔ baa nelma manj wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kōhōldiɛlāŋo siɛ hi bu, kɛrɛ u ka ciina-yuɔ da i siɛi wuɔ u sa suɔ-yo† maa pāŋ tīɛnu Pier-i. ⁶² Wuɔ hel fuorenj gbuu pāŋ tuɔ kaal.

Ba kāa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsāa 18.19-24)

⁶³ Banj bilaa Yesu-i aa jīna nuɔmba manj ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufien̄a-i aa ta ba muo-yo. Umanj duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bī kutien̄o yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuonj juɔ kaal, *Yuifu ba biŋcuɔmba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataanj baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaan̄gu-i. ⁶⁷ Banj juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonj uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄j *Konjortien̄o manj u yaa nuɔŋo-i wanj-ma baa-ye.»

† 22:61 Nieŋ 22.34.

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ wan wuɔ niɛ, na siɛ hũu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa mamaŋ, na siɛ siɛ-mi. ⁶⁹ Nga mamaŋ dii, *Molon-Bieŋo ka kã ka waa Itienjo caaŋ-nu.»‡

⁷⁰ Uŋ waan mafamma-i, ba hieroŋo-i baa cira: «Diilon-Bieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii die ka yuu moloŋo, mie ferɛ-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diilon-Bieŋo.»

23

Ba kãa baa Yesu-i fãamaaŋ ba terien-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsãa 18.28-38)

¹ Ku huonŋu-na, baa sire hiere a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Baŋ kaa hi, baa gbẽ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolŋ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i. Aa cira Diilon uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortienjo man, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentienjo.»

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁴ Pilati wuɔ wan baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacolŋ daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasŋ wuɔ: «U saa fa; nelboronjo. U duon baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hiere baa-ku, fiɛfiɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba ferɛŋ-maama.»

⁶ Pilatiŋ juɔ nu ba biɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolŋ daayo-i Galileyienjo-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ûu, Galileyienjo.» A ne da huonŋu fanŋu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yunŋu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saanŋ Yesu-i a hã-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bãanŋu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle nga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saanŋ-yo hã-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gbɛɛ-weima fuɔ ne. ⁹ Wuɔ yuu-yo baa nelma boi, nga Yesu saa ji seŋ sũnuŋgu yuɔ. ¹⁰ A ne da huonŋu fanŋu-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba waa Erɔdi terienŋu-na gbuu ta ba kar coikãŋkarɛiŋa ba haa-yuɔ. ¹¹ Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaanŋ-joŋgoruo hã-yo ku da ku col-o aa bir saanŋ-yo hã Pilati-i baa-yo. ¹² Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, nga yiinŋu fanŋu-na, baa pãŋ bel jĩeru.

(Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsãa 18.39-19.16)

¹³ Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bi *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji hã-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa ferɛ-i na yufellen, nanŋ haa mamaŋ yuɔ mi saa da-ma yuɔ. ¹⁵ Na saa da *Erɔdiŋ birii saanŋ-yo hã-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciɛ kumaŋ aa ku hi u kuliinŋu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yonŋ aa nanna-yuɔ.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kɔrsinni timmanŋ-ponsaanŋu-i, Pilati nanna ba kasobilonjo diei.] ¹⁸ Nuon baa sire hiere ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuɔ gbuo nuɔmba ce ijieni nanni nellen-huonŋa-na, aa naa tiraa ko nelienjo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. ²¹ Baa yagar

‡ 22:69 Gbeliɛman-nalãanŋu (Psaume) 110.1

aa ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!» ²² Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufienja siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ cie kumaŋ aa na'a i ko-yo. Mamaŋ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pāŋ ta ba kaasɪŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Baŋ kaasɪŋ dumaanɔ-na, Pilati saa gbāa duɔ yagar, wuɔ naa u hūma. ²⁵ Uŋ hūyāa-ma dumaanɔ-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ maŋ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko neliɛŋo, aa hā-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kumaŋ da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hūmelle-na

(*Matie 27.32-34; Marke 15.21-23*)

²⁶ *Pilatiŋ hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa bie baŋ ka gbuŋ-yoŋ *daaŋgu maŋ nuɔ-i a haa-ku hā-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hūmelle-na, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo hilaa suon-nu. Ba bī-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hā-yo, aa ce u cu Yesu huon-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huon-guna. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa ferɛŋ maa-na baa na bisālmba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, ba kaa cira: «Caamba maŋ saa hon da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiŋgu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tānni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yiɛ!» aa gbɛ tānyienja-i wuɔ: «Suuyen-yiɛ!»* ³¹ Da ba dii daabinaaŋgu-i dāamu-na, ba ka ce daakuraaŋgu fuɔ niɛ?»

³² Baa bilaa gburanɔgbotaamba namba ba hāi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbummaŋ-huon-gu hii

(*Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsāa 19.17-27*)

³³ Tānyelle nande dii ba bī-de Yukoluon-gu. Baŋ kaa hi tānyelle fand-ei baa gbu Yesu-i baa gburanɔgbotaan daaba-i ba hāi-i-na. Unanɔ-i u nadien-na, unanɔ-i u nanyuon-nu.† ³⁴ Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gāŋ baa-ba; baŋ ceŋ kumaŋ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonɔgorbaa-ba-i, ba saa suɔ baŋ ka hā umaŋ aa yaŋ umaŋ. Baa naa ba ful tienja calnu-bei.‡ ³⁵ Nuon baa yiɛra ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaan baa ta ba piiye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u ferɛ i ne. Duɔ kor u ferɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonɔ uŋ pāa nuŋgu-i aa saan *Konkortienɔ maŋ u yaa ufaŋo-i.»

³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hā-yo niisaarni wuɔ u nyon,§ ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentien nuonɔ-i, kor ŋ ferɛ i ne.» ³⁸ Baa nyɛgāan u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienɔ yaa daayo.»

³⁹ Ba naŋ gbuu gburanɔgbotaamba maŋ, unan wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Naŋ saa cira wuɔ Diilonɔ uŋ pāa nuŋgu-i aa saan Konkortienɔ maŋ u yaa nuonɔ-i wei? Kor ŋ ferɛ aa ŋ kor miɛŋo-i ke!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuonɔ-i, wuɔ tuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naŋ sa kālā Diilonɔ-i de! Ma sī ii dii mulɛenduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? ⁴¹ Baŋ bilaa miɛŋo-i ba ninsonɔ. Miɛ āntaaramma'i diyaa-ye kuliŋ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla bɪŋkūŋgu ba bel-o da ba ko-yo gbāŋgbāŋ.» ⁴² Aa naa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yaŋ mi maama karaanu-niɛ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Nyunɔgo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diilon-nelle-na.»

* **23:30** Ose (Osée) 10.8 † **23:33** Niɛŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe) 53.12. ‡ **23:34** Gbeliemaŋ-nalāanɔgu (Psaume) 22.19 § **23:36** Gbeliemaŋ-nalāanɔgu (Psaume) 69.22

*Yesu kuliingu-i**(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsaa 19.28-30)*

⁴⁴ Bãanguŋ juo hi yuhuŋga-i, ba'a ba ne da terienŋu cuure hiere da bintuu. Ku tiyaa dumɛi fuo bãangu ji tɛɛŋ. ⁴⁵ Kompanŋa maŋ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãŋ taalnu ka holle-na sɔmma hãi. ⁴⁶ Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «Baba, hũu-mi.» Aa bi hũu u fɛɛɛ. ⁴⁷ Sorosi ba yuntienŋo naŋ uŋ daa mafamma-i, wuɔ gbɛliɛŋ Diilonŋo-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuɔmba maŋ naa kãa ka ta ba ne, baŋ juo da-ku dumaŋo-na, baa bir ta ba misirrã ba yunni-i ba kũŋ. ⁴⁹ Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba maŋ naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kã, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

*Yesu fuuremma-i**(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsaa 19.38-42)*

⁵⁰ Naacofɛfɛiŋo naŋo waa *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ kãalã Diilonŋo-i. ⁵¹ U nabaambaŋ ciɛ kumaŋ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nuŋgu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilonŋ-bãangu domma-i. ⁵² Yesuŋ kuu, wuɔ kã *Pilati wulaa ka cãrã-yuɔ. Pilati wuɔ hã-yo baa-yo. ⁵³ Wuɔ kã ka har-o a finya-yuɔ aa kã ka fuure-yuɔ cɪncorre nande-na, baa hɛŋ-de tãmpɛllɛŋ. Baa sa fuure moloŋo diɛ dede. ⁵⁴ Yiingu fangu waa jumayiingu, Yuifu ba *yitiɛnangu naa saaya ku doŋ bãsuuruŋgu-na. ⁵⁵ Caamba maŋ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huon-nu ka ne baŋ naana dumaa. ⁵⁶ Baŋ kaa nanna ti, baa bir kũŋ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kũnna-yuɔ. Baŋ'a ba ce mafamma-i bãl, bãangu suurii ti. Yitiɛnangu hii. Baa tiɛna fiisa ŋaa maŋ nyɛgãaŋ dumaa *ãnjɪnamma-na.*

24*Yesu siire hel kuomba hɔlma-na**(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsaa 20.1-10)*

¹ *Yitiɛnangu cuo kaala-i-na,* caaŋ daaba naar kã cɪncorre-na baa natikolo-i ² kã ka da tãmpɛlle maŋ baŋ ŋa naa ce-de suu cɪncorre nuŋgu-i di bũmalãa halanŋ. ³ Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulonŋo-i. ⁴ Ba hɔŋ muɔ cu, ba'a ba ne da nuɔmba hãi, ba jonŋorbaa-ba caa da kpɛikpɛi. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisiŋ ba yammu-i. Nuɔŋ daa baa gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na jo ji ta na taara umaŋ dii cicɛlma-i bikuonŋ hɔlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Uŋ taa u waŋ mamaŋ baa-na *Galile-i-na, ma tiyãanu-nei wei? ⁷ Ma si uu naa cira: «Fuo ba hã nelbabalaamba baa *Molonŋ-Biɛŋo-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yonŋ hɛɛma-na, siɛliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo.»† Ma saa waŋ wei?»

⁸ Yesu nel maa pãŋ tiɛnu-bei. ⁹ Baa ta kũŋ ka tũnu u *hãalãbiemba-i ba kũŋgu-na hiere. ¹⁰ Caamba maŋ waa da mafamma-i ba yirɛiŋa yaa daaya: Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duonŋo-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kã ka tũnu Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ¹¹ Baŋ tũonu-bei, pɔpuɔrbiemba da niɛ si ba ce kɔrni; ba saa hũu-ma. ¹² Pier wuɔ sire gbar kã cɪncorre-na ka gbɪina ne, a da kompanŋa yaa yonŋ hɛɛma-na. U huonŋ kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kũŋ.

*Emawusi hũmelle-na**(Marke 16.12-13)*

* **23:56** Helmaŋ-sebɛ (Exode) 20.10; Anjɪnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 5.14 * **24:1** Ku cuo kaala waa jumaansi. † **24:7** Niɛŋ 9.22; 17.25; 18.32-33.

¹³ Yinduɔŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hãi baa sire ta ba kã nelle nande-na, ba bĩ-de Emawusi. Di hɔlma yuu kilobaa cɪncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piiye Yesu maama yaa-i ba kã. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ niɛ?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vãa hiere. ¹⁸ Unanjo-i ba taa ba bĩ-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce nanj saa nu mamaŋ ciɛ Yerusalemu-i-na yin daani-na wei?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasaretitaan Yesu-i, nanj saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Unj taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diiloŋo-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i. ²⁰ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hãa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i nanja-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baan miɛŋo-i. Ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siɛi yaa nyunŋo-i. ²² Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kã cɪncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Baŋ piiye dumaanjo-na, i nabaamba namba bi sire kã ka da-ma ŋaa baŋ waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaanjo-i, na sa gbuu suɔ ku yunŋu. Na sa hũu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wei? ²⁶ Ba saa waŋ-ma wuɔ Diiloŋ unj pãa nunŋu-i wuɔ u ka saan *Korŋkortieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ doŋ u yuntesiinni-i wei?» ²⁷ Baŋ nyegãan u maama maŋ Diiloŋ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanŋa-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebɛbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kã.

²⁸ Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaan-na. ²⁹ Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãanŋu tɛ tɛ, yanj aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Baŋ juɔ cira ba wuo niwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo-i aa jaal Diiloŋo-i, aa bũl-onj hã-ba. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terieŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Unj taa u piiye Diiloŋ-sebɛ maama-i baa-ye hũmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kũɔna hũŋhinaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tɛna, baa pãŋ sire bir kã Yerusalemu-i-na kã ka da *hãalãbiemba maŋ tɛyãa cɪncieluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kãa ka da bamaŋ, baa cira: «Itieŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hũmelle-na, baa bi suur ma yaanŋa-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr: 1.6-8)

³⁶ *Hãalãbieŋ baŋ waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fɛrɛ-i ba hɔlma-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Tɛyãan dɛi!» ³⁷ Korma pãŋ ta ma da-ba wuɔ sɪ *jina. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i korman-kũŋgu fuɔ? Bige-i ciɛ na ta na dii nuharunŋu miɛ? ³⁹ Niɛŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fɛrɛ! Juɔŋ na ji yiɛya-mie na ne. Jina muɔ sɪ. Jina dii ŋaa fafalmu; kũɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Unj taa u waŋ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigãan-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔŋ muɔ gbuu fɛ da yogogo, ŋga ba saa hũu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiɛra kar da hãmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔŋgu dii baa-na bande-i-na wei?» ⁴² Teterieŋo nanjo waa boluonŋu, baa hɛɛ-yo, baa biɛ-yo hã-yo. ⁴³ Wuɔ hũu-yo wuo-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa waŋ baa-ba

wuɔ: «Min taa mi waŋ mamaŋ baa-na i wuɔramma-na, ma'i sɪ daama-i wei? Mi maama maŋ nyegãaŋ *Moisi *ãnjɪnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebɛbaa-ba-na a naara gbɛliɛmaŋ-nɛini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciɛ.»
⁴⁵Uŋ piiye dumaŋo-na, kuɔ kãyã-bei ba suɔ Diiloŋ-nelma yaaŋga-i. ⁴⁶Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegãaŋ mamaŋ, ba ciɛra wuɔ: Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saŋ *Kɔŋkortieŋo maŋ, u saaya u ku a ce yinni hãi hɛma-na aa siɛliŋ-yiŋgu-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛiŋa-na hiere ka saa. Ba ka doŋ ta ba waŋ-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i, ku yaa Diiloŋo ka ce jande ba ãmbabalma-na hiere. ⁴⁸Mamaŋ ciɛ daama-i hiere, namɛi daa-ma, namɛi saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹Terieŋgu faŋgu-na, mi To uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fɔŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saŋ-yo hã-na. Baa na kã terieŋgu; tɛnaanaŋ na ciɛ u jo igɛna.»‡

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11)

⁵⁰Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huonŋa-na a kã Betani caaŋ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diiloŋo-i u hã-ba. ⁵¹Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ. § ⁵²Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diiloŋo-i.

Nsāaŋ nyεgāaŋ Yesu maama maŋ Nelmuoyamma

Nsāa nuŋgu waa Yesu *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-na. Duɔ tuɔ waŋ fuɔ fεrεŋ maama-i, u sa bī u yerre-i; kunie u cira «*hāalābilonɔ naŋo» (18.15), kunie wuɔ «hāalābilonɔ maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yaŋ» (13.23).

Sebe domma-na, u taara u cira wuɔ Yesu yaa Diilonɔ-āndaanɔ-i, ŋga u cie u fεrε nelieŋo jo hīema-na (sap. 1). Ku huonɔgu-na, Nsāa piye gberε-weima niehāi maama. Yesu cie gberε-weima famma-i a pigāaŋ u sinni. Aa bi piye Yesuŋ wuɔraaya suu baa nuɔmba maŋ ba maama. Ba suumaŋ kāayā nuɔmba-i dumaa baa kutaamba famba fεrε-i, u nuŋgu hii-ma. *Yuifu ba yuntaambaŋ cūɔ Yesu-i dumaa, baŋ cīnaana-yuɔ dumaa wuɔ u'i sī Diilonɔ-Konkortieŋo-i, Nsāa nuŋgu bi hii mafamma-i (sap. 2-12).

Ku huonɔgu-na, baŋ bilaa Yesu-i isuŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ cie, u suurii ma yaanɔga-na waŋ-ma: Yesuŋ diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔrbiemba tūnni-na, uŋ cāarā Diilonɔ-i dumaa (sap. 13-17), baa baŋ cie u āndaanɔ-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18-19). Sebe periema-na, u waanɔ Yesu siremmaŋ-kūŋgu-i aa waŋ fuɔ uŋ nyεgāaŋ u sebe-i yunɔgu maŋ nuɔ-i (sap. 20-21).

Nelma cie ma fεrε nelbilonɔ

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tī. Nelma naa waa baa Diilonɔ, aa maa naa waa Diilonɔ. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonɔ. ³ Diilonɔ cie ma yaa ce bimbinni-i hiere. Bimbinni maŋ cie hiere, ma nuŋgu dii ni cemma-na. ⁴ Cicēlma waa Nelma yaa nuɔ-i. Aa cicēlma famma yaa waa nelbiliemba fitinuɔ-i. ⁵ Fitinuɔ uŋ juɔ, kukulma saa gbāa cie-yo.

⁶ Huonɔgu naŋgu juɔ hi, Diilonɔ saanɔ molo jo. Ba taa ba bī kutieŋo-i Nsāa. ⁷ U saanɔ-yo wuɔ u ji piye fitinuɔ maama baa nuɔmba-i kumaŋ ka ce ba hūu u maama-i. ⁸ Ku saa ce ŋaa Nsāa yaa waa fitinuɔ-i de! Ŋga uu naa jo duɔ ji waŋ fitinuɔ maama yonɔ baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninsonɔ-fitinuɔ-i. Ma juɔ hīema-na ji kaala nuɔmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tī miwaanɔ-na. Ma yaa jīena miwaanɔ-i. Ŋga nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juɔ ma fεrεŋ nelle-na, ma nellenɔ-baamba cīna-mēi. ¹² Ŋga banamba siyaa-ma aa hūu ma maama-i. Ma hāa kufanɔgu taamba-i ku fōŋgūɔ-i ba da ba ce Diilonɔ-bisālmba. ¹³ Diilonɔ-bisālmba famba-i ku saa ce ŋaa u huonɔ-ba nelbilonɔ temma, ku saa bi ce ŋaa ku dɔlaanu moloŋo-i u ce u honɔ-ba, ŋga ku dɔlaanu fuɔ fεrε yaa u honɔ-ba.

¹⁴ Nelma cie ma fεrε nelbilonɔ jo ji waa i hɔlma-na. I daa u fafaanɔgu-i. U waa hujantieŋo aa tiraa waa ninsowaraŋo. Fafaanɔgu fanɔgu-i i To-i hāa u Bɛduɔla-i baa-ku. ¹⁵ Nsāa yaa juɔ ji tuɔ waŋ u maama-i. U taa u piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Miŋ taa mi gbē umaŋ miε uu dii huonɔ-nu, u yaa daayo-i. Aa mēi suɔ da mi honɔ, uu naa waa tī; a ce dumaanɔ-na u maaraa muonɔ-i.» ¹⁶ U cie baa-ye cor. Cuobaa-baŋ kaal, u bi ce baa-ye dumēi. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *ānjīnamma-i ji hā-ye, ŋga hujarre-i baa ninsonɔ-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Moloŋ yufelle saa haa Diilonɔ-na dede. Ŋga u Bɛduɔla pigāaŋ-ye u sinni-i. U yaa dii tīena baa-yo.

*Nsāa-Batise āndaanɔgu-i
(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)*

¹⁹ Nsāa nun-āndaangu yaa daaku. Un waa tuɔ *batisen nuɔmba-i, *Yuifu ba yuntaamba man waa *Yerusalemu-i-na, baa puɔr *Diiløjigāntaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuɔ ba ka yuu u sinni-i. Baŋ kãa ka hi, baa cira: «Naacolŋ nuɔ, naŋ hilaa hie?» ²⁰ Nsāa saa fuo ma diei bei; wuɔ cira: «Baa na ta na ne wuɔ sɪ Diiløj un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋ man, u yaa juɔ muɔŋo-i, muɔ sɪ.»

²¹ Baa cira: «Nuɔnei *Eli-i wei?»

Nsāa wuɔ cira: «E'e, muɔ sɪ.»

Baa cira: «Nuɔnei *Diilopɔpuɔrbilonŋ nuɔŋo-i wei?»

Wuɔ cira: «E'e.»

²² Baa cira: «A naŋ hilaa hie? Nuɔmba'i puɔraa-ye; pigāanŋ-ye ŋ sinni-i i ka tūnu-bei.»

²³ Nsāa wuɔ siɛ-ba baa *Isayi* āndaanŋ daaku-i wuɔ:

«Muɔmei *hohuolaayan* *hɛkuraanŋu-na wuɔ:

«*Siirenŋ na cãa Itienŋ hūmelle-i*.†»

²⁴ *Fariŋɛbaa-ba waa pɔpuɔrbienŋ daaba hɔlma-na. ²⁵ Baa cira: «Ŋ ciɛra wuɔ Diiløj un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ Konŋkortienŋ man, u'i sɪ nuɔŋo-i, aa cira Eli'i sɪ nuɔŋo-i aa tiraa cira Diilopɔpuɔrbilonŋo'i bi sɪ nuɔŋo-i; a ma bilaa niɛ ŋ ta ŋ batisen nuɔmba-i?»

²⁶ Nsāa wuɔ cira: «Muɔmi batisen-na baa hūmma yonŋ, ŋga moloŋo naŋo dii na hɔlma-na, na sa suɔ-yo. ²⁷ Mi juɔ yaanŋa kufanŋu tienŋo-na, ŋga mi saa piɛra u natāanŋu-i.» ²⁸ Nel daama-i hiere ma ciɛ Betani. Nsāa taa u batisen nuɔmba-i kusuɔŋ-nu'i, dii *Yurdɛ bomborma-na.

Yesu yaa Diiløj-Tūmbilonŋo-i

²⁹ Ku cuo kaala-i-na, Nsāa wuɔ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuɔ cira: «*Diiløj-Tūmbilonŋo yaa juɔŋ daayo. U yaa piriinŋ nelbiliemba āmbabalma-i. ³⁰ Mi taa mi gbɛ u yaa-i miɛ uu dii huonŋ-nu, ŋga u taa yaanŋa muɔŋo-na, a ce dumaanŋo-na u maaraa-mi. ³¹ Mei saa ta mi suɔ-yo, ŋga mi juɔ ji ta mi *batisen nuɔmba-i hūmma-na da mi ce *Isirahɛl-baamba suɔ-yo.»

³² Un waanŋ mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diiløj-Yalle hilaa dɔrɔ-i-na konŋhurunŋ temma jo ji diire-yuɔ. ³³ Mi saa ta mi suɔ-yo. Ŋga umanŋ puɔraa-mi wuɔ mi ji batisen nuɔmba-i hūmma-na, uu naa gbɛ-mi wuɔ: «Da ŋ ji da mi Yalle hiiriye ji diire umanŋ nuɔ-i, u yaa ka tuɔ batisen nuɔmba-i baa-de.»

³⁴ Mi daa mafamma-i nuɔ baa mi yufelle. Mi siɛ fuo-ma: Naacolŋ daa u yaa Diiløj-Bienŋo-i.»

Bamanŋ cuu Yesu huonŋ-nu dɛlɛlɔ

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Nsāa wuɔ tiraa kã baa u *hāalābiemba hāi terduonŋu fanŋu-na. ³⁶ U juɔ'a u ne da Yesu cor. Wuɔ cira: «*Diiløj-Tūmbilonŋo yaa kãanŋ daayo!» ³⁷ Hāalābienŋ daabanŋ nuɔ mafamma-i, baa pãŋ ta cu Yesu huonŋ-nu. ³⁸ Yesu wuɔ u miɛl ne ku yaa nuɔ-i, a da-ba u huonŋu-na. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Baa cira: «Arabi, ŋ haraa hie?» (Arabi yunŋu yaa wuɔ hāalātie.)

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ i ta, na ka suɔ-ku.» Baa kã baa-yo ka suɔ unŋ haraa kusuɔŋ-nu. Bāanŋu naa tɛrɛŋ tɪ, baa pãŋ perienŋ bāanŋu boluonŋu-i baa-yo.

⁴⁰ Hāalābienŋ daaba-i ba hāi-i-na, ba taa ba bɪ unanŋo-i Andere, Simɔ-Piɛr hāanŋo'i waa. ⁴¹ Fuɔ wuɔ ta kã mɔlŋo yaa wulaa-i igɛna ka wanŋ baa-yo wuɔ: «Diiløj un pãa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋ man, i daa-yo.» (Ba bɪ u yaa-i *Kirsai-girɛkimma-na.) ⁴² Aa naa kã baa Simɔ-i Yesu wulaa. Yesu wuɔ

* **1:23** Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonŋo. † **1:23** Isayi (Ésaïe) 40.3

ne-yo aa naa cira: «Nsāa biɛŋ nuɔ, ba bɪ-ni Simɔ; i ka tie bɪ-ni fiɛfiɛ-i-na Sefasi.» (Sefasi yunɔu yaa wuɔ tãmpɛlle.)

⁴³ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ cira u kã *Galile. Uŋ hilaa, wuɔ suu baa naacolŋo nanɔ-i ba bɪ-yo Filipu; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Filipu, jo i ta!» ⁴⁴ Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduɔle baa Andere-i baa Pier hiere. ⁴⁵ Ku huonɔu-na, Filipu wuɔ bi kã ka da Natanayɛl; wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «*Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbien ban waan naacolŋo man maama-i ba seɛbaa-ba-na, i daa-yo. Ba bɪ-yo Yesu, Nasaretitaan Yosefu biɛŋo.»

⁴⁶ Natanayɛl wuɔ cira: «Niŋ huɔŋ, ŋ nuɔ ba'a bɪŋkũfafaanɔu hilaa Nasarɛti-i-na dede wɛi?»

Filipu wuɔ cira: «Jo i ta ŋ ka da baa ŋ yufelle.»

⁴⁷ Yesuŋ juɔ'a u ne da Natanayɛl jo, wuɔ cira: «*Isirahelyien kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuɔ.»

⁴⁸ Natanayɛl wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nanɔ suyaa muɔ hie?»

Yesu wuɔ cira: «Aa Filipu suɔ duɔ bɪ-ni, mii naa da-ni *yensãanɔu yunɔu-na.»

⁴⁹ Uŋ waan mafamma-i, Natanayɛl wuɔ cira: «Hãalãtie, Diilon-Bienɔ yaa nuɔŋo-i, *Isirahel-baamba nellentienɔ yaa nuɔŋo-i!»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Miŋ ciɛra mi daa-ni yensãanɔu yunɔu-na ku'i ciɛ ŋ hũu mi nelma-i. Yiinɔu dii baa yiinɔu, ŋ ka da manan maaraa daama-i.» ⁵¹ Aa naa cira: «Mi wan ninsonɔ-i baa-na: Yiinɔu dii baa yiinɔu na ka da dɔrɔ puurii aa *dɔrɔpuɔrbiemba ta ba nyugũŋ aa ta ba hiire *Molon-Bienɔ yudɔrɔ-i-na.»‡

2

Yesu birii hũmma-i kolma

¹ Yesuŋ biɛ Filipu-i baa Natanayɛl, yiinɔu diei cor, hãalɪŋ-yiinɔu-na, ba ta ba jã ciɛŋo dii nelle nande-na ba bɪ-de Kana; dii dii *Galile huɔŋ-na. Yesu nyu waa kãlle fande-na ² a naara Yesu-i baa u *hãalãbiemba-i. ³ Huɔŋu nanɔu juɔ hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ba kolma* yuraa.»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Nnaa, yan-ma ŋ hã muɔ, ku saa hi mi wulaa yogo.»

⁵ Nyuŋ wuɔ wan baa maacembiemba-i wuɔ: «Duɔ wan manan baa-na, na ce-ma.» ⁶ A ne da bɔɛŋa nanɔa waa terienɔu-na; baa naa jina-yei ta ba dii hũmma ba saara ba fɛɛ a saa baa *Yuifu ba Diilon-hũmelle-i. A waa bɔɛŋ niediei. Di diei gbãa yu litiribaa komuɔŋa ndii temma. ⁷ Yesu wuɔ wan baa maacembiemba-i wuɔ: «Kãan na ka hu hũmma na ji dii bɔɛŋ daaya yu.» Baa kã ka hu hũmma-i ji dii bɔɛŋa yu.

⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kaan manamma na ka hã uman niɛŋ niuwuoni-i.» Ba kaa ka hã-yo. ⁹ Hũmma birii kolma! Wuɔ hũu nyɔŋ, u saa suɔ man hilaa kusuɔŋ-nu. Maacembiemba fuɔ ba suyaa. Wuɔ bɪ dɔrɔbiɛŋo-i ¹⁰ a ji tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Kolma man dɔlaan, ba hã nuɔmba-i ma yaa-i igɛna. Da ba ji nyɔŋ ye, ba suɔ hã-ba manan sa dɔlaan. Nuɔ fuɔ, nan bir yan kondɔdɔlma-i ji ta ŋ hã-ba baa-ma huon-nu!»

¹¹ Yesu kaan ce hiŋ daama yaa-i. U ciɛ-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigãan u fɛɛ pigãan daama temma yaa-i u hãalãbiemba hũu u maama-i.

¹² Uŋ hilaa terienɔu-na, u kã Kafarnamu ka ce yinni cɛlle. U nyu waa baa-yo baa u hãmba-i a naara u hãalãbiemba-i.

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na (Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46)

¹³ *Yuifu ba *kɔrsinni timman-ponsaanɔu juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ¹⁴ Uŋ kãa, wuɔ kã ka da ba suor niimba baa tũlmba

‡ 1:51 Niɛŋ Miwaanɔ jɪnamman-sebe-i-na (Genɛse) 28.12. * 2:3 *Yuifubaa-ba taa ba fɛ ba kolma-i baa tibibienɔ nanɔa ba bɪ-ya *ɛɛɛɛ. Ba bɪ ba kolma-i duvɛŋo.

baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da bamaŋ huraŋ gbeɪŋa-i ba tɛnaana ba taabalebaa-ba canni-na ta ba hor gbeɪŋa-i. ¹⁵ Wuɔ ce iyiemba a pāl comelle a muo-ba hiere donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba tɔlmba-i hiere. Aa naa sɛ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbeɪŋa-i. ¹⁶ Aa gbɛ bamaŋ taa ba suor nɔnsɔr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaŋ na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dɔŋgu-i gbeitaara-terienɔgu.»

¹⁷ Uŋ cie mafamma-i, mamaŋ nyegāaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Diilo, mi kuye ŋ dɔŋgu maama-i. Ma gbu ma ko-mi*»†, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i. ¹⁸ Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka ce hiŋ hama-i pigāaŋ-ye i suɔ wuɔ niŋ cie mamaŋ daama-i, ba hāa-ni hūmelle-i aa ŋ suɔ ce-ma?»

¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muyaanaŋ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hɔlma-na yonɔ.»

²⁰ Baa cira: «Baŋ maa biŋkūŋgu maŋ bien komuɔŋa hāi baa niediei, naŋ'a naŋ ka ma-ku yinni siei hɔlma-na yonɔ!»

²¹ Yesuŋ taa u waŋ Diilodubuɔ maŋ maama-i, u yaa fuɔ fɛrɛŋ kerre-i. ²² Uŋ juɔ ku aa sire, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i; baa pāŋ hūu mamaŋ nyegāaŋ hiere Diilonɔ-nelma-na baa Yesuŋ waŋ mamaŋ hiere.

Yesu suɔ nelbiliemba kusūnni-i

²³ Yesuŋ kāa *Yerusalemu-i-na, u cie gberɛ-wɛima bɔi *kɔrsinni timmaŋ-ponsaŋgu yinni-na. A ce dumaŋo-na, nuɔmba maŋ daa gberɛ-wɛiŋ daama-i, ba fɔŋgūɔ baa hūu u maama-i. ²⁴ Nɔga Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u naŋga bei. ²⁵ Fuɔ fɛrɛ taa u suɔ nelbilonɔ kusūŋgu-i, u saa waa duɔ ka yuu molonɔ wuɔ melɔŋo dii niɛ?

3

A honɔ fɛlemma

¹ *Farisiɛyienɔ naŋo waa ba taa ba bi-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntienɔ. ² Isuɔŋgu naŋgu-na, wuɔ sire kā Yesu wulaa ka cira: «Hāalātɛ, i suyaa yiɛ nuɔŋo-i Diilonɔ'i puɔraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i sɪ niŋ cen gberɛ-wɛima maŋ daama-i, nelgbāŋgbālāaŋ sie gbāa ce-ma.»

³ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Umanɔ duɔ saa puma honɔ fɛlemma, kutienɔ yufelle sie gbāa haa *Diilonɔ-nelle-na.»

⁴ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nelienɔ maŋ vāa tɪ, u ce niɛ gbāa puma honɔ fɛlemma-i? U gbāa bir suur u nyu kusūŋgu-na u tiraa honɔ-yo wɛi?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Umanɔ duɔ saa honɔ hūmma-na baa *Diilonɔ-Yalle-na, kutienɔ sie gbāa suur Diilonɔ-nelle-na. ⁶ Da ŋ honɔ nelbilonɔ homma-i, nelbilonɔ huɔŋga'i waŋ-niɛ, da ŋ bi honɔ Diilonɔ-Yallen homma-i, Diilonɔ-Yallen huɔŋga'i waŋ-niɛ. ⁷ Miŋ ciɛra na puma honɔ fɛlemma-i, baa yaŋ ma cu ŋ huɔŋga-i. ⁸ Nɔ saa da, terienɔ maŋ da ku dɔlɔnu fafalmu-i mu sire; da ŋ ji cira ŋ suɔ, ŋ da mu du; ŋ sie suɔ muŋ hilaa kusuɔŋ-nu, ŋ sie bi tiraa suɔ muŋ kāŋ kusuɔŋ-nu. Bamaŋ huɔŋ Diilonɔ-Yalle homma-i baa dii dumɛi.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gbāa ce niɛ ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «ŋ sie suɔ wuɔ nelpigāatienɔ nuɔ *Isirahel-na, nel daama cie niɛ yar-ni suɔma? ¹¹ Yaŋ mi waŋ ninsonɔ-i baa-ni: Inɔ suɔ mamaŋ, i piiye ma yaa-i; aa inɔ daa mamaŋ, i waŋ ma yaa-i aa na sa taara na hūu-ma. ¹² Nelma maŋ ciɛŋ hɛma-na bande-i-na, da mi waŋ-ma na sa hūu-ma, na ka ce niɛ gbāa hūu dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa kā dɔrɔ-i-na dede, da ku saa

† 2:17 Gbeliemana-nalāaŋgu (Psaume) 69.10

waa *Molon-Bienjo yaa-i. U yaa hilaa dərɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi nanj haa kəvɛllun-
jienjo-i daangu-na dumaa *hiekuraangu-na, ba ka bi haa Molon-Bienjo-i daangu-
na dumai. ¹⁵ Ku yaa bamanj hūyāa u maama-i, ba ka da cicɛlma manj sa tɛn
dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliemba maama gbuu silaa dɔlnu Diilonjo-i u naa
u hā-ba u Bɛduɔla-i wuɔ umanj duɔ hūu u maama-i, kutienjo baa ka caa, nga
u da cicɛlma manj sa tɛn dede. ¹⁷ Diilonjo saa saanj u Bienjo jo hɛma-na duɔ
ji kəsuaŋ nelbiliemba-i, nga u saanj-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Umanj duɔ hūu
Diilon-Bienjo maama-i, ba sa ka yuu kutienjo-i baa wɛima. Nga umanj duɔ saa
hūu-ma, kumanj ciɛ u saa hūu Diilon-Bɛduɔla maama-i, Diilonjo ka gānj baa-
yo. ¹⁹ Kumanj juɔ baa kufangu-i ku yaa daaku: Fitɪnuɔ juɔ miwaanjo-na, nga
nelbiliemba ciluɔŋ balaanj dumaanjo-na, ba bir yanj aa par kukulma. ²⁰ Nɛlienjo
manj duɔ tuɔ ce kuubabalaangu-i, cecerma sa dɔlnu-yuɔ. U sa taara u carra
wuɔ ba ka da u cilɔbabalaŋo-i. ²¹ Nga nelfefɛinjo sa fuo; u ce u wɛima-i hiere
cecerma-na wuɔ nuɔmba da unj ceŋ Diilonjo huɔŋga-i dumaa.»

Nsāa taara duɔ yanj terienju-i hā Yesu

²² Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ji kã *Yude baa u *hāalābiemba-i ka tuɔ *batsen
nuɔmba-i. ²³ *Nsāa waa terienju nanju-na bi tuɔ batsen. Ba bɪ terienju
fanju-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caanj-nu. Hūmma waa bɔi terienju-na ku'i ciɛ
Nsāa wuɔ kã ka waa terienju-na. ²⁴ Huɔŋgu fanju-na, ba saa naa hi dii-yo
kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiingu nanju-na, u hāalābiemba namba ji ta ba fanu ba-naa baa *Yui-
fuyienjo nanjo-i nɛlien nuɔ ninj saaya ŋ migāanj ŋ fɛrɛ dumaa a saanu baa
Yuifu ba Diilon-hūmelle-i. ²⁶ Baa kã ka gbɛ Nsāa-i wuɔ: «Hāalātie, ninj waanj
naacoljo manj maama-i baa-ye; umanj waa baa-ni dii *Yurdɛ bomborma
namma-na, u duɔŋ tuɔ batsen nuɔmba-i, a ce dumaanjo-na nuɔmba-i hiere
ba kã fuɔ yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsāa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Diilon duɔ saa hā-ni baa kumanj, ŋ siɛ gbāa da-ku.
²⁸ Namaa fɛrɛ-i mi waanj-ma na yufellenj miɛ Diilon unj pāa nunju-i wuɔ u ka
saanj *Konkortienjo manj, u'i sɪ muɔŋo-i, nga u puɔraa muɔmi da mi jo u yaanj-na
yɔŋ.»

²⁹ Unj waanj mafamma-i, wuɔ nanj gbānalāanj daaku-i baa-ba wuɔ: «Na
suyaa wuɔ da ŋ ta ŋ jã ciɛŋo, ŋ huɔŋga gbuu fɛ da yogogo wuɔ ŋ ka da
hūnyɔmma. Nj jɛn duɔ ne da ŋ huɔŋga fiɛ, ŋ bi da fuɔ kaŋga fiɛ. Muɔ mi
dii ŋaa dərbiɛŋo jienjo'i baa-mi; mi huɔŋga fiɛ gbarnu. ³⁰ Ku saaya kuanju ta
ku suur-yuɔ ku naara aa kuanju cɛr ta ku hel muɔmi-na.

³¹ «Umanj hilaa dərɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yun-nu. Umanj duɔ honj
hɛma-na, hɛmanj-wuɔŋo, u wanj hɛmanj-tɪmma. Umanj hilaa dərɔ-i-na jo, uu
dii nuɔmba-i hiere ba yun-nu. ³² Unj daa mamanj baa unj nuɔ mamanj, u wanj
ma yaa-i, nga molo sa hūu u nelma-i. ³³ Umanj duɔ hūu u nelma-i, kutienjo
pigāanj wuɔ Diilonjo wanj ninsoŋo. ³⁴ Na saa da, Diilon unj puɔraa umanj, u
yuu kutienjo huɔŋga-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanjo-na u wanj Diilon-nelma.
³⁵ Bɛpoljo maama dɔlnu Tuonjo-i a ce Tuonjo diyaa wɛima-i hiere u nanj-na.
³⁶ Umanj duɔ hūu Bɛpoljo maama-i, kutienjo ka da cicɛlma manj sa tɛn dede-i.
Nga umanj duɔ saa hūu Bɛpoljo maama-i, u siɛ da cicɛlnj daama-i aa Diilonjo
tiraa gānj baa-yo.»

4

Yesu cāarā hūmma Samariciɛŋo nanjo wulaa

¹ Nuɔmbanj kānj Yesu tuɔ *batsen-ba, ba kã ka tūnu *Farisɛbaa-ba-i wuɔ
Yesu da nuɔmba u batsen u yanj Nsāa-i. ² A ne da fuɔ saa tuɔ batsen-ba u

fere, u *hāalābiemba'i taa ba batisen-ba. ³ Man juɔ waa dumaano-na, wuɔ sire *Yude-i-na a bir tuɔ kā *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samari-i cor. ⁵ Un kāa ka hi tuɔ karnu, wuɔ kā ka suur nelle nande-na ba bī-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonɔɔ caan-nu. Suonɔɔ fangu-i *Yakɔbu yaa hāa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakɔbu kolenɔ waa kusuɔn-nu'i. Yesun wuɔyaa mulien dumaano-na, wuɔ tiena kolen daayo nunɔɔ-na tuɔ fiisa. Bāanɔ naa hi yuhuɔnga-i tī. ⁷ Samaricienɔ naɔ jo duɔ ji hu hūmma. Yesu wuɔ cira: «Cien nuɔ, η sa hā-mi hūmma namma mi nyɔn wei?» ⁸ A ne da u hāalābiemba naa kā nellen-huɔn-na da ba ka sāa niwuoni.

⁹ Cienɔ gbē-yo wuɔ: «Ma sī *Yuifuyien nuɔ ke? A bige-i cie η ta η cārā hūmma-i *Samariyien muɔmi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weima baa Samaritaamba-i.

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ η taa η suɔ Diilon-caluɔ-i aa suɔ uman cārān hūmma-i η wulaa, nuɔnei naa bir cārā u wulaa aa uu naa hā-ni cicelman-hūmma.»

¹¹ Cien wuɔ cira: «Kolenɔ-i filofilo dumande-i-na aa kolencanga bi sī baa nuɔ, nan ka da kufangu cicelman-hūmma-i hie a hā muɔ baa-ma? ¹² I bincɔnɔ-i Yakɔbu yaa birii kolen daayo-i hā-ye, fuɔ fere nyuɔn u hūmma-i, u bisālmba sire nyɔn-ma baa ba muɔru-i hiere. Nan ne wuɔ sī nan maaraa Yakɔbu-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Uman duɔ nyɔn hūn daama-i, hūnkuɔsinni ka tiraa bir belo. ¹⁴ Nga muɔ da mi hā uman mi hūmma-i u nyɔn, ma ka ce hūnfoele kutienɔ huɔnga-na, aa cicelma man sa tien dede ma'i ka ta ma hel hūnfoele fande-na, a ce dumaano-na hūnkuɔsinni cɛraa ni ji belo.»

¹⁵ Cien wuɔ: «Hā muɔ hūmma famma-i hūnkuɔsinni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hūmma.»

¹⁶ Yesu wuɔ: «Kā η ka bī η bɔlɔ-i na jo.»

¹⁷ Cien wuɔ: «Bɔlɔ si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma dɔlaa-ni! ¹⁸ N tienaana baa bibemba ndii cor tī. Aa nin yen baa uman fiefie-i-na, η bɔlɔ-i sī. N saa kar coima.»

¹⁹ Un waan mafamma-i, cien wuɔ: «Ku biyaa ηaa nuɔnɔ-i *Diilopɔpuɔrbilon nuɔ.» ²⁰ Aa naa cira: «Yan mi yuu-ni nelma diei: Samari-bincɔmba siire jaal Diilonɔ-i tɔnun daaku yaa nuɔ-i, bige-i cie Yuifubaa namaano-i na'a Diilojaalterienɔ dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuɔ: «Cien nuɔ, yan mi wan ninsonɔ-i baa-ni: Yiingu dii baa yiingu na sie ji tiraa ta na jaal i To-i Diilonɔ-i tɔnun daaku-na, na sie bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na. ²² Samaritaan namaano-i na sa suɔ nan jaal uman, a ne da Yuifubaa miɛnɔ-i, Konkortienɔ hilaa miɛmɛi nuɔ-i, a ce dumaano-na i suɔ in jaal uman. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilon-Yalle ka ce ninson-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilonɔ-i baa huɔnga diei. Yiingu fangu hii tī yere. I To-i Diilonɔ-i taara ba ta ba jaal-o dumei. ²⁴ Diilonɔ-i molo sa da-yo; baman jaalaan-yon ba saaya ba ta ba jaal-o baa huɔnga diei, aa ba yan u *Yalle dii-ba hūmelle-na.»

²⁵ Cien wuɔ: «Mi suyaa miɛ Diilon un pāa nunɔɔ-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, u ka jo. Ba bī u yaa-i *Kirsai. Duɔ jo, u ka wan ma yaanga-i hiere baa-ye.»

²⁶ Yesu wuɔ: «Nin gbēn uman, u yaa piyen baa-ni daayo-i.»

²⁷ Un taa u wan mafamma-i, u hāalābiemba jo ji ta ba yiera.

Ban juɔ ji da u piye baa cien daayo-i, kuɔ cu ba hōmmu-i. Nga molo saa sie duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie η ta η piye baa cien daayo-i? N'a u ce bige-i hā-ni?»

* 4:5 Nien Miwaanɔ jɔnamman-seɓe (Genèse) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

²⁸ Cien wuɔ yan u būnanga-i aa naa gbar kā nellen-huɔnga-na ka tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: ²⁹ «Juɔn i ta na ka da, ma min siire ce maman hiere, naacolɔ naɔ waan-ma baa-mi. Ku biyaa ŋaa Diilon un paa nungu-i wuɔ u ka saan Konkortienɔ man, u yaa juɔ.» ³⁰ Nuɔn baa hel kā Yesu wulaa. ³¹ A ne da huɔngu fanɔgu-na, u hāalābiemba waa ta ba cārā-yuɔ wuɔ u wuo niiwuoni-i. ³² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi daa niiwuoni nanni da mi wuo ŋga namaa na sa suɔ niiwuoni fanni-i.»

³³ Hāalābien baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niiwuoni ji hā-yo wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Uman puɔraa-mi, da mi gbāa ce u huɔnga-i, a ce u maacemma ka bāl, mei niiwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma sī namaa fere-i da na ce na ta na piiye wuɔ dɔmma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma ke? Ciiriin na yunni-i na ne; nuɔmba man juɔn, baa dii ŋaa dɔmma man vāa hi karma. ³⁶ Uman karaan dɔmma-i u ka da u cufaluɔgu sulu-i aa un karaa dɔmma man, ma ka kā Diilon-nellen. A ce dumaanɔ-na, uman duun baa uman karaan, ba hofelle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Unanɔ-i duun aa unaa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suonɔgu man namaa saa kū-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufanɔgu dɔmma yaa-i. Banamba'i kū-ku cufal, aa namaa kā ka ta na ka ku dɔmma-i.»

³⁹ Cien un tūɔnu nuɔmba-i wuɔ un siire ce maman hiere Yesu waan-ma baa-yo, ba fɔngū hūu Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaanɔ-na, ban juɔ ji da-yo, baa cārā-yuɔ wuɔ u tɛna baa-ba. Yesu wuɔ tɛna ce yinni hāi ⁴¹ a piiye baa-ba u fere.

Un cie mafamma-i, nuɔmba bɔi tiraa hūu u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piiye baa cienɔ-i wuɔ: «In nuɔ nan nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaanɔ konkortienɔ-i kelkel, ku yaa kāyā-yie i hūu u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ nan biɛnɔ

⁴³ Yesun siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hūmelle-i tuɔ kā *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fere wuɔ waan-ma wuɔ: «Ba sa kān *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i u feren nelle-na.»

⁴⁵ Un kaa hi Galile-i, Galiletaan baa gbuu bel-o da fafamma. Ban ŋa naa kā *Yerusalemu-i-na *kɔrsinni timman-ponsaanɔgu-na, ba daa un cie maman hiere, ku'i cie un kāa ba terienɔgu-na, ba suɔ u belma.

⁴⁶ Ku huɔngu-na, wuɔ ji tiraa kā Kana-i-na un ŋa nan birii hūmma-i kolma-i kusuɔn-nu. A ne da fāmaanɔ naɔ biɛnɔ taa u jan. U waa Kafarnamu.

⁴⁷ Tuon un juɔ nu wuɔ Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuɔ kā ka cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u kā baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u biɛnɔ-i hā-yo, keɛɛ jarma cɔraanu-yuɔ cor. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Ku ce ŋaa da na saa da gbere-i baa na yufelle-i na sa hūu-ma wei?»

⁴⁹ Naacolɔ wuɔ cira: «Itie, jande baa sere. Da ŋ sere, mi biɛnɔ ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Bir ŋ kūn, ŋ biɛnɔ siire.»

Naacolɔ wuɔ bi hūu-ma aa naa bir tuɔ kūn. ⁵¹ Un kān hūmelle-na, wuɔ suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuɔ yuu-ba. Baa cira: «ŋ biɛnɔ siire, i taa i kā die ka wan ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuɔ yuu-ba wuɔ: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuɔn-nu, bāanɔgu naa ciel yuhuɔnga-na celle.» ⁵³ Tuon wuɔ bi ne da huɔngu bi fanɔgu'i nuɔ-i Yesu naa gbɛ-yo wuɔ u biɛnɔ siire. Kun cie dumaanɔ-na, fuɔ baa u dumellen-baamba-i hiere baa pān hūu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesun hilaa Yude-i-na bir kā Galile-i-na, u gbere daayo yaa cie ba ce ba hāi terienɔgu fanɔgu-na.

5

Yesu siire murgu nanɔ

1 Ku huonḡu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaḡu nanḡu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ kã. 2 A ne da Tũḡ-dumelle* caḡu-na hũnfuonḡu nanḡu dii, ba bĩ-ku ebiremma-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa cĩlã-kuɔ. 3-4 [*Dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ waa tuɔ jo u sagalla hũmma-i hũnfuonḡu daaku-na. Duɔ sagalla-mei, jeiḡ maḡ duɔ gbãa suur igẽna, u jarnḡ da ma fiε kuola niε niε, fafalmu pãḡ da-yuɔ.] A ce dumaḡo-na, jaamba bɔi waa terienḡu-na ta ba cɔɔ gbugaḡ daani-na [ba cie hũmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cisɛduɔlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. 5 Unanɔ waa ba hɔlma-na, uḡ gaala jarma-na, ku bienḡ komorre baa cĩncieluo niisiei waa belle fande-na. 6 Yesuḡ kãa ka da u gaala, aa nu wuɔ u bãḡu cuɔ jarma-na, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ḡ taara ḡ sire wɛi?»

7 Jeiḡ wuɔ cira: «Hãalãtie, hũḡ da ma sagalla, mi siε da molo dii-mi; muɔ da mi namallã da mi ka suur dii huonḡu-na, unaa ta yaḡḡa miε suur. Mi ce-ma niε?»

8 Yesu wuɔ: «Sire ḡ bie ḡ figĩḡu-i ḡ kũḡ.»

9 Terduonḡu fanḡu-na, fafalmu pãḡ da naacolḡo-na. Wuɔ sire bie u figĩḡu-i tuɔ kũḡ. A ne da yiḡḡu fanḡu waa *yitĩenanḡu. 10 Yuifu ba yuntaambaḡ daa u tũyãa figĩḡu-i, baa ta ba waḡ baa-yo wuɔ: «ḡ saa suɔ wuɔ nyunḡo-i yitĩenanḡu wɛi? Bige-i cie ḡ sire bie figĩḡu tũu?»

11 Naacolḡ wuɔ: «Umanḡ siire-miε u yaa ciεra mi bie mi figĩḡu-i kũḡ.»

12 Baa cira: «Hai moloḡo-i ufanḡo-i?»

13 Naacolḡo yiεra bege! U sa suɔ Yesu-i duɔ pigãaḡ-yo. A ne da nuɔmba naa maara cor. Yesu baala ba hɔlma-na.

14 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ji da naacolḡo-i *Diilodubuɔ-i-na. Wuɔ waḡ baa-yo wuɔ: «Nuɔnei daani yeryer fiεfiε-i-na, da ḡ'a ḡ sa taara wɛima namma da-ni mamaḡ balaḡ yaḡ dielã-maaḡ daama-i, baa tiraa ḡ cãl Diilonḡo-i.»

15 Naacolḡ wuɔ kã ka waḡ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ naacolḡ daayo yaa naa sire-yuɔ u jarma-na. 16 Yuifu ba yuntaaḡ baa sire ku yaa nuɔ-i a cɔ Yesu-i wuɔ u cie niε sire moloḡo yitĩenanḡu-na?

17 Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiḡḡu baa u maacemma-i.»

18 Uḡ waḡ mafamma-i, Yuifu ba yuntaaḡ baa pãḡ ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kãḡ yitĩenanḡu-i aa tiraa cira Diilonḡo-i fuɔ tohoiḡo; dumaḡo-na, u saa u fεε baa Diilonḡo-i. 19 Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Yaḡḡ mi waḡ ninsoḡo-i baa-na: Bεpolḡo siε gbãa da dumaa u tuɔ ce. U ne Tuonḡo yaa-i aa tuɔ ce. Tuonḡ uḡ ceḡ mamaḡ, Bεpolḡo bi ce ma yaa-i. 20 Bεpolḡo maama dɔlnu Tuonḡo-i, u yaa pigãaḡ-yonḡ u maacemma-i u tuɔ ce. U ka pigãaḡ-yo mamaḡ maaraa daama-i a ce-na gbεε. 21 Tuonḡ uḡ pĩḡ bikuomba-i dumaa ba sire, Bεpolḡ duɔ tuɔ taara umaḡ waa u gbeini-na u sire-yuɔ dumɛi. 22 Aa Tuonḡo sa ce moloḡ āndaḡḡu, u yaḡḡ āndacelle-i hã Bεpolḡo yaa-i, 23 ku yaa nuɔmba ka ta ba kãḡ-yo ḡaa baḡ kãḡ Tuonḡo-i dumaa. Umaḡ duɔ u sa kãḡ Bεpolḡo-i, kuu dii ḡaa u sa kãḡ u To maḡ puɔraa-yo.

24 «Yaḡḡ mi waḡ ninsoḡo-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaḡo-na umaḡ duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanḡa mi To-i-na, kutienḡo daa cicɛlma maḡ sa tiεḡ dede-i ti. Ba siε ka yuu-yo baa wɛima. Kuu dii ḡaa kutienḡo kuu ti aa sire. 25 Yaḡḡ mi tũnu-nei: Yiḡḡu dii baa yiḡḡu, bikuomba ka nu Diilonḡ-Biεḡo piiye. Ku yiḡḡu hii ti yεε. Umaḡ duɔ nu u nunḡu-i, kutienḡo ka da cicɛlma maḡ siε ji ti dede. 26 Cicɛlmaḡ yεḡ baa Tuonḡo-i dumaa u tuɔ hã nuɔmba-i baa-ma, u bi hã Bεpolḡo-i baa-ma dumɛi u tuɔ hã-ba. 27 Aa u birii āndacelle-i hã

* 5:2 Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huonḡa aa hiel dumienḡa. Dumienḡa fanḡa-i yireiḡa waa-yie. Dimaḡ daade-i ba taa ba bĩ-de Tũḡ-dumelle. † 5:2 «Betisata» yunḡu yaa wuɔ «hujarren-dũnni».

Bepolɔo yaa baa-de wuɔ u yaa *Molon-Bieno-i. ²⁸ Baa na yan ma ce-na gberɛ. Na saa da, yiingu dii baa yiingu, baman suurii hɛma-na ba ka nu Molon-Bieno piye. ²⁹ Da ba ji nu u piye, ba ka sire hel cincuɔɔa-na. Baman taa ba ce anfamma-i ba ka kã Diilon-nellen, nga baman taa ba ce kuubabalaangu-i ba ka kã dāamu-na. ³⁰ Mei sie gbãa ce bin̄kūngu mi fere. Ban ciera mi ger duma, mi ger dumɛi. Mi sa ce kuman dolaanu muɔ, uman puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnun̄gu'i. Terien̄gu fan̄gu-na, mi gbãa cira mi suɔ germa.

³¹ «Kuɔ muɔmei taa mi wan mi maama-i mi fere, yungu naa saa waa mi nelma-na. ³² Nga unan̄o-i waan-man, aa mi suyaa miɛ u wan ma yaanga yaa-i. ³³ Ma si na puɔraa nuɔmba Nsãa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sinni-i ke? Ban kãa, Nsãa saa ka fuo ninson̄o-i bei. ³⁴ Un̄ waan man baa-ba mi maama-na, ma sa kãyã muɔ, ma kãyã namei. Mi wan mafamma-i da mi kor namei. ³⁵ Nsãa waa ŋaa fitinuɔ na hɔlma-na, na hũyãa-ma ce na bãangu-i cɛlle yon baa-yo. ³⁶ A ne da mei maaraa Nsãa-i. Mi Ton̄ hãa-mi maacemma man mi ta mi ce, ma yaa pigãan̄ mi sinni-i aa ma yaa bi pigãan̄ wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. ³⁷ Aa uman puɔraa-mi, u bi bi mi yefafalle. Nga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. ³⁸ Un̄ puɔraa uman, nan̄'a na saa hũu u nelma-i, na ce niɛ aa gbãa hũu fuɔ maama-i? ³⁹ Na suyaa wuɔ cicɛlma man sa tɛn̄ dede ma da Diilon-nelma yaa nuɔ-i, ku'i ciɛ na vaa na fere baa ma kamma-i. A ne da ma yaa bi piyen̄ mei maama-i ⁴⁰ aa na sa taara na cu mi huon̄-nu a ji kor.

⁴¹ «Mi sa taara nuɔmba dɔl-mi. ⁴² Mi suɔ-na. Mi suyaa miɛ Diilon̄o maama sa dɔlnu-nei. ⁴³ Mi juɔ mi To yerren̄ aa na sa taara na da mi yufelle. Nga molon̄ duɔ jo u feren̄ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. ⁴⁴ Namaa nan̄ birii yan̄ Diilon̄o-i aa ta na taara nelbiliemba'i dɔl-na, na ka ce niɛ gbãa hũu u maama-i? ⁴⁵ Baa na da niɛ si muɔmei kaa cãl-na mi To terien̄gu-na; muɔ si. Nan̄ haa na nan̄ga-i *Moisi man̄ nuɔ-i, u yaa ka cãlãan̄-nan̄. ⁴⁶ Na saa da, Moisi nyegãan̄ mei maama'i u seɓe-i-na. Kuɔ naa naa hũu u maama-i, naa naa bi hũu mei maama-i. ⁴⁷ Nga nan̄'a na saa hũu un̄ nyegãan̄ manan̄, na ka ce niɛ gbãa hũu mei nelma-i?»

6

Yesu hãa nelpūngu nan̄gu wuo ye (Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ kã *Galile dalanga yiengu nan̄gu-na; ba bi bi dalanga fan̄ga-i Tiberiyadi-dalanga. ² Un̄ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaan̄o-na, nuɔn̄ baa kũɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. ³ Wuɔ kã ka nyugūn̄ tãn̄un̄gu nan̄gu-na tɛna baa u *hãalãbiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *kɔrsinni timman̄-ponsaan̄gu naa piɛ tɛ. ⁵ Wuɔ u ne da nelpūngu nan̄gu jo. Wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «I ka da niwuoni-i hie diɛ sãa hã nuɔn̄ daaba-i hiere ba wuo?» ⁶ Uu naa suɔ un̄ saaya u ce kuman, nga u taa u yuu duɔ ne Filipun̄ ka wan̄ manan̄.

⁷ Filipu wuɔ cira: «Da ŋ fiɛ bie *deniebaa nuɔsũɔ a sãa niwuoni-i wuɔ ŋ cal hã-ba tɛntɛn̄, ba sie da hiere.»

⁸ U hãalãbilon̄o nan̄o waa, Simɔ-Pier hãan̄o; ba taa ba bi-yo Andere. Fuɔ wuɔ cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombilon̄o nan̄o bande-i-na a naara titiraamba hãi. Nga nifanni gbãa fa hama-i a hã nelpūn̄ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Ciɛn̄ ba tɛna hiere.» Hɔlma famma-na, hiengu waa bɔi. Nuɔn̄ baa tɛna. Bibemba man̄ waa, ba gbãa yu nuɔmba neifien̄a hãi nuɔsiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuɔ bie buruo-i a jaal Diilon̄o-i aa naa calnu-yuɔ hã-ba. Aa naa bi hã-ba titiraamba-i ban̄ taaran̄ duma.

¹² Baŋ gbuu ji wuo ye tī huɔŋgu maŋ nuɔ-i, wuɔ waŋ baa u hāalābiemba-i wuɔ: «Bieraayan boini maŋ tīyāa, mi sa taara ni bīena.» ¹³ Baa biera baŋ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini maŋ tīe, niε yu segebaa cīncieluo ba hāi.

¹⁴ Nuɔmbaŋ daa gbεε faŋo-i, baa ta ba piiye wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbiloŋo maŋ naa saaya u jo hīema-na, u yaa juɔ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei.» ¹⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba ka jo ji bel-o fɔŋgūɔ ce-yo nellentienjo; wuɔ ta halan ba caaŋgu-na bir ka tīena u da-u-diei dii tānuŋgu-na.

*Yesu wuɔyaa hūmma dɔrɔ
(Matie 14.22-23; Marke 6.45-52)*

¹⁶ Bāaŋguŋ juɔ hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu *hāalābien baa hiire kā dalaŋga-na, ¹⁷ ka biε beŋo ta ba karnu ba kā Kafarnamu yaŋga. Bāaŋgu ji tī ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetienjo naŋo sire tuɔ sagalla hūmma-i dalaŋga-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisɔ niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caaŋ-nu; u wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jo. Kor maa pāŋ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!» ²¹ Ba'a ba yiera bie-yo ku yaa nuɔ-i, a da ba hii baŋ taa ba kā kusuɔŋ-nu.

Niiwuoni maŋ hāaŋ nelbiliemba-i ninsoŋ-cicēlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuɔmba maŋ naa tīyāa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *hāalābiembaŋ taa ba ta dēndīεle-na, beŋo diei waa yon hūmma nuŋgu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuon kaalaa nuɔmba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u hāalābiemba-i cicuɔŋgu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiera Yesuŋ ŋa naa jaal Diiloŋo-i aa hā-ba *buruo-i kusuɔŋ-nu ku caaŋgu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u hāalābiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugūŋ ta ba karnu ba kā Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuɔ.

²⁵ Baŋ karaanu ka da-yo, baa cira: «Hāalātie, ŋ juɔ yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Miŋ ceŋ gbεε maŋ, ku saa ce ŋaa na suyaa fuɔ yuŋgu yaa-i aa ta na taara-miε, ŋga miŋ hāa-na niiwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i ciε na ta na taara-miε. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niiwuoni maŋ bīenaanan, taa na ce na taara niiwuoni maŋ sa bīenaanan aa ta ni kā baa nelienjo Diiloŋ-nelle-na. *Moloŋ-Bienjo hā nuɔmba-i ni yaa-i; u To-i Diiloŋo haa u dānyuɔ-i u yaa nuɔ-i duɔ pigāaŋ wuɔ u'i hāa-yo ku fɔŋgūɔ-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuɔ: «I saaya i tie ce Diiloŋo huɔŋga-i niε?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Diiloŋ uŋ taaraŋ kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: U taara uŋ puɔraa umaŋ, na hūu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «ŋ ka ce gbεε hayo-i pigāaŋ-ye i suɔ wuɔ Diiloŋo puɔraa nuɔnei? ³¹ I bīncuɔmbaŋ waa *hīekuraaŋgu-na, Diiloŋo naa tuɔ hā-ba niiwuoni ba ta ba wuo. Ma nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «*U hielaa niiwuoni dɔrɔ-i-na nanna hā ba wuo.*»*

³² Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni maŋ hilaa dɔrɔ-i-na *Moisi saa hā-na baa-ni. Mi To yaa hāaŋ-naŋ ninsoŋ-niiwuoni maŋ hilaŋ dɔrɔ-i-na. ³³ Diiloŋ-niiwuoni yaa nimaŋ hilaŋ dɔrɔ-i-na. Ni yaa hāaŋ nuɔmba-i ninsoŋ-cicēlma-i.»

³⁴ Uŋ waŋ mafamma-i, baa cira: «Itie, ta ŋ hā-ye niiwuoni fanni-i i tie wuo.»

³⁵ Yesu wuɔ gbε-ba wuɔ: «Muɔmei cicēlmaŋ-niiwuoni-i. Umaŋ duɔ cu mi huon-nu, nyulmu cεraa mu bel-o aa umaŋ duɔ hūu mi nelma-i, hūŋkuɔsīnni

* **6:31** Helmaŋ-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 78.24

cɛraa ni bel-o. ³⁶ Mi waan-*ma* baa-na cor tɪ, aa na tiraa da-*ma* baa na yufien-a-i, ŋga na saa hūu-*ma*. ³⁷ Mi To duɔ hā-mi baman hiere, ba ka cu mi huon-nu. Uman duɔ cu mi huon-nu, mi sa ji donya-yuɔ mi fɛɛŋ nuɔ dede. ³⁸ Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔrɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunɔ, mi juɔ da mi ji ce uman puɔraa-mi u kuudɔlnunɔ. ³⁹ A ne da uman puɔraa-mi u sa taara uŋ hāa-mi baman, u diei balla-bɛi. U taara miwaanɔ tɪmman-yiing-u-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cɪncuɔŋa-na. ⁴⁰ Na saa da, mi To taara uman duɔ suɔ-mi aa hūu mi nelma-i, kutienɔ da cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i aa mi sire-yuɔ miwaanɔ tɪmman-yiing-u-na.»

⁴¹ Yesuŋ cɛra wuɔ u yaa-i cicɛlman-niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piiye wuɔ: «Yosefu biɛŋ daa u sa suɔ aa cɔrnu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbɛ-ye dumaa wuɔ fuɔ hilaa dɔrɔ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔ-na molo siɛ gbāa cu mi huon-nu u fɛɛ ni u saa dii u nunɔ-u-i. Uman duɔ cu mi huon-nu, duɔ fiɛ ku, miwaanɔ tɪmman-yiing-u-na, mi ka sire-yuɔ. ⁴⁵ *Diilopɔpuɔrbiemba nyegāan nel daama-i wuɔ:

«Diilonɔ ka hāalā-bɛi hiere baa u nelma-i.» †

Uman duɔ nu mi To nelma-i aa siɛ u nun-āndaanɔ-u-i, kutienɔ ka cu mi huon-nu. ⁴⁶ Dumaanɔ-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede dɛ! Ma'i sɪ. Uman hilaa Diilonɔ wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yon.

⁴⁷ «Yaan mi wanŋ ninsonɔ-i baa-na: Uman duɔ hūu mi nelma-i, kutienɔ daa cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i tɪ. ⁴⁸ Muɔmɛi cicɛlman-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hɛkuraanɔ-u-na ŋga ba kuu. ⁵⁰ A ne da niiwuoni man hilaan dɔrɔ-i-na, uman duɔ wuo-ni, kutienɔ sa ku. ⁵¹ Muɔmɛi cicɛlman-niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na jo. Uman duɔ wuo-ni, kutienɔ ka da cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i. Miŋ ka hā nelbiliemba-i niiwuoni man ba da ba da ninson-cicɛlma-i, mɛi fɛɛŋ kūɔma yaa-i.»

⁵² Uŋ waan mafamma-i, maa gbuu jan Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daa wuɔ u hā-ye u kūɔma-i i wuo-*ma* wuon hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wanŋ ninsonɔ-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molon-Bienɔ kūɔma-i aa nyɔŋ u tām-ma-i, na siɛ da ninson-cicɛlma-i. ⁵⁴ Uman duɔ wuo mi kūɔma-i aa nyɔŋ mi tām-ma-i, u daa cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i tɪ. Duɔ fiɛ ku, miwaanɔ tɪmman-yiing-u-na, mi ka sire-yuɔ. ⁵⁵ Mi kūɔma-i ninson-niiwuoni aa mi tām-ma-i ninson-kuunyɔŋu. ⁵⁶ Uman duɔ wuo mi kūɔma-i aa nyɔŋ mi tām-ma-i, kutienɔ dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To man puɔraa-mi, cicɛlma dii baa u yaa-i. U yaa hā muɔŋo-i cicɛlŋ daama-i; a ce dumaanɔ-na, uman duɔ wuo mi kūɔma-i, mi ka bi hā kutienɔ-i cicɛlma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni man hilaa dɔrɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sɪ niiduɔni baa na tobaa-ban wuyaa niman aa ku. Uman duɔ wuo niiwuon daani-i, kutienɔ ka da cicɛlma man sa tɪɛŋ dede-i.»

⁵⁹ Yesuŋ waan man baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhāalādūŋu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma ciɛ kpelle u hāalābiemba wulaa

⁶⁰ Yesuŋ piiye dumaanɔ-na, u *hāalābiemba fɔŋgūɔ baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbāa siɛ daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dɔlnu-bɛi, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama ciɛ kpelle na wulaa wɛi? ⁶² Aa da na ji da *Molon-Bienɔ nyugūŋ u kā u muntercɔlɔmmu-na, na ka wan wuɔ niɛ? ⁶³ *Diilon-Yalle yaa hāan nelien nuɔŋo-i cicɛlma-i, ni ma'i sɪ nelien nuɔŋo-i baa

† 6:45 Isayi (Ésaïe) 54.13

ŋ yundaan̄gu-i ŋ sie gbāa ce b̄n̄k̄ŋgu. Min̄ waan̄ nelma man̄ baa-na, Diilon̄-Yalle dii ma yaa nūo-i baa cic̄l̄ma-i hiere. ⁶⁴ N̄ga banamba dii na h̄alma-na, ba saa h̄ūu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wūo suyaa ānyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wūo bi suyaa uman̄ ka hel u huon̄-nu, ku'i cie wūo tūo wan̄ mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piye dumaan̄o-na, wūo cira: «Da na da mi ciera molo sie gbāa cu mi huon̄-nu ni Diilo saa dii u nun̄gu, ku yun̄gu yaa kufan̄gu-i.»

⁶⁶ A don̄ yiin̄gu fan̄gu-na, u h̄aalābiemba f̄ŋḡūo bir, ba sa tiraa nyaanu-yūo. ⁶⁷ Ban̄ birii, Yesu wūo yuu u h̄aalābien̄ c̄ncieluo ba h̄ai baamba-i wūo: «Namaa na bi taara na bir mi huon̄-nu wei?»

⁶⁸ Sim̄o-Pier wūo cira: «Itie, cic̄l̄ma man̄ sa t̄ien̄ dede-i ma nelma dii baa nūonei; i bir nan̄ huon̄gu-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nan̄ga-i nūonei nūo-i, aa i suyaa wūo Diilon̄ uŋ pūraa u nol̄ŋo man̄ jo, u yaa nūo-i.»

⁷⁰ Yesu wūo cira: «Ma s̄i naa dii c̄ncieluo baa na h̄ai ke? Hai fiela-na? Mūamei s̄i wei? A ne da Sitāni-nol̄ŋo dii na h̄alma-na.» ⁷¹ U gb̄e *Yuda yaa dumaan̄o-na. Sim̄o-Isikaro biēŋo. U nun̄gu waa Yesu h̄aalābien̄ c̄ncieluo ba h̄ai baamba-na. U yaa jūo hel Yesu huon̄gu-na.

7

Yesu h̄amba taara u hel piḡaan̄ u f̄ere

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wūo cor tūo wūora *Galile yaa nūo-i, u sa taara u k̄a *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yūo baa komma ku'i cie u saa tūo taara u k̄a. ² A ne da huon̄gu fan̄gu-na Yuifu ba ponsaan̄gu man̄ ban̄ b̄n̄kun̄ *gbugann̄-ponsaan̄gu-i kuu naa pie t̄i. ³ U h̄amba gb̄e-yo wūo: «Ŋ sa ta bande-i-na k̄a Yude-i-na wei? Da ŋ k̄a, ŋ *h̄aalābiemba man̄ dii terien̄gu-na ba ka bi da ŋ āncemma-i. ⁴ Nelien̄ nūo da ŋ ta ŋ taara ba sūo-ni, ŋ saaya ŋ hel piḡaan̄ ŋ f̄ere. Nin̄ ceŋ himma man̄ daama-i, ŋ saaya ŋ hel nūamba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba f̄ere-i ba saa naa haa ba nan̄ga Yesu-i-na.

⁶ Yesu wūo gb̄e-ba wūo: «Namaa daa ma cemman̄-huon̄gu hii, ŋga mei wulaa ku saa hi yogo. ⁷ Nelbiliemba sie gbāa biḡaan̄ namaan̄o-i, ŋga ba biḡaan̄ mūoŋo-i wūo mi cie nie ta mi piye wūo ba maacemma saa fa?» ⁸ Aa naa cira: «Taa na k̄a mi yaan̄-na ponsaan̄gu-na, mūami k̄amman̄-huon̄gu saa hi.» ⁹ U waan̄ ma yaa-i baa-ba aa bir t̄ena Galile-i-na.

Yesu nelma cie Yuifubaa-ba-i gber̄e

¹⁰ Yesu h̄amban̄ taa ponsaan̄gu-na, wūo bi sire nyaa ba huon̄-nu. N̄ga u saa yan̄ molo da-yo. ¹¹ Ponsaan̄gun̄ kaa don̄, *Yuifu ba yuntaamba taara-yūo ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wūo: «U curaa hie?» ¹² Fūo nelma yaa waa nūamba nunni-na. Ban̄ ba'a nelfef̄eiŋo. Ban̄ ba'a nelfef̄eiŋo s̄i, k̄ere u pira nūamba-i. ¹³ N̄ga ba taa ba k̄aal̄a Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa sie piye u maama-i gbagaga.

¹⁴ Ponsaan̄gun̄ jūo hi ku holle-i, Yesu wūo k̄a *Diilodubūo-i-na ka tūo wan̄ Diilon̄-nelma-i. ¹⁵ Kūo ce Yuifubaa-ba-i gber̄e. Baa ta ba piye wūo: «Naacol̄n̄ daa u saa bi ce kalan̄o, fūo cie nie tūo sūo Diilon̄-nelma-i jeje dumand̄e-i?»

¹⁶ Yesu wūo cira: «Min̄ wan̄ man̄ daama-i mei hūya-maama s̄i, Diilon̄o'i pūraa-mi baa-ma. ¹⁷ Uman̄ dūo h̄ūu-ma dūo ce Diilon̄o huon̄ga-i, kutien̄o ka sūo wūo mei nelma s̄i. ¹⁸ Uman̄ dūo tūo wan̄ fūo f̄eren̄ maama-i, ŋ da kutien̄o kaal u f̄ere. N̄ga uman̄ dūo tūo taara u ce u p̄pūartien̄o ce b̄oi, fūo yaa ninsontien̄o-i, huhurma sa waa u nelma-na. ¹⁹ Ma s̄i *Moisi yaa h̄aa-na *ānj̄inamma-i ke? A bige-i cie na sa wūo ma h̄umelle-i? Ma bilaa nie na ta na taara na ko-mi?»

²⁰ Nūoŋ baa cira: «Ŋ yun̄gu siire wei? Hai taaraayan̄ dūo ko-ni?»

21 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi cie nelma diei yon aa ma ce-na gberɛ. 22 Moisi wuɔ na ta na *jã bibɛmba-i; nga ku saa don fuɔ bãan-nu, ku duɔn i bɛncuɔn-bãan-nu. Nga Moisin waan-ma, da ku fie waa *yitiɛnanɔn-gu-i na jã nuɔmba-i. 23 Namaa da na ta na jã yitiɛnanɔn-gu-na wuɔ na wuɔ Moisi hũmelle, ku ce nie muɔ min siire nelfinɔn-i yitiɛnanɔn-gu-na, na sire wuɔ hii? 24 Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piiye. Da na da maman, na taara ma yaanga-i igɛna ku yaa na ka suɔ nan saaya na wan maman.»

Yesu yaa Konkortieno-i wei?

25 Yesun waa tuɔ piiye, Yerusalemutaamba namba da-yo. Baa ta ba piiye wuɔ: «Ban taaran naacolnɔn man da ba ko-yo, u'i sɪ daayo-i wei? 26 U yaa piyen daayo nuɔmba-na aa ba finan aa yan-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa nie sɪ u yaa *Konkortieno-i? 27 Ba sie sie! Naacolnɔn daayo-i i suɔ un hilaa kusuɔn-nu, a ne da Konkortien duɔ ji jo, molo sie suɔ un hilaa kusuɔn-nu.»

28 Huɔngu fangu-na, Yesu waa tuɔ wan Diilon-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Ma sɪ na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi munhelmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi ferɛn jomma; moloɔn-i cie mi jo. Aa kutieno-i huhurmantieno sɪ, nga na sa suɔ-yo. 29 Muɔ fuɔ, mei suɔ-yo. Kuman cie mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

30 Yesun waan mafamma-i, baa pãn ta ba taara ba bel-o. Nga u belman-huɔngu saa naa hi, a ce molo saa sie duɔ haa u nanɔnɔn yuɔ. 31 Mafaman fie ce, nuɔmba bɔi yagar hũu u nelma-i ba hɔlma-na aa naa ta ba cuo ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Diilon un pãa nunɔn-gu-i wuɔ u ka saan Konkortieno man, duɔ fie ji jo, u ji ce gberɛ hayo-i u maar naacolnɔn daayo wuɔnɔn-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba hɔmmu-i

32 Nuɔmban cuo ba wan Yesu maama-i, *Farisɛbaa-ba ji nu-ma. Ban nuɔ-ma, ba sire baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a puɔr *Diilodubuɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. 33 Yesu wuɔ ka gbɛ-ba wuɔ: «Mi ka tɛna baa-na ce yinni cɛlle aa suɔ bir kã uman puɔraa-mi u wulaa. 34 Min kãn kusuɔn-nu, na sie gbãa kã, a ce dumaanɔn-na, na ka taara-mie na sie da-mi.»

35 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Wuɔ u kã hie aa cira i sie gbãa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba man dii hɛngu-na u taara duɔ kã ba yaa wulaa-i ka wan Diilon-nelma-i baa *niɛraamba-i wei? 36 Nel hama-i temma-i dumandɛ-i? «Min kãn kusuɔn-nu namaa na sie gbãa kã, a ce dumaanɔn-na na ka taara-mie na sie da-mi?»»

Yesu wan Diilon-Yalle maama

37 *Gbugannin-ponsaanɔn timman-yiingu yaa waa yibuɔ-i. Yiingu fangun juɔ hi, Yesu wuɔ sire yiera aa naa piiye da gbagaga baa nuɔmba-i wuɔ: «Hũnkuɔɔɔn da ni bel uman, u jo mi wulaa u ji nyɔn hũmma-i. 38 Naa man waan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ: «Uman duɔ haa u nanɔnɔn mie, cicɛlman-hũmma ka ta ma bũn kutieno huɔnga-na nãa nuoraanɔn.»*» 39 Baman naa hũyãa Yesu nelma-i, ban nãa saaya ba da *Diilon-Yalle man, Yesu taa u wan difande maama yaa dumaanɔn-na. Huɔngu fangu-na, Diilonɔn saa naa hi pigãan Yesu bɔbɔima-i, a ce dumaanɔn-na, molo saa naa hi da Diilon-Yalle-i yogo.

Nuɔmba saa nunu ba-naa Yesu kãngu-na

40 Yesun piiye dumaanɔn-na, banan baa ta ba piiye dii nuɔmba hɔlma-na wuɔ: «Coima saa fa, naacolnɔn daayo yaa *Diilopɔpuɔrbilonɔn-i!» 41 Banan ba'a: «Diilon un pãa nunɔn-gu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u yaa-i!» Banan ba'a: «Diilon un pãa nunɔn-gu-i wuɔ u ka saan Konkortieno man, u ce nie aa hel *Galile?»

* 7:38 Nieɔn Esekɛl (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8.

42 Diilonɔ-nelma saa cira wuɔ Konkortienɔ ka waa *Davidi hāayēlɔ wɛi? Aa tiraa cira wuɔ u ka hon Betelɛmu, Davidi ba nelle-na.» 43 Kuɔ ciɛ dumaanɔ-na, ba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na. 44 Banɔ baa ta ba taara ba bel-o, nga hai ka siɛ haa u nanɔa yuɔ?

45 *Diilodubuɔ niyataamba bir kã baman puɔraa-ba ba wulaa.† Ban kãa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce niɛ aa na saa bel-o jo baa-yo?»

46 Baa cira: «In siire, i saa da molo piiye naacolɔ daayo temma-i dede.»

47 *Farisɛbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nei tɪ yaa dɛ-i-na wɛi? 48 Na nuɔ ba'a i yuntien hayo-i cuu u huon-nu? Sisɔ Farisɛyien hayo-i cuu u huon-nu? 49 Baman cuu u huon-nu, u diei sa suɔ *anjɪnamma-i. Nin daaba dɛ-i hiere Diilonɔ gāan baa-ba!»

50 Farisɛyienɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Nikodemu; u yaa naa kãa Yesu wulaa isuonɔ nanɔa-na.‡ Fuɔ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: 51 «Na suyaa wuɔ a saa baa miɛ anjɪnamma-i, diei saa yuu moloɔ-i a suɔ un ciɛ kuman, i siɛ gbāa ce-yo binɔkũngu dɛ?»

52 Baa cira: «Nuɔ n taara n cu Galiletaamba huon-nu wɛi? Kã n ka migāan n kalan Diilonɔ-nelma-i fafamma n ne, n sa ka da *Diilopɔpuɔrbilo nanɔ hilaa Galile-i-na.»

53 [Ban juɔ piiye tɪ, baa sire bɔrɔ kũn ba cinnɪn.]

8

Ba bilaa ciɛnɔ nanɔ-i baa bibienɔ jo baa-yo Yesu wulaa

1 Nuɔmban buɔra, Yesu wuɔ ta kã *Olivi-tibinni-tānɔngu-na. 2 Ku cuo kaala-i-na, wuɔ naar jo *Diilodubuɔ-i-na. Nuɔmba-i hiere baa kũl ba-naa jo u wulaa. Wuɔ tɛna tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa-ba. 3 U juɔ'a u ne da *anjɪnamma pigāataamba-i baa *Farisɛbaa-ba juɔ ji jina moloɔ ciɛnɔ nanɔ-i ba yaanɔa-na, wuɔ ba bilaa-yo baa bibienɔ. 4 Ban jɛna-yuɔ, baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i bilaa ciɛn daayo-i baa bibienɔ. 5 A ne da anjɪnamma-na, *Moisi ciɛra wuɔ i tɛ nan caamba famba temma-i baa tāmpɛlɛnɔ i ko-ba. Nuɔ fuɔ, nan'a niɛ?»

6 Ba yuu-yo dumaanɔ-na da ba ne sɪ u ka piiye cāl ba bel-o. Yesu wuɔ yan-ba aa naa ture u yunɔu-i tuɔ nyɛgɛn hɛma-na baa u niele. 7 Baa cor ta ba yuu-yo. Ban yuu-yon ba titirre dumaanɔ-na, wuɔ ciir u yunɔu-i aa naa cira: «Namaanɔ-na, uman duɔ saa ce kuubabalaanɔ dede, kutienɔ don u nan-yo mi ne.» 8 Aa naa tiraa ture u yunɔu-i tuɔ nyɛgɛn hɛma-na. 9 Un piiye baa-ba dumaanɔ-na, baa don ta ba ta ba da-ba-diei. Ba binɔcɔnɔ yaa taa igɛna aa banamba cu. Ba taa dumɛi hiere aa ji yan Yesu yaa yon baa ciɛn daayo-i. 10 Yesu wuɔ ciir u yunɔu-i aa naa cira: «Ciɛn nuɔ, ba curaa hie? Molo saa nan-ni wɛi?»

11 Ciɛn wuɔ cira: «Hāalātie, molo saa nan-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Āhāa! Kã, muɔmi siɛ bi gān baa-ni. Nga baa tiraa n ce kuubabalaanɔ.»]

Yesu yaa fitinuɔ-i nelbiliba hɔlma-na

12 Ku huonɔu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitinuɔ-i nelbiliba hɔlma-na. Uman duɔ cu mi huon-nu, u siɛ waa kukulma-na, u ka da gbagbaama man kãan baa-yo Diilon-nelle-na.»

13 *Farisɛbaa baa gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ da n ji ta n wan nan fɛrɛn maama-i, yunɔu ce niɛ waa nan nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi munɔhelmu-i aa tiraa suɔ mi munɔkammu-i, a ce dumaanɔ-na, da mi fiɛ ta mi wan man mi kũngu-na,

† 7:45 *Diilojigāntaamba yuntaamba yaa naa puɔraa-ba baa *Farisɛbaa-ba-i. Niɛn 7.32. ‡ 7:50 Niɛn 3.1-2.

mi sa kar coima. A ne da namaaŋo-i, na sa suɔ mi muŋhelmu, na sa suɔ mi muŋkammu. ¹⁵ Namaa ne nelma-i nelbilien nemma aa ta na cāl nuɔmba-i, a ne da meɪ sa cāl nelienɔ. ¹⁶ Aa da mi fie cāl umaŋ, da ŋ ne-ma, ŋ da-ma ninsoŋo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weɪma-i mi diei; umaŋ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. ¹⁷ Ma sɪ ma nyegāaŋ na *ānjɪnamma-na wuɔ: «*Siertaŋ da ba yu ba hāi nelma maŋ nuɔ-i, ninsoŋo.*» ¹⁸ Terienɔgu faŋgu-na, muɔ baa mi To-i miemeɪ siertaŋ miemeɪ maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

¹⁹ Farisɪɛbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ŋ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔŋo-i na ka ce nie gbāa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔŋo-i, naa naa gbāa suɔ mi To-i.»

²⁰ Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i aa tuɔ piiye nel daama-i. U waa baŋ dii gbeɪŋa-i kusuɔŋ-nu ba hā Diilonɔ-i. U belmaŋ-huɔŋguŋ ŋa naa ku saa hi dumaŋo-na, molo saa haa u naŋga yuɔ.

Yesu pigāaŋ u sɪnni-i

²¹ Yesu wuɔ suonu u āndaŋgu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miɛ na ka taara-miɛ. Na sie bi gbāa kā miŋ kāŋ kusuɔŋ-nu; a ce dumaŋo-na, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

²² *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i cie wuɔ i sie gbāa kā uŋ kāŋ kusuɔŋ-nu? U taara duɔ ko u fere wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa hɪemaŋ bande aa meɪ hel dɔrɔ. Hɪemaŋ-baamba'i namaaŋo-i aa muɔŋo-i hɪemaŋ-wuɔŋ muɔ sɪ, ²⁴ ku'i cie miɛ na ka ku baa na āmbabalma-i. Coima saa fa, da na saa hūu-ma wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i, na ka ku baa na āmbabalma-i.»

²⁵ Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔŋo-i hai moloŋ nuɔnei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigāaŋ-na mi sɪnni-i dii ku domma-na. ²⁶ Na nelma bɔi dii mi da mi waŋ-ma baa-na, na yuŋ-maama bɔi bi dii mi da mi fienu-meɪ. Ŋga umaŋ puɔraa-mi huhurmantienɔ sɪ. Uŋ pigāaŋ-mi mamaŋ, mi waŋ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

²⁷ Yesuŋ piiye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbɛ u To yaa-i. ²⁸ Wuɔ cira: «Da na ji haa *Moloŋ-Bienɔ-i dɔrɔ huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na ka suɔ suɔ wuɔ umaŋ dii gbula u yaa muɔŋo-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce weɪma mi fere. Mi Toŋ waŋ mamaŋ baa-mi, mi waŋ ma yaa-i. ²⁹ Umaŋ puɔraa-mi, mi ce u huɔŋga-i; a ce dumaŋo-na uu dii baa-mi; u saa nanna-miɛ mi diei yon.»

³⁰ Yesuŋ piiye dumaŋo-na, nuɔmba bɔi hūu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbiliemba-i

³¹ *Yuifubaa-ba maŋ naa hūyāa Yesu nelma-i, wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hāi, na ka ce mi *hāalābien namaa kelkel. ³² Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na fereŋ nuɔ.»

³³ Baa cira: «ŋ waŋ wuɔ nie de-i? Miɛŋo-i *Abiramu hāayɛlŋ miɛ, ii dii i fereŋ nuɔ, i saa ce nelien-kɔrsɪnni dede.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ ce āmbabalma-i, kutienɔ cie kɔrienɔ āmbabalma wulaa. ³⁵ A ne da kɔrienɔ sie gbāa ce dūŋgu baa u yuntienɔ-i, ŋga u yuntienɔ bienɔ yaa gbāa ce dūŋgu-i baa u to-i. ³⁶ Terienɔgu faŋgu-na, Bepolŋ duɔ cira nuɔni maŋ dii ŋ fereŋ nuɔ, nii dii ŋ fere nuɔ kelkel. ³⁷ Mi suyaa miɛ Abiramu hāayɛlŋ namaa, ŋga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nei. ³⁸ Muɔ miŋ daa mamaŋ mi To wulaa, mi waŋ ma yaa-i. Ŋga namaaŋo-i, na toŋ hāalāyā-nei mamaŋ, na ce ma yaa-i.»

³⁹ Baa cira: «Miɛ to yaa Abiramu.»

* **8:17** Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kammaŋ-sebe (Nombres) 35.30

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisáŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. ⁴⁰ Nŋa na bir yaŋ aa ta na taara na ko-mi a ne da miŋ daa ninsoŋo maŋ mi To wulaa, mi waan u yaa baa-na. Nan ceŋ mamaŋ mafamma-i Abiramu maacemma'i wɛi? ⁴¹ Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Miɛŋo-i būrāan miɛ sɪ; i to dii u diei yoŋ, u yaa Diiloŋo-i.»

⁴² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diiloŋ-terien-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diiloŋo-i ninsoŋo, muɔmi kŋngu naa ta ku dɔlnu-nei. Mi saa jo mi ferɛŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. ⁴³ Nan'a na sa nu mi nelma-i ku'i ciɛ miŋ waŋ mamaŋ baa-na, na sa suɔ ma yungu-i. ⁴⁴ Na to yaa *Sitāni. Na taara na ce fuɔ kusungu yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkollɛ yaa-i. Un'a u sa waŋ ninsoŋo-i dumaanjo-na, u saa siɛ ninsoŋo-i dede. U yaa coima tienjo-i, a ce dumaanjo-na u nelma-i hiere coima. ⁴⁵ Nŋa muɔ fuɔ, mɛi waŋ ninsoŋo yaa-i; ku'i ciɛ ŋ da na saa hūu mi nelma-i. ⁴⁶ Namaanjo-na, hai gbāa da cālmuo haa-miɛ? Da kuɔ mi waŋ ninsoŋo, bige-i ciɛ na ta na cīna mi nelma-i? ⁴⁷ Uman duɔ waa Diiloŋ-wuɔŋo, ŋ da kutienjo nu Diiloŋo nelma-i. Nŋa namaanjo-i, Diiloŋ-baan namaa sɪ, ku'i ciɛ na sa nu mi nelma-i.»

⁴⁸ Baa cira: «Diɛ cira nuɔŋo-i *Samariyen nuɔ, i saa kar coima; aa *jina ka sire ŋ yungu-i dii.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi yungu saa sire; mi kāŋ mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na siɛ kāŋ muɔŋo-i. ⁵⁰ Mɛi sa taara mi jina mi ferɛ dɔrɔ, moloŋo'i dii tuɔ ce mafamma-i, aa kufanjo tienjo yaa suyaan neliɛŋo neliɛŋo kuman gbɛ baa-yo. ⁵¹ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ tuɔ nu mi nunjo-i u sa ji suu baa kuliŋgu-i dede.»

⁵² Yesuŋ waan mafamma-i, Yuifubaa-ba gbɛ-yo wuɔ: «Fiɛfiɛ fuɔ, nuharungu si dii, i suyaa wuɔ nii si dii gbāŋgbāŋ. Abiramu-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nan ta ŋ piiye wuɔ uman duɔ tuɔ nu nan nunjo-i kutienjo sa ji suu baa kuliŋgu-i dede. ⁵³ Daa u cɔrnu dɛ! Nan daa niɛ sɪ nan maaraa i to-i Abiramu-i wɛi? Nŋa fuɔ u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

⁵⁴ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ muɔmɛi taa mi kaal mi ferɛ, yungu naa saa waa-kuɔ. Nŋa mi To yaa kaalaan-miŋ. Na gbɛ u yaa-i wuɔ namaa Diiloŋo ⁵⁵ aa na sa bi suɔ-yo. Muɔ fuɔ, mɛi suɔ-yo. Da mi cira mi sa suɔ-yo, mi ka ce coikartien muɔ namaa temma-i. Mi suɔ-yo aa tiraa ta mi nu u nunjo-i. ⁵⁶ Abiramu maŋ namaa to, un juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jommaŋ-yiŋgu-i, u huɔŋga gbuu pāŋ fɛ. Un juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

⁵⁷ Yuifubaa baa cira: «Nan saa bi hi da bien komuɔŋa hāi baa cīncieluo-i yogo aa cira nan daa Abiramu-i; ŋ daa-yo dan hama-i temma-i?»

⁵⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ hon, muɔmi maŋ dii gbula mii naa waa.»

⁵⁹ Un waan mafamma-i, baa biɛra tāmpɛlɛiŋa wuɔ ba nan-yo. Wuɔ yan-ba aa naa fuo hel *Diilodubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironjo nan yufienja

¹ Yesuŋ taa ka hi hɔlma namma-i, wuɔ da yironjo nanjo. Kutienjo huɔŋ baa u yirsinni-i. ² U *hāalābien baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i yirii naacolŋ daayo-i? Fuɔ ferɛŋ āmbabalma'i yirii-yo waa u bīncuɔŋ-maama'i yirii-yo?»

³ Yesu wuɔ cira: «Fuɔ āmbabalma sɪ, u bīncuɔŋ-maama bi sɪ. Diiloŋ un hii dumaa, u yirii duɔ pigāŋ nelbiliemba-i ku yaa-i. ⁴ Cuo duɔ gbāŋ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienjo maacemma-i, ni ma'i sɪ, bāan da ku tɪ, molo siɛ gbāa ce bīŋkūŋgu. ⁵ Miŋ yɛŋ nelbiliemba hɔlma-na, muɔmɛi ba fitinuɔ-i.»

⁶ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ tu taalunɔ hiɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hiɛma-i a hure yironɔ daa u yufienɔ-na ⁷ aa naa cira: «Kā ŋ ka saar ŋ yaanɔa-i Siloe hūnfuonɔ-na.» (Siloe yunɔ yaa wuɔ pɔpuɔrbilonɔ.) Naacolɔ wuɔ kā ka saar u yaanɔa-i, u yufienɔ aa pān puur; wuɔ bir tuɔ kūn.

⁸ Uŋ kaa ka hi, u caantaamba-i baa bamanɔ taa ba suɔ-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔ daa u yaa saa tuɔ tɛna u cārā wei?»

⁹ Bananɔ ba'a u yaa-i, bananɔ ba'a u'i sɪ kere u nabieraŋo. Naacolɔ fuɔ fere wuɔ cira: «Muɔmei mi fere!»

¹⁰ Baa yuu-yo wuɔ: «Ŋ cie ŋ yufienɔ-i nie a puur?»

¹¹ Wuɔ cira: «Banɔ bɪn naacolɔ manɔ Yesu-i, u yaa cie kpɔkpɔtuonɔ hure-yei aa cira mi kā Siloe-i-na ka saar-a. Mi kaa ku yaa-i ka saar-a, a pān puur.»

¹² Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolɔ fanɔ we-i-na?»

Wuɔ cira: «Na fenɔ muɔ, mei suɔ hie?»

Diilonɔ gbāa nu nelbalaŋo nunɔu-i wei?

¹³⁻¹⁴ Yesunɔ puurii naacolɔ daayo yufienɔ-i yiinɔ manɔ nuɔ-i, ku waa *yitienanɔ. Naacolɔ unɔ piiye dumaanɔ-na, baa bel-o kā baa-yo *Farisɛbaa-ba wulaa. ¹⁵ Farisɛbaa baa bi yuu-yo u yufienɔ cie dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuonɔ yei aa cira mi kā ka saar mi yaanɔa-i. Mi kaa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufienɔ puur.»

¹⁶ Farisɛbaa-ba namba ta ba piiye wuɔ: «Naacolɔ manɔ cie maacenɔ daama-i u sie gbāa jo Diilonɔ-jomma. Na saa da, u sa kān yitienanɔ baa u maacemma-i.»

Bananɔ ba'a: «Āmbabalmanceronɔ hayo-i gbāa ce nel daama temma-i?» Kunɔ cie dumaanɔ-na, baa hel ba-naa honninɔ.

¹⁷ Farisɛbaa baa yuu naacolɔ-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nanɔ'a nie naacolɔ daayo kūnɔ-na?»

Wuɔ cira: «Mei wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonɔ.»

¹⁸ *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolɔ daa u saa naa yir. Baa bɪ u bɪncuɔmba jo. ¹⁹⁻²⁰ Banɔ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa bieraŋo-i naacolɔ daayo-i wei?»

Baa cira: «Ūu, mie bieraŋo.»

Yuifubaa ba'a: «U huonɔ baa yirsinni-i wei?»

Naacolɔ bɪncuonɔ ba'a: «Ūu, u huonɔ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufienɔ cie nie aa puur fɛfɛ-i-na?»

²¹ U bɪncuonɔ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufienɔ cie dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umanɔ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fere-i, bisālāanɔ sɪ; manɔ cie dumaa, u ka wanɔ-ma baa-na.» ²² Kumanɔ naa cie ba wanɔ mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umanɔ duɔ cira Diilonɔ unɔ pāa nunɔu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ manɔ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutienɔ-i *Diilonelhāalādunɔ-na. ²³ Kufanɔ korma'i naa cie u bɪncuɔmba cira ba yuu fuɔ fere-i bisālāanɔ sɪ.

²⁴ Ku huonɔ-na, Farisɛbaa-ba tiraa ji bɪ naacolɔ-i ji cira: «Ne Diilonɔ-i aa ŋ wanɔ ninonɔ-i; naacolɔ daayo-i nelfeŋeŋo sɪ, mie fere-i i suyaa-ma.»

²⁵ Naacolɔ wuɔ cira: «Mei sie gbāa cira nelfeŋeŋo, mei sie bi gbāa cira nelfeŋeŋo sɪ. Nga ma diei maama manɔ meinɔ suyaa-ma: U puurii mei yufienɔ-i.»

²⁶ Baa yuu-yo wuɔ: «U cie-ni nie? U puurii ŋ yufienɔ-i puur hama-i temma-i?»

²⁷ Naacolɔ wuɔ cira: «Mi waanɔ-ma baa-na, na saa yiera nu-ma. Bige-i cie na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *hāalābierɔ namaa wei?»

²⁸ Baa pān ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuonɔi u hāalābilonɔ nuɔ! Mie fuɔ, *Moisi hāalābierɔ mie. ²⁹ I suyaa wuɔ Diilonɔ piiye baa Moisi-i, nga daayo-i i sa suɔ u munɔhelmu!»

³⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Namaa gbere! Na sa suɔ u munhelmu a ne da u puurii meɪ yufieŋa-i! ³¹ Na suyaa kerre wuɔ Diilonjo sa nu nelbabalaamba nunni-i de! Uman duɔ tuɔ wuɔ u hūmelle-i aa tuɔ ce u huɔŋga-i u nu fuɔ nuŋgu yaa-i. ³² Molonjo man huɔŋ baa yirsinni-i, in siire ji hi baa nyunjo, i saa nu-ma dede wuɔ melŋ daayo puurii kutienjo yufieŋa-i. ³³ Kuɔ naacolŋ daa u saa naa jo Diilon-jomma, uu naa saa gbāa ce binjūŋgu.»

³⁴ Baa cira: «Daa u cɔrnu de! Nuɔni man huɔŋ baa āmbabalma-i, nuɔnei gbāa pigāan miɛŋo-i nelma wei?» Aa naa pāŋ nyaa-yo hiel-o Di-lonelhāalādūŋgu-na.

Yirsinni dii ni hai

³⁵ Ban duɔnya naacolŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa kā u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «ŋ haa ŋ nanŋa-i *Molon-Bieŋo-na wei?»

³⁶ Naacolŋ wuɔ: «Hāalātie, u yaa hai? Pigāan-mi baa-yo; mi taara mi hūu u maama-i!»

³⁷ Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanŋa-na; u yaa piien baa-ni.»

³⁸ Naacolŋ wuɔ: «Itie, mi hūyāa-ma.» Aa naa pāŋ dūuna Yesu yaanŋa-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hīema-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufieŋa-i aa suuye baman daan ba waanŋa-i.»

⁴⁰ *Farisiebbaa-ba namba waa u caanŋu-na, baa cira: «Miε fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, āmbabalma naa saa waa-nei, ŋga nanŋa ciera namaa saa yir, na āmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa ānciinafefieŋo-i

¹ Ban tiyāa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nanŋa gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Uman duɔ yanŋ naatuɔŋgu dumelle-i aa suur yanŋa nanŋa, coima saa fa, ba bī u yaa-i cuoyuo-i. ² Ŋga uman duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntienjo-i, u yaa ānciinanjo-i. ³ Tūlmba suɔ ba tienjo-i. Duɔ kā de-i-na, uman niyanŋ naatuɔŋgu-i u sire puur dumelle-i hā-yo, u tuɔ bī tūlmba-i ba yiriŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Ban suɔ-yonŋ dumaanjo-na, duɔ ji bī-ba ba hel hiere, u ta ba yaanŋ-na aa ba cu-yo. ⁵ Ŋga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba siε siε cu ŋ huon-nu. Ban'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bī-ba, ba bir yanŋ aa ta ba gbar-niε.»

⁶ Yesuŋ naanŋ gbānalāan daaku-i, ba saa suɔ ku yunŋu-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaanŋ mi wanŋ ninsoŋo-i baa-na: Muɔmei naatuɔŋgu dumelle-i. ⁸ Baman juɔ yaanŋa muɔmi-na hiere, cuobaa; ŋga tūlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmei dumelle-i. Uman duɔ suur baa dumelle-i, kutienjo kuraa. U gbāa tuɔ suur aa tuɔ hel kuŋ dolaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jomman-yunŋu yaa a ji cuo, sisɔ a ji ko, da ma'i bi sī a ji guɔla. Ŋga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba ferɛŋ nuɔ.

¹¹ «Da ŋ nu wuɔ ānciinafefieŋo-i, u yaa muɔŋo-i. Uman ka hūu-ma ku u tūlmba maama-na, u yaa ānciinafefieŋo-i. ¹² Da ba biε uman u tuɔ cenŋ tūlmba-i, ba sa bī ufanjo-i ānciinanjo. Tūlmba-i fuɔ baamba sī; u taara gbeinŋa. Fuɔ temma-i, duɔ ji da jara jo, u gbar aa yanŋ u jo ji bel u yufellen-wuonjo-i ta. ¹³ Fuɔ juɔ duɔ ji taara gbeinŋa; tūlmba maama ce niε aa waa kpelle u huɔŋga-na? ¹⁴⁻¹⁵ Muɔmei ānciinafefieŋ muɔŋo-i. Muɔ baa mi To-i in suɔ i-naa dumaa, muɔ baa mi tūlmba-i i bi suɔ i-naa dumei. Aa mi hūyāa-ma da mi ku ba maama-na. ¹⁶ Tūlmba namba bi dii baa-mi yanŋa nanŋa. Mi saaya mi kā ka nyaa-ba jo baa-ba tūuselle ji ce di diei aa ānciinanjo bi waa u diei. Da mi kā, ba ka nu mi nuŋgu-i.

¹⁷ «Minŋ hūyāa-ma da mi ku mi tūlmba maama-na aa da mi sire, ku ciε mi maama ta ma dɔlnu mi To-i. ¹⁸ Muɔ da mi saa siε, molo siε gbāa ko-mi. Ku

dolaanu muɔmei mi pā mi fere. Ku fɔngũɔ dii-mie mi da mi ku aa sire. Mi To puɔraa-mi baa ma yaa-i.»

¹⁹ Yesuŋ waan mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa honniŋ. ²⁰ Ba fɔngũɔ baa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u yunŋu si dii! *Jina dii-yuɔ! Baa na ta na nu u nelma-i.» ²¹ Bananŋ ba'a: «Jina duɔ waa moloŋo manŋ nuɔ-i, u sie gbāa piiye dumandε-i-na. Namaa daa jina ba nolŋo gbāa puur moloŋ yufienŋa wei?»

Yuifubaa-ba ciinaana Yesu-i

²² Waan-huonŋun juɔ hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuɔ *migāamanŋ-ponsaanŋu-i *Yerusalemu-i-na. ²³ Yesu wuɔ kã ka tuɔ wuɔra u biŋ *Salomɔ kukuruunŋu-na. ²⁴ Yuifubaa baa kã ka ciilã-yuɔ aa naa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka kaala ŋ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kuɔ Diilonŋ unŋ pāa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋo manŋ u yaa nuonŋo-i, wanŋ ninsonŋo-i baa-ye ke!»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi waanŋ-ma baa-na cor tŋ, ŋga na saa hūu-ma. Miŋ ceŋ mamanŋ mi To yerre-na ma yaa pigāanŋ mi sinni-i. ²⁶ ŋga nanŋ'a naa sŋ mei tūlnŋ namaa, na saa hūu mi nelma-i. ²⁷ Mi suɔ mi tūlmba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-mie. ²⁸ Mi hã-ba cicēlma manŋ sa tŋen dede. Ba cεraa ba ku, aa molo sie gbāa hūu-ba mi wulaa. ²⁹ Mi To yaa hāa-mi baa-ba, u fɔngũɔ jŋenya nuɔmba-i hiere ba wuonŋo-i, a ce dumaanŋo-na, molo sie gbāa hūu u diei u wulaa. ³⁰ Muɔ baa mi To-i kuuduonŋu yaa-i.»

³¹ Unŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa baa tiraa biera tãmpēlēinŋa da ba nanŋ-yo. ³² Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Mi To cie mi ce nelfafamma bɔi pigāanŋ-na. Miŋ cie mamanŋ, na taara na nanŋ-mi ko-mi hama-i yunŋ-nu'i jebi?»

³³ Yuifubaa ba'a: «Niŋ cie nelfafamma manŋ, i saa cira i nanŋ-ni mafamma maa-na; niŋ wuɔranŋ ŋ biēna Diilonŋo yerre-i wuɔ nuɔ Diilonŋ nuɔ, ku'i cie yie i nanŋ-ni ko-ni.»

³⁴ Yesu wuɔ: «Ma nyegāanŋ na *ānjŋamma-na wuɔ Diilonŋo ciēra: «*Namaanŋo-i naa dii ŋaa Diilonŋo.*» *³⁵ Diilonŋ-nelmanŋ vii bamanŋ, Diilonŋo ciēra wuɔ baa dii ŋaa Diilonŋo. I sie bi gbāa maar Diilonŋ-āndaanŋu-i. ³⁶ Unŋ hielaa muɔmi manŋ puɔr-mi mi jo hŋema-na, bige-i cie da mi cira Diilonŋ-Bieŋ muɔ, na'a mi biēna Diilonŋo yerre? ³⁷ Da kuɔ mi sa ce mi To maacemma, baa na hūu mi nelma-i. ³⁸ ŋga da kuɔ mi ce ma yaa-i, hūyāanŋ-manŋ. Da na fie'a na saa haa na nanŋa mie, miŋ ceŋ mamanŋ, hūyāanŋ-manŋ wuɔ Diilonŋ-maacemma; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

³⁹ Unŋ waanŋ mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba bel-o. Wuɔ kor ba wulaa.

⁴⁰ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bir kã *Yurdē bomborre nande-na, dii Nsāanŋ taa u *batisenŋ nuɔmba-i kusuonŋ-nu, ka tŋena da huonŋu cεlle. ⁴¹ Nuonŋ baa kūɔl ba-naa nyaa u huonŋ-nu. Ba taa ba piiye wuɔ: «Nsāanŋ siire, u saa ce himma dede. ŋga unŋ waanŋ mamanŋ hiere naacolŋ daayo kūŋgu-na, ninsonŋo.»

⁴² Nuɔmba bɔi hūyāa Yesu nelma-i terienŋu fanŋu-na.

11

Lasaar kuliŋgu-i

¹⁻² Yesu jŋenŋo nanŋo waa Betani-i-na ba taa ba bi-yo Lasaar. U tūɔbaa-ba waa ba hāi: Ba taa ba bŋ unanŋo-i Marti aa bŋ unanŋo-i Maari. Maari fanŋo yaa naa kūɔna natikolo-hūmma-i Itienŋo gbeini-na aa naa hurre-nie baa u yukuɔsinni-i.*

* **10:34** Gbeliemanŋ-nalāanŋu (Psaume) 82.6 * **11:1-2** Nsāa 12.3

Lasaar wuɔ ji cii jarma-na. ³ U tūɔbaa-ba puɔr ba ka wan̄ baa Yesu-i wuɔ u j̄ɛŋo jan̄. ⁴ Ban̄ waan̄-ma, Yesu wuɔ cira: «Jan̄ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, nga ma juɔ da ma ji ce Diilon̄o-i bɔi baa u Biɛŋo-i hiere.»

⁵ Lasaar baa u tūɔbaa-ba-i, ba maama taa ma dɔlnu Yesu-i ma cor. ⁶ Ban̄ tūɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii h̄inni, wuɔ yan̄ yinni h̄ai cor ⁷ aa naa suɔ gb̄ɛ u *h̄aalābiemba-i wuɔ: «I ka bir k̄ā *Yude-i-na.»

⁸ U h̄aalābiemba cira: «H̄aalātie, ma s̄i *Yuifubaa-ba taa ba taara ba nan̄-ni baa t̄amp̄ɛl̄ɛiŋa ko-ni terien̄gu fan̄gu-na kɛ? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir k̄ā!»

⁹ Yesu wuɔ nan̄ gb̄analāan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ma s̄i lɛrbaa c̄incieluo ba h̄ai dii b̄aan̄gu-na kɛ? Da ŋ ta ŋ wuɔ b̄aan̄gu-na, ŋ sa tis̄iŋ ŋ fɛrɛ dumaa, ¹⁰ ŋga da ŋ ta ŋ wuɔ isuɔŋgu-na, cecer maa s̄i, ŋ sa gb̄an̄ aa tis̄iŋ ŋ fɛrɛ.»

¹¹ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «I j̄ɛŋo-i Lasaar yaa kuraa duɔf̄un̄, mi ka k̄ā ka p̄iŋ-yo.»

¹² U h̄aalābiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔf̄un̄, yan̄-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

¹³ Yesu taa u taara u wan̄ Lasaar kuliŋgu maama yaa baa-ba dumaan̄o-na, nga ba saa suɔ. Bafamba daa niɛ s̄i u wan̄ duɔf̄ugb̄an̄gb̄al̄ammun̄ maama.

¹⁴ Ban̄'a ba saa suɔ Yesu nelma yaan̄ga-i dumaan̄o-na, wuɔ naa wuɔ wan̄-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. ¹⁵ Aa naa cira: «Un̄'a u saa ku mi caan̄-nu, ku dɔlaanu-miɛ cor. Ku ka k̄āyā-nei na haa na nan̄ga-i miɛ fafamma. Siiren̄ i ka ne kun̄ yen̄ dii dumaa.»

¹⁶ U h̄aalābilon̄o nan̄o waa, ba taa ba b̄i-yo Toma, Girekibaa ba'a Didimu; ku yun̄gu yaa wuɔ p̄iɛbaa. Fuɔ wuɔ gb̄ɛ u nah̄aalābiemba namba-i wuɔ: «Yaan̄ i k̄ā, da ku ka waa kuliŋgu, i bi ku baa Itien̄o-i hiere.»

Yesu yaa cic̄ɛlma tien̄o-i

¹⁷ Yesun̄ k̄āa ka hi, wuɔ nu wuɔ ban̄ fuuriye Lasaar u yinni naa yaa waa yiŋgu fan̄gu-na. ¹⁸ Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba s̄iei, ¹⁹ a ce dumaan̄o-na, *Yuifubaa bɔi baa hilaa k̄ā da ba ka jaal kuliŋgu-i.

²⁰ Martiŋ juɔ nu wuɔ Yesu jo dii, wuɔ sire tuɔ j̄ārā-yuɔ aa naa yan̄ Maari yaa t̄ɛna dumelle-na baa niraamba-i. ²¹ Un̄ kaa hi, wuɔ gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku. ²² Nga mi suyaa miɛ niŋ yen̄ terien̄gu man̄ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, da ŋ c̄ārā kuman̄ Diilon̄o wulaa, u ka h̄ā-ni baa-ku.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Ŋ tūɔ ka sire.»

²⁴ Marti wuɔ cira: «Mi suyaa miɛ miwaan̄o t̄imman̄-yiŋgu-na, kuon̄ da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Muɔm̄ei siiren̄ kuomba-i aa muɔm̄ei cic̄ɛlma-i. Uman̄ duɔ haa u nan̄ga miɛ, duɔ fiɛ ku, u ka sire. ²⁶ Aa uman̄ duɔ haa u nan̄ga miɛ, u c̄ɛraa u ku; ku yun̄gu yaa wuɔ u daa cic̄ɛlma man̄ sa t̄ɛŋ dede-i. N̄ h̄ūyāa mafamma-i w̄ei?»

²⁷ Marti wuɔ: «Itie, mi h̄ūyāa-ma. Mi h̄ūyāa-ma wuɔ *Kon̄kortien̄o man̄ naa saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i. Nuɔnei Diilon̄-Biɛŋ nuɔŋo-i.»

²⁸ Martiŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ ta k̄un̄. Un̄ kaa hi, wuɔ cuo b̄i Maari-i a wan̄ baa-yo wuɔ: «H̄aalātien̄o juɔ; wuɔ mi ji wan̄ baa-ni ŋ k̄ā u wulaa.»

²⁹ Maariŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ p̄an̄ sire baa gbarun̄gu tuɔ k̄ā Yesu wulaa.

³⁰ Yesu wuɔ sa hi suur nellen̄-huon̄ga-na yogo, Martiŋ k̄āa ka da-yo terien̄gu man̄ nuɔ-i, u waa yogo kusuon̄-nu'i. ³¹ Yuifubaa-ba man̄ waa ta ba ce jaalun̄gu-i, ban̄ juɔ da Maari t̄aanu hel dumaan̄o-na, baa sire cu u huon̄-nu wuɔ s̄i u k̄ā t̄ɛŋo c̄incorre'i nuɔ-i duɔ ka kaal. ³² Wuɔ k̄ā ka hel Yesu terien̄gu-na. Un̄ kaa'a u ne da Yesu-i, wuɔ k̄ā ka d̄ūuna u yaan̄ga-na aa naa cira: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku.» ³³ Aa p̄an̄ haa u nammu-i u yun̄-nu. Baman̄ naa k̄āa baa-yo, baa bi k̄ā ba ta ba kaal hiere.

Yesuɗ daa ban̄ kaal dumaan̄o-na, u huon̄ kaa p̄an̄ k̄ūl. ³⁴ Wuɗ yuu-ba wuɗ: «Na fuuriye-yuɗ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigāan̄-ni baa terien̄gu-i.» ³⁵ Yesu wuɗ p̄an̄ don̄ tuɗ kaal. ³⁶ Yuifubaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɗ: «Na saa da, kulon̄o maama taa ma d̄lnu-yuɗ de!» ³⁷ Ban̄an̄ baa ta ba piiye wuɗ: «Ma s̄i u yaa puurii yiron̄o yufien̄a-i ke? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

³⁸ Yesu huon̄gan̄ ŋa naa gbuu k̄ūl dumaan̄o-na, wuɗ k̄ā ba k̄ā c̄ncorre terien̄gu-na. Di waa t̄amp̄efuon̄-nu aa ba ce t̄amp̄elle suuye di nun̄gu-i. Ban̄ kaa hi, ³⁹ wuɗ cira: «Halaan̄ t̄amp̄elle-i!»

Marti wuɗ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i un̄ fuuriye; u ka don̄ tuɗ h̄ūn̄ dii.»

⁴⁰ Yesu wuɗ cira: «Marti, ma s̄i mi waan̄-ma baa-ni mie da ŋ haa ŋ nan̄ga mie ŋ ka da Diilon̄ un̄ hii dumaa ke?»

⁴¹ Baa halan̄ t̄amp̄elle-i. Yesu wuɗ t̄ā u yun̄gu-i d̄arɔ aa naa cira: «Baba, nin̄ nuɗ mi nun̄gu-i mi jaal-ni b̄oi. ⁴² Mi suyaa mie ŋ sa yagar mi nun̄gu-i, ŋga baman̄ dii mi caan̄gu-na mi piiye ba yaa da ba suɗ wuɗ nuɗnei puɗraa-mi.»

⁴³ Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɗ piiye da gbagaga wuɗ: «Lasaar, sire ŋ hel ŋ jo bande!» ⁴⁴ Kulon̄ wuɗ hel jo; u gbeini fiɛnya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yun̄gu-i. Yesu wuɗ cira: «Firiin̄-yon̄ aa na yan̄ u k̄ā!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa b̄oi baa k̄ā Maari ba terien̄gu-na da ba ka jaal ba t̄ūɗ kuliin̄gu-i. Ban̄ juɗ da Yesu cie nel daama-i, ba f̄ŋḡūɗ baa h̄ūu u maama-i. ⁴⁶ Ban̄an̄ baa bir yan̄ aa k̄ā ka t̄ūnu *Faris̄ebaa-ba-i baa un̄ cie maman̄. ⁴⁷ Ban̄ t̄ūnu-b̄ei dumaan̄o-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Faris̄ebaa baa tigiin̄ *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacol̄n̄ daa u wuɗra u ce himma b̄oi, i ka ce nie? ⁴⁸ Die bi yan̄ u cor tuɗ ce, nuɗmba-i hiere ba ka cu u huon̄-nu. Da ŋ bi da ba cuu u huon̄-nu, *Orom̄ebaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuɗ-i aa ko-ye hiere.»

⁴⁹ Unan̄o waa ba h̄alma-na, ba taa ba b̄i-yo Kayifu. U yaa waa *Diilojigāntaamba yuntien̄o-i belle fande-na. Fuɗ wuɗ cira: «Na sa suɗ ku yaan̄ga-i de! ⁵⁰ Na saa suɗ wuɗ nelduon̄ duɗ ku a kor nelle-i hiere ku b̄oyaa nelle da di muonu wei?»

⁵¹ Kayifun̄ waan̄ nelma man̄ daama-i fuɗ maawamma s̄i. Un̄ waa Diilojigāntaamba yuntien̄o-i belle fande-na dumaan̄o-na, Diilon̄o yaa diyaa-ma u nun̄gu-na, wuɗ Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na ⁵² aa bi ku tigiin̄ Diilon̄-bis̄alm̄ba man̄ dii h̄ien̄gu-na a ce-ba kuuduon̄gu. ⁵³ Yinduon̄gu fan̄gu-na, Yuifu ba yuntaan̄ baa yiera-m̄ei wuɗ fuɗ ba ko Yesu-i. ⁵⁴ Ban̄ puu mafamma-i, Yesu wuɗ yan̄-ba aa tuɗ fuo u hel. Duɗ hel u sa yan̄ ba da-yo. Ku huon̄gu-na, wuɗ ji ta baa u *h̄aalābiemba-i ka fiɛna nelle nande-na ba b̄i-de Efirmu, di saa maa baa h̄iekuraan̄gu-i.

⁵⁵ *K̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gun̄ juɗ piɛ, *Yuifubaa baa j̄ānu ba-naa da b̄āmb̄āale *Yerusalemu-i-na da ba tigiin̄ ba f̄erɛ a saa baa ba Diilon̄-h̄ūmelle-i aa ponsaan̄gu suɗ da ku hi. ⁵⁶ Nuɗmban̄ juɗ dumaan̄o-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubuɗ dumelle huon̄ga-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piiye wuɗ: «Na yuu ba'a naacol̄n̄ daayo ka jo ponsaan̄ daaku-na wei?» ⁵⁷ A ne da Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Faris̄ebaa-ba naa waan̄ baa nuɗmba-i wuɗ uman̄ duɗ suɗ un̄ yen̄ kusuon̄-nu, kutien̄o pigāan̄-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari k̄ūna natikolo-h̄ūmma Yesu gbeini-na
(Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

1 *Kōrsinni timman-ponsaanḡu juo t̄ie yinni niediei aa da ku hi, Yesu wuo kã Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar faṅo yaa naa kuu aa Yesu wuo sire-yuo. 2 Uṅ kãa, baa haa bituonḡu u yerrenḡ. Marti yaa cie niiwuoni-i aa bie hã-ba. Lasaar waa baa-ba tuo wuo. 3 Maari wuo bie natikolo naṅo-i litiri boluonḡu, a kũna Yesu gbeini-na aa ce u yukuosinni-i hurre-nie. Natikolo faṅo-i baa cie-yo baa *naar-yomma ma kula. U sullu waa kpelle. Wuo sire nyaayã dũḡu-i. 4 Yesu *hãalãbilonḡo manḡ ba nanḡ bĩṅ-yonḡ *Yuda-Isikaro-i, umanḡ juo hel Yesu huonḡu-na, wuo cira: 5 «Natikolo daayo naa gbãa da *deniebaa nuosũo komuonḡa ndii. Bige-i cie u saa yanḡ i suor-o a hã sũntaamba baa gbeina faṅa-i?» 6 Ku saa ce ṅaa sũntaamba hujarre waa-yuo ku'i cie u tuo wanḡ mafamma-i de! U taa u wanḡ-ma baa u huoya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeina-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaanḡo-na u taa u dii u nanḡa-i yei.

7 Uṅ waanḡ mafamma-i, Yesu wuo cira: «Yuda, yanḡ cieṅo fiisa! U kũna natikolo daayo-i mie tuo cie mi kuliṅḡu yaa-i. 8 Sũntaamba dii baa-na bãanḡu-i baa isuonḡu-i, ṅga muomi sie t̄iena baa-na gbula.»

Nuomba gbagbarra Yesu huon-nu

9 *Yuifubaa-banḡ juo nu wuo Yesu juo dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa kã da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. 10 *Diilojigãntaamba yuntaanḡ baa sire wuo ba ko Lasaar 11 wuo u siremma cie Yuifubaa bõi nanna ba bĩncuonḡ-hũmelle-i aa hũu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na (Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40)

12 Ku cuo kaala-i-na, nelpũḡu manḡ naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *kōrsinni timman-ponsaanḡu-i, baa nu-ma hiere ka saa wuo Yesu jo dii. 13 Baa sire kar nampurni ta ba kã da ba ka jãrã-yuo. Ba taa ba hãl wuo: «Diilonḡo temma si dii!

Itienḡ uṅ saanḡ umanḡ jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentienḡo-i!»*

14 Yesuṅ jonḡ hũmelle-na, wuo ji da kakũmuo naṅo-i, wuo bel-o nyugũṅ. Ma bi nyegãanḡ dumei Diilonḡ-nelma-na wuo:

15 «*Sinyotaaṅ namaa, baa na tie holle.

Nienḡ, na nellentienḡo'i juonḡ daayo na wulaa.

U nyugãanḡ t̄iena kakũmbilonḡ-na.»†

16 Nel daamanḡ taa ma ce huonḡu manḡ nuo-i, u *hãalãbiemba saa naa suo ma yaanḡa-i. Yesuṅ juo nyugũṅ kã dõrõ-i-na, maa suo t̄ienu-bei wuo *Diilonḡopuõrbiembanḡ waanḡ mamanḡ u kũḡu-na, ma yaa taa ma ce-yuo dumaanḡo-na.

17 Bamanḡ waa hiere da uṅ siire Lasaar dumaa, baa ta ba wanḡ-ma baa nuomba-i. 18 Nuombanḡ nuo gberẽ daayo maama-i, baa kũl ba-naa ta ba jo u wulaa. 19 *Farisiebaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuo: «Ma s̄i na daa ke? Nuomba-i hiere baa dii u huonḡ-nu; ma maaraa-na na gbãa ce bĩṅkũḡu!»

Yesu wanḡ u kuliṅḡu maama

20 Bamanḡ naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diilonḡo-i ponsaanḡu-na, Girekibaa-ba bi waa-bei. 21 Baa kã ka ta ba piiye baa Filipu-i wuo: «I taara die piiye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hãalãbilonḡo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuo. 22 Filipu wuo kã ka tũnu Andere. Baa sire ba hãi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. 23 Yesu wuo cira: «*Molonḡ-Bienḡo uṅ ka da yerre huonḡu manḡ nuo-i, ku yaa hii daaku-i.» 24 Aa naa cira: «Yaanḡ mi wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Da ṅ

* 12:13 Gbelieman-nalãanḡu (Psaume) 25.26 † 12:15 Sakari (Zacharie) 9.9

da díbelle saa suur híema-na a hɔr, di bi tíe di diei yaa-i; nga da di suur híema-na a hɔr, ɲ da di diyaa biena bɔi. ²⁵ Umanɲ duɔ tuɔ dɔl u fɛrɛ, kutienɔ ka kɔsuɔɲ u fɛrɛ; nga umanɲ duɔ hiel u nanɲa u fɛrɛɲ nuɔ miwaanɲ daayo-na, kutienɔ ka da cicɛlma manɲ sa tíen dede-i. ²⁶ Umanɲ duɔ tuɔ taara duɔ ce mi cāarāɲo, kutienɔ saaya u tuɔ nyaanu-miɛ. Muɔ da mi waa kusuɔɲ-nu, mi cāarāɲo ka bi waa kusuɔɲ-nu'i. Mi To ka ce mi cāarāɲo ce bɔi.

²⁷ «Minɲ yenɲ terienɲu manɲ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, mi huɔɲga si dii huɔɲga. Mi sa suɔ minɲ ka wanɲ mamanɲ baa mi To-i. Mi juɔ yaahuolo daayo maama yaa nuɔ-i, mi siɛ bi siɛ cira u kor-mi yuɔ.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce ɲ yerre ce bɔi!» Unɲ waanɲ mafamma-i, baa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi ciɛ mi yerre ce bɔi tí, mi ka tiraa ce di ce bɔi.» ²⁹ Bamanɲ waa nu molonɲ daa unɲ piiye, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ'i naaraa!» Bananɲ ba'a: «*Dɔrɔpɔuɔrbilonɔ'i piiye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Molonɲ daa u saa piiye mɛi maa-na, u piiye namaa maa-na. ³¹ Fiɛfiɛ yaa Diilonɔ ka pigāanɲ nelbiliemba-i u jáyamma-i. Kunɲ hii terienɲu manɲ fiɛfiɛ-i, Diilonɔ ka donya miwaanɲ daayo tienɔ-i‡. ³² Aa da ba ji haa-mi dɔrɔ, mi ka fa nelbiliemba-i hiere piɛ-ba mi caanɲ-nu.»

³³ Yesu waanɲ nel daama-i a pigāanɲ unɲ ka ku kuliɲgu manɲ. ³⁴ Nuɔɲ baa cira: «*Āɲɲinamma ciɛra wuɔ Diilonɲ unɲ pāa nunɲu-i wuɔ u ka saanɲ *Konkortienɔ manɲ, u sa ku dede. Ma da niɛ nanɲ'a Molonɲ-Bienɔ gbɛ ba haa-yo dɔrɔ? Ma diei ma hāi Molonɲ-Bienɔ yaa hai molonɔ-i?»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fitɲnuɔ dii baa-na yogo, nga u siɛ cɔ. Terienɲu fanɲu-na, wuɔsaanɲu manɲ dii na gbeini-na, siirenɲ na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ɲ ta ɲ wuɔ kukulma-na ɲ sa suɔ niɲ kāɲ kusuɔɲ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitɲnuɔɲ yenɲ baa-na huɔɲgu manɲ nuɔ-i, haanɲ na nanɲa yuɔ huɔɲgu fanɲu'i nuɔ-i.»

Yesunɲ waanɲ mafamma-i, wuɔ hel ba hɔlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hūu Yesu nelma-i

³⁷ Yesunɲ fiɛ ce gbɛrɛ-weima bɔi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hūu u nelma-i. ³⁸ Diilonɲ unɲ puɔraa *Isayinɲ wanɲ mamanɲ, ma'i sí daama-i wei? Isayi ciɛra wuɔ:

«Itie, ɲ daa hai molonɔ-i hūyāa i nelma-i?

ɲ pigāanɲ hai molonɔ-i wuɔ ɲ hii?» §

³⁹ Kumanɲ ciɛ ba siɛ gbāa hūu-ma, Isayi bi waanɲ-ma. U ciɛra wuɔ: «Diilonɔ ciɛra:

⁴⁰ «Mi ciɛ-ba yiriemba,

a ce ba baa ta ba da baa ba yufienɲa-i.

Mi guɔlaa ba āɲɔguɔma-i,

a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanɲga-i.

Ku'i ciɛ ba siɛ gbāa hūu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bɛi ba jarma-na.»*

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku'i ciɛ u piiye nel daama-i. U waanɲ Yesu maama'i dumaanɔ-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba fɛrɛ-i, ba fɔɲgūɔ baa hūyāa Yesu nelma-i, nga baa kāalā *Farisiɛbaa-ba-i wuɔ da ba wanɲ-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelhāalādūɲgu-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliemba dɔl-ba aa Diilonɔ bigāanɲ-ba.

Yesu jommanɲ-yiɲgu-i

⁴⁴ Ku huɔɲgu-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa nuɔmba-i da gbagaga wuɔ: «Umanɲ duɔ hūu mi nelma-i, kutienɔ saa hūu mɛi nelma, u hūyāa umanɲ puɔraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da ɲ da muɔɲo-i, ɲ daa umanɲ puɔraa-mi. ⁴⁶ Muɔmi dii ɲaa fitɲnuɔ.

‡ 12:31 Miwaanɲ daayo tienɔ yaa *Sitāni-i. § 12:38 Isayi (Ésaie) 53.1 * 12:40 Isayi (Ésaie) 6.10

Mi juo hiema-na miε uman duo hūu mi maama-i, kutienjo baa tīε kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gān baa nelbiliemba-i, mi juo da mi ji kor-ba; a ce dumaanjo-na, uman duo nu mi nelma-i aa yagar ma hūmelle wuosaangu-i, mei sa gān baa-yo. ⁴⁸ Uman duo ciina-miε baa mi nelma-i hiere, kutienjo daa muotienjo u ferεn nuo tī. Miŋ waan nelma man baa-yo, ma'i ka gān baa-yo miwaanjo timman-yiingu-na. ⁴⁹ Hama-i nuo-i? Mi sa wan mei kusūn-maama. Mi To yaa puɔraa-mi, aa miŋ gbīε mi wan maman hiere, u pigāan-mi baa-ma u ferε. ⁵⁰ Aa mi suyaa miε uŋ waan maman baa-mi, ma yaa diyaan nelien nuonjo-i cicēlman-hūmelle-na. A ce dumaanjo-na uŋ waan-ma baa-mi dumaa, mi bi wan-ma dumēi.»

13

Yesu saaraaya u haalabiemba gbeini-i

¹ *Korsinni timman-ponsaangu waa ŋaa biŋn ku temma. Nyunjo ku temma-i, Yesu wuo suɔ wuo u tamman-huonjo hii tī duo kã Tuonjo wulaa. Baman waa baa-yo hiema-na, ba maama taa ma dɔlnu-yuo. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isunjo-na, baa tīεna ta ba wuo niwuoni-i. A ne da huonjo fanjo-na, *Sitāni naa dii-ma tī *Yuda huonjo-na wuo u hel Yesu huonjo-na. Yuda to yaa Simo-Isikaro-i. ³ Ŋga Yesu wuo suyaa wuo fuo ferε hilaa Diilon-terien-nu jo, aa u ka bir kã u wulaa. Aa tiraa suɔ wuo u To birii weima-i hiere hã-yo. ⁴ Wuo sire jukalaangu-na a hiel u jonjoro-i aa biε kompanja nanja pēyē u negelle-i. ⁵ Uŋ ciε mafamma-i, wuo biε biŋkūnjo a dii hūmma tuo saara u *hāalabiemba gbeini-i aa tuo hurre-niε baa kompanja man u negelle-na. ⁶ Uŋ kaa hi Simo-Pier, Simo-Pier wuo gbē-yo wuo: «Itie, nan sie gbāa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuo: «Pier, miŋ ceŋ kuman daaku-i ŋ sie gbāa suɔ ku yunjo-i nyunjo-i-na, ŋga yiingu dii baa yiingu ŋ ka suɔ-ku.»

⁸ Pier wuo: «Mi sie sie aa yan nuo ŋ saara mi gbeini-i!»

Yesu wuo: «Da ŋ saa yan mi saara-niε, ŋ suɔ kerre ŋ nunjo sī baa-mi weimana!»

⁹ Simo-Pier wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, saara-niε aa ŋ saara baa mi nammu-i baa mi yunjo-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuo: «Uman duo ce hūmma-i u ne welewele hiere, u kuon, u saara u ferε ce niε? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuon, ŋga na hieronjo sī.»

¹¹ Uu naa suɔ uman ka hel u huonjo-na ku'i ciε wuo ba saa kon hiere.

¹² Uŋ juo saara ba gbeini-i tī, wuo biε u jonjoro-i dii, aa kã ka tīεna u muntienammu-na aa cira: «Miŋ ciε kuman nei daaku-i, na suyaa ku yunjo-i wei? ¹³ Da na ce na ta na bi-mi wuo: «Hāalatie.» Kuniε na'a: «Itie.» Ma dɔlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muomi man na Tien muo baa na hāalätien muo, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigāan-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hɔlma-na. ¹⁶ Yaan mi wan ninsonjo-i baa-na: Maacembilonjo sa maar u yuntienjo-i, aa pɔpuɔrbilonjo sa maar uman puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiεfiε-i-na na suyaa-ma. Da na wuo ma hūmelle-i, na yunni dɔlaa.

¹⁸ «Da na da mi piye de-i-na, mi sa gbē na hieronjo. Mi suɔ miŋ fiεlaa baman. Ŋga maman nyegāan Diilon-nelma-na, ma gbīε ma ce. Ma nyegāan wuo: «*Uman taa u wuo baa-mi kaladuonjo-na, u birii tuo gān baa-mi.*»*

¹⁹ Mi ka wuoya wan-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka hūu-ma wuo uman dii gbula u yaa muonjo-i. ²⁰ Yaan mi wan ninsonjo-i baa-na: Uman duo bel mi pɔpuɔrbilonjo-i fafamma, kutienjo bilaa muomēi; aa uman duo bel muonjo-i fafamma, u bilaa uman puɔraa-mi.»

* **13:18** Gbelieman-nalāangu (Psaume) 41.10

Yesu firiiye Yuda-i

²¹ Yesuŋ waan mafamma-i, u huonŋa pān kūl. Wuō cira: «Mi siε fuo-ma nei: Na hōlma-na, unaa ka hel mi huonŋ-nu.»

²² *Hāalābien baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuō: «U gbē hai?» ²³ Hāalābilonŋo maŋ maama-i taa ma dōlnu Yesu-i ma yan, u waa tēna u caanŋu-na. ²⁴ Simō-Pier wuō piie baa-yo baa u nanŋa, wuō u yuu-yo u gbē hai? ²⁵ Hāalābilonŋ wuō miel cira: «Itie, ŋ gbē hai molonŋo-i?»

²⁶ Yesu wuō cira: «Da mi nafiiye *buruo-i hā uman, u yaa-i.» Aa naa būl buruo-i a nafiiye hā *Yuda-Isikaro. ²⁷ Yudan hūyāa buruo-i, *Sitāni wuō pān sire-yuō. Yesu wuō cira: «Yuda, sire ŋ ce niŋ saaya ŋ ce maman, baa sεε baa-ma!» ²⁸ Baman waa hiere juwuoterienŋu-na ba saa suō u nelma yaanŋa-i. ²⁹ Yudan taa u tiera ba gbeinŋa-i, banamba da niε sī Yesu taara u ka sāa ban saaya ba ce ponsaanŋu-i baa niman, sisō wuō u ka hā sūntaamba-i binŋkūŋu. ³⁰ Yudan hūyāa buruo-i dumaanŋo-na, wuō pān sire hel. Ku waa isuonŋu.

Taa na dōl na-naa

³¹ *Yudan hilaa, Yesu wuō cira: «Fiefiε-i-na, nuōmba daa *Molon-Bienŋo bōbōima-i baa Diilonŋo maama-i Molon-Bienŋo-na. ³² [Uŋ ciε ba da Diilonŋo bōbōima-i yuō,] ku siε vaaya, Diilonŋo ka bi ce ba da Molon-Bienŋo maama-i fuō-i-na.» ³³ Aa naa cira: «Mi jēnaanŋ namaa, mi yinni saa tiraa tīε bōi na hōlma-na. Na ka taara-miε na siε da-mi. Miŋ taa mi wanŋ maman baa *Yuifubaa-ba-i, mi wanŋ-ma baa namei fiefiε-i-na: «Miŋ kāŋ kusuonŋ-nu, na siε gbāa kā.» ³⁴ Mi ka hā-na nelfelemma aa suō ta. Nelfelemma famma yaa daama: Taa na dōl na-naa. Muō miŋ dōlāa-na dumaa, taa na dōl na-naa dumei. ³⁵ Da na ta na dōl na-naa, nuōmba ka suō ku yaa nuō-i wuō mei baanŋ namaa.»

³⁶ Simō-Pier wuō cira: «Itie, ŋ kā hie?»

Yesu wuō cira: «Pier, miŋ kāŋ kusuonŋ-nu, ŋ siε gbāa kā baa-mi fiefiε-i-na, ŋga ŋ ka ta ŋ jo huonŋ-nu.»

³⁷ Simō-Pier wuō cira: «Itie, bige-i dii fiefiε-i-na aa ŋ'a mi siε gbāa kā baa-ni? Da mi fie'a mi ka ku nanŋ maama-na, wεima sī.»

³⁸ Yesu wuō cira: «ŋ ka siε ku mei maama-na ninsonŋo wεi? Ne! Yan mi wanŋ ninsonŋo-i baa-ni: Kōhōldielāŋo siε hi bu, ŋ ka ciina-miε da i siεi wuō nanŋ sa suō-mi.»

14*Da ŋ da Yesu-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i*

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuō cira: «Baa na yan na hōmmu cu. Yaan aa na haa na nanŋa-i Diilonŋo-na baa muōmi-na. ² Muntienammu bōi dii mi To dumelle-na. Kuō muntienammu saa naa waa, mii naa waa hie wuō mi ka tigiin muntienammu cie-na? ³ Da mi kā ka tigiin na muntienammu-i tī, mi ka bir ji biε-na na ka tēna mi caanŋ-nu.» ⁴ Aa naa cira: «Miŋ kāŋ kusuonŋ-nu na sa bi yan ku hūmelle-i suōma.»

⁵ Toma wuō cira: «Itie, i sa suō niŋ kāŋ kusuonŋ-nu, i ce niε gbāa suō ku hūmelle-i?»

⁶ Yesu wuō: «Muōmei hūmelle-i, muōmei ninsonŋo-i aa muōmei cicēlma-i. Molo siε gbāa kā mi To wulaa ni kutienŋo saa cor baa muō. ⁷ Da na suō muōŋo-i, na ka suō mi To-i. ŋga fiefiε-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

⁸ Filipu wuō cira: «Itie, da ŋ pigāanŋ-ye ŋ To-i i siε tiraa yuu-ni baa wεima.»

⁹ Yesu wuō: «Filipu, mi bāanŋu cuō baa-na, aa nanŋ waa yogo nanŋ sa suō-mi! Da ŋ da muōŋo-i, ŋ daa mi To yaa-i; ku ce niε ŋ'a mi pigāanŋ-na mi To-i? ¹⁰ ŋ saa hūu-ma wuō muō baa mi To-i kuuduonŋu yaa-i wεi? Miŋ wanŋ nelma maŋ baa-na, mei huōya-maama sī. Inŋ yenŋ kuuduonŋu baa mi To-i, u'i ciεŋ u fεreŋ

maacemma. ¹¹ Da mi cira muo baa mi To-i kuuduŋgu yaa-i, na saaya na hūma wuo ninsoŋo. Da kuo coima, na sa ne miŋ ceŋ mamaŋ wei? ¹² Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, miŋ ceŋ mamaŋ daama-i, umaŋ duo haa u nanŋa mie, u gbāa ce ma temma. Aa ji da miŋ kāŋ mi To wulaa de-i-na, kutieŋo gbāa ce mamaŋ maaraa daama-i yeε. ¹³ Da na cārā bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu, aa bī mi yerre-i, mi ka ce-ku hā-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na cārā kumaŋ aa bī mi yerre-i, mi ka ce-ku hā-na.»

Yesu waŋ u hortieŋo maama

¹⁵ «Da kuo mi maama doŋnu-nei, na ka vaa na feε ta na ce miŋ waan mamaŋ baa-na. ¹⁶ Mi ka waŋ baa mi To-i u hā-na kakāyātieŋo u ji tīe baa-na gbula. ¹⁷ Kakāyātieŋo faŋo yaa *Diilon-Yalle-i; di yaa ninsontieŋo-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suo-yo, a ce dumaŋo-na u sie gbāa jo ba wulaa. Nga un yen baa namaŋo-i, na suo-yo aa u ka tīe baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yaŋ-na yombīŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Celle, nuomba sie tiraa ta ba da-mi, nga namaŋo-i, na ka ta na da-mi. Mi ka tīe gbula aa namaa na ka tīe gbula. ²⁰ Ku yiin da ku hi, na ka suo wuo muo baa mi To-i kuuduŋgu yaa-i, aa namaa baa muoŋo-i kuuduŋgu bi yaa-i. ²¹ Umaŋ duo bella mi nelma-i aa tuo ce-ma, mi maama doŋnu u yaa-i. A ne da mi maamaŋ doŋnuŋ umaŋ, kutieŋo maama ka doŋnu mi To-i aa bi doŋnu mei feε-i, aa mi ka pigāan kutieŋo-i mi feε.»

²² *Yuda nanŋo waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuo wuo cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yaŋ nuomba namba-i aa pigāan miemei baa ŋ feε?»

²³ Yesu wuo cira: «Mi maama da ma ta ma doŋnu umaŋ, u ka tuo ce miŋ waan mamaŋ. Duo tuo ce-ma, u maama ka doŋnu mi To-i. Aa u maan da ma doŋnu mi To-i, i ka jo ji har kutieŋo-na. ²⁴ Mi maan da ma'a ma sa doŋnu umaŋ, u sa ce miŋ waan mamaŋ. A ne da miŋ waŋ mamaŋ baa-na, mei kusūŋ-maama sī, mi To maama. U yaa puoraami. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa waŋ daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saan Diilon-Yalle jo mei yerreŋ. Di ka kāyā-nei. Di ka jo ji waŋ ma yaanŋa-i baa-na hiere aa miŋ waan mamaŋ cor hiere, di ka ce ma tīenu-nei. ²⁷ Mi fē na hōmmu-i, aa mi fē-mu mei fēmma. Mi sa fē-mu ŋaa nelbiliemban fēŋ ba-naa hōmmu dumaa. Baa na yaŋ na hōmmu cu, baa na bi yaŋ korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sī mi waan-ma baa-na mie: «Mi ka ta ŋga mi ka bir jo ke?» Da kuo mi maama doŋnu-nei, miŋ kāŋ mi To wulaa, ku saaya ku doŋnu-nei. Hama-i nuo-i? Mi To maaraa muoŋo-i. ²⁹ Mi waliya waŋ nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suo wuo mi waan ninsoŋo. ³⁰ Miwaan daayo tieŋo* jo dii mi huon-nu; a ce dumaŋo-na, mi sie tiraa da piye boi baa-na. Nga u sie gbāa ce bīŋkūŋgu mie. ³¹ Nelbiliemba saaya ba suo wuo mi To maama doŋnu-mie, aa tiraa suo wuo mi Toŋ'a mi ce mamaŋ, mi ce ma yaa-i ku'i cie *Bigāarāŋo tuo jo. Siireŋ i halan bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa εεSε-tibiin-kerre

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo ji nan gbānalāan daaku-i baa u *hāalābiemba-i wuo: «Muomei *εεSε-tibiin-kerre-i aa mi To yaa ku tieŋo-i. ² Mi negemmu man sa maan hiere, u ka kar-mu nanna aa mumaŋ maan, u ka jūrā-muo a ce mu migāan ta mu man fafamma. ³ Miŋ waan nelma man baa-na, ma migāan-na tī. ⁴ Nyaarāan-mie ŋaa muo miŋ nyaarāa-nei dumaa. Na suyaa wuo negenŋa man da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka sie gbāa man de! Kuuduŋgu yaa baa namaŋo-i: Da na saa nyaar muomi-na, na sie gbāa ce bīŋkūfafaŋgu.

* 14:30 Miwaan daayo tieŋo yaa *Sitāni-i.

⁵ «Muɔmɛi tibiingu-i, aa namei ku negemmu-i. Muɔ da miɛ mii si dii, na sie gbāa ce bin̄kūngu. Uman̄ duɔ nyaar-miɛ aa muɔmi bi nyaar-yuɔ, kutien̄o gbāa ce weima bɔi. ⁶ Uman̄ duɔ saa nyaar-miɛ, ba b̄ul kutien̄o-i ka nanna puona ŋaa da ba jā negen̄ga-i ban̄ b̄ul-kan̄ ka nanna dumaa ka kuol ba biɛ-ka dii-ka dāamu-na caa-ka. ⁷ Ŋga da na nyaar-miɛ, aa mi nelma waa na h̄ommu-na, da na ta na taara kuman̄, na cārā-kuɔ, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na h̄a Diilon̄o-i, aa cu mi huon̄-nu, ku yaa ciɛŋ mi To ce bɔi. ⁹ Mi Ton̄ dɔlaa-mi dumaa, muɔmi bi dɔlaa namaan̄o-i dumɛi. Tiyāan̄ mi caan̄-nu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Min̄ waan̄ maman̄ baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dɔlnu-miɛ ŋaa muɔ min̄ ceŋ mi To maama-i mi maama ta ma dɔlnu-yuɔ dumaa.»

Yesu h̄aalabiemba birii u j̄naamba

¹¹ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Mi taara na h̄ommu fɛ da yogogo mɛi kaan̄ga temma-i ku'i ciɛ mi ta mi wan̄ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dɔl na-naa ŋaa muɔmin̄ dɔlaa-na dumaa. ¹³ Nelien̄ nuɔ da ŋ h̄u-ma ku ŋ j̄naamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Min̄ waan̄ maman̄ baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi j̄naan̄ namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi b̄i-na maacembien̄ namaa, mi b̄i-na mi j̄naan̄ namaa. Hama-i nuɔ-i? Maacembilon̄o sa suɔ u yuntien̄o kusūngu-i. A ne da namaan̄o-i, mi Ton̄ waan̄ maman̄ baa-mi hiere, mi waan̄-ma baa-na. Terien̄gu fan̄gu-na, mi sie gbāa b̄i-na mi maacembien̄ namaa. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa namei fiɛlaa muɔ, muɔmɛi fiɛlaa namaa aa puɔr-na wuɔ na ka ce maacenfafamma aa na yan̄ na maacemma da belle, ku yaa da na cārā bin̄kūngu bin̄kūngu mi To wulaa aa b̄i mi yerre-i u ka h̄a-na baa-ku. ¹⁷ Ŋga min̄ taaran̄ kuman̄ na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dɔl na-naa.»

Nelbiliemba bigāan̄ Diilon̄o-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigāan̄-na, na saaya na suɔ wuɔ ba bigāan̄ muɔmɛi igēna. ¹⁹ Kuɔ na waa baa-ba, baa naa dɔl-na wuɔ bafamba baan̄ namaa. Ŋga mi fiɛlaa namaan̄o-i hiel-na ba h̄olma-na; bafamba baan̄ namaa s̄i, ku'i ciɛ ba bigāan̄-na. ²⁰ Yaan̄ mi nel daama ta ma t̄ɛnu-nɛi: «Maacembilon̄o sa maar u yuntien̄o-i.»* Da ba huol mi yaan̄-na, ba ka bi huol namaa na yaan̄-na. Da ba nu mi nun̄gu-i, ba ka bi nu namaa kūngu-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mɛi maana. Ban̄'a ba saa suɔ uman̄ puɔraa-mi, ku'i ciɛ. ²² Kuɔ mi saa naa jo ji piiye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. Ŋga de-i-na, ba sie gbāa da āntaalamma.»

²³ «Uman̄ duɔ bigāan̄ muɔn̄o-i, kutien̄o bi bigāan̄ mi To-i. ²⁴ Min̄ ciɛ himma man̄ ba daa-ma. Aa ba suyaa wuɔ molo sie gbāa ce ma temma. Kuɔ ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. Ŋga ba daa-ma aa cor ta ba bigāan̄-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Maman̄ nyegāan̄ ba *ānj̄inamma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegāan̄ wuɔ: «*Ba bigāan̄-mi gbān̄gbān̄.*»†

²⁶ «Mi To un̄ ka h̄a-mi kakāyātien̄o man̄ mi saan̄-yo h̄a-na, u yaa ninson-tien̄o-i. Duɔ jo, u ka piiye mi maama-i t̄nu nuɔmba-i. ²⁷ Aa namaa fɛrɛ-i, in̄ waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaan̄ namaa.

16

Diilon̄-Yallen̄ ka jo ji ce maman̄

¹ «Mi sa taara ku ji nuɔl-na Diilon̄-h̄umelle-na ku'i ciɛ mi ta mi wan̄ daama-i hiere baa-na. ² Ba ka nyaa-na *Diilon̄elh̄aalād̄un̄ni-na. Aa yiingu dii baa yiingu, baman̄ ji taa ba ko-na, ba ka da niɛ s̄i ba cāa Diilon̄o'i dumaan̄o-na.

* 15:20 Niɛŋ Matie 10.24; Nsāa 13.16. † 15:25 Gbelieman̄-nɛini (Psaumes) 35.19; 69.5

³ Baŋ'a ba saa suɔ mi To-i baa mei fεε-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma cemma-na. ⁴ Kumaŋ ciε mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waan-ma baa-na cor ti. Mii naa waa na caan-nu ku'i ciε mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵ De-i-na, mi ta da mi kā umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «Nj kā hie?» ⁶ Mi suyaa miε miŋ waan mamaŋ baa-na daama-i, ma'i saa dɔlnu-nei. ⁷ A ne da mi waan ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kāyā-nei. Na saa da, da mi saa ta, kakāyātieŋo sie gbāa jo. Fuɔ mi kā ka hi aa saan-yo hā-na. ⁸ Duɔ jo, u ka pigāan nelbiliemba-i wuɔ ba piεra āmbabalma kūŋgu-na, ba piεra viisinni kūŋgu-na aa pira Diilon-berru kūŋgu-na. ⁹ Baŋ'a ba saa hūu mei nelma-i, ku'i pigāan āmbabalma-i. ¹⁰ Aa miŋ kāŋ mi To wulaa, na sie tiraa da-mi, ku'i pigāan viisinni-i. ¹¹ Aa miwaan daayo tieŋo* yuŋ-maamaŋ fielaanu ti, ku'i pigāan Diilon-berru-i.

¹² «Nelma bɔi dii yogo mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga da mi waŋ-ma baa-na fiefiε-i-na, ma ka muliεŋ-na. ¹³ *Diilon-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tieŋo-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji waŋ difande kusūŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji waŋ ma yaa-i aa bi tūnu-nei mamaŋ juɔŋ. ¹⁴ Di ka da mi kusūŋ-maama-i ji piiye tūnu-nei, a ce dumaanŋo-na di ka ce-mi bɔi. ¹⁵ Mi To maama-i hiere mei maama, ku'i ciε na da mi ciεra di ka da mi kusūŋ-maama-i ji piiye tūnu-nei.»

Yesu tamma saa dɔlnu u hāalābiemba-i

¹⁶ Kufaŋgu huonŋgu-na, Yesu wuɔ gbε u *hāalābiemba-i wuɔ: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.»

¹⁷ U hāalābiemba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandε-i: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi? Aa tiraa cira u kā u To wulaa. ¹⁸ Uŋ gbεŋ celle maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ niε? I saa suɔ u nelma yaanŋa-i.»

¹⁹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbε-ba wuɔ: «Mi waan-ma baa-na miε: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wei? ²⁰ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Namaanŋo-i na kaa haa na nammu-i na yunnin ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaan-nu. Na hɔmmu ka guɔla, ŋga na hɔguɔla ka bir ce hɔfɛlle. ²¹ Ciεŋo kusūŋ da ku bel-o, yaanŋa sa waa-yuɔ. ŋga duɔ ji gbāŋ da u yuŋgu-i, bilonŋo fε u huonŋga-i a ce u muliεma karaanu-yuɔ. ²² Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i: Na yammu vāa fiefiε-i-na, ŋga yiinŋu dii baa yiinŋu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hɔmmu ka fε aa molo cεraa u gbāa guɔla-muɔ. ²³ Ku yiin da ku ji hi, na sie yuu-mi baa nelma. Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cārā kumaŋ aa bɪ mi yerre-i, mi To ka hā-na baa-ku. ²⁴ Na saa hi cārā bɪnkūŋgu yogo aa bɪ mi yerre-i. Cārāŋ, na ka da, aa da na da, na hɔmmu ka fε gbarnu.

²⁵ «Mi waan nel daama-i hiere baa-na gbāneiniŋ. ŋga yiinŋu dii baa yiinŋu, mi sie tiraa ta mi piiye baa-na dumaanŋo-na. Mi To u maamaŋ yeŋ dumaa, mi ka bi waŋ-ma baa-na dumεi. ²⁶ Ku yiinŋu da ku hi, na ka cārā Diilonŋo-i aa bɪ mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cārā Diilonŋo-i hā-na de! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbāa cārā-yuɔ na fεε. ²⁷ Naŋ dɔlaa muonŋo-i aa hūu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terienŋ-nu'i jo, ku'i ciε na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ²⁸ Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo hɛma-na. Fiefiε-i-na, mi ka ta hɛma-na bir kā mi To wulaa.»

²⁹ Uŋ waan mafamma-i, u hāalābieŋ baa cira: «Fiefiε fuɔ, ŋ yaan gbāneini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. ³⁰ I suyaa yende-i-na wuɔ ŋ suɔ weima-i hiere. Die tie taara die yuu-ni baa mamaŋ, ŋ wuɔya suɔ-ma. Terienŋu faŋgu-na, i hūyāa-ma wuɔ ŋ juɔ Diilon-jomma.»

* 16:11 Miwaan daayo tieŋo yaa *Sitāni-i.

³¹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Ma sɪ na'a na hũyāa mi nelma-i fieɓie-i-na ke? ³² Nga mi tũnu-nei, huɔŋgu nanɗu ka hi, aa ku hii tɪ yeɓe, na ka pisallā; nelieŋo nelieŋo baa u munɗkãmmu aa yanɗ mi tɪe mi diei yonɗ. Nga mi sie tɪe mi diei; mi To dii baa-mi. ³³ Nanɗ cuu mi huonɗ-nu, mi taara na hõmmu fẽ ku'i cie mi ta mi wanɗ mafamma-i baa-na. Nelbiliemba ka mulɓieŋ-na miwaanɗ daayo-na, ŋga vaanɗ na fere, mi guɔlaaya ba fõŋgũ-i.»

17

Yesu Diilocārälle-i

¹ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ tā u yunɗu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce ŋ Biɛŋo ce bɔi, kumaŋ ka ce fuɔ bi ce nuɔ ŋ ce bɔi. ² Ŋ haa-yo nelbiliemba yunɗ-nu wuɔ u hā u dombũurāamba-i cicɛlma maŋ sa tɪeŋ dede-i. ³ A ne da cicɛlma maŋ sa tɪeŋ dede-i ma yaa a suɔ ninsoŋ-Diilonɗ nuɔŋo-i aa bi suɔ *Kõŋkortieŋo muɔmi maŋ niŋ puɔraa-mi. ⁴ Mi cie ŋ ce bɔi hɛma-na. Niŋ ŋa naa hā-mi maacemma maŋ, mi cie-ma. ⁵ Baba, miŋ ŋa naa waa baa-ni aa miwaanɗo suɔ duɔ donɗ, niŋ ŋa naa ce mi ce bɔi dumaa, ce mi ce bɔi dumɛi fieɓie-i-na.

⁶ «Niŋ fiɛlaa bamaŋ miwaanɗo-na hā-mi, mi pigāaŋ-ba ŋ sɪnni-i. Nanɗ baamba'i waa, ŋ bir-ba hā muɔ baa-ba. Ba nuɔ ŋ nuŋgu-i. ⁷ Ba suyaa fieɓie-i-na wuɔ niŋ hā-mi mamaŋ hiere, nanɗ kusũŋ-maama. ⁸ Niŋ waanɗ mamaŋ baa-mi, mi waanɗ-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuɔ mi hilaa nanɗ terieŋ-nu'i jo. Aa ba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ⁹ Mi cārā-nie da mi hā-ba. Mi sa cārā-nie da mi hā nelbiliemba-i hiere de! Niŋ hā-mi bamaŋ, mi cārā-nie da mi hā ba yaa-i; nanɗ baamba-i. ¹⁰ Mei kũŋgu-i nanɗ kũŋgu, aa nanɗ kũŋgu-i mei kũŋgu. Mi bɔbɔima da ba yaa nuɔ-i. ¹¹ Muɔmi sa tiraa mi ye dii miwaanɗo-na, mi kā nanɗ terieŋ-nu, a ne da bafamba dii-yuɔ yogo. Baba, cālmuɔ sɪ nuɔni maŋ nuɔ-i, jande, ta ŋ niya-bei ŋ fere baa nanɗ fereŋ fõŋgũ; ŋ hāa muɔŋo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduɔmba ŋaa muɔ baa nuɔŋo-i inɗ yey baaduɔŋ miɛ dumaa. ¹² Niŋ hā-mi fõŋgũ maŋ, miŋ cie huɔŋgu maŋ baa-ba, mi niɛya-bei baa u yaa-i. Mi niɛya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa waa umaŋ naa saaya u balla ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa Diilonɗ-nelma-na.*

¹³ «Fieɓie-i-na, mi ka bir kā ŋ wulaa. Mi taara ba hõmmu fẽ gbarnu mei kaanɗa temma-i, ku'i cie mi tɪe hɛma-na aa ta mi wanɗ mafamma-i. ¹⁴ Miŋ waanɗ ŋ nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigāaŋ-ba wuɔ ba sa wuɔ hũmeduɔle baa-ba ŋaa muɔ. ¹⁵ Ku saa ce ŋaa mi cārā-nie wuɔ ŋ hiel-ba miwaanɗo-na de! Ma'i sɪ. Mi cārā-nie wuɔ ŋ ta ŋ niya-bei *Bigāarāŋo baa da suur ba hõlma-na. ¹⁶ Ba sa wuɔ hũmeduɔle baa nelbiliemba-i ŋaa muɔ. ¹⁷ Nanɗ nelma yaa ninsoŋo-i. Pigāaŋ-ba baa-ma ba suɔ-ma aa ta ba cāa nuɔnei yonɗ. ¹⁸ Niŋ puɔraa muɔmi-i dumaa miwaanɗo-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumɛi miwaanɗo-na. ¹⁹ Muɔ mi cāa nuɔnei yonɗ ba da ba da ninsoŋo-i aa fulnu nuɔnei ta ba bi cāa-ni.

²⁰ «Mi sa cārā-nie da mi hā bafamba yonɗ de! Bamaŋ ka nu ba nelma-i aa hũu mi maama-i, mi bi cārā-nie da mi hā kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cārā-nie wuɔ ŋ yanɗ ba ce kuuduɔŋgu ŋaa muɔ baa nuɔ inɗ yey baaduɔŋ miɛ dumaa. Yanɗ i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²² Niŋ cie mi ce bɔi dumaa, mi bi cie ba ce bɔi dumɛi, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋgu ŋaa muɔ baa nuɔ inɗ yey kuuduɔŋgu dumaa. ²³ Ku yunɗu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa ŋ waa baa-mi, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋgu kelkel. Dumaanɗo-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-nie ŋaa mei maamanɗ dɔlnunɗ-nie dumaa.

²⁴ «Baba, niŋ dɔlaa-mi dumaa aa miwaanɗo suɔ duɔ donɗ, mi taara niŋ cie mi ce bɔi dumaa, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombũurāamba waa mi caanɗ-nu ta

* **17:12** Nieŋ Nsāa seɓe-i-na 13.18 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

ba da-mi. ²⁵ Baba, η faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ηga mei suyaa-ni aa dombūurāamba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigāaη-ba η sinni-i, aa mi ka cor ta mi pigāaη-ba baa-ni, ku yaa niη dɔlaa muɔηo-i dumaa, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumei, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔη miε.»

18

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53*)

¹ Yesuη juɔ cārā Diilonɔ-i tɪ, wuɔ hel baa u *hāalābiemba-i a jāal Sedurō kaangu-i kā bomborma namma-na. Tibinniη-suonɔu nanɔu waa terienɔu fanɔu-na, baa kā ka suur-kuɔ. ² Ba taa ba kā terienɔ daaku-na koko; a ce dumaanɔ-na, *Yuda manɔ taa u taara u hel u huonɔu-na, u taa u suɔ ku saanɔu. ³ Wuɔ sire nyaa ba huonɔ-nu dii tibinniη-suonɔu-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuɔ niyataamba namba. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farisīεbaa-ba yaa naa hāa-yo Diilodubuɔ niyataamba-i. Fitimbaa-ba waa baa-ba a naara jigāmmu. ⁴ Yesu wuɔ suyaa manɔ ka da-yo. Baη kāa ka hi, wuɔ piε yuu-ba wuɔ: «Na taara hai moloηo-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasaretitaanɔ Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Yuda manɔ taa u taara u hel u huonɔu-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesuη ciera muɔmei terienɔu manɔ nuɔ-i, baa bir baa ba honni kā ka cii da burɔη! ⁷ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasaretitaanɔ Yesu.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi saa cira muɔmei wei? Da na'a na taara muɔmei, yaan bamanɔ daaba kā.» U gbē u hāalābiemba yaa-i. ⁹ Uη ηa naa wanɔ manɔ, ma'i sa cienɔ daama-i wei? Uu naa cira: «Baba, niη hāa-mi bamanɔ, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigānɔa waa baa Simɔ-Pier; wuɔ fa-ka hiel-ka pāη jafūη *Diilojigāntaamba yuntienɔ maacembilonɔ nadietūηu-i a yer-ku. Ba taa ba bɪ naacolɔo-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Pier, dii η jigānɔa-i ka foguonɔu-na!» Aa naa cira: «Mi To uη ciera manɔ da-mi, η sa taara ma da-mi wei?»

¹² Yesuη bi waanɔ mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔo-i a naara Diilodubuɔ niyataamba kā ka bel-o vaa u nammu-i mu hāi-i-na.

¹³ Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diilojigāntaamba yuntienɔo-i. Baη vaa-yo, baa kā baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igēna. Ba taa ba bɪ-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duɔηo fanɔ yaa naa gbē *Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ nelduɔη duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Pier cinaana Yesu-i

(*Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57*)

¹⁵ Baη bilaa Yesu-i ta ba kā baa-yo, Simɔ-Pier baa u nahāalābilonɔo nanɔo-i baa cu ba huonɔ-nu. *Diilojigāntaamba yuntienɔo taa u suɔ Simɔ-Pier nabentienɔo-i, a ce dumaanɔo-na, baη kaa hi Diilojigāntaamba yuntienɔo ciηgu-i, *hāalābilonɔ daa wuɔ kā ka suur baa Yesu-i hiere. ¹⁶ Pier wuɔ yiera fondumelle-na u saa suur. Hāalābilonɔ daa wuɔ hel piye baa cienɔo manɔ taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. ¹⁷ Cienɔ daa wuɔ yuu Pier wuɔ: «Ma sɪ naacolɔ daa u hāalābilonɔo nanɔo-i nuɔηo-i ke?»

Pier wuɔ cira: «U hāalābilonɔo sɪ muɔ de!» ¹⁸ Waanɔu waa; *Diilojigāntaamba yuntienɔo maacembiemba-i baa bamanɔ niεyanɔ-yuɔ baa dii dāamu ta ba yiraanɔ. Pier wuɔ kā ka tuɔ yiraanɔ baa-ba.

(*Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71*)

* **18:9** Niεη 6.39; 17.12. † **18:14** Niεη 11.50.

19 Baŋ k̄aa baa Yesu-i, *Diiløjigāntaamba yuntienjo wuɔ yuu-yo a k̄a u *h̄aalābiemba yan̄ga, baa uŋ wuɔraŋ u waŋ nelma maŋ baa nuɔmba-i ma yan̄ga. 20 Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ waa mi wulaa, mi piiye-m̄ei nuɔmba-i hiere ba yufellen. Mi piiye-m̄ei *Diilonelh̄aalādūnni-na aa piiye-m̄ei *Diilodubuɔ-i-na. *Yuifubaa-ba jānu ba-naa terni fanni'i nuɔ-i. Mi saa fuo ma diei b̄ei. 21 Ma ce niε ŋ ta ŋ yuu-mi? Miŋ piiye baa bamaŋ, ba suyaa miŋ waan̄ mamaŋ baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka waŋ ma yaan̄ga-i baa-ni.»

22 Yesuŋ piiye dumaanjo-na, Diiløjigāntaamba yuntienjo niyatienjo naŋ wuɔ caa u tūŋgu-i aa naa cira: «ŋ piiye baa Diiløjigāntaamba yuntienjo yaa d̄e-i-na w̄ei?»

23 Yesu wuɔ cira: «Da kuɔ mi cālāa piiyemma, pigāan̄-mi miŋ cālāa kusuɔŋ-nu; ŋga da kuɔ mi saa cāl piiyemma, ŋ muyaa-mi hama-i nuɔ-i?»

24 Ani wuɔ yan̄-yo baa ijiemba-i aa saan̄-yo h̄a Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diiløjigāntaamba yuntienjo-i.

(Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62)

25 Baŋ taa baa Yesu-i ta ba k̄a Kayifu terien̄gu-na, Simɔ-Pier wuɔ t̄ena dii dāntorre-na. Naacol̄jo naŋ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma s̄i naacol̄j daa u *h̄aalābilonjo naŋo'i nuɔŋo-i k̄e?»

Pier wuɔ cira: «U h̄aalābilonjo s̄i muɔ d̄e!» 26 *Diiløjigāntaamba yuntienjo maacembilonjo naŋo waa, ba kuuduɔŋgu'i baa Pierŋ jafāan̄ umaŋ tūŋgu-i yerku. Fuɔ wuɔ cira: «Ma s̄i m̄ei daa nuɔ baa naacol̄j daayo-i tibinniŋ-suon̄gu-na k̄e?» 27 Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuɔ s̄i. K̄oh̄old̄iel̄aŋ wuɔ don̄ tuɔ bu.

Ba k̄aa baa Yesu-i f̄aamaan̄ ba terien̄-nu

(Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25)

28 Cuon̄ kaalaa k̄aŋk̄aŋk̄aŋ, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terien̄gu-na a k̄a baa-yo ba f̄aamaan̄o wulaa. F̄aamaan̄o faŋo waa *Orom̄eyien̄jo. Baŋ kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa siε suur f̄aamaan̄o dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba f̄εε a ce ba siε gb̄aa wuɔ *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu niuwuoni-i. 29 *Pilati yaa waa f̄aamaan̄o-i belle fande-na. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacol̄j daayo ciε bige-i?»

30 Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji h̄a-ni.»

31 Pilati wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Biyaan̄-yon̄ na k̄a baa-yo na ka ce u āndaan̄gu-i namaa cemma.»

Baa cira: «Miε siε gb̄aa h̄a-ba h̄umelle-i i f̄εε wuɔ ba ko moloŋo.» 32 Yesuŋ ŋa na'a u ka ku kuliŋgu maŋ, ku'i sa juɔŋ daaku-i w̄ei?‡

33 Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa b̄i Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuɔnei Yuifu ba nellentien̄ nuɔŋo-i w̄ei?»

34 Yesu wuɔ cira: «Moloŋo-i waan̄ mi maama baa-ni w̄ei? Sisɔ naŋ kusūŋ-maama'i?»

35 Pilati wuɔ cira: «Ne niŋ feŋ-min̄! Ŋ daa muɔ Yuifuyien̄ muɔ w̄ei? Ŋ nellen̄-baamba'i h̄aa muɔ baa-ni baa *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

36 Yesu wuɔ cira: «M̄ei nellentes̄inni sa hel h̄iεma-na bande. Kuɔ ni taa ni hel h̄iεma-na bande, bamaŋ cuu mi huon̄-nu baa naa gb̄aŋ kpelle a h̄ūu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Ŋga m̄ei nellentes̄inni-i miwaan̄ daayo niini s̄i.»

37 Uŋ waan̄ mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terien̄gu faŋgu-na, nellentien̄ nuɔ w̄ei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentien̄ muɔ ŋaa niŋ waan̄-ma dumaa. Mi juɔ ji hon̄ h̄iεma-na da mi waŋ ninson̄o maama. Umaŋ duɔ cu ninson̄o huon̄-nu ŋ da kutien̄o nu mi nelma-i.»

‡ 18:32 Niεŋ 12.32-33.

³⁸ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel kã Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mɛi saa da kumaŋ ciɛ na'a na ko naacolŋ daayo-i.

³⁹ Nga ma diei dii, kumaŋ ciɛŋ koko, belle belle, da na'a na ce na kɔrsinni timmaŋ-ponsaanŋu-i, mi nanna kasobilonŋ diei hã-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentienŋo yaa hã-na wei?»

⁴⁰ Baa kaasŋ wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufaŋo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi faŋo waa cuoyuo.

19

Pilati hãa-ba hũmelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

¹ Maŋ juɔ waa dumaanŋo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. ² Sorosibaa baa ce huɔni a sũ nyantuoluo dii u yunŋu-na. Aa naa bi dii jonŋorbuɔ hã-yo ce-yo ŋaa nellentienŋo. Jonŋorbuɔ faŋo waa dãa-wuonŋo. ³ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa ta ba piɛ ba jaal-o. Umanŋ duɔ piɛ, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u tũŋu-i.

⁴ Pilati wuɔ tiraa hel waŋ baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ mɛi saa da kumaŋ ciɛ na'a na ko-yo.» ⁵ Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huɔniŋ-nyantuoluo-i u yunŋu-na a naara jonŋorbuɔ-i u nuonŋu-na. Baŋ juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

⁶ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataanŋ baŋ juɔ'a ba ne da Yesu-i, baa pãŋ donŋ ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daanŋ-nu! Gbu-yo daanŋ-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Kãanŋ na ka gbu-yo na fɛrɛ; mɛi saa da kumaŋ ciɛ na'a na ko-yo.»

⁷ Yuifubaa baa cira: «U ciɛ u fɛrɛ Diilonŋ-Bienŋo; a ne da a saa baa miɛ *ãnjĩnamma-i, fuɔ temma-i i saa saaya i yanŋ-yo, i gbĩɛ i ko-yo.»

⁸ Baŋ waanŋ mafamma-i, Pilati holle pãŋ caar. ⁹ Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Naŋ hel hie?» Yesu saa seŋ sũnuŋu yuɔ.

¹⁰ Pilati wuɔ cira: «Ŋ finaanaŋ muɔmɛi nuɔ-i wei? Ŋ saa suɔ wuɔ mi gbãa nanna-niɛ, mi gbãa bi ce ba gbu-ni *daanŋu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa hã-ni baa ku fõŋgũɔ-i, nii naa saa gbãa ce biŋkũŋu muɔmi-na. Terienŋu fanŋu-na, u maŋ juɔ baa-mi ji hã-ni, fuɔ cãlmuɔ maaraa naŋ wuonŋo-i.» ¹² Pilatiŋ nuɔ nel daama-i wuɔ pãŋ tuɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaasŋ wuɔ: «Da kuɔ naŋ jĩenŋo sĩ *jãmatigi-i, nanna-yuɔ! Umanŋ duɔ ce u fɛrɛ nellentienŋo, jãmatigi bigãarãŋo!»

¹³ Baŋ piye dumaanŋo-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i kã baa-yo terienŋu nanŋu-na ba bĩ-ku «Gabata» ebiremma-na. Fãamaanŋo tĩena kusuɔŋ-nu'i u gɛr. Baŋ kãa, wuɔ tĩena u tetere-na. ¹⁴ Bãanŋu naa hi yuhuonŋa-i tĩ, aa *kɔrsinni timmaŋ-ponsaanŋu waa ŋaa bisŋ ku temma. Pilati wuɔ gbẽ Yuifubaa-ba-i wuɔ: «Na nellentienŋo yaa daayo!» ¹⁵ U waanŋ mafamma-i ce niɛ? Baa sire ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daanŋ-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentienŋo yaa daanŋu-na wei?»

*Diilojigãntaamba yuntaanŋ baa cira: «Da ma hel *Oromɛ ba *jãmatigi-i-na, nellentienŋo nanŋo si dii baa-ye.» ¹⁶ Pilati wuɔ hã-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daanŋu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

¹⁷ *Pilatiŋ hãa-ba hũmelle-i, baa hel baa Yesu-i nellenŋ-huonŋa-na kã baa-yo baŋ biŋ terienŋu maŋ ebiremma-na «Gɔlgota-i», ku yunŋu yaa wuɔ yukoluonŋu. Baŋ ka gbunŋ-yonŋ *daanŋu maŋ nuɔ-i, baa haa-ku hã fuɔ fɛrɛ yaa tũu-ku. ¹⁸ Ba kãa baa-yo kusuɔŋ-nu'i ka gbu-yo, a naara nuɔmba namba ba hãi; unanŋo-i kɔtuɔŋ daaku-na, unanŋo-i kɔtuɔŋ daaku-na.

¹⁹ Pilati wuɔ nyegɛn haa Yesu yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Nasaretitaan Yesu, *Yuifu ba nellentienɔ.» ²⁰ Ba nan gbuu-yo terienɔ man nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellenhuɔnga-i, aa ba nan nyegāan nelma man haa u yudɔrɔ-i-na, baa nyegāan-ma ebiremma-na, baa latemma-na, baa girekimma-na; a ce dumaanɔ-na, Yuifubaa boi baa kalan-ma. ²¹ *Diiløjigāntaamba yuntaan baa sire kā Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentienɔ-i aa n nyegɛn wuɔ: «Naacoln daayo ciera u yaa Yuifu ba nellentienɔ-i.»»

²² Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Min nyegāan kuman, mi nyegāan ku yaa-i; mi sie gbāa hur-ku aa nyegɛn kunangu.»

²³ Sorosibaa-ban gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-niɛ sɔmma naa; nelduɔnɔ biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u jonɔrɔbuɔ-i. Jonɔrɔbuɔ daayo-i munɔbommu saa waa-yuɔ; kompanɔa diei duɔn dɔrɔ-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴ Baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Baa na yan i taalnu jonɔrɔbuɔ daayo-i, yaan i ful tienɔ i ne uman ka da-yo.» Maman nyegāan Diilon-nelma-na ma'i sɪ daama-i wei? Ma nyegāan wuɔ: «*Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienɔ biɛ mi jonɔrɔbuɔ-i.*»*

²⁵ Ban gbuu Yesu-i, u nyu waa u caangu-na baa u nyu hāanɔ nanɔ, a naara Maari man Kulopasi cienɔ-i, baa Maari man taa u hel Magidala-i-na. ²⁶ Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *hāalābilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yiɛra ba-naa cannin; wuɔ gbɛ nyunɔ-i wuɔ: «Nnaa, n biɛnɔ yaa-i.» ²⁷ Aa gbɛ hāalābilonɔ-i wuɔ: «N nyu yaa-i.»

Un piiye dumaanɔ-na, hāalābilonɔ daa u saa bir u huonɔ nyunɔ-na; wuɔ biɛ-yo u ka tɛna fuɔ terien-nu.

Yesu kuliingu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesunɔ cie mafamma-i, wuɔ ne da maman waa cemma hiere ma cie. Wuɔ cira: «Hünkuɔsinni bilaa-mi.»† U waan ma yaa-i a ce maman nyegāan Diilon-nelma-na ma da ma gbāa ce. ²⁹ Būnanga nanɔa waa terienɔ-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kānsaarma niisaarn daani-na aa naa ful-ma *isopeɔboruon-nu kā baa-ma Yesu nunɔ-nu. ³⁰ Yesu wuɔ mɔsūnya niisaarn daani-i aa naa cira: «Fieɛ fuɔ, weiɛma tɛ.» Aa naa bi nisɪn u yunɔ-i, u tamma yaa dumaanɔ-na.

Ba fuɔ Yesu gbugbeinɔ-i baa puɔlungu

³¹ Ban gbuu Yesubaa-ba-i yiingu man nuɔ-i, ku waa jumayiingu. Ku cuo kaala waa *yitienangu; a ce dumaanɔ-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitienangu hi Yesubaa-ba-i dii dɔrɔ-i-na. A tiraa naara yitienangu fangu waa yibuɔ ba wulaa. Baa kā ka cārā *Pilati-i wuɔ u yan ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitienangu suɔ da ku hi. ³² Pilati wuɔ hā-ba hūmelle-i. Sorosibaa baa kā. Ban nɔa naa gbu baman baa Yesu-i, baa kara diɛlā-wuonɔ gbeini-i aa kā ka kara hāalin-wuonɔ niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuɔ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaanɔ-na ba saa karniɛ. ³⁴ Sorosiyienɔ nanɔ yagar fɔ u gbugbeinɔ-i baa u puɔlungu-i. Un fuɔ-yo dumaanɔ-na, tɛn maa ta ma hel baa hūmma.

³⁵ Uman nyegāan nel daama-i, u daa-ma nuɔ baa u yufelle, u sa kar u huɔyasanga. Fuɔ fere suyaa wuɔ u wan ninonɔ. U taara na hūu-ma wuɔ ninonɔ ku'i cie u tuɔ wan-ma baa-na. ³⁶ Diilon-nelman piiye terienɔ man nuɔ-i wuɔ: «*Ba sie kanu halle u gboluonɔ diei*»‡, ma'i saa ce daama-i wei?

* **19:24** Gbelieman-nalāangu (Psaume) 22.19 † **19:28** Niɛn Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16. ‡ **19:36** Helman-sebe (Exode) 12.46; Gbelieman-nalāangu (Psaume) 34.21

³⁷ Aa ma tiraa piiye terienḡu nanḡu-na wuḡ: «Ba ka bir ta ba ne ban fūḡ uman.»[§]

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56)

³⁸ Ku huonḡu-na, Yosefu manḡ taa u hel Arimate-i-na, wuḡ kā ka cārā *Pilati-i aa duḡ ka har Yesu-i. Fuḡ bi waa Yesu huonḡu-na, ḡga fuḡ taa u kāalā *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaanḡo-na, u taa u fuo u künḡu-i. Pilati wuḡ hā-yo hūmelle-i u kā ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu manḡ naa kāa Yesu wulaa isuonḡu nanḡu-na, wuḡ kā ka naara-yuḡ. Nikodemu wuḡ guḡlaa *miir-namma baa alowesi*-namma a kā. Ma yoyondonḡ maa yuu kilobaa komorre baa cinciēl temma. ⁴⁰ Baa kāyā ba-naa ba hāi-i-na a tiil kulonḡo-i baa natikolonanḡ daama-i aa finya-yuḡ. Ba migāanḡ-yo ḡaa Yuifubaa-banḡ bi migāanḡ ba kuomba-i dumaa aa suḡ fuure-bei.

⁴¹ Ba nanḡ gbuu Yesu-i kusuonḡ-nu, tibinninḡ-suonḡu nanḡu waa ku caanḡu-na. Tibinninḡ-suonḡ daaku huonḡa-na, cīncorfelede waa, baa sa hi fuure molonḡo diē yogo. ⁴² *Yitiēnanḡunḡ hii ti dumaanḡo-na, baa kā baa Yesu-i kusuonḡ-nu'i ka fuure-yuḡ aa da ba da ba fēre tigiinḡ cie yitiēnanḡu-i.

20

Yesu siire hel kuomba hālma-na

(Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12)

¹ *Yitiēnanḡu cuo kaala-i-na*, Maari manḡ taa u hel Magidala-i-na, wuḡ sire naar cicanḡjāale-na a kā Yesu cīncorre-na. Tāmpēbuḡ nanḡo naa suuye di nunḡu-i. Unḡ kāa ka hi, wuḡ da tāmpēl daade būmalāa halanḡ. ² Wuḡ bir ḡūunu baa gbarunḡu kā ka da Simḡ-Pier baa *hāalābilonḡ manḡ maama-i taa ma dōlnu Yesu-i. Wuḡ gbē-ba wuḡ: «Ba hielaa Itienḡo-i cīncorre-na, aa i saa suḡ banḡ diyaa-yo kusuonḡ-nu.»

³ Pier baa hāalābilonḡ daayo-i baa sire ta ba gbar ba kā cīncorre terienḡu-na. ⁴ Hāalābilonḡ daa wuḡ gbar ka hi yaanḡa Pier-na. ⁵ Unḡ hii, u saa suur, wuḡ yiēra aa naa ḡbīina tuḡ ne. U niē ku yaa-i a da kompabienḡ† yaa yonḡ cīncorre huonḡa-na. ⁶ Simḡ-Pierḡ juḡ ji hi, wuḡ cor suur a bi da kompabienḡ jīena dumandē hīema-na. ⁷ Baa naa ce kompanḡa nanḡa a finya kulonḡo yaanḡa-i, wuḡ da kafanḡa fiēnḡ jīna ka denḡ. ⁸ Hāalābilonḡ daayo suḡ suur fiēfiē-i-na. Unḡ suurii ka da-ku dumaanḡo-na, wuḡ suḡ hūu-ma wuḡ Yesu siire ninsonḡo. ⁹ Ninsie ninsie, Diilonḡ-nelmanḡ waanḡ mananḡ wuḡ Yesu naa saaya u sire hel kuomba hālma-na, u hāalābiemba saa naa hi suḡ ma yaanḡa-i yogo. ¹⁰ Hāalābienḡ daabanḡ kaa da-ma dumaanḡo-na, baa bir kūnḡ.

Yesu caraaya Magidalataanḡ Maari-i

(Matie 28.9-10; Marke 16.9-11)

¹¹ *Hāalābienḡ daabanḡ taa, Maari wuḡ yiēra cīncorre nunḡu-na tuḡ kaal. Unḡ kaal, wuḡ ji ḡbīina wuḡ fuḡ ne cīncorre huonḡa-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dōrpōpuōrbiemba hāi baa jonḡorpiēlmba. Ba tiēnaana banḡ ḡa naa galla Yesu-i kusuonḡ-nu: Unanḡo-i u yunḡunḡ waa kusuonḡ-nu, unanḡo-i u ḡbeininḡ waa kusuonḡ-nu. ¹³ Dōrpōpuōrbiemba yuu-yo wuḡ: «Bige-i cie ḡ ta ḡ kaal?»

Maari wuḡ cira: «Ba hielaa mi Tienḡo-i aa mi saa suḡ banḡ diyaa-yo kusuonḡ-nu.»

¹⁴ Wuḡ u miēl ne ku yaa-i a da Yesu-i u huonḡu-na, ḡga u saa suḡ wuḡ u yaa-i; ¹⁵ u daa niē sī banḡ fuuriiye Yesu-i suonḡu manḡ nuḡ-i kutienḡo yaa-i.

§ 19:37 Sakari (Zacharie) 12.10 * 19:39 Alowesi: Tibiinḡu nanḡ yerre-i dumaanḡo-na, ba ce natikolo baa-ku. * 20:1 Ku cuo kaala waa jumaansi. † 20:5 Bafamba taa ba finya ba kuomba-i baa kompabienḡa.

Yesu wuɔ cira: «Cien nuɔ, bige-i cie η ta η kaal? N taara hai moloŋo-i?»

Wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigāan-mi nin jiena-yuɔ kusuɔŋ-nu mi ka biε-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U mielāa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunŋu yaa wuɔ: Hāalātie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-mie! Mi saa hi nyugūŋ kā mi To wulaa yogo. Maman dii cemma: Kā η ka wan baa mi baamba-i wuɔ mie mi nyugūŋ kā mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi kā mi Diilonŋo wulaa, u yaa namaa bi Diilonŋo.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka tūnu hāalābiemba-i wuɔ u daa Itienŋo-i, aa bi wan un puɔraa-yo baa maman.

Haalabiemba daa Yesu yufelle

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49)

¹⁹ Yinduŋgu fanŋu dānambāanŋu-na, *hāalābiemba tigiin ba-naa dūŋgu nanŋu-na aa naa gbonu-kuɔ ba fereŋ nuɔ. Ba taa ba kālā *Yuifu ba yun-taamba-i ku'i cie baa gbonu-kuɔ ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hōlma-na. Wuɔ gbε-ba wuɔ: «Tiyāan dei!» ²⁰ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ pigāan-ba u nammu-i baa u gbugbeinŋo-i. Hāalābiemban daa-yo, ba hōmmu gbuu pāŋ fε da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tiyāan dei!» Aa naa cira: «Mi To un puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumai.»

²² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hāa-na *Diilonŋ-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir baman āmbabalma-i, ma ka pir, ŋga da na saa pir baman maama-i, ma ka tīε ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Hāalābiemban daa Yesu-i, Toma man ba nan bin-yon Pīebaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba kā ka tūnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienŋo-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da heinŋa fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i fon daani-na, da mi saa dii mi nanŋa-i u gbugbeinŋo-na, mi cεraa mi hūu-ma.»

²⁶ Yinni niediei cor, niehāi yinŋu-na, hāalābiemba tiraa tigiin ba-naa duduŋgu fanŋu-na. Toma waa baa-ba kufanŋu-i. Baa gbonu dūŋgu-i ba fereŋ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hōlma-na. Wuɔ gbε-ba wuɔ: «Tiyāan dei!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa η niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii η nanŋa-i mi gbugbeinŋo-na η ne. Baa ce η hōmmu-i mu hāi; hūu-ma wuɔ muɔmei!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tienŋ nuɔ, nuɔnei mi Diilonŋ nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «ŋ daa mi yufelle ku'i cie η hūu-ma; yan mi tūnu-nie: Baman da ba saa da mi yufelle aa hūu-ma, kutaamba yunni dōlaa.»

³⁰ Yesu cie gberε-weima namma u hāalābiemba hōlma-na aa ma saa wan sebe daayo-na. Gberε-weima famma bi ciinu. ³¹ ŋga maman nyegāan daama-i, ma nyegāan wuɔ na suɔ aa hūu-ma wuɔ Yesu yaa *Konkortienŋo man Diilonŋ un saan-yo, u yaa Diilonŋ-Bienŋo-i. Aa da na hūu u nelma-i, na ka da cicēlma man sa tīεŋ dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Haalabiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huonŋu-na, Yesu *hāalābiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanŋa-na. Ban daa-yo dumaa ku yaa daaku: ² Simɔ-Pier, baa Toma man ba nan bin-yon Pīebaa-ba-i, ba waa yinŋu nanŋu-na baa ba-naa, a naara Natanayel man taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede bepumba-i a naara hāalābiemba namba ba hāi. ³ Simɔ-Pier wuɔ gbε-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka nan juɔŋo.»

Baa cira: «Mie fɛɛ-i i ka kã baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuɔŋgu, kã ka suur beŋo-na a naŋ juɔŋo-i da suu, ba saa da bɪŋkũŋgu bel.

⁴ Kun juɔ ta ku kaala huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa da moloŋo naŋo yieraaya bomborma-na; nga ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. ⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi jẽnaaŋ namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da bɪŋkũŋgu.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Naan juɔŋo-i na nadieyanga-i na ka da.» Baa bi naŋ juɔŋo-i a bel titiraamba-i juɔŋo yu tuɔ yar-ba famma. ⁷ *Hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbẽ Simɔ-Pier wuɔ: «Itienjo yaa-i!» Simɔ-Pierŋ nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u jonŋoruɔ-i, wuɔ pãŋ biɛ-yo dii-yo aa naa tie suur hũmma-na. ⁸ U nabaan baa fa titiraan daaba-i kã baa-ba bomborma-na baa beŋo-i. Ku saa naa gbãa maa dumaa, metiribaa komuɔŋa ndii temma.

⁹ Baŋ huɔlaa, baa da dãamu baa teterienjo mu dɔɔ a naara *buruo. ¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Naŋ bilaa titiraamba maŋ, juɔŋ baa banamba bande.» ¹¹ Simɔ-Pier wuɔ suur beŋo-na a fa juɔŋo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekãŋkarɛŋa. Ba waa komuɔŋ-niehãi baa cɪncieluo titiraamba siei juɔŋo-na. Baŋ fie ciinu dumaanjo-na, juɔŋo saa kar. ¹² Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ na ji wuo niiwuoni-i.» Hãalãbien baa pãŋ suɔ wuɔ Itienjo yaa-i, nga hai ka sie yuu-yo? ¹³ Yesu wuɔ pie a biɛ buruo-i bũlnu-yuɔ hã-ba; aa naa bi hã-ba titiraamba-i.

¹⁴ Yesuŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u caraaya u hãalãbiemba-i i siei yaa dɛ-i.

Yesu yuu Pier a ka hi u beyufienja-i

¹⁵ Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i tɪ, Yesu wuɔ cira: «Simɔ, Nsãa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-nie a yan daaba-i wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fɛɛ ɲ suyaa wuɔ ɲ maama dɔlnu-mie.»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombũurãamba-i* dei.» ¹⁶ Aa naa tiraa cira: «Simɔ, Nsãa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-nie wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fɛɛ ɲ suyaa wuɔ ɲ maama dɔlnu-mie.»

Yesu wuɔ cira: «Ta ɲ ne mi dombũurãamba-i.» ¹⁷ Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u beyufienja-i wuɔ: «Simɔ, Nsãa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-nie wei?» Simɔ huɔŋ kaa pãŋ du baa Yesu-i, wuɔ u cie nie tuɔ yuu-yo i sa-i-siei dumaanjo-na. Wuɔ cira: «Itie, ɲ suɔ nelma-i hiere, aa ɲ suyaa kerre wuɔ ɲ maama dɔlnu-mie!»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombũurãamba-i dei.» ¹⁸ Aa naa cira: «Yan mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Niŋ ɲa naa waa naacolɔŋ nuɔŋo-i, ɲ taa ɲ pɛyɛ ɲ nɛgelle-i ɲ fɛɛ, aa terienŋu maŋ dɔlaanu-nie ɲ kã kusuɔŋ-nu'i; nga da ɲ ji vãa, ɲ ka tetɛŋ ɲ nammu-i ba pɛyɛ ɲ nɛgelle-i hã-ni, aa niŋ'a ɲ sa taara ɲ kã kusuɔŋ-nu, ba kã baa-ni kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piye andaan daaku-i duɔ pigãan Pierŋ ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diiloŋo ce boi. Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Pier wuɔ u miel ne ku yaa nuɔ-i, a da *hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan ba huɔŋgu-na. Hãalãbiloŋo faŋo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanŋu-na wuɔ: «Itie, ɲ'a hai ka hel ɲ huɔŋgu-na?» ²¹ Pierŋ daa-yo dumaanjo-na, wuɔ cira: «Itie, daa fuɔ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuɔ cira: «Da mi fie cira u tɛe ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i? Nuɔ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuɔ hãalãbiloŋ

* **21:15** Dombũurãamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba bɛ-ba tũmbiamba. Baman hũyãa Yesu maama-i u taa u hinu u bɪ-ba u tũmbiamba. Nieŋ sap. 10.

daayo siɛ ku. A ne da Yesu saa waŋ mafamma; u ciɛra: «Da mi fiɛ cira u tɛɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i?»

²⁴Hāalābilonjo faŋo yaa daa nel daama-i aa nyegɛŋ-ma, aa i suyaa wuɔ u saa kar u huɔyasaŋga.

²⁵Yesu ciɛ nelma boi. Diɛ i biɛ-ma ma yuŋ-nu hiere nyegɛŋ-ma maŋ ciɛ dumaa, mei huɔŋ-na, seɓɛbaa-ba famba siɛ gbāa suur miwaanjo-na.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonj-nelmaŋ-sɛbɛ-i-na. Yesuŋ siire ce mamanj hiere, u nyegāaŋ ma yaa-i u sɛbɛdiɛlāŋo-na (Yesu maama maŋ Likeŋ nyegāaŋ-ma). Hāalīŋ-wuonjo yaa daayo-i. Mamanj ciɛ Yesu huonju-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembaŋ daa *Diilonj-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonj-Yalleŋ ciɛ ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsa-nelma-i aa nuɔmba bɔi hūu-ma. Diilonj-dūŋ-baambaŋ ciɛ sūlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilonj-Yalleŋ bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waŋ mafamma-i.

Hāalābiembaŋ duɔŋ dumaa ta ba waŋ Kirsa-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔŋ baa ku yaa-i (sap. 1-7). Ku huonju-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waŋ (sap. 8-12). Aa perienj baa Pol baa u nabaamba-i baŋ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsa-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13-28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaŋ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonj-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔŋ-maama sī, nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonjo wulaa

1-2 Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonj-nelma-i aa ce mamanj hiere a ji hi u nyugūmma-i, mi waŋ ma yaa-i mi sɛbɛdiɛlāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamaŋ ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilonj-Yalle ciɛ u pigāaŋ-ba ba maacemma-i. ³Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hāi baa-ba tuɔ carra-bei u piye *Diilonj-bāaŋgu maama-i.

⁴Yiingu nanju-na, ba waa ta ba wuo niiwuoni, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waŋ mamanj baa-na wuɔ mi To pāa-na nuŋgu, ciyaŋ ma ce igēna. ⁵Na saa da, Nsāa *baatiseŋ nuɔmba-i baa hūmma, ŋga namaŋo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batisen-na baa Diilonj-Yalle-i.»

⁶Yiingu nanju-na, baa ji tigiin ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fōŋgūo-i fiɛfiɛ dumandɛ wei?»

⁷Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huonju maŋ baa ma cemma-i, kuu sī namaa kuusuonju. ⁸Ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fōŋgūo ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nilɛiŋa naŋa-i hiere hīema-na.»

⁹Uŋ waŋ mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dɔrɔ, u nyugūŋ u kā dɔrɔ, kā ka balla nyaasinni-na. ¹⁰Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jonjorpielntaamba hāi ba caaŋgu-na. ¹¹Jonjorpielntaanj daaba gbɛ-ba wuɔ: «Galiletaanj namaa, bige-i ciɛ na yiera diŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaŋo-na? Nanj daa Yesuŋ taa dumaa kā dɔrɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

¹²Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku hɔlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huonja-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na. ¹³Baŋ juɔ, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu nanju-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuon-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Pier, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biɛŋo waa, Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biɛŋo-i, ba'i waa dumaŋo-na. ¹⁴Ba hieronjo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpɛkpɛ ba cārā Diilonjo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuɔŋgu-na?

¹⁵ Yiinŋu nanŋu-na, Pier wuɔ ji sire yiɛra Diilonŋ-dūŋ-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔŋ-niediei temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyɛgāaŋ Diilonŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diilonŋ-Yalleŋ ciɛ *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋgu-na, ma ciɛ. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tie ce maacenduɔma. ¹⁸ Uŋ ciɛ maacembabalaŋ daama-i da gbeiŋa maŋ, u s̄aa suɔŋgu baa-ya.† U juɔ par diire u yuŋ-nu suɔŋgu faŋgu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hiere bomborma-na. ¹⁹ Yerusalemutaamba nuɔ nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suɔŋgu faŋgu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakeldama», ku yuŋgu yaa wuɔ tāmmanŋ-suɔŋgu. ²⁰ A ne da ma nyɛgāaŋ Gbeliemaŋ-neini-na wuɔ:

«U dumelle saaya di muonu;

molo baa waa t̄ɛna-diɛ.»‡

Aa tiraa nyɛgēŋ wuɔ:

«Molo saaya u biɛ u maacemma-i.»§

²¹ «Terienŋu faŋgu-na, bamaŋ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienŋo-i, ²² a donŋ Ns̄aa uŋ *baatisenŋ-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, a ka hi u nyugūmmaŋ-yiinŋu-i, kutienŋo saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiɛ i tie waŋ u siremma kūŋgu-i.»

²³ Uŋ juɔ piiye t̄i, baa hiel nuɔmba h̄ai da ba fiɛl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa c̄arā Diilonŋo-i cira: «Itienŋ nuɔ, nuɔnei suyaanŋ i h̄ammu-i hiere. Niŋ ka hiel umaŋ ba h̄ai baanŋ daaba-na, pigāanŋ-ye baa-yo ²⁵ u biɛ maacemma* maŋ Yudaŋ naana-m̄ei aa k̄a u munŋk̄ammu.» ²⁶ Baŋ juɔ c̄arā t̄i, baa ful tienŋa a hiel. Tienŋa bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa t̄iɛ c̄incieluo u diei.

2*Diilonŋ-Yalle jomma-i*

¹ *P̄antek̄oti-yiinŋu-na, Diilonŋ-dūŋ-baamba waa hiere tigiin terduɔŋ-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da ijieni naŋ temma hilaa d̄arɔ-i-na ŋaa fafalumu, a jo ji yu baŋ waa dūŋgu maŋ nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da d̄amu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Muŋ calaanu haa-bei dumaanŋo-na, *Diilonŋ-Yalle p̄anŋ yu ba h̄ammu-i a ce ba donŋ ta ba piiye nieraanŋ-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuɔyaanŋ ba Diilonŋ-hūmelle-i fafamma, ba f̄ɔŋgūɔ baa hilaa nilɛiŋa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibienŋa faŋa-na. ⁶ Baa t̄ɛna ji nu ijienŋ daani-i, baa sire gbar k̄a ka yu. Bamaŋ waa hiere, nelienŋo nelienŋo u nuɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba piiye fuɔ f̄ɛɛŋ nelma-i. ⁷ Kuɔ cu ba h̄ammu-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Ma s̄i Galiletaamba-i daaba-i hiere k̄ɛ? ⁸ Ba ciɛ niɛ ta ba nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? ⁹ N̄ siɛ suɔ wuɔ miɛ maŋ j̄aanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapad̄ositaamba dii, P̄taamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, P̄anfilitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sir̄eni caanŋu-na baa dii, bamaŋ hilaanŋ *Ɔr̄omu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukireiŋa dii, bamaŋ bi suurii Yuifus̄inni-na baa bi dii, Kir̄etitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieronŋo-na, Diilonŋ uŋ ciɛ

* **1:16** Nienŋ Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 41.10. † **1:18** Nienŋ Matie seb̄ɛ-i-na 27.3-8. ‡ **1:20** Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 69.26 § **1:20** Gbeliemaŋ-nalāanŋu (Psaume) 109.8 * **1:25** Yudaŋ taa u ce maacemma maŋ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gb̄ɛ ma yaa-i.

maacenfafamma man, nelieno nelieno u nuɔ-ma u fɛɛɛ nelma-na.» ¹² Kuɔ ce-ba gberɛ, ba sa suɔ ban jɔguɔn maman. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» ¹³ Banan baa bir yan aa ta ba nyɛ pɔpuɔrbiemba-i wuɔ ba nyuɔn kolma.

Piɛr andaangu-i

¹⁴ Man juɔ waa dumaango-na, Piɛr wuɔ sire yiɛra baa u nabaamba-i* aa naa don tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa namaɔn dii tɛna *Yerusalemu-i-na, mi ka wan nelma diei baa-na, karaan na tɔnni-i dɛi na numa. ¹⁵ Na suyaa wuɔ bɔangu saa hi bon yogo aa na'a ba nyuɔn kolma, ba daama hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonɔn un puɔraa Yowel wan maman, ma'i ciɛn. ¹⁷ Yowel waan-ma wuɔ:

«Diilonɔn ciɛra wuɔ:

«Miwaanɔ tɔmman-huɔngu-na,
mi ka gbuo nuɔmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisalmba ka ta ba ce mi pɔpuɔrunɔgu-i.
Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piiye baa-ba.
Aa ta mi piiye baa bɛncuɔmba-i dɔnsɔnniɔn.

¹⁸ Coima saa fa, baman cɔa-min hiere,
caamba-i baa bɛmba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huɔn daaku-na,
ba ka waa mi pɔpuɔrbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gberɛ-wɛima dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere:
Tɔmma kaa waa, dɔamu kaa waa, nyaasɔnni kaa bi waa bɔi.

²⁰ Bɔangu kaa bir cure ɔaa isuɔngu
aa cɛiɔ bir ce dɔa ɔaa tɔmma.
Mafamma ka ce aa Itienɔn jomman-yiingu suɔ hi.
Yiingu fanɔgu temma siɛ ji waa;
ku kaa waa yibuɔ.

²¹ A ce dumaango-na, uman duɔ ji tuɔ gbuuse Itienɔn-i, kutienɔn ka kor.»†»

²² Piɛr wuɔ suonu u andaangu-i wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, yaan mi wan nelma diei baa-na: Diilonɔn pigɔan-na Nasaretitaan Yesu fɔngɔ-i. U ciɛ u ce gberɛ-wɛima bɔi na hɔlma-na. Namaa fɛɛ-i na saa yan-ma damma. ²³ Ba bel diilonɔn-i bel-o hɔna. Diilonɔn suɔ wɛima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na siɛ yan-yo. Ma bi ciɛ: Na bilaa-yo a hɔ baman sa kɔan Diilonɔn-i ba gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²⁴ Nɔga hɛma saa naa waa ma gbɔa wuo-yo. A ce dumaango-na, ban kuɔ-yo, Diilonɔn yan-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piiye u maama wuɔ:

«Mi da Itienɔn-i hɔnni man jon mi yaanɔga-na.

U sa taara mi kɔma nyɛn,
ku'i ciɛ u jo ji waa mi caan-nu.

²⁶ Kufanɔgu hɔfɛlle yaa yuu mi huɔnɔga-i
a ce mi ta mi piiye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiisa.

²⁷ Diilo, mi suyaa wuɔ ɔ siɛ yan mi tɛ dii kuon-nelle-na.

N siɛ siɛ yan nan nolɔn hɔr dii hɛma-na.

²⁸ Hɔmelle man kɔan ɔ wulaa,
ɔ pigɔan-mi baa-de.

Da mi waa ɔ caanɔgu-na
ɔ ka ta ɔ ce baa-mi.»‡»

* **2:14** Yesu pɔpuɔrbiemba yaa ban gbɛn-ban. † **2:21** Yowel (Joël) 3.1-5a ‡ **2:28** Gbelieman-nalɔanɔgu (Psaume) 16.8-11

²⁹ Pier wuɔ cor baa u āndaangu-i wuɔ: «Tobiŋ namaa, mi ka waŋ ninsoŋo-i baa-na i bincɔiŋo-i Davidi kūŋgu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyuŋgo u cīncorre dii i hɔlma-na. ³⁰ Davidi waa Diilopɔpuɔrbilongo. Diilongo naa pā nuŋgu baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u jāmatigisīnni-i, u ka hā u hāayēlŋo naŋo'i baa-ni. ³¹ A ce dumaango-na, Davidi naa tīena baa-ma wuɔ *Konkortieno ka ku aa sire. Na saa da u ciɛra: «Diilongo siɛ yaŋ u nolŋo tīɛ dii kuon-nelle-na» aa «u siɛ yaŋ u hɔr dii hīema-na.» ³² Konkortieno faŋo yaa Yesu-i. Diilong un siire-yuɔ, miɛ maŋ daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diilongo kāa baa-yo u ka tīena u caaŋ-nu, aa un ŋa naa pā nuŋgu maŋ baa-yo wuɔ u ka hā-yo u Yalle-i, u hāa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Naŋ daŋ mamaŋ daama-i baa naŋ nuŋ mamaŋ, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ fɛɛɛ saa kā dɔrɔ-i-na, ŋga u piie Yesu kūŋgu-i wuɔ:

«Itieno gbīɛ mi Tieno-i wuɔ:

«Jo ŋ ji tīena mi caaŋ-nu

³⁵ aa ŋ yaŋ mi mal ŋ bigāaraamba-i hā ŋ ce ŋ bāaŋgu-i bɛi.»§

³⁶ Terienŋu faŋgu-na, nuharuŋgu si dii, Isirahel-baaŋ namaango-i hiere na saaya na suɔ wuɔ naŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na, Diilongo ciɛ u yaa-i Itieno-i aa tiraa ce-yo Konkortieno.»

³⁷ Baŋ juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba bīŋkūŋgu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaango-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuɔ gbē-ba wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i aa na jo ba ji *batiŋeŋ-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilongo ka hur na āmbabalma-i. Mafaŋ da ma ce, Diilongo ka hā-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilongo pāa nuŋgu-i baa namei baa na bisāimba, wuɔ u ka hā-na u Yalle-i. U bi pāa-ku baa un ka bī bamaŋ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma bɔi baa-ba a dii sirɛiŋa bɛi ba da ba hūu-ma. U taa u piie baa-ba wuɔ: «Siyaan konkoro-i, ku yaa mamaŋ kaa da fiɛfiɛ ku nuamba-i ma siɛ ka da-na.» ⁴¹ Yiingu faŋgu-na, nuamba bɔi hūyāa Pier nelma-i aa ce ba batiŋeŋ-ba. Ba yuu nuamba neifelle nuɔsiba ndii temma bamaŋ naa suurii naara Diilong-dūŋ-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilong-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa ŋaa cɛduɔŋ-biemba, ta ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārā Diilongo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pɔpuɔrbiemba taa ba ce gbɛɛ-weima bɔi, a ce dumaango-na korma taa ma da nuamba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilong-dūŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huŋga baa ba nagāŋ-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umaŋ duɔ da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbeiŋa-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbeiŋ-maamaŋ yeŋ-bɛi dumaa. ⁴⁶ Yinni maŋ jon baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiingu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cīnni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma dɔl aa ba hōmmu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hāl neini-i ba tuɔlnu Diilongo-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuamba-i hiere nelle-na. Aa yinnin taa ni cor dumaa, Itieno taa u kor nuamba-i dumɛi u naara ba källe-na.

3

Murgu naŋo siire

¹ Yiingu naŋgu-na, bātaruŋgu-na, Pier baa Nsāa-i ba taa ba kā da ba ka cārā Diilongo-i. ² A ne da naacolŋo naŋo waa, un siire, u saa gbāa wuɔ dede. Yinni maŋ jon, ba biɛ-yo ba kā ba jina *Diilodubuɔ dumɛlle nande yaanga-na u tuɔ cārā bamaŋ suurin ba wulaa. Dumɛlle fande-i, ba bī-de wuɔ «Dumɛfafalle». ³ Pierbaa-baŋ kāa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cārā ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolŋ wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ sī ba taara ba hā-yo bīŋkūŋgu.

§ 2:35 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gbē Pier baa u napɔpuɔrbiemba namba yaa-i.

⁶ Pɛr wuɔ cira: «Warbelle sɪ mi yerren, ŋga kumanj dii baa-mi, mi ka hã-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaanj Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuɔ!» ⁷ Aa kã ka bel u nadienanga-i duɔ sire-yuɔ. Naacolŋo gbeinj niε pãnj firnu. ⁸ Wuɔ wuɔr sire pãnj tuɔ wuɔ. Uŋ siire dumaanjo-na, wuɔ tuɔ gbeliεnj Diilonjo-i aa tuɔ tetiera aa kã ba ta ba suur baa Pɛrbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-na. ⁹ Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai moloŋo-i gbelaanj Diilonjo-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanj tɛnaananj Diilodubuɔ dumelle yaanŋa-na u cãrã, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gbεε aa tiraa dii kũɔnyelle-bei.

Piερŋ waanj mamanj Diilodubuɔ-i-na

¹¹ Naacolŋ daa uŋ siire, wuɔ pãnj nyaarãa Pɛrbaa-ba-i. Nuɔnj baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruunŋu-na ta ba ne-ba. ¹² Piερŋ daa banj neŋ-banj dumaanjo-na, wuɔ cira: «*Isirahel-baanj namaa, baa na yanj ku ce-na gbεε. Baa na ta na ne wuɔ sɪ miεmɛi siire naacolŋ daayo-i baa i fεrεnj fɔŋgũɔ, sisɔ i wuɔ Diilonj-hũmelle-i fafamma ku'i ciε i gbãa sire-yuɔ; ku'i sɪ. ¹³ I bɪncuɔmbanj siire wuɔ Diilonjo manj hũmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, banj siire wuɔ Diilonjo manj hũmelle-i, u'i ciε u cãarãŋo ce bɔi. U cãarãŋo faŋo yaa Yesu-i. Na ciε ba bel-o ka hã *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siε gbãa wuɔ. ¹⁴ Na ciinaana Diilonj-nolŋo-i, na ciε ba bel nelviinj-o-i aa ce ba nanna nelkoronjo-i. ¹⁵ Na ciε ba ko cicɛlma tienjo-i. Ŋga nanj fiε ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inj haa i nanŋa-i yuɔ ku'i kãayã naacolŋ daayo-i; na sa bi yanj-yo suɔma. Inj haa i nanŋa-i Yesu-i-na, ku'i ciε u sire-yuɔ yeryer dumandε-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobiŋ namaa, mi suyaa miε na saa naa suɔ-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Ŋga Diilonj uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya wanj mamanj, wuɔ uŋ ka saanj *Konjortienjo manj, u ka muliεnj; nelma famma yaa ciε.

¹⁹ «Mamanj dii cemma fiεfiε-i-na, naananj na cilɔbabalaŋo-i aa na bir na jo Diilonjo wulaa, ku yaa u ka hur na ãmbabalma-i. ²⁰ Mafanj da ma ce, u ka pa kufiεnj-bãanŋu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Konjortienjo manj dii ku dommana, u ka bir saanj u jo. Konjortienjo faŋo yaa Yesu-i. ²¹ Dumandε-i-na, uu dii tɛna dii dɔrɔ-i-na tuɔ ciε miwaanjo duɔ bibirre ŋaa Diilonj uŋ ciε u pɔpuɔrbiemba wanj-ma dumaa dii ku bembienja-na. ²² Na saa da, *Moisi waanj Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: «*Diilonjo ka hiel u *pɔpuɔrbilonjo nanjo mɛi temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonjo fanj duɔ wanj mamanj, baa na yagar-ma.* ²³ Umanj duɔ saa nu u nunŋu-i, ba ka hiel kutienjo nunŋu-i Diilonjo baamba-na aa ba ka ko-yo.» ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba manj siire piiye hiere, a donj *Samiel-na, ba waanj nyunŋo ku yinj daani maama-i. ²⁵ Diilonj uŋ pãa nunŋu manj aa ce u pɔpuɔrbiemba wanj ku maama-i, u pãa-ku baa namei. Aa uŋ pãa nunŋu-i baa na bɪncuɔmba-i kusuwɔŋ-nu aa gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Mi ka ta mi cor baa nanj hãayɛlmba yaa-i mi ce baa dũnni-i hiere hɛma-na*»†, na nunŋu dii nupãlle fande-na. ²⁶ Ku'i ciε na da Diilonjo ciε u cãarãŋo jo namei wulaa-i igɛna duɔ ji kãyã-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pɛrbaa-ba-i

¹ Pɛr baa Nsãa-i banj waa ta ba piiye baa nuɔmba-i, *Diilojigãntaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntienjo-i, a naara *Sadusiεbaa-ba jo ji da-ba. ² Pɛrbaa-ba taa ba piiye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kεrε yiinŋu dii baa yiinŋu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Banj juɔ ji da ba piiye dumaanjo-na, ku saa dɔlnu-bei. ³ Baa bel-ba. Bãanŋu naa tɪ tɪ. Baa kã ka dii-ba kaso ba cɔ.

* **3:23** Anjɪnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 18.15,18,19. † **3:25** Miwaanjo jɪnammanj-sebe (Genèse) 22.18

4 Baŋ fiε bel-ba, baŋ hii piiye baa bamaŋ hiere, ba fɔŋgũɔ baa hũu-ma. Bamaŋ naa hũyãa-ma, ba gbãa yu nuɔmba neifiera hãi nuɔsiba ndii temma.

5 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔmba-i, a naara *ãnjĩnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa *Yerusalemu-i-na.

6 *Diiløjigãntaamba yuntienɔ maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Ani-i, u waa baa u dumellen-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsãa, baa Alesãndire. 7 Baŋ jãanu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Baŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolŋ daayo-i? Hai moloŋo-i puɔraa-na?»

8 Huoŋgu fanŋu-na, *Diiloŋ-Yalle naa yu Pier huoŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaaŋ namaa, baa bĩncuɔŋ namaa, 9 i ciε ãnfafamma molo-na aa na bi-ye ji ta na yuu-ye iŋ ciε dumaa sire-yuɔ u murgusinni-na, dumei si wei? 10 Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahel-baamba-i: Naŋ gbuu Nasarɛtitaan Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo aa Diiloŋo sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolŋ daayoŋ siire yeryer na yufelle-na dumandε-i. 11 Ba waan Yesu fuɔ maama yaa Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

«Tãmpɛlle maŋ dumarãan namaaŋo-i naŋ cĩnaana-diε,

*di yaa juɔ bella dũŋgu-i.»**

12 Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yoŋ. Da ma hel ufaŋo-na, Diiloŋo saa hã-ye moloŋo yaŋga naŋga umaŋ gbãa kor-e.»

13 Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hɔmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbãŋgbãlãamba; ba sa suɔ sebe. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. 14 Da ba ne naacolŋo maŋ siire ba caaŋgu-na, ba siε suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ. 15 Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gɔŋgũoŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: 16 «I ka ce-ba niε? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolŋ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei; i siε bi gbãa ju-ma. 17 Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yaŋ i tiraa nu ba biε Yesu yerre-i baa moloŋo. Umaŋ duɔ bi-de, kumaŋ da ku waa, u ka da-ku.»

18 Baŋ juɔ da ba-naa ti, baa bi Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ba tiraa nu ba biε Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo.

19 Pierbaa baa gbε-ba wuɔ: «Namaa ferε-i niε-kuŋ na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yaŋ Diiloŋ-maama-i wei? 20 Mie fuɔ, iŋ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i siε gbãa fiinaŋ-mei.»

21 Baŋ siire naacolŋo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbeliεŋ Diiloŋo-i, a ce dumaanɔ-na ãndacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba siel ba yufiera yaa piiye baa-ba aa nanna-bei ba kã. 22 Baŋ siire naacolŋo maŋ, u biena naa cor bien komuɔŋa hãi.

Diiloŋ-dũŋ-baamba cãarã Diiloŋo-i

23 Baŋ naana Pier-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wulaa. *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i baa bĩncuɔmbaŋ waan mamaŋ baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baa-ma. 24 Baŋ tũnu-bei dumaanɔ-na, baa gbonu cãrã Diiloŋo-i wuɔ: «Itie, nuɔnei hielaa dɔrɔ-i baa hiεma-i, baa dãmman-nuoraanŋu-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. 25 Nuɔnei ciε ŋ *Yalle dii nel daama-i i bĩncuɔŋo-i *Davidi† nuŋgu-na u waŋ-ma wuɔ:

«Bige-i ciε nuɔmba sire ta ba pepiena nileiŋa-na?

Ba saa suɔ wuɔ baŋ puu mamaŋ, ma siε kã terienŋu wei?

26 *Fɔŋgãtaamba siire terenŋ yiera,*

aa yuntaamba pũulã Itienɔ-i baa u Yufellen-Nolŋo-i.»‡

* 4:11 Gbeliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 118.22 † 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloŋ-cãarãŋo. ‡ 4:26 Gbeliemaŋ-nalãanŋu 2.1-2

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Pɔse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiin ba-naa nel daade§ yaa nuɔ-i, a pūulá η cāarāŋo-i Yesu-i. Ba tigiin ba-naa a pūulá η Yufellen-Nolŋo-i. ²⁸ Dumandɛ-i-na, niŋ ŋa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa η huɔŋga-na, ba ciɛ ma yaa-i. ²⁹ Fiɛfiɛ-i-na, Itie, η daa baŋ wur η cāarāŋ miɛŋo-i dumaa. Hã-ye holle i tie gbã i waŋ η nelma-i. ³⁰ Kãyã-yiɛ i tie gbã i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi η cāarāŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Baŋ juɔ cārã Diilonŋo-i ti, hiɛŋ maa sagalla baŋ waa tigiin kusuɔŋ-nu. Diilonŋ-Yalle pãŋ yu ba hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i.

Diilonŋ-dūŋ-baambaŋ bilaa ba-naa dumaa

³² Diilonŋ-dūŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlma-na, η siɛ gbãa suɔ wuɔ mel kūŋgu-i daaku-i aa mel kūŋgu-i daaku-i. ³³ Himma naŋ temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemma-na ta ma pigāaŋ wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonŋo naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hiere, baa cinniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hã Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeinã-i. Bafaŋ da ba hūu-ya, ba ne ba gbein-maamaŋ jienya ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yɛi dumɛi. A ce dumaanŋo-na sūntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unaŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Yosefu. U waa *Levitiyiɛŋo. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bɪ-yo Barnabasi, ku yuŋgu yaa wuɔ Sirɛintienŋo. ³⁷ Suonŋu naŋgu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeinã-i ji hã pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa siɛ huhurma-i

¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bɪ-yo Ananiyasi aa bɪ u ciɛŋo-i Safira. Terienŋu naŋgu waa baa-ba, baa suor terienŋ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlŋo hiel gbeinã naŋa aa kã baa a boluonŋu-i ka hã Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

³ Uŋ kãa, Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciɛ η yaŋ *Sitãni tãal-ni η hiel kunaŋgu gbeinã-na aa jo ji ta η kar coima-i baa *Diilonŋ-Yalle-i? ⁴ Terienŋu-i naŋ kūŋgu, molo saa cira η suor-ku. Niŋ fiɛ suor-ku, gbeinã-i naŋ waŋa. Bige-i ciɛ η ce maacɛŋ daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, η saa kar-ma baa η nanuɔmba, η karaa-ma baa Diilonŋo.»

⁵ Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u pãŋ cii, u bi kuliinŋu yaa dumaanŋo-na. Umanŋ duɔ nu nel daama-i, u kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ. ⁶ Naacienŋ baa jo ji biɛ-yo ka fuure.

⁷ Ciɛŋo saa waa. Bɔlŋonŋ kuu, lɛrbaa-ba siɛi temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uŋ juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ weima ciɛ. ⁸ Pier yuu-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, na suora na terienŋu-i sul daadu'i nuɔ-i wei?»

Ciɛŋ wuɔ siɛ wuɔ: «Ūu, ku sullu yaa-i.»

⁹ Pier wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na saa-ma baa η bɔlɔ-i aa da na cure Diilonŋ-Yalle-i? Ne, bamaŋ kãa ka fuure η bɔlɔ-i ba yaa bi suuriinŋ daaba, ba ka bi biɛ nuɔŋo-i ka fuure-niɛ.» ¹⁰ Ciɛŋ wuɔ pãŋ cii terienŋu fanŋu-na a ku Pier caanŋu-na. Naacienŋ ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biɛ ufaŋo-i bir gũunu ka fuure bɔlŋo caanŋu-na. ¹¹ Diilonŋ-dūŋ-baamba kũɔma migāaŋ ta ma nyɛŋ ma naara. Umanŋ duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kũɔnyelle.

Gberɛkulaŋo

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiin ba-naa *Salomɔ kukuruunŋu yaa nuɔ-i.

¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa wan̄ ba yefafalle, nga molo saa tuɔ siɛ u piɛ-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bɛmba man̄ naa hũyãan̄ Itien̄o maama-i baa sa waa dɛi baa yuliingu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbãngbaarbaa, baa figinni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiɛya uman̄, u sire. ¹⁶ Nilɛin̄a man̄ *Yerusalemu kɔtɔnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *Jinabaa-ban̄ bi waa baman̄ nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Uman̄ duɔ jo baa u wuon̄o, u sire.

Ban̄ haa kuman̄ Yesu pɔpuɔrbiemba-na

¹⁷ Nuɔmban̄ jon̄ pirpir Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa dumaan̄o-na, ku saa dɔlnu *Diilojigãntaamba yuntien̄o-i baa u kuoyataamba-i *Sadusɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu ¹⁸ aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuŋgu-na, Itien̄o *dɔrpɔpuɔrbilon̄o jo ji hɪl kaso-i a hiel-ba aa naa gbɛ-ba wuɔ: ²⁰ «Kãan̄ *Diilodubuɔ-i-na na ka wan̄ hũmefɛlɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbien̄ baa naar kã Diilodubuɔ-i-na ka don̄ ta ba wan̄ Diilon̄-nelma-i. Diilojigãntaamba yuntien̄o-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hilaa. Cuon̄ kaalaa, baa bɪ bɪncuɔmba-i da ba ji ce ãndaan̄gu-i. Ban̄ juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kã ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da molon̄o kaso-i-na. In̄ kãa, kaso naa waa bɪn̄ u temma-i, aa baman̄ niɛyan̄-yuɔ ba waa ba munyɛrammu-na hiere dumien̄a yammu-na. I hɪlãa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da molon̄o huŋga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba man̄ niɛyan̄ Diilodubuɔ-i ba yuntien̄o-i, baa *Diilojigãntaamba yuntaamban̄ nuɔ nel daama-i, ba hɔn̄ muɔ pãn̄ cu; ba sa suɔ ku huon̄gun̄ ka jo baa kuman̄. ²⁵ Ba'a ba ne da naacoln̄o nan̄o juɔ ji tuɔ tũnu-bɛi wuɔ: «Nan̄ bilaa balamba man̄ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba wan̄ Diilon̄-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntien̄ wuɔ pãn̄ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Ban̄ kãa, ba saa kã baa bubuɔsɪnni, wuɔ sɪ nuɔmba ka nan̄-ba baa tãmpɛlɛin̄a.

Ba ce Yesu pɔpuɔrbiemba ãndaan̄gu-i

²⁷ Ban̄ kãa ka bel Yesu *pɔpuɔrbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigãntaamba yuntien̄ wuɔ yuu-ba wuɔ: ²⁸ «Ma sɪ i waan̄-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa bɪ naacoln̄ daayo yerre-i baa molon̄o kɛ? Ma daa niɛ na yan̄-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmɛi kuɔ-yo kɛ?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I siɛ gbãa maar Diilon̄o nun̄gu-i ka ce nelbilien̄ kũngu. ³⁰ Nan̄ gbuu Yesu man̄ *daan̄gu-na ko-yo, i tobaa-ban̄ siire wuɔ Diilon̄o man̄ hũmelle-i, u siire-yuɔ ³¹ aa kã baa-yo ka jina u caan̄-nu. U hãa-yo yuntesɪnni-i aa ce-yo kon̄kortien̄o. U ciɛ kufan̄gu-i duɔ kãyã *Isirahɛl-baamba da ba nanna ba cilɔbabalan̄o-i aa u duɔ hur ba ãmbabalma-i. ³² Nel daama-i miɛ i daa-ma nuɔ, *Diilon̄-Yalle bi daa-ma. Baman̄ nuon̄ Diilon̄o nun̄gu-i, u hã-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaamban̄ juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pãn̄ guɔla. Baa pãn̄ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Farisɛyien̄o nan̄o waa baa-ba, ba taa ba bɪ-yo Gamaliel. U waa *ãn̄jinamma pigãatien̄o. Nuɔmba taa ba kãn̄-yo nelle-na. Wuɔ sire yiɛra ba hɔlma-na aa naa cira: «Cien̄ ba hel gɔn̄gũon̄-nu.»

³⁵ Ban̄ hilaa, wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ: «Isirahɛl-baan̄ namaa, jɔgaan̄ na ne igɛna aa na suɔ na ce nan̄ taaran̄ na ce kuman̄ balan̄ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fɛɛ nelbuɔ. Nuɔmba sire cu u huon̄-nu ta ba kã nuɔmba nuɔsiba hãi caan̄-nu. Ban̄ juɔ ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisãllã hiere wɛi? ³⁷ Fuɔ kũnguŋ curaa, ban̄ taa ba kãn̄ nuɔmba-i belle-na, Yuda man̄ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bɔi cu u huon̄-nu. Ban̄ juɔ

ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huon-nu, na daa-ba wei? ³⁸ Fiefiε-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ mamaŋ: Nieŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuɔ ba ce nelieŋ-maama, yiingu dii baa yiingu, ma ka bīena. ³⁹ Nga da kuɔ Diilon-maama ninsoŋo, na sie gbāa bīena-mei. Nieŋ torro, na baa ji ta na gāŋ baa Diilonjo aa cira na gāŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielŋ piye dumaanjo-na, ba kā ka ciire aa naa bī pɔpuɔrbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba baa tiraa yaŋ ba da ba bīe Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ cie mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diilonjo ka tuɔ kāŋ-ba nelfafaamba Yesu huonŋu-na. ⁴² Kuŋ cie dumaanjo-na, yinni maŋ joŋ, ba waŋ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuɔ Yesu yaa *Konkortieŋo maŋ Diilon uŋ saan-yo.

6

Yesu pɔpuɔrbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i huon daaku-na, a ce dumaanjo-na bamaŋ piyeŋ girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamaŋ piyeŋ ebiremma-i, ba cal niwuoni-i yinni maŋ joŋ aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pɔpuɔrbiembaŋ daa ba waana dumaanjo-na, baa tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i hiere a waŋ baa-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ i sie gbāa yaŋ Diilon-nelma wamma-i aa die ne niwuoniŋ-kūŋgu, ku saa biε dumaanjo-na. ³ Hielaan nuɔmba niehāi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilon-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maaceŋ daama-i hā ba yaa-i ⁴ aa mie i fulnu Diilocārälle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hiere, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etieni. Diilon-maama-i baa Diilon-Yalle naa yu Etieni huonŋa-i. Baŋ hiela Etieni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyɔsi, nga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Baŋ hiela-ba, baa pigāan pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonjo-i hā-ba.

⁷ Diilon-nelma taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniŋ cor dumaa, nuɔmba hūu-ma dumei *Yerusalemu-i-na. *Diilojigāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etieni-i

⁸ Diilonjo naa silaa ce baa Etieni-i: Uu naa hā-yo himma u tuɔ ce gberε-weima bɔi nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kā *Diilonelhāalādūŋgu nanŋu-na ba kā ba nu Diilon-nelma-i. Ba taa ba bī Diilonelhāalādūŋgu faŋgu-i «Kufieŋ ba dūŋgu»*. Yuifubaa-ba famba kā ba ta ba fanu ba-naa baa Etieni-i Diilon-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alesāndiri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diilon-Yalle naa waa baa Etieni a ce ba saa gbāa piye yar-o.

¹¹ Kuŋ nuɔlaa-ba, ba bir yaŋ aa biε nuɔmba gbeinŋa-na ba ta ba wuɔra ba waŋ wuɔ: «Naacolŋ daayo u wuɔra u tuora *Moisi-i baa Diilonjo-i; baanjo sī.»

¹² Ba cie ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etieni-i nelle-na. Bincuɔmba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-yo. Baŋ cie kufanŋu-i, ba kā ka bel-o kā baa-yo *nellentaamba wulaa.

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrsinni-na a kā baa-ba *Jɔmu aa ji nanna-bei. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāayɛlmba yaa baŋ gbēŋ-baŋ bande-i-na.

¹³ Baŋ kãa baa-yo, ba tiraa bi coikartaamba namba kã, wuɔ siertaamba. Baa kã ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolŋ daayo sa gbuu piiye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *ãnjɪnamma-i hiere. ¹⁴I daa u wuɔra u piiye wuɔ Nasaretitaanŋ Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» ¹⁵Bamaŋ waa hiere gɛŋgerterienŋu-na, baa diŋ-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanŋa taa ka caa ŋaa *dɔrpɔpuɔrbilonŋ yaanŋa.

7

Etieni andaanŋu-i

¹Siertaambaŋ juɔ piiye ti, *Diilojigãntaamba yuntienŋ wuɔ yuu Etieni-i wuɔ: «Baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo wei?» ²Etieni wuɔ cira: «Mi nellenŋ-tobinŋ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bɪncɔiŋo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tɛna Arã-i-na, Cagaanŋ-Diilonŋ naa carra-yuɔ ³a waŋ baa-yo wuɔ u yaŋ u huraamba-i aa u sire ba jãmalã-i-na, kɛɛ u ka pigãanŋ-yo jãmalã naŋo u ka tɛna. ⁴Abiramu sire* ka tɛna Arã-i-na. Uŋ kãa terienŋu-na, u tonŋ juɔ ku, Diilonŋo ce u jo ji tɛna naŋ yenŋ jãmalã maŋ nuɔ-i daayo-i.

⁵«Uŋ juɔ, Diilonŋo saa hã-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaanŋ aa pã nuŋgu baa-yo wuɔ: «Mi ka hã-ni jãmalã daayo-i. Da ŋ saa ji waa, ŋ huonŋ-baamba ka biɛ-yo cor.»† A ne da huonŋgu fanŋu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. ⁶Diilonŋo gbɛ-yo wuɔ: «*Nhuonŋ-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba kɔrsɪnni-na jãmalã fanŋo-na gbuu mulienŋ-ba. Ba ka ce bienŋ nuɔsiba hã muliema.* ⁷*Nga bamaŋ ka bel-ba kɔrsɪnni-na, muɔmei ka pã kutaamba-i mi fɛɛ. Da mi ji ce mafamma-i, ŋ hãayɛlmba ka suɔ sire terienŋu-na ji tɛna bande ta ba buol-mi.*»‡

⁸«Uŋ waaŋ mafamma-i, wuɔ bel *tobisɪnni baa Abiramu-i aa naa ce u *jã a dãnya tobisɪnni fanni-i§. Ku'i ciɛ na da *Isakinŋ juɔ honŋ, yinni niehã cor, niisiei yiinŋu-na, Abiramu jã-yo. Isakinŋ bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jã-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i bɪncuɔmba-i*.

⁹«I bɪncuɔmba sire bigãanŋ ba hãanŋo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba sãa-yo kã baa-yo Esipi. Nga Diilonŋo waa baa Yosefu-i. ¹⁰U hielaa u yunŋu-i muliema-na hiere aa ce-yo nelnurãŋo aa tiraa ce u kũŋgu dɔlnu Esipitaanŋ jãmatigi-i. Jãmatigi haa-yo u jãmalã yunŋ-nu baa u dumelle bi yunŋu-na.

¹¹«Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jãmalã-i hiere. Kuu naa balanŋ cor, a ce i bɪncuɔmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. ¹²Yakɔbu ji nu wuɔ ba suor dimma dii Esipi-i-na. U puɔr i bɪncuɔmba kã ka sãa bir kũŋ.

¹³«Baŋ juɔ kã hãalinŋo-i, Yosefu pigãanŋ-ba u fɛɛ wuɔ fuɔ yaa Yosefu-i. Terienŋu fanŋu'i nuɔ-i, jãmatiginŋ suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴Yosefu wuɔ ce u mɔlbaa-ba bir kũŋ ka jo baa tuonŋo-i baa u dumellenŋ-baamba-i hiere. Ba kũŋgu-na, ba waa nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo nuɔmba ndii. ¹⁵Yakɔbu kãa kãmma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilonŋ-babɪmuɔ kaa hi-yo kusuonŋ-nu'i baa i bɪncuɔmba-i hiere. ¹⁶Ba waa umaŋ duɔ ku, ba biɛ-yo ka fuure-yuɔ Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramunŋ sãa cɪncorre maŋ Amɔr bisãlmba wulaa†.

¹⁷«Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, ku cemmanŋ-huonŋunŋ juɔ ta ku piɛ, miɛ baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸Jãmatigi naŋo ji nyugũŋ.

* **7:4** Girekimma-na ba ciɛra u siire Kalde jãmalã-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jãmalã duonŋo yaa-i. † **7:5** Nienŋ Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ **7:7** Nienŋ Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 15.13-14, Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 3.12. § **7:8** Nienŋ Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 17.10-14. * **7:8** Yakɔbu bepuɔmba waa cɪncieluo baa ba hã. Etieni bɛɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bɪncuɔmba. † **7:16** Nienŋ Miwaanŋo jɪnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

Jāmatigi faŋo saa tuɔ suɔ Yosefu-i. ¹⁹ Wuɔ fūnuŋ tuɔ ce karaaŋgu baa i bīncuɔmba-i. U waa ciɛŋo maŋ duɔ hoŋ u bilonɔ-i, u bel diilonɔ-i ce u nanna-yuɔ u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huɔŋ huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. U maama saa naa fa baa fafaŋgu-i. Uŋ huɔŋ, u bīncuɔmba gbāaŋ fuo-yo ba dūŋgu-na u ce caamba siɛi yon baa-ba. ²¹ Baŋ juɔ suɔ baa-ba aa ce ba biɛ-yo ka nanna, jāmatigi bilon wuɔ biɛ-yo ce-yo ŋaa fuɔ bilohoiŋo, a fiɛ-yo u ji vāa. ²² Ku ciɛ dumɛi Moisi suɔ Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yunŋu ka muonu aa wɛima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Uŋ juɔ da bien komuɔŋa hāi, wuɔ kā duɔ ka ne u nellen-baamba-i‡. ²⁴ Yiingu nanŋu-na, wuɔ ji da Esipiyiɛŋo naŋo ce ba wuonɔ naŋo-i sūlma. Wuɔ hūu naacolɔ-i aa naa muo Esipiyiɛŋo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen-baamba suɔ wuɔ Diilonɔ ciɛ u'i jo duɔ ji kor-ba. Nga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuɔ da ba baamba namba gāŋ. Wuɔ karnu-bɛi aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na gāŋ, ma sī namei kuuduɔŋgu?» ²⁷ Uman taa u jīnya u nawuonɔ-i wuɔ sɛ Moisi-i da yɛr, aa naa cira: «Hai molonɔ-i diyaa naŋ nuŋgu-i? ²⁸ Ŋ taara da ŋ ko-mi ŋaa niŋ kuɔ Esipiyiɛŋo-i dumaa cicuɔŋgu-na wɛi?» ²⁹ Uŋ piye dumaanɔ-na, Moisi saa gbāa duɔ tiraa tīɛna; wuɔ gbar ka tīɛna Madiyā. U kaa biɛ ciɛŋo-i kusuɔŋ-nu'i a hoŋ bisālmba hāi baa-yo.

³⁰ «Bien komuɔŋa hāi cor. Yiingu nanŋu-na, *dɔrpɔpuɔrbilonɔ naŋo carra Moisi-i dii *hīekuraanŋu-na Sinayi tānuŋgu hɔlma-na. Wuɔ u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caaŋ tibiyelle nande-i aa dɔrpɔpuɔrbilonɔ waa dii mu huɔŋga-na. ³¹ Kuɔ cu u huɔŋga-i. Wuɔ ta tuɔ piɛ duɔ ka ne dāamu fammu-i dɛi. Wuɔ u ne da Itienɔ piye baa-yo wuɔ: ³² «Moisi, ŋ bīncuɔmba Diilonɔ yaa muɔŋo-i: Abiramu siire wuɔ mɛi hūmelle yaa-i, Isaki-i baa Yakɔbu-i hiere maaduɔma.» Moisi kūɔma pāŋ ta ma nyɛŋ, a ce u saa tiraa siɛ duɔ ne terienŋu faŋgu yanŋa-na. ³³ Itienɔ gbɛ-yo wuɔ: «Hiel naatenni-i ŋ gbeini-na; niŋ yɛŋ terienŋu maŋ nuɔ-i daaku-i Diilon-terienŋu. ³⁴ Mi baambaŋ ceŋ sūlma maŋ Esipi-i-na, mi daa-ma; baŋ bireŋ, mi nuɔ, ku'i ciɛ mi hiire jo miɛ mi ji kor-ba. Jo mi ji puɔr-ni ba wulaa.»§

³⁵ «*Isirahel-baambaŋ siɛ Moisi maŋ wuɔ u halaŋ, molo saa dii u nuŋgu ba berru-na, Moisi duɔŋo faŋo yaa Diilon uŋ ciɛ dɔrpɔpuɔrbilonɔ jo ji puɔr-o wuɔ u ka waa ba yun-nu aa hūu-ba Esipitaamba nyisɛnni-na. ³⁶ Moisi yaa ciɛ himma-i a hiel i bīncuɔmba-i Esipi-i-na. U ciɛ-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmmaŋ-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hīekuraanŋu-na duɔ gbāa kor-ba. U ciɛ kufanŋu-i bien komuɔŋa hāi.

³⁷ «Moisi duɔŋo faŋo yaa gbɛ Isirahel-baamba-i wuɔ Diilonɔ ka hiel ba nellen-wuonɔ naŋo ce-yo u *pɔpuɔrbilonɔ fuɔ temma hā-ba*. ³⁸ Aa i bīncuɔmbaŋ waa hīekuraanŋu-na, u yaa waa ba hɔlma-na baa Diilonɔ-i. Dɔrpɔpuɔrbilonɔ taa u piye baa u yaa-i Sinayi tānuŋgu-na u tuɔ kā u tūnu i bīncuɔmba-i. U yaa taa u jo baa cicɛlmaŋ-nelma-i u jo u waŋ-ma baa-ye. ³⁹ I bīncuɔmba bir yan ba sa nu u nuŋgu-i. Ba cīinaana-yuɔ aa ta ba taara ba bir kā Esipi-i-na.

⁴⁰ «Baŋ diyaa mafamma-i ba hɔmmu-na, ba gbɛ *Aarɔ-i wuɔ: «*Ce tinni ŋ hā-ye, niman ka kāyā-yiɛ i hi i munŋkammu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suɔ uŋ curaa kusuɔŋ-nu.*»† ⁴¹ Yibienŋa faŋa-na, baa sire kul nambilonɔ a ce-yo tīiŋgu ta ba buol. Baŋ kulii nambilonɔ-i, kuɔ silaa gbuu dɔlnu-bɛi ŋaa bige-i! Baa ce ponsaanŋu ma yerren. ⁴² Diilon wuɔ ne-ba aa yan-ba ba ta ba buol

‡ 7:23 Moisi waa *Isirahel wuonɔ naŋo. § 7:34 Niɛŋ Helmaŋ-sɛbɛ-i-na (Exode) 3.1-10. * 7:37 Anŋnamma tiyemman-sɛbɛ (Deutéronome) 18.15. † 7:40 Helmaŋ-sɛbɛ-i-na (Exode) 32.1,23.

mɔɛŋa baa cɛiŋo baa b̄aŋgu ŋaa maŋ nyeḡaŋ dumaa Diilopɔpuɔrbiemba sebe-i-na wuɔ:

«*Isirahel-baŋ namaa,
naŋ cie bien komuɔŋa h̄ai maŋ h̄iekuraan̄gu-na,
na taa na ko niikonni-i na h̄a muɔm̄ei wei?
Na taa na bi p̄a niip̄anni-i na h̄a muɔm̄ei wei?
43 Ma s̄i na birii yaŋ aa kul t̄inni ta na buol?
Na saa t̄uu Moloki‡d̄un̄gu-i
baa ErefaŠm̄e-le-i ta baa-ni wei?
Na cie k̄alluŋ-nobimba famba-i ta na buol-ba.
Mi ka ce ba k̄a baa-na dii *Babiloni huon̄-nu.‡**»

44 Etiɛni wuɔ cor baa u āndaan̄gu-i wuɔ: «*Tobis̄inn̄iŋ-d̄un̄gu waa baa i b̄incuɔmba-i h̄iekuraan̄gu-na. Diilon̄-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi cie-ku ŋaa Diilon̄ŋ piḡaŋ-yo ku cemma-i dumaa. 45 Ku huon̄gu-na, i b̄incuɔmba huon̄-baamba ji wuɔ d̄un̄ daaku ciilun̄gu-i. Yosuwe yaa waa ba yaan̄ga-na. Diilon̄ wuɔ k̄aȳa-bei ba donya nuɔmba maŋ waa hiere j̄amal̄a daayo-na aa bie d̄un̄ daaku-i ji t̄iɛna baa-ku. Ku t̄iȳa dum̄ei ji hi *Davidi b̄aŋgu-i. 46 Diilon̄o taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuɔ c̄ar̄a h̄umelle-i u wulaa wuɔ u yaŋ u ma ninson̄-d̄un̄gu h̄a-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o ku.† 47 D̄un̄gu fan̄gu-i, *Salom̄o'i juɔ ma-ku h̄a Diilon̄o-i.‡ 48 Ŋga D̄orwuon̄o sa c̄o d̄un̄-nu ŋaa Diilopɔpuɔrbilon̄ un̄ waan̄-ma dumaa wuɔ: 49 †Itien̄o ciɛra wuɔ:

«*D̄or̄o yaa m̄ei f̄ŋḡot̄es̄inn̄iŋ-teterre-i.
Mi cie h̄iɛma-i ta mi haa mi gbeini.
Namaa gb̄aa ma d̄un̄ haku-i h̄a muɔŋo-i?
Mi mun̄fiisammun̄-terien̄gu yaa hie h̄iɛma-na?
50 B̄imb̄inni maŋ dii hiere,
m̄ei nap̄rren̄-niini'i s̄i wei?»»Š»*

51 Etiɛni wuɔ cira: «Ānyagarmantaan̄ namaa temma-i daana-i, Diilon̄o biɛna ji gb̄e! Na sa sie *Diilon̄-Yalle wulaa. Na biyaa na b̄incuɔŋ-maama. 52 Diilopɔpuɔrbilon̄ hayo-i siire aa na b̄incuɔmba saa ce-yo s̄ulma? Halle bamaŋ siire piiye Nelviin̄o jomman̄-k̄un̄gu-i, na b̄incuɔmba kuɔ-ba. Fieɛi-na Nelviin̄ un̄ juɔ, namaa na hel u huon̄-nu aa bel-o ko-yo. 53 Ŋ sie suɔ wuɔ Diilon̄o puɔraa d̄orɔpuɔrbiemba ji h̄a namei baa u *ānj̄inamma-i, na yaŋ aa h̄u-ma nanna.»

Ba naan̄ Etiɛni-i ko-yo

54 Etiɛniŋ piiye dumaan̄o-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa p̄aŋ pu baa-yo. 55 A ne da *Diilon̄-Yalle naa yu u huon̄ga-i. Wuɔ t̄a u yun̄gu-i tuɔ ne d̄or̄o. Wuɔ u ne da Diilon̄o yaan̄ga caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diilon̄o caan̄gu-na. 56 Wuɔ cira: «Nien̄, d̄or̄o puurii, aa *Molon̄-Bien̄o yaa yieraaya daayo Diilon̄o caan̄gu-na!» 57 Baa p̄aŋ suunu ba t̄un̄ni-i aa naa ta ba kaas̄iŋ, aa k̄a ka yu-yuɔ bel-o.

58 Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellen̄-huon̄ga-na, k̄a baa-yo k̄atuon̄gu ka ta ba naŋ-yo baa t̄amp̄el̄eina da ba ko-yo. Naacombilon̄o naŋo waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Sol. Siertaan̄ baa hielaa ba jon̄gorbaa-ba-i h̄a u yaa tuɔ niya-bei aa k̄a ka ta ba naŋ Etiɛni-i. 59 Baŋ naŋ-yon̄ dumaan̄o-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itien̄ nuɔ, h̄u-mi.» 60 Un̄ waan̄ mafamma-i, wuɔ d̄ūna aa naa piiye da gbagaga

‡ 7:43 Moloki: Tiŋgu naŋ yerre-i dumaan̄o-na. Isirahel-baamba naa bie tiŋgu fan̄gu-i Kanaataan̄ wulaa ta ba buol-ku. § 7:43 Erefa: Tiŋgu naŋ yerre-i dumaan̄o-na. Baa kulii-ku ŋaa m̄e-le ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * 7:43 Am̄osi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Nien̄ Samiel sebeh̄aal̄iŋo-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ 7:47 Nien̄ J̄amatigi ba sebed̄iel̄aŋo-na (1 Rois) 6.1-38. § 7:50 Isayi (Ésaïe) 66.1-2a

wuɔ: «Itie, baa ne ban ceŋ kumaŋ.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cii, u kuliingu yaa dumaanɔ-i.

8

Solŋ haa kumaŋ Diilon-dūŋ-baamba-na

¹ Etieni kuliingu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etienin kuu yiingu maŋ nuɔ-i, baa sire suuye Diilon-dūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisállá hiere; banamba ta ba kã *Yude, banamba *Samari aa naa yan Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa yon. ² Nelfafaamba namba biɛ Etieni-i ka fuure aa ce maman waa cemma hiere u kuliingu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fɛɛ tuɔ ce karaanɔ-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cinni-na u bel caamba-i baa bɛmba-i hiere u kã u dii-ba kaso.

Diilon-nelma hii Samari-i

⁴ Diilon-dūŋ-baamba maŋ gbaraa pisállá, ba taa ba wuɔra ba wan *Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa-na. ⁵ Filipu wuɔ kã ka hel *Samari nelle nande-na, a don tuɔ piiye *Konkortienɔ maama-i. ⁶ U bi taa u ce gbɛɛ-weima ba hɔlma-na. U waa duɔ wan maman, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tūnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya umaŋ, u kaasɪŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. ⁸ Kuɔ gbuu fūnuŋ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gbɛɛ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jina u fɛɛ kpage. ¹⁰ Bɪncuɔmba-i baa bisálmba-i hiere, ba taa ba kãalã-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Diilon-himma yaa dii baa naacolŋ daayo-i, ban bɪŋ maman «ninson-himma-i.»» ¹¹ Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na, ku'i cie ba ta ba kãalã-yuɔ kãalãŋ daama temma-i. ¹² Filipu juɔ kã ka wan *Diilon-bãanɔ maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bɛmba-i hiere baa hūu Neldɔdɔlŋ daama-i aa naa ce ba *batiseŋ-ba. ¹³ Simɔ fuɔ fɛɛ wuɔ bi hūu-ma aa ce ba *batiseŋ-yo. Ban baatiseŋ-yo, wuɔ pãŋ nyaarãa Filipu-i. Filipu himma bir yan aa ta ma ce fuɔ fɛɛ-i gbɛɛ.

¹⁴ Yesu *pɔpuɔrbiemban juɔ nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuɔ Samari-taamba hūyãa Diilon-nelma-i, baa saan Pier-i baa Nsãa-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Nsãa-i ban kãa, baa cãrã Diilonɔ-i hã-ba wuɔ u hã-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huɔŋgu fanɔgu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilon-Yalle-i yogo. Baa baatiseŋ-ba yaa yon. ¹⁷ Ku'i cie Pierbaa-ban kãa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cãrã Diilonɔ hã-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel gbeina duɔ hã Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hãan-muɔ baa hiŋ daama-i; da mi haa mi nammu-i umaŋ nuɔ-i, kutienɔ da Diilon-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuɔ cira: «Simɔ, ŋ daa niɛ sɪ ba sãa Diilon-caluɔ-i baa gbeina wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ huɔŋga-na, mi waasaan-ni baa ŋ gbeina-i hiere. ²¹ Ŋ saa kon baa Diilonɔ-i. Ŋ sie gbãa da bɪŋkūŋgu bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i ŋ huɔŋga-na, ma saa fa, aa ŋ cãrã Itienɔ-i si u ka ce jande niɛ. ²³ Mi niɛ da ŋ balaan cor, aa da *Sitãni taa yaanɔa niɛ.»

²⁴ Uŋ piiye dumaanɔ-na, Simɔ wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Namaa fɛɛ-i, cãarãŋ Itienɔ-i na hã-mi, wuɔ nan waan maman daama-i, u baa yan ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-ban juɔ wan Itienɔ melma-i ti, baa bir kã Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wan Neldɔdɔlma-i Samari nilɛiŋa bɔi-na ba kã.

Fãamaanɔ nanɔ hūyãa Yesu maama-i

²⁶ Yiingu nanɔgu-na, Itienɔ *dɔrɔpuɔrbilonɔ ji wan baa Filipu-i wuɔ: «Sire ŋ ka biɛ hūmelle maŋ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di kã Gasa-i-na. Hūmelle

fande-i nuɔmba sa biɛ-de dumaa.» ²⁷ Filipu wuɔ sire ta, u saa sɛrɛ. Uɲ biyaa hūmelle-i tuɔ kǎ, wuɔ fara da wotortienɔ nanɔ kǎ u yaanɔga-na. Fāamaanɔ nanɔ'i waa u huɔnɔga-na. U taa u hel Etiyopi. Jāmatigi* man waa Etiyopi-i-na ba ta ba bi-yo Kāndasi, u yaa waa u nagān-niini yunɔgu-na. Wuɔ juɔ Yerusalemu-i-na ji jaal Diilonɔ ²⁸ aa bir tuɔ kūn. U taa u kalan *Isayi sɛbɛ-i u kūn.

²⁹ *Diilonɔ-Yalle gbɛ Filipu-i wuɔ: «Gbāana n ka hi wotortien daayo-i.» ³⁰ Filipu wuɔ gbar ka hi-yo. Uɲ hii, wuɔ da u kalan *Isayi sɛbɛ. Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Niɲ kalan maman, n suɔ-ma wɛi?» ³¹ Naacolɲ wuɔ cira: «Molo duɔ saa hielnu-mɛi baa-mi, mi siɛ gbāa suɔ-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūn tɛna u caanɔgu-na. ³² Uɲ taa u kalan terienɔgu man, ku yaa daaku:

«Ba ciɛ-yo sūlma

u saa ji puur u nunɔgu-i wan wɛima nna tūmaanɔ.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuɔsinni-i wa,

u sa wan wɛima.

³³ Ba ciɛ-yo nelsɔsɔinɔ

aa hūu ninsonɔ-i u wulaa.

Ban kuɔ-yo, u ka ce niɛ da huɔnɔgu molo duɔ ji wan ku maama?»†

³⁴ Naacolɲ wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilonɔ piiye hai maama-i dumandɛ-i? U piiye fuɔ maama waa u piiye unan maama?» ³⁵ Filipu wuɔ suur nelma yaanɔga-na, a don tuɔ piiye Yesu *Neldɔdɔlma-i baa-yo. ³⁶ Ban kaa hi yaanɔga-i, baa da hūmma namma. Naacolɲ wuɔ cira: «Hūmma namma yaa daama, n sa *batisen-mi wɛi?» [³⁷ Filipu wuɔ cira: «Da kuɔ n hūyāa Yesu maama-i hɲn, mi gbāa batisen-ni, wɛima si dii.» Naacolɲ wuɔ cira: «Mi hūyāa-ma wuɔ Yesu-Kirsa yaa Diilonɔ-Bienɔ-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiɛra. Ban yiɛraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuɔ batisen-yo. ³⁹ Ban hilaa, naacolɲo huɔnɔga gbuu fɛ. Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diilonɔ-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo bɲnkūnɔgu; wuɔ cor baa hafɛlle-i tuɔ kūn. ⁴⁰ Filipu juɔ'a u suɔ da u fɛrɛ Asɔti. Wuɔ cor tuɔ wan Neldɔdɔlma-i nilɛinɔ-na hiere u kǎ. U ciɛ dumɛi fuɔ ka hi Sesare.

9

Solɲ hūyāa Yesu maama-i dumaa

(Pɔpuɔr: 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da huɔnɔgu fanɔgu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itienɔ baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi uman, u ko-yo. Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji sire kǎ *Diilojigāntaamba yuntienɔ wulaa, ² wuɔ u ce sɛbɛbaa hā-yo, u kǎ Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ ba hā-yo hūmelle-i duɔ da baman suurii Itienɔ hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bɛmba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. ³ Diilojigāntaamba yuntienɔ ce sɛbɛbaa-ba-i hā u ta.

Uɲ kaa tuɔ piɛ Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma nanɲ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-yo huɔnɔga. ⁴ Wuɔ pān hel cii. Uɲ cii dumaanɔ-na, wuɔ nu molo piiye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ n ta n ce karaan daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloɲo'i?» Kutien wuɔ cira: «Muɔ Yesu. N ce karaanɔgu-i baa muɔmɛi. ⁶ Sire n perien n suur nelle-na; maman dii cemma, da n suur ba ka wan-ma baa-ni.»

⁷ Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ molon daayo piiye, da ba ne, ba siɛ da-yo. Baa yiɛra kar da hāmmu! ⁸ Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufienɔ-i,

* **8:27** Jāmatigi daayo waa ciɲo a saanu baa maman nyegāan girɛkimma-na. † **8:33** Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

u sie da b̄n̄k̄ŋgu. Baa bel u nan̄-na, a perien̄ suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U cie yinni siei aa u yufien̄a sū da a puur. Yin̄ daani-i ni siei-i-na, u saa dii b̄n̄k̄ŋgu u nūŋgu-na.

¹⁰ A ne da Itien̄o wuon̄o nan̄o waa Damasi-i-na, ba taa ba b̄i-yo Ananiyasi. Itien̄ wū carra-yū aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wū cira: «Mi siyaa.»

Itien̄ wū cira: ¹¹ «Sire mi pūr-ni naacol̄o nan̄o wulaa, ba b̄i-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellen̄, dii h̄melle man̄ ban̄ b̄n̄-den̄ H̄meville-i di t̄ŋgu-na. Dumand̄-i-na, uu dii tū c̄ar̄a Diilon̄o-i, ¹² aa u daa ŋ k̄aa u wulaa dii d̄ŋgu-na ka haa ŋ nammu-i yū a c̄ar̄a Diilon̄o-i u yufien̄a da a puur.»

¹³ Ananiyasi wū cira: «Itie, nūmba b̄oi waan̄ naacol̄o daayo maama baa-mi. Baman̄ cuu ŋ huon̄-nu Yerusalemu-i-na, un̄ haa kuman̄ b̄ei, mi nū-ku. ¹⁴ Nin̄ daa un̄ jū bande-i-na, *Diiløjiḡantaamba yuntaamba'i h̄a-yo h̄melle-i u dūo ji bel baman̄ gbuusiin̄ ŋ yerre-i.»

¹⁵ Itien̄ wū cira: «Yan̄ aa ŋ k̄a, mi hielaa naacol̄o daayo-i u dūo piḡaan̄ *nieraamba-i mi sinni-i, aa bi piḡaan̄ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ Un̄ ka mul̄ien̄ dumaa mi maama-na, mei fer̄e yaa ka piḡaan̄-yo baa-ku.»

¹⁷ Un̄ jūo piiye dumaan̄o-na, Ananiyasi wū sire ta k̄a Yuda c̄iŋgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itien̄o yaa pūraa-mi ŋ wulaa wū mi ji puur ŋ yufien̄a-i aa yu ŋ huon̄ga-i baa *Diilon̄-Yalle-i. Ba b̄i-yo Yesu. Nin̄ taa ŋ jo h̄melle-na u yaa caraaya-nie.» ¹⁸ Un̄ bi waan̄ mafamma-i, ninanni nanni yer u yufien̄a-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufien̄a p̄an̄ puur. Wū p̄an̄ sire baa *batischen̄-yo. ¹⁹ Ku huon̄gu-na, wū wuo niuwuoni-i a da f̄ŋḡū.

Sol yufien̄an̄ puurii, wū t̄iena Damasi-i-na ce yinni c̄elle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Un̄ t̄ienaana, wū don̄ tūo wan̄ Yesu maama-i Diilonelh̄aal̄ad̄un̄ni-na, wū Yesu yaa Diilon̄-Bien̄o-i. ²¹ Kū cu nūmba h̄mmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wū: «Baman̄ taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacol̄o daayo'i saa tūo huol ba yammu-i wei? Ku baa ji waa u suyaa u fer̄e jo dūo ji bel-ba ka h̄a Diiløjiḡantaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Ban̄ fie ba wan̄ mafamma-i, Sol k̄ūma saa kara; yinnin̄ cor dumaa, kun̄angu'i suuriin̄-yūo ku naara. Dūo bie tagaaya piḡaan̄ wū Diilon̄ un̄ saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba man̄ Damasi-i-na ba sie da nelma wan̄.

²³ Ku huon̄gu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wū ba ko-yo. ²⁴ Ban̄ puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* b̄aan̄gu-i baa isuon̄gu-i. Sol wū nu-ma wū ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuon̄gu nan̄gu-na, baman̄ waa u huon̄gu-na, baa dii-yo s̄ambaga nūo a hiire-yūo j̄ina nelle huon̄-yan̄ga-na.

Sol birii k̄a Yerusalemu-i-na

²⁶ Ban̄ hiiriye Sol j̄ina nelle huon̄gu-na, wū ta bir k̄a *Yerusalemu-i-na. Un̄ k̄aa ka hi, wū k̄a Diilon̄-d̄ŋ-baamba wulaa. Baa bir yan̄ aa ta ba k̄aal̄a-yūo. Baa sa h̄u-ma wū u h̄ȳaa Yesu maama-i ninson̄o. ²⁷ Barnabasiin̄ daa ba k̄aal̄a-yūo dumaan̄o-na, wū k̄a baa-yo Yesu *p̄pūarbiemba wulaa. Ban̄ k̄aa, Itien̄ un̄ caraaya-yūo dumaa Damasi h̄melle-na a piiye baa-yo, Barnabasi wū suur ma yaan̄ga-na hiere a wan̄-ma baa-ba, aa un̄ bi daa holle-i dumaa a wan̄ Yesu maama-i Damasi-i-na, wū bi wan̄ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A don̄ huon̄gu fan̄gu-na, Sol wū ce ba wūratien̄o: U taa u wūra baa-ba Yerusalemu huon̄ga-na u wan̄ Itien̄o maama-i. Uu naa f̄e u huon̄ga-i baa ma wamma-i.

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nūmba b̄oi taa ba ma kokobaa ba ciil̄aa ba nil̄ein̄a-i aa hiel dumien̄a. Ba taa ba ce mafamma-i ba biḡaar̄aamba baa gb̄aa tugol-ba. Dumien̄a yammu-na, ba taa ba j̄ina nūmba ta ba niya-yei.

29 Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba manɔ piiyen girekimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. 30 Diilonɔ-dũŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saanɔ-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

31 Huɔŋgu fangu-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba waa ba ferɛŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanɔgu taa ku naara ba Diilonɔ-hũmellen-kũŋgu-na. Ba taa ba siɛ Itienɔ wulaa aa *Diilonɔ-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

32 Piɛr fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u wanɔ Diilonɔ-nelma-i. Yiiŋgu nangu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilonɔ-dũŋ-baamba manɔ waa terienɔgu-na. 33 A ne da murgu nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Ene. U bienɔ niisiɛi waa belle fande-na u sa gbãa siire. 34 Piɛr wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-niɛ! Siire ŋ piŋ ŋ figiŋgu-i ŋ jina.» Ene wuɔ bi pãŋ yiiye siire. 35 Uŋ siire dumaanɔ-na Lidataamba da-yo, baa pãŋ hũu Itienɔ maama-i baa Sarɔtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa siire

36 Diilonɔ-dũŋ-wuonɔ nanɔ waa Yope-i-na, ba taa ba bi-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dɔrkasi. Ku yungu yaa wuɔ yɔrɔŋo. U waa ciɛŋo. Uu naa firnu u nanɔa-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sũntaamba-i. 37 Piɛrŋ waa yibienɔ manɔ nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hũmma-i aa biɛ-yo ka galla-yuɔ dũŋgu nangu-na. Dũŋgu fangu waa dɔrɔ. 38 Lida-i baa Yope-i ni saa gbãa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanɔ-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba naa numa Yope-i-na wuɔ Piɛr juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hãi u wulaa wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u jo donduo.

39 Pɔpuɔrbiembanɔ kãa ka hi, baa wanɔ ma yaanɔga-i baa Piɛr. Piɛr saa tiraa tɛna; wuɔ kã ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Banɔ juɔ ji hi, baa nyugũŋ baa Piɛr kulonɔ uŋ waa dũŋgu manɔ nuɔ-i. Bikulcaamba siire baa kaalungu-i jo ji ta ba pigãanɔ Piɛr kulonɔ uŋ waa baa-ba aa nyɛ jonɔgorbaa-ba manɔ hã-ba. 40 Piɛr wuɔ ce nuɔmba hel hiere dũŋgu-na aa wuɔ dũuna cãrã Diilonɔ-i. Uŋ juɔ cãrã tɛ, wuɔ bir u yaanɔga-i kulonɔ-na aa naa cira: «Tabita, siire!» Kulonɔ wuɔ puur u yufienɔ-i. Uŋ puurii u yufienɔ-i da-yo, wuɔ siire tɛna. 41 Piɛr wuɔ bel u nanɔa u siire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuɔ bi Diilonɔ-dũŋ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigãanɔ-ba baa-yo. 42 Nel daa maa siire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanɔ-na, Yopetaamba fãŋgũɔ baa hũu Itienɔ maama-i. 43 Piɛr wuɔ tɛna Yope-i-na da huɔŋgu. U nanɔ haraa naacolɔŋo manɔ nuɔ-i, ba bi-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kɔrnei hũyãa Yesu maama-i

1 *Oromɛ ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bi-ba *Itali-taan-sorosibaa. Ba yuntienɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Kɔrnei. 2 U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i fafamma baa u dumellen-baamba-i. U taa u kãalã Diilonɔ-i. U taa u kãyã sũntaamba-i aa bi tuɔ cãrã Diilonɔ-i bãanɔgu-i baa isuɔŋgu-i.

3 Bãtarunɔgu nanɔgu-na, wuɔ tɛna u dũŋgu-na a ji da *dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ nanɔ suurii-yuɔ ka cira: «Kɔrnei!» 4 Kɔrnei kũɔma pãŋ donɔ ta ma nyɛŋ. Wuɔ dũŋ dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ-na tuɔ ne aa yuu-yo wuɔ: «Kuu dii niɛ?»

Dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ cira: «Diilonɔ'i puɔraa-mi ŋ wulaa; niŋ cãrãŋ-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kãyã sũntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. 5 Ku'i ciɛ wuɔ mi ji wanɔ baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bi naacolɔŋo nanɔ jo; ba bi-yo Simɔ. U yerre nande yaa Piɛr. 6 Uŋ haraa umanɔ nuɔ-i, ba bi bi-yo Simɔ; jeruo. U ciŋgu dii dãmmanɔ-nuoraanɔgu nuŋ-nu.»

7 Dərpəpuərbielonon juo piiye ti aa ta, Kərnei wuo bi u maacembiemba hāi baa u sorosiyienjo nanjo. Sorosiyienjo fanjo taa u bi wuo Yuifu ba Diilon-hūmelle-i fafamma. 8 Ban juo, u biε piiye mamanj ciε hiere tūnu-bei, aa puərba Yope-i-na Pier wulaa.

9 Ku cuo kaala-i-na, Pier fuo saa bi suo wuo ba puəraa nuamba ta ba jo dii u wulaa. Bāanḡun juo hi yuhuḡnga-i, u nyugūn dūḡgu nanḡu dərɔ-i-na duo jaal Diilonjo-i. A ne da huḡḡu fanḡu-na, Kərnei pəpuərbiemba naa piε nelle-i ti.

10 Nyulmu ji bel Pier dii dərɔ-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hā-yo. Wuo u ne dərɔ-i-na, a da bige-i daaku-i? 11 Dərɔ puurii aa bīḡkūḡgu nanḡu ta ku hiire ku jo. Ku waa ḡaa kompanḡa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na hiere.

12 Bīmbaamba-i ba sinni-na hiere ba waa: Hīen-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūulāamba waa hiere. 13 Kan juo saanu baa Pier, wuo nu molo piiye wuo: «Pier, sire ḡ bel ḡ ko ḡ wuo!»

14 Pier wuo cira: «Mi siε wuo; niwuoni manj nyaa-ye, niwuoni manj saa fa hiere, miḡ siire mi saa wuo-ni dede.»

15 Molonj daa wuo cira: «Diilonj duo migāan kumanj, nuo baa ce-ku kuubabalaanḡu.» 16 Ku tirii ce i siεi aa kompanḡa bir nyugūn dərɔ-i-na.

17 Kərnei pəpuərbiembanj kāa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāan-ba Simo dumelle-i. A ne da huḡḡu fanḡu-na, Pier waa tuo jḡḡuḡ nel daama-i u sa da yaanḡa mei. Pəpuərbiembanj kāa ka hi fondumelle-i, 18 ba fara ta ba yuu wuo: «Ban bīḡ Simo manj Pier, u haraa bande yaa nuo-i wei?»

19 *Diilonj-Yalle ḡbē Pier wuo: «Sire, nuamba namba juo ji ta ba yuu ḡ maama, baa dii nuamba siεi. 20 Hiire ḡ kā na kā, muḡmei puəraa-ba ḡ wulaa, baa ce ḡ hḡmmu-i mu hāi.»

21 Pier wuo hiire jo ji cira: «Muḡmei Pier. Ku faa wei?»

22 Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntienjo nanjo'i puəraa-ye ḡ wulaa, ba bī-yo Kərnei. Naacolḡ daayo-i nelfεfiḡo aa u kāalā Diilonjo-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bī u yefafalle. Diilonjo puəraa dərɔpəpuərbielonon nanjo ji wanj baa-yo wuo u ce ḡ kā u wulaa kεε nelma dii ḡ da ḡ ka piiye baa-yo.» 23 Pier wuo ce ba suur nyḡḡ hūmma-i aa naa cḡ yiḡḡu fanḡu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuo sire baa-ba ba ta ba kā Sesare-i-na. Diilonj-dūḡ-baamba manj waa Yope-i-na, bananḡ baa sire kā baa-ba.

24 Pierbaa-ba wuoḡyaa yififiḡu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suo hi Sesare-i. Ba kāa ka da Kərnei tigiḡḡ u dūḡ-baamba-i baa u jēnakpekpelmba-i tuo cie-ba.

25 Pierḡ kāa ka tuo suur, Kərnei wuo sire jārā-yuo kā ka dūuna duo jaal-o. 26 Pier wuo cira: «Baa ce dumaa, Diilonj muo sī, sire!» Aa naa bel u sire. 27 Uḡ siire, baa ta ba piiye ba suur. Pier suurii ku yaa-i, a da nuamba tīenaana da bāmbāale.

28 Wuo jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuo a saanu baa *Yuifubaa miε Diilon-hūmelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba piε *nieraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumienḡa-na. ḡga ma miḡ yenj terienḡu manj nuo-i nyunḡo-i-na, Diilonjo pigāan-mi wuo mi baa ta mi ne molonjo wuo u balaanḡ. 29 Ku'i ciε na da nanj bīε-mi, mi saa ce mi hḡmmu-i mu hāi, mi sire ta jo. Dε-i-na mi taara mi suo, ku faa na bī-mi wei?»

30 Kərnei wuo cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa dε-i, bāanḡu naa bi donj ta ku tereḡ fiεfiε ku bi temma yaa dε-i. Mi suur mi dūḡḡu-na ta mi jaal Diilonjo-i. Mi juo'a mi ne da naacolḡo nanjo-i mi yaanḡa-na, u jonḡorbaa-ba carra ḡaa duḡlenjo.

31 Naacolḡo ḡbē-mi wuo: «Kərnei, niḡ cārāḡ kumanḡ Diilonjo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niḡ kāyāḡ sūntaamba-i u daa-ni. 32 Puər nuamba Yope-i-na, ba ka bī naacolḡo nanjo jo, ba bī-yo Simo. U yerre nande yaa Pier. Uḡ haraa naacolḡo manj nuo-i, ba bi bī-yo Simo; jeruo. U ciḡḡu dii dāmmanḡ-nuoraanḡu nuḡ-nu.»

³³ Minj nuə mafamma-i mi saa sere; mi pān puər miε ba ka bī-ni. Niŋ hūyāa-ma jo, ku faa. Itienj uŋ hāa-ni mamanj ŋ da ŋ ji wanj baa-ye, i tigiinj i-naa die nu ma yaa-i.»

Pierŋ āndaanġu-i

³⁴ Pier wuə biε āndaanġu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa miε Diilonjo sa ce cieluə. ³⁵ Da ŋ fiε ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kāŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviinġu, ŋ maama ta ma dɔlnu-yuə. ³⁶ U puəraa ba ka wanj *Neldɔdɔlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuə Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuə baa-yo, kεε u yaa nuəmba-i hiere ba Tienjo-i. ³⁷ Nsāanj waanġ Diilonj-nelma-i aa *batisenj nuəmba-i aa kumanj ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duəŋ *Galile yaa nuə-i. ³⁸ Diilonj uŋ hielaa Nasaretitaanġ Yesu-i dumaa aa hā-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonjo waa baa-yo, a ce duə cor terienġu terienġu, u kāyā nuəmba-i aa donya *jinabaa-ba-i nuəmba-na. ³⁹ Uŋ ciε mamanj *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nileiŋa nanja-na hiere i daa-ma nuə. Ba yanj aa bel-o gbu-yo *daan-nu ko-yo. ⁴⁰ Banj fiε ko-yo, u ciε yinni hāi yonj hīema-na, sieliŋ-yiinġu-i, Diilonjo sire-yuə aa ce u wuəra carra nuəmba-i. ⁴¹ Nuəmba hiero saa da-yo. Diilonj uŋ hielaa miε manj ku domma-na wuə siertaanġ miε, miεmei daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyonj baa i-naa. ⁴² U puəraa-ye wuə i wanj Neldɔdɔlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa wanj baa-ba wuə Diilonjo haa u yaa-i ġēŋġertienjo-i nuəmba-i hiere ba yunġu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire wanj u maama cor, wuə nuəni manj da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halanġ.»

Nieraamba daa Diilonj-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tī Pier nunġu-na, Diilonj wuə saanġ u *Yalle-i Kørneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba manj naa hilaa jo baa Pier, kuə ce-ba ġberε wuə *nieraamba bi daa *Diilonj-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraanġ banj daa Diilonj-Yalle-i, baa donj ta ba piiye nelfεemma-na aa ta ba hāl neini ba tuəlnu Diilonjo-i. Pier wuə cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonj-Yalle-i miε bi temma-i, hai ġbāa cie-ba wuə ba siε da *batisenġ.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisenġ-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kørneibaa baa cārā-yuə wuə u tīena ce yinni cellε baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cal Pier

¹ *Nieraambanġ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilonj-dūŋ-baamba manj waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juə bir kā *Yerusalemu-i-na, Diilonj-dūŋ-baamba manj waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba wanj baa-yo ³ wuə u ciε niε suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuə niiwuoni-i baa-ba? ⁴ Manj ciε dumaa hiere, Pier wuə suur ma yaanġa-na a wanj-ma baa-ba wuə: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārā Diilonjo-i, mi juə'a mi ne da bīŋkūŋġu nanġu hilaa dɔrɔ-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompanġa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kanj juə saanu baa-mi, ka yiera. ⁶ Mi ne ka huəŋġa-na da suu a da bīmbaamba-i ba sinni-na hiere: Hiēŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ⁷ Minj daa-ba dumaanġo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuə: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Miε: «Molonj nuə, mei siε wuo. Niiwuoni manj nyaa-ye baa nimanj saa fa hiere, minj siire mi saa dii ku diei mi nunġu-na dede.» ⁹ Molonj daa u tīe dii dɔrɔ-i-na aa cira: «Diilonj duə migāanġ kumanj, nuə baa ce-ku kuubabalaanġu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siεi aa kompanġa bir nyugūŋ baa bīmbaamba-i hiere dɔrɔ-i-na.

¹¹ «Kanj bi birii nyugūŋ, miε mi ne da nuəmba siεi juə ji ta ba suur minj haraa dumelle manj nuə-i, wuə ba hilaa Sesare. Ba puəraa-ba muəmei wulaa-i.

12 *Diilonɔ-Yalle gbɛ-mi wuɔ: «Baa ce η hɔmmu-i mu hāi, sire na kā.» Nanɔ daa nuɔmba niediei manɔ daaba-i, ba yaa saanɔ-mi i kā Kɔrnei terienɔgu-na. 13 Inɔ kaa, u bie piiye pigaaɔ-ye, wuɔ u tienaana u dɔnɔgu-na, a ji da *dɔrɔpɔpuɔrbilonɔ nanɔ caraaya-yuɔ a wanɔ baa-yo wuɔ u puɔr ba ka bi-mi Yope-i-na 14 mi ka wanɔ nelma namma baa-yo, kɛrɛ nelma famma ka kor-o baa u dumellen-baamba-i hiere. 15 Minɔ kaa ka hi donɔ ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilonɔ-Yalle suur ba hɔmmu-na ηaa dinɔ bi suurii miɛnɔ-na dumaa ku domma-na. 16 Itienɔ unɔ wanɔ nelma manɔ, wuɔ Nsāa *baatisenɔ-ye baa hɔmma, ηga yiinɔgu dii baa yiinɔgu Diilonɔ ka batisenɔ-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pānɔ tɛnu-miɛ. 17 Miɛ inɔ hɔyāa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonɔ hā-ye kumanɔ, u bi hāa bafamba-i kuuduɔnɔgu fanɔgu yaa-i. Muɔmi naa gbāa cie Diilonɔ-i wuɔ u baa hā-ba wei?»

18 Piernɔ juɔ piiye dumaanɔ-na, ba hɔmmu suɔ ciire. Baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibienɔ! U bi kāayā niɛraamba da ba nanna ba cilɔbabalanɔ-i aa duɔ kor-ba.»

Antiyɔsi Diilonɔ-dɔnɔ-baamba maama

19 Banɔ kuɔ Etieni-i aa pisallā* Diilonɔ-dɔnɔ-baamba manɔ, banamba kā ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyɔsi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yonɔ ta ba wanɔ Yesu maama-i baa-ba. 20 Sipiretaamba namba waa ba hɔlma-na baa Sirenitaamba namba. Banɔ kaa hi Antiyɔsi-i, baa bi piiye-mɛi baa *niɛraamba-i. 21 Itienɔ taa u kāyā-bei, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa hɔyāa Diilonɔ-nelma-i a cu Itienɔ huonɔ-nu. 22 Nel daama kā ka hi Diilonɔ-dɔnɔ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Banɔ nuɔ-ma, baa saanɔ Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyɔsi-i-na. 23 Barnabasiɔnɔ kaa ka hi da Diilonɔ unɔ cie baa-ba cemma manɔ, kuɔ gbuu fɔnuɔnɔ dɔlnu-yuɔ. Wuɔ dii sireiɔna bei, wuɔ ba baa hel Itienɔ huonɔ-nu. 24 Barnabasi waa nelviinɔ, *Diilonɔ-Yalle naa yu u huonɔga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi baa hɔyāa Itienɔ maama-i.

25 Ku huonɔgu-na, Barnabasi ji ta kā Tarse duɔ ka taara Sol-i. 26 Unɔ kaa da-yo, wuɔ ce ba bir kā Antiyɔsi-i-na ka tiena ce benfille baa Diilonɔ-dɔnɔ-baamba-i. Ba hāalāyā nuɔmba bɔi Diilonɔ-hɔmelle-i terienɔgu-na. Ba duonɔ Antiyɔsi yaa nuɔ-i ta ba bi Diilonɔ-dɔnɔ-baamba-i «Kertɛbaa-ba-i».

27 Huonɔgu fanɔgu-na, *Diilopɔpuɔrbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kā Antiyɔsi-i-na. 28 Ba taa ba bi unanɔ-i Agabusi. Diilonɔ-Yal die sire-yuɔ a ce u tuɔ piiye wuɔ nyulbabalammu ka suur nilɛiɔna-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Oromɛ ba *jāmatigi manɔ ba nanɔ biɔn-yonɔ Kulodi-i u bāanɔgu-na.)

29 Unɔ piiye dumaanɔ-na, Diilonɔ-dɔnɔ-baamba-i Antiyɔsi-i-na, baa saa-ma wuɔ umanɔ duɔ saanu kumanɔ, u jo baa-ku ba saanɔ-ku hā tobimba manɔ *Yude-i-na ba kāyā ba fɛrɛ. 30 Banɔ saanu baa kumanɔ hiere, baa jānu-kuɔ a puɔr Barnabasi baa Sol ba ka hā yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

1 Huonɔgu bi fanɔgu-na, jāmatigi manɔ waa *Yude-i-na, wuɔ bel Diilonɔ-dɔnɔ-baamba namba-i tuɔ ce-ba sɔlma. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi*. 2 U tɔyāa kufanɔgu-na ji ce ba ko Nsāa mɔlɔ-i Sake-i†. 3 Unɔ cie mafamma-i, wuɔ ne da ku dɔlaanu *Yuifubaa-ba-i, wuɔ tiraa ce ba bel Pier. Banɔ bilaa Pier yibienɔ manɔ nuɔ-i, *banɔ'a ba sa dii siini-i *buruo manɔ nuɔ-i, ba taa ba ce u ponsaanɔgu-i yinni

* 11:19 Niɛn 8.1.4. * 12:1 Ba gbɛ *Erɔdi manɔ ba nanɔ biɔn-yonɔ Agirpa-dɛlɔnɔ-i. † 12:2 Ba gbɛ Sebede bɛmba manɔ waa Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa-i. Yesu pɔpuɔrbiemba-na, ba kaanɔ ko Sake yaa Yesu maama-na.

fanni yaa nuə-i. ⁴ Wuə ce ba kā ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cincieliuo niediei ba ta ba niya-yuə ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuə *kərsinni timmaŋ-ponsaan da ku cor, u bī nuəmba-i ji ce u āndaanġu-i. ⁵ Pier wuə t̄iε ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilonġ-dūŋ-baamba gbuu faya ba fεε ta ba cārā Diilonġ-i ba hā-yo.

⁶ Andaanġu naa saaya ku ce ŋaa bisin ku temma, isuŋġu-na, sorosibaa-ba hāi jo ji yiera Pier yudəɾə-i-na u tuə duəfūŋ aa banamba waa dumelle yaanġa-na. Baa naa vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hāi. ⁷ Itienġo *dərpəpuərbilonġo naŋo hiire jo. Pierŋ waa dūŋġu maŋ nuə-i, kuə pāŋ ce da cerre. Wuə kā ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuə sire. Jəlgəbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dərpəpuərbilonġo cira: «Migāan ŋ vaa ŋ kpaŋkpaanġu-i aa ŋ vaa naatenni comienġa-i.» Pier wuə migāan vaa u kpaŋkpaanġu-i aa naa bi vaa u naatenni comienġa-i. Dərpəpuərbilonġ wuə cira: «Dii ŋ jonġoruo-i i ta.» ⁹ Pier wuə dii u jonġoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ŋaa dānsāanġu. ¹⁰ Ba kā ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāalinġ-muumu-i. Baŋ kaa hi dumebuə-i, wuə puur u fεε ba hel. Dumelle fande waa kəllunġ-diele. Baŋ hilaa a wuə maa celle, Pier wuə u ne naa dərpəpuərbilonġo-i, u taa. ¹¹ Uŋ taa huəŋġu-na, Pier wuə suə suə wuə dānsāanġu sī. Wuə cira: «Fiefiε-i-na, mi suyaa miε Itienġo yaa puəraa dərpəpuərbilonġo ji hūu-mi Erədi nyisēnni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jəġuəŋ-mi baa mamanġ, Diilonġo saa hūu-ma.»

¹² Pierŋ juə suə u fεεŋ maa-na dumaanġo-na, wuə ta kā Nsāa maŋ ba naŋ bīŋ-yonġ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bī nyuŋo-i Maari. Nuəmba bəi waa terienġu-na ta ba cārā Diilonġo-i. ¹³ Uŋ kāa ka hi tuə muo dumelle-i, maacembilonġo‡ naŋo waa, ba taa ba bī-yo Ɔrədi, wuə kā duə ka hīl-de. ¹⁴ Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huəŋġa pāŋ fē a ce dumelle hīlma maama karaanu-yuə. Wuə bir ġūunu baa gbarunġu ka tūnu-bei wuə Pier juə. ¹⁵ Nuəŋ baa cira: «Ŋ yunġu si dii wēi?» Maacembilonġ wuə cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sī, ku ka waa u jufoinġo.» ¹⁶ Pier wuə bi faya u fεε tuə muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hīl-de a da-yo; kuə ce-ba gberε. ¹⁷ Pier wuə ce u naŋġa-i ce ba budii aa naa suur ma yaanġa-na piiye tūnu-bei Itienġ uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juə piiye tī, wuə cira: «Kāan na ka tūnu Sake-i§ baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuə kā yanġa naŋġa.

¹⁸ Cuonġ juə kaal, sorosibaa-ba saa suə Pierŋ curaa kusuəŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuə ce ba wuəra taara-yuə ba saa da-yo. Wuə ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baŋ ciε dumaa u ji tuə kor, aa naa ko-ba. Uŋ ciε mafamma-i, wuə ta kā Sesare ka da yinni celle.

Erədiŋ kuu dumaa

²⁰ *Erədi waa berrunġ baa Tiirtaamba-i baa Sidətaamba-i. A ne da niiwuoni hel *Erədi jāmalā yaa nuə-i ni kā ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuə. Umanġ taa u ce maacemma-i Erədi ducəŋġu-na, ba taa ba bī-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duə ta ba yaan-na. ²¹ Baŋ diyaa yiinġu maŋ kunġ juə hi, Erədi wuə dii u nellentesinninġ-jonġoruo-i ka t̄iεna u fəŋġōsinninġ-teterre-na tuə gbu u piiye baa nuəmba-i. ²² Duə piiye, nuəŋ ba'a: «Diilonġo'i piiyenġ daayo-i, nelbilonġo sī.» ²³ Terduəŋġu fanġu-na, Itienġo *dərpəpuərbilonġo pāŋ naŋ Erədi-i baa jarma, wuə u ciε niε hūu Diilonġo yerre-i ce-de u diele? U naanġ-yo baa jianġ-jarma. Jamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diilonġ-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma kā. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ kāa baa conġoruonġu* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hūu-ku, baa

‡ 12:13 Maacembilonġ daayo waa ciεŋo. § 12:17 Ba gbε Yesu hāanġo yaa-i. * 12:25 Niεŋ 11.30.

gūunu kā Antiyɔsi-i-na. Ba kāmna-na, baa kā baa Nsāa maŋ ba naŋ bīŋ-yoŋ Marke-i†.

13

Diilonjo puɔraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilopɔpuɔrbiemba namba waa Antiyɔsi Diilonj-dūŋ-baamba-na, baa Diilonelpigāataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyɔ. Siminyɔ faŋo-i, ba taa ba bī-yo Uubilonjo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sirɛni-i-na, u waa. Manahai maŋ ciɛ niɛŋgu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiɛŋgu naŋgu-na, ba ji dii sūŋgu aa tigiɛŋ ba-naa ta ba cārā Itienjo-i. *Diilonj-Yalle gbɛ-ba wuo: «Mɛŋ hāa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaaŋ-baŋ ba fɛrɛŋ nuɔ ba ce-ma.» ³ Baŋ juɔ bāl sūŋgu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diilonjo-i hā-ba, aa hā-ba hūmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kāa Sipire

⁴ *Diilonj-Yallen ciɛ Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanjo-na, baa kā Selusi ka biɛ baatonjo-i ta ba kā Sipire. ⁵ Baŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba waŋ Diilonj-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhāalādūnni-na. Baŋ bīŋ Nsāa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuɔ kāyā-bei. ⁶ Baa karnu Salamine huɔŋga-i hiere ka hi Pafɔsi. Baŋ kāa Pafɔsi-i-na, ba da hironjo naŋo-i, ba bī-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienjo. U taa u wuɔra u taal nuɔmba-i wuo fuɔ Diilopɔpuɔrbilonjo. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellenj. Serju-Polusi yaa waa fāamaanjo-i nelle fande-na. U taa u cɛ ŋaa jumelienjo. Barnabasibaa-baŋ kāa, wuo ce ba bī-ba wuo ba ka waŋ Diilonj-nelma-i baa-yo, kɛrɛ ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kā ku'i nuɔ-i ka ta ba piye. ⁸ Hironj daayo-i Girekibaa-ba taa ba bī-yo Elimasi, ku yuŋgu yaa wuo hironjo. Wuo sire wuo hii, wuo Serju-Polusi baa hūu ba nelma-i, kɛrɛ ba taal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuo Pol, Diilonj-Yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuo diŋ hironjo-na tuɔ ne, ¹⁰ aa ji gbɛ-yo wuo: «Huhurmantienj nuɔni maŋ daani-i, ŋ balaan cor. Nuɔŋo-i Sitānitienj nuɔ. Ŋ sa taara ŋ da ānfafamma-i baa ŋ yufelle. Ŋ sa yaŋ Itienjo maacemma biɛnamma-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diilonjo ka gāŋ baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dūŋ-nu a da huɔŋgu cellɛ.» Terduɔŋgu faŋgu-na, hironj daa u yufienja pāŋ diŋ aa yaŋ-yo. Wuo da terienju-i hiere da kullu. Wuo tuɔ wuɔra u tafūrrā u taara molo duɔ bel u naŋ-na. ¹² Serju-Polusinj daa mafamma-i, Itienjo nelma pāŋ ce-yo gbɛrɛ; wuo pāŋ hūu-ma.

Polbaa-ba kāa Pisidi

¹³ Ku huɔŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafɔsi-i-na a biɛ baatonjo-i kā Pɛrge, dii Pānfili mara nuɔ. Baŋ kāa Pɛrge-i-na, Nsāa wuo ka bir kā *Yerusalemu aa yaŋ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kā Antiyɔsi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitiɛnaŋgunj juɔ hi, baa kā *Diilonelhāalādūŋgu-na ka suur tiɛna. ¹⁵ Baŋ juɔ kalaŋ *āŋjɛnamma sɛbɛ-i ti, baa *Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i, Diilonelhāalādūŋgu yuntaamba puɔr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuo da kuo nelma dii ba da ba piye dii sireinja nuɔmba-na, kɛrɛ ba gbāa sire piye.

¹⁶ Pol wuo sire yiera aa naa ce nuɔmba budii baa u naŋga. Baŋ budii, wuo cira: «*Isirahel-baanj namaa, baa *niɛraan namaa namanj suurii *Yuifu ba Diilonj-hūmelle-na, karaan na tūnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-baanj miɛ inj wuo Diilonjo maŋ hūmelle-i, Diilonjo faŋo yufelle hilaa miɛ bincuɔmba yaa nuɔ-i u hā-ba huɔŋgu boi baŋ ŋa naa waa juɔma-na huɔŋgu-na dii Esipi-i-na. Uŋ ciɛ mafamma-i, u kāyā-bei ba hel terienju faŋgu-na, ¹⁸ aa fiɛ-ba bienj komuɔŋa hāi temma *hiɛkuraanju-na. ¹⁹ Mafammanj curaa, u ko siyaabaa

† 12:25 Barnabasi hironjo-i Nsāa faŋo-i. Niɛŋ Kol. 4.10.

niehāi *Kanaa jāmālā-i-na aa hā Isirahel-baamba-i baa ba terienḡu-i*. ²⁰ Nel daama-i hiere ma ciε bien nuɔsiba hāi komuɔŋa hāi baa c̄nciel temman hɔlma-na. Ku huonḡu-na, u hā-ba yuntaamba. Yuntaanḡ daaba t̄iyāa baa-ba a ji hi *Samiel† bāanḡu.

²¹ «Kufanḡu huonḡu-na, i b̄incuɔmba ji cira ba taara jāmatigi. Diilonḡo hā-ba Sawul. Ba taa ba b̄i u to-i Kisi. *Bensaamiε d̄ūŋ-baamba'i waa. Sawul ciε bien komuɔŋa hāi jāmatigis̄inni-na. ²² Ku huonḡu-na, Diilonḡo halanḡ-yo aa haa *Davidi. Uŋ haa Davidi-i, u cira: «Miŋ taa mi taara umanḡ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese biεŋo-i. U'i ka tuɔ ce mi huonḡa-i.»

²³ «Diilonḡo ciε Davidi hāayēlḡo nanḡo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ḡaa uŋ ḡa nanḡ p̄aa ma nunḡu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsāa waanḡ Diilonḡ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbalaŋo-i aa jo u ji *batiŋ-ba.

²⁵ «Nsāa maacemman juɔ piε t̄imma, wuɔ tuɔ piiye wuɔ: «Umanḡ saaya u jo, uu dii huonḡ-nu. Baa na ta na ne wuɔ s̄i muɔm̄ei; muɔ s̄i. Naacolḡo faŋo-i m̄ei saa piεra u natāanḡu-i.»

²⁶ «Tobiŋ namaa, nelma manḡ kuraanḡ-yeŋ, Diilonḡo saanḡ-ma hā miεm̄ei baa-ma. U saanḡ-ma hā *Abiramu hāayēlmba-i aa bi saanḡ-ma hā namaa naman suurii Yuifu ba Diilonḡ-h̄umelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu s̄inni-i, ba bel-o ko-yo. Baŋ waŋ mamān yit̄ienanni-na hiere *Diilopɔpuɔrbiemba seβεbaa-ba-na, ba ciε ma yaa-i.

²⁸ «Baŋ bilaa-yo a fiε ka da u saa cāl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyεgāan Yesu k̄ūŋu-na, manḡ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanḡu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diilonḡo yanḡ-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Bamanḡ cuu u huonḡ-nu a hel *Galile-i-na a k̄ā Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni b̄oi-na. Nyunḡo ku bāanḡu-na, ba yaa dii ta ba waŋ u maama-i baa Isirahel-baamba-i. ³² Miε fεre-i, i juɔ diε ji waŋ *Neldɔdɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilonḡ uŋ p̄aa nunḡu manḡ baa i b̄incuɔmba-i, ³³ u ciε-ku hā ba huonḡ-baanḡ miεm̄ei: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na ḡaa manḡ nyεgāan dumaa Gbeliemanḡ-nalāanḡu manḡ hāalḡ-k̄ūŋu-na wuɔ:

«Mi biεŋo yaa nuɔŋo-i.

Muɔm̄ei huonḡ-ni nyunḡo-i-na.»‡

³⁴ Diilonḡo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, u saa yanḡ u h̄ɔr. Uu naa hi waŋ-ma wuɔ:

«Miŋ p̄aa nufafaanḡu manḡ baa Davidi-i, nuharunḡu si dii, mi ka ce-ku hā-na.»§

³⁵ Ku'i ciε na da ma waanḡ terienḡu nanḡu-na wuɔ:

«N̄ siε siε yanḡ ḡ nolḡo h̄ɔr h̄iεma-na.»*

³⁶ A ne da Davidi manḡ waanḡ mafamma-i, u siire ce Diilonḡo huonḡa-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriye-yuɔ baa u b̄incuɔmba-i aa u h̄ɔraa. ³⁷ Nḡa Diilonḡo siire Yesu yaa hiel-o h̄iεma-na, u saa da h̄ɔr. ³⁸ Tobiŋ namaa, terienḡu fanḡu-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i inḡ juɔ ji tiε waŋ āmbabalma hurmanḡ-maama-i baa-na. *Moisi ānḡinamma saa gbāa hur na āmbabalma-i. ³⁹ Nḡa bamanḡ h̄ūyāa fuɔ maama-i, ba āmbabalma hurii aa yanḡ-ba ba fεreŋ nuɔ. ⁴⁰ Terienḡu fanḡu-na, bilaanḡ na fεre, baa na yanḡ Diilopɔpuɔrbiembanḡ waanḡ mamān, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciεra wuɔ: «Diilonḡo ciεra:

«Bombolmantaanḡ namaa, niεŋ!

* **13:19** Niεŋ Anḡinamma tiyemmanḡ-seβε-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonḡo.

‡ **13:33** Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 2.7 § **13:34** Isayi (Ésaïe) 55.3 * **13:35** Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 16.10

Mi ka ce nelma namma na bāan̄gu-na.

Nelma famma-i molo duə waŋ-ma baa-na na siē hūu-ma.

Ma ka ce-na gberε aa na ka ku halaŋ.»†»

⁴² Baŋ juə hel Diilonelhāalādūŋgu-na, nuamba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuə yitienan̄gu maŋ juəŋ, ba tiraa ba tir nelduəŋ daama-i. ⁴³ Nuambaŋ juə bəro, Yuifubaa-ba-i baa niēraamba maŋ suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon̄-nu ta ba piiye baa-ba ba dii sirēiŋa bei wuə ba ne Diilon̄o ānafamma-i aa ba nyaar-yuə. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i.

⁴⁴ Yitienan̄gu juə hi, nuamba-i hiere nelle-na baa tigiŋ ba-naa da ba nu Itien̄o nelma-i. ⁴⁵ Yuifubaa-baŋ juə da nelpūŋ daaku temmaŋ hilaa, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemuŋgu. Pol duə waŋ mamaŋ, ba'a coima aa ta ba tuora-yuə. ⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle waŋ baa-ba wuə: «Diilon̄-nelma naa vii Yuifubaa namei igēna. Nga naŋ juə ta na ciina-mei wuə na sa taara na da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka waŋ-ma baa niēraamba. ⁴⁷ Itien̄o waan̄ ma yaa baa-ye wuə:

«Mi ciē-ni nilēiŋa-i hiere a fitnuə nuə

ŋ da ŋ gbāa hi terni-i hiere baa kon̄kor-nelma-i.»‡»

⁴⁸ Niēraambaŋ juə nu nel daama-i, kuə gbuu dōlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itien̄o nelma-i wuə ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma.

⁴⁹ Itien̄o nelma doŋ ta ma gbuo nilēiŋa faŋa-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa tāal caamba maŋ waa biŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon̄-hūmelle-na, baa nellen̄-bīncuamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terien̄gu-na, aa ta kā Ikoniyomu. ⁵² Baŋ fiē donya-bei, bamaŋ naa cu Yesu huon̄gu-na, baa cor baa ba hōfēlle-i. *Diilon̄-Yalle naa bi yu ba hōmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciē kumaŋ Ikoniyomu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ kāa Ikoniyomu-i-na, baa tiraa kā *Yuifu ba *Diilonelhāalādūŋgu-na ka ta ba waŋ Diilon̄-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ dumaa, Yuifubaa-ba saa gbāa da ba yagar-ma baa *niēraamba-i. Ba bōi baa hūyāa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa hūu-ma, baa yaŋ aa kā ka gbo niēraamba-i baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i. ³ Baŋ fiē gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tēna da huon̄gu Ikoniyomu-i-na. Baa naa haa ba nanga Itien̄o-na aa ta ba piiye. U taa u kāyā-bei ba ta ba ce nelma bōi baa gberε-weima bōi a pigāaŋ wuə baŋ waŋ u ānafamma maŋ, coima sī. ⁴ Kuŋ ciē dumaan̄o-na, nuamba saa gbāa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pəpuərbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niēraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa naŋ-ba baa tāmpēlēiŋa ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Baŋ nuə-ma, baa gbar kā Likawoni ka ta ba waŋ *Neldōdōlma-i. Ba waan̄-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa nilēiŋa maŋ kōtōnni-na hiere.

Mamaŋ ciē Lisire-i-na

⁸ Naacol̄o naŋo waa Lisire-i-na, u saa gbāa tuə sire u yiēra. Uŋ siire, u saa gbāa tētēŋ u gboluon̄gu-i dede. ⁹ Yiŋgu nangu-na, wuə tēna tuə nu Pol tuə piiye. Pol wuə ji dīŋ-yuə tuə ne, a ji da u suyaa wuə Diilon̄o gbāa sire-yuə u jarma-na. ¹⁰ Wuə piiye baa-yo da gbagaga wuə: «Sire ŋ yiēra ŋ gbeiniŋ!» Naacol̄ wuə tie sire pāŋ tuə wuə. ¹¹ Lisiretaambaŋ daa mafamma-i, baa ta ba

† 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 ‡ 13:47 Isayi (Ésaïe) 49.6

piiye likawonimma-na wuɔ: «I tɪnni cɪɛŋ nelbiliemba a hiire* jo ji tɪɛna baa-ye.» ¹² Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, baa ta ba bɪ Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuŋ-nu Pol yaa piiyeŋ, a ce dumaŋo-na baa ta ba bɪ ufaŋo-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigantien wuɔ kã ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuɔlnu-bei jo baa-ba u tɪnniŋ-dũŋgu-na duɔ ji ko-ba tɪnni-na hã Pol baa Barnabasi-i. U tɪnniŋ-dũŋgu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yuŋgu. Baŋ juɔ suɔ, ba hɔmmu pãŋ guɔla; baa taalnu ba jonŋorbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka ta ba waŋ baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandɛ-i-na? Caamba'i bi huɔŋ miɛŋo-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i die ji tũnu-nɛi, wuɔ na nanna ɔnsɔsɔŋ daama-i aa na cu Cicɛlmantieno huon-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hiɛma-i baa dãmman-nuoraŋgu-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fɛrɛŋ nuɔ ba sire wuɔ ba hũmienja. ¹⁷ Nan fɛ waa na fɛrɛŋ nuɔ, u saa yan u ɔnfafamma cemma-i: U dãa u hã-na dii, u ce na dɪmma ta ma ce fafamma, u hã na ta na wuo na ye aa tiraa tuɔ fɛ na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-baŋ fɛ piiye dumaŋo-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yan niŋ daaba komma-i da ba hã-ba.

¹⁹ Ku huonŋu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi maŋ Pisidi mara-i-na. Baŋ juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nan Pol baa tãmpɛlɛiŋa wuɔ ba ko-yo. Huonŋu nanŋu juɔ hi, ba da niɛ sɪ u kuu, baa bũul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilonŋ-dũŋ-baamba kã ka tigiin u caanŋu-na, wuɔ sire ba bir suur nellen-huonŋa-na.

Polbaa-ba birii ta ba kã Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kã Dɛrbu. ²¹ Baŋ kaa hi, baa waŋ *Neldɔdɔlma-i baa Dɛrbutaamba-i. Nuɔmba fɔŋgũɔ baa hũu-ma. Baŋ siire Dɛrbu-i-na, baa bir kã Lisire-i-na ka cor kã Ikoniyɔmu. Baŋ hilaa Ikoniyɔmu-i-na, baa kã Antiyɔsi maŋ Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terienŋu terienŋu, ba ta ba piiye ba dii sirɛiŋa Diilonŋ-dũŋ-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hãi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuɔ: «I saaya i mulɛŋ da dɛi aa suɔ die suur *Diilonŋ-nelle-na.» ²³ Diilonŋ-dũŋ-baamba maŋ waa hiere nilɛiŋa faŋa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sũŋgu, aa cãrã Itieno-i hã-ba, ba haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pãnfili mara nuɔ. ²⁵ Baŋ kã Pãnfili-i-na, baa waŋ Diilonŋ-nelma-i Pɛrge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka biɛ baatonŋo-i ta ba kã Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na. Ba wuɔsaanŋu duɔŋ kusuŋ-nu'i. Baŋ wuɔraaya ce mamaŋ daama-i hiere, ba cãrã Diilonŋo-i hã-ba kusuŋ-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilonŋ uŋ kãayã-bei ba ce mamaŋ hiere, baŋ kã ka hi, baa tigiin Diilonŋ-dũŋ-baamba-i hiere tũnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kãayã *niɛraamba-i dumaa ba hũu Yesu maama-i, baa tiraa waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ Baŋ ciɛ mafamma-i, baa tɪɛna ce huonŋu baa-ba cɛllɛ.

15

Niɛraamba saaya ba jã wɛi?

¹ Nuɔmba nan baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyɔsi-i-na ji ta ba piiye baa *niɛraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jã ŋaa *Moisi *ɔnjɪnamman waan-ma dumaa, na siɛ gbãa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hũu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

* **14:11** Bafamba wulaa tɪnni waa tãnuŋ-nu. † **14:12** Girekibaa-ba wulaa, tɪnni waa boi. Ba tɪnni yuntieno yaa baŋ taa ba bɪ-yo Yewusi-i, aa u pɔpuɔrbilonŋo-i Hermesi. ‡ **14:13** Nelle munsuurmu: Niɛŋ 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

Diilonɔ-dũŋ-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienɔgu fanɔgu taamba namba, wuɔ ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiin ba hũmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kãmma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samari. Nieraambaŋ hũyãa Itienɔ maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tũnu Diilonɔ-dũŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba waŋ-ma baa bamaŋ, ku gbuu fũnuŋ dɔlnu kutaamba-i.

⁴ Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diilonɔ-dũŋ-baamba jãrã-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ uŋ kãayã Polbaa-ba ce mamaŋ hiere, baa tũnu-bei baa-ma.

⁵ Baŋ juɔ piiye tĩ, *Farisiebbaa-ba maŋ hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ nieraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i, ba saaya ba jã aa ta ba wuɔ Moisi añjinamma hũmelle-i.

Nelma ka da yaanɔga

⁶ Baŋ piiye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku andaangu-na. ⁷ Andaanɔ daaku waa pãna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiɛra aa naa cira: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonɔ uŋ hielaami na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *nieraamba-i ba nu-ma aa hũu-ma. ⁸ Fuɔ maŋ suyaanɔ nuɔmba kusũnni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i ŋaa uŋ hãa miɛŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigãanɔ wuɔ u hũyãa-ma ba da ba piɛ-yo. ⁹ Diilonɔ kãŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hũyãa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba ambabalma-i aa yaŋ-ba welewele waanɔ daama temma-i. ¹⁰ Conɔgoruɔŋgu maŋ i bĩncuɔmba saa gbãa tũu-ku, miɛ fɛrɛ-i i saa gbãa tũu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hã nieraamba-i baa-ku? Baa na feŋ Diilonɔ-i. ¹¹ I hũyãa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbãŋgbãŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

¹² Piernɔ piiye dumaanɔ-na, terienɔgu ce da sensensɛŋ ŋaa molo si dii. Diilonɔ uŋ kãayã Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma maŋ hiere nieraamba hɔlma-na, ka hel baa gberɛ-weima-i, bafaŋ baa suur ma yaanɔga-na ta ba waŋ-ma. ¹³ Baŋ juɔ piiye tĩ, Sake* wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, niɛŋ, ¹⁴ dii ku domma-na, Diilonɔ uŋ curaa corma maŋ duɔ hiel nieraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simɔ† waanɔ ma yaanɔga-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kuŋ curaa corma maŋ, ku juɔ ji ce kuuduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyegãanɔ wuɔ:

¹⁶ Itienɔ ciɛra: *Yiinɔgu dii baa yiinɔgu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dũŋgu maŋ cii,
mi ka sire-kuɔ.*

*Mi ka migãanɔ-ku ma-ku
ku yiɛra ku gbeiniŋ.*

¹⁷ *Mafaŋ da ma ce, nuɔmba maŋ saa hi suɔ-mi yogo,
ba ka taara-miɛ suɔ-mi.*

*Miŋ bĩɛ bamaŋ nilɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,
ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.*

Muɔmɛi waanɔ-ma dumaa.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa miŋ waanɔ-ma ku bãanɔgu cuɔ.»*

¹⁹ Sake wuɔ suonu u andaangu-i wuɔ: «Ku'i ciɛ na da nieraamba maŋ cuu Itienɔ huonɔ-nu, mɛi sa taara i muliɛŋ-ba. ²⁰ Nɔga mamaŋ dii cemma, i nyegãŋ sɛbe a waŋ baa-ba wuɔ ba yaŋ cufiɛŋ-kũɔma wuoma-i, baa bĩmbaamba maŋ ba saa cãa ba nonni-i, ka hel baa tãmma-i hiere. Aa ba hiel ba nanɔga bĩŋwosĩnni-na. ²¹ Na saa da, a donɔ dii i bĩncuɔŋ-bãanɔ-nu, *Moisi *añjinamma

* **15:13** Ba gbɛ Yesu hãanɔ yaa-i. Niɛŋ 12.17 baa 21.18. † **15:14** Ba gbɛ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simɔ-i. ‡ **15:18** Amosi (Amos) 9.11-12

wanj nilɛɪŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitiɛnanɔŋu baa ma kalamma-i *Diilonelhāalādūnni-na.»

²² Sakenj juɔ piiye dumaanɔ-na, Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa Diilonɔ-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba ba hɔlma-na a puɔr-ba baa Polbaa-ba-i Antiyɔsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Banj hielaa-ba, baa nyegɛŋ sɛbɛ-i hā-ba. Sɛbɛ huɔya-maama yaa daa-ma: «I natobinj namaa namaŋ niɛraan namaanɔ-i Antiyɔsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pɔpuɔrbienj miɛŋo-i a naara *Yerusalɛmu Diilonɔ-dūŋ-baamba yaataamba-i, miɛmɛi nyegāan sɛbɛ daayo-i diɛ hā-na.

²⁴ I nuɔ wuɔ i nellenj-baamba namba kāa na terienɔŋu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puɔr-ba. ²⁵ Inj nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba diɛ puɔr-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliŋgu-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka wanj inj nyegāan mamaŋ sɛbɛ-i-na hā-na baa ba fɛɛŋ nurni. ²⁸ *Diilonɔ-Yalle-i baa miɛ fɛɛ-i i sa taara i haa conɔgoruonɔŋu nanj temma hā-na, ŋga mamaŋ siɛ gbāa ciɛl kɔtuonɔŋu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na nanɔga cuffiɛŋ-kūɔma wuoma-na, baa bɪmbaamba manj ba saa cāa ba nonni-i, baa tāmna-i. Aa na ne bɪŋwosɪnni-i aa na yan-ni. Da na ce-ma ŋaa inj waan-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilonɔ-yiŋgu.»

³⁰ Ba taa baa sɛbɛ-i ku yaa nuɔ-i, kā ka hi Antiyɔsi-i; ba tigiinj Diilonɔ-dūŋ-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. ³¹ Diilonɔ-dūŋ-baamba hūu-yo kalaŋ-yo. Banj kalaan-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnu-bɛi hiere ŋaa bige-i! Ba kūɔma pāŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba, baa piiye nelma bɔi baa Diilonɔ-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bɛi ba migāan bel Yesu maama-i nammu hāi.

³³ Ba daa huonɔŋu cellɛ baa-ba aa suɔ da ba bir kūŋ. Banj'a ba ta yiŋgu-na, Diilonɔ-dūŋ-baamba gbuu jaal-ba da dɛi aa hā-ba hūmelle-i. ³⁴ [Banj hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tɛna Antiyɔsi ta ba wanj Itienɔ maama-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

³⁶ Huonɔŋu nanɔŋu juɔ hi, Pol wuɔ gbɛ Barnabasi-i wuɔ: «Inj curaa wanj Itienɔ maama-i nilɛiŋa manj nuɔ-i hiere, yanj i bir i kā-yɛi i ka ne bamanj hūyāa-ma banj yɛŋ mamaŋ nuɔ-i.» ³⁷ Barnabasi wuɔ tuɔ taara ba kā baa Nsāa manj ba nanj bɪŋ-yonj Marke-i. ³⁸ Pol saa hūu-ma, wuɔ uu naa kā baa-ba aa ka bir aa yanj-ba dii Pānfili. ³⁹ Kuɔ sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba bɔɔ. Barnabasi wuɔ biɛ Marke-i ba kā ka biɛ baatonɔ ta ba kā Sipire. ⁴⁰ Diilonɔ-dūŋ-baamba cārā Diilonɔ-i hā Pol aa u biɛ Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuɔraaya bɪŋ Siiri nilɛiŋa-na hiere baa Silisi waanɔ-i ta ba dii sireiŋa Diilonɔ-dūŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huon-nu

¹ Pol baa Silasi-i banj taa dumaanɔ-na, ba kā ka hel Dɛrɔbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuonɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyiɛŋo aa hūu Yesu maama-i aa u to-i Girɛkiyiɛŋo. ² Tobimba manj waa Lisire-i-na baa Ikoniyoŋmu-i-na, ba taa ba bɪ Timote yefafalle. ³ Pol wuɔ tuɔ taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba manj waa terienɔŋu-na, baa suyaa wuɔ Timote to-i Girɛkiyiɛŋo. Pol wuɔ naa u *jā-yo aa ba suɔ ta. ⁴ Yesu

*pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-dün-baamba yaataamban yieraaya nelma* man nuə-i, Polbaa da ba cor terienğu terienğu, ba wan ma yaa-i baa Diilon-dün-baamba-i; aa cira ba wuə ma hümelle-i ɲaa ban waan-ma dumaa. ⁵ Yinnin taa ni cor dumaa, Diilon-dün-baamba taa ba nan kaasinni Diilon-hümelle-na dumai, aa bi ta ba ciinu ba kã.

Pol dānsaan Torasi-i-na

⁶ Ku huonğu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka wan Diilon-nelma-i *Asi nilaiɲa-na. *Diilon-Yalle saa hūu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuonɔ-i. ⁷ Ban kaa piɛ Misi-i, baa ta ba taara ba kã Bitini. Yesu Yalle saa hūu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kã ka hi Torasi. ⁹ Isuonğu nanğu-na, Pol wuə dānsā da Maseduɔniyenɔ nanɔ juə ji yiera tuə cārā-yuə wuə u kã ka kãyā-bei dii Maseduɔni-i-na. ¹⁰ Yiɛ† pān suə yiɛ Diilonɔ taara i ka wan *Neldɔdɔlma-i baa Maseduɔnitaamba-i. I saa tiraa tɛna, yiɛ pān sire tiɛ tigiin i hümelle-i.

¹¹ In juə'a i ta yiinğu man nuə-i Torasi-i-na, yiɛ biɛ baatonɔ-i pān kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yiinğu man nuə-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ cor kã Neyapolisi. ¹² In siire terienğu-na, yiɛ kã Filipu ka tɛna da yinni terienğu fanğu-na. Filipu yaa waa nebuə-i Maseduɔni-i-na. *Oromɛbaa-ba'i waa tɛna terienğu-na.

Lidi hūyāa Itienɔ maama-i

¹³ In kãa Filipu-i-na, *yitɛnanğun juə hi, yiɛ hel nellen-huonğa-na a kã kaanğu nanğu nunğu-na. Ii naa suə wuə Diilojaalterienğu ka waa terienğu-na. In kãa, yiɛ da caamba namba; yiɛ tɛna piye baa-ba. ¹⁴ Unanɔ waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbɔmbɔn ba kompammu aa u taa u kuye Diilon-künğu-i. In kãa ka tiɛ piye dumaanɔ-na, wuə kar u tünğu-i tuə nu in wan maman. Poln waan maman hiere, Itien wuə kãyā-yuə ma suur u tünni-na dei. ¹⁵ Man suurii u tünni-na dei dumaanɔ-na, wuə ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbɛ-ye wuə: «Da kuə na hūyāa-ma wuə mi hūyāa Itienɔ maama-i kelkel, juə na ji har mei terien-nu.» Aa naa gbān baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiinğu nanğu-na, i taa i kã Diilojaalterienğu-na a suu baa maacembilonɔ‡ nanɔ. Maacembilon daayo-i, *jina waa u yunğu-na a ce u tuə suə maman juə u wan-ma. U taa u da gbeiɲa bɔi kufanğu-na u hã baman biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilon daa wuə cu i huon-nu tuə piye da gbagaga wuə: «Balān daaba cāa Dərwuonɔ. Ba pigāan-na konkor-hümelle yaa-i.» ¹⁸ U ciɛ kufanğu-i da yinni bɔi i huonğu-na. Pol huonğa ji guəla baa-yo. Wuə wan baa u jina-i wuə: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ɲ hel ciɛnɔ-na!» Terduonğu fanğu-na, jina wuə pān yan ciɛnɔ-i.

¹⁹ U taamban juə da u sa tiraa u da binkünğu u hã-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kã baa-ba āndacetaamba wulaa dii gēngɛrterienğu-na§ ²⁰ ka hã *Oromɛ ba fāamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juə ji ta ba guəl nelle-i ba hã-ye. ²¹ Ba juə baa hūmefelende. A ne da hümelle fande nyaa Oromɛbaa miɛnɔ-i: I siɛ gbāa siɛ-de, i siɛ bi gbāa wuə-de.»

²² Ban piye dumaanɔ-na, nuamba man waa hiere, baa sire wuə ba siɛ yan Polbaa-ba-i. Fāamaambaa-ba ce ba col ba jonɔgorbaa-ba-i aa hã-ba hümelle-i

* **16:4** Nelma famma yaa piye cor 15.29. † **16:10** Like naa bi tuə wuəra baa Pol hōnni nanni.

‡ **16:16** Maacembilon daayo waa ciɛnɔ. § **16:19** Bafamban ɣɛr āndenni-i kusuon-nu ba bi nyon sanğa-i kusuon-nu'i. Terienğu fanğu dii yuəyuə hōnni-na hiere.

wuɔ ba muo-ba. ²³ Baa fūnuŋ muo-ba da dei aa kã ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niɛyaŋ kasobiemba-i wuɔ u tuɔ ne-ba dei. ²⁴ Naacolŋ uŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i dubilonŋo maŋ dii tuogbuole-na ka sɔgɔlnu ba gbeini-i daaŋgu naŋ-nu.

²⁵ Isuɔhollen juɔ hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cãrã Diilonŋo-i aa ta ba hãl neini ba tuɔlnu-yuɔ. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juɔ'a ba suɔ, da hĩema sagalaaya hɔduɔŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pãŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfūŋ; wuɔ cẽ. Wuɔ u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuɔ fa u taacɛɛŋo-i hiel-o duɔ ko u fɛɛ wuɔ sɪ kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuɔ kaasɪŋ wuɔ: «Baa ce ŋ fɛɛ gbomma, molo saa kã terienŋu!»

²⁹ Naacolŋo kũɔma nyɛŋ dumaa ma fɛɛŋ nuɔ. Wuɔ ce ba hã-yo dãamu; u gbar kã ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na ³⁰ aa cira ba hel gɔŋgũɔŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jẽnaaŋ namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbãa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hũu Itienŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbãa kor-ni baa ŋ dumellen-baamba-i hiere.» ³² Aa naa donŋ ta ba waŋ Itienŋo maama-i baa-yo baa u dumellen-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu faŋgu-na, wuɔ kã baa-ba ka saar ba pãnni-i aa naa pãŋ ce ba *batisen-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juɔ batisen-ba tɪ, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niwuoni. Uŋ hũyãa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hɔmmu gbuu pãŋ fẽ da yogogo.

³⁵ Cuonŋ juɔ kaal, fãamaambaa-ba puɔr sorosibaa-ba ka waŋ baa kaso-biemba niyatienŋo-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuɔ kã ka cira: «Pol, fãamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nei. Hilaanŋ na kã na munŋkãmmu.» ³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbẽ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku cie nie ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ sie suɔ wuɔ Oromɛbaa miɛ*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiɛfiɛ-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiɛ! Ma sie gbãa wuɔ dumaanŋo-na! Kãanŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ ba jo ba fɛɛ ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fãamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kãa ka hi-ba baa nelma-i, ba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cãrã-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cãrã-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kã Lidi terienŋ-nu; kã ka da Diilonŋ-dūŋ-baamba-i. Baa piiye dii sireiŋa bei aa naa cãrã hũmelle-i ta.

17

Mamanŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kã ka hel Apoloni a suɔ ta ba kã Tesalonike-i-na. *Diilonelhãalãdūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhãalãdūŋgu aa cor-ku. Wuɔ kã ka suur a tuɔ firnu Diilonŋ-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitienanni siei. ³ U tagaaya pigãanŋ-ba wuɔ *Konŋkortienŋo naa saaya u mulienŋ aa ku. Aa duɔ ku, Diilonŋo sire-yuɔ. Aa Konŋkortienŋo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa-ba namba hũu-ma cu ba huonŋ-nu fuo baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilonŋ-kūŋgu-i ba bɔi bi cuu ba huonŋ-nu, baa caamba bɔi. Caamba famba waa nelbɔmbɔmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu aa wuɔra taara naŋgalbaa

* **16:37** *Yuifubaa bɔi saa naa gbãa da *Oromɛ ba sɪnni-i, ŋga Pol naa da-ni (nieŋ Pɔpuɔr. 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromɛyiɛŋ nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daaŋgu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyaŋgbãaŋgu.

a tigiin nuɔmba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kũɔl ba-naa kã Yasɔ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hã fãamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuɔŋ-nu'i. ⁶ Ba kãa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasɔ yaa-i baa Diilonɔ-dũŋ-baamba namba kã baa-ba fõŋgõtaamba wulaa ka ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Balaŋ daaba wuɔraaya du nilɛiŋa-i hiere, ba hii bande yaa fiɛfiɛ-i-na. ⁷ Yasɔ yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jãmatigi nuŋgu-i aa ta ba piiye wuɔ jãmatigi naŋo dii, kɛɛ ba bĩ-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuɔmba-i baa fõŋgõtaamba-i hiere. ⁹ Yasɔbaa-ba juɔ pã gbeibuɔ hã-ba aa ba suɔ nanna-bei.

Polbaa-ba kãa Bere

¹⁰ Ku isuɔŋgu-na, Diilonɔ-dũŋ-baamba ce Polbaa-ba ta kã Bere. Baŋ hii, baa kã *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilonɔ-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ joŋ ba kalaŋ-ma ba ne da kuɔ Polŋ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaaŋga yaa-i. ¹² Nuɔmba bɔi baa hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girekibaa-ba maŋ bi waa, ba fõŋgũɔ baa hũyãa-ma. Caamba waa-bei. Caamba famba waa nelbõmbõmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juɔ nu wuɔ Pol kãa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuɔ ba ka du terienɔgu-i aa gbo nuɔmba-i yuɔ. ¹⁴ Diilonɔ-dũŋ-baambaŋ daa-ma dumaanɔ-na, baa kã baa Pol dãmmanɔ-nuoraanɔgu-na ka biɛ baatonɔ ta, aa yaŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saanɔ Pol ka hi Ateni aa bir. Baŋ'a ba bir, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polŋ waŋ mamaŋ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polŋ tienaana Ateni-i-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuɔŋ-nu, u da cufɛllu, a cor kusuɔŋ-nu, u da tinni; kuɔ gbuu fũnuŋ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na, u waŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba maŋ taa ba kuye Diilonɔ-kũŋgu-i. Aa yiinɔgu yiinɔgu, duɔ kã nellen-huonɔga-na ka da bamaŋ, u bi piiye baa-ba.

¹⁸ Bamaŋ naa cie Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i kã yaan-na, yiinɔgu naŋgu-na, banamba jo ji ta ba piiye baa Pol. Banamba ta ba yuu banna wuɔ: «Åndapirrentien daa u waŋ wuɔ niɛ?» Bamaŋ naa nuɔ Polŋ piiyen Yesu maama-i baa kuomba siremmaŋ-kũŋgu-i, baa cira: «Ku biyaa ŋaa u piiye Diilohũmefelenden-maama.»

¹⁹ Baŋ piiye dumaanɔ-na, baa bel Pol kã baa-yo gẽŋgertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juɔ ji ta ŋ piiye hũmefelende maŋ maama-i, i taara i suɔnu kunaŋgu die. ²⁰ Niŋ waŋ mamaŋ, ma cie nerma miɛŋo-na, i taara i suɔ ma yaanɔga-i.» ²¹ A ne da nelfɛlemma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i! ²² Pol wuɔ sire yiɛra gẽŋgertaamba yaanɔga-na aa naa cira: «Atenitaan namaa, ma miŋ daa-na damma maŋ, ku biyaa ŋaa cufɛllu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuɔramma-na, mi daa na cufɛllu-i hiere nellen-huonɔga-na. Aa mi daa ba nyegãan dunandu-na wuɔ: «Cufɛnerienɔ.» Naŋ buol cufɛnerienɔ maŋ aa na sa suɔ-yo, muɔmi juɔ da mi ji pigãan-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilonɔ-i. U yaa hielaa bĩmbĩnni-i hiere. U yaa dɔrɔ-i baa hĩɛma-i ni Tienɔ-i. Molo sie gbãa ma dũŋgu a hã u suur. ²⁵ U yaa hãan-yenɔ fafalmu-i i tie fiisa. Bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu, u yaa hãan nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanɔ-na, u sa taara molon napɔrren-bĩŋkũŋgu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduonɔ diei nuɔ ba tiena gbuo hĩɛma-i hiere. U huɔnu

* **17:19** Ba taa ba bĩ gẽŋgertaan daaba belienɔgu-i Aropasi.

huɔŋgu-i hã-ba belle-na aa dii yumma ba nilɛiŋa-na. ²⁷ U taara nelbilibiamba taara-yuɔ, ku'i ciɛ u ce-ma dumaanjo-na. Da ku fiɛ balanɛ niɛ niɛ, ŋ gbãa tafurrã da-yo. Coima saa fa, Diilonjo saa maa baa-ye. ²⁸ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i inɛ yɛŋ hiɛma-na tiɛ gbã i ce i wɛimambaa-ba-i. Na fãnaamba namba waan ma yaa-i wuɔ: «Diilonjo bisãlmba namba'i miɛŋo-i.» ²⁹ Inɛ yɛŋ Diilonjo bisãlɛ miɛ, bige-i ciɛ da na ce na kul sɛnɛ jina wuɔ Diilonjo yaa dumaanjo-na? Bige-i ciɛ da na ce na kul wargbɛ? Bige-i ciɛ da na ce na sisinɛ tãmpɛlle jina? Diilonjo-i nelɛ siɛ gbãa suɔ-yo kul-o. ³⁰ Mamanɛ ciɛ cor ku huɔŋgu-na, Diilonjo sa ne-ma, wuɔ nuɔmba saa ta ba suɔ kuyunɛ. Fiɛfiɛ-i-na, u taara nelɛŋo nelɛŋo, duɔ fiɛ waa hie, u nanna u cilɔbabalanjo-i. ³¹ Bige-i ciɛ wuɔ ma ce dumaanjo-na? U diyaa yiinɛ duɔ ce nuɔmba-i hiere ba ãndaanɛ-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigãanɛ wuɔ u yaa hielaa-yo.»

³² Polɛ juɔ cira Diilonjo siire moloŋo hiel-o kuomba hɔlma-na, bananɛ baa bir yanɛ aa ta ba nyɛ-yo, bananɛ baa cira: «Cie yiinɛ nanɛ ŋ ji wanɛ mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuɔ ta aa naa yanɛ-ba.

³⁴ Kunɛ fiɛ ce dumaanjo-na, banamba yagar hũu Yesu maama-i a cu u huɔŋnu. Ba hɔlma-na, gɛŋgertienjo nanɛ waa, ba taa ba bi-yo Deni, aa ciɛŋo nanɛ bi waa, ba taa ba bi-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kãa Korɛnti

¹ Ku huɔŋgu-na, Pol wuɔ ji ta Atɛni-i-na kã Korɛnti. ² Belle fande-na, *jãmatigi manɛ waa *Ɔɔɔmu-i-na, wuɔ ciɛra *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔɔɔmu-i-na. Ba taa ba bi-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienjo nanɛ waa, ba taa ba bi-yo Akilasi, u taa u hel Põ. Ba taa ba bi u ciɛŋo-i Pirsili. Bafamba waa tiɛna *Itali. Banɛ juɔ cira ba sire, baa sire kã Korɛnti-i-na. Banɛ kãa, ku saa da huɔŋgu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel jɛru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadũnni. Polɛ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitiɛnanɛ-i, u kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ gbãŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i ba da ba hũu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i banɛ juɔ hel Maseduɔni-i-na jo, Pol wuɔ yanɛ u maacemma-i aa fulnu Diilonjo-nelma wamma yaa yonɛ. U taa u piiye u pigãanɛ Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Konkorktienjo-i. ⁶ Baa bir yanɛ aa bigãanɛ-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u jonɛgorbaa-ba-i* aa gbɛ-ba wuɔ: «Mamanɛ da ma ji da-na, namaa yunɛ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kã niɛraanɛ wulaa.»

⁷ Unɛ taa terienɛŋu-na, wuɔ kã niɛryienjo nanɛ ciinɛŋu-na, ba taa ba bi-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilonjo-kũŋgu-i. U ciinɛŋu naa kuo Diilonelhãalãdũŋgu-na. ⁸ Umanɛ waa Diilonelhãalãdũŋgu yunɛŋu-na, ba taa ba bi-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hũu Itienjo maama-i baa u dumellenɛ-baamba-i hiere. Korɛntitaamba bɔi taa ba hũu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batisenɛ-ba.

⁹ Isuanɛŋu nanɛŋu-na, Itienjo ji piiye baa Pol dãnsãanɛ-nu wuɔ: «Baa kãalã, cor ŋ ta ŋ piiye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo siɛ gbãa ce-ni binɛkũŋgu. Mi baamba dii bɔi nel daade-na, ta ŋ piiye.» ¹¹ Pol wuɔ tiɛna Korɛnti-i-na tuɔ wanɛ Diilonjo-nelma-i. U tiɛnaana ce belle diei baa boluonɛŋu.

¹² Yiinɛŋu nanɛŋu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kã baa-yo fãamaanɛ ba terienɛ-nu. Umanɛ waa ku huɔŋgu-na Akayi† yunɛŋu-na, ba taa ba bi-yo Galinyɔ. ¹³ Banɛ kãa baa-yo, baa gbɛ-yo wuɔ: «Naacolɛ daa u juɔ baa u denɛ Diilojaale, a ne da di sa kã hũmeduɔle baa *ãnjinamma-i.» ¹⁴ Pol wuɔ u

* **18:6** Pol ciɛ kufanɛŋu-i a pigãanɛ wuɔ u siɛ tiraa dii u nunɛŋu-i ba wɛima-na. † **18:12** Korɛnti dii Akayi huɔŋgu-na.

puur u nuŋgu-i duɔ piiye, Galinyɔ wuɔ siɛŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuɔ uu naa ce kuubabalaanɔ naŋ temma-i, mii naa ce āndaanɔ-i ku cemma-i.

¹⁵ Nga naŋ ceŋ na-naa na Diilonɔ-hūmellen-kūŋ-nu, baa yireiŋ-kūŋ-nu, baa na ānjinamanɔ-kūŋ-nu, namei saaya na fiɛlnu-kuɔ na-naa nuɔ; meɪ nuŋgu sɪ.»

¹⁶ Aa naa hiel-ba gēŋgerdūŋgu-na.

¹⁷ Baŋ hilaa, ba hieroŋo-i baa bel Diilonelhāalādūŋgu yuntienɔ-i ta ba muo-yo gēŋgerdūŋgu yaanɔ-na. Ba taa ba bɪ naacolɔ-i Sɔsiteni. Galinyɔ wuɔ gbuu fiinaan ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duɔ kã Antiyɔsi-i-na

¹⁸ Ijien daaniŋ cie cor, Pol wuɔ tiraa tɛna da huɔŋgu Korēnti-i-na. Ku huɔŋgu-na, wuɔ ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duɔ kã Siiri mara nuɔ; fuɔ baa Akilasi-i baa u cieŋo-i Pirsili-i hiere. Wuɔ pāa nuŋgu baa Diilonɔ-i, a ce dumaanɔ-na baŋ kaa hi Sāŋkire-i, wuɔ ce ba cir u yuŋgu-i aa ba suɔ da ba suur baatonɔ-na.

¹⁹ Baŋ kaa hi Efesi-i, baa bɔrɔ. Pol wuɔ kã *Diilonelhāalādūŋgu-na ka tuo piiye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uŋ juɔ'a u ta, baa cārā-yuɔ wuɔ u yan aa tɛna ce yinni celle baa-ba. ²¹ Wuɔ cira: «Yaan mi ta. Diilonɔ duɔ siɛ, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biɛ baatonɔ-i ka hiire Sesare.

²² Uŋ hiiriiye Sesare-i-na, wuɔ kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilon-dūŋ-baamba-i aa suɔ tuo kã Antiyɔsi-i-na.

²³ Polŋ kãa Antiyɔsi-i-na, wuɔ tɛna da huɔŋgu celle aa naa tiraa sire biɛ Galasi niliŋa-i a yuŋ-nu baa Firgi waanɔ-i tuo wuɔra u dii sireiŋa bamanɔ cuu Yesu huon-nu hiere.

Apolɔsi maama

²⁴ Polŋ taa u wuɔra u dii sireiŋa-i Diilon-dūŋ-baamba-na huɔŋgu man nuɔ-i, *Yuifuyienɔ naŋ wuɔ jo Efesi-i-na, ba taa ba bɪ-yo Apolɔsi. U taa u hel Alesāndiri. Naacolɔ daa u taa u suɔ u piiye aa tiraa tuo suɔ Diilon-nelma-i ŋaa bige-i! ²⁵ U taa u suɔ Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u wan-ma, ma sa ciel; ŋ siɛ suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsāa *batemu yaa yon.

²⁶ Yiŋgu nanɔŋgu-na, wuɔ gbuu fɛ u huɔŋga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādūŋgu-na. Akilasi waa baa u cieŋo-i. Baŋ juɔ hel, baa bɪ-yo ka migāan kaala Diilon-hūmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi kāmman-maama waa-yuɔ, Diilon-dūŋ-baamba dii sireiŋa yuɔ aa naa nyegēŋ sebe hã Akayi Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ duɔ kã, ba bel-o deɪ.

Uŋ kãa, Diilon uŋ cie baa bamanɔ ba hūu Yesu maama-i, ku kāayā-beɪ bɔi. ²⁸ U waa duɔ ce u biɛ Diilon-nelma-i a tagaaya pigāan Yuifubaa-ba-i nuɔmba-na, wuɔ ba suurii hɛŋ-nu, keɛ Diilon uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienɔ man, u yaa juɔ Yesu-i.

19

Pol birii kã Efesi-i-na

¹ Apolɔsiŋ waa Korēnti-i-na huɔŋgu man nuɔ-i, Pol wuɔ karnu tānni-i kã ka hi Efesi-i. Uŋ kãa, wuɔ da Diilon-dūŋ-baamba namba-i, ² wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naŋ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilon-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bɪ bige-i Diilon-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsāa batemu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Bamanɔ naana ba cilɔbabalaŋo-i Nsāa taa u hã ba yaa-i u batemu-i aa tuo piiye baa nuɔmba-i wuɔ uman ka jo fuɔ huɔŋgu-na, ba haa ba nanɔŋa yuɔ. U taa u gbɛ Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaanɔ-na, baa ce ba *batiŋ-ba Itienɔ-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatiŋ-ba, wuɔ haa u nammu-i bei aa cārā Diilonɔ saan u *Yalle-i hā-ba. Baŋ juɔ da Diilonɔ-Yalle-i, baa don ta ba piiye nelfeemma-na. Diilonɔ un diyaa maman ba nunni-na, baa ta ba wan-ma baa nuamba-i. ⁷ Baman naa cieŋ mafamma-i, ba gbāa yu nuamba cinciŋluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuɔ naa *Diilonelhāalādūngu-na. Duɔ kā, u biε *Diilon-bāanɔ maama-i a piiye ma yaanɔ-i baa nuamba-i ba da ba hūu-ma. U nunɔ sa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U cie mafamma-i caamba siεi. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyε Itienɔ hūmelle-i nuamba-na. Polŋ juɔ da ba ce dumaanɔ-na, wuɔ kā baa baman hūyāa-ma Tiranusi nakoleŋ-cīngu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba kusuŋ-nu'i yinni man jon. ¹⁰ U cie mafamma-i biena hāi. A ce dumaanɔ-na, *Yuifubaa-ba man waa hiere *Asi-i-na baa *nieraamba-i, baa nu Itienɔ maama-i.

¹¹ Diilonɔ naa hā Pol himma nan temma u tuɔ ce gberε-weima-i. ¹² A ce nyarkpātāanɔ man da ku yiεya Pol kūma-i aa ba haa-ku jeinɔ man nuɔ-i, u sire. Jaamba bɔi siire dumaanɔ-na, aa *jinabaa-ba bi hilaa nuamba bɔi-na dumaanɔ-na.

Sikeva bepuamba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuɔra ba donya *jinabaa-ba-i ba hiel-ba nuamba-na. Yiingu nanɔ-na, baa ji sire wuɔ bafamba cīŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polŋ piiyeŋ Yesu man maama-i, fuɔ yerre-na curaan na hel naacolŋ daayo-na!» ¹⁴ Diilojigāntaamba yuntienɔ man ba nan bīŋ-yon Sikeva-i, fuɔ bepuamba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuamba niehāi.

¹⁵ Baŋ piiye dumaanɔ-na, jina bir gbε-ba wuɔ: «Mi suɔ Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuɔ, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Un waa naacolŋ man nuɔ-i wuɔ pāŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmporni naacolŋ cīngu-na, baa tāmma-i nyelēlē ba kūma-na. ¹⁷ Korma pāŋ ta ma da Yuifubaa-ba man waa Efesi-i-na hiere baa *nieraamba-i, a ce ba sa siε bī Yesu yerre-i ānsɔsamma-na.

¹⁸ Baman naa hūyāa Yesu maama-i, baŋ cie guɔyuɔ man cor hiere, ba fōŋgūɔ baa ta ba jo ba yiεra nuamba-na ba wan-ma a pigāan wuɔ ba siε tiraa ce ma temma. ¹⁹ Baman naa bi waa hiriamba-i, ba fōŋgūɔ baa jo baa ba himman-sebebaa-ba-i ji tigiin-ba caa-ba nuamba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifien-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itienɔ barguɔ-i-na, Diilon-nel maa da fōŋgūɔ ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiεra u gbeinin

²¹ Ku huonɔ-na, Pol wuɔ ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nga aa suɔ duɔ kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduɔni igēna baa Akayi. U taa u bi piiye wuɔ duɔ hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *Orumu. ²² Un puu mafamma-i dumaanɔ-na, wuɔ saan kakāyātaamba hāi Maseduɔni-i-na: Timote baa Erati; aa fuɔ wuɔ tīεna *Asi-i-na a ce yinni cεlle. ²³ Kufanɔ yinni-na, Itienɔ hūmelle kūŋ kuɔ ce nelle sire du. ²⁴ Fānanɔ nanɔ waa tuɔ kul niikulni, ba taa ba bī-yo Demetursi. Uu naa biε maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiingu nanɔ waa Efesi-i-na, ba taa ba bī-ku Artemisi. Tiingu fanɔ dūngu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbe ba suor. Ba taa ba kūl gbeinɔ-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polŋ kāa ka tuɔ wan Yesu maama-i, Demetursi wuɔ da u gbuonu bafamba sanɔ. Wuɔ bī u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a

* **19:19** Huonɔ fanɔ-na, ku waa ba gbāa pā maacembien komuŋ-niehāi baa cinciŋluo baa gbein daaya-i belle diei-i-na.

ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Naacolŋo maŋ juɔ ji tuɔ wuɔra u piiye daayo-i, wuɔ ba bɪ-yo Pol; uŋ wuɔraŋ u waŋ mamaŋ na saa bi yaŋ-ma numma. Wuɔ iŋ kul fɪnni maŋ, yuŋgu si dii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuɔ-i. Nuɔmba cuu u huonŋ-nu wuɔ u waŋ ninsoŋo. U saa bāl-ku Efesi bande yonŋ; u yii duɔ gbuo Asi nilɛiŋa-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Mamaŋ jaan muɔ, ku saa ce ŋaa u yii duɔ bɪɛna hā miɛ yonŋ, ŋga u ka ce Artemisi dūŋgu nuonŋgu hel nuɔmba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kāŋ Artemisi fuɔ fɛrɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuɔmba-i hiere miwaanŋo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursiŋ piiye dumaanŋo-na, nuɔmba hɔmmu gbuu pāŋ guɔla; baa sire ta ba kaasŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijienŋ daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiɛra di gbeiniŋ. A ne da Maseduɔnitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bɪ unanŋo-i Gawusi aa bɪ unanŋo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuɔ cira u kā. Diilonŋ-dūŋ-baamba cie-yo wuɔ u baa kā. ³¹ U jɛnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puɔr ba ji waŋ baa-yo wuɔ u baa kā. ³² Ijieni saa waa dɛi ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fōŋgūɔ waa da ŋ yuu-ba, ba siɛ suɔ kumaŋ ciɛ nuɔmba tigiinŋ ba-naa.

³³ *Yuifuyienŋo nanŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Alesāndiri. Baa waŋ ma yaanŋa-i baa-yo aa naa titiire-yuɔ dii-yo nuɔmba hɔlma-na wuɔ u piiye baa-ba. Wuɔ sire u nanŋa-i wuɔ nuɔmba budii. ³⁴ Nuɔmba saa naa suɔ wuɔ Yuifuyienŋo. Baŋ juɔ suɔ, baa cor ta ba kaasŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba ciɛ lɛrbaa-ba hāi temma kaasŋgu-na.

³⁵ Kombiyienŋo maŋ waa ba nelle-na, u yaa juɔ gbāŋ baa nuɔmba-i ba budii. Baŋ budii, wuɔ cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suɔ wuɔ Artemisi dūŋgu-i baa ku nobiŋo maŋ hilaa dɔrɔ-i-na diire, miɛ niini? ³⁶ Kutienŋo si dii. Terienŋu fanŋu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kumaŋ, na jɔguɔŋ na ne aa na suɔ na ce-ku. ³⁷ Nanŋ siire bel balanŋ daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guɔla bɪŋkūŋgu Artemisi dūŋgu-na, ba saa bi bɪ u yebabalande, na'a i ce-ba niɛ? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bɪ umaŋ, gɛŋgɛrtaamba dii, ba bɪ kutienŋo-i kusuɔŋ-nu'i; ba jɛna yinni ta ba ce āndɛnni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, diɛ ji tigiinŋ i-naa hiere, na jo, i ka fiɛlnu-mɛi. ⁴⁰ Ni ma'i sɪ, dumandɛ-i-na, fōŋgōtaanŋ da ba bɪ-ye yuu-ye wuɔ: «Bige-i dii nyunŋo-i-na aa na tigiinŋ na-naa?» I da hama-i waŋ-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da niɛ sɪ i taara i hel ba huonŋ-nu, a ne da ma'i sɪ.» ⁴¹ Uŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bɔrɔ kūŋ ba cɪnniŋ.

20

Pol taa Efesi-i-na

¹ Ijienŋ daaniŋ juɔ bāl, Pol wuɔ tigiinŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bɛi, aa cārā hūmelle-i ba wulaa a ta tuɔ kā Maseduɔni. ² Uŋ kaa hi, wuɔ tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa tobimba-i u dii sireiŋa bɛi u kā, ka hi Girɛsi. ³ Uŋ hii Girɛsi-i wuɔ tɛna ce caamba siɛi. Ku huonŋgu-na, u ji tuɔ taara u biɛ baatonŋo-i kā Siiri. Baa gbuuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa wɛima. Wuɔ yaŋ baatonŋo-i aa naa bir hel Maseduɔni yaŋga. ⁴ Bamaŋ taa ba wuɔra baa-yo, ba yirɛiŋa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bɪ-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekāndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuɔ taa u hel Dɛrɛbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiɛ ce ba ta yaanŋa ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i, u ponsaanŋu naa piɛ tɪ, kuŋ juɔ ce cor tɪ, yiɛ biɛ baatonŋo-i Filipu-i-na a nyaa ba huonŋ-nu Torasi-i-na. I ciɛ yinni ndii hūmelle-na aa suɔ diɛ hi.

Pol siire naacombilonjo nanjo

Inj kãa Torasi-i-na, yiε ce yinni niehãi terienġu-na. ⁷ Sãmadi-dãnambãanġu-na, yiε tigiinj i-naa baa Diilonġ-dũġ-baamba-i die wuo Itienjo niiwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanjo-na u nelma sa tĩ. U piiye ji tuo hi isuoholle. ⁸ Ii naa waa sãġkãnsu dərɔ. Inj waa dũġgu manjo nuo-i, fitĩmbaa-ba waa bɔi kuɔ. ⁹ Naacombilonjo nanjo waa baa-ye tĩena fẽnetiri-i-na tuo nu Pol tuo piiye; ba bĩ-yo Etike. Nelmanjo juo'a ma sa tĩ ma tĩ dumaanjo-na, naacombilonjo daa wuo kor duofũġ. Inj juo'a i suɔ, u hilaa dii sãġkãnsu dərɔ-i-na a cor dũnni siεi jo ji diire hĩema-na. I kãa ka sire-yuo ku yaa nuo-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuo hiire pãġ jo ji tũu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicẽlma!» ¹¹ Inj birii nyugũġ kufanġu-i, wuo calnu Itienjo niiwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piiye dumɛi ji kaal cuo-i aa suɔ ta. ¹² Uġ siire naacombilonjo-i, kuɔ fũnuġ dɔlnu nuɔmba-i ŋaa bige-i! Baa saanjo-yo kũġ baa-yo.

Pol curaa kã Miletĩ

¹³ Inj siire Torasi-i-na, yiε kã Asɔsi. Inj'a i ta, Pol wuo fuɔ ka wuo kã. Miε yiε suur baatonġ-na ta yaanġa ka tie cie-yo. ¹⁴ Uġ juo jo, wuo suur baa-ye yiε cor kã Mitileni. ¹⁵ Inj siire Mitileni-i-na yiinjgu manjo nuo-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kã ka tie hi Kiyɔsi. Inj siire Kiyɔsi-i-na, cuo kaal yiε kã ka tie hi Samɔsi. Siεlinġ-yiinjgu-i, i suɔ tie suur Miletĩ-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pãntekɔti-i kusuonġ-nu'i, a ce dumaanjo-na, wuo bella Efesi-i cor; wuo duɔ haar ba kaa bella-yuo.

¹⁷ Inj hii Miletĩ-i, wuo puɔr ba ka bĩ Diilonġ-dũġ-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Banjo juo, wuo cira: «Minjo waa waama manjo na hɔlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienjo maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-banjo haa kumanjo miε, Diilonjo'i suyaanġ-kunjo. ²⁰ Mamanjo gbãa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waanġ-ma baa-na puonġa-na aa tiraa wanġ-ma baa-na na dumienġa-na. ²¹ Mi muyaa mi natiġġa Yuifubaa-ba-na baa *nieraamba-i hiere wuo ba nanna ba cilɔbabalanjo-i a gbãa cu Diilonjo huonġ-nu, aa hũu Itienjo-i Yesu maama-i. ²² Dumandɛ-i, *Diilonġ-Yalle cie mi ta mi kã Yerusalemu; mi saa suɔ mamanjo ciyaanġ-minjo terienġu-na. ²³ Minjo suyaa mamanjo, da mi kã terienġu terienġu, Diilonġ-Yalle gbuya-miε wuo ba kaa huol mi yaanġ-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fie ku, mɛi wulaa wɛima sĩ. Kumanjo gbãanjo, minjo biyaa mi gboluonġu-i mamanjo nuo-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilonjo uġ cie baa nelbiliemba-i cemma manjo, aa Itienjo wuo mi wuɔra wanġ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a wanjo *Diilonġ-bãanġu maama-i baa-na, ŋa fiεfiε-i-na, mi suyaa miε na siε tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i cie mi ta mi kuolamɛi baa-na nyunġo-i-na miε nuɔni manjo da ŋ hũu mi nelma-i nanna, mɛi yunġ-maama sĩ. ²⁷ Diilonjo uġ taaranjo kumanjo, mi waanġ-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaanjo na fɛrɛ fafamma, aa na bi bel Diilonġ-Yallenjo hãa-na bamanjo. Taa na ne Diilonġ-dũġ-baamba-i fafamma. Diilonjo pãa fuɔ fɛrɛġ Biεġo yaa duɔ gbãa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miε da mi bir mi huonġu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hɔlma-na a guɔla-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fɛrɛ-i na hɔlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tãal Diilonġ-dũġ-baamba cu ba huonġ-nu. ³¹ Terienġu fanġu-na, suyaanjo na fɛrɛġ belma, aa na baa yanjo ma karaanu-nei wuo mi cie bienġa siεi baa-na ta mi dii nelma-i na tũnni-na bãanġu-i baa isuonġu-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yɛrɛ.

³² «Fiefiε-i-na, mi diyaa-na Diilonjo nanjo-na aa tiraa dii-na u hujarrenġ-nelma nanjo-na. U yaa gbãa ce na nanjo kaasĩnni u hũmelle-na aa hã-na ciilunġu manjo jĩena ta ku cie u baamba-i. ³³ Minjo waa baa-na, mi saa ji nenu molonjo warbelle dede, mi saa bi nenu molonjo nyarkpãtãanġu dede. ³⁴ Niεġ mi nammu-i, mi cie

maacemma-i baa mu yaa-i a yiera baa i yuŋ-maama-i muo baa mi nabaamba-i hiere; namaa fere-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāaŋ-na wuo na saaya na sieya na napuŋa-i dumɛi a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yaŋ Itienjo-i Yesu nelma ta ma tɛnu-nei wuo: «Yudəɔlle dii hamma-na yaŋ hūuma-na.»

³⁶ Polŋ juo piiye tɪ, baa dūuna hiere cārā Diilonjo-i. ³⁷ Baŋ juo ta ba jaal-o aa u duo ta, baa naŋ yuŋgu hiere ta ba kaal. ³⁸ Uŋ ciera ba sie tiraa da u yufelle, ku yaa migāaŋ ce ba ta ba kaal. Baŋ juo jaal-o tɪ, baa saan-yo u ka suur baatonjo-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ In buora baa Efesi Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i, miɛ yiɛ ta baa baatonjo-i tiɛ kā Kəsi. Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire Kəsi-i-na a kā Ōrədi. In siire Ōrədi-i-na, yiɛ kā Patara. ² In kāa Patara-i-na, yiɛ da baatonjo naŋo kā Fenisi; yiɛ suur ufaŋo-na a ta. ³ In kaa piɛ Sipire-i, yiɛ yaŋ-yo i nanyuŋ-nu aa naa bella cor tiɛ kā Tiir, dii Siiri mara nuo. Congorni maŋ waa baatonjo-na, nii naa saaya ni hiire kusuŋ-nu'i. ⁴ In hii terienŋu-i, yiɛ da Diilon-dūŋ-baamba namba, yiɛ tɛna ce yinni niehāi baa-ba. Bafaŋ baa ta ba piiye baa Pol wuo u baa kā *Yerusalemu-i-na. *Diilon-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ In juo'a i ta yiŋgu maŋ nuo-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisāimba-i a saan-ye kā baa-ye dāmman-nuoraŋgu-na. In kaa hi nuoraŋgu nuŋgu-i, yiɛ dūuna cārā Diilonjo-i ⁶ aa sire jaal i-naa. In jaalaa i-naa, miɛ yiɛ suur baatonjo-na aa bafaŋ baa gūunu ta ba kūŋ.

⁷ In siire terienŋu-na, yiɛ kā Pitolemayisi. In hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonjo-na. In hiiriye, yiɛ kā ka jaal tobimba maŋ dii terienŋu-na aa tɛna ce yiŋgu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire cor kā Sesare. In hii, yiɛ har Filipu terien-nu. Filipu faŋo waa Diilonelwaraŋo. Ba naŋ hielaa nuamba niehāi maŋ Yerusalemu-i-na wuo ba ta ba kāyā Yesu *pəpuərbiemba-i, u waa ba hōlma-na. ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi soŋ yogo. Ba waa *Diilopəpuərbiemba hiere.

¹⁰ Yiŋgu naŋgu-na, *Diilopəpuərbilonjo naŋ wuo hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bi-yo Agabusi. ¹¹ Uŋ juo ji da-ye, wuo biɛ Pol kpaŋkpaanŋu-i a vaa fuo fereŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilon-Yalle ciera wuo kpaŋkpaan daaku tien duo kā Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandɛ yaa nuo-i a hā *niɛraamba-i baa-yo.» ¹² Uŋ piiye dumaanjo-na, miɛ fere-i yiɛ gbuu cārā Pol baa terienŋu faŋgu taamba-i wuo u baa kā Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuo bir gbɛ-ye wuo: «Bige-i cie na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, weima sɪ. Da ba fie ka ko-mi, weima sɪ. Mi hūyāa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienjo-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Uŋ yagaraa miɛ nuŋgu-i, i saa ce-ku ku hāi; yiɛ yaŋ-yo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itien uŋ taaran-mɛi dumaa.»

¹⁵ Ku huonŋu-na, yiɛ tigiin ta tiɛ kā Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilon-dūŋ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huon-nu. In kaa hi, baa ce i kā ka har naacolŋo naŋo-na, ba bi-yo Minasō. U taa u hel Sipire. U huonŋu cuo Yesu hūmelle-na.

Pol kāa Sake dumellen

¹⁷ In kāa *Yerusalemu-i-na, kuo fūnuŋ dōlnu tobimba maŋ waa terienŋu-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuo kā baa-ye Sake† dumelle-na. Yiɛ kā ka da Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i hiere terienŋu-na. ¹⁹ Pol wuo jaal-ba, aa Diilon uŋ kāayā-yuo u ce mamaŋ hiere *niɛraamba hōlma-na, wuo suur ma yaanŋa-na a waŋ-ma baa-ba.

* 21:8 Nieŋ 6.5. † 21:18 Sake yaa waa Diilon-dūŋ-baamba yuŋ-nu Yerusalemu-i-na. Nieŋ Gal. 1.19.

²⁰ Uŋ juo piiye ti, baa gbɛliɛŋ Diilonjo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba maŋ cuu Yesu huon-nu aa yagar nyaar *Moisi *anjɛnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuo ŋ maama-i. Ba gbɛ-ba wuo naŋ wuora ŋ piiye baa Yuifubaa-ba maŋ dii juoma-na wuo ba nanna Moisi anjɛnamma-i. Wuo naŋ ciɛra ba baa tiraa ba ta ba *ja ba bisalm̄ba-i aa ba nanna ba bɛncuon-maama-i. ²² Dɛ-i-na, nuharungu si dii-mɛi, ba ka suo wuo ŋ juo. Terienŋu faŋgu-na, i ka ce-ma niɛ?» ²³ Aa naa cira: «Ne, mamaŋ dii cemma, nuomba naa dii bande-i-na, ba paa nunŋu baa Diilonjo-i, ²⁴ ne-ba na ka migaaŋ na yunniŋ-maama-i aa ŋ yiera baa nimaŋ dii pamma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce mafamma-i, nuomba ka ne da naŋ fɛɛ-i ŋ wuo Moisi anjɛnamma hɛmelle-i. Ba ka suo terienŋu faŋgu-na wuo baŋ waŋ mamaŋ ŋ kɛŋgu-na hiere coima. ²⁵ Aa niɛraamba maŋ cuu Yesu huon-nu, iŋ yieraaya mamaŋ‡, i nyɛgaaŋ-ma hã-ba, wuo ba yaŋ cufiɛŋ-kũoma wuoma-i, baa bɛmbaamba maŋ ba saa cãa ba nonni-i, baa tamma famma fɛɛ-i aa ba hiel ba naŋga biŋwosinni-na.»

²⁶ Baŋ piiye dumaano-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuo gbonu baa balan daaba-i ka don tuo migaaŋ u yuŋ-maama-i. Baŋ hilaa migammaŋ-terienŋu-na, wuo kã *Diilodubuɔ-i-na ka tũnu *Diilojigantaamba-i kuŋ saaya ku bãl yiŋgu maŋ nuo-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunniŋ-maama migama naa saaya ma ce yinni niehãi. Yin daaniŋ juo ta ni kã bãlma-i, *Yuifubaa-ba naŋ baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuomba-i yuo ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba siire ta ba kaasɛŋ wuo: «*Isirahel-baan namaa, kuraŋ-kun! Naacolho maŋ wuoraayaŋ u biɛna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuora u piiye wuo Isirahel-baan miɛ i saa fa, nuon miɛ sɛ. Aa tiraa cira *Moisi *anjɛnamma saa fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire biɛ *niɛraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuɔ-i-na a guola-yuo hã-ye.» ²⁹ Kumaŋ ciɛ ba ta ba piiye wuo u juo baa niɛraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efɛsiyiɛŋo naŋo nellen-huonŋa-na, ba da niɛ sɛ u juo baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efɛsiyiɛŋo faŋo-i, ba taa ba bi-yo Turofimu.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuomba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na§ aa pãŋ biŋ dũnfenni-i. ³¹ Baŋ hielaa-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kã ka hi *Oromɛ ba sorosi ba yuntienjo-i, wuo *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba yuntienjo pãŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ba gbar ba kã. Nuombaŋ juo'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juo ji hi, sorosi ba yuntienjo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jalgɔbaa-ba hãi. Baŋ vaa-yo, wuo yuu u sɛnni-i aa naa yuu uŋ ciɛ kumaŋ. ³⁴ Nga, nuombaŋ yuu dumaano-na, ba piiye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntienjo saa ji suo baŋ waŋ mamaŋ. Wuo naa wuo cira ba kã baa-yo sorosi ba ciŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biɛ-yo ta. Nuomba-i hiere baa cu ba huon-nu ta ba kaasɛŋ wuo: «Kuon-yon! Kuon-yon!» Baŋ kaa ta ba nyugũŋ baa-yo munyugũmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuo. Sorosibaa baa naa baa tũu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waan mamaŋ baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba ciŋgu-na, wuo yuu sorosi ba yuntienjo-i girɛkimma-na wuo: «Mi gbãa piiye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Naŋ daa girɛkimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyiɛŋo maŋ siire pu aa nuomba neifienja hãi cu u huon-nu hiɛŋgu-na, mɛi na'a sɛ u yaa nuonjo-i.»

‡ 21:25 Niɛŋ 15.1-29.

§ 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kãa baa-yo

niɛraaŋ-gõŋgũŋgu'i nuo-i.

³⁹ Pol wuə cira: «Muəŋo-i, *Yuifuyien muə, mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; mi hel nebuə-na; nelgbāŋgbālāŋ muə sī. Jande mi cārā-nie, yaŋ mi piiye celle baa nuəmba-i.» ⁴⁰ Sorosi ba yuntienə hā-yo hūmelle-i. Pol wuə yiera munyugūmmu-na aa naa ce u naŋga-i wuə nuəmba budii. Baa bi budii. Wuə bie nelma-i ebiremma-na wuə:

22

¹ «Mi məlbəa namaa, baa mi tobaa namaa, yaŋ mi waŋ nelma yaŋga-i baa-na.» ² Polŋ duəŋ tuə piiye ebiremma-na, baa gbuu budii da tententəŋ ŋaa molo si dii. Wuə cira: ³ «Muəŋo-i *Yuifuyien muə. Mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; ŋga mi vāa bande yaa nuə-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāayā-mie bincuəŋ-hūmelle-i hiere. Mi Diilonŋ-kūŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyuŋgo-i-na. ⁴ Bamaŋ naa suur Itienə hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi cie ba bel caamba namba baa bamba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi taal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntienə-i baa nelle bincuəmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāŋ sebebəa hā-mi wuə mi ka hā i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-i-na, wuə ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huəŋ-nu terienŋu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi pie Damasi-i, bāŋgu naa hi yuhuəŋga-i tī. Mi juə'a mi suə da cecerma naŋ temma hilaa dərə-i-na jo ji dii-mi huəŋga. ⁷ Mi pāŋ cii. Miŋ cii dumaŋo-na, mi nu molo piiye baa-mi wuə: «Sol, bige-i cie ŋ ta ŋ ce karaŋ daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu mie: «Hai moloŋo-i piiyen?»

Kutienə gbē-mi wuə: «Muə Nasaretitaŋ Yesu, muəmei piiyen. Ŋ ce karaŋgu-i baa muəmei.» ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa uŋ waŋ mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Uŋ piiye dumaŋo-na, mi yuu mie: «Mei Tie, mi saaya mi ce nie?»

U gbē-mi wuə: «Diilonŋ uŋ taaraŋ ŋ ce mamaŋ, sire ŋ kā Damasi-i-na ba ka pigāŋ-ni baa-ma.» ¹¹ Cecerŋ daama pāŋ yir muə gbula. Baa bel mi naŋ-na kā baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bī-yo Ananiyasi. U taa u wuə *ānjīnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bī u yefafalle. ¹³ Wuə jo ji da-mi. Wuə pie mi caaŋ-nu aa naa cira: «Sol, puur ŋ yufienə-i!» Mi yufienə bi pāŋ puur terduəŋgu faŋgu-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuə gbē-mi wuə: «I bincuəmbaŋ siire cu Diilonŋo maŋ huəŋ-nu'i, u hielaa-ni duə pigāŋ-ni u huəŋga-i aa duə ce ŋ da ŋ da Nelviŋo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuə fereŋ nuŋgu. ¹⁵ U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuəra ŋ waŋ-ma baa nuəmba-i hiere. ¹⁶ Baa sere, sire ŋ ce ba *batisen-ni aa ŋ gbuuse-yuə u hur ŋ āmbabalma-i hiere nie.»

¹⁷ «Miŋ juə bir kā Yerusalemu-i-na, yiŋgu naŋgu-na, mi kā *Diilodubuə-i-na ka ta mi cārā Diilonŋo-i. Itienŋ wuə carra-mie. ¹⁸ Mie mi ne da-yo. U gbē-mi wuə: «Pol, da ŋ fie waŋ wuə nie mi maama-na, Yerusalemutaamba sie hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tēna!»

¹⁹ «Mie cira mie: «Tie, ba suyaa wuə bamaŋ cuu ŋ huəŋ-nu muəmei taa mi wuəra *Diilonelhāalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa baŋ taa ba ko Etieni maŋ taa u waŋ ŋ maama-i. U kuliŋgu dolaanu-mie. Bamaŋ kuə-yo, muəmei taa mi niya ba jonŋorbaa-ba-i.»* ²¹ Miŋ waŋ mafamma-i, Itienə gbē-mi wuə: «Sire ŋ kā, mi taara mi puər-ni termaŋ-nu *nieraamba wulaa.»»

* 22:20 Nieŋ 7.58; 8.1.

²² Nuɔmba naa kar ba tünni-i ta ba nu Pol tuɔ piiye. Uŋ juɔ cira wuɔ Diilon wuɔ u ka saan u yaa-i nierraamba wulaa, baa pāŋ don ta ba kaasŋ wuɔ: «Kuɔŋ naacolŋ daayo-i, baa na yan-yo!» ²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonŋorbaa-ba-i ta ba nan-ba dərɔ aa ta ba bi kũɔl hĩema-i ba nan dərɔ-i-na. ²⁴ Maŋ juɔ waa dumaanŋo-na, sorosi ba yuntien wuɔ cira ba suur baa Pol ba ciŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka wan ninsoŋo-i. ²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuɔ yuu sorosi ba yuntienŋo maŋ waa u caanŋu-na wuɔ: «Hai hãa-na hũmelle-i wuɔ da na bel *Oromeyienŋo maŋ, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u āndaanŋu-i yogo?»

²⁶ Uŋ piiye dumaanŋo-na, yuntien daayo kã ka gbẽ ba yuntienŋo maŋ naa cira ba muo-yo wuɔ: «Yuntie, i taa i yii die cāl dɛ! Naacolŋ daayo-i Oromeyienŋo.»

²⁷ Sorosi ba yuntien wuɔ sire jo ji yuu Pol wuɔ: «Nuɔŋo-i Oromeyien nuɔ wei?»

Pol wuɔ cira: «Ũu.»

²⁸ Sorosi ba yuntienŋo cira: «Muɔmi hielaa gbeibuɔ da mi gbãa da Oromesinni-i.»

Pol wuɔ cira: «Muɔ fuɔ, mi huɔŋ baa-ni.» ²⁹ Uŋ piiye dumaanŋo-na, bamaŋ naa saaya ba muo-yo, baa pāŋ forra u caanŋu-na. Sorosi ba yuntien uŋ ciɛ ba vaa-yo, kor maa pāŋ ta ma da-yo.

Ba juɔ baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienŋo ce ba bi *Diilojigāntaamba yun-taamba-i baa *nellentaamba-i duɔ ji suɔ ban cāl Pol mamaŋ nuɔ-i jebi. Ban juɔ, wuɔ ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuɔ tuɔ ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa miɛ ji hi baa nyunŋo, mi wuɔyaa Diilon-hũmelle-i baa huɔŋga diei; terienŋu fanŋu-na, mi sa cāl mi fɛɛ baa weima.» ² *Diilojigāntaamba yuntienŋo-i ba taa ba bi-yo Ananiyasi; wuɔ gbẽ bamaŋ waa Pol caanŋu-na wuɔ: «Muyaan u nunŋu-i na hã-yo!»

³ Pol wuɔ cira: «Ŋ ciɛra ba muo muɔmei wei? Diilonŋo ka bi muo nuɔŋo-i. Huhurmantien nuɔni maŋ daani-i; ma sŋ ŋ juɔ da ŋ ji ce āndaanŋu-i a saanu baa *anjinamma yaa kɛ? Ma ce niɛ ŋ bir ciɛl-ma jina aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuɔŋ baa cira: «Ŋ tuora Diilojigāntaamba yuntienŋo yaa wei?»

⁵ Pol wuɔ cira: «Aoo! Tobiŋ namaa, mi saa naa suɔ wuɔ u yaa-i Diilo-jigāntaamba yuntienŋo-i, mi cālãa. Diilonŋ-nelma ciɛra wuɔ: *«Baa piiye babalaa ŋ hã nellentienŋo-i.»*»

⁶ Pol wuɔ suyaa wuɔ nellentaamba namba waa *Sadusiebaa aa ba-namba *Farisiebaa, wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, muɔŋo-i Farisieiyeŋ muɔ, mi bĩncuɔmba-i Farisiebaa. Da na da na ce meĩ āndaanŋu-i nyunŋo-i-na, kuu dii ŋaa min hĩŋ taalunŋu-i kuomba siremma-na, ku'i juɔ baa mafamma-i.» ⁷ Uŋ piiye dumaanŋo-na, Sadusiebaa-ba-i baa Farisiebaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hãi. ⁸ Kumaŋ ciɛ ku ce ijieni-i, Sadusiebaa-ba ciɛra bafamba saa hũu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hũu-ma wuɔ *dərɔpəpuərbiemba dii baa Diilonŋo-i, ba saa bi tiraa hũu-ma wuɔ jinabaa-ba dii. Farisiebaa ba'a bafamba hũyãa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku'i juɔ baa ijieni-i.

⁹ *Anjinamma pigāntaamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisiebaa; bafamba sire muo jãŋ wuɔ bafamba saa da Polŋ cālãa kusuɔŋ-nu, kɛɛ jina'i ka carra-yuɔ dii; da ma'i sŋ dərɔpəpuərbiilonŋo. ¹⁰ Kuɔ sire bel vaa. Korma don

* 23:5 Helmaŋ-sebe (Exode) 22.27

ta ma da sorosi ba yuntienjo-i wuə si ba ka hōnu Pol. Wuə ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hōlma-na a kā baa-yo ba ciŋgu-na.

¹¹ Ku isuŋgu-na, Itien wuə carra Pol a waŋ baa-yo wuə: «Vaa ŋ fere! Niŋ waŋ mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kā, ŋ waŋ-ma dumei *Oromu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyungu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuə da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hūmma sa nyəŋ.

¹³ Bamaŋ naa cie mafamma-i baa curaa nuamba komuŋa hāi-i. ¹⁴ Baa sire kā ka ne *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bincuamba-i a waŋ baa-ba wuə: «I daa i-naa, aa i waasaan wuə die saa ko Pol, molo sa dii bŋkūŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵ Fiefiε-i-na, namaa da na siε baa *nellentaamba-i, na kā sorosi ba yuntienjo wulaa, wuə u ce ba jo baa-yo na ji migāŋ ce u āndaanŋu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miε i ka gbāŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶ Pol hāsŋo naŋo waa nu-ma. Wuə kā ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba ciŋgu-na. ¹⁷ Pol wuə bi sorosi ba yuntienjo naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuə: «Kā baa naacombilon daayo-i na yuntienjo wulaa, nelma dii u duə waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyien wuə kā baa naacombilonjo-i ba yuntienjo wulaa ka cira: «Pol yaa bīε-mi hā-mi naacombilon daayo-i wuə mi jo baa-yo ŋ wulaa, kere ŋ pəpuərungu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntien wuə bel naacombilonjo naŋ-na ba kā ba deŋ ka yuu-yo wuə: «Ku faa wei?»

²⁰ Naacombilon wuə cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuə ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ kā baa Pol bisinuə-i-na ba ka migāŋ ce u āndaanŋu-i.

²¹ Da ba jo, ŋ baa hūu-ma. Bamaŋ taaraayan-yuə baa komma-i ba curaa nuamba komuŋa hāi-i. Ba waasaan wuə da ba saa ko-yo, molo sa dii bŋkūŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiin ti, ba cie nuəŋi.» ²² Sorosi ba yuntien wuə cira: «Mi nuə, ŋga ma diei dii: Baa yaŋ molo suə wuə ŋ tūnu-miε.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saan Pol hā fāamaaŋo-i baa-yo

²³ Naacombilon uŋ taa, sorosi ba yuntienjo bi bamaŋ cuu ufaŋo-i ba hāi, a ji gbē-ba wuə: «Hielaŋ sorosibaa nuəsūə na tigiin-ba, baa sūŋgbartaamba komuŋa siei baa cīncieluo, a naara puəlnintaamba nuəsūə. Die wuo isuəniwuoni-i ti, na ka kā Sesare. ²⁴ Niεŋ sūnaamba namba na ji kā baa Pol. Mi taara u hi fāamaaŋo terienŋu-i u yuŋgu baa jaŋ-yo.» Fāamaaŋo faŋo-i ba taa ba bi-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegēŋ seβε daayo-i hā-ba wuə ba ka hā-yo. U nyegāŋ wuə:

²⁶ «Fāamaa, mi pāa-ni jaalungu.

Muə Kulodi-Lisiyasi, muəmei nyegāŋ seβε daayo-i da mi hā-ni. ²⁷ Baŋ kāa baa naacolŋo maŋ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miŋ juə suə miε *Oromeyienjo, mi kā baa sorosibaa-ba-i ka hūu-yo ba wulaa ²⁸ kā baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suə baŋ cāl-oŋ mamaŋ nuə-i jebi.

²⁹ Mi kāa ku yaa nuə-i, ka da ba cāl-o ba hūmellen-kūŋ-nu. U saa ce mamaŋ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandε-i-na, mi nuə ba'a ba jəguəŋ-yo baa komma, ku'i cie mi saan-yo hā-ni. Mi waŋ-ma baa-ba miε da kuə weima dii, ba kā naŋ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biε Pol isuŋgu faŋgu-na a kā ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba gbeini-i, baa gūunu aa naa yaŋ bamaŋ waa baa sūnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii seβε-i fāamaaŋo naŋ-na baa Pol hiere.

³⁴ Fāamaaŋ wuə kalaŋ seβε-i aa naa yuu Pol uŋ hel yasinni maŋ nuə-i. Pol

wuə cira u hel Silisi mara nuə. ³⁵ Fāamaan wuə cira: «Bamanj cālān-ning da ba jo, nelma manj dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jina-yuə *Erədi ciiŋ-nu.

24

Fāamaanjo tɛnaana Pol āndaanġu-na

¹ Baŋ juə baa Pol ji hã fāamaanjo-i, yinni naa cor, diilun-yiinggu-na, *Diilodubuu-jigāntaamba yuntienjo-i Ananiyasi wuə sire baa nelle bincuamba namba-i a jo baa āndaanġu-i fāamaanjo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolŋo nanjo u duə ji piye cu ba huon-nu. Ba bɪ naacolŋo-i Tertulusi. ² Baŋ juə, fāamaan wuə ce ba bɪ Pol jo. Uŋ juə, Tertulusi wuə don tuə piye wuə: «Yuntie, in yey fiisaanġu man nuə-i daaku-i nuənei juə baa-ku. N migāan weima bəi hã-ye. ³ I sie gbuu gbāa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jina ku'i cie mi ta mi cārā-nie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tūŋgu-i i piye celle yon baa-ni. ⁵ Naacolŋ daayo-i nelienjo sɪ; i daa u wuəra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hiere. Nasaretitaan Diilon-hūmelle yuntienjo nanjo'i. ⁶ U taa u yii duə bi bɛna *Diilodubuu-i hã-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanġu-i mie cemma, ⁷ Lisiyasi* yan aa kã ka hū-yo i wulaa fōŋgū ⁸ aa cira manj da ma waa i jo nan wulaa.] Miŋ waan manj, da kuə coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaanġa yaa-i, kerε ma cie dumei.

¹⁰ Fāamaan wuə hã Pol baa āndaanġu-i. Pol wuə cira: «Yuntie, mi suyaa mie nyunġo saa jina-nie āndacelle-na mie jāmālā-i-na. Terienġu fanġu-na, mi holle sa tie baa weima. ¹¹ Mi kãa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonjo. Miŋ kãa, ku saa cor yinni cinciueluo ni hãi yogo. Da ŋ'a mi tāal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹² Aa ŋ yuu-ba da kuə ba daa mi cie āndapirre baa moloŋo Diilodubuu-i-na, sisə *Diilonelhāalādūnni-na, da ma'i bi sɪ yanġa nanġa, ba wan-ma. Da kuə ba bi daa mi wuəra mi gbo nuamba-i, ba bi tiraa ba wan mafamma-i.

¹³ «Baŋ waan manj hiere daama-i āŋgbāŋgbālāmma. ¹⁴ Mi gbāa wan manj baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle manj bafamba ciēra di saa fa, muə mi suuri di yaa nuə-i ta mi cāa i bincuamban siire cu Diilonjo man huon-nu'i. Manj nyegāan *ānjinaamma-na baa *Diilopəpuərbiemba seɛɛbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuə ninsoŋo. ¹⁵ Mi hūyāa-ma mie nelfafaamba man kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiinggu dii baa yiinggu, Diilonjo ka sire-bei. Bafamba fεε manj daaba-i ba bi hūyāa-ma mei temma-i. ¹⁶ Terienġu fanġu-na, ku'i cie mi ta mi gbāŋ kpelle, mi baa cāl Diilonjo-i, mi baa bi cāl moloŋo.

¹⁷ «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāanġu cuə. Miŋ kaa wuəra, mi da gbeina celle bel mi nan-na da mi ji kāyā mi nellenj-baamba-i aa bi da hã Diilonjo-i. ¹⁸ Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuu-i-na, kuu dii ŋaa mi naa kã baa ma yaa-i: Mi kãa ka migāan mi yun-maama. Nuamba bəi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa weima, Yuifubaa-ba manj hilaan *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuə mi naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyunġo-i-na a pigāan-ni miŋ cālāa terienġu man nuə-i. ²⁰ Baŋ kãa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuə hayo-i haa-mie? ²¹ In kãa, aa mi sire yiera wan nelma manj mie: «Mi suyaa mie da ŋ da ba ce mei āndaanġu-i nyunġo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hɪŋ taalunġu-i kuomba siremma-na ku'i juə baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-mie ma yaa nuə-i, ni ma'i sɪ, ba nuə wuə mi guəlaaya bige-i?»

²² Fāamaanjo-i ba taa ba bɪ-yo Felisi, wuə suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diε. Polŋ juə piye tɪ, u saa kar āndaanġu-i yiinggu fanġu-na, wuə gbē-ba wuə: «Lisiyasi duə ji jo, manj da ma waa, mi ka tūnu-ni baa-ma.» ²³ Aa naa wan

* 24:7 Sorosi ba yuntienjo manj bilaa Pol ba bɪ u yaa dumaanjo-na. Niεŋ 23.26.

baa sorosi ba yuntienɔ nanɔ-i wuɔ u dii Pol kaso jina. Duɔ dii-yo, u yan u waa u ferɛn nuɔ u jɛnaamba ta ba gbã ba kã ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u ciɛnɔ-i aa naa puɔr ba ka bɪ Pol wuɔ u ji piye Yesu-Kirsa hūmellen-kūngu-i pigāan-ba. U ciɛnɔ-i, ba taa ba bɪ-yo Durusil, u waa Yuifuyienɔ. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piye baa-ba nelien nuɔ nin saaya η ce Diilonɔ huɔnga-i dumaa, baa nin saaya η bel η ferɛ dumaa, baa Diilon η kaa yuu-ye dumaa. U η piyen, Felisi hol diɛ don ta di tie, wuɔ cira: «Yiera dumaa nyungo-i-na; da mi ji da mi ferɛ yiingu man nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bɪ-ni η jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ sɪ Pol ka hã-yo gbeina. A ce dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba bɪ-yo kpɛkpɛ ba hã-yo. ²⁷ U ciɛ dumɛi suu! Naacolɔ nanɔ ji jo ji hor-o fãamaansinni-na. A ne da biena hã naa cor tɪ. Naacolɔ fanɔ-i ba taa ba bɪ-yo Pɔrkusi-Fɛtusi. Felisin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔ-na, wuɔ yan Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fɛtusi tɛnaana Pol āndaangu-na

¹ Fɛtusin juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni sisi aa naa sire kã *Yerusalemu-i-na. ² U η kãa, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kã baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaangu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na. ⁴ Fɛtusi wuɔ wan baa-ba wuɔ Pol siɛ gbãa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ ferɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cālãa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaangu-i.

⁶ Fɛtusin ciɛ yinni man Yerusalemu-i-na aa bir kã Sesare-i-na, ni saa cor yinni cɪncieluo-i. U η kãa yiingu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kã gɛngerterienɔ-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Ban juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba man hilaa Yerusalemu-i-na kã, baa sire cɪlã-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coikānkareina ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromɛ ba *jāmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fɛtusin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaanɔ-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi kã baa āndaan daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wei?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mei āndaangu η hii fãamaan ba terienɔ-i ku kar kusuɔn-nu'i, ku siɛ gbãa bir kã terienɔ nan-nu. Nan ferɛ-i η suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālãa ninsoɔ, aa mi η ciɛ manan ma hii ba ko-mi, mi siɛ cɪina kuliingu-i. Nga ban haa manan miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siɛ gbãa hã-ba baa-mi. Kun hii terienɔ man daaku-i, yaan āndaangu-i na hã Oromɛ ba jāmatigi-i baa-ku.» ¹² Fɛtusi wuɔ piye baa u caantaamba-i aa naa wan baa Pol wuɔ: «Nin'a i yan āndaangu-i hã jāmatigi-i, η ka kã u wulaa.»

Fɛtusibaa-ba saa Pol āndaangu maama

¹³ A ne da nellentienɔ nanɔ waa ba taa ba bɪ-yo Agirpa*. Agirpa tūɔ nanɔ waa, ba taa ba bɪ-yo Berenisi. Fɛtusin ciɛ Pol āndaangu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fɛtusi-i. ¹⁴ Ban juɔ ji ta ba da yinni dumaanɔ-na, yiingu nanɔ-na, Fɛtusi wuɔ biɛ Pol kūngu-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacolɔ nanɔ-i jina dii kaso-i-na. ¹⁵ Mi η kãa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bɪncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan-yo. ¹⁶ Mi gbɛ-ba miɛ *Oromɛba miɛ diɛ bel moloɔ-i aa i saa ce u āndaangu-i i siɛ gbãa ko-yo. ¹⁷ Ba

* **25:13** Ba gbɛ Erɔdi-Agirpa man hãalɪn-wuoɔ yaa-i. Niɛn *Erɔdi sinni-na dii āfirnumma-na.

sire jo baa-mi. In juo mi saa sere; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i die ji ce u andaangu-i. ¹⁸ Meɪ na'a sɪ u ciɛ kuubabalaangu nan temma-i, a ji da ma'i sɪ. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilon-ɥumellen-kun-nu, baa naacolno nan kun-nu. Naacolno fano-i wuo ba bi-yo Yesu. U kuu, Pol fuo wuo u kuu aa sire. ²⁰ Meɪ ne nel daama cu mi huonga-i; mi saa suo min ka ce kuman. Mi naa mi yuu Pol da ku u taara andaang daaku ka Yerusalemu. ²¹ Pol wuo fuo andaangu sa ka teriengu, keɛ kun hii teriengu man nuo-i, i yan-ku i ha *jamatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina mie da mi da yingu, mi saan-yo ha jamatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuo cira: «Naacoln daayo-i meɪ taara mi da-yo baa mi yufelle u piye mi nu.»

Fetusi wuo cira: «Weɪma sɪ, bisɪnuo n ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saan Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gengerdun-gu-na baa u tuo-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbambambaa-ba man waa nelle-na. Ban juo, Fetusi wuo ce ba jo baa Pol. ²⁴ Ban juo baa-yo, Fetusi wuo cira: «Nellentieno-i baa namaa man dii bande-i-na hiere, na daa naacoln daayo-i ke? Min ka Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-mie jo bande-i-na, wuo naacoln daa u saa baa kulingu. ²⁵ Muo da mi ne, mi sie da un ciɛ kuman aa ba'a ba ko-yo. Nga un ciɛra i yan andaangu-i ha jamatigi-i baa-ku, mi ka saan-yo ha-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kungu-na da mi nyegɛn saan ha jamatigi-i, ku'i ciɛ na da mi ciɛ ba jo baa-yo nyungo-i-na i die ji yuu-yo Agirpa nan fere-i n yufelle-na, ku nie sɪ mi ka gbaa da manamma nyegɛn. ²⁷ Meɪ nie da, da na bel moloŋo-i da na saan-yo teriengu nan-nu, un ciɛ kuman na bel-o, na saaya na nyegɛn-ku ha teriengu fangu taamba-i bafamba bi suo.»

26

Poln waan man baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuo cira: «Pol, andaangu-i dii nuonei wulaa-i; piye man dii nan wulaa.» Pol wuo fara u nanga-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-ban haa man mie hiere, nin haa-mi humelle-i mi da mi wan man bilaa dumaa tunu-nie nyungo-i-na, ku dolaanu-mie cor. ³ Na nin yen teriengu man nuo-i, molo sie gbaa pigaan-ni Yuifu ba bincuan-maama-i, aa n suo ban fanun ba-naa nelma man nuo-i hiere. Teriengu fangu-na, jande, fe n huonga-i aa n nu mi nelma-i.

⁴ «Ma min siire ce kuman *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyungo saa jina-yie baa i-naa. Ba suyaa wuo *Farisleyien muo, aa tiraa suo wuo i Diilon-ɥumellen-kungu kuolaaya yan Yuifubaa-ba namba-i. Da n yuu-ba, da ba'a ba ka wan ninsoŋo-i baa-ni, ba ka wan-ma baa-ni. ⁶ Aa da n da ba ce meɪ andaangu-i nyungo-i-na, kuu dii naa Diilon un pa nungu man baa i tobaa-ba-i, min hin ku taalungu-i, ku'i juo baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kungu-na ba hin ku taalungu-i, ku'i ciɛ ba ta ba car Diilon-i baangu-i baa isuangu-i.

«Nellentie, muo min bi hin taaluduungu fangu-i, Yuifubaa-ba gan baa-mi ma yaa nuo-i. ⁸ Namaa nie-ma nie, Yuifubaa namaano-i, aa cira Diilon sie gbaa sire kuomba-i? ⁹ Meɪ fere man daami-i, mii naa da nie sɪ mi saaya mi gbaj kpelle a hiel Nasaretitan Yesu yerre-i nuomba nunnina. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Baman naa cu Yesu huon-nu, *Diiloligantaamba yuntaamba naa ha-mi humelle-i mi bel ba fonguo dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wura *Diilonelhhaaladunni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu humelle-na. Mi

huoŋgaŋ ŋa naa gbuu du baa-ba dumaanjo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huon-
nu nileiŋa naŋa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Min waa ta mi ce karaanŋu fanŋu-i, yiinŋu nanŋu-na, Diilojigāntaamba yuntaamba ji hā-mi hūmelle-i mi ta mi kā Damasi. ¹³ Mi waa baa nuamba namba. Nellentie, muəmei tūo-nin, bāanŋuŋ juo hi yuhuŋga-i, miε mi ne da cecerma naŋ temma hilaa dərɔ-i-na jo ji dii-ye huŋga. Cecerŋ daama taa ma carra ma yan bāanŋu-i. ¹⁴ Yiε pāŋ cii hiere, mei nu molo piiye baa-mi ebiremma-na wuɔ: «Sol, bige-i ciε ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi? N saa suɔ wuɔ ŋ ce gbāŋgbāŋ wei?»

¹⁵ «Miε yuu miε: «Hai moloŋo-i piiyen?»

«Kutienjo gbē-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muəmei piiyen, ŋ ce karaanŋu-i baa muəmei. ¹⁶ Sire ŋ yiera. Mi caraaya-niε da mi ce-ni mi cāraŋ nuɔ, aa nin daa maman daama-i nyunŋo-i-na, ŋ ce ma watien nuɔ baa min ka ta mi pigāan-ni maman hiere. ¹⁷ Mi ka puər-ni ŋ nellen-baamba wulaa baa *niεraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siε gbāa ce-ni bīŋkūŋu. ¹⁸ Kā ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kā ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diilonjo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nunŋu ka waa baa Diilon-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itien uŋ caraaya-miε a waŋ maman baa-mi mi siε gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duon Damasi yaa nuɔ-i igēna ta mi waŋ u maama-i, aa hel terienŋu-na kā *Yerusalemu. Min siire Yerusalemu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude nileiŋa-i hiere ka cor baa niεraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba miε: «Naanaŋ na cilɔbalaŋo-i aa na suur Diilon-hūmelle-na. Yaan na ciluɔ tuɔ fa ku yaa pigāan wuɔ na naana na cilɔbalaŋo-i ninsoŋo.» ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yunŋu yaa kufanŋu-i. ²² Nŋa Diilonjo saa hūu-ma. Ji hi baa nyunŋo, muəmei daami ta mi waŋ u maama-i baa nuamba-i hiere, mi sa bɔ moloŋo baa-ma. *Diilopəpuərbiemban siire waŋ maman a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mei. ²³ Ba waan-ma wuɔ: «Diilon uŋ ka saan *Konkortienjo man, u ka muliεŋ. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāan i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niεraamba-i hiere.»»

²⁴ Polŋ juo piiye hi terien daaku-i, Fətusi wuɔ kaasŋ da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ ŋ siε waa dii ŋ fεrε nuɔ! Sɛbε siire ŋ yunŋu-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fətusi, mi saa piel. Min waŋ-man duma ma ciε dumei. ²⁶ Man ciε terienŋu man nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciε mi da holle yiera u yaanŋa-na ta mi waŋ-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopəpuərbiemban waan maman, ŋ hūyāa-ma wei? Mi suyaa miε ŋ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsa wuon muɔ hoi dumandε-i-na wei?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fiε waa fiεfiε sɪ, wei ma sɪ. Aa naŋ diei sɪ, min piiyen baa namaa naman hiere nyunŋo-i-na, mi cārā Diilonjo-i miε u ce-na mei temma-i; nŋa maman daa-mi daama-i u baa yan ma yaa da-na.»

³⁰ Polŋ juo piiye tɪ, Agirpa-i baa Fətusi-i a naara Berenisi-i baa baman waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Uman duɔ puur duɔ piiye, wuɔ: «Mei saa suɔ kuman ciε ba bel naacolŋ daayo-i aa migāan ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuɔ tuɔ piiye baa Fətusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yan āndaanŋu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandε-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kaa baa Pol jəmatigi wulaa

¹ I tamman jua hel yinggu-na die ka *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonjo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienjo nanjo nan-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bi sorosi ba yuntienjo fanjo-i Yulusi. U waa *jəmatigi sorosibaa-ba yaa nuo-i. ² In taa baa baatonjo man, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuo ka *Asi-i-na. Naacoljo nanjo waa baa-ye, ba taa ba bi-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduani mara nuo. ³ In taa yinggu man nuo-i, ku cuo kaala-i-na, yie ka ka hi Sidō. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. In hii Sidō-i, wuo hā-yo hūmelle-i u suur nellen-huonja-na ka taara u yufien-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ In siire Sidō-i-na die cor, fafal muo ta mu jārā-yie. Yie naa yie ciil ka bella Sipire kotuonju-i tie ka, ⁵ ka ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfilii-i ka ka hi Mira, dii Lisi mara nuo. ⁶ In hii Mira-i, sorosi ba yuntien wuo da baatonjo nanjo hilaa Alesāndiri tuo ka Itali-i-na, wuo ce i hel suur u yaa nuo-i.

⁷ In biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tie gbar fafamma; i cie sūlma-i dumei die ka hi Kinide-i. Kuñ cie dumaano-na, i daa yinni hūmelle-na. In juo ne da fafalmu sa hūu-ma, yie karnu hel Salmone, a ciil Kireti kotuonju nanju-na. ⁸ In fie ka terienju-na, i cie sūlma-i dumei aa die hi baaton ba munyerammu man ban bin-mun «Munyerafafammu-i»; dii Lase caangu-na.

⁹ I bāangu cuo hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūngu man ban dii-kuñ dikara-huonju-na, ku ji cor. Kuo migāan ta ku balan-yie baatonjo gbarma-na ku ka. Polñ daa-ku dumaano-na, wuo gboya baman waa baatonjo-na wuo: ¹⁰ «Mi jēnaan namaa, die suuye i yufienja-i aa cor, i sie ka hi. Baatonjo sie hi, conjorni sie hi! Aa mie fere-i die saa gbān, i ka tie-man.» ¹¹ Baatonjo yuntienjo-i baa u tienjo-i baa yagar Pol nunju-i. Sorosi ba yuntien wuo bi cu ba huonnu. ¹² In ŋa naa yiera munyerammu man nuo-i, mu saa fa waan-huonju-i. Munyerammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuurungu-na. In waa baa baman, ba fōngūo baa cira i gbān kpelle a hi terienju fanju-i, kere ba taara ba ka tēna kusuon-nu'i aa waangu cor. ¹³ Fafalmu man taa mu jo huonju fanju-na, mu saa waa baa fōngūo dumaa. Muo hilaa cicaaryanga ta mu ka doryanga. Baa da nie si ma ka dol-ba. Baa ce yie sire bella Kireti kotuonju-i tie ka.

¹⁴ I saa maa, fafalmu nan ten muo sire i doryanga-na a jo ji suuye-yie; ba bi fafalmu fammu-i «Erakilō». ¹⁵ Baaton wuo tuo ka kotuonju; i saa gbāa die yiera-yuo, yie naa yie yan muo ta mu ka baa-ye mu munjammu. ¹⁶ Yie ka ka cor terienju nanju kotuonju-na aa yan-ku i nadien-na. Ba bi terienju-i Koda. Kuo cinnu-yie celle fafalmu-na. Benjo nanjo waa baa-ye tuo kāyā-yie. In cienu dumaano-na, yie gbān baa ufanjo-i haa-yo baatonjo-na. ¹⁷ In haa-yo, maacenciraamba man dii baatonjo-na, baa ce iyiemba a pērā baatonjo-i wuo u baa ji biēna. Yie kālā yie si fafalmu ka ka baa baatonjo-i Libi jəmalā yanga u ka nyugūn hē mugāangu-na yiera i wulaa; a ce dumaano-na, yie hiire baatonjo kompanja-i aa naa yan i fere hā fafalmu ta mu ka baa-ye mu munjammu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yie bōmbōn ma naara. Yie naa yie parra conjorni-i nanna hūmma-na. ¹⁹ Yinggu fanju curonjo-na, baman cien maacemma-i baatonjo-na, baa bie baaton-bimbinni-i baa ba ferēn nammu a nanna-nie.

²⁰ I cie yinni boi molo sa da bāangu yufelle baa mōēna-i hiere. Fafal muo bi tie mu temma-i kunangu sa parra-muo. I saa tiraa tie hin taalungu i ferēn nuo. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuonju. Pol wuo sire yiera i hōlma-na aa cira: «Mi jēnaan namaa, kuo naa naa nu mi nunju-i aa i tēna dii Kireti-i-na, man jua ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna conjorni-i, maa naa saa

da-ye. ²² Mamanɔ dii fiɛfiɛ-i-na, fiɛɲ na hɔmmu-i, molo siɛ ku, baatonɔ yaa ka tiɛ-manɔ yonɔ. ²³ Minɔ cuu Diilonɔ manɔ huonɔ-nu'i ta mi cãa-yo, u puɔraa *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ-i mi wulaa isuɔŋgu-na u ji wanɔ baa-mi ²⁴ wuɔ mi baa kãalã, kɛrɛ da ku fiɛ ce niɛ niɛ, mi ka hi jãmatigi-i u ce mi ãndaanɔ-i. A ce dumaanɔ-na, bamanɔ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siɛ yanɔ ba ku. ²⁵ Terienɔ fanganɔ-na, fiɛɲ na hɔmmu-i, mi haa mi nanɔga-i Diilonɔ-na. Unɔ waanɔ-ma dumaa u ka bi ce-ma dumɛi. ²⁶ Mi suyaa miɛ fafalmu ka kã baa-ye ka nanna bomborma nammanɔ.»

²⁷ Fafalmu biɛɲ baa-ye da suu hũmma-na a ce yinni cĩncieluo ni siɛi. Cĩncieluo ni naa yiinɔgu isuɔŋgu-na, isuɔholleɲ juɔ ta di hi, bamanɔ ciɛɲ maacemma-i baatonɔ-na, baa suɔ wuɔ i piɛ bomborma namma. ²⁸ Baa fi hũmma pupurma-i a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa cĩncieluo niehãi. Yiɛ cor. Inɔ kaa maa celle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa niisiɛi. ²⁹ Baa ta ba kãalã wuɔ si baatonɔ ka kã ka jũɲ tãmpĩɛɲa hũmma-na. Baa ful baatonɔ fagammu naa huonɔ-yanɔga-na aa tiɛna ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonɔgu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiere beɲo manɔ waa baa-ye baatonɔ-na aa gbɛ-ye dumaa wuɔ ba taara ba hiere gbu baatonɔ fagammu nammu yaanɔga-na a bella-yuɔ u baa ji hibirre. ³¹ Pol wuɔ gbɛ sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔ-i wuɔ: «Da ɲ da na yaanɔ balanɔ daaba hel, na ka tiɛ-manɔ.» ³² Baa naa hiel beɲo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuɔ. Polɲ juɔ piieɲe dumaanɔ-na, sorosibaa baa kar iyienɔ daaba-i aa naa yanɔ beɲo ta.

³³ Inɔ tiɛnaana tiɛ cie cuo kaalma-i, Pol wuɔ cira: «I cie yinni cĩncieluo baa ni naa yaa dɛi hɔculle-na, aa molo saa dii kuuwuonɔgu u nuɲgu-na. ³⁴ Jande, wuyaanɔ! Ku yaa fãɲgũɔ ka da-nei na hel-mɛi. Baa na tie holle, i ka hi hĩnni hiere unanɔ yunɔgu siɛ janɔ-yo.» ³⁵ Unɔ piieɲe dumaanɔ-na, *buruo nanɔ waa, wuɔ biɛ-yo aa jaal Diilonɔ-i ba yaanɔga-na hiere aa bũl-onɔ a donɔ tuɔ wuɔ. ³⁶ Siɛɲa suɔ da-ba hiere baa kã ba ta ba wuɔ. ³⁷ Miɛ manɔ waa baatonɔ-na, i waa nuɔɲ miɛ nuɔsũɔ komuɔɲa siɛi baa cĩncieluo nuɔɲ miɛ niediei.

³⁸ Baatonɔ daa wuɔ tũyãa dĩmma yaa bɔi. Banɔ juɔ wuɔ ti, baa huɔl-ma kũnna hũmma-na a parra conɔgorni-i aa baatonɔ duɔ ce fiɛfiɛ.

³⁹ Cuonɔ juɔ kaal, maacenciraanɔ baa fara da terienɔgu nanɔgu-i ba saa suɔku, aa da hũmma wuyaa terienɔgu fanganɔ yienɔgu nanɔgu-i. Baa cira ba ka gbãɲ kpelle hi terienɔgu fanganɔ-i. ⁴⁰ Baa fir baatonɔ-i aa yanɔ fagammu-i dii hũmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Banɔ cie mafamma-i, baa vaa baatonɔ kompanɔga-i yaanɔga-na fafalmu da mu kã baa-ye terienɔ daaku-na.

⁴¹ Inɔ taa ka hi hɔlma namma-i, hiɛmugãanɔ kuɔ yiera baatonɔ-i u saa gbãa duɔ cor. U yaanɔga suurii hiere hiɛmugãanɔgu-na. Hũɲ maa ta ma jo ma nanɔ u tuole-i ma kara-diɛ. ⁴² Sorosibaa-banɔ daa-ma dumaanɔ-na, baa cira ba ko kasobiemba manɔ waa baa-ye hiere wuɔ si da ba sɔ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntienɔ wuɔ cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i cie wuɔ cie-ba aa naa cira: «Bamanɔ suyaaɲ sɔmma, ba ta yaanɔga ba ta ba sɔ ba kã bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugũɲ baatonɔ-yilanni-na cu ba huonɔ-nu.» Ba cie dumɛi a gbãa huɔl hiere; molo saa tiɛ-manɔ.

28

Polbaa-ba huɔlãa kã Malti

¹ Inɔ namalãayã huɔl hũmma-na ti huonɔgu manɔ nuɔ-i, yiɛ yuu, baa cira terienɔgu fanganɔ-i ba bi-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u dãa, waanɔgu'i daaku. Terienɔgu fanganɔ taamba silaa ce baa-ye, a dii dãnɔgbɔguonɔgu nanɔ temma aa bi-ye i ka tiɛ yiraanɔ. ³ Pol wuɔ kaal daamiɛɲa nanɔ duɔ dii dãamu-na, a ne da

* **28:1** Hũmma-i diyaa Malti-i huonɔga.

gbeina waa galla-yei, Pol saa da-yo. Dāamuŋ wurii bel-o, wuɔ don Pol nanŋa-i a pāŋ nyaar. ⁴ Terienŋu fanŋu taambaŋ daa mafamma-i, ba tīŋgu nanŋu waa ba taa ba bī-ku «Ninsontienŋo», baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo siɛ waa dii nelfefeiŋo, u ka waa nelkoronŋo. Na saa da, uŋ fiɛ kor hūmma-na, Ninsontienŋo saa yaŋ-yo.» ⁵ Pol wuɔ misirra jīŋo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuɔ ne; bīŋkūŋgu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuɔ sī u ka pāŋ nyurā terduonŋu fanŋu-na, sisɔ u ka pāŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bīŋkūŋgu ciɛ. Baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋ daa u siɛ waa dii gbāŋgbāŋ.»

⁷ Inŋ waa terienŋu maŋ nuɔ-i, ba fāamaaŋo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bī-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ŋaa u jēnaaŋ miɛ aa ce i ce yinni siɛi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hīnni, tɔgɔtɔgɔŋiŋo'i waa-yuɔ aa u kūma tiraa huol da pāmpāmpāŋ. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cārā Diilonŋo-i hā-yo; wuɔ pāŋ sire.

⁹ Polŋ siire bīncōiŋo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaanŋo-na, baa migāaŋ bel-e fafamma naara. Inŋ juɔ'a i ta, bimbinni maŋ maama-i waa-yiɛ hiere, baa hā-ye baa-ni wuɔ i bel i nanŋ-na tiɛ kā.

Polbaa-ba curaa Ɔrəmu

¹¹ I ciɛ caamba siɛi Malti-i-na aa suɔ diɛ cor. Inŋ'a i ta, yiɛ suur baatonŋo nanŋo-na, ba bī-yo «Diyosikuur» ku yuŋgu yaa wuɔ piɛbaa.† Baatonŋo fanŋ wuɔ hilaa Alesāndiri a jo ji yiera ciɛ waan-huonŋu cor. ¹² Inŋ taa dumaanŋo-na, yiɛ kā ka hi Sirakuse; yiɛ ce yinni siɛi kusuonŋu-na aa cor. ¹³ Inŋ curaa, yiɛ bella konkondaanŋu-i kā ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu nanŋ muɔ sire i huonŋ-yaŋga-na ta mu tiŋŋ-ye; a ce dumaanŋo-na, yiɛ ce yinni hāi yonŋ aa hi Pusali-i. ¹⁴ Inŋ hii nelle fande-i, yiɛ da Diilonŋ-dūŋ-baamba namba. Baa cira i tīɛna ce yinni niehāi baa-ba. Yiɛ tīɛna ce yinni fanni-i aa suɔ cor tiɛ kā *Ɔrəmu-i-na. ¹⁵ Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ Ɔrəmu-i-na baŋ juɔ nu wuɔ i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bī-de «Ducōnni siɛi». Banaŋ baa cor jo Apiyusi saŋga-na da ba ji jārā-yiɛ. Polŋ juɔ'a u ne da-ba, wuɔ jaal Diilonŋo-i aa naa migāaŋ dii sirɛiŋa u ferɛŋ nuɔ. ¹⁶ Inŋ kaa hi Ɔrəmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biɛ dūŋgu u denŋ, aa jīna sorosiyiɛ tuɔ niya-yuɔ.

Polŋ ciɛ kumaŋ Ɔrəmu-i-na

¹⁷ Polbaa-baŋ hii *Ɔrəmu-i, wuɔ ce yinni hāi, sieliŋ-yiŋgu-i, wuɔ bī *Yuifu ba bīncuamba maŋ waa terienŋu-na ba jo u wulaa. Baŋ juɔ, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Tobiŋ namaa, nanŋ daa mi biɛ-na de-i, ku saa balanŋ. Mi saa cāl miɛ nellenŋ-baamba-i, mi saa bi guɔla manamma i bīncuonŋ-hūmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromɛbaa-ba-i baa-mi. ¹⁸ Oromɛbaa-ba yuu-mi, mi biɛ piiye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliŋgu. Ba'a ba nanna-miɛ, ¹⁹ ŋga i nellenŋ-baamba yagar wuɔ ma siɛ gbāa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miɛ ba yaŋ mi āndaanŋu-i hā *Oromɛ ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da niɛ sī mi taara da mi dii mi nellenŋ-baamba yunni-i wɛima-na? Ma'i sī. ²⁰ Ku'i ciɛ mi bī-na da mi ji waŋ ma yaŋga-i baa-na. *Isirahel-baambaŋ hiŋ kumaŋ taalunŋu-i, ba bilaa muonŋo-i kufanŋu maama'i nuɔ-i dumandɛ-i-na.» ²¹ Bīncuonŋ baa cira: «Fē ŋ huonŋa-i; i saa da sebe hilaa *Yude-i-na jo wuɔ ŋ ciɛ wɛima, i saa bi da i natobiŋo nano juɔ wuɔ ŋ guɔlaaya bīŋkūŋgu. ²² I suyaa yiɛ niŋ suurii Diilonŋ-hūmelle maŋ nuɔ-i, nuamba cīna-diɛ terni-na hiere, ŋga miɛ taara nanŋ ferɛ-i ŋ waŋ di maama baa-ye.» ²³ Baŋ piiye dumaanŋo-na, baa dii yiŋgu baa ba-naa.

† **28:11** Piɛbaa daaba-i, ba taa ba bī unanŋo-i Kasitor aa bī unanŋo-i Polusi. Gireki ba tīŋgu-i waa. Baatonŋ-maacenciraanŋ baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

Yiingu fanguŋ juɔ hi, baa jo maar yidielangu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuɔ biɛ *Diilonɔ-baangu maama-i tuɔ piye baa-ba, a donɔ cucuuyungu-na ji tuɔ hi dānambāngu. Duɔ tuɔ piye u kā, u ka biɛ *Moisi *anjinaama-i piye baa-ba, kuniɛ u biɛ *Diilopɔpuɔɔɔɔɔɔɔ maama-i a piye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ unɔ wanɔ mamaŋ Yesu kungu-na coima sɪ. ²⁴ Bananɔ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. ²⁵ Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, baa hel ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilonɔ-Yalle puɔɔ *Isayi-i i bincuɔmba wulaa. Diilonɔ-Yalle gbiɛ-yo wuɔ:

²⁶ *«Kā ŋ ka wanɔ baa Isirahel-baamba-i
wuɔ ba nu nelma-i ŋga ba sa suɔ ma yaanɔga-i;
ba ne colcol ŋga ba sa da biŋkūŋgu.*

²⁷ *Ba nyaayā ba fɛɛɛ.*

*Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,
aa suuye ba yufienɔ-i ba sa taara ba da baa-ya.*

Ba sa taara ba suɔ mi nelma yaanɔga-i aa jo mi ji kor-ba.»‡»

²⁸ Pol wuɔ cira: «Terienɔgu fangu-na, na saaya na suɔ wuɔ fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ birii saanɔ konkor-nelma-i hā *niɛraamba baa-ma. Bafamba fuɔ, ba ka nu-ma.» [

²⁹ Polɔ piye dumaanɔ-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kūŋ.]

³⁰ Pol wuɔ biyaa u yerrenɔ dūŋgu Ɔɔɔmu-i-na. U ciɛ bienɔ hāi dūŋgu fangu-na. Nuɔmba taa ba kā u wulaa. U saa tuɔ donya moloŋo u fɛɛɛɛ nuɔ. ³¹ U taa u wanɔ Diilonɔ-baangu maama-i baa nuɔmba-i aa tuɔ kalanɔ-ba baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fɛɛɛɛ nuɔ.

Polɔ nyegãaɔ seɓe maɔ hã Ɖrɔmɔtaamba-i Nelmuoyamma

Ɖrɔmɔtaamba nuɔ Diilonɔ-nelma-i nuɔmba naɔ wulaa aa hũu-ma. Polɔ nuɔ ba maama-i dumaɔna-na, uɔ juɔ'a u kã, u nyegẽɔ seɓe daayo-i duɔ tũnu-bei wuɔ u ka kã ba terienɔgu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔdɔlma-i baa-ba seɓe daayo-na. U nelma-i hiere ma kãa ka jũɔ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyieɔ nuɔ o, Yuifuyieɔ nuɔ sɪ o, da ɔ haa ɔ naɔga-i Yesu-i-na yonɔ, Diilonɔ tuɔ kãɔ-ni nelviin nuɔ aa u *Yalle ta di kãyã-nie ɔ wuɔsaɔngu-na (sap. 1-8).

U piye Yuifubaa-ba maɔ cɪnaana Yesu-i ba kũngu-i: Wuɔ baɔ cɪnaana Yesu-i, Diilonɔ firiinu u huɔnga-i baa *niɛraamba maɔ hũyãa u maama-i a kor-ba. U cie kufanɔgu-i a pigãaɔ wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlɔnu-yuɔ, u sa ce cieluɔ. A ce dumaɔna-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinɔgu dii baa yiinɔgu ba ka hũu Yesu maama-i aa Diilonɔ kor-ba (sap. 9-11).

U bi tagaaya pigãaɔ Diilonɔ-dũɔ-baambaɔ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa baɔ bi saaya ba bel banamba-i dumaa fiɛnamma-na (sap. 12-15). U perienɔ u seɓe-i baa jaalupãlle, aa cira ba ta ba cãrã Diilonɔ-i ba hã-yo u wuɔsaɔngu-na, aa duɔ hi ba terienɔgu-i ba kãyã-yuɔ u cor baa u hũmelle-i (sap. 15-16).

Jaaluɔgu

¹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyegãaɔ seɓe daayo-i. Yesu-Kirsa cãarãɔ muɔ. Diilonɔ cie-mi Yesu *pɔpuɔrbilonɔ muɔ aa bɔ-mi mi denɔ mi ta mi wuɔra mi waɔ u *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ² Nelma famma-i Diilonɔ uɔ pãa ma nuɔngu-i ku bãaɔgu cuɔ. Wuɔ cie u *pɔpuɔrbiemba yaa nyegẽɔ-ma u seɓe-i-na. ³ Ma vii u Biɛɔ yaa-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosinni-i, u waa jãmatigi *Davidi hãayẽlɔ. ⁴ Nga uɔ kuu aa sire, *Diilonɔ-Yalle pigãaɔ wuɔ Diilonɔ-Biɛɔ kelkel. ⁵ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɔ uɔ cie baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilonɔ muɔ u yerre fafaɔngu maama-na, nuɔmba-i nilɛiɔna-na hiere ba da ba haa ba naɔga yuɔ aa ta ba nu u nuɔngu-i. ⁶ Diilonɔ uɔ biɛ namaa namanɔ a hã Yesu-Kirsa-i, na nuɔngu bi dii nuɔɔ daaba-na.

⁷ Diilonɔ uɔ dɔlaa namaa namanɔ Ɖrɔmu-i-na hiere aa bi-na ce-na u baanɔ namaa, mi nyegẽɔ seɓe daayo-i da mi hã namei.

I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nei aa fẽ na hɔmmu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɖrɔmɔtaamba-i

⁸ Mi ka jaal Diilonɔ yaa igẽna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yuɔngu yaa daaku: Nilɛiɔna-na hiere ba waɔ na Diilonɔ-hũmellen-kũngu-i. ⁹ Yinni maɔ jonɔ na maama sa karaanu-mie mi Diilocãrãlle-na; Diilonɔ yaa mi siɛra. Mi waɔ u Biɛɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ɔaa mi cãa Diilonɔ-i baa huɔnga diei yonɔ. ¹⁰ Mi bi cãrã-yuɔ bãaɔgu-i baa isuɔngu-i, wuɔ duɔ siɛ, u yaɔ mi da kã na wulaa. ¹¹ Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonɔ sãmma-i baa-na ku yaa fɔngũɔ ka da-nei. ¹² Mi taara mi cira: Da mi kã i ka da i-naa, i ka gbãa dii sireiɔna i-naa nuɔ i Diilonɔ-hũmelle wuɔsaɔngu-na.

¹³ Tobinɔ namaa, mi taara na suɔ wuɔ minɔ duɔɔ ta mi dii yinni-i wuɔ mi kã na terienɔgu-na ku yuu niele, ɔga ji hi baa nyuɔngu, mi saa hi da mi fɛɛ yogo. Mi taara mi maacemma da belle na hɔlma-na ɔaa maɔ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuɔmba-i hiere baa Neldɔdɔlma-i: bamaɔ

yufienja-i puurii baa bamaŋ yufienja-i saa puur, ka cor baa bamaŋ suyaan yienggu-i baa bamaŋ sa suyaan yienggu-i hiere. ¹⁵ Ku'i cie mi ta mi taara mi ka waŋ-ma baa namaa namaŋ bi dii fiɛna Ɔrɔmu-i-na.

Fõŋgũo dii Neldɔdɔlma-na

¹⁶ Senserre sa da-mi baa *Neldɔdɔlma wamma-i. Ma yaa Diilonjo fõŋgũo-i. U ce ma yaa-i u kor bamaŋ hũyãa-ma hiere, a doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁷ Neldɔdɔl daama pigãaŋ Diilonj uŋ kãŋ nuɔmba-i dumaa nelviimba. Viisinni da Yesu yaa nuɔ-i yon; da ŋ haa ŋ nanŋa-i yuɔ, Diilonjo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ ŋaa maŋ nyegãaŋ dumaa u nelma-na wuɔ: «*Umaŋ duɔ haa u nanŋa-i Diilonjo-na, nelviinjo; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cãl ba cor

¹⁸ Diilonjo tiyãa dii dɔrɔ-i-na aa tuɔ pigãaŋ nelbiliemba-i wuɔ u huɔŋga duu baa-ba, kɛɛ ba sa kãŋ-yo aa ba sa bi tiraa ce u huɔŋga-i. Ba ce ba maacembabalamma-i ba fiɛna ninsoŋo-i. ¹⁹ Nj sie suɔ wuɔ kumaŋ gbãa suɔ Diilonj-kũŋgu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuo fɛɛ yaa pigãaŋ-ba baa-ku. ²⁰ U pigãaŋ-ba baa-ku niɛ niɛ? Molonj yufelle saa haa Diilonjo-na dede, ŋga die ne uŋ hielaa miwaaŋo-i dumaa dii ku huɔŋgu-na ji hi baa nyungo, i da u sinni-i baa u himma-i u maacemma-na. A ce dumaanjo-na nelbiliemba sie da ãntãalãmma. ²¹ Ba suyaa Diilonjo-i aa yagar ba sa dii u nuŋgu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaaluŋgu. Ba yunni kuu aa yaŋ-ba, ba ãnjɔguɔma piɛra-bei dii-ba kukulma-na. ²² Ba daa niɛ sɪ ba cẽ a ne da ba milãaŋ. ²³ Ba birii yaŋ Cagaŋ-Diilonjo maŋ sa ji kãaŋ terienŋu aa sisin nelbiliemba baa bĩmbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabũulãamba bi dii. A ne da tãmmaŋ-bĩŋkũŋgu sa cɔ. ²⁴ Diilonjo daa-ma dumei u yaŋ-ba ba fɛɛŋ nuɔ ba kakarkuonj-maacemma-na ba ta ba ce kumaŋ dɔlaanuŋ-bei. Ba tiyãa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sensenda-weima-i ba-naa nuɔ. ²⁵ Ba yaan Diilonjo ninsoŋo-i aa cu coimaŋ huonj-nu. Diilonj uŋ hielaa bĩmbinni maŋ, ba buol ni yaa-i aa ta ba pã niipãnni ba hã-ni aa bir yaŋ umaŋ hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbɛliɛma hɔnni maŋ jon. Ma cie! ²⁶ Diilonjo daa-ma dumei u yaŋ-ba ba fɛɛŋ nuɔ ba ta ba ce ba sensenda-weima-i. Ba caamba birii yaŋ bɛmba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bɛmba-i maaduɔma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku ba-naa maa-na. Ba naan bĩŋwosinnin; ba galla baa ba nabɛmba. A ce dumaanjo-na, baŋ taaraŋ kumaŋ ba da-ku. ²⁸ Baŋ juɔ'a Diilonj-maama saa hi-ba, Diilonjo naa u yaŋ-ba baa ba ãnjɔgɔbabalamma-i ba ta ba ce kumaŋ saa saaya cemma. ²⁹ Balaanŋu-i hiere ku gbuɔra ku-naa bei. Ba sa fũnuŋ suɔ baŋ bĩŋ kumaŋ ãnfafamma-i gbula: cãncaya'i daayo, hɔbabalaŋga'i daaka, nenemuŋgu'i daaku, nelkollɛ'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanŋu'i daaku. Ba yaa sikuɔntaamba, ³⁰ yebĩɛnataamba. Ba bigãaŋ Diilonjo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaanŋu cemma'i ŋaa bige-i, ba sa nu ba bĩncɔin nuŋgu. ³¹ Ba yunni kuu aa yaŋ-ba, ba sa kã yaduɔŋga, hɔduraamba, ba sa ce hujarre nelien-na. ³² A ne da ba suyaa wuɔ Diilonjo wulaa, bamaŋ ciɛŋ kumaŋ daaku temma-i, ba saa baa kuliinŋu! Nŋa ba suuye ba yufienja-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sũnuŋgu ba hã bamaŋ ciɛŋ-kun.

2

Diilonj uŋ gɛr dumaa

¹ Nuɔni maŋ daan nelma ŋ cãl banamba-i, da ŋ fiɛ waa niɛ niɛ, ŋ sie kor. Da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, kuu dii ŋaa ŋ cãl ŋ fɛɛ. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduɔŋgu yaa hiere. ² I suyaa wuɔ bamaŋ ciɛŋ maacembabalaŋ daama

* **1:17** Abakuke (Habaquq) 2.4

temma-i, Diilonɔ ŋ haa kumanɔ bei, u ninsoŋo. ³ Nuɔ da η ta η cāl banamba-i, aa bi ta η ce ba temma-i, η yuu wuɔ η ka kor Diilonɔ wulaa wei? ⁴ Sisɔ Diilonɔ ŋ gbuu fūnuŋ fa aa waa hōhinantienɔ, nanɔ daa kufanɔu-i ānsɔsɔmma wei? N̄ saa suɔ wuɔ u fafaanɔu saaya ku ce η bir η ciluɔ-i wei? ⁵ Nga nin'a η sa nu baa η tūnni-i, aa yagar wuɔ η siɛ bir η ciluɔ-i, nanɔ fɛrɛ'i taaraayan yaahuolbabalaŋo-i η hā η fɛrɛ Diilonɔ ŋ ka pigāan nuɔmba-i u jāyāmma-i yiinɔu manɔ nuɔ-i. U suɔ u pā. ⁶ U ka pā nelienɔ nelienɔ baa u maacemma sulu-i. ⁷ Bamanɔ vaa ba fɛrɛ baa ānfaanɔo-i Diilonɔ duɔ gbɛlienɔ-ba aa da ba da cicɛlma manɔ sa t̄ienɔ dede-i, ma ka dɔl-ba. ⁸ Nga bamanɔ puu bubuɔsinni baa-yo, bamanɔ ciinaana ninsoŋo-i aa faya ba fɛrɛ baa āmbabalma cemma-i, u ka pigāan-ba u jāyāmma-i. ⁹ Bamanɔ ciɛn̄ āmbabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa muliema yar-ba. A donɔ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umanɔ ciɛn̄ ānfafamma-i, duɔ fiɛ tuɔ hel hie, Diilonɔ sa ce ciɛluɔ; u ka gbɛlienɔ kutienɔo-i aa ce-yo bɔi aa fɛ u huɔŋga-i. A donɔ Yuifubaa-ba-na ka cor baa niɛraamba-i hiere.

¹² Bamanɔ saa suɔ *Moisi *ānjɛnamma-i aa ta ba wuɔ ba cāl, Diilonɔ ka caa-ba; n̄ga u sa ka ne ānjɛnamma aa caa-ba. A ne da bamanɔ suyaa-ma hiere aa suuye ba yufienɔa-i ta ba wuɔ ba cāl-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ sɪ bamanɔ nuɔn̄ ānjɛnamma-i yon̄ ba yaa nelviimba-i Diilonɔ wulaa; ba'i sɪ. Bamanɔ wuɔyaan̄ ma hūmelle-i di kūnɔu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, ānjɛnamma si dii baa niɛraamba-i, n̄ga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma hūmelle-i. Manɔ fiɛ'a maa si dii baa-ba ba nammuna, maa dii ba hōmmu-na. ¹⁵ Dumaanɔo-na, ba ciluɔ pigāan wuɔ ānjɛnammann̄ taaran̄ nuɔmba ta ba ce kumanɔ, kuu dii ba hōmmu-na. A naara kufanɔu-i, ban̄ suɔ ānfafamma-i bɔ-ma āmbabalma-na, ba hōmmu sa hūu-ma ba ce manan̄ temma, ku bi pigāan wuɔ ānjɛnamma dii ba hōmmu-na. ¹⁶ Gɛn̄geryiin̄gu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa min̄ wan̄ *Neldɔdɔlma manɔ, yiin̄gu fan̄gu-na, Diilonɔ ka ce Yesu-Kirsa gɛr nuɔmba yun̄-maama-i. Maman̄ fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa ānjɛnamma-i

¹⁷ Nuɔni manɔ wuɔ nuɔ *Yuifuyien̄ nuɔ, wuɔ nanɔ suɔ *Moisi *ānjɛnamma-i, η kaal η fɛrɛ wuɔ Diilonɔo-i namaa wuonɔ, ¹⁸ η suɔ Diilonɔ kusūnɔu-i, aa ānjɛnamma ciɛ η ta η suɔ kumanɔ faa cemma. ¹⁹ Nuɔni manɔ wuɔ nuɔn̄ei diyaaŋ nuɔmba-i hūmelle-na, wuɔ nuɔn̄ei puuriin̄ nuɔmba yufienɔa-i, ²⁰ wuɔ nuɔn̄ei pigāan bamanɔ sa suyaan̄ kuyun̄gu, wuɔ nuɔn̄ei kalaan̄ bamanɔ sa suyaan̄ yiɛn̄gu, wuɔ ānjɛnamma ciɛ nanɔ suɔ nelma-i hiere baa ninsoŋo-i hiere. ²¹ Nuɔni manɔ hāalāyān̄ banamba-i, bige-i ciɛ η sa hāalā η fɛrɛ? Nuɔni manɔ wuɔ cuoyun̄gu saa fa, bige-i ciɛ nanɔ ta η cuo? ²² Nuɔni manɔ wuɔ *fuocesinni saa fa, bige-i ciɛ nanɔ ta η ce-ni? Nuɔni manɔ sa taaraayan̄ η da t̄inni-i baa η yufelle, bige-i ciɛ η ta η biɛ b̄imb̄inni-i t̄innin̄-dūnni-na? ²³ Nuɔni manɔ kaalaan̄ η fɛrɛ wuɔ ānjɛnamma dii baa-ni, bige-i ciɛ η ta η cāl ma wuɔsaan̄gu-i η b̄ien̄a Diilonɔ yerre-i. ²⁴ Diilonɔ-nelma gbaraa-ma wuɔ: «Namei ciɛ *niɛraamba sa k̄an̄ Diilonɔo-i.»*

²⁵ Da η ta η wuɔ ānjɛnamma-i, yun̄gu dii η *jāmma-na. Nga da η'a η sa wuɔ ānjɛnamma-i, yun̄gu si dii η jāmma-na. ²⁶ N̄aa umanɔ duɔ saa *jā aa tuɔ wuɔ ānjɛnamma-i fafamma, ku ce Diilonɔ ka ciina-yuɔ wuɔ u saa jā wei? ²⁷ Terien̄gu fan̄gu-na, nuɔni manɔ jāa aa ānjɛnamma sebɛ waa baa-ni aa η sa wuɔ ma hūmelle-i, fuɔ manɔ saa jā aa tuɔ wuɔ-de u ka cira η cālāa cemma. ²⁸ Da η nu wuɔ Yuifuyien̄o-i, yufien̄-nemma sɪ; aa *sin̄jāan̄gu-i p̄adorre sɪ. ²⁹ Nga da η

* 2:24 Isayi (Ésaïe) 52.5

nu wuɔ Yuifuyien-ɔ-i, ba suɔ-yo u huɔŋ-na. Aa da ŋ bi nu wuɔ sinjãanɔ-i ba da-ku ŋ huɔŋ-na. *Diilonɔ-Yallen-sinjãanɔ yaa kufanɔ-i, añjinamman-sinjãanɔ si. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbɛlien-yo, ŋga Diilonɔ'i gbelaan-yonɔ.

3

¹ Terienɔ fangu-na, yun haku-i dii Yuifusinni-na? Yunɔ dii sinjãanɔ-na wei? ² Yunɔ dii Yuifusinni-na bãmbãale. Dielã-kunɔ yaa daaku: Diilonɔ diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Baŋ fie'a ba hiero saa ji yiera-mei, ku ce Diilonɔ ka bir baa huon-ãndaanɔ wuɔ ba saa ji yiera-mei wei? ⁴ U sie bir baa huon-ãndaanɔ. Nelbilien da ba fie waa huhurmantaamba hiero, Diilonɔ sie gbãa ce huhurmantienɔ dede, ŋaa man nyegãan dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsonɔ ka waa baa-ni ŋ nelma-na hiero.

*Uman duɔ cãl-ni, u cãlãa-ni gbãŋgbãŋ.»**

⁵ Nelbiliba gbãa bi cira wuɔ die tie ce ambabalma-i ku saa balan, kere ku faa. Ku faa yunɔ man nuɔ-i ku yaa daaku: Die ne mie ancemma-i baa Diilonɔ-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i wuɔ Diilonɔ faa. Wuɔ da kuɔ mie ambabalma ce i tie da Diilonɔ fafaanɔ-i, ma bilaa nie u tuɔ gãŋ baa-ye? ⁶ Diilonɔ duɔ tuɔ gãŋ baa-ye, u ninsonɔ! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce nie tuɔ suɔ nuɔmba pãmma baa ba maacemma sully-i? ⁷ Ŋga da kuɔ min kar coima man, ma kaala Diilonɔ sinni-i ninsonɔ aa ta ma ce Diilonɔ-i bɔi, ma da nie u dii-mi baa ambabalmanciraamba tuɔ gãŋ baa-mi? ⁸ Da kuɔ mie ambabalma yaa cien i tie da Diilonɔ fafaanɔ-i, i gbãa cira ku saaya i tie ce ambabalma-i Diilonɔ tuɔ pigãan u fafaanɔ-i ke? Yebienataamba gbie-ku dumaa wuɔ mei wuɔra mi wan ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonɔ ka gãŋ baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mei.

Molo saa vii

⁹ Mi gbãa wan wuɔ nie? *Yuifubaa mie i bɔyaa banamba-na wei? I saa buɔ-bei! Mi tagaaya pigãan-na cor mie Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i hiero ambabalma nyugãan-bei hiero ka saa. ¹⁰ Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ:
«Nelviinɔ si dii aa bi cira u yaa daayo.

¹¹ *Molo sa nu nelma, molo si dii uman taaraayan Diilonɔ-i.*

¹² *Ba naana hũmelle-i hiero, ba cie nelsɔɔyaamba.*

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

¹³ *Ba nun-ãndenni balaan ŋaa kuudãlãŋgu.*

Ba nunni yii baa huhurma yaa yonɔ.

Ba nun-ãndenni dii ŋaa tĩmma.‡

¹⁴ *Ba haa ba nubabalaanɔ yaa nuɔmba-na ka nan bãanɔ-i.*

Ba nunni yuu baa andababalanni. §

¹⁵ *Aa ba nammu dii fiefie nelkolle-na.*

¹⁶ *Da ba cor kusuon-nu, ba guɔla-kuɔ aa kɔsuon nuɔmba-i aa cor baa ba ferɛ.*

¹⁷ *Ba sa suɔ ban bĩŋ kuman yaafelle-i.**

¹⁸ *Ba sa kaalã Diilonɔ-i halle cekũ.»†*

¹⁹ A ne da i suyaa wuɔ *añjinamman waan man hiero, ma vii baman dii añjinamma yaa nuɔ-i. Mafamma cie molo baa gbãa duɔ da antaalãmma aa nuɔmba-i hiero ba da ba suɔ wuɔ ba cãlã Diilonɔ-i. ²⁰ Na saa da, molo sie gbãa wuɔ añjinamma-i ma kunɔ-na hiero a vii Diilonɔ wulaa. Anjinamma ce nelien nuɔ ŋ suɔ wuɔ ambabalmanceron nuɔ.

* **3:4** Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 51.6 † **3:12** Gbelieman-neini (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4 ‡ **3:13** Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 140.4 § **3:14** Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 10.7 * **3:17** Isayi (Ésaie) 59.7-8 † **3:18** Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 36.2

Viisinni da niε?

²¹ Nga fiεfiε-i-na, Diilonjo pigāan-ye uη kān-yeη nelviin miε dumaa aa u sa ne *Moisi *ānjīnamma-i, ηaa maη nyεgāan dumaa ānjīnamman-εβε-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba seβεbaa-ba-na. ²² Diilonjo ne nelbilibanη haa ba nannga Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kān-ba nelviimba. Nuoni maη da η hūu *Kirsa maama-i, u tuɔ kān-ni nelviin nuɔ. Na saa da, nuamba-i hiere baa dii kuuduɔŋgu, ²³ ba cālāa Diilonjo-i; a ce dumaanjo-na molo sa gbāa piε Diilonjo-i. ²⁴ Nga Diilonjo-i baa u fafaanngu-i u ce-ba nelviimba ba ta ba gbā ba piε-yo. U ce mafamma-i gbāŋgbān u sa hūu bīŋkūŋgu ba wulaa. U ciε Yesu-Kirsa yaa hūu-ba āmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. ²⁵ Diilonjo ciε u yaa-i tāmman-kūŋgu a pir āmbabalma-i bamaη haa ba nannga yuɔ ba yunni-na. Ambabalma maη ciε yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufienja mei, u saa yuu ma cēmelle; nga u pigāan baa tāmman-kūŋ daaku-i wuɔ u wuɔ hūmelle. ²⁶ Tāmman-kūŋ daaku bi pigāan Diilonjo viisinni-i nyunjo ku bāan daaku-na. Ku pigāan wuɔ Diilonjo-i nelviinjo dii yiinaa, aa u bi kān bamaη haa ba nannga-i Yesu-i-na nelviimba.

²⁷ Da ma waa dumaanjo-na, molo gbāa kaal u fεε wuɔ fuɔ nelviinjo wεi? Molo siε gbāa kaal u fεε. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo sa kān-ye nelviin miε wuɔ i wuɔ ānjīnamma, nga in haa i nannga Yesu-Kirsa-i-na, ku'i ciε u tuɔ kān-ye nelviin miε. ²⁸ I gbāa waη mamaη ma yaa daama: Diilonjo kān nelien nuɔ-i nelviin nuɔ wuɔ η haa η nannga-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kān-ni wuɔ η wuɔyaa ānjīnamma. ²⁹ Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonjo ciε *Yuifu ba wuonjo yon. Diilonjo bi si dii baa banamba-i wεi? Uu dii baa-ba. ³⁰ Diilonjo dii u diei yon, unanjo si dii yanga nannga. Yuifubaa-ba maη haa ba nannga Yesu-i-na u ka tuɔ kān-ba nelviimba, aa *nieraa maη bi haa ba nannga Yesu-i-na u ka bi tuɔ kān bafamba-i nelviimba. ³¹ Diε cira wuɔ Diilonjo ne nelien nuɔ nin haa η nannga Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kān-ni nelviin nuɔ, ku pigāan wuɔ yunjo si dii ānjīnamma-na wεi? Ku'i si; nga ku ce i migāan suɔ ānjīnamma munyerammu-i Diilonjo-hūmelle-na.

4*Abiramu nahaale maama*

¹ Nien i bīncɔinjo-i *Abiramu kūŋgu-i. I gbāa waη wuɔ niε u maama-na? Uη siire u daa bige-i? ² Uη ciε kumaη, kuɔ Diilonjo naa ne ku yaa-i aa cira nelviinjo, uu naa gbāa tuɔ kaal u fεε. Nga u siε gbāa kaal u fεε Diilonjo yaanngana. ³ Diilonjo-nelma waan wuɔ niε u kūŋgu-na? Ma ciera wuɔ: «*Abiramu haa u nannga Diilonjo-na, Diilonjo ne u nahaale-i aa cira nelviinjo.*»* ⁴ Nelien nuɔ da η ta η taara bīŋkūŋgu, η ce maacemma-i a gbāa da ku bīŋkūŋgu-i. Dumaanjo-na, η saa da-ku gbāŋgbān; η cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔŋgu si baa viisinni-i. N siε gbāa ce maacemma da viisinni-i; nga da η haa η nannga-i Diilonjo-na yon, wuɔ u yaa ciε nelbabalanjo-i nelviinjo, Diilonjo ne nin haa η nannga-i yuɔ dumaa aa tuɔ kān-ni nelviin nuɔ. ⁶ Diilonjo uη'a u saa ne umaη ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kān-yo nelviinjo, *Davidi hālāa kutienjo yudɔdallen-nalāanngu yaa wuɔ:

⁷ «*Diilonjo uη ciε jande bamaη cālmuɔ nuɔ-i,
uη hurii bamaη āmbabalma-i,
kutaamba yunni dɔlaa.*

⁸ *Itien uη'a u sa kān umaη āmbabalma-i,
kutienjo yunjo dɔlaa.*»†

⁹ Yudɔdalle fande vii bamaη *jāa yon wεi? Bamaη saa jā, ba nunngu bi si dii-diε wεi? I waan ma yaa cor yiε: «Diilonjo niε Abiramun haa u nannga-i yuɔ

* **4:3** Miwaanjo jīnamman-εβε (Genèse) 15.6 † **4:8** Gbelieman-nalāanngu (Psaume) 32.1-2

dumaa yaa aa cira nelviinjo.» ¹⁰ Mafamma cie yaku-i? Abiramu naa jā tī siso u saa naa hi jā yogo? U saa naa hi jā yogo. ¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ jā, uu naa haa u nanɔa Diilonjo-na, a ce dumaanjo-na Diilonjo naa tuɔ kãŋ-yo nelviinjo. Ku huonɔgu yaa nuɔ-i Diilonjo cie u suɔ jā a duɔ pigãan wuɔ fuɔ viisinni danyuɔ yaa *jamma-i‡. A ce dumaanjo-na, bamanɔ saa jā hiere aa haa ba nanɔa-i Diilonjo-na, Abiramu cie ba to. Diilonjo bi kãŋ bafamba-i nelviimba. ¹² Bamanɔ jāa, u yaa bi cie ba to-i. Mi sa gbẽ bamanɔ jāa yonɔ de; nɔa mi gbẽ bamanɔ jāa aa tiraa haa ba nanɔa-i Diilonjo-na nɔa fuɔŋ nɔa naa haa-ka yuɔ dumaa aa suɔ duɔ jā.

Diilonjo-nupãlle vii bamanɔ haa ba nanɔa yuɔ

¹³ Ku saa ce nɔa Diilonjo nie *Abiramunɔ wuɔyaa *ãnjɔnamma-i dumaa aa pã nunɔgu-i baa-yo de! Nɔa unɔ haa u nanɔa-i Diilonjo-na dumaa, Diilonjo nie ku yaa-i aa pã nunɔgu-i baa-yo. Diilonjo kãan-yo nelviinjo aa pã nunɔgu-i baa-yo wuɔ u ka hã fuɔ baa u huonɔgu-i hiema-iŝ. ¹⁴ Diilonjo unɔ pãa nunɔgu manɔ, kuɔ bamanɔ taa ba wuɔ ãnjɔnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yonɔ, yunɔgu naa saa waa nahaale-na, aa Diilonjo nupãlle naa waa ãndagbãŋgbãlãanɔgu. ¹⁵ Die i ne, ãnjɔnamma jo baa Diilonjo-berru; a ne da ãnjɔnamma da ma'a maa si dii kusuɔŋ-nu, cãlmuɔ si dii.

¹⁶ Ku'i cie nɔ da Diilonjo pãa u ciilunɔgu nunɔgu-i baa bamanɔ haa ba nanɔa yuɔ, ku da ku ce gbãŋgbãŋ-kunɔgu a vii Abiramu hãayɛlmba-i hiere. Ku saa ce nɔa bamanɔ wuɔyaanɔ ãnjɔnamma-i bafamba da-ba-diei kunɔgu-i; Abiramunɔ yenɔ i to hiere, bamanɔ haa ba nanɔa-i Diilonjo-na fuɔ temma-i, ba nunɔgu bi dii-kuɔ.

¹⁷ Ma nyegãanɔ Diilonjo-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ce-ni siyaabaa bɔi bincɔinɔ nuɔ.*» * Diilonjo manɔ siirenɔ bikuomba-i, unɔ hielaanɔ bimbɔinni manɔ saa hi hel yogo baa u nun-ãndaanɔgu, Abiramu haa u nanɔa-i Diilonjo fanɔ yaa nuɔ-i. Diilonjo fanɔ wulaa Abiramu yaa i to-i.

¹⁸ Nelma manɔ nelie sie gbãa hũu-ma, Abiramu hũyãa ma yaa-i. U haa u nanɔa-i Diilonjo-na ma yaa nuɔ-i aa tɛna tuɔ cie. U cie dumɛi a ce siyaabaa bɔi bincɔinɔ nɔa Diilonjo unɔ'a naa wanɔ-ma dumaa baa-yo wuɔ: «*n huonɔgu ka ciinu.*»†

¹⁹ U bienɔa taa a kã bienɔ komuɔnɔa ndii-i-na; duɔ ne, u da fuɔ kuu tī aa u ciɛŋo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nanɔa saa kã u huonɔ-nu dede; nɔa Abiramu saa kar Diilonjo-na. ²⁰ Uu naa tɛna baa-ma wuɔ Diilonjo unɔ pãa nunɔgu manɔ, u ka ce-ku. U saa naa ce u hãmmu-i mu hãi. Unɔ haa u nanɔa-i Diilonjo-na, ku diyaa sireinɔa yuɔ a ce u gbɛliɛŋ Diilonjo-i. ²¹ Uu naa fũnunɔ suɔ wuɔ Diilonjo unɔ waanɔ manɔ, ku fõŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. ²² Ku'i cie *Diilonjo ne unɔ haa u nanɔa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjo.* ²³ «*Diilonjo nie unɔ haa u nanɔa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjo*»‡: Nelma famma saa nyegẽŋ vii fuɔ da-u-diei. ²⁴ Ma bi vii mie manɔ haa i nanɔa-i Diilonjo-na. U yaa siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U ji ne inɔ haa i nanɔa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinɔ mie. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i ãmbabalma maama-na aa sire-yuɔ ce-ye nelviinɔ mie.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

¹ Inɔ haa i nanɔa Diilonjo-na a ce nelviinɔ mie u wulaa, Itienjo-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo fiefiɛ-i-na. ² Inɔ haa i nanɔa Diilonjo-na, fuɔ yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye bãanɔgu-i baa isuɔŋgu-i. Aa inɔ tɛnaana baa-ma wuɔ i ka ce i bãanɔgu-i baa Diilonjo-i, ku'i gbu ku fẽ i hãmmu-i. ³ Aa ku'i sɔ yonɔ, die fie waa yaahuolo-na, i hãmmu fẽ. I suyaa wuɔ yaahuolo yaa

‡ **4:11** Nieŋ Miwaanjo jɔnammanɔ-sebe-i-na (Genèse) 17.9-14 § **4:13** Nieŋ Miwaanjo jɔnammanɔ-sebe-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. * **4:17** Miwaanjo jɔnammanɔ-sebe (Genèse) 17.5
 † **4:18** Miwaanjo jɔnammanɔ-sebe (Genèse) 15.5 ‡ **4:23** Miwaanjo jɔnammanɔ-sebe 15.6

cieŋ i dολουonu-mɛi. ⁴ Aa die dολουonu-mɛi ku ce i nyaar-mɛi. Aa die nyaar-mɛi ku ce i tiɛ hɪŋ ma taalunɔ. ⁵ In hɪŋ taalunɔ maŋ, ku siɛ gb̃aa t̃aal-e. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ silaa ce baa-ye cor; un h̃aa-ye u *Yalle maŋ di ciɛ i tiɛ suɔ un kuŋ i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kuŋ ŋa naa gbuu bɪŋ d̃unɔ yie huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Diilonɔ un ŋa naa dii huɔŋgu maŋ, kuŋ juɔ hi, *Kirsa kuu āmbabalmanciraan miɛ i maama-na. ⁷ A h̃u-ma ku nelviin maama-na kuu dii kpelle! Molo gb̃aa ji da sireiŋa a ku nelfɛfɛiŋ maa-na. ⁸ A ne da miɛ in ŋa naa gbuu suur āmbabalma-na b̃al i nuhɔɛŋ-na, Kirsa kuu i maama-na. Diilonɔ ciɛ ku yaa-i a pig̃aan-ye un dɔlaa-ye ka hi kusuɔŋ-nu. ⁹ Fiɛfiɛ-i-na, Yesuŋ ciɛ u fɛrɛ t̃amman-k̃unɔ a ce-ye nelviin miɛ Diilonɔ yaanga-na, u ce niɛ aa u siɛ kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa big̃aarun baa Diilonɔ-i, u siɛ u Biɛŋo ku a dii-ye i-naa nuɔ baa-yo. In suurii i-naa nuɔ t̃i, fiɛfiɛ-i-na u Biɛŋon siire, u ce niɛ aa u siɛ kor-e? ¹¹ A naara kufanɔ-i, Itienɔ-i Yesu-Kirsa ciɛ i h̃ommu gbuu fɛ baa Diilonɔ-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuɔ fiɛfiɛ-i-na baa Diilonɔ-i.

Adaman guɔlaaya kuman Yesu mig̃aan-ku

¹² Adama yaa diyaa āmbabalma-i h̃iɛma-na. Kuu dii ŋaa nelduɔŋo'i diyaa āmbabalma-i h̃iɛma-na aa kuliinɔ nyaanu āmbabalma-i jo. A ce dumaanɔ-na nuɔmba-i hiere ban ciɛ āmbabalma-i, kuliinɔ naa cure-bɛi hiere. ¹³ Aa Diilonɔ suɔ duɔ h̃a *Moisi-i *ānjɪnamma-i, āmbabalma naa suur t̃i h̃iɛma-na, ŋa ānjɪnamman ŋa na'a ma saa waa dumaanɔ-na, Diilonɔ saa tuɔ k̃an āmbabalma-i. ¹⁴ A ne da a don Adama b̃aanɔ-na, a ji hi Moisi k̃unɔ-i, kuliinɔ ciɛ ku b̃aanɔ-i, halle baman saa c̃al Adama temma-i a yagar Diilonɔ nunɔ-i, ku taa ku wuo-ba.

Adama-i baa *Konkortienɔ maŋ naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu maana. Adama guɔlaaya nelbiliemba-i, Konkortienɔ jo ji mig̃aan-ba. ¹⁵ Adama c̃almuɔ siɛ gb̃aa fi baa Diilon-s̃amma-i. Nelduɔŋ c̃almuɔ maama-na kuliinɔ wuyaa nuɔmba b̃ai ninsonɔ, ŋa Diilonɔ hujarre temma si dii. Aa un ciɛ s̃amma maŋ nelduɔŋ maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufanɔ-i aa ma bi hii nuɔmba b̃ai. ¹⁶ Aa Diilon-s̃amman juɔ baa kuman, kuuduɔŋgu s̃i baa nelduɔŋ c̃almuɔŋ juɔ baa kuman. Ambabalma diein juɔ baa g̃ɛŋgeruɔ maŋ, g̃ɛŋgerɔ faŋo juɔ baa Diilon-berru, a ne da in ciɛ āmbabalpepetienɔ maŋ, Diilonɔ ciɛ hujarre yie u saa c̃al-e. ¹⁷ Da ku c̃almuɔtienɔ diei maama-na kuliinɔ ciɛ ku b̃aanɔ-i ninsonɔ, baman siyaa Diilonɔ s̃amma-i aa u ce-ba nelviimba u saa h̃u bɪŋk̃unɔ ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei ciɛ ba da ba ce ba b̃aanɔ-i ka hi hie?

¹⁸ Terienɔ fangu-na, nelduɔŋ āmbabalman ciɛ Diilonɔ g̃an baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduɔŋ āncenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumai aa hiel-ba kuliinɔ-na. ¹⁹ Nelduɔŋo diei un yagaraa Diilonɔ nunɔ-i dumaa a ce nuɔmba b̃ai ce āmbabalmanciraamba, nelduɔŋo diei bi siyaa Diilonɔ nunɔ-i dumai a ce nuɔmba b̃ai ce nelviimba Diilonɔ wulaa.

²⁰ Kuman ŋaa *ānjɪnamma-i, Diilonɔ h̃aa-ye baa-ma i die suɔ wuo i āmbabalma maaraaya cor. Ŋa i āmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilon-hujarre maaraa-ma aa bir j̃ar̃a. ²¹ Diilonɔ ciɛ hujarre yie aa ce-ye nelviin miɛ i die da cic̃ɛlma maŋ sa t̃ien dede-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. A ce dumaanɔ-na āmbabalman ciɛ ma b̃aanɔ-i baa nelkolle-i dumaa, Diilon-hujarre ce di b̃aanɔ-i baa konkoro-i dumai.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa āmbabalma-i

¹ Kufanġu terienġu-na i gbāa cira niε? I saaya i cor baa āmbabalma-i Diilonġo duo ce hujarre yiε bōi wēi? ² Ma'i sī! Ii dii ŋaa i kuu a karnu i-naa nuo baa āmbabalma-i, i ce niε gbāa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suo wuo miε maŋ *baatiseŋ hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ŋaa i kuu baa-yo'i wēi? ⁴ Inġ daa *batemu-i, kuu dii ŋaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiε baa-yo i To-i Diilonġo duo sire-yiε ŋaa uŋ siire fuo-i dumaa baa u himma-i i die waa bāfelieŋ-nu. ⁵ Na saa da, da kuo i kuu kulduoŋgu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduoma baa-yo. ⁶⁻⁷ Umanġ duo ku, u kuraa āmbabalma nammu-na. Terienġu fanġu-na na saaya na suo wuo ba gbuu i cicuoŋgu-i baa Kirsa-i a ko i balaanġu-i a hūu-ye āmbabalma nammu-na. ⁸ Da kuo i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuo i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuo Kirsaŋ siire hel kuomba hōlma-na, u siε tiraa ku; kuliinġu siε tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu yuo. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure āmbabalma-i gbula. Uŋ siire fiεfiε-i-na, u cāa Diilonġo. ¹¹ Kuuduŋgu yaa baa namaa bi fεε-i: Na gbīε na dii-ma na hōmmu-na wuo na kuu a karnu na-naa nuo baa āmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cāa Diilonġo.

¹² Terienġu fanġu-na, āmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanġa nei a ce na ta na ce kumanġ dōlaanun-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na fεε na hā āmbabalma-i ma ce-na kōraanġ namaa ta ma ce kuubabalaanġu baa-na. Ŋga nanġ kuu aa sire waa cicēlma fiεfiε-i-na, yaanġ aa na hā Diilonġo-i baa na fεε u ce-na ānfafammanciraanġ namaa, tuo ce ānfafamma baa-na. ¹⁴ Nanġ yaanġ ānjīnamma-i aa cu Hujarrentienġo huon-nu, āmbabalma siε tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu nei.

¹⁵ Ŋga inġ yaanġ ānjīnamma-i aa cu Hujarrentienġo huon-nu, i ka cor tie ce āmbabalma-i wuo ānjīnamma sa tiraa ma ye dii i yun-nu wēi? Ma'i sī! ¹⁶ Na saa suo wuo da ŋ nanna ŋ fεε hā nelieŋo ŋaa kōrieŋ nuo, a ta ŋ nu u nunġu-i, ŋ cie kutieŋo kōrieŋ nuo ninsoŋo wēi? Ku gbāa waa ŋ naana ŋ fεε hā āmbabalma, mafamma kā baa-ni kuliin-nu. Ku gbāa bi waa ŋ naana ŋ fεε hā Diilonġo ta ŋ nu u nunġu-i; kufanġu kā baa-ni viisinninġ. ¹⁷ Ŋga yaanġ i tie jaal Diilonġo-i: Namaa namanġ āmbabalma naa ce-na kōraanġ namaa, na yaanġ fiεfiε-i-na aa ta na nu Diilonġo nunġu-i baa huonġa diei, aa siε banġ waanġ mamanġ baa-na. ¹⁸ Na hilaa āmbabalma kōrsinni-na a suur viisinninġ-kōrsinninġ. Kuu dii ŋaa na hielaa na nanġa āmbabalma cemma-na, na suurii kuuviin-nu fiεfiε-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbīε baa-na ku'i cie mi biε nel daama-i da mi tagaaya pigāan-na. Dielūo-i-na, nanġ ŋa naa nanna na fεε dumaa ŋaa kōraanġ namaa a hā āmbabalma-i ta na ce kakarkuonġo-i, a ji ce na pu baa Diilonġo-i, naananġ na fεε dumai fiεfiε-i-na na hā Diilonġo-i, na ta na ce kuuviinġu a waa nelfafaanġ namaa.

²⁰ Ambabalmanġ ŋa naa ta na yaan-na huonġu-na, na saa ta na yuure viisinninġ-maama. ²¹ Nanġ taa na ce kumanġ ku huonġu-na, na daa bige-i kuo? Ma sī nyunġo-i-na ku da-na senserre ke? Maacemma famma temma kā baa nelieŋo kuliin-nu.

²² Ŋga fiεfiε-i-na, na kuraa āmbabalma nammu-na ta na cāa Diilonġo. Nanġ daa kumanġ kuo, ku yaa daaku: Na ciluo faa a saanu baa Diilonġ uŋ taaran-yuo dumaa, aa na ka da cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i. ²³ Na saa da, āmbabalma pā ma tieŋo-i baa kuliinġu, a ne da da ŋ waa Itienġo-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonġo hā-ni baa cicēlma maŋ sa tieŋ dede-i gbāŋgbāŋ.

7

I karaanu i-naa nuo baa ānjīnamma-i

¹ Tobin namaa, mi suyaa miε na suɔ kuŋ wuɔ dumaa i hɔlma-na. Na suyaa wuɔ nelien nuɔ da η waa cicɛlma yaa-i η saaya η ta η wuɔ hūmienja-i an saaya a wuɔ dumaa. ² Terienɔ fangu-na, casoŋo bɔlɔ duɔ waa cicɛlma, u siε gbāa hel ānsorre-na. Nga bɔlɔ duɔ ku, bɪŋkūngu siε gbāa bella-yuɔ ba ānsorre-na. ³ Duɔ yan u bɔlɔ-i cicɛlma aa kā ka soŋ bibienɔ nan-na, u cālāa; u ciε *fuocesinni. Nga u bɔlɔ duɔ ku, nelma siε gbāa yuu-yo; u gbāa soŋ bibienɔ nan-na aa u siε cāl. ⁴ Tobin namaa, kuuduɔngu yaa baa namaaŋo-i; nan kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ŋaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *ānjɪnamma-i. Na ciε unan baan namaa. Uman siire kuomba hɔlma-na, i ciε fuɔ baan miemei diε gbāa tiε ce kuman dɔlaanun Diilonɔ-i. ⁵ In waa tiε ce kuman dɔlaanun-yiε, ānjɪnamma taa ma pigāan kuman saa fa cemma. Da ma cira kuman saa fa, i tiε taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kāan baa-ye kuliingu-na. ⁶ Nga fiεfiε-i-na, in kuu baa Kirsa-i, kuu dii ŋaa i karaanu i-naa nuɔ baa ānjɪnamma-i. Iyɔŋo man waa i gbeini-na, u karaa aa yan-ye i ferɛn nuɔ; i gbāa cāa Diilonɔ-i cāafɛmma. I yan cāacɔmma-i, Moisin nyegāan man, aa i tiε nu *Diilon-Yalle yaa wulaa-i.

Anjɪnamma sinni-i

⁷ Terienɔ fangu-na, i gbāa cira niε? Anjɪnamma balaan āmbabalma temma-i wɛi? Ma'i sɪ! Anjɪnamma yaa ciε mi suɔ āmbabalma-i. Ku ānjɪnamma saa naa cira: «Baa ce nenemungu-i»*, mii naa saa suɔ wuɔ nenenemungu balaan. ⁸ Ambabalma dɛraa ānjɪnamma yaa nuɔ-i a ce muɔŋo-i nenemuntien muɔ. Anjɪnan da ma'a maa si dii, āmbabalma kure. ⁹ Diɛlūɔ-i-na, ānjɪnamman ŋa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi bāanɔ-i; ŋa ānjɪnamman juɔ jo, āmbabalma yaa ciε ma bāanɔ-i ¹⁰ aa muɔmi cɛr kure. Anjɪnamman naa saaya ma kāyā-yiε i tiε ce i bāanɔ-i, ma birii yan aa kɔsuɔŋ muɔŋo-i. ¹¹ Ambabalma dɛraa ānjɪnamma yaa nuɔ-i a tāal-mi kɔsuɔŋ-mi.

¹² Anjɪnamma famma ferɛ-i Diilon-maama, ma hūmienja-i Diilon-waanja. A vii aa tiraa fa. ¹³ Bɪŋkūfafaanɔ gbāa jo baa mɛi kɔsuɔma-i wɛi? Ku siε gbāa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma ciε bɪŋkūfafaanɔ yaa nuɔ-i a kɔsuɔŋ-mi da ma pigāan ma balaanɔ-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaanɔga nelbilonɔ-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *ānjɪnamma hilaa Diilon wulaa, a ne da muɔŋo-i nelbilogbāŋgbālān muɔ, aa āmbabalma tiraa ta yaanɔga miε. ¹⁵ Mi sa suɔ miŋ ceŋ kuman: Miŋ taaran kuman mi sa ce kufanɔ, kuman sa dɔlaamin mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ miŋ ceŋ kuman ku saa fa. Terienɔ fangu-na mi suyaa wuɔ ānjɪnamma faa. ¹⁷ A ce dumaanɔ-na ku pigāan wuɔ mɛi maacemma sɪ mafamma-i; āmbabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kuman ciε mi wan-ma dumaanɔ-na, mi suyaa wuɔ ānfafamma si dii mi kusūngu-na. Mi niε da ānfafamma cemman-nuɔngu dii-miε, ŋa ma cemman-fɔŋgūɔ yaa hie? ¹⁹ Miŋ taaran ānfafamma man, mi sa ce mafamma; miŋ'a mi sa taara āmbabalma man, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kuman mi sa taara-kuɔ, mɛi maacemma sɪ mafamma-i; āmbabalma man mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fiεfiε-i-na, mi suyaa kuman dii-miε: Da mi ta mi taara mi ce ānfafamma-i, āmbabalma yaa bir ta yaanɔga. ²² Mi huɔŋga-na, Diilon-ānjɪnamma dɔlnu-miε. ²³ Nga mi niε da nelma namma'i dii ta ma gān baa man dɔlaamin mi huɔŋga-na. Ma ciε āmbabalma ta yaanɔga miε, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Mɛi sūlɔ daama fuɔ! Ma kā baa muɔmɛi daami

* 7:7 Helman-sebe (Exode) 20.17; Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.17

da ma ka kɔsuɔŋ-mi, hai ka hūu-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonɔ yaa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hūyāa-mi.

Mi gbāa cira: Muɔ fuɔ, mi siyaa Diilonɔ ānjɪnamma-i, ma dɔlnu-miɛ, ŋga mi kusūŋ-maama ce mi ta mi cu āmbabalman-ɥuon-nu.

8

Iyunni dii Diilonɔ-Yalle nammu-na

¹ Fieɛ-i-na fuɔ! Baman suurii Yesu-Kirsa horre-na, Diilonɔ sie ka gāŋ baa-ba. ² Bige-i ciɛ mi waŋ-ma dumaanɔ-na? *Diilonɔ-Yalle fɔŋgūɔ man hāaŋ-yen ninson-cicɛlma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye āmbabalma nammu-na baa kuliŋgu bi nammu-na. ³ *Moisi *ānjɪnamma saa waa ma gbāa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusinni yaa naa ce ku ta ku yar ānjɪnamma-i. Kuman yaraa ānjɪnamma-i, Diilonɔ ciɛ u Biɛnɔ ce-ku: U saan-yo u jo āmbabalmanciraan miɛ temma, a ji bāl baa āmbabalma-i nelbilien miɛ i hɔlma-na. U ciɛ dumei a kure-mɛi. ⁴ Miɛ man yaan i kusūŋ-maama-i aa tie ce Diilonɔ-Yalle kusūŋgu, Diilonɔ ciɛ mafamma-i i die gbāa tie wuɔ ānjɪnamma-i man saaya ma wuɔ dumaa. ⁵ Baman ciɛŋ ba fɛɛŋ kusūŋ-maama-i, ba yii baa kuman dɔlaanun-bei. A ne da baman ciɛŋ Diilonɔ-Yalle kusūŋgu-i, ba yii baa kuman dɔlaanun Diilonɔ-Yalle. ⁶ Da ŋ ta ŋ yii baa nan kusūŋ-maama yon, ma kã baa-ni kɔsuɔma-na; ŋga da ŋ ta ŋ yii baa kuman dɔlaanun Diilonɔ-Yalle-i, ku kã baa-ni cicɛlma-na baa hɔfɛllen. ⁷ Baman hɔmmu-i yuu baa bafamba fɛɛŋ kusūŋ-maama yon, kutaamba-i Diilonɔ-bigāarāamba; ba sa sie Diilonɔ wulaa aa ba sie gbāa sie u wulaa. ⁸ Baman yaan ba kusūŋ-maama ta yaanga bei, ba sie gbāa ce bɪŋkūŋgu hel Diilonɔ yufellen. ⁹ Ŋga namaanɔ-i, Diilonɔ-Yallen yen na hɔmmu-na, na sa ce na kusūŋ-maama. Diilonɔ-Yallen taaran kuman, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da die di sɪ uman nuɔ-i, kutienɔ-i Kirsa wuonɔ sɪ. ¹⁰ A ne da da ku Kirsa dii na hɔmmu-na, Diilonɔ ciɛ-na nelviin namaa, a ce dumaanɔ-na u Yalle hāa-na cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ ŋga uman siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u Yallen yen baa-na, u ka bi sire namaanɔ-i baa-de.

¹² Terienɔ fangu-na tobin namaa, cɛmelle dii-yiɛ. Ŋga cɛmelle man dii-yiɛ di yaa daade: I yan i kusūŋ-maama-i aa i tie ce kuman dɔlaanun Diilonɔ-Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kuman dɔlaanun-nei, na ka kɔsuɔŋ na fɛɛ. Ŋga da na yan Diilonɔ-Yalle kāyā-nei na hiel na gboluonɔgu kuubabalaanɔgu cemma-na, na ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i.

Diilonɔ-Yalle ce-ye Diilonɔ-bisālŋ miɛ

¹⁴ Baman yaan *Diilonɔ-Yalle ta ba yaan-na hiere, Diilonɔ-bisālmba. ¹⁵ Kuman ciɛ mi waŋ-ma dumaanɔ-na, nan daa Diilonɔ-Yalle man, di sa ce-na kɔraan namaa, a ce na ta na kãalã; ŋga di ce-na Diilonɔ-bisālŋ namaa, a ce i tie gbã i bɪ Diilonɔ-i «Baba!» ¹⁶ Diilonɔ-Yalle fande fɛɛ yaa fɛŋ i hɔmmu-i a pigāan-ye wuɔ Diilonɔ-bisālŋ miɛ. ¹⁷ Aa in yen Diilonɔ-bisālŋ miɛ, u ciilunɔgu vii miɛmɛi; i ka wuo-ku baa i-naa baa *Kirsa-i. In mulien baa-yo, i ka bi ce i bāanɔgu-i baa-yo u yuntesinni-na.

¹⁸ Mi suyaa miɛ in cen muliema man nyunɔgo-i-na, ma sie gbāa fi baa in ka ce i bāanɔgu-i dumaa bisɪnuɔ-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonɔ-bisālmba sinnin ka suɔ yiŋgu man nuɔ-i, hɛman-niini-i hiere ni niya yiŋgu fangu himma-i. ²⁰ Hɛman-niini-i hiere ni naa yunɔgu, aa ni nagān-na sɪ, Diilonɔ yaa ciɛ-ni dumaanɔ-na. Mafaman fiɛ ce, kuu dii ŋaa ku cii ŋga ku saa kūnna. ²¹ Yiŋgu dii baa yiŋgu, Diilonɔ ka hūu-ni guɔyuɔ nammu-na ni waa ni fɛɛŋ nuɔ Diilonɔ-bisālŋ temma, ta ni ce ni bāanɔgu-i. ²² I suyaa kerre wuɔ ji hi baa nyunɔgo,

hieman-niini-i hiere ni gbu ni bireŋ aa ta ni cufal ŋaa kusūngu bilaa cieŋo. ²³ Aa ni'i sī yon, Diilon-ŋ-bisālŋ miε i bi bireŋ dii cicaara. Diilon-ŋ hāa-ye u Yalle-i i die suɔ wuɔ uŋ pāa nuŋgu maŋ, u ka ce-ku. I cie Diilon-ŋ duɔ hā-ye Diilon-ŋ-bisālmba munyerammu-i a kor-e muliema-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, ŋga i hīŋ koŋkoro faŋo taalun-ŋ yon. Niŋ hīŋ kumaŋ taalun-ŋ-i, da ŋ da-ku, ŋ siε gbāa tiraa ta ŋ hīŋ ku taalun-ŋ-i. Hai moloŋo'i daa biŋkūngu dede aa tiraa cor tuɔ hīŋ ku taalun-ŋ-i? ²⁵ ŋga niŋ hīŋ kumaŋ taalun-ŋ-i, da ŋ'a ŋ sa da ku yufelle, ŋ da ŋ fiε ŋ huɔŋga-i ta ŋ cie-ku.

²⁶ A naara kufan-ŋ-i, kuŋ nuɔl-eŋ dumaan-ŋ-na, Diilon-ŋ-Yalle bi kāyā-yiε. Na saa da, i sa suɔ kumaŋ saaya cārāmma Diilon-ŋ wulaa. ŋga Diilon-ŋ-Yalle fande fere yaa gbuu di bireŋ di cārā Diilon-ŋ-i di hā-ye. Diŋ bireŋ baa mamaŋ, ma siε gbāa hel nelieŋ nuŋ-nu. ²⁷ Diilon-ŋ uŋ suɔ nuɔmba kusūŋ-maama-i dumaan-ŋ-na, u suɔ u Yalleŋ cārāŋ kumaŋ u wulaa. Diilon-ŋ uŋ taaraŋ kumaŋ, u Yalle cārā ku yaa-i u wulaa di hā u baamba-i. ²⁸ I suyaa wuɔ Diilon-ŋ maamaŋ dɔlnuŋ bamaŋ, uŋ biε bamaŋ a saanu baa uŋ yiεraaya-meī dumaa, wεima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaan-ŋ-na, Diilon-ŋ yufelleŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u cie ba yaa da ba ce u Biεŋo nabiεraamba a ce u Biεŋo duɔ da hāmba bɔi. ³⁰ U yufelleŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u biε ba yaa-i piε-ba u caaŋ-nu. Aa uŋ biε bamaŋ, u cie ba yaa-i nelviimba. Aa uŋ cie bamaŋ nelviimba-i, u cie ba yaa da ba ce ba bāan-ŋ-i baa u Biεŋo-i.

Diilon-ŋ-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gbāa tiraa naara hama-i? Diilon-ŋ duɔ gbāŋ waa baa-ye tī, hai gbāa biεna i maama-i? ³² U saa nyaayā fuɔ fereŋ Biεŋo-i; u hāa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hiere. U ce niε aa u siε hā-ye biŋbiŋni-i hiere a naara u Biεŋo-i? ³³ Diilon-ŋ yufelleŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i, hai moloŋo'i gbāa cāl-ba? Diilon-ŋ fuɔ fere wuɔ ba saa cāl, ³⁴ hai gbāa cira ba cālāa? Yesu-Kirsa yaa kuu i solaan-ŋ-i, aa ku'i sī yon; u siire ka waa Diilon-ŋ caan-ŋ-na tuɔ cārā Diilon-ŋ-i u hā-ye. Terieŋgu fan-ŋ-na molo siε gbāa cāl-e. ³⁵ I maamaŋ dɔlnuŋ *Kirsa-i dumaa, bige-i gbāa bɔrɔ-yiε baa-yo? Muliεma siε gbāa, sūlma siε gbāa, yaahuolo siε gbāa, nyulmu siε gbāa, naaluɔ siε gbāa, bāani siε gbāa, kuliin-ŋu siε bi gbāa. ³⁶ ŋga maŋ nyegāan dumaa Diilon-ŋ-nelma-na wuɔ:

«Itie, naŋ maama-na, cuo duɔ kaal, kuliin-ŋu hūŋ ku cu-ye dumaa ka naŋ bāan-ŋu-i. Ba hāmmu doŋ baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ŋaa baŋ kāŋ baa tūlmba maŋ da ba ka ko-ba baŋ ceŋ-baŋ dumaa.»**

Miε ii bi dii dumai i muntienammu-na.

³⁷ ŋga mafamaŋ fiε ma ce, i maamaŋ dɔlnuŋ umaŋ, u ce ma ta ma tīε miε maama'i nuɔ-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa miε Diilon-ŋ uŋ dɔlaa-ye dumaa, biŋkūngu siε gbāa bɔrɔ-yiε baa-yo. Kuliin-ŋu siε gbāa, cicēlma siε bi gbāa, *dɔrɔpɔrɔbiemba siε gbāa, *jinabaa-ba siε bi gbāa, isuɔtaamba siε gbāa, nyun-ŋo ku wεima siε gbāa, bisin-ŋ ku wεima siε bi gbāa, himma siε gbāa, ³⁹ dɔr-niini siε gbāa, hieman-niini siε bi gbāa. Diilon-ŋ uŋ pigāan-ye uŋ dɔlaa-ye dumaa Itieŋo-i Yesu-Kirsa jomma-na, ku biŋkūngu si dii kumaŋ gbāa bɔrɔ-yiε baa-yo.

9

Diilon-ŋ uŋ hielaa u yufelle bamaŋ nuɔ-i

¹ Muɔŋo-i *Kirsa wuon-ŋ muɔ, a ce dumaan-ŋ-na miŋ ka waŋ mamaŋ coima sī; ninsoŋo yaa-i. *Diilon-ŋ-Yalle ce mi ta mi suɔ-ma mi huɔŋga-na wuɔ mi waŋ ninsoŋo. ² Miŋ taaraŋ mi waŋ mamaŋ ma yaa daama: Mi huɔŋga si dii huɔŋga, ma gbu ma kukul-mi. ³ Kuɔ Diilon-ŋ naa gāŋ baa muɔmei aa hiel mi nuŋgu-i

* 8:36 Gbelieman-nalāan-ŋu (Psaume) 44.23

Kirsa horre-na aa cer yan mi nellen-tobimba-i, kuu naa dolnu-mie yan. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahel-baamba-i. Diilonjo cie ba yaa-i u bisalmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisinni-i baa ba yaa-i, u haa ba yaa u *anjinnamma-i, u pigaan ba yaa ba ta ba buol-o, u paa nungu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bincumba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsinni-na, Kirsa manj bimbinni-i hiere ni yungu-na, u bincumba yaa bafamba-i. Kirsa-i Diilonjo, u gbie baa gbeliema honni manj jon. Ma cie!

⁶ Nga ban'a ba saa hu Kirsa maama-i, ku pigaan wuo Diilon-nupalle cie gbangban wei? Ku'i si! Na saa da, Isirahel-baamba-i hiere, ba hieronjo si Isirahel-baamba Diilonjo wulaa; ⁷ aa *Abiramu bisalmba-i hiere, ba hieronjo si Abiramu bisaln-kireina. Hama-i nu-i? Diilonjo gbie Abiramu-i wuo: «*Miη paa nungu manj baa-ni wuo mi ka ha-ni huonju, *Isaki yaa ka ha-ni baa huonju fangu-i.*»* ⁸ U taara u cira wuo Abiramun huon bisalmba manj hiere fuo homma-i, Diilonjo sa kan-ba Abiramu bisalmba. Nga un paa nungu-i aa ha-yo baman, u kan ba yaa-i Abiramu bisalmba-i. ⁹ Diilonjo paa nungu-i baa-yo wuo: «*Mi ka bir jo belle manj juon fiefie ku temma-i, huonju fangu-na, Sara ka da bepohn.*»†

¹⁰ Aa u'i si yon. Erebeke bi daa piebaa baa i bincoino-i Isaki-i. ¹¹ Bisaln daaba saa naa hi hon yogo, ba saa naa ce kuufafaangu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaangu dede. Nga Diilonjo hiel nuomba-i fuo hielma. ¹² Wuo gbẽ Erebeke-i wuo: «*Bepomohn ka tuo caa haanjo-i.*»‡ U cie mafamma-i duo pigaan wuo u sa ne molonjo ancemma aa hiel-o, nga u nyaanu fuo feren nun-andaangu. ¹³ Ma bi nyegaan dumei wuo: «**Yakabu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakabu yaa nu-i.*»§

Diilonjo yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Terienju fangu-na, i gbãa cira nie? Diilonjo maacemma saa fa wei? Ku'i si! ¹⁵ U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuo: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre uman nu-i, mi ce-yuo. Da mi ta mi bi taara mi ce baa uman, mi bi ce baa-yo.*»* ¹⁶ Diilonjo sa ne η huonga, u sa bi ne η ancemma. U ne u hujarre yon. ¹⁷ Diilon-nelmaη-sebe-i-na, Diilonjo gbie Esipi jamatigi-i wuo: «*Mi cie-ni jamatigi nu da mi pigaan-ni mi fngũ-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.*»† ¹⁸ Terienju fangu-na, Diilonjo duo tuo taara u ce hujarre uman nu-i, u ce. Duo bi tuo taara u naara kunangu anyagarma manj nu-i, u bi naara.

¹⁹ Unaa ka gbẽ-mi wuo: «*Bige-i cie Diilonjo tiraa tuo cal-e? Hai molonjo-i gbãa cie Diilonjo-i u huoya-maama cemma-na?*» ²⁰ Nan hilaa hie, nuoni manj nelbilon nu, aa ta η fanu baa Diilonjo-i? Birenga gbãa gbẽ ka matienjo-i wuo: «*Bige-i cie η ma-mi dumandε-i?*» ²¹ Kuman da ku dolnu bitomarano-i u ma ku yaa-i baa u yemaangu-i. Da ku dolnu-yuo u ma sukpekpellun-bituonju, da ku bi dolnu-yuo u ma sudodollun-bituonju baa yemaduonju fangu-i.

²² Baman duu Diilonjo huonga-i, baman gbie kosuoma-i, Diilonjo duo tiera ba nuonju-i duo ji pigaan-ba u jayamma-i baa u fngũ-i yiingu nanju, nan'a nie? ²³ Aa un cie hujarre-i baman nu-i, un tigiin baman dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba baangu-i baa-yo, duo ce baa-ba ceη daama temma-i, a pigaan wuo hujantienjo, nan'a nie? ²⁴ Un bie mie manj *Yuifubaa-ba holma-na baa *nieraamba bi holma-na hiere, u cie baa miemei, u saa ce baa Yuifubaa yon. ²⁵ U waan ma yaa-i Ose sebe-i-na wuo:

«*Baman saa waa mi baamba,*

* 9:7 Miwaanjo jnamman-sebe (Genese) 21.12 † 9:9 Miwaanjo jnamman-sebe (Genese) 18.10
‡ 9:12 Miwaanjo jnamman-sebe (Genese) 25.23 § 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 * 9:15 Helman-sebe (Exode) 33.19 † 9:17 Helman-sebe (Exode) 9.16

mi ka ce-ba mi baamba.

Bamaŋ maama-i saa ta ma dɔl-min,

mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa nɛliɛŋo baa u dɔrŋo.

²⁶ *Aa baŋ ŋa naa gbɛ nuɔmba-i terni maŋ nuɔ-i wuɔ meɪ baamba sɪ,*

kufanŋu terni-na, ba ka ta ba bi-ba Cicɛlmantienjo bisɔlmba.»‡

²⁷ *Isayi bi waan *Isirahɛl-baamba maama wuɔ: «*Halle da ku fiɛ'a Isirahɛl-baamba ka ciinu niɛ niɛ, ba da-ba-diei ka kor-bɛi yon;* ²⁸ *kɛɛ Itienj unj waan mamaŋ nelbiliemba kɔŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pampɔŋ.»§*

²⁹ Isayi duɔŋo faŋo naa bi wuɔya waŋ-ma wuɔ:

«*Kuɔ Dombuɔ saa naa yaŋ huonŋu hɔ-ye,*

ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmutaambaŋ gbuyaa dumaa.

*Mamaŋ daa Gomɔrtaamba-i maa naa bi da-ye.»**

Viisinni da Diilonj-na, ni sa da anjinamma-na

³⁰ Inj taaranj i waŋ mamaŋ ma yaa daama: *Nieraamba maŋ saa ta ba wuɔ

*anjinamma-i da ba da viisinni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni danj hama-i temma-i?

Baŋ haa ba nanŋa-i *Kirsa-i-na ku'i ciɛ ba da-ni. ³¹ A ne da *Isirahɛl-baamba

famba maŋ taa ba wuɔ anjinamma-i da ba da-ni, ba saa gbɔa da-ni. ³² Bige-i

ciɛ ba saa gbɔa da-ni? Ba saa haa ba nanŋa Kirsa-na taara-niɛ, ba taaraaya-niɛ

baa ba ciluɔ, ku'i ciɛ ba saa gbɔa da-ni. Ba kaa ka tisiŋ ba fɛɛ tɔmpɛlle† maŋ

malaaŋ nuɔmba-i. ³³ Diilonj unj waan dimaŋ maama-i u sebe-i-na wuɔ:

«*Mi ka jina tɔmpɛlle *Sinyɔ-i-na,*

nuɔmba ka ta ba tisiŋ ba fɛɛ die.

Di ka ta di mal nuɔmba-i.

Nga umaŋ duɔ haa u nanŋa die, u yaanŋa siɛ ture.»‡

10

¹ Tobin namaa, mamaŋ yuu mi huonŋa-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi

gbu mi cɔrɔ ku yaa Diilonjo wulaa mi hɔ-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pɔama

baa Diilonj-kunŋu-i, ŋga ba saa suɔ hɔmefafalle-i. ³ Nɛliɛŋ nuɔ ninj saaya ŋ

ce kumaŋ Diilonjo tuɔ kɔŋ-ni nelviin nuɔ, ba saa suɔ-ku aa ta ba taara ba ce

nelviimba bafamba fɛɛŋ cemma. A ce dumaanjo-na, Diilonj unj ciɛ kumaŋ duɔ

gbɔa ce-ye nelviin miɛ, ba saa siɛ-ku. ⁴ A ne da *Kirsa yaa juɔ ji baal *Moisi

*anjinamma-i. U ciɛ mafamma-i kumaŋ ka ce bamaŋ da ba haa ba nanŋa-i

yuɔ Diilonjo tuɔ kɔŋ-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, umaŋ taaraayanj viisinni-i anjinamma barguɔ-i-na, Moisinj

waan mamaŋ ku kunŋu-na, ma yaa daama wuɔ: «*Umaŋ duɔ gbɔa wuɔ*

*anjinamma hɔmienja-i hiere, a ka kor-o.»** ⁶ Nga umaŋ hɔyɔa Diilonj-maama-i

duɔ taara viisinni-i, mamaŋ waan baa-yo ma yaa daama wuɔ: «*Baa cira: Hai*

ka nyugunj dɔrɔ-i-na ka bi Kirsa-i?» ⁷ Baa bi tiraa ŋ cira: «*Hai ka suur hɛma-*

na ka sire Kirsa-i?» ⁸ Ma nyɛgaaŋ wuɔ: «*Diilonj-nelma dii ŋ caanŋu-na; maa dii*

ŋ nunŋu-na, maa dii ŋ huonŋa-na.»† Ma ciera wuɔ na hɔu Diilonj-maama-i. I

wuɔra i waŋ ma yaa-i baa nuɔmba-i. ⁹ Na saa da, da ŋ puur ŋ nunŋu-i a

waŋ-ma nuɔmba yufelle-na wuɔ Yesu yaa Itienjo-i, aa hɔu-ma hinj wuɔ Diilonjo

siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ŋ ka kor. ¹⁰ Da ŋ hɔu-ma hinj, Diilonjo

tuɔ kɔŋ-ni nelviin nuɔ. Da ŋ puur ŋ nunŋu-i a waŋ-ma, Diilonjo kor-ni. ¹¹ Na

saa da, Diilonj-nelma ciera wuɔ: «*Umaŋ duɔ haa u nanŋa yuɔ, kutienjo yaanŋa siɛ*

‡ 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 § 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 * 9:29 Isayi (Ésaïe) 1.9. Mamaŋ daa

Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i ku da Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 19.23-28. † 9:32

Tɔmpɛlle maŋ malaaŋ nuɔmba-i: Ba gbɛ Yesu yaa-i. Niɛŋ Pier dɛ. 2.4,8. ‡ 9:33 Niɛŋ 10.11; Isayi

sebe-i-na (Ésaïe) 8.14; 28.16; Pier dɛ. 2.6-8. * 10:5 Buolmanj-sebe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † 10:8

Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 30.12-14

ture.»‡ 12 A ce dumaanjo-na Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i kuuduŋgu yaa-i; bɪŋkūŋgu saa bɔrɔ-bei. Yunteduŋo'i yiɛŋ ba yuŋ-nu hiere tuɔ ce ɔnfafamma-i baman muyaŋ ba natiɛŋa yuɔ. 13 Naa man nyegãan dumaa Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Umaŋ duɔ muo u natiɛŋa Itiɛŋo-na, u ka kor-o.*»§ 14 Nga da ba saa haa ba nanŋa yuɔ, ba ka ce niɛ gbãa muo ba natiɛŋa yuɔ? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce niɛ gbãa haa ba nanŋa yuɔ? Aa molonj duɔ uu si dii duɔ tuɔ wanj u nelma-i, ba ka ce niɛ gbãa nu-ma? 15 Aa molonj duɔ saa puɔr ma yerrenj, ma ka ce niɛ gbãa wanj? Ma waan Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Baman juɔŋ baa neldɔdɔlma-i, ba jomma sa suɔ aa fɛ huɔŋga.*»* 16 Nga nuɔmba-i hiere ba saa siɛ *Neldɔdɔlma-i. *Isayi waanj-ma wuɔ: «*Itie, ij wanj nelma man, ij daa hai hũyãa-ma?*»† 17 Terienjgu fanju-na, Kirsa nelma numma yaa juɔŋ baa ma hũuma-i.

18 Yaan mi yuu-na: Nuɔmba saa nu nelma famma-i wei? Ba nuɔ-ma! Diilonj-nelma ciɛra wuɔ:

«*Ba nelma gbuyaa hiɛma-i hiere.*

Nuɔmba nuɔ ba nelma-i nilɛŋa-na hiere ka saa.»‡

19 Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahel-baambaŋ nuɔ-ma, ba saa naa suɔ ma yaanŋa-i wei? Ma yaanŋa suyaa! Moisi yaa waanj-ma diɛlũ wuɔ: «*Diilonjo ciɛra:*

«*Nan'a na sa kãŋ baman wuɔ nieraamba,*
mi ka ce na ta na ce yelma bei.

Mi ka ce na hɔmmu du baa baman sa suyaan bɪŋkūŋgu.»§

20 Aa Isayi daa holle cira: «*Diilonjo ciɛra:*

«*Baman saa ta ba taara-miɛ, ba daa-mi.*

Baman saa ta ba yuu-mi baa weiima, mi caraaya ba yaa-i.»*

21 Nga kumanj ŋaa Isirahel-baamba kūŋgu-i, Diilonjo ciɛra:

«*Bãanŋu-i baa isuŋgu-i mi bi mi baamba-i, ŋga ba sa siɛ-mi.*

Ba sa nu mi nunju-i aa tiraa pu bubuɔsinni baa-mi.»†

11

Diilonjo saa ciina Isirahel-baamba-i

1 Terienjgu fanju-na, yaan mi yuu-na: Diilonjo ciinaana u baamba-i *Isirahel-baamba-i wei? U saa ciina-bei. Mei fɛrɛ-i Isirahel nellenj-wuonj muɔ, *Abiramu hãayɛlŋ muɔ aa *Bensaamiɛ dūŋ-wuonj muɔ. 2 Diilonj u yufellenj hilaa baman nuɔ-i dii ku domma-na, u siɛ gbãa ciina-bei. *Eliŋ muyaa u natiɛŋa Diilonjo-na Isirahel-baamba maama-na kusuŋ-nu Diilonj-nelma-na, ma si na suɔ ku terienjgu-i kɛ? 3 U ciɛra wuɔ: «*Itie, ba kuɔ ij *pɔpuɔrbiemba-i aa muonu mumbuolmunj-terni-i. Muɔmei tiyãa mi diei ij huonju-na, ŋga baa dii ta ba taara-miɛ baa komma.*»* 4 Uŋ waan mafamma-i Diilonjo siyaa-yo baa hama-i? U ciɛra wuɔ: «*Ij saa tɛ ij diei! Nuɔmba neifienj siɛi nuɔsiba ndii dii baa-mi mi jɪnamma-na, kutaamba saa pigenj dede Baal†yaanŋa-na.*»‡ 5 Kuubiduŋ daaku yaa nyunjo ku bãanŋu-na: Diilonj uŋ fiɛlaa cɛllɛ-baamba manj Isirahel-baamba-na, baa dii yogo. 6 U ciɛ baa-ba aa fiɛl-ba, u saa ne ba maacemma. Kuɔ uu naa ne ba maacemma, baa naa saa cira u ciɛ baa-ba.

7 Ku yunju yaa daaku wuɔ Isirahel-baambaŋ taa ba taara kumanj, ba saa da-ku; Diilonj uŋ fiɛlaa bamanj bei, ba'i daa-ku yonj. Ba boluonju ciɛ ɔnyagarmantaamba 8 ŋaa manj nyegãan dumaa Diilonj-nelma-na wuɔ: «*Ji hi baa*

‡ 10:11 Isayi (Ésaïe) 28.16 § 10:13 Yowel (Joël) 3.5 * 10:15 Isayi (Ésaïe) 52.7 † 10:16 Isayi (Ésaïe) 53.1 ‡ 10:18 Gbeliemanj-nalãanŋu (Psaume) 19.5 § 10:19 Anjɪnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 32.21 * 10:20 Isayi (Ésaïe) 65.1 † 10:21 Isayi (Ésaïe) 65.2 * 11:3 Jãmatigi ba sebediɛlãŋo (1 Rois) 19.10,14 † 11:4 Baal: Tiŋgu nanj yerre-i dumaanjo-na. ‡ 11:4 Jãmatigi ba sebediɛlãŋo (1 Rois) 19.18

nyunḡo Diilonḡo cie ba hɔmmu ku aa yan-ba, aa cu ba yammu-i, aa suuye ba tūnni-i ba sa nu baa-ni.» § 9 *Davidi bi ciera wuɔ:

«Baḡ wuo niidəḡlɔni maḡ,
mi taara Diilonḡo ce-ni ḡaa kəllu a bel-ba,
u ce-ni ḡaa juəḡo a cure-bei,
u ce ni yaa u sɔḡlɔnu ba gbeini-i a suu ba əmbabalma səlaaḡu-i.

10 *Mi taara u yir-ba, ba baa tiraa ta ba da baa ba yufieḡa-i.*

Aa u haa yaahuolo-i bei, ba baa gbāa ciir wuɔ baa-yo.» *

11 Yaḡ mi yuu-na: Isirahel-baambaḡ tisāḡ ba fere a cii, ba ka pāḡ tɛe dii hɛma-na wei? Ba sie pāḡ tɛe dii. Ba cālmuo birii yan aa kāyā *nieraamba kor. A ce dumaḡo-na, Isirahel-baamba ka ta ba ce yelma bei. 12 Da kuɔ ba cālmuo cie ānfafamma nelbiliemba-na, da kuɔ ba ciima kāyā nieraamba-i, da ba sire, ku ka kāyā nelbiliemba-i ka hi hie?

Nieraamba kormaḡ-kūḡu-i

13 Fiefie-i mi nelma vii *nieraanḡ namaei. Namaa namaḡ *Isirahel-baanḡ namaa sɪ, Diilonḡo puəraa-mi namaa hɔlma yaa nuɔ-i. Mi maacemma sa suɔ aa dɔlɔnu-mie. 14 Mi bi ce kufanḡu-i da mi ce mi nellen-tobimba-i yelmantaamba a gbāa da mi kor banamba bei. 15 Na saa da, Diilonḡ uḡ ciela-ba kətuəḡu, ku cie fuɔ baa nieraamba-i ba suurnu ba-naa. Duɔ ji sie ba pie-yo, kufanḡu ka waa nie nie? Ku ka waa ḡaa ba kuu aa sire.

16 Na saa da, da ḡ pā didielaḡma-i hā Diilonḡo-i, ḡ diḡma-i hiere ma cie Diilonḡ-maama. Da ḡ pā tibikāalmba-i hā Diilonḡo-i, tibinegemmu-i hiere mu cie Diilonḡ-muumu. 17 Isirahel-baamba dii ḡaa ciḡḡ-tibiḡḡu aa nieraanḡ namaḡo-i na waa ḡaa hɛḡḡ-tibiḡḡu. Diilonḡo karaa ciḡḡ-tibiḡḡu negemmu nammu nanna, aa bie hɛḡḡ-tibiḡḡu negemmu gbo mu fonni-na. Ciḡḡ-tibiḡḡu negemmuḡ daḡ tibiḡḡomma maḡ, namaa na bi da maaduoma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasiduḡ daani yaa nuɔ-i. 18 Kufanḡu terieḡu-na, baa na nyɛ baḡ karaa negemmu maḡ. Na ce nie aa nyɛ-mu? Negenḡa sa tūu kaasinni, ḡaa kaasinni'i tūyāḡ negenḡa! 19 Unaa gbāa bi cira: «Diilonḡo karaa negemmu fammu-i aa dii muəmei mu fuonḡu-na.» 20 U waanḡ ninsonḡo, ḡaa kumaḡ cie Diilonḡo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu nanḡa yuɔ ku'i cie u kar-mu halaḡ-mu. Nuonḡ haa ḡ nanḡa-i yuɔ ku'i cie u dii-ni mu fuonḡu-na. Yan aa ḡ nanna bombolma-i aa ḡ ta ḡ kāalā Diilonḡo-i. 21 Diilonḡ duɔ kar ciḡḡ-tibiḡḡu negemmu-i nanna, bige-i gbāa cie-yo hɛḡḡ-tibiḡḡu muumu karma-na? 22 N saa da, Diilonḡo pigāḡ u fafaḡḡu-i baa u hɔdorre-i pigāḡ daama temma yaa-i: U huḡḡa donḡ baa bamaḡ naana u hūmelle-i aa fa baa nuoni maḡ nyaarāa-yuɔ. Da ḡ bi nanna-yuɔ, u bi kar-ni nanna ciḡḡ-negemmu temma. 23 Aa Isirahel-baanḡ da ba nanna ba ānyagarma-i, Diilonḡo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fəḡḡūɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. 24 Nuḡḡo-i, nanḡ waa hɛḡḡ-tibiḡḡ-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciḡḡ-tibiḡḡ-nu; mafanḡ da ma saa yar Diilonḡo-i, ciḡḡ-tibiḡḡu fereḡ negemmu gbomma ce nie gbāa yar-o?

Isirahel-baamba kormaḡ-kūḡu-i

25 Tobinḡ namaa, mi taara na suɔ Diilonḡo kusūḡu-i, ku yaa na ka suɔ wuɔ na nelnulla gbiɛ baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayā ba fere. A ce dumaḡo-na Diilonḡo yaan-ba tuɔ cie *nieraamba maḡ dii da ba kor hiere, ba kor aa u suɔ kor-ba. 26 Isirahel-baamba ka kor hiere dumai ḡaa maḡ nyegāḡ dumaa wuɔ:
«Korḡortieḡo ka hel *Sinyɔ;

§ 11:8 Anḡnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 29.3; Isayi (Ésaie) 6.10; 29.10
Gbeliemān-nalāḡḡu (Psaume) 69.23-24

* 11:10

u ka hiel *Yakɔbu h̄ayɛlmba-i anyagarma-na.

²⁷ *Mi ka hur ba āmbabalma-i halan̄-ma bei aa bel *tobisinni baa-ba.»†*

²⁸ Isirahel-baambaŋ'a ba saa siɛ *Neldɔdɔlma-i, diɛ i ne-ku, ba ciɛ Diilon̄-bigāarāamba, ŋga ku kuraa niɛraaŋ namaaŋo-i. A ne da diɛ ne Diilon̄ u yufellen̄ hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dɔlnu-yuɔ yogo ba b̄incuɔmba maa-na. ²⁹ Na saa da, Diilon̄ duɔ h̄a-ni, u h̄aa-ni. U yufel da di hel-niɛ, di hilaa-niɛ; u sa bir baa huon̄-āndaan̄gu. ³⁰ Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilon̄o nuŋgu-i, Isirahel-baambaŋ juɔ ciina u nuŋgu-i huon̄gu maŋ nuɔ-i, u suɔ ce hujarre namaaŋo-na. ³¹ Ba yagaraa Diilon̄o nuŋgu-i fiɛfiɛ-i-na a ce u ce hujarre namaaŋo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. ³² Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaan̄o-na, Diilon̄o yaan̄ Isirahel-baamba-i baa niɛraamba-i hiere ba fɛɛŋ nuɔ ba suur āmbabalma-na b̄al ba nuhɔɛŋ-na aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilon̄o fafaan̄gu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuɔ suɔ wɛima-i hiere. Molo siɛ gb̄aa suɔ u huɔya-maama-i ti-ma, molo siɛ bi gb̄aa konnu u kusūŋgu-i ³⁴ ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa u nelma-na wuɔ:

«Hai gb̄aa suɔ Itien̄o kusūŋ-maama-i?

Hai gb̄aa dii nelma u tūŋ-nu?‡

³⁵ *Hai diyaa c̄ɛmɛlle yuɔ dede aa u duɔ ji suu-de huon̄-nu?»§*

³⁶ Bimb̄inni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuɔ nagāŋ-na aa ni tiyāa fuɔ tiɛma. Yaan̄ i tiɛ gb̄eliɛŋ u yaa-i h̄onni maŋ jon̄! Ma ciɛ.

12

Diilon̄-bilon̄-wuɔsaan̄gu

¹ Tobin̄ namaa, Diilon̄ uŋ ciɛ hujar daade temma-i yiɛ, jande, mi cārā-nei, h̄aan̄-yon̄ baa na fɛɛ ŋaa ban̄ h̄an̄-yon̄ tāmman̄-kūŋgu dumaa. Yaan̄ na ciluɔ tuɔ fa. Taa na ce kumaŋ dɔlaan̄uŋ-yuɔ. Ba buol Diilon̄o-i dumei ninson̄-buolma-i. ² Baa na ta na nyaanu nelbiliemba kuucen̄gu-i, yaan̄ Diilon̄o bir-na u birma a h̄a-na ānjɔgɔfɛlemma, ku yaa na ka ta na suɔ Diilon̄o huon̄ga-i: Kumaŋ faa, kumaŋ dɔlaan̄uŋ-yuɔ baa kumaŋ vii, na ka ta na suɔ-ku.

³ Diilon̄ uŋ firiinu u huon̄ga-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma na tūnni-na hiere: Yaan̄ bombolma-i aa nelien̄o nelien̄o u j̄ina u fɛɛ u fuon̄gu-na. Nan̄ haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na aa u h̄a-na f̄on̄gɔb̄aa-ba maŋ, taa na ce na wɛimambaa-ba-i na saanu baa ba yaa-i. ⁴ Nelbilon̄ uŋ yɛŋ dumaa baa terni b̄oi u k̄uɔma-na, terien̄gu terien̄gu baa ku maacemma, ⁵ miɛ in̄ fiɛ ciinu, i suuriinu i-naa dumei. Ii dii ŋaa i gbuɔnu ce nelduɔŋo *Kirs̄a horre-na, nelien̄o nelien̄o baa u munyierammu. ⁶ Diilon̄o firiinu u huon̄ga-i a h̄a-ye i de-i-den̄ f̄on̄gɔb̄aa. Duɔ h̄a nuɔni maŋ u pɔpuɔrun̄gu cemman̄-f̄on̄ḡuɔ-i, baa haar baa-yo u h̄umelle-na. ⁷ K̄aȳamman̄-f̄on̄ḡuɔ duɔ waa baa uman̄, u tuɔ k̄aȳā. U nelma pigāaman̄-f̄on̄ḡuɔ duɔ waa baa uman̄, u tuɔ waŋ-ma u pigāan̄. ⁸ Sirɛin̄-f̄on̄ḡuɔ duɔ waa baa uman̄, u tuɔ dii sirɛin̄a-i banamba-na. Uman̄ duɔ da u nagāŋ-na, kutien̄o yan̄ u nan̄ga ta ka fara baa huon̄ga diei. Uman̄ duɔ da yaan̄ga-i, u ce u yaates̄inni-i baa p̄ama. Duɔ h̄a uman̄ f̄on̄ḡuɔ-i wuɔ u tuɔ k̄aȳā s̄untaamba-i, kutien̄o tuɔ ce-ma baa h̄ɔfɛlle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu kon̄, huhurma saa saaya ma waa-muɔ. Gbuu na bigāan̄ āmbabalma-i aa na vaa na fɛɛ baa ānfafamma yaa-i. ¹⁰ Taa na dɔl na-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien̄ namaa. Taa na j̄ina na fɛɛ banamba huon̄-nu. ¹¹ Taa na hinu p̄ama-i, baa na ce yentaan̄ namaa. Vaan̄ na fɛɛ baa Itien̄o maacemma-i, baa na f̄ɛ baa-ma. ¹² Nan̄ h̄in̄ kumaŋ taalun̄gu-i, yaan̄

† 11:27 Isayi (Ésaïe) 59.20-21 ‡ 11:34 Isayi (Ésaïe) 40.13 § 11:35 Yɔbu (Job) 41.3

ku ta ku fẽ na hõmmu-i. Weiŋ da ma da-na, na doluonu-mei. Taa na hinu Diilocārãlle-i. ¹³ Taa na kãyã Diilon-đũŋ-baamba maŋ naaluõ uŋ suurii-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴ Taa na cãrã Diilonõ-i na hã bamaŋ cieŋ-naŋ kpãncõlgũõ-i. Taa na cãrã kuufafaŋgu na hã-ba; baa na haa na nubabalaŋgu bei. ¹⁵ Taa na nye baa bamaŋ nyieŋ, aa na ta na kaal baa bamaŋ kaalaŋ. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na tetetŋ na fere; yaŋ aa na ta na sie maacemma maŋ sãlsãl-maama-i*. Baa na da nie sã na suõ weima-i hiere.

¹⁷ Baa na ta na suu ãmbabalma sõlaŋgu-i baa ãmbabalma. Gbãŋ na ta na ce kumaŋ faa na hã nuõmba-i hiere. ¹⁸ Gbãŋ na ta na gbo baa nuõmba-i hiere; baa na yaŋ ma hella namaa. ¹⁹ Mi jẽnaŋ namaa, baa na ta na suu sõlaŋgu-i na fere, yaŋ Diilonõ yaa tuõ suu-ku. Na saa da, ma nyegãaŋ Diilon-nelma-na wuõ: Itieŋo ciẽra wuõ: «Yaŋ sõlaŋgu-i na hã muõ. Muõmei ka pã nelieŋo nelieŋo baa kumaŋ saaya baa-yo.»† ²⁰ Nga kumaŋ namaa kũŋgu-i, ku yaa daaku: «Nyul da mu ta mu ko ŋ bigãarãŋõ-i, hã u wuõ. Hũŋkuõsĩŋ da ni bel-o, hã u nyõŋ. Da ŋ ce mafamma-i kuu dii ŋaa ŋ gbãlãa dãncieŋa'i kũnna u yuŋgu-na.»‡ ²¹ Baa na yaŋ ãmbabalma da yuŋgu nei, cieŋ ãnfafamma-i na hiel ãmbabalma-i na hõlma-na.

13

Taa na sie fõŋgõtaamba wulaa

¹ Nelieŋo nelieŋo u saaya u tuõ sie fõŋgõtaamba wulaa. Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaŋõ-na, fõŋgõtesinni-i hiere ni hel Diilon-na, u yaa jĩena fõŋgũõ-i hiere. ² A ce dumaŋõ-na umaŋ duõ tuõ gãŋ baa fõŋgõtaamba-i, u gãŋ baa Diilonõ. Bamaŋ ciinaanaŋ fõŋgõtaamba nuŋ-ãndaŋgu-i, baŋ taaraŋ kumaŋ ba ka da-ku. ³ Da ŋ ta ŋ ce kuuviŋgu, korma sa da-ni baa fõŋgõtaamba-i. Korma da ãmbabalmanciraamba'i baa-ba. Terieŋgu faŋgu-na, da ŋ'a ŋ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yaŋ aa ŋ ta ŋ ce kuuviŋgu, ku yaa bafamba fere-i ba ka ta ba gbẽlieŋ-ni. ⁴ Fõŋgõtaamba ce Diilon-maacemma'i dumaŋõ-na da ba dii-ye hũmefafalle-na. Nga da ŋ bir yaŋ aa ta ŋ ce kuubabalaŋgu, ŋ saaya ŋ kãalã-bei. Diilon uŋ hãa-ba comelle maŋ, u saa hã-ba baa-de gbãŋgbãŋ, ba ce fuõ maacemma'i baa-de. Umaŋ duõ cãl, baŋ haa kumaŋ yuõ, ku pigãaŋ Diilon-berru. ⁵ Ku'i cie i gbẽ i tie sie fõŋgõtaamba wulaa. I baa ne muoru yon aa tie sie, i ne i hõmmu, i suyaa wuõ ku faa.

⁶ Ku'i bi cie ŋ da na saaya na ta na pã na nampobaa-ba-i. Bamaŋ hũyãaŋ nampo-i, Diilonõ'i bi hãa bafamba-i maacemma famma-i. ⁷ Niŋ saaya ŋ pã kumaŋ, pã-ku ŋ hã kuŋ vii umaŋ. Taa na pã nampobaa-ba-i na hã ba taamba-i, umaŋ duõ saaya baa kãmma, na kãŋ-yo. Umaŋ duõ saaya baa bõbõima, na ce-yo bõi.

Anjĩnamma tuole-i

⁸ Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yaŋ biŋkũŋ cẽmelle waa unaŋ nuõ-na. Na saa da, umaŋ duõ yaŋ banamba maama ta ma dõlnu-yuõ, kuu dii ŋaa kutieŋo tie baa *Moisi *anjĩnamma-i ma kũŋgu-na hiere. ⁹ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaŋõ-na, mamaŋ nyegãaŋ ãnjĩnamma-na wuõ: «Baa ce *fuocesĩnni, baa ko nelieŋo, baa cuo, baa nenu nelieŋo»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juõ ji gbura ma-naa nelma diei maŋ daama yaa nuõ-i wuõ: «ŋ saaya ŋ dõl ŋ

* **12:16** Yaŋ aa na ta na sie maacemma maŋ sãlsãl-maama-i: Girẽkimma-na terieŋ daaku gbãa bi nu nuŋ daama-i: «Yaŋ aa na ta na sie na piẽ nawalaamba-i.» † **12:19** Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 32.35 ‡ **12:20** Bĩncuõŋ-nelmaŋ-sebe (Proverbes) 25.21-22 * **13:9** Helmaŋ-sebe (Exode) 20.13-17; Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.17-21

nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ duma.»† 10 Da ŋ ta ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i, ŋ sa jɔguɔŋ-yo baa kuubabalaanŋu. Terienŋu fanŋu-na, nelnyulmu da mu waa-niɛ, kuu dii ŋaa ŋ tiɛ baa ānjɪnamma-i hiere ma kũŋgu-na.

Ku piɛ ku jo dii

11 Baa na hũu nel daama-i na nanna. Inŋ yen huɔŋgu maŋ nuɔ-i daaku-i, namaa fɛɛ-i na suɔ-ku. Baa na duɔfũŋ, siirenŋ, ku hii! Konkoro piyaa-ye fiefiɛ-i-na a yanŋ inŋ ŋa naa hũu Diilonŋ-maama-i felemma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i. 12 Isuɔŋgu niinu ti, cuo piyaa kaalma. Yaanŋ i nanna kukulmanŋ-maacemma-i aa i tiɛ ce bāantimma. 13 Yaanŋ i tiɛ ce kuuviinŋgu, bāantaamba ce dumei. I yanŋ niwuoniŋ-gbuolaanŋgu-i, baa kolmanŋ-gbuolaanŋgu-i, baa biŋwosinni-i ni sinni-na hiere. I yanŋ bɛrkarre-i baa nenemuŋgu-i. 14 Yaanŋ i biɛ Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusũnniŋ-maama-i aa i yanŋ-ma.

14

Baa cɔl ŋ nawuonŋo-i

1 Baa na ta na tiɛl umanŋ saa nanŋ kaasinni dei yogo Diilonŋ-hũmelle-na; taa na piɛ-yo na caanŋ-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u ānjɔguɔma-na. 2 Naa unanŋo dii u suyaa wuɔ niwuoni-i hiere ni gbāa wuo. A ne da umanŋ saa nanŋ kaasinni dei yogo Diilonŋ-hũmelle-na u sa dii kũɔma u nunŋu-na, u wuo diimma yonŋ. 3 Umanŋ wuyaanaŋ niwuoni-i hiere, u baa nyɛ umanŋ wuɔ ninanni nyaa-yo, aa umanŋ sa wuyaanaŋ niwuoni-i hiere u baa cɔl umanŋ wuyaanaŋ-ninŋ. Diilonŋ unŋ siyaa dii-yo u horre-na, yunŋgu si dii u cɔlma-na. 4 Nanŋ hilaa hie aa da manamma ta ŋ cɔl unanŋ cāarāŋo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa nuɔl-o wa! Ma hii nuɔ baa bige-i? Aa ku siɛ gbāa nuɔl-o; Itienŋo dii tuɔ kāyā-yuɔ. Ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u tuɔ kāyā-yuɔ.

5 Bananŋ wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Bananŋ ba'a yinni-i hiere nii dii niiduɔni. Neliɛŋo neliɛŋo, u yanŋ mamanŋ dii u huɔŋga-na ma ye-yo. 6 Umanŋ buɔranŋ yinni-i, u bɔrɔ-niɛ Itienŋo maa-na. Umanŋ wuyaanaŋ biimbinni-i hiere, u bi wuo-ni Itienŋo maa-na. Kumanŋ ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋo-na, kutienŋo jaal Diilonŋo-i ni maama-na. Aa umanŋ wuɔ niwuoni nanni nyaa-yo, u bi ce-ma Itienŋo maa-na. Fuɔ bi jaal Diilonŋo-i. 7 Na saa da, i hɔlma-na, molo si dii tiɛna u fɛɛŋ maa-na, molo sa bi ku kā u fɛɛŋ maa-na. 8 Da ŋ honŋ Diilonŋ-horre-na, ŋ huɔŋ Itienŋo maa-na, aa da ŋ bi ku, ŋ kuu Itienŋo maa-na. A ce dumaanŋo-na ii dii cicɛlma wa, i kuu wa, i tienŋo yaa Yesu-Kirsa-i. 9 Bige-i ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋo-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicɛlmantaamba-i hiere ba yanŋ-nu. 10 Nŋa ma bilaa niɛ nanŋ da manamma ta ŋ cɔl ŋ nawuonŋo-i? Ma bilaa niɛ nanŋ ta ŋ nyɛ ŋ nawuonŋo-i sũlma? I ka cor hiere Diilonŋ-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. 11 Na saa da, ma nyɛgāanŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ:

«Muɔ Cicɛlmantienŋ muɔ,

mi siɛ kar ku coima,

nuɔmba-i hiere ba ka jo ji dũuna mi yaanŋga-na.

*Aa neliɛŋo neliɛŋo u ka puur u nunŋu-i wanŋ-ma wuɔ muɔmei Diilonŋo-i kelkel.»**

12 Terienŋu fanŋu-na, neliɛŋo neliɛŋo unŋ ciɛ kumanŋ, u ka yiɛra Diilonŋo yaanŋga-na a wanŋ-ku.

Baa guɔl ŋ nawuonŋo gbeini-i

13 A ce dumaanŋo-na, yaanŋ i yanŋ i-naa cɔlma. Yaanŋ aa na bel na fɛɛ unanŋ nuɔ ŋ baa ji guɔl unanŋ gbeini-i a pira-yuɔ Diilonŋ-hũmelle-na. 14 Itienŋo-i Yesu ciɛ mei suɔ, aa tiraa tir suɔ wuɔ kuuwuonŋu saa nyaa neliɛŋo. Nŋa umanŋ duɔ tuɔ jɔguɔŋ wuɔ kuuwuonŋ daaku nyaa-yo, ŋ bi da ku nyaa-yo. 15 Da ŋ

† 13:9 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 19.18 * 14:11 Isayi (Ésaïe) 45.23

ta η ce kuujan̄gu η natobiŋo-na baa niŋ wuo kumaŋ, η naana nelnyulmuŋ-hūmelle-i. *Kirsan̄ kuu umaŋ maa-na-i, η ka k̄osuŋ-yo kuuwuon̄ maa-na yon̄ w̄ei? ¹⁶ Kumaŋ faa nan̄ yufelle-na, da η suŋ wuŋ ku cemma gb̄aa bīena Diilon̄-hūmelle yerre-i, ne-ku aa η yaŋ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilon̄-nellen̄-kūŋgu-i niwuoniŋ-kūŋgu s̄i, niinyon̄niŋ-kūŋgu bi s̄i. Diilon̄-nellen̄-kūŋgu yaa viis̄inni, baa yaaf̄elle baa h̄of̄elle, ni da *Diilon̄-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umaŋ duŋ tuŋ c̄aa Kirsa-i c̄aama famma temma-i, u kūŋgu d̄olnu Diilon̄o-i aa nuŋmba bi bi u yefafalle.

¹⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, kumaŋ juŋ baa yaaf̄elle-i munt̄ienammu-na aa ta ku ce i hieron̄o-i i tie nan̄ kaas̄inni Diilon̄-hūmelle-na, yaan̄ i vaa i f̄ere baa kufan̄gu cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guŋla Diilon̄-maacemma-i baa niwuoni. Niiwuoni-i hiere ni faa ninson̄o, ηga kuuwuon̄gu maŋ ka guŋl η natobiŋo gbeini-i Diilon̄-hūmelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, kumaŋ gb̄aa guŋl η natobiŋo gbeini-i Diilon̄-hūmelle-na, ne-ku aa η yaŋ-ku. Da kuŋ nan̄ k̄uŋwuole-i sis̄o η konyolle ka guŋl u gbeini-i, ne-ku aa η yaŋ-ku. ²² Niŋ suŋ kumaŋ η huŋga-na kufan̄gu biŋkūŋgu yaŋga-na, yaŋ ku tie nuŋ baa Diilon̄o na h̄olma-na. Umaŋ sa ciŋ u w̄eima-i baa h̄ommu h̄ai, kutien̄o yun̄gu d̄olaa. ²³ N̄ga umaŋ duŋ tuŋ wuo biŋkūŋgu aa u huŋga saa h̄u-ma baa-ku a k̄a u Diilon̄-hūmelle yaŋga-na, Diilon̄o ka yuu-yo. U ka yuu-yo niε niε? U āncemma-i baa u Diilon̄-hūmelle sa k̄a yanduŋga. A ne da kumaŋ sa k̄aan̄ yanduŋga baa η Diilon̄-hūmelle-i kuubabalaan̄gu.

15

Biyaan̄ Yesu-Kirsa maama

¹ Miε maŋ yīeraaya don̄ Diilon̄-hūmelle-na, ku saaya i tie k̄aȳa bamaŋ saa yīera don̄ miε temma-i. I saa saaya i tie ce kumaŋ d̄olaan̄gu miε yon̄. ² N̄eliŋo n̄eliŋo i h̄olma-na, u saaya u vaa u f̄ere baa kumaŋ d̄olaan̄gu banamba-i a k̄aȳa-bei ba nan̄ kaas̄inni Diilon̄-hūmelle-na. ³ Na saa da, *Kirsa saa tuŋ ce kumaŋ d̄olaan̄gu fuŋ. Ma nyeḡaan̄ Diilon̄-nelma-na wuŋ: «*Diilo, bamaŋ taa ba tuora-niε, ba tuos̄inni birii haa muŋm̄ei nuŋ-i.*»*

⁴ Mamaŋ nyeḡaan̄ Diilon̄-nelma-na hiere dii ku bien̄a-na, ma nyeḡaan̄ da ma piḡaan̄-ye nelma. Ma ce-ye h̄oh̄inantaan̄ miε aa ta ma dii sireiŋa yiε i die gb̄aa die tie h̄iŋ Diilon̄-ciilun̄gu taalun̄gu. ⁵ Diilo fuŋ maŋ h̄oh̄inammu tien̄o-i baa sireiŋa tien̄o-i, u k̄aȳa-n̄ei na ta na nunu na-naa ηaa Yesu-Kirsan̄ waan̄-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hiere ce noduŋgu ta na gb̄eliŋ Diilon̄o-i Itien̄o-i Yesu-Kirsa To-i.

⁷ Terien̄gu fan̄gu-na, taa na siε na-naa Diilon̄o yerre fafaan̄gu maama-na, ηaa Kirsan̄ siyaa namaan̄o-i dumaa. ⁸ Yaan̄ mi t̄unu-n̄ei, Kirsa juŋ duŋ ji k̄aȳa *Yuifubaa-ba-i. Diilon̄ un̄ ηa naa p̄a nun̄gu maŋ baa ba biŋcuŋmba-i, Yesu juŋ ji ce ku yaa-i a piḡaan̄ wuŋ Diilon̄ duŋ wan̄ mamaŋ, u ce-ma. ⁹ U bi juŋ *nīeraamba da ba gb̄aa gb̄eliŋ Diilon̄o-i u ānfafamma maama-na ηaa maŋ nyeḡaan̄ dumaa Diilon̄-nelma-na wuŋ:

«*Ku'i ciε mi ka ta mi gb̄eliŋ-ni nīeraamba h̄olma-na, aa ta mi h̄al n̄eini mi tuŋl̄nu-niε.*»†

¹⁰ Ma bi nyeḡaan̄ wuŋ:

«*Nīeraan̄ namaa, yaan̄ na h̄ommu f̄ε Itien̄o baamba muumu temma-i.*»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyeḡeŋ wuŋ:

«*Nīeraan̄ namaan̄o-i hiere, taa na gb̄eliŋ Itien̄o-i!*

Nelbilien̄ namaan̄o-i hiere nīleiŋa-na, taa na h̄al n̄eini na tuŋl̄nu-yuŋ.»§

* **15:3** Gb̄elieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 69.10 † **15:9** Gb̄elieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 18.50 ‡ **15:10** An̄jnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 32.43 § **15:11** Gb̄elieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 117.1

12 Aa bi tiraa nyegēŋ *Isayi seɓe-i-na wuɔ:

«Yese**hāayēlho nanjo ka jo.*

U ka sire waa niēraamba yuŋ-nu.

Nuɔmba-i nilēiŋa-na hiere ba ka haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-i.»†

13 Nanŋ haa na nanŋa Diilonjo-na, fuɔ manŋ i cicuɔŋgu tienjo-i, u fē na hɔmmu-i da hinni, aa gbuu dii yaafelle na muntienammu-na, ku yaa *Diilonŋ-Yalle ka ce na ta na hɪŋ u ciilunŋu taalunŋu boi.

Mamanŋ yuu Pol huɔŋga-i

14 Tobinŋ namaa, mēi fere-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu yuu baa ānfafamma, na suɔ wēima-i hiere, aa na gbāa dii nelfafamma na-naa tūnniŋ.

15 Ŋga mi suuye mi yufienja-i aa wanŋ manamma cor seɓe daayo terni boi-na, da mi ce nelma namma tēnu-nei. Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa-mi ku'i cie mi ce-ma dumaanjo-na. 16 U cie-mi Yesu-Kirsa cāarāŋ muɔ *niēraamba hɔlma-na. U diyaa u *Neldɔdɔlma-i mi nammu-na mi ta mi wanŋ-ma baa-ba kumanŋ ka ce *Diilonŋ-Yalle bɔ-ba ba denŋ, a migāaŋ-ba ba pā ba fere hā Diilonjo-i.

17 Terienŋu fanŋu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbāa gbelienŋ mi fere Diilonŋ-maacemma-na. 18 Mi gbāa cira *Kirsa yaa kāayā-miē mi bir niēraamba yammu-i Diilonjo-na ba ta ba nu u nunŋu-i. U cie-ma baa mi nunŋ-āndaanŋu a naara mi āncemma. 19 U cie-ma baa himma baa gbere. U cie-ma baa Diilonŋ-Yalle fōŋgūɔ yaa-i. Ku cie dumēi mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa Neldɔdɔlma-i, a donŋ dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri nilēiŋa-i hiere. 20 Mamanŋ naa yu mi huɔŋga-i, mi taa mi taara mi fulnu nilēiŋa manŋ saa nu Kirsa maama-i dede, a wanŋ Neldɔdɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unanŋ dūŋgu ku'i cie mi fulnu nilēiŋa manŋ saa nu u maama-i dede. 21 Mi cie-ma ŋaa manŋ nyegāaŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ:

«Baŋ ŋa na'a ba saa wanŋ u maama baa bamanŋ dede,

ba ka da-yo,

aa bamanŋ saa naa nu u maama da,

ba ka suɔ ma yaanŋa-i.»‡

Wuɔsaanŋu manŋ dii Pol gbeini-na

22 Maacenŋ daama yaa taa ma bella-miē a ce mi saa gbāa kā ka ne-na.

23 Fiēfiē-i-na ma tīe terienŋ daaku-na. Miŋ duɔŋ ta mi taara da mi kā ka ne-na ku daa bienja boi. 24 Mi ka kā Esipanyi. Mi kāmma-na, mi ka yiēra na terienŋu-na a ce yinni cēlle baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔŋga ka fē. Aa mi hil mi ne na kakāyāŋgu yaa-i da mi gbāa ka cor baa mi hūmelle-i. 25 Dumandē-i-na, mi kā *Yerusalemu da mi ka hā Diilonŋ-dūŋ-baamba-i pɔpuɔruŋgu. 26 Diilonŋ-dūŋ-baamba manŋ Maseduɔni-i-na, baa bamanŋ dii Akayi-i-na, ba naanŋ gbeinja da ba kāyā Diilonŋ-dūŋ-baamba manŋ nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi kā baa congoruonŋu fanŋu yaa-i. 27 Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yuŋ haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba manŋ hūyāa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilonŋ-hūmelle-i baa *niēraamba-i; niēraamba saaya ba bi cal ba nagāŋ-niini-i baa bafamba-i kē! 28 Da mi ji bāl baa mafamma-i, da mi gbāŋ kā ka hā-ba congoruonŋu fanŋu-i, mi pāŋ biē Esipanyi hūmelle a ka yiēra na terienŋu-na aa suɔ cor. 29 Mi suyaa miē da mi hi na terienŋu-i, *Kirsa ka silaa ce baa-ye cor.

30 Tobinŋ namaa, miŋ ka taara kumanŋ na wulaa, ku yaa daaku: Niēŋ Itienjo-i Yesu-Kirsa-i baa *Diilonŋ-Yallenŋ diyaa nelnyulmu manŋ i hɔmmu-na, aa na ta

* 15:12 Yese: Davidi to yaa-i. Niēŋ u sɪnni-i Samiel seɓediēlāŋo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayienjo. Niēŋ Matie seɓe-i-na 1.6. † 15:12 Isayi (Ésaïe) 11.10 ‡ 15:21 Isayi (Ésaïe) 52.15

na cārā Diilonjo-i na hā-mi, a kāyā-miɛ mi malun̄gu-na. ³¹ Cāarān̄ Diilonjo-i u kor-mi *Yude ānyagarmantaamba nammu-na, aa miŋ kān̄ baa p̄p̄uɔrun̄gu maŋ Yerusalemu-i-na, Diilon-dūn̄-baamba ka hūu-ku mi wulaa. ³² Mafaŋ da ma ce, mi ka hi na terien̄gu-i baa hōfēlle, aa Diilon duɔ siɛ, mi kaa bi da fiisa cēlle. ³³ Diilonjo-i Hōfēllentien̄go waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16

Jaalupalle

¹ Mi ka dii i tūo-i Febe-i na naŋ-na, u ce Diilon-maacemma-i u kāyā Diilon-dūn̄-baamba maŋ Sāŋkire-i-na*. ² Duɔ kā, na ne Itien̄go-i aa na bel-o fafamma ŋaa maŋ saaya ma ce dumaa Diilon-dūn̄-baan̄ miɛ i hōlma-na. Kumaŋ maama-i da ma waa-yuɔ, na kāyā-yuɔ baa ku biŋkūn̄gu-i. U kāyā nuɔmba b̄oi, halle mei fere maŋ daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsa suon̄gu-na. ⁴ Ba hīerā kuliin̄gu-i da ba gbāa hūu muɔŋo-i kuɔ. Mi jaal-ba. Aa mei da-mi-diei si yon̄. Diilon-dūn̄-baamba maŋ *nieraan̄-nileiŋa-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵ Mi jaalaa Diilon-dūn̄-baamba maŋ tigiin̄ ba cārā Diilonjo-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi jien̄go-i Epayineti-i. U yaa hūyāa *Kirsa maama-i igēna *Asi-i-na.

⁶ Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fere baa na maama-i.

⁷ Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mei nellen̄-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *p̄p̄uɔrbiemba namba'i bafamba-i, ba kūn̄gu d̄olnu nuɔmba-i. Bafamba daa yun̄-b̄inc̄os̄inni muɔ-na Kirsa horre-na.

⁸ Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔŋga-na Itien̄go horre-na.

⁹ Mi jaalaa Urbē-i, u yaa i namaacenceron̄go Kirsa suon̄gu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na.

¹⁰ Mi jaalaa Apelesi-i, u pigāan̄ wuɔ u nyaarāa Kirsa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellen̄-baamba-i.

¹¹ Mi jaalaa mi nellen̄-tobiŋo-i Erodiyō-i. Aa jaal Narsisi dumellen̄-baamba maŋ hūyāa Itien̄go maama-i.

¹² Mi jaalaa Tirfeni-i baa Tirfosi-i. Caan̄ daaba-i ba hāi-i-na, ba vaa ba fere baa Itien̄go maacemma-i. Aa bi jaal Perside-i, fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fere baa Itien̄go maama-i.

¹³ Mi jaalaa Urufusi-i, Itien̄go yufellen̄-nol̄go-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mei fere-i mi bi nyu.

¹⁴ Mi bi jaalaa Asēŋkiri-i, baa Filegō-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁵ Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerien̄go-i baa tōncien̄go-i, aa bi jaal Olēmpasi-i baa Diilon-dūn̄-baamba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁶ Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduɔŋ-bien̄ namaa.

Baman̄ dii Kirsa horre-na hiere ba pāa-na jaalun̄gu.

¹⁷ Tobin̄ namaa, jande mi cārā-nei, Diilon-hūmelle maŋ maama-i waan̄ baa-na, baman̄ mielāa-ma, bilaan̄ na fere kutaamba-na; ba jo baa b̄or̄omma, aa ba pira nuɔmba-i Diilon-hūmelle-na. Baa na ta na piɛ kutaamba-i. ¹⁸ Ba sa cāa Itien̄go-i *Kirsa-i, ŋga ba cāa ba kusūnni. Ba tāal baman̄ sa suyaan̄ ku yaan̄ga-i baa ba nud̄d̄olle-i. ¹⁹ Namaan̄go-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ na nu Itien̄go nun̄gu-i. Terien̄gu fan̄gu-na, ku d̄olnu-miɛ baa-na. Ŋga mi taara na ta na suɔ

* **16:1** Sāŋkire: Niēŋ P̄p̄uɔr. 18.18. † **16:3** Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Niēŋ P̄p̄uɔr. 18.2.

ānfafamma-i na ce-ma aa na baa waŋ āmbabalma ji kpatalla-nei. ²⁰ Diilonjo-i Hoŋellentienjo-i, a saa baa celle, u ka mal *Sitāni-i hā na ce na bāaŋgu-i yu.

Itienjo-i Yesu u kāyā-nei.

²¹ Mi nabentienjo-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellen-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasō-i baa Sosipater hiere.

²² Muo Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itienjo horre-na. Muamei nyegāaŋ Pol sebe daayo-i hā-yo.

²³ Gawusi bi pāa na jaaluŋgu. Muo Pol, mi haraa u yaa nuo-i. Diilonjo-dūŋbaamba-i hiere ba tigiin fuo terien-nu'i ba jaal Diilonjo-i. Nelle gbeitieratienjo-i Erati jaalaa-na baa i natobiŋo-i Kartusi-i.

[²⁴ Itienjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluperienju

²⁵ Yaan i tie jaal Diilonjo-i! Miŋ waŋ *Neldōdōlma maŋ baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbāa ce na yiera doŋ u hūmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonjo kusūŋgu maŋ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiēfiē-i-na Neldōdōl daama yaa nuo-i. ²⁶ Diilonjo maŋ si dii duo ji kā terienju, u cie u *pōpuorbiemba waŋ u kusūŋgu-i ba sebebaa-ba-na nuamba-i hiere nilēiŋa-na ba da ba suo-ma aa hūu-ma aa ce-ma.

²⁷ Diilonjo yaa u diei yoŋ nelnurāŋo-i. Yaan i tie jaal-o hōnniŋ joŋ Yesu-Kirsa barguo-i-na! Ma cie!

Polņ nyegāaņ sebedielāņo maņ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol cie belle diei baa boluoņgu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuō Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huoņgu faņgu-na, gbeiņa saa waa dei Korēnti-i-na, baa biņwosinni-i ka hel baa sitāni-maacemma-i ma sinni-na hiere. A ce dumaano-na Diilon-ħūmelle wuosaaņgu waa kpelle Diilon-dūņ-baamba wulaa.

Huoņgu naņgu juo hi, Pol wuo nu wuo ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fere-i baa bi nyegāaņ sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma boi. Pol wuo nyegēņ sebe daayo-i duo dii nelma ba tūnni-na; wuo ba yaņ berru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilon-dūņ-baamba hōlma-na (sap. 1-4). Aa cira ba hiel ba naņga biņwosinni-na, aa weiņ da ma suur ba hōlma-na, ba fielnu-mei ba fere; ba baa kā nelgbāņgbālāņ wulaa wuo u ka fielnu-mei hā-ba (sap. 5-6). U nuņgu hii ānsoreņ-maama-i (sap. 7), baa cufieņ-kūōma wuomaņ-kūņgu-i (sap. 8-10), baa Itieņo niiwuoniņ-kūņgu-i (sap. 11). *Diilon-Yalleņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, u nuņgu hii ba kūņgu-i (sap. 12-14). U nuņgu bi hii kuomba siremmaņ-kūņgu-i (sap. 15).

Aa suō duo pā-ba jaaluperieņgu-i, u diyaa sireiņa bei wuo ba naņ gbeiņa ba hā *Yerusalemu Diilon-dūņ-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyōlma baa nelnyulmuņ-kūņgu-i: Wuō Diilon-dūņ-wuoņ duo tuo ce biņkūņgu biņkūņgu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaaluņgu

¹ Muō Pol, Diilono biē-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pōpuōrbilon muō ņaa uņ'a ma ce dumaa. Muō baa i natobiņo-i Sōsiteni-i ² miēmei nyegāaņ sebe daayo-i die hā Diilon-dūņ-baaņ namaa namaņ dii Korēnti-i-na. I nyegāaņ-yo die hā Diilon uņ buō namaa namaņ na deņ a ce-na fuō baaņ namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegāaņ-yo die hā bamaņ biēņ Itieņo yerre-i terni-na hiere. Bafamba Yuntieņo miē bi Yuntieņo.

³ I To-i Diilono-i baa Itieņo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-ņei aa fē na hōmmu-i.

Pol pā Diilono-i jaaluņgu

⁴ Diilono niē na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terieņgu faņgu-na, mi jaal-o yinni maņ joņ mafamma-na. ⁵ Coima saa fa, naņ hūyāa *Kirsa maama-i Diilono cie-na biņkūntaaņ namaa weiima-na hiere: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suō yieņgu. ⁶ Kumaņ cie ma ce dumaano-na, Kirsa nelma daa muntieņafafammu na hōlma-na ku'i cie. ⁷ A ce namaa namaņ nieyaņ Itieņo-i Yesu-Kirsa jommaņ-yiieņgu himma-i, Diilon uņ hāņ nuōmba-i fōņgōbaa-ba maņ, u diei saa naa-ņei. ⁸ Diilo fuō fere yaa ka kāyā-ņei na nyaar u nelma-na a ji hi yiieņgu faņgu-i; ku yaa cālmuo sie ji da haa-ņei. ⁹ U yaa biē-na wuo na ce horre baa u Biēņo-i Yesu-Kirsa-i; u sa waņ weiima aa ji bir baa huoņ-āndaaņgu.

Korēnti Diilon-dūņ-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobiņ namaa, jande mi cārā-ņei, niēņ Itieņo-i Yesu-Kirsa-i aa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuō. Bilaaņ na-naa fafamma na ce noduoņgu aa na waa baa āņjōgōduōma. ¹¹ Tobiņ namaa, kumaņ cie mi ta mi waņ mafamma-i Kiloē dumelleņ-baamba tūōnu-miē wuo na sa nunu na-naa. ¹² Wuō na hōlma-na, banamba ciēra wuo ba cuu mei huoņ-nu, baaņ

ba'a bafamba cuu Apolōsi huonj-nu, banaj ba'a bafamba dii Pier* huonj-nu, banaj ba'a bafamba dii *Kirsa huonj-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wei? Ba gbuu muomei *daangu-na ko-mi na maama-na wei? Na daa *batemu-i mei yerre yaa nuo-i wei? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-i-na, mi jaal Diilonjo-i min'a mi saa *batisen moloņo na hōlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo sie gbāa cira na baatisen mei yerren. ¹⁶ Ninsoņo! Muomei baatisen Sitefanasi dumellen-baamba-i, mafamma naa karaanu-mie. Da ma hel bafamba-na, mi saa hūu-ma mie mi baatisen moloņo na hōlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puor-mi wuo mi ji batisen nuomba, ņga u puōraa-mi wuo mi wuōra wan *Neldōdōlma yaa-i aa mi baa ce-ma baa nelbilien-cēcēmunģu ku yaa Kirsa kuliņģu ka waa baa yunģu daangu-na.

¹⁸ Na saa da, da ba ta ba wan Kirsa kuliņģu maama-i daangu-na, baman piēra, ba da-ku miminsinni. ņga mie man biyaa koņkor-hūmelle-i, i suyaa wuo Diilonjo hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo:

«Mi ka biēna nelnurāamba nelhulle-i
aa biēna cēcēmuntaamba cēcēmunģu-i.»†

²⁰ Terienģu fanģu-na, nelnurāamba gbāa da hama-i wan? Baman suyaan yiēģu-i, ba gbāa da hama-i? Baman wuo ba suo ba piie, ba gbāa da hama-i? Ma si Diilonjo birii nelbiliemba cēcēmunģu-i miminsinni ke?

²¹ Na saa da, Diilonjoņ cie u cēcēmunģu-i kusuonj-nu, nelbiliemba-i baa ba cēcēmunģu-i hiere ba saa suo-yo. Ku'i cie Diilonjo cira wuo nelbiliemban nej kuman wuo miminsinni, u ka ce ku yaa-i kor baman hūyāa u maama-i.

²² *Yuifubaa-ba taara ba da gberε-weima-i baa ba yufelle aa suo hūu-ma, Girekibaa ba'a bafamba taara cēcēmunģu. ²³ ņga mie fuo, ban gbuu Kirsa man daangu-na ko-yo, mie wan fuo maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu jan-ba wuo i tuora Diilonjo-i. Girekibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ ņga Diilonj unj biē baman kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girekibaa o, inj wan Kirsa man maama-i daayo-i, ba suyaa wuo u yaa pigāan Diilonjo himma-i baa u nelhulle-i. ²⁵ Nelbiliemban nej Diilonjo maacemma man wuo miminsinni, ma bōyaa bafamba cēcēmunģu-na, aa ban nej kuman wuo nayusinni Diilonjo wulaa, ku bōyaa bafamba fōņģōtesinni-na.

²⁶ Tobin namaa, niēņ na hōlma-na na ne. Diilonjoņ biē namaa naman, nelbiliemba ne wuo nelnurāamba si dii bōi nei, fōņģōtaamba si dii bōi, nelbōmbōmbaa-ba bi si dii-nei dumaa. ²⁷ ņga nelbiliemban nej baman wuo mimiēlmba, Diilonjo hielaa ba yaa-i a ture nelnurāamba yammu-i. Aa ban nej baman wuo yunģu si-bei, u hielaa ba yaa-i a dii senserre-i fōņģōtaambana. ²⁸ Nelbiliemban'a ba sa kāņ baman, ban nej baman wuo nelsōsōyaamba, Diilonjo hielaa ba yaa-i duō pigāan wuo ban nej kuman hiēma-na wuo binķūbuō, fuo wulaa yunģu si dii-kuō. ²⁹ U cie mafamma-i molo baa gbāa duō kaal u fεε u yaanģa-na. ³⁰ U yaa cie na ce Yesu-Kirsa baan namaa, aa Yesu-Kirsa yaa cie u hā-ye u cēcēmunģu-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa cie Diilonjo ce-ye nelviin mie, aa ce-ye fuo baan mie aa tiraa hūu-ye *Sitāni nammu-na.

³¹ Terienģu fanģu-na, ņaa man nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuo: «Umanj duō tuō taara u kaal u fεε, u saaya u cira: <Diilo baa Itienjo yaa-i.>‡

2

¹ Tobin namaa, muō minj bi kāa na terienģu-na da mi ka wan Diilonj-kusunģu-i baa-na, mi saa ka piie pigāan wuo muomei suyaan mi piie mi yan nuomba-i hiere, mi saa bi ka piie pigāan wuo muomei suyaan yiēģu mi yan-ba. ² Mii naa wan-ma aa yiēra-mei wuo ban gbuu Yesu-Kirsa man *daangu-na

* 1:12 Pier yerre nande yaa Sefasi. Niēņ Nsāa 1.42. † 1:19 Isayi (Ésaie) 29.14 ‡ 1:31 Seremi (Jérémie) 9.23

ko-yo, mi kā ka waņ fuo maama yaa yoņ baa-na, mi sie haa manamma mei.
³ Miņ taa mi kā na terienģu-na, fōņģūo saa waa-mie aa korma naa ce mi kūoma ta ma nyeņ. ⁴ Miņ kāa, mi saa ka puur-na baa neldōdōlma na da na cu mi huoņ-nu ņaa nuōmbaņ puur ba-naa dumaa, ņga *Diiloņ-Yalle himma yaa cie na sie mi nelma-i. ⁵ A ce dumaaņo-na, naņ hūyāa Yesu maama-i ku saa ce ņaa nelbilien-cēcēmunģu'i cie na hūu-ma, ņga Diiloņ-himma yaa cie na hūu-ma.

Diiloņo nu nelma

⁶ Bamaņ naaņ kaasinni Diiloņ-hūmelle-na i hāalā-bei nelnulle. ņga nelnulle fande-i diiduole sī baa nelbiliemba diele-i, diiduole bi sī baa miwaan daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntesinni sa cō. ⁷ I pigāaņ nuōmba-i Diiloņ-nelnulle. Diiloņo kusūņģu maņ fuyaa nelbiliemba-na, i hāalā nuōmba-i ku yaa-i. Aa miwaanō suō duō doņ, Diiloņo naa yiera-mei duō pigāaņ-ye u kusūņģu-i i die ji tie ce i bāaņģu-i baa-yo. ⁸ Diiloņo kusūņ daaku-i miwaanō yuntaamba sa suō-ku. Kuō ba taa ba suō-ku, baa naa saa gbu yuntaamba Yuntienō-i *daaņģu-na ko-yo. ⁹ ņga ma cie ņaa maņ nyegāaņ dumaa Diiloņ-nelma-na wuo:

«Moloņ yufellen'a di saa haa kumaņ nuō-i dede,
 kumaņ maama-i saa suur nelieņ tūņ-nu dede,*
 kumaņ molo saa jōģuōņ ku maama dede,

Diiloņo tigiin ku yaa-i a hā u maamaņ dōlnuņ bamaņ.»

¹⁰ Biņkūņģu faņģu-i, Diiloņo cie u *Yalle pigāaņ miemei baa-ku. *Diiloņ-Yalle suō nelma-i hiere; halle di suō Diiloņo huōya-maama-i. ¹¹ Hai moloņo-i gbāa suō u nanolņo kusūņ-maama-i ji cor kutienģ fuo fere-i? Ku yaa ņaa Diiloņo kūņģu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbāa suō u kusūņģu-i. ¹² A ne da mie iņ daa Yalle maņ, nelbilienģ diele sī, Diiloņ diele. U hāa-ye baa-de i die suō uņ cie ānfafamma maņ yie hiere. ¹³ Anfafaņ daama-i, die i waņ ma maama-i, i sa waņ-ma baa mie cēcēmunģu, i waņ-ma baa nelma maņ Diiloņ-Yallenģ hāalāyā-yie baa-ma. A ce dumaaņo-na, i waņ Diiloņ-Yalle maama-i baa Diiloņ-Yallenģ yenģ bamaņ nuō-i. ¹⁴ Nelbiloņ nuōņo-i ņ yundaaņģu-i, ņ sie gbāa hūu Diiloņ-Yalle maama-i. Diiloņ-Yallenģ'a di si dii ņ huōņģa-na, ma maaraa-ni ņ suō ma yaaņģa-i. Da ņ nu-ma, ņ da-ma miminsinni. ¹⁵ Diiloņ-Yal da di waa umaņ nuō-i, u gbāa suō nelma-i hiere ma yaaņģa-i, a ne da fuōņ ceņ mamaņ, nelģbāņģbālāaņ sie gbāa suō ma yaaņģa-i. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāaņ Diiloņ-nelma-na wuo:

«Hai suyaaņ Itienģ kusūņģu-i?

Hai gbāa pigāaņ-yo nelma?»†

ņga mieņo-i i suō *Kirsā kusūņģu-i.

3

I hieroņo-i Diiloņ-maacenciraaņ mie

¹ Tobinģ namaa, coima saa fa, *Diiloņ-Yallenģ yenģ bamaņ nuō-i, baņ piiyenģ baa-ba dumaa, mi saa gbāa piiye baa-na dumaaņo-na. Mi piiye baa-na ņaa nuōmba maņ cienģ ba fereņ kusūņ-maama, aa tiraa piiye baa-na ņaa tontobaa namaa *Kirsā horre-na. ² Mi hāa-na nyōlma'i dumaaņo-na na mōsūņ. Kuō mii naa hā-na juuru, naa naa saa gbāa wuo-du. Halle ji hi baa fiefie, na sie gbāa wuo biņkūņģu. ³ Kumaņ cie mi waņ-ma dumaaņo-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusūniņ-maama-i yogo. Nenemunģu maņ dii na holma-na, baa berru maņ bi dii, ni yaa pigāaņ wuo na ce na kusūniņ-maama, na saa nanna

* 2:9 Isayi (Ésaie) 64.3 † 2:16 Isayi (Ésaie) 40.13

nelbiliemba ciluᵅ-i yogo. ⁴ Da na ta na piiye wuᵅ: «Mei dii baa Pol», «Mei dii baa Apolᵅsi*», bamaņ sa suyaaņ Diilonᵅo-i ba'i sa piiyeņ dumaaņo-na wei?

⁵ Ma diei ma hāi, hai moloņo-i Apolᵅsi-i? Aa hai moloņo-i Pol? Ma si Diilonᵅ-maacembienᵅ mie yonᵅ ke? Kunaņgu si dii ji cor kufanᵅu-i. Mie waanᵅ Yesu maama-i baa-na yonᵅ aa na bi sie-ma. Itienᵅ uņ calaanu maacemma maņ hā-ye, i cie ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ᵅaa, mei sūᵅ tibinni-i aa Apolᵅsi kūnna hūmma-i nie, ᵅga Diilonᵅo yaa cie ni cē. ⁷ Umanᵅ sūᵅ, baa umanᵅ kūᵅna hūmma-i, i sa kāņ bafamba-i. Umanᵅ cie ni cē, i ne u yaa-i. U yaa Diilonᵅo-i. ⁸ Umanᵅ sūᵅ baa umanᵅ kūᵅnaņ hūmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unanᵅo; nelienᵅo nelienᵅo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumanᵅ cie mi waņ-ma dumaanᵅo-na, i ce maacemma-i baa Diilonᵅo aa namei u suonᵅu-i.

Mi gbāa saa-na baa dūņgu maņ Diilonᵅ uņ yeņ tuᵅ ma-ku. ¹⁰ Diilonᵅo cie baa-mi a hā-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ᵅaa dumarāfeᵅeiņ muᵅ. Fieᵅie-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuᵅ. ᵅga nelienᵅo nelienᵅo, uņ maņ dumaa, u tuᵅ ne-ku torro. ¹¹ Dūņgu tuole jīna tī; Yesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo sie gbāa tiraa jīna dūņgu naņ tuole. ¹² Banamba ka jo baa sēne ji ma, banamba wargbe, banamba tāmpēᵅeiņa, banamba jo baa denni ji ma, banamba hiēņgu, banamba tireiņa. ¹³ ᵅga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka suᵅ gēņgeryiņgu yaa nuᵅ-i. Yiņgu fanᵅu kaa waa dāamuņ-yiņgu. Aa dāamu fammu yaa kaa pigāaņ nelienᵅo nelienᵅo u maacemma sīnni-i. ¹⁴ Umanᵅ duᵅ ma baa kumanᵅ aa dāamu sie gbāa caa-ku, kutienᵅo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ ᵅga umanᵅ maacemma-i da ma caa, kutienᵅo cii. Fuᵅ fuᵅ, u ka kor, ᵅga u ka waa ᵅaa nelienᵅo maņ u dūņgu bilaa ta ku caa aa u gbāņ gbar hel.

¹⁶ Na saa suᵅ wuᵅ namei Diilonᵅo dūņgu-i aa u *Yalle waa na hōmmu-na wei? ¹⁷ Umanᵅ duᵅ bīena Diilonᵅ-dūņgu-i, Diilonᵅo ka kᵅsuᵅņ kutienᵅo-i. Kumanᵅ cie mi waņ-ma dumaanᵅo-na, Diilonᵅo cie dūņgu fanᵅu-i fuᵅ da-u-diei kūņgu aa namei dūņgu fanᵅu-i.

¹⁸ Molo baa tāal u fere na hōlma-na! Umanᵅ duᵅ fer nelbiliemba-i a tuᵅ ne u fere wuᵅ nelnurāņo, kutienᵅ duᵅ tuᵅ taara Diilonᵅ-nelnulle-i, u saaya u ce u fere mimilāņo. ¹⁹ Bige-i cie mi waņ-ma dumaanᵅo-na? Nelbilienᵅ baņ bīņ kumanᵅ nelnulle-i, Diilonᵅo daa-ku miminsīnni. Na saa da, Diilonᵅ-nelma ciēra wuᵅ: «Diilonᵅo bel cēcēmuntaamba-i baa bafamba fereņ cēcēmunᵅu yaa-i.»† ²⁰ Ma tiraa nyegēņ wuᵅ: «Itienᵅo suᵅ nelnurāamba āņᵅᵅguᵅma-i. U suyaa wuᵅ yunᵅu si dii-mei.»‡ ²¹ Terienᵅu fanᵅu-na, molo baa kaal u fere wuᵅ fuᵅ dii baa melᵅo. Na saa da, bīmbīnni-i hiere namaa niini-i: ²² Muᵅ baa Apolᵅsi-i baa Pieᵅ, namaa baanᵅ mie. Miwaanᵅo-i baa cicēlma-i a naara kuliņgu-i, namaa niini-i. Nyunᵅo-i baa bisīnuᵅ-i, namaa niini-i. ²³ ᵅga namaanᵅo-i Kirsa baanᵅ namaa, aa Kirsa-i Diilonᵅ-wuᵅo.

4

Kirsa pᵅpuᵅrbiemba maama

¹ Kumanᵅ ᵅaa mie kūņgu-i, muᵅ baa Apolᵅsi-i, na saaya na ta na kāņ-ye *Kirsa maacembienᵅ mie. Diilonᵅ-kusūņgu maņ naa fuo, u hāa-ye baa-ku i die puure-kuᵅ pigāaņ nuᵅmba-i baa-ku. ² A ne da da ba dii weiima nelienᵅ nuᵅ ᵅ naņ-na, ba taara ᵅ ce-ma maņ saaya ma ce dumaa.

³ Mei wulaa, da na fie ta na waņ wuᵅ nie, sisᵅ nelbilienᵅ da ba fie ta ba waņ wuᵅ nie, maasūmpīe. Mei fere-i, mi sa ji cira mi maacemma faa, mi sa ji cira ma balaanᵅ. ⁴ Mi saa da mi cālmuo terienᵅu-i, ᵅga miņ fie'a mi saa da

* 3:4 Niēņ Pᵅpuᵅr. 18.24-28. † 3:19 Yᵅbu (Job) 5.13 ‡ 3:20 Gbeliemaņ-nalāanᵅu (Psaume) 94.11

cālmuo mi fereņ nuo, kufanġu sa pigāaņ wuo mi vii de. Itieno yaa gbāa cira mi maacemma faa siso ma balaan. ⁵ Terienġu fanġu-na, baa na wuoŷa na ta na cāl nuomba-i a ne da ba cālman-huoņġu saa hi. Yaan Itieno jo. Duo jo, mamanġ cie kukulma-na hiere, u ka puure-mei aa bi puure nuomba kusūnniņ-maama-i. Mafanġ da ma ce, nelieno nelieno Diilonġo ka pā-yo baa jaaluņġu man saaya baa-yo.

⁶ Tobinġ namaa, nelien nuo ņ saa saaya ņ ce ji cor kumanġ nyegāaņ. A ce dumaanġo-na, mi biyaa nelma bōi muo baa Apolōsi-i i kūņġu-na a tagaaya pigāaņ-na na da na suo nelma famma yaanġa-i. Mi sa taara na hōlma-na, unaa tuo wuōra u hōgōrra u fere wuo fuo dii baa melġo aa cīna unanġo-i. Ku'i cie mi bie mie maama-i tagaaya pigāaņ-na. ⁷ Da ņ ta ņ wuōra ņ hōgōrra ņ fere dumaanġo-na, hai moloņo-i juo ce-ni bōlbōl banamba-na? Bige-i dii baa-ni nanġ yerreņ-kūņġu-i? Nimanġ dii baa-ni hiere, Diilonġo'i saa hā-ni baa-ni wei? Da kuo Diilonġo'i hāa-ni baa-ni, ma bilaa nie ņ ta ņ wuōra ņ hōgōrra ņ fere ņaa nanġ niidanni?

⁸ Tobinġ namaa, na daa nie sī na yie. Namaa wulaa na cie bīņkūntaanġ namaa. Na duoņ yaanġa miēņo-na ta na ce na yuntesīnni-i. Kuo naa naa ce ninsoņ-yuntaanġ namaa, kuu naa saa gbuu suo aa dōlnu-mie. Ii naa kā ka tie ce i bāanġu-i baa-na. ⁹ Mei huoņ-na Yesu *pōpuōrbienġ miēņo-i, Diilonġo jīena miemei huonġu-na ņaa kasobiemba manġ jīena-bēi ba deņ da ba ka ko-ba. A ce dumaanġo-na, nelbiliemba-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i hiere ba ta ba hel ba nyē-ye. ¹⁰ Miemei birii ce mimiēl mie Kirsa maama-na, aa namaa na ce nelnurāaņ namaa Kirsa horre-na! Mie i naa yunġu aa fōņġūo cer waa namaanġo-na! Nuomba sa kāņ miēņo-i, aa ta ba kāņ namaanġo-i! ¹¹ A ji hi baa nyunġo, ii dii nyulmu-na baa hūņkuosīnni-na. Niidiini sī baa-ye, ba sie yanġ i muoma-i, i sie bi da tuolen-muntīenammu: Die cor dei, i cor dei. ¹² I ce maacemma-i ņaa i ka ku die gbāa die da i nuņ-juuru-i. Umanġ duo tuora-yie, i cārā Diilonġo-i hā kutienġo-i. Umanġ duo ce-ye kpāncōlgūo, i hīrā i kūōma-i. ¹³ Umanġ duo tuo bīena i yirēiņa-i, i suo nuonġu baa kutienġo-i. A ji hi baa nyunġo, nelbiliemba ne-ye nelsōsaanġ mie, ba ne-ye ņaa juoraanġ mie.

¹⁴ Ku saa ce ņaa mi nyegēņ nel daama-i da mi ture na yammu-i de! Ku'i sī. Kuu dii ņaa nanġ yeņ mi bisālġ namaa, aa na maama tiraa ta ma dōlnu-mie, ku'i cie mi ta mi nyegēņ-ma da mi tigāaņ-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fie da nuomba neifienā ndii ba ta ba kalan-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yonġ; u yaa muo. Bige-i cie mie na to yaa muoņo-i? Muōmei waanġ *Neldōdōlma-i baa-na na hūu-ma a ce Yesu-Kirsa baanġ namaa. ¹⁶ Terienġu fanġu-na, jande, mi cārā-nei, taa na ce mei temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saanġ mi bieņo-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suo aa dōlnu-mie, u vii Diilonġ-hūmelle-na. Miņ wuo wuōsaanġu manġ Yesu-Kirsa hūmelle-na, mi saanġ-yo u duo ka tir kufanġu maama yaa baa-na ņaa miņ wuōraņ mi wanġ-ma dumaa baa Diilonġ-dūņ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hōlma-na, banamba daa nie sī mi sie bir kā, ba doņ ta ba hōgōrra ba fere. ¹⁹ ņġa Diilonġ duo sie, ku sie vaaya mi ka kā na wulaa. Da mi kā, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuo banġ wanġ mamanġ ba gbā ba ce-ma. ²⁰ Da ņ sie Diilonġo nuņġu-i, ku sa bāl nuņ-āndaanġ-nu yonġ, ku saaya ku da ņ ciluo-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kā, mi bel nyanġbāanġu mi nanġa-na ta mi kā, sisō na taara mi ta mi kā baa hīehīeņo? Nieņ na par.

5

Korēntitaambaņ ceņ bīņwosīnni manġ

* **4:17** Timote-i, Pol fereņ bieņo sī, ņġa u taa u kāņ-yo u bieņo Diilonġ-hūmelle-na. Nieņ Pōpuōr. 16.1.

¹ I wuōra i nu-ma terni-na hiere wuō biņwosīnni nanni cie na hōlma-na. Biņwosīņ daani-i, halle bamaņ sa suyaaņ Diilonō-i ba sa sie ce-ni: Ba'a na hōlma-na unaa galla baa u to cieņo. ² Mafammaņ fiε ce, na cor ta na kaal na fεε. Ma sī kuu naa saaya ku jaņ-na, aa umaņ cie maacembabalamma famma-i na donya-yuō hiel-o na hōlma-na. ³ Muō fuō, mii si dii baa-na terieņgu-na, ņga mi huōņga dii. Kumaņ saaya ku ce kutieņo-na, mi yiεraaya-kuō tī ņaa mii dii baa-na terieņgu-na. ⁴ Terieņgu faņgu-na, tigiij na-naa Itieņo Yesu yerre-na. Da na tigiij na-naa, u ka kāyā-nei aa muōmi ka ta mi bi jōguōņ na maama. ⁵ Da na tigiij, na nyaa-yo na hiel-o na hōlma-na na hā *Sitāni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilōbabaļāņo-i aa Diilonō kor-o Itieņo jommaņ-yiijgu-i ku'i cie mie na donya-yuō hiel-o na hōlma-na.*

⁶ Na kaal na fεε gbāņgbāņ! Na saa suō wuō siini-i baa ni yornumma-i ni gbāa sire burjūmmu bōi wēi? ⁷ Ambabalma dii ņaa siini. Hielaaņ-maņ na hōlma-na, ku yaa na ka koņ hiere, na ka waa ņaa burjūmmu maņ siini saa dii muō. Aa na kuōņ tī. Yesu-Kirsa cie u fεε tāmman-ķūņgu a migāaņ na hōmmu-i. U yaa *kōrsīnni tīmman-ponsaāņgu tūmbilonō-i†. ⁸ Terieņgu faņgu-na, yaaņ i nanna i cilōbabaļāņo-i baa biņwosīnni-i, nii dii ņaa siini; aa i ce ponsaāņgu-i baa huōņga diei, ku yaa ņaa burjūmmu maņ siini saa dii muō.

⁹ Miņ nyεgāaņ seβε‡ maņ hā-na cor, mi waaņ-ma yuō mie baa na ta na pie kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi sa gbē kakarkuontaamba-i hiere miwaanō-na, mi sa bi gbē bamaņ cieņ cāncaaya-i hiere miwaanō-na, mi sa gbē bamaņ cieņ dudubūole-i hiere miwaanō-na, mi sa bi gbē cufēbuoltaamba-i hiere miwaanō-na. Da ņ'a ņ sa taara ņ pie bafamba-i hiere daaba-i, ņ ka naa ņ hel miwaanō-na. ¹¹ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuonō-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cāncaaya-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cuffieņa-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba bīena nuōmba yireiņa-i. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa yaņ kolma ta yaaņga bēi. Mi gbē bamaņ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuōmba-i. Halle na saa saaya na wuo niwuoni baa kufaņgu taamba-i.

¹² Bamaņ saa hūu Yesu maama-i, mei sie gbāa waņ bafamba yuņ-maama-i. Bamaņ dii hūmeduole-na baa namaa, na saaya na ta na waņ bafamba yuņ-maama yaa-i ¹³ aa na yaņ puon-nuōmba-i na hā Diilonō baa-ba, u'i ka suō uņ ka ce-ba dumaa. Terieņgu faņgu-na, «*duōnyaņ nelbabaļāņo-i na hiel-o na hōlma-na*»§, ņaa maņ nyεgāaņ dumaa Diilon-nelma-na.

6

Taa na fielnu na nelma-i na fεε

¹ Bige-i cie nel da ma suur Diilon-dūņ-baaņ namaa na hōlma-na, na sa fielnu-mēi na-naa nuō, na sire bī na-naa bamaņ sa suyaaņ Diilonō-i ba wulaa wuō ba ka fielnu-mēi? ² Namaa saa suō wuō Diilon-dūņ-baamba yaa kaa ger nuōmba-i hiere hīema-na ba yuņ-maama-i wēi? Da na waa da na ji ger nuōmba-i hiere ba yuņ-maama-i, nelyilemma gbāa yar-na germa wēi? ³ Na saa suō wuō i ka bi ger *dōrpōpuōrbiemba yuņ-maama-i wēi? Aa ji da baa miwaan daayo nelma! ⁴ Da na da weima-i baa na-naa, na bir yaņ aa kā ka ne umaņ si dii baa-na na Diilon-hūmelle-na u duō fielnu-mēi hā-na! ⁵ Senserre sa da-na wēi? Ku ce

* 5:5 Niεņ Kor. hāa. 2.6-11: Terieņgu-na, ņ gbāa da wuō u donyamma-i Diilon-dūņgu-na ku kāayā-yuō bōi. Ku cie u nanna u cilōbabaļāņo. † 5:7 Kōrsīnni tīmman-ponsaāņgu tūmbilonō-i: Niεņ ku nelma-i Helmaņ-seβε-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ 5:9 Seβε faņo nuņgu saa dii Diilon-nelmaņ-seβεbaa-ba-na. § 5:13 Anjīnamma tiyemmaņ-seβε (Deutéronome) 17.7

namaa hōlma-na nelnurā si dii umāņ gbāa fiēlnu na nelma-i wei? ⁶ Ma ce nie Diilon-đūņ-baāņ namaaņo-i na-naa nuō, na ji ta na bi na-naa? Aa tiraa bi na-naa nelgbāņgbālāaņ wulaa?

⁷ Da na gbāņ bi na-naa ti, ku'i pigāaņ wuō na naana Diilon-hūmelle-i. Bige-i cie molon duō ce-na kuujaņgu, namaa sa tiil-ku nammaņ temma? Bige-i cie na sa sie ba cuo-na? ⁸ Namaa sa sie ba ce kuujaņgu nei, aa namaa cer ta na ce kuujaņgu banamba-na. Na sa sie ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. Ņ sie suō wuō na wuō Diilon-hūmeduōle yaa-i hiere. ⁹ Ma si na suyaa wuō bamaņ cieņ kuubabalaāņgu-i ba sie ka da munsuurmu *Diilon-nelle-na ke? Baa na tāal na fere: Bamaņ cieņ kakarkuoņo-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa bamaņ cieņ fuocesinni-i, baa bamba maņ cieņ ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cāncayataamba-i, baa konyrāamba-i, baa yebiēnataamba-i, baa bamaņ cieņ dudubūōle-i, ba sie da suur Diilon-nelle-na. ¹¹ Na hōlma-na banamba waa daama yaa nuō-i. Nga fiēfiē-i-na, naņ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Diilon-Yalle cie Diilono hur na āmbabalma-i, aa bō-na na deņ a ce-na fuō baāņ namaa, aa ce-na nelviin namaa.

¹² Da na ce na ta na piie wuō: «Bīņkūņgu saa nyaa-mi», ninsoņo, nga bimbinni hieroņo saa fa baa-ni. Mi gbāa cira: «Bīņkūņgu saa nyaa-mi.» Nga bīņkūņ maama sa ji ta yaāņga miē dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piie wuō: «Niiwuoni cie kusūņ maa-na aa kusūņgu bi ce niiwuoniņ maa-na.» Mafamma-i ninsoņo, nga yiinģu dii baa yiinģu Diilono ka đīņ-ni ni hāi-i-na hiere. I kūōma saa ce da ma ta ma ce kakarkuoņo, ma cie i die tie cāa Itieņo yaa baa-ma; ma tieņo yaa ufaņo-i. ¹⁴ Na saa da, Diilonoņ siire Itieņo-i kuomba hōlma-na baa kumaņ, u ka bi sire miēņo-i baa kuuduōņgu faņgu yaa-i.

¹⁵ Ma si na suyaa wuō na kūōma-i *Kirsa kūōma ke? Terieņgu faņgu-na, mi gbāa bie Kirsa kūōma-i ka ce-ma saasorcieņ maama wei? Ma nu dei wei? ¹⁶ Na saa suō wuō da ņ galla baa saasoro-i ņ cie kuuduōņgu baa-yo wei? Ma nyegāaņ Diilon-nelma-na wuō: «Ba hāi-i-na ba gbonu ce kuuduōņgu.»* ¹⁷ Nga umāņ duō waa horre-na baa Itieņo-i, Diilon-Yalle ce-yo kuuduōņgu baa-yo.

¹⁸ Hielaāņ na naņģa-i figiin-kakarkuoņo-na. Nuōmbaņ ceņ āmbabalma maņ, ma sa kpatalla ba kūōma-na, nga umāņ duō ce figiin-kakarkuoņo-i, kuu dii ņaa u cie gbomma fuō fereņ kūōma yaa nuō-i. ¹⁹ Na saa suō wuō na kūōma yaa Diilon-Yalle đūņģu-i wei? Diilon-Yalle fande-i Diilono'i hāa-na baa-de; dii dii na hōmmu-na. Na saa suō wuō na kūōma-i namaa maama si wei? ²⁰ Diilono sāa-na sukpekpelluņ. Terieņgu faņgu-na, taa na ce-yo bōi baa na kūōma-i.

7

Pol piie cejāllen-kūņģu

¹ Naņ nyegāaņ sebe maņ hā-mi, i ka waņ fuō maama yaa fiēfiē-i-na. Na ciēra wuō bibieņ nuō da ņ saa bie cieņo ku faa. ² Ma miņ ka waņ mamaņ, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na naņģa-i kakarkuoņo-na, bibieņ nuō ņ saaya ņ bie ņ yerreņ cieņo, aa cieņo bi soņ u yerreņ bōō nuō. ³ Bibieņoņ saaya u tuō ce kumaņ u hā u cieņo-i u tuō ce-ku, aa cieņoņ bi saaya u tuō ce kumaņ u hā u bōō-i u bi tuō ce-ku. ⁴ Ansorre-na, cieņo sie gbāa ce kumaņ dōlaanu-yuō baa fuō fereņ kūōma-i; u bōō maama. Aa bōō siē bi gbāa ce kumaņ dōlaanu-yuō baa fuō bi maama-i, u cieņ maama. ⁵ Unaa baa yagar unāņo muņģallammu-na. Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuō na ka bel na fere a da huōņģu celle a gbāa da na cārā Diilono-i fafamma aa suō cor baa na ānsorre-i di temma-i. Ni ma'i si da na yaņ ku vaaya, na sie ji gbāa bel na fere, a ce dumaāņo-na, *Sitāni

* 6:16 Miwaāņo jīnammaņ-sebe (Genèse) 2.24

ka hi-na guol na gbeini-i. ⁶ Mi waan nelma'i, ku saa ce ņaa mi guor-na na da na ce-ma dē!

⁷ Coima saa fa, kuo nuomba-i hiere baa naa waa siraamba mei temma-i, ku yaa naa dōlnu muo. Ņga Diilonjo saa ce-ye kuuduonju hiere: U hāa unāņo daaku aa hā unāņo daaku. ⁸ Mamanj dii mi da mi waņ-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na tē dei ņaa muominj tīyāa dumaa mi saa biē ciejņo, ku faa. ⁹ Ņga nuoni manj da ņ suo wuo ņ sie gbāa bel ņ fere, biē ciejņo. Da ņ biē ciejņo-i ku bōyaa ņ tēna ņ diei aa ce-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa ciejņo nuo, ņ soņ. Da ņ soņ bibiejņ-na ku bōyaa ņ tē ņ diei aa be-maama ta ma ko-ni.

¹⁰ Bamanj dii ānsorre-na aa waa Diilonj-dūņ-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; mei saa waņ-ma, Itienjo'i waan-ma. Wuo ciejņo saa saaya u hel u bōlo wulaa. ¹¹ Duo hel, u saa saaya u biē bōļņo naņo. Da kuo bibiejņ maama dii-yuo, u bir u kā ba ka nunu ba-naa baa u bōlo-i. Aa bibiejņ nuo ņ saa bi saaya ņ nanna ņ ciejņo-i.*

¹² Mei fere-i, minj ka waņ mamanj baa banamba-i ma yaa daama: Da ņ hū Diilonj-maama-i, aa ņ ciejņo saa hū-ma, aa hū-ma duo tēna baa-ni, ņ saa saaya ņ nanna-yuo wuo u saa hū Diilonj-maama-i. ¹³ Kuuduonju yaa baa caamba-i; nuo da ņ hū Diilonj-maama-i, aa ņ bōlo saa hū-ma, aa hū-ma ņ da ņ tēna baa-yo, ņ saa saaya ņ hel u wulaa. ¹⁴ Bōļņo faņo temma-i, uņ hūyāa-ma kertīecie soņ-yuo, u piyaa Diilonjo-i. Aa ciejņo manj saa hū Diilonj-maama-i aa hū-ma soņ kertīeyiejņ-na, u piyaa Diilonjo-i. Ku ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisāimba-i sie gbāa piē Diilonjo-i a ne da ba piyaa-yo. ¹⁵ Ņga umāņ duo u saa hū Diilonj-maama-i, aa u tēnatiejņo hū Diilonj-maama-i, aa wuo fuo si dii u tēnatiejņo maama-na, ba baa cie-yo; ba yaņ u kā. Kufanju teriejņ-na, u tēnatiejņo manj hūyāa Diilonj-maama-i, u yaa bōļņo-i wa, u yaa ciejņo-i wa, uu dii u ferēņ nuo. Diilonjo biē-na wuo na waa yaafellenj. ¹⁶ Da ņ yagar aa nyaar, naņ ka gbāa kor ņ tēnatiejņo-i wei? Ņ sie gbāa ce Diilonj nuo suo mafamma-i.

Tīyāaņ na temma-i

¹⁷ Da ma hel daama-na, naņ ņa naa waa dumaa aa Diilonjo bi-na, na tē dumēi; Diilonjo yaa wuo ma ce dumaa. Mi wuora mi waņ ma yaa-i terni-na hiere baa Diilonj-dūņ-baamba-i.

¹⁸ Diilonjoņ taa u bi-na huonju manj nuo-i, da kuo unāņ nuo ņ naa *jā, baa yaņ senserre ta di da-ni baa ņ *jāmma-i. Da kuo ņ saa naa bi jā, baa yaņ senserre ta di da-ni wuo ņ saa jā, tē dumaa, baa cira ņ jā. ¹⁹ Ņ jā o, ņ saa jā o, yunju si dii-kuo. Kumanj gbāaņ, ņ baa yagar Diilonjo nunju-i. ²⁰ Naņ ņa naa waa waama manj aa Diilonjo suo duo bi-na, na hieroņo-i hiere na saaya na tē dumēi. ²¹ Diilonjoņ taa u bi-ni, da kuo nii naa waa kōriēņ nuo, baa yaņ ma jaņ-ni. Ņga da ba hā-ni hūmelle-i ņ da ņ hel kōrsinni-na, hel-niē. ²² Na saa da, Itienjo-i Yesu-Kirsa duo bi kōriēņo manj, u jo ji ce nebiņo u wulaa, aa umāņ duo waa nebiņo aa u bi-yo, u jo ji ce u kōriēņo. ²³ Diilonjo sāa-na sukpekpellunj, baa na bir na ce nelbiliemba kōraaņ namaa. ²⁴ Tobij namaa, mi sie kar ku coima, naņ waa dumaa aa Diilonjo bi-na, waan waama famma yaa-i u hūmelle-na.

Bamanj saa hi suur ānsorre-na

²⁵ Kumanj ņaa bamanj saa hi suur ānsorre-na ba kūņgu-i, mi ka piieye celle kuo. Minj ka waņ mamanj, ma saa hel Itienjo nuņ-nu, mei huoya-maama. Diilonjo faa baa-mi, a ce huhurma si dii mi nelma-na.

²⁶ Muliemāņ maaraaya fiēfiē-i-na, mei wulaa ku bōyaa nuomba tē ba temma-i ba baa suur ānsorre-na. ²⁷ Da kuo ciejņo dii baa-ni tī, baa nanna-yuo.

* **7:11** Niēņ Matie sebe-i-na 5.32.

Da kuō cie sī baa-ni, baa dii ņ yunġu-i cakūnġu-na. ²⁸ Ku saa ce ņaa da ņ bie cieņo-i ku balaan de! Ku saa bi ce ņaa cieņ duō soņ ku balaan de! ņga bamaņ suurii ānsorre-na ba ka mulīeņ yaņ siraamba-i ku'i cie miē na baa suur-die.

²⁹ Tobinġ namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ ma yaa daama: Huoņġu saa tiraa tīe bōi. Terieņġu fanġu-na, a doņ fiefiē-i-na, caantaamba saaya ba waa ņaa ba saa dii caamba. ³⁰ Bamaņ kaalaan ba ce ņaa weima saa da-ba. Bamaņ nyieņ ba ce ņaa ba hōmmu saa fē. Bamaņ sāa bimbīnni-i, ba baa haa ba naņga niē. ³¹ Bamaņ daaņ miwaanġo tōnō-i, ba baa haa ba naņga yuō. Miwaanġ daa uņ yeņ waama maņ, u sie tiraa cō.

³² Mi sa taara āņġoġuma yu na hōmmu-i. Na saa da, umaņ duō saa dii cieņo, ņ da u yii baa Itieņo maacemma yaa yonġ; u taara u ce kumaņ dōlaanuņ Itieņo-i. ³³ ņga umaņ duō dii cieņo, u yii baa miwaanġ daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanuņ u cieņo. ³⁴ A ce dumaanġo-na uu dii sōmma hāi. Kuuduōņġu yaa baa caamba-i, umaņ duō saa soņ, ņ da u gbu u yii baa Itieņo maacemma yaa yonġ. U weima-i hiere ma kāa ka jūņ Diilonġo yaa nuō-i. ņga cieņo maņ duō soņ, u yii baa miwaanġ daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanuņ u bōbō.

³⁵ Da na da mi piye dumandē-i-na, mi taara namaa fafaanġu'i. Na baa da niē sī mi taara mi cie-na, ma'i sī. Mi taara na nyaar Itieņo'i nuō-i baa huōņga diei aa na ta na ce kumaņ faa cemma.

³⁶ Fiefiē-i-na, umaņ duō ne da u dōrņo maama yuu u huōņga-i, aa ne da fuō duō saa bie-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gbāa bie-yo, bāaniņo sī. ³⁷ ņga umaņ duō yiera-mēi wuō u sa taara u dii cieņo, aa ne da da ba bōrō baa u dōrņo-i ku sie ce bāaniņo, aa u gbāa bel u fere cakūnġu-na, da kuō ma hilaa fuō fereņ huōņ-na, ku faa. ³⁸ Terieņġu fanġu-na, umaņ duō jā u dōrņo-i ku faa, umaņ duō hiel u naņga u dōrņo maama-na, kufanġu tiraa fa yaņ.

³⁹ Casoiņ nuōņo-i, ņ bōbō duō waa cicēlma, ņ sie gbāa kā ka soņ yaņga naņga. ņga duō ku, nii dii ņ fereņ nuō, ņ gbāa soņ bibieņo maņ dōlaanu-niē. Kumaņ gbāaņ, bibieņo faņo saaya u hūu Yesu maama-i. ⁴⁰ ņga mēi wulaa duō tīe u saa soņ, ku ka buō-yuō yaņ duō kā ka soņ bibieņo naņ-na. Mafamma-i mēi huōya-maama, aa mi suyaa miē *Diilonġ-Yalle bi dii baa muōņo-i.

8

Cufieņ-kūōma maama-i

¹ Fiefiē-i-na, i ka ne cufieņ-kūōma kūņġu-i. I hieroņo-i i suō weima bōi fuō ninsoņo ņaa naņ waan-ma dumaa, ņga na saaya na suō wuō sōsuōmuņġu jo baa bōlbōlsīnni, a ne da nelnyulmu ce i naņ kaasīnni Diilonġ-hūmelle-na. ² Umaņ duō tuō ne wuō fuō suō bīņkūņġu, u saa hi tuō suō ņaa uņ saaya u suō dumaa. ³ ņga umaņ duō yaņ Diilonġo maama ta ma dōlnu-yuō, Diilonġo suō u yaa-i.

⁴ Terieņġu fanġu-na, cufieņ-kūōma-i i gbāa tie wuo-ma wei? I suyaa wuō cufēllu-i bīņkūņġu sī, aa tiraa suō wuō Diilonġo dii u diei yonġ! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dōrō-i-na baa hīema-na hiere wuō bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bōi aa yuntaamba bi dii bōi. ⁶ A ne da miē fuō miē wulaa, Diilonġo dii u diei yonġ. U yaa i To-i. U'i hielaa bimbīnni-i hiere aa i tīenaana fuō maa-na'i. Aa Itieņo bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diilonġo cie u yaa hiel bimbīnni-i hiere aa fuō barguō yaa nuō-i iņ yeņ cicēlma dumandē-i-na. ⁷ ņga i hieroņo saa suō wuō cufēllu-i bīņkūņġu sī. Banamba miēņ cufieņa-i a ce ji hi baa nyunġo, da ba ta ba wuo cufieņ-kūōma-i ba ta ba jōġuōņ cufieņa maama, aa da ņaa ba guōla ba Diilonġ-hūmelle-i. Ba saa hi naņ kaasīnni yogo ku'i juōņ baa āņġoġuma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ņaa niuwuoni yaa gbāa piē-ye Diilonġo-na. Die saa wuo, kumaņġu sa hel-yiē, die bi wuo, kumaņġu sa suur-yiē.

⁹ Naņ yeņ na fereņ nuō dumaa ta na ce kumaņ dōlaanu-ņei, gbāaņ bamaņ saa hi naņ kaasīni yogo Diilon-ħūmelle-na, na baa ji biēna ba Diilon-ħūmellen-kūņgu-i. ¹⁰ Naa bamaņ saa hi naņ kaasīni-i yogo, unaa kā ka da nuōni maņ suyaaņ yieņgu ņ tīenaana tīniņ-dūņ-nu ta ņ wuo kūōma; fuō u siē bi kā na ta na wuo wei? ¹¹ Duō wuo aa u huōņa saa ji hūu-ma, naņ sōsuōmuņgu'i saa jo baa mafamma-i wei? Nuōnei ciē u kōsuōņ u fere. A ne da *Kirsā kuu fuō bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diilon-dūņ-baamba maņ saa hi naņ kaasīni-i yogo na guōl ba gbēini-i Diilon-ħūmelle-na, na saaya na suō wuō na ce-ma Kirsā fuō fere yaa nuō-i. ¹³ Ku'i ciē na da muō da mi suō wuō da mi wuo daaku-i, mi ka guōl mēļņo gbēini-i Diilon-ħūmelle-na, mi ne ku biņkūņgu-i aa yaņ-ku; mi siē tiraa dii-ku mi nuņgu-na.

9

Kumaņ saaya baa Yesu pōpuōrbiemba-i

¹ Muō mi siē gbāa ce kumaņ dōlaanu-miē wei? Yesu *pōpuōrbilon muō sī wei? Mi saa da Itieņo-i Yesu-i baa mi yufelle-i wei? Miņ ciē maacemma maņ hā Itieņo-i, ma'i sī namaaņo-i wei? ² Banaņ da ba fi'a ba saa hūu-ma wuō Yesu pōpuōrbilon muō, namaa fuō na saaya na hūu-ma. Naņ hūyāa Itieņo maama-i mi wulaa, ku yaa pigāaņ wuō Yesu pōpuōrbilon muō.

³ Bamaņ ciēra mi maacemma saa fa, miņ ka waņ mamaņ baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pōpuōrbieņ miēņo-i i sa wuo wei? I sa nyōņ wei? ⁵ Mi saa saaya mi jā ciēņo Diilon-dūņ-baamba-na u tuō wuōra baa-mi ņaa Yesu pōpuōrbiembaņ ceņ-maņ dumaa baa Itieņo hāmba-i a naara Pier wei? ⁶ Sisō muō baa Barnabasi-i yōņ, miēmei saaya i ce maacemma-i a taara i nuņ-juuru-i? ⁷ Naņ siire, na nuō wuō molo kāa sorosīmma-na aa tuō pā u fere wei? Sisō mēļņ daayo sūō tibinni-i aa u sa wuo ni biēņa-i? Da ma'i bi sī āncīnaņ daayo sa nyōņ u muōru nōnō-i? Na nuō-ma dede wei?

⁸ Miņ waņ nelma maņ daama-i, nelbiliemba'i jōgaņ dumaaņo-na yōņ wei? Ma sī maaduōma famma yaa bi nyegāaņ *Moisi *āņjīnamma-na ke? ⁹ Ma nyegāaņ āņjīnamma-na ninsoņo wuō: «*Niiņ duō tuō muō dīmma-i ņ saa saaya ņ vaa u nuņgu-i.*»* Ku ce namaa na'a Diilonō kaalaaya niimba yaa aa waņ mafamma-i wei? ¹⁰ Ma sī nel daama waaņ a vii miēmei ke? Coima saa fa, ma fuliinu miēmei. Ma sī umaņ duō tuō kū, u suyaa wuō u ka da biņkūņgu ku'i ciē u tuō kū ke? Nuō da ņ suō wuō naņ dīmma ciē dēdiēni hiere, ņ waa hie kā wuō naņ ka muō-ma? Da ņ da umaņ muyaāņ u dīmma-i, u suyaa kerre wuō u ka da belle-mēi ku'i ciē. ¹¹ Iņ ciē Diilon-maacemma-i na hōlma-na, kuu dii ņaa i duu dīmma. Da ņ duu dīmma-i, ņ saa saaya ņ kar-ma wei? ¹² Bamaņ wuyaāņ na nagāņ-niini-i wuō ni vii-ba, ni vii miēņo-i yaņ bafamba-i. Nģa i fiinaaņ aa bel i muliēma-i nammu hāi. I sa taara *Kirsā *Neldōdōlma bir baa ma huōņgu ku'i ciē i hīrā i muliēma-i.

¹³ Ma sī na suyaa kerre wuō bamaņ ciē maacemma-i *Diilodubuō-i-na, ba niiwuoni hel Diilodubuō yaa nuō-i ke? Aa suō wuō *Diilōjigāntaamba niini bi hel ba maacemma'i nuō-i ke? ¹⁴ Kuuduōņgu yaa baa bamaņ waaņ Neldōdōlma-i. Itieņ wuō ba ta ba wuo ma'i nuō-i.†

¹⁵ Na nagāņ-niini vii-mi, ņģa mi niē-ni aa yaņ-ni. Baa na da niē sī meī taara na ta na hā-mi biņkūņgu ku'i ciē mi ta mi waņ nel daama-i dē! Ma'i sī. Aa mi da mi cārā na wulaa, bōlbōl mi ku. Miņ waņ Diilon-nelma-i gbāņgbāņ mi sa hūu biņkūņgu, ku fē mi huōņa-i. Aa molo siē gbāa ce mi yaņ kufaņgu-i. ¹⁶ Mi siē gbāa gbēlieņ mi fere wuō mi waņ Neldōdōlma. Maacemma namma-i,

* **9:9** Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.4; Tim. đē. 5.17-18 † **9:14** Nieņ Like sebe-i-na 10.7.

ku dolaanu-miε o, ku saa dōlnu-miε o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, sūlma haraa-miε. ¹⁷ Kuō muōmei naa sire mi fεrεj nuō ta mi ce-ma, mii naa saaya baa pāmma, ņga mei saa sire mi fεrεj siremma, Diilonjo'i ciεra mi ce-ma. ¹⁸ Terienģu fanģu-na, mei maacemma sullu yaa hadu-i? Du yaa a waņ Diilon-nelma-i gbāņgbāņ, mi baa hūu bīņkūņģu a ne da mii naa saaya mi hūu.

¹⁹ Mii dii mi fεrεj nuō, ņga mi ciε mi fεrε na hieroņo-i na kōriεj muō da mi gbāņ da nuōmba bōi hā Kirsa-i. ²⁰ Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fεrε Yuifuyiεj muō da mi gbāņ da-ba. Na saa da, Moisi āņjīnamma siε gbāa yuumi baa wεima, ņga da mi waa baa bamaņ wuōyaaņ-maņ, mi ta mi wuō-ma da mi gbāņ da-ba. ²¹ Kuuduōņģu yaa baa bamaņ sa suyaan Moisi āņjīnamma-i, da mi bi waa bafamba hōlma-na, mi ce mi fεrε ba temma-i da mi gbāņ da-ba. Ku saa ce ņaa mi taara mi cira mi cīinaana Diilonjo āņjīnamma-i de! Ma'i sī. Mi wuō ma yaa-i Kirsa wuōsaanģu-na. ²² Da mi waa baa bamaņ saa naņ kaasīnni yogo Diilon-hūmelle-na, mi ce mi fεrε ņaa mei fεrε-i mi saa hi naņ kaasīnni yogo, da mi gbāņ da-ba. Da mi suur terienģu terienģu, mi ce mi fεrε terienģu fanģu taamba temma, da mi gbāņ da banamba kor-bei. ²³ Mi ce daama-i hiere Neldōdōlma da ma gbāa hi terni-i hiere aa muōmi bi da mi kūņģu-i.

²⁴ Na suyaa wuō gbaruntaamba gbar hiere, ņga umaņ duō ta yaņ banamba-i u yaa yaraa; aa ba pā u yaa-i. Terienģu fanģu-na, gbāaņ ba baa ta aa yaņ-na. ²⁵ Bamaņ taaraayaņ ba ka finu gbarunģu-na, ba hīrā muliεma-i ku tigiima-na. Ba ce muliεma famma-i da ba ka da kumaņ ku sa gbāņ bīεnamma. A ne da miε iņ donyaņ kumaņ, ku sa bīεna da. ²⁶ Ku'i ciε na da muō miņ gbar mi kā, mi sa gbar mi yuņ-nu. Mi saa baa ciekūrāņo maņ sa jafāaņ u yuņ-nu. ²⁷ Mi ce mi kūōma-i kpāncōlģūō aa mi suō mi fεrεj belma. Mi sa taara da mi ji waņ Diilon-nelma-i tī baa banamba-i muōmi hel hōntōbilonjo.

10

Yaņ cufiεņa buolma-i

¹ Tobīņ namaa, mamaņ daa i bīncuōmba-i *Moisi bāanģu-na, mi taara na suō-ma hiere. Duherru nandu naa cīnnu-bei a saan-ba ba kā ka karnu dāmmaņ-nuoraanģu-i. ² Ku ciε ņaa ba *baatiseņ duherru-na baa dāmmaņ-nuoraanģu-na a ce kuuduōņģu baa Moisi-i. ³ Ba hieroņo-i ba wuyaa Diilon-niiwuoduōni, ⁴ aa nyōņ Diilon-hūnduōma. Hūmma famma taa ma hel tāmpēllen, aa tāmpēlle fande yaa waa *Kirsā-i. U waa baa-ba terni-na hiere. ⁵ Mafammaņ fiε ce, ba fōņģūō saa ta ba ce Diilonjo huōņģa-i, ku'i ciε ba wuōra ku dii *hīεkuraanģu-na.

⁶ Nel daama ciε da ma pigāaņ-ye wuō i saa saaya i yaņ āmbabalma cemmanmaama ta ma dōlnu-yiε ņaa maņ taa ma dōlnu i bīncuōmba-i dumaa. ⁷ Baa na ta na buol cufiεņa-i ņaa i bīncuōmbaņ taa ba ce dumaa. Diilon-nelma waanma wuō: «Ba tīεnaana wuo niwuoni-i aa nyōņ kolma-i. Baņ juō wuo tī, ba sire ce ba bāanģu-i.»* ⁸ Baa na yaņ i tie ce figiīņ-kakarkuoņo-i ņaa i bīncuōmba naņ ceņ dumaa. Ba ciε ku yaa-i nuōmba neifien-cīncieluo baa di diei nuōmba nuōsiba ndii kuu-bei yinduōņģu-na.† ⁹ Baa na yaņ i feņ Kirsa-i ņaa i bīncuōmba naņ fiεņ-yo dumaa a ce jēnaamba doņ-ba ko-ba.‡ ¹⁰ Baa na ta na waana ņaa i bīncuōmba naņ waanaņ dumaa, a ce *dōrpōpuōrbilonjo maņ kuōņ nuōmba-i u jo ji ko-ba.§

¹¹ Nel daama ciε nuōmba da ba gbāa suō ba fεrεj belma. Ba nyεgāaņ-ma da ba gboya miε maņ piyaa miwaaņo tīmma-i. ¹² Terienģu fanģu-na, umaņ duō

* **10:7** Helmaņ-sebe (Exode) 32.6 † **10:8** Niεj Kāmmaņ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-9. ‡ **10:9** Niεj Kāmmaņ-sebe-i-na (Nombres) 21.4-7. § **10:10** Niεj Kāmmaņ-sebe-i-na (Nombres) 17.6-14.

tuō ne wuo sī fuō yieraaya u gbeiniņ, u gbāņ u baa ji cii. ¹³ Maman guōlaan nelbiliba gbeini-i Diilon- hūmelle-na, ma yaa bi guōlaan namaa niini-i. Nga Diilon- i nunni hāi tieno sī; u sie yaņ ma jinya- nei. Kuman da ku ta ku guōl na gbeini-i, u ka kāyā- nei aa pigāaņ- na naņ ka ce duma hel- kuō.

¹⁴ Mi jēnaaņ namaa, terienģu faņģu- na, jande, niēņ cuffieņa buolma- i aa na yaņ- ma. ¹⁵ Mi suyaa miē na suō kuyunģu ku' i cie mi ta mi piie baa- na dumandē- i. Miņ waņ mamaņ, namaa fēē- i niēņ- maņ na ne, coima wēi? ¹⁶ Die tie wuo Itieno niwuoni- i, iņ jaal Diilon- o- i ciingā maņ maa- na- i, ka sa pigāaņ wuo Kirsa tamma yaa cie i waa u horre- na wēi? Iņ bi calnuņ *buruo maņ baa i- naa, u' i sa pigāaņ wuo Kirsa kūōma yaa cie i waa u horre- na wēi? ¹⁷ Buruo diei dii; iņ fiē ciinu, i wuo burduōņo faņo yaa- i. Ku yaa pigāaņ wuo ii dii horduōļeņ.

¹⁸ Niēņ *Isirahel- baamba- i, ba mumbuolmuņ- terienģu- i Diilon- kūņģu, a ce dumaāņo- na, bamaņ wuyaāņ bimbaamba maņ baņ koņ- baņ terienģu- na, kutaamba dii Diilon- o horre- na. ¹⁹ Ku saa ce ņaa mi taara mi cira cufēllu- i baa du kūōma- i nii dii baa yunģu waama namma, ²⁰ ma' i sī. Nga mi taara mi cira baņ koņ bimbaamba maņ cuffieņa- na, ba sa ko- ba ba hā Diilon- o, ba ko- ba ba hā *jinabaa. A ne da mi sa taara wēima waa na hōlma- na baa jinabaa- ba- i. ²¹ Na sie gbāa nyōņ baa Itieno ciingā- i aa miel nyōņ baa jina ba kaanga- i. Na sie gbāa wuo Itieno niwuoni- i aa tiraa miel wuo jina ba niini- i. ²² Die vaaya kufaņģu- i, Itieno huōņģa ka du baa- ye; a ne da i sie gbāa fi baa- yo.

Yaā i tie kāyā i- naa Diilon- hūmelle- na

²³ Na ciera bīņkūņģu saa nyaa- ye. Ninsoņo, bīņkūņģu saa nyaa- ye, ņģa bimbīnni hieroņo saa fa baa- ye. Bīņkūņģu saa nyaa- ye, ņģa bimbīnni hieroņo sa ce i naņ kaasīnni Diilon- hūmelle- na. ²⁴ Nelieņo nelieņo, u saaya u tuō taara banamba fafaaņģu, u baa tuō ne fuō kūņģu- i.

²⁵⁻²⁶ Ma nyēģāaņ Diilon- nelma- na wuo: «*Miwaāņo- i baa u huōya- niini- i hiere Itie fuō niini- i*»*, a ce dumaāņo- na, da na da kūōma maņ saņģa- na, na baa cira na yuu ma sīnni- i, na sāa na wuo; na baa jaana na hōmmu- i.

²⁷ Molon duō bī- ni wuo ņ kā na ka wuo niwuoni, da kuō kutieno saa hūu Yesu maama- i, da ņ kā, da ba hā- ni kumaņ, ņ baa jaana ņ huōņģa- i, ņ hūu ņ wuo fiēya aa ņ baa yuu moloņo baa wēima. ²⁸ Nga moloņ duō da tūnu- nie wuo kūōņ daama- i cufēlluņ- kūōma, ne kutieno- i aa ņ yaņ; baa wuo. Da ņ wuo, ņ ka hā kutieno- i āņģōģababamma. ²⁹ Mi saa ne namaa āņģōģōma aa piie, mi nie u maņ gbuōya- nei fuō maama' i aa piie.

Unaa gbāa cira: «Da kuō bīņkūņģu saa nyaa- mi, ma da nie na' a mi saa saaya mi wuo daaku- i, wuo da mi wuo- ku mi ka hā unāņo āņģōģababamma? ³⁰ Da mi da kuuwuōņģu- i aa jaal Diilon- o- i aa suō da mi wuo- ku, ma ce nie unaa jo ji tuō gāņ baa- mi wuo mi cie nie wuo- ku?» ³¹ Mi gbāa waņ mamaņ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyōņ wa! Sisō da na ta na ce bīņkūņģu bīņkūņģu, na saaya na ta na ce- ku Diilon- yerre fafaaņ- nu. ³² Baa na yaņ na ciluō tuō guōl banamba gbeini- i; u baa guōl *Yuifu ba niini- i, u baa guōl *niēraamba niini- i, u baa bi guōl Diilon- dūņ- baamba niini- i. ³³ Taa na ce mei temma: Muōmi vaa mi fēē wēima- na hiere ta mi ce kumaņ kāyāņ nuōmba- i. Mi sa taara mei fafaaņģu, mi taara nuōmba- i hiere ba fafaaņģu Diilon- o duō kor- ba.

11

¹ Muōmiņ biyaa *Kirsa maama- i dumaā, namaāņo- i biyaāņ mei bi maama- i dumei.

* **10:25-26** Gbeliemaņ- nalāaņģu (Psaume) 24.1

Cieņo saaya u suuye u yunġu-i Diilocārālle-na

² Kasi saa da-na: Miņ waan nelma maņ baa-na, na wuo ma hūmelle-i. Weima-na hiere mi nelma sa karaanu-nei. ³ Nga mi taara na suō wuo *Kirsa yaa nuōmba-i hiere ba yunġu-i. Bibieņo yaa cieņo yunġu-i aa Diilonġo yaa Kirsa yunġu-i. ⁴ Bibieņ nuō da η yaņ η cucūņgu-i η yunġu-na aa ta η cārā Diilonġo-i, sisō ta η waņ Diilopōpuōrunġu-i, kuu dii ηaa η saa kāņ Kirsa yaa-i. ⁵ Aa cieņ duō yaņ u yunġu-i gbāņgbāņ aa tuō cārā Diilonġo-i sisō duō yaņ-ku aa tuō waņ Diilopōpuōrunġu-i, kuu dii ηaa u saa kāņ u bōlō yaa-i, a ne da u yaa u yunġu-i. Cieņo faņo temma dii ηaa cieņo maņ cirii u yunġu-i. ⁶ Cieņo maņ duō u sa taara u vaa biņkūņgu u yunġu-na, u sa hāyā-kuō bōlbōl wēi? Nga i suyaa wuo cieņ duō cir u yunġu-i, sisō duō hāyā-kuō, ku da-yo senserre, terieņgu fanġu-na bōlbōl u tuō suuye-kuō. ⁷ Bibieņo yaa Diilonġo nabieraņo-i, u yaa pigāaņ Diilonġo fafaaņgu-i, a ce dumaaņo-na, duō tuō cārā Diilonġo-i, u saa saaya u suuye u yunġu-i. Aa cieņo pigāaņ bibieņo fafaaņgu. ⁸ Na saa da, Diilonġo saa hiel bibieņo-i cieņ-na, u hielaa cieņo yaa bibieņo-na. ⁹ Aa ku saa ce ηaa ba maa bibieņo yaa a hā cieņo-i dē! Ba maa cieņo yaa a hā bibieņo-i. ¹⁰ Terieņgu fanġu-na, cieņo saaya u ne *dōrpōpuōrbiemba-i aa tuō suuye u yunġu-i a pigāaņ u munyierammu-i. ¹¹ Nga na saaya na suō wuo Itieņo wulaa, bibieņo sie gbāa muo sāntorma baa cieņo-i, aa cieņo sie bi gbāa muo sāntorma baa bibieņo-i. ¹² Mi taara mi cira, cieņo hilaa bibieņ-na aa bibieņo hel cieņ-na, aa ba hāi-i-na hiere ba hilaa Diilonġ-na.

¹³ Namaa fēre-i niēņ-kuņ na ne! Cieņ duō yaņ u yunġu-i u saa suuye-kuō aa tuō cārā Diilonġo-i, ku biyaa wēi? ¹⁴ Ma sī na daa bibieņo yukuōsīņ da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre kē? ¹⁵ A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilonġo hāa bafamba-i yukuōsīnni-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. ¹⁶ Umanġ duō u dii nuharuņgu nel daama-na, kutieņo saaya u suō wuo Diilonġ-dūņ-baamba-i terni-na hiere a naara miē fēre-i i ce-ma dumēi.

Itieņo niiwuoni maama-i

¹⁷ Miņ ka dii mi nuņgu-i mamaņ nuō-i fiēfiē-i-na, mi sie gbēlieņ-na. Na tigiima sa kāyā-nei Diilonġ-hūmelle-na, ma guōla-nei. ¹⁸ Mi nuō ba'a da na tigiin na-naa, banamba bō ba deņ, aa mi suyaa miē ma gbāa ce. ¹⁹ Mi suyaa miē na saaya na bōrō ku yaa bamaņ nyaarāa Diilonġo-na ba ka suō. ²⁰ Da na jānu na-naa da na wuo Itieņo niiwuoni-i, na sa wuo-ni niņ saaya ni wuo dumaa. ²¹ Niiwuonġ da ni hi wuoma, na kā ka biē na juurumbaa. A ce dumaaņo-na, banāņ da ba ce ba tīē baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyōņ ye ta ba ce koņhiliinġu. ²² Da na da na sa taara na cal baa moloņo, bige-i ciē na sa wuo dii na cinninġ aa ta na jo? Sisō na taara na biēna Diilonġ-dūņ-baamba yerre yaa wēi? Bige-i ciē na ta na ture sūntaamba yammu-i? Na'a mi waņ wuo niē baa-na? Na taara mi gbēlieņ-na wēi? Mi sie sie aa gbēlieņ-na.

²³ Miņ daa mamaņ Itieņo wulaa aa waņ-ma baa-na ma yaa daama: Baņ ηa naa saaya ba bel Itieņo-i Yesu-i isuōņgu maņ nuō-i, wuo biē *buruo ²⁴ aa jaal Diilonġo-i, aa būlnu-yuō aa cira: «Mi kūōma yaa daama-i miņ hāņ-naņ baa-ma, taa na ce miņ ciē kumaņ daaku-i mi maama ta ma tīēnu-nei.» ²⁵ Baņ juō wuo niiwuoni-i tī, wuo biē duvēņo ciinġ-na hā-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tāmma maņ ka kūnna, kuu dii ηaa ma yaa daama-i ciinġa-na. Diilonġo ka bel u *tobisifelēnni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyōņ-yo huōņgu huōņgu, na ce miņ ciē kumaņ daaku-i mi maama tīēnu-nei.» ²⁶ Na saa da, aa Itieņo suō duō bir jo, huōņgu huōņgu, da na wuo buruo-i wuonġ daama temma-i aa nyōņ duvēņo-i, na waņ u kuliinġu maama yaa dumaaņo-na. ²⁷ Ku'i ciē na da umāņ duō waa waama namma aa wuo Itieņo buruo-i, sisō aa nyōņ Itieņo duvēņo-i, kutieņo saa kāņ Itieņo kūōma-i baa u tāmma-i hiere; a ce dumaaņo-na, Diilonġo ka

yuu-yo. ²⁸ Terienģu fanģu-na, nelienģo nelienģo, u saaya u ne u fere igēna aa suō duō wuo buruo daayo-i aa nyōņ duvēņ daayo-i. ²⁹ Umanģ duō saa kāņ buruo daayo-i baa duvēņ daayo-i wuo Itienģo kūōma*, aa suuye u yufienģa-i a wuo-ni, Diilonģo ka gāņ baa-yo. ³⁰ Ku'i cie na da jaamba-i baa jeiliemba maaraaya na hōlma-na baa kuliņģu-i hiere. ³¹ Kuō i taa i ne i fere igēna aa suō tie wuo, Diilonģo naa waa hie tuō gāņ baa-ye? ³² Nģa Diilonģo sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i cie u tuō gāņ baa-ye u dii-ye hūmelle-na.

³³ Tobinģ namaa, terienģu fanģu-na, da na jānu na-naa da na wuo Itienģo niuwuoni-i, ciyaanģ na-naa. ³⁴ Nyul da mu waa umanģ nuō-i, u wuo dii u ciinģ-nu aa u tuō jo, ku yaa da na ji jānu na-naa u sie cāl Diilonģo ji tuō gāņ baa-yo.

Nelma manģ tīyāa, da mi kā mi ka fielnu-mei.

12

Diilonģ-Yallen hāņ nuōmba-i fōņģōbaa-ba manģ

¹ Tobinģ namaa, mi nuņģu ka hi *Diilonģ-Yalle maacemma yaa fiefie-i-na; mi taara ma kaala na wulaa. ² Na suyaa wuo nanģ ņa na'a na saa hi hūu Itienģo maama-i na taa na gbar na nyaanu tīnni, a ne da nunni sī baa-ni ni ta ni piye. ³ Ku'i cie mi ta mi taara mi wanģ-ma baa-na mie Diilonģ-Yalle sie gbāa waa moloņ-na aa kutienģo wuo Yesu dāņģāaņ! Ma sie gbāa ce. Aa molo sie bi gbāa cira Yesu yaa Itienģo-i, da Diilonģ-Yalle saa dii-ma u nuņ-nu.

⁴ Diilonģ-Yallen hāņ nuōmba-i fōņģōbaa-ba manģ ba ta ba ce Diilonģ-maacemma-i baa dii sīnni bōi, ņģa Diilonģ-Yalduōl daade yaa hāaņ-baņ baa-ba. ⁵ Maacemma sīnni dii bōi, ņģa ma ce hā Yunteduōņo yaa-i. ⁶ Ancemma dii bōi, ņģa Diiloduōņo faņo yaa hāaņ i hieroņo-i ku fōņģūō-i i tie ce-ma. ⁷ Diilonģo hāa-ye fōņģōbaa i yuņ-niņ i tie fa i-naa maama. Fōņģōbaa-ba famba yaa pigāaņ Diilonģ-Yalle maacemma-i. ⁸ Diilonģ-Yalle ce unāņo nelnurāņo, aa ce unāņo ānsuōmantienģo. ⁹ Diilonģ-Yalduōl daade hā unāņo fōņģūō-i u haa u naņģa-i Diilonģo-na ninsoņ-haama, aa hā unāņo fōņģūō-i u tuō sire jaamba. ¹⁰ Di hā unāņo fōņģūō-i u tuō gbā u ce himma, aa hā unāņo u tuō ce Diilopōpuōrni, aa hā unāņo u tuō suō Diilonģ-maacemma-i u bōrō-mei baa *jīna ba maama-i. Di hā unāņo fōņģūō-i u tuō gbā u piye nelfelemma, aa hā unāņo u tuō gbā u hielnu-mei. ¹¹ Diilonģ-Yal daade yaa cieņ mafamma-i di diei yonģ. Fōņģūō manģ duō dōlnu-die di hā-ni baa u yaa-i.

Diilonģ-dūņ-baamba dii ņaa nelfiņģo

¹² Terni bōi dii nelienģ nuō ņ kūōma-na. Nģa ni gbuōnu hiere ce kūōduōma. Terņ daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuōnu ce nelduōņo. Bamanģ hūyāa *Kirsā maama-i baa dii dumei. ¹³ I hieroņo-i hiere i daa batemu-i Diilonģ-Yalduōl daade'i nuō-i a gbonu ce ņaa nelduōņo; *Yuifubaa o, *niēraamba o, kōraamba o, nebimba o, Diilonģ-Yalduōl daade yaa dii i hōmmu-na. ¹⁴ Nelbilonģ kūōma-i terienģu diei sī, terni bōi gbuōnu ce-ma. ¹⁵ Gboluoņ da ku cira: «Muō sī naņģa-i, mi nuņģu si dii kūōma-na», gbāņģbāņ sī wei? Kufanģu gbāa bō ku denģ wei? ¹⁶ Tūņ da ku cira: «Muō sī yufelle-i, mi nuņģu si dii kūōma-na», ku saa kar coima wei? ¹⁷ Kuō nelbilonģ kūōma-i hiere maa naa waa yufelle yonģ, ii naa tie nu niē? Aa kuō maa naa waa hiere tūņģu, ii naa tie nu hūlāaņģu-i niē? ¹⁸ Na saa da, Diilonģo saa ma-ye u yuņ-nu. U maa-ye kuņ dōlaanu-yuō dumaa; a sōģōlnu i terni-i uņ taaraņ ni waa kusuōņ-nu. ¹⁹ Kuō terienģu diei waa nelbilonģo-na, baa naa saa ta ba bī u kūōma-i wuo kūōma. ²⁰ Terni bōi dii nelbilonģo kūōma-na, ņģa ni gbuōnu ce kūōma diei.

* **11:29** Verse daayo gbāa bi nu nuņģ daama-i: «Umanģ duō saa kāņ Itienģo horre-i aa suuye u yufienģa-i wuo buruo daayo-i aa nyōņ duvēņ daayo-i, Diilonģo ka gāņ baa-yo.»

21 Yufelle siē gbāa gbē nanġa-i wuō: «Mi sa taara-niē.» Yunġu siē bi gbāa gbē gboluonġu-i wuō: «Mi sa taara-niē.» 22 In neņ terni maņ i kūōma-na wuō yunġu si dii-niē, ni yaa faaņ i maama-i ni yaņ. 23 In'a i sa kāņ terni maņ, i bel ni yaa-i fafamma. In fuo nimaņ aa i sa siē waņ ni maama, i ne ni yaa-i fafamma 24 a ne da terni maņ niifuoni sī i sa ne-ni dumaanġo-na. In'a i sa kāņ terni maņ i kūōma-na, Diilonġo maa-ye aa ce terni fanni waa baa yunġu. 25 U saa tuō taara i kūōma terni muo sāntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jōġuōņ ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. 26 Terienġu diei da ku ta ku jaņ, terni nanni ce kuuduonġu baa-ku hiere. Da ba ce terienġu diei bōi, ninanni hōmmu bi fē hiere. 27 A ne da namei Kirsa kūōma-i. Na hieronġo-i hiere naa dii baa na terni u kūōma-na. 28 Ku'i ciē na da Diilonġo hāa nuōmba-i ba da-ba-deņ maacemma u dūņġu-na. U duōņ ce banamba Yesu *pōpuōrbiemba igēna, aa ce banamba ta ba ce u pōpuōrunġu, aa ce banamba Diilonelpigāataamba, banamba ta ba ce gberē-weima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kāyā nuōmba, banamba yaataamba, banamba bi ta ba piiye nelfelemma. 29 Ba hieronġo-i Yesu pōpuōrbiemba wei? *Diilopōpuōrbiemba wei? Ba hieronġo-i nelpigāataamba wei? Ba ce gberē-weima wei? 30 Ba hieronġo-i ba sire jaamba wei? Ba gbā ba piiye nelfelemma-i wei? Ba gbā ba hielnu-mei wei? 31 *Diilonġ-Yallen hāņ nuōmba-i fōņġōbaa-ba maņ, gbāaņ na da bamaņ faa yaņ bei. Gbāaņ na da bamaņ kāayāņ nuōmba-i ba yaņ. Mi ka pigāaņ-na kumaņ yunġu yaņ hiere; ku yaa ņaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

1 Halle da ņ fiē ta ņ nu nelma-i hiere hiēma-na ka cor baa *dōrpōpuōrbiemba maama-i, da kuō nelnyulmu si dii-niē, ņ ce gbāņgbāņ. Dumaanġo-na nii dii ņaa jolonġo maņ baņ mar-on ba yuņ-nu, sisō kponġo maņ baņ mar-on ba yuņ-nu; u tuō du u ce ijieni nuōmba tūnni-na yon. 2 Da ņ fiē ta ņ gbāņ ņ ce Diilopōpuōrni-i; aa ta ņ suō weima-i hiere, aa bi ta ņ suō Diilonġo kusūņġu-i, da ņ fiē haa ņ nanġa-i Yesu-i-na fuō a gbāa ta ņ ce tānni ta ni forra, nelnyul da muō muu si dii-niē, ņ ce gbāņgbāņ. 3 Da ņ fiē cal ņ nagāņ-niini-i hiere hā sūntaamba, da ņ fiē siē ba dii-ni dāamu-na Diilonġ-hūmelle maama-na, nelnyul da muō muu si dii-niē, ņ ce gbāņgbāņ.

4 Nelnyulmuņ yēņ umaņ nuō-i, u huōņġa sa huol, u faa, u sa nenu, u sa tēteņ u fēre, bombolma sa dōlnu-yuō. 5 Nelnyulmuņ yēņ umaņ nuō-i, u sa ce sensenda-weima, u sa taara u fēreņ fafaanġu, u huōņġa sa ġuōla, u sa tiera nelma u huōņ-na. 6 Nelnyulmuņ yēņ umaņ nuō-i, āmbabalma sa dōlnu-yuō, ninsonġo yaa dōlaanuņ-yuō. 7 Nelnyulmuņ yēņ umaņ nuō-i, u tiil weima-i hiere nammaņ temma, u hūu weima-i hiere, u haa u nanġa-i Diilonġo-na weima-na hiere aa tiraa tuō hīrā u kūōma-i.

8 Nelnyulmu sa ji tī dede, ņġa yiinġu dii baa yiinġu Diilopōpuōrunġu cemma ka bāl, nelfelemma wamma ka bāl, mel suō yiēņġu, ku siē ji waa. 9 Na saa da, miē sōsuōmunġu saa hi ku fuonġu-i aa in ceņ Diilopōpuōrunġu maņ, i siē gbāa ce-ku hi ku fuonġu-i. 10 ņġa Diilonġ duō ji hā-ye kumaņ hii ku fuonġu-i, kumaņ saa hi ku fuonġu-i ku ka gbuo.

11 Na saa da, in ņa naa waa bisālņ miēņo-i, i taa i piiye bisānsinni aa tiē jōġuōņ bisānsinni aa bi tiē ce bisānsinni. I yammunġ juō cē huōņġu-na, i saa nanna bisānsinni-i wei? 12 Kuuduonġu yaa baa daaku-i; in daņ mamaņ nyunġo-i-na ma saa kaala i wulaa, ņġa yiinġu dii baa yiinġu, ma ka kaala i wulaa hiere da gbāa! I sa suō Diilonġo-i fafamma fiēfiē-i-na, ņġa yiinġu dii baa yiinġu i ka suō-yo ņaa fuō fēre uņ suō-yēņ dumaa.

¹³ In yēj terienģu maņ nuo-i nyunģo-i-na, bimbinni siei dii: āņhūuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. Nģa ni siei-i-na, nelnyulmu yaa yunģu.

14

Nelfelemma kūņģu-i baa Diilopōpuōrni kūņģu-i

¹ Gbāaņ kpelle nelnyulmu waa-nei. *Diilonģ-Yallen hāņ nuōmba-i fōņģōbaa-ba maņ, taa na kuye ba maama. Ku huraa baņ ceņ Diilopōpuōrni-i baa umaņ. ² Umaņ duō tuō piiye nelfelemma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piiye baa nelbiliemba, u piiye baa Diilonģo. Nelma maņ fuyaa nelbiliembana, Diilonģ-Yalle diyaa ma yaa kutienģo nunģu-na u tuō waņ-ma. ³ Nģa umaņ cieņ Diilopōpuōrunģu-i, u kāyā banamba-i ba ta ba naņ kaasinni Diilonģ-hūmelle-na, u dii sireiņa bei, aa bi dii holle bei. ⁴ Umaņ piiyeņ nelfelemma-na, ku kāyā fuō da-u-diei yoņ. A ne da umaņ cieņ Diilopōpuōrni-i, ku kāyā Diilonģ-dūņ-baamba-i hiere ba kūņģu-na.

⁵ Mi taara na hieroņo-i na ta na piiye nelfelemma-na, ņģa mamaņ yuu mi huōņģa-i yaņ, ma yaa ņaa na ta na gbā na ce Diilopōpuōrni-i. Umaņ cieņ Diilopōpuōrni-i u fa weima u yaņ umaņ piiyeņ nelfelemma-na. Mi saa yagar-ma duō tuō piiye aa tuō hielnu-mei u hā Diilonģ-dūņ-baamba-i.

⁶ Tobinģ namaa, ņaa muō da mi gbuu kā na terienģu-na hāa, aa Diilo saa carra-mie baa nelma mi da mi ka piiye tūnu-nei, mi saa kā baa sōsuōmufelēņģu da mi ka pigāaņ-na, mi saa kā baa Diilopōpuōrunģu da mi ka waņ baa-na, mi saa bi kā da mi ka hāalā-nei biņkūņģu, aa kā ka ta mi piiye nelfelemma-na, ku gbāa kāyā-nei bige-i nuo-i? ⁷ Kuuduōņģu yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yuņ-nu, naņ gbāa ce nie suō baņ mar nalāaņģu maņ? ⁸ Aa umaņ buuņ yerre-i, duō saa bu-de fafamma, hai ka suō wuō ku duu aa hel kā berru-na? ⁹ Kuuduōņģu yaa baa namaaņo-i; da na ta na piiye nelma maņ nuōmba sa nu-ma, ba ka ce nie suō naņ waņ mamaņ? Kuu dii ņaa na hiel na nuņ-fafalmu yoņ. ¹⁰ Nelma bōi dii hiēma-na, aa yunģu dii ma hieroņo-na hiere. ¹¹ Nģa moloņ duō tuō piiye baa-mi aa uņ piiyeņ baa-mi nelma maņ nuo-i mi sa nu-ma, kutienģo waa nerienģo muōmi wulaa aa mei fere-i mi bi waa nerienģ muō fuō u wulaa. ¹² Terienģu faņģu-na, Diilonģ-Yallen hāņ nuōmba-i fōņģōbaa-ba maņ, naņ kuņ ba huōņ-nu, gbāaņ na da bamaņ kāayāņ Diilonģ-dūņ-baamba kā yaaņ-na.

¹³ A ce dumaaņo-na, umaņ piiyeņ nelfelemma-na, u saaya u cārā Diilonģo hā-yo ku fōņģūō-i u tuō hielnu uņ waņ mamaņ. ¹⁴ Da mi ta mi cārā Diilonģo-i nelfelemma-na, mi huōņģa cārā ninsoņo, ņģa mi sa suō miņ waņ mamaņ. ¹⁵ Terienģu faņģu-na, mi ka ce bige-i? Mi ka cārā Diilonģo-i nelfelemma-na, mi ka bi cārā-yuō mi nelma-na. Mi ka hāl neini-i a tuōlnu Diilonģo-i nelfelemma-na, mi ka bi hāl-ni tuōlnu-yuō mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i sī, da ņ jaal Diilonģo-i nelfelemma-na yoņ, niņ yēj baa bamaņ ba ka ce nie suō wuō ņ pāa Diilonģo-i jaaluņģu aa da ba sie wuō: «Ma cie?» ¹⁷ Nģ jaaluņģ da ku fie fa nie nie, ku sie gbāa kāyā moloņo Diilonģ-hūmelle-na.

¹⁸ Muō miņ yar-naņ hiere nelfelemma wamma-na, mi jaal Diilonģo-i mafamma-na. ¹⁹ Nģa Diilonģ-dūņ-baaņ mie die tigiinģ, mei sa piiye nelfelemma-na agaga aa nuōmba sie da manamma kūņģ. Mei taara mi piiye da ku fie waa nelma hāi yoņ, ma suur nuōmba tūnni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobinģ namaa, baa na ta na jōģuōņ ņaa bisālģ namaa, taa na ce bincōmma. Nģa da kuō kuubabalaāņ cemma-i, cieņ na fere bisāmbienģ namaa. Bafamba sa suō kuubabalaāņģu cemma-i. ²¹ Ma nyegāaņ *āņjinamma-na wuō: Itienģo ciera:

«Miņ taaraņ mi waņ mamaņ baa *Isirahel-baamba-i,

mi ka ce niēraamba yaa waņ-ma baa-ba.

Mi ka piye niertimma baa-ba.

*Mafaņ da ma fiē ce, ba siē nu mi nuņgu-i.»**

²² Terieņgu faņgu-na, ku pigāaņ wuō nelfelemma saa ce Diilon-dūņ-baaņ maa-na, ma ciē bamaņ saa hūu Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopapuorunģu saa ce bamaņ saa hūu Yesu maama-i ba maa-na, ņga ku ciē Diilon-dūņ-baaņ maa-na.

²³ ņaa Diilon-dūņ-baaņ da ba tigiin hiere aa doņ ta ba piye nelfelemma-na ba hieroņo-na hiere, nelgbāņgbālāņ duō jo ji suur na hōlma-na, sisō umaņ saa hi hūu Itieņo maama-i, a da na ce dumaaņo-na, u siē cira na pielaa wei? ²⁴ ņga da na waa hiere ta na ce Diilopapuorni, aa umaņ saa hi hūu Itieņo maama-i u jo ji suur nu na piye, u ka suō terieņgu-na wuō u maacemma saa fa. Naņ waņ mamaņ hiere u kūņgu-na u siē gbāa ju-ma. ²⁵ Kufaņgu huōņgu-na, u maama maņ naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafaņ da ma ce, u ka dūuna jaal Diilono-i aa cira: «Coima saa fa, Diilono dii baa-na kelkel!»

Diilojaalen saaya di ce dumaa

²⁶ Tobin namaa, naņ saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiin na-naa, umaņ duō da nalāaņgu, u hāl. Umaņ duō da nelma duō piye pigāaņ banamba-i, u gbāa piye-mēi. Diilon duō carra umaņ baa nelma, u gbāa waņ-ma. Umaņ duō waa duō piye nelfelemma-na, u piye. Umaņ duō waa duō hielnu nelfeļeņ daama-i ba nelma-na, u hielnu-mēi. Mamaņ daama-i hiere ma saaya ma ta ma kāyā Diilon-dūņ-baamba-i Diilon-hūmelle wuōsaangu-na. ²⁷ Bamaņ piyeņ nelfelemma-na, ba saa saaya ba cor nuōmba hāi sisō ba siēi. Aa da ba'a ba piye, ba ta ba piye ba hā ba-naa; aa molo saaya u waa tuō hielnu-mēi. ²⁸ Da kuō molo saa da duō hielnu-mēi, ba yaņ aa ba ta ba piye ba huōņ-na baa Diilono. ²⁹ Diilon uņ puor bamaņ baa u nelma-i, ba hāi sisō ba siēi da ba piye, banamba ne da kuō baņ waaņ mamaņ ninsoņo. ³⁰ ņga Diilon duō carra moloņo na hōlma-na baa nelma, umaņ duō tuō piye, u saaya u budii aa Diilon uņ caraaya umaņ, u piye u maama-i. ³¹ Diilon duō puor-na hiere baa nelma, na gbāa waņ-ma, ņga na saaya na ta na piye na da-na-diei, ku yaa ma ka suur nuōmba tūnni-na aa sireiņa ka da-ba. ³²⁻³³ Diilono sa taara nuōmba ta ba ce weiima-i ba yuņ-nu, u taara ma ta ma ce maņ saaya ma ce dumaa. A ce dumaaņo-na, bamaņ ciēņ u pōpuorni-i, ku fōņgūō dii-bei ba ta ba gbā ba bel ba fēre.

ņaa maņ ceņ dumaa Diilon-dūnni-na hiere, ³⁴ Diilon-dūņ-baaņ da ba tigiin ba-naa, caamba saaya ba suye ba nūnni-i; ba saa saaya ba ta ba piye. ņaa maņ bi nyegāaņ dumaa *āņjīamma-na wuō ba saaya ba ta ba hiire ba fēre. ³⁵ Ciēņo maņ duō tuō taara u yuu nelma namma suō, u ciē da ba kūņ ciīņgu-na u ka yuu u bōlō-i. Ciēņo saa saaya u piye Diilon-dūņ-baamba hōlma-na, ku saa fa.

³⁶ Na daa niē sī Diilon-nelma hilaa namaa terieņ-nu'i wei? Sisō na daa niē sī namei nuō-ma na da-na-diei yon wei? ³⁷ Umaņ duō cira fuō ce Diilopapuorunģu, sisō *Diilon-Yalle hāa fuō fōņgūō, kutieņo saaya u suō wuō miņ nyegāaņ mamaņ hā-na daama-i ma hilaa Itieņo nuņ-nu. ³⁸ Umaņ duō ciina nel daama-i, Diilono ka bi ciina kutieņo-i.

³⁹ Tobin namaa, terieņgu faņgu-na, taa na taara Diilopapuorni cemman-fōņgūō yaa-i, ņga baa na ciē moloņo wuō u baa piye nelfelemma-na. ⁴⁰ Kumaņ gbāaņ, da na'a na ce mamaņ, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

* 14:21 Isayi (Ésaie) 28.11-12

15

Kirsa siremman-kūņgu-i

¹ Tobin namaa, miņ waan *Neldōdōlma man baa-na na hūu-ma aa bel-ma nammu hāi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiefie-i-na. ² Miņ waan-ma baa-na dumaa, da na saa bibirre-mēi, aa gbāa bel-ma nammu hāi, ma ka kor-na, da ma'i sī na ce gbāngbān. ³ Nelma man suurii mēi fere-i mi tūnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tūnni-na. Maa dii baa yunġu. Ma yaa daama wuō: *Kirsa kuu i āmbabalma maama-na ņaa man waan dumaa Diilon-nelma-na. ⁴ Uņ kuu ba fuure-yuō, sielin-yiingū-i u sire hel cīncorre-na ņaa Diilon-nelman waan-ma dumaa. ⁵ Uņ hilaa, u caraaya Pier aa sire carra u *hāalābiemba man waa cīncieluo ba hāi baamba-i. ⁶ Ku huonġu-na, tobimba man daa-yo, ba curaa nuōmba nuōsiba hāi komuōņa ndii-i. Ba waa hiere terduōņ-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, ņga ba bōi dii yogo. ⁷ Kufanġu huonġu-na, u carra Sake-i, aa carra u *pōpuōrbiemba-i hiere.

⁸ Kufanġu huonġu-na fiefie-i-na, u suō carra muōņo-i. Mi waa ņaa bilonġo man saa vāa aa ba hon-yo. ⁹ Na saa da, Yesu pōpuōrbiemba-i hiere ba bōyaa muōmēi nuō-i. Mi cie karaanġu baa Diilon-dūņ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bī-mi Yesu pōpuōrbilon muō. ¹⁰ ņga miņ yeņ dumaa nyunġo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilonġo yaa-i. Diilon uņ cie baa-mi aa hā-mi fōņġūō man, mi saa hūu-yo nanna, mi cie maacemma-i baa-yo a yan Yesu pōpuōrbiemba namba-i hiere. Mi suyaa miē mi saa ce-ma baa mēi fereņ fōņġūō, mi cie-ma baa Diilon-fōņġūō. ¹¹ Terienġu fanġu-na, bafamba o, muō o, i waņ Neldōdōlduōņ daama yaa-i baa nuōmba-i. Namaa na bi hūyāa ma yaa-i.

Kuomba siremman-kūņgu-i

¹² Bige-i cie die tie piiye yiē *Kirsa siire hel kuomba hōlma-na, banamba ta ba piiye na hōlma-na wuō kuomba siē gbāa sire? ¹³ Da kuō kuomba siē gbāa sire ninsoņo, suō Kirsa saa sire ke! ¹⁴ Aa da kuō Kirsa saa sire, iņ waņ maman nelgbāngbālamma, aa na haa na naņga-i yuō gbāngbān. ¹⁵ A naara kufanġu-i, miē iņ wuōraņ i waņ maman, da kuō kuomba siē gbāa sire, ma sī kuu dii ņaa i wuōra i kar coima i haa Diilonġo-na wuō u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hōlma-na. ¹⁶ Da kuō kuomba siē gbāa sire, suō Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuō Kirsa saa sire, na haa na naņga-i yuō gbāngbān aa na āmbabalma dii ma yunġu. ¹⁸ Dumaanġo-na, ku bi pigāan wuō Diilon-dūņ-baamba man kuu ba siē ka da Diilonġo-i. ¹⁹ Da kuō iņ haa i naņga-i Kirsa-i-na ku kāyā-yiē hīema-na bande yon, nuōmba-i hiere ba bōyaa miēmei nuō-i.

²⁰ ņga Diilon wuō i waņ ninsoņo-i, Kirsa siire hel kuomba hōlma-na. Diilonġo siire u yaa igēna duō pigāan wuō kuomba ka sire fuō temma-i. ²¹ Na saa da, nelduōņo diei uņ diyaa kuliingū-i dumaa hīema-na, nelduōņo diei ka ce kuomba sire dumēi. ²² Adāma huon-baambaņ kuņ hiere dumaa Adāma maama-na, Yesu huon-baamba ka bi sire hiere dumēi Yesu barguō-i-na. ²³ Baņ ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuō siire tī, u yaa siire dīelūō. Duō ji jo, bamanġu cuu u huon-nu, ba ka suō sire. ²⁴ Mafaņ da ma ce, miwaanġo tīmma yaa hii: Kirsa ka hūu fōņġūō-i baa yuntesīnni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hā i To-i Diilonġo-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandē-i-na, Kirsa ka tīe yuntesīnni-na, Diilon duō ji mal u bigāarāamba-i huonġu man nuō-i, u suō bir nelle-i hā Diilonġo-i. ²⁶ Uņ ka kōsuōņ u bigāarāanġo man tuogbuole-na u yaa kuliingū-i. ²⁷ Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuō: «Diilonġo diyaa wēima-i hiere u naņ-na.» * ņga da ba cira Diilonġo diyaa wēima-i hiere u naņ-na, ku saa ce ņaa fuō fere u dii u naņ-na de! Ku'i sī. ²⁸ Diilon duō ji dii wēima-i hiere Bepolġo

* 15:27 Gbelieman-nalāanġu (Psaume) 8.7

naņ-na, Bepolņo ka bir dii u fεε Diilonņo naņ-na. A ce dumaņņo-na, Diilonņo yaa ka waa wεima-i hiere ma yunģu-na.

²⁹ Kuō bikuomba saa naa waa da ba sire, bamaņ baatisen ba sōlaņģu-i, baa naa waa hie ta ba batisen? Da kuō kutienņo sie sire, η ce ba batisen-ni u maama-na yuņ haku-i nuō-i? ³⁰ Aa miε fεε-i, kuō ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tie sāa kuliņģu-i hōnni maņ jon? ³¹ Coima saa fa, muō baa kuliņģu-i i huul i-naa yinni maņ jon. Ma sī na suyaa wuō naņ hūyāa Itienņo-i Yesu-Kirsa maama-i mi huōņģa fiε baa-na kε? Terienģu fanģu-na na saaya na bi suō wuō kuliņģu hūņ ku cu-mi yinni maņ jon. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigāarāamba dii mi huōņģu-na ηaa jarbaa. Miņ malāa baa-ba dumaa, da kuō mi malāa baa-ba da mi da biņkūņģu hiεma-na bande yon, yuņ haku-i dii-kuō? Da kuō kuomba sa sire, baņ waņ-maņ dumaa: «Juōņ i tie ce i bāaņģu-i, kuliņģu saa maa.»[†]

³³ Baa na tāal na-naa: Nelfefeiņ duō cu nelbabalaņ huōņ-nu, ku biεna u fafaaņģu-i. ³⁴ Na piεra bōi, yaaņ aa na bir na jo hūmefafalle-na aa na ne kuubabalaņģu cemma-i aa na yaņ-ku. Mi suyaa miε na hōlma-na banamba saa hi suō Diilonņo-i yogo, ku'i ciε mi ta mi waņ-ma senserre da di da-na.

Kuombaņ ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbāa tuō jōģuōņ wuō: «Kuomba ka sire niε? Aa da ba sire, ba ka waa niε?» ³⁶ Mimilā, ma sī da η duu dīmma-i ma pa aa dībelle hōr kε? ³⁷ Niņ duu kumaņ, dībelle yaa yon fiεlu si dii. Ku gbāa waa jijabelle, ku gbāa bi waa kumaņģu. ³⁸ Da η duu-de, Diilonņo ce di sire pa a hiel fiεlu-i kuņ dōlaanu fuō dumaa. Dīmma dii baa ma fiεlu ma fiεlu. ³⁹ Tāmmanņ-niini-i hiere nii bi dii dumēi: Nelbiliεmba kūōma dii ma deņ, bīmbaamba maama-i ma deņ, huriimba maama-i ma deņ, titiraamba maama-i ma bi deņ. ⁴⁰ Bimbinni bi dii dōrō-i-na baa hiεma-na hiere. Dōr-niini dii ni deņ baa hiεmaņ-niini-i. ⁴¹ Bāaņģu carramma dii ma deņ, ceiņo maama-i ma deņ, mōeņa maama-i ma bi deņ. Halle mōeņa-i a-naa nuō, a sa carra carraduōma.

⁴² Kuomba siremmaņ-kūņģu ka waa dumēi. Da ba dii kulonņo-i hiεma-na u hōr ηaa dībellen hōr dumaa. Duō ji sire, u sa tiraa suō baņ biņ kumaņ kuliņģu-i. ⁴³ Umaņ duō tuō suur hiεma-na, u ko hujarre aa fōņģūō sa waa-yuō. Duō ji sire hel, u maama sa fa baa fafaaņģu-i aa fōņģūō tiraa waa-yuō. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūōsōsōmma, ηga bamaņ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūōma. In yēņ hiεma-na baa kūōma-i dumaa, *Diilonņ-Yalle ka bi hā-ye kūōfεlεmma dumēi dōrō-i-na. ⁴⁵ Na saa da, Diilonņ-nelma ciεra wuō: «Diilonņ uņ maa nelbilonņ maņ dīelūō-i-na, u diyaa cicēlma-i yuō»[‡]; ba taa ba bi u yaa Adāma-i. Ņga Adāma§ maņ juō jo huōņģu-na, u yaa hāaņ nuōmba-i cicēlma-i. ⁴⁶ Kūōsōsōmma yaa juōņ dīelūō aa suō hā dōr-maama-i. ⁴⁷ Ba maa Adāma maņ dīelā-wuonņo-i baa hiεma, aa hāalīņ-wuonņo hel dōrō jo. ⁴⁸ Hiεmaņ-baamba dii ηaa baņ maa umaņ baa hiεma-i uņ yēņ dumaa, aa dōr-baamba waa ηaa umaņ hilaa dōrō-i-na jo uņ yēņ dumaa. ⁴⁹ In yēņ hiεmaņ-wuonņo temma-i dumaa, i ka bi waa Dōrwuonņo temma dumēi.

⁵⁰ Tobin namaa, miņ taaraņ mi waņ mamaņ baa-na, ma yaa daama: In yēņ baa i kūōma maņ daama-i, i siε gbāa suur *Diilonņ-nelle-na baa-ma. I kūōņ daama-i kūōsōsōmma, ma hōr, i ce niε gbāa tie baa-ma aa da cicēlma maņ sa tieņ dede-i?

⁵¹ Mi ka puure Diilonņo kusūņģu-i pigāaņ Diilonņ-dūņ-baaņ namaaņo-i: Na saa da, i siε ku hiere ηga i hieronņo-i hiere i kūōma ka bir. ⁵² Miwaanņo timmaņ-yiņģu-i, yerre ka bu. Yεr da diε ji bu, i kūōma ka pāņ bir hōduōņģu aa kuomba

[†] 15:32 Isayi (Ésaie) 22.13 [‡] 15:45 Miwaanņo jīnammaņ-sebe (Genèse) 2.7 [§] 15:45 Adāma maņ juo huōņģu-na u yaa *Kirsa-i.

ka sire baa kūōfemma a waa gbula ba sie gbāa ku. ⁵³ I kūōņ daama-i kuliņgu yar-ma, aa ma hōr, a ce dumaņo-na, ma saaya ma bir kuliņgu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hōr. ⁵⁴ Inj kuņ aa tie hōr, i kūōņ da ma ji bir a ce i sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hōr, mamaņ nyegāaņ Diilon-nelma-na, ma'i saa ce mafamma-i wēi? Ma nyegāaņ Diilon-nelma-na wuō:

«Kuliņgu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!*

⁵⁵ Kuliņ nuō, η fōņgūō curaa hie?

Ņ naana η puōluņgu-i hie?»†

⁵⁶ Kuliņgu puōluņgu yaa āmbabalma-i aa āmbabalma fōņgūō hel *āņjīnamma yaa nuō-i. ⁵⁷ Ņga yaaņ i tie jaal Diilon-ō-i. U yaa cie ku sa yar-e Itien-ō-i Yesu-Kirsa barguō-i-na.

⁵⁸ Terienģu faņģu-na, mi jēnaaņ namaa, yieraayaņ na doņ, molo baa ji gbāa halaņ-na na munyieraammu-na. Taa na gbu na kā yamma baa Itien-ō maacemma-i. Na saaya na suō wuō naņ ceņ muliema maņ Itien-ō maacemma-na, na sa ce-ma gbāņgbāņ.

16

Korēntitaamba kakāyāņģu-i

¹ Kumaņ ņaa gbeinalle kūņģu-i da na kāyā *Yerusalemu Diilon-dūņ-baamba-i, miņ waaņ mamaņ baa Galasi Diilon-dūņ-baamba-i, cieņ maaduōma famma yaa-i. ² Jumaansi jumaansi, neliēņo neliēņo, uņ saanu baa kumaņ, u hiel-ku u tiera-kuō u fereņ nuō u jīna. Baa na cira na cie-muō aa suō da na doņ gbeiņa namma-i. ³ Da mi ji kā, na ka hiel nuōmba, mi puōr-ba baa naņ daa kumaņ Yerusalemu-i-na, aa nyegēņ sebe haa-kuō ba ka hā-ba. ⁴ Da kuō mei fere-i mi saaya mi kā, i ka kā hiere.

Polģ saaya u cor terni maņ nuō-i

⁵ Mi ka kā Maseduōni aa suō cor kā na wulaa. ⁶ Da mi kā, mi taara mi da huōņģu cēlle baa-na, halle mi jōģuōņ da mi ce waaņ-huōņģu-i hiere kusuōņ-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor kā kusuōņ-nu, na ka kāyā-miē mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiera mi gbeiniņ aa cor. Mi taara Diilon duō sie, mi da yinni baa-na cēlle. ⁸ Ņga mi taara mi ce *Pāntekōti-i Efesi bande aa suō ta mi kā. ⁹ Diilonģ tigiņģ terfafaaņģu hā-mi mi da mi ce mi maacemma-i, η sie suō wuō mi bigāarāamba ciinu.

¹⁰ Timote duō kā, na bel-o fafamma u kūōma baa seņ. Fuō baa muōņo-i i ce maacenduōma yaa-i Itien-ō suōņģu-na. ¹¹ Molo baa bēņ-yo. Duō ji hi tamma, na kāyā-yuō u jo ji hi-mi baa hōfēlle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diilon-dūņ-baamba-i.

¹² Mi diyaa siriņa Apolōsi-i-na ji gbē; miē u gbonu baa tobimba-i kā na terienģu-na, u saa hūu-ma duō kā fiēfiē. Duō ji da huōņģu maņ u ka kā.

Nelperiema

¹³ Baa na duōfūņ, yieraayaņ na doņ Diilon-hūmelle-na. Baa na yaņ na kūōma seņ, waaņ na fere. ¹⁴ Naņ ceņ mamaņ hiere, ma saaya ma ta ma pigāaņ na nelnyulmu nolaaņģu-i.

¹⁵ Ma sī na suō Sitefanasi-i baa u dumellen-ģbaamba-i kē? Ma sī na suyaa wuō Akayi-i-na hiere ba yaa hūyāa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba fere baa Diilon-maacemma-i Diilon-dūņ-baamba hōlma-na kē? Terienģu faņģu-na, tobiņ namaa, jande, mi cārā-nei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa bamaņ nyaarāa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

* 15:54 Isayi (Ésaie) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Fōrtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dōlaanu-miē cor. Miņ daa bafamba-i, ku ciē ņaa mi daa namei. ¹⁸ Baņ juō, ba fiē mi huōŋga-i ņaa baņ bi fēŋ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gbīē na ta na gbēliēŋ-ba, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diilon-đūŋ-baamba-i hiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diilon-đūŋ-baamba maņ tigiŋ ba terieŋgu-na, ba pāa-na Itieŋo horre jaaluŋgu. ²⁰ Diilon-đūŋ-baamba maņ dii hiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ņaa cēduōŋ-bieŋ namaa.

²¹ Muō Pol, mi pāa na jaaluŋgu; muōmei nyegāaŋ terieŋ daaku-i baa mi fereŋ naŋga.

²² Umaņ duō cira Itieŋo maama sa dōlnu-yuō, kutieŋo dāŋgāaŋ! «Maranata!»† – Itie, jo!

²³ Itieŋo-i Yesu-i u kāyā-nei.

²⁴ Na maama dōlnu-miē hiere Yesu-Kirsa horre-na.

* **16:19** Pirsika yerre nande yaa wuō Pirsili. Niēŋ Pōpuōr. 18.2. † **16:22** Maranata: Ku yuŋgu yaa wuō: Itieŋ nuō, jo! Niēŋ Amp. 22.20.

Polŋ nyegāaŋ sebehāalīŋo maŋ há Korēntitaamba-i Nelmuoamma

Polŋ nyegāaŋ sebedielāŋo-i há Korēntitaamba-i, ku huonŋu-na, nuomba namba ji ta ba piiye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilonŋo sɪ. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Uŋ juɔ'a u bir duɔ kā ba wulaa, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namma baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuomba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma muliema ciinu cor. Nga u fiε u huonŋa-i baa-ma (sap. 1-7).

U piiye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbāa da kāyā *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i fafamma (sap. 8-9).

U nuŋgu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba deŋ maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba ciε ba fεε Yesu pɔpuɔrbiemba yuntaamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sɪ. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonŋ-maacemma sɪ mafamma-i. Fuɔ fεε-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo, ŋga u ciε u fεε cεkūɔ duɔ gbāa ce banamba da yunŋu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeiŋa. U waan Diilonŋ-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbāŋgbāŋ; u saa ji hūu warbelle molonŋ wulaa. U pigāaŋ wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbāŋgbāŋ (sap. 10-13).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋo muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāaŋ sebe daayo-i die há Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namanŋ dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fε na hɔmmu-i.

³ Yaanŋ i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaanŋ sireiŋa-i yiε weima-na hiere. ⁴ U dii sireiŋa yiε i muliemaŋ-hɔnni-na hiere i die gbāa tie bi dii sireiŋa bamaŋ ciεŋ muliema-i ma sɪnni-na hiere ŋaa fuɔ uŋ dii-yiε dumaa. ⁵ Na saa da, inŋ siire bie *Kirsa muliema-i bāmbāale dumaa, Diilonŋo bi dii sireiŋa yiε bāmbāale dumei Kirsa barguɔ-i-na. ⁶ Die tie muliεŋ, i sa muliεŋ gbāŋgbāŋ, ku ce sireiŋa ta a da-na aa ta ku bi kor-na. Aa Diilonŋ duɔ tuɔ dii sireiŋa yiε, u taara i bi tie dii namaanŋo-na ta na hɪrā muliema-i miε temma-i. ⁷ Terienŋu fanŋu-na, i huleiŋa sa tie baa na maama-i. I suyaa wuɔ naŋ siyaa ta na muliεŋ miε temma-i, na ka bi da sireiŋa-i miε bi temma-i.

⁸ Tobinŋ namaa, i taara na suɔ mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Muliema naa silaa jɪnya-yiε cor, i taa i taara i yunni, i saa naa hūu-ma wuɔ i ka hel-mei. ⁹ Ii naa tiεna baa-ma wuɔ i kuliinŋ-belle hii. Nga mafamma ciε pigāaŋ-ye wuɔ i baa haa i naŋga-i miε fεεŋ fɔŋgūɔ-i-na. I haa-ka Diilonŋ-na, wuɔ u yaa gbāa sire kuomba-i. ¹⁰ U yaa kuraa-ye kuliinŋ daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i naŋga yuɔ haama famma-i wuɔ u ka tiraa kor-e. ¹¹ Aa namaa bi fεε-i na kāyā-yiε baa na Diilocārālle-i u kor-e. A ce dumaaŋo-na duɔ nu nuomba bɔi cacārāŋgu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuomba bɔi da nelma jaal-o i maama-na.

Pol buraana u kamma-i Korēnti-i-na

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋ-na.

¹² In bilaa i fεε duma terni nanni-na ku huraa namaa terienġu-na, ku yaa gbu ku fē i hōmmu-i. I suyaa wuō i ciε maacenfafamma. I sa kā moloŋ terienġu-na baa hōmmu hāi; i kā baa huōŋga diei. Diilonġ-āncemma, nelbilienġ-maama sī. Diilonġo kāayā-yiε i firnu i hōmmu-i baa-na wεima-na hiere. ¹³ Aa in nyegēŋ nelma maŋ i hā-na, ma yuŋgu saa fuo. Da na kalaŋ da mamaŋ, ma yaa-i. Mi huōŋ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandε-i-na ku saa kaala na wulaa wuō Itienġo-i Yesu jommaŋ-yiŋgu-i, na hōmmu ka fē baa-ye aa miε muumu bi fē baa namaaŋo-i.

¹⁵⁻¹⁶ Miŋ ŋa naa haa mi nanga-i nei dumaŋo-na wuō na hōmmu fiε baa-ye, mi cira mi ka kā namaa terienġu yaa nuō-i igēna aa suō cor kā Maseduōni-na. Aa da mi ka hel Maseduōni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i hāi a naara kuaŋgu na hōfēlle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi kā *Yude-i-na, na kāyā-miε mi hi. ¹⁷ Nga mi kāmmaŋ'a ma saa ji hel, ku ce ŋaa ku pigāaŋ wuō mii naa bel-ma baa mi nanyuōŋgu wεi? Sisō huhurmantienġ muō; da mi waŋ mamaŋ, cuo siε kaal, mi bir baa mi huōŋgu. ¹⁸ In waŋ nelma maŋ baa-na, huhurma diei maa si dii mei; Ninsontienġo yaa mi siεra. ¹⁹ Mei fεε-i baa Silasi-i a naara Timote-i in waŋ Diilonġ-Biεŋo maŋ maama-i baa-na, in waŋ Yesu-Kirsa maŋ maama-i baa-na, huhurma diei maa si dii-yuō. U wεima-i hiere maa naa koŋ. ²⁰ Na saa da, Diilonġ uŋ pāa nunnī maŋ hiere, fuō yaa ka ce-ni. Ku'i ciε fuō yerre-na i tiε jaal Diilonġo-i wuō «Ma ciε!» a tiε ce-yo bōi. ²¹ Aa Diilo fuō fεε yaa kāayāŋ miεŋo-i baa namaaŋo-i hiere *Kirsa huōŋgu-na. U yaa hielaa u yufelle yiε ²² aa haa u dānyuō-i yiε a ce-ye fuō baŋ miε. U bi hāa-ye u *Yalle-i i diε suō wuō i ka da uŋ jēna ciilunġu maŋ tuō ciε-ye.

²³ Na saa da, kumaŋ ciε mi saa tiraa bir kā Korēnti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuuaŋgu nei ku'i ciε. Diilonġo yaa mi siεra; da kuō mi kar coima u baa yaŋ-mi. ²⁴ I sa taara i guor-na baa Diilonġ-hūmellenġ-kūŋgu-i. Na bilaa-de nammu hāi tī, ŋga i taara i kāyā-nei na hōmmu fē baa di wuōsaŋgu-i.

2

¹ A ce dumaŋo-na miε mi siε bir kā na wulaa ka tiraa du na hōmmu-i. ² Namei fiεŋ mi huōŋga-i, da mi kā ka du na hōmmu-i, hai ka da fē mei kaŋga-i? ³ Bamaŋ saaya ba fē mi huōŋga-i, mi sa taara mi kā ba ka du-ka, ku'i ciε mi naa mi bir aa nyegēŋ seβε* hā-na. Mi suyaa miε mi huōŋ da ka fē, ku bi dōlnu namaaŋo-i hiere. ⁴ Coima saa fa, miŋ taa mi nyegēŋ seβε faŋo-i mi huōŋga saa naa waa huōŋga, mi nyegāaŋ-yo baa nyinyōlma. Mi saa nyegēŋ-yo da mi ce-na kuuaŋgu, ŋga mi nyegāaŋ-yo na da na suō wuō mi kuye na kūŋgu-i.

Ba sa muo cālmuoŋtienġo cīlā cīŋgu

⁵ Umaŋ ciε kuuaŋgu-i miε na hōlma-na, kutienġo saa ce-ku muō-na, ŋga u ciε-ku na hieroŋo'i nuō-i. Da miε mi siε dii gbuoya-kuō, mi gbāa cira u ciε-ku na fōŋgūō nuō. ⁶ Naŋ nuolaaya kutienġo-i duma, ku ka gbē baa-yo. ⁷ Fiεfiε-i-na, yaŋ aa na ce jande yuō aa na dii siεiŋa yuō, ku yaa hōdulle siε cōruōnu-yuō a seŋ u kūōma-i. ⁸ Jande, mi cārā-nei, bilaaŋ-yoŋ fafamma u suō wuō u maama dōlnu-nei. ⁹ Na saa da, miŋ nyegāaŋ seβε-i† hā-na yuŋgu maŋ nuō-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuō na nu mi nuŋgu-i wεima-na hiere. ¹⁰ Da na ce jande umaŋ nuō-i, mei bi ce jande kutienġo-na. Na saa da, da kuō naacolġ daayo cālāa-mi, mi ciε jande yuō, aa mi niε namei aa ce jande faŋo-i. *Kirsa yaa mi siεra. ¹¹ Mi sa taara i yaŋ ma dōl *Sitāni-i ku'i ciε mi ta mi ce-ma dumaŋo-na. I saa bi yaŋ u kusūŋ-maama-i suōma.

* **2:3** Seβε faŋo saa dii Diilonġ-nelma seβε-i-na; nyuŋgo ku bāaŋgu-na molo sa suō uŋ yεŋ kusuōŋ-nu.

† **2:9** U waŋ seβε faŋo maama yaa-i verse 3-i-na.

Pol saayiera Torasi-i-na

¹² Miŋ kãa Torasi-i-na da mi ka waŋ *Kirsã *Neldɔdɔlma-i, Itieŋo naa gbuu tigiŋ terieŋgu-i hã-mi mi da mi waŋ-ma. ¹³ Nga miŋ kãa, mi saa ka da mi natobiŋo-i Tite-i, mi huŋga saa gbãa tɛna terduŋ-nu. Mi naa mi cãrã hũmelle-i Torasitaamba wulaa a nyaanu-yuɔ jo Maseduɔni-i-na.

Kirsã hũlãaŋgu dii-yie

¹⁴ I sie gbuu gbãa jaal Diiloŋo-i! In yey horre-na baa *Kirsã-i, Diiloŋo taa i yaan-na. A ce die cor terieŋgu terieŋgu, nuɔmba suɔ wuɔ Kirsã yaraa bigãarãŋo-i. U cie die cor terieŋgu terieŋgu, ba ta ba nu Kirsã hũlãaŋgu-i yie. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diiloŋo wulaa, ii dii ŋaa Kirsã natikolo nuɔmba hɔlma-na. Bamaŋ biyaa hũmebabalalle-i, bafamba wulaa kuliŋ-hũlãaŋgu'i dii-yie ta ku jo baa kuliŋgu. Bamaŋ biyaa koŋkor-hũmelle-i, cicɛlmaŋ-hũlãaŋgu'i dii-yie ta ku jo baa cicɛlma. Hai gbãa ce maaceŋ daama temma-i? ¹⁷ Nga miŋo-i Diiloŋo'i hãa-ye baa-ma wuɔ i ce-ma. Nuɔmba bɔi cie Diiloŋ-nelma-i ta ba taara gbeŋa baa-ma. Mie ii si dii kufanŋu taamba temma-i. Mie in yey Kirsã horre-na, i sa waŋ Diiloŋ-nelma-i baa hɔmmu hãi; i waŋ-ma baa huŋga diei Diiloŋo yufelle-na.

3*Tobisifɛlenni maaraa anjɛnamma-i*

¹ Namaa wulaa, miŋ waan mamaŋ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fere wei? Sisɔ na taara die i kã na terieŋgu-na, i kã baa sebe ka pigãaŋ wuɔ nelfafaan mie ŋaa banamaŋ ceŋ-maŋ dumaa wei? Mi sie sie aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa sebe-i da mi gbãa kã yanŋa nanŋa. ² Mie sebe yaa namaa fere-i. Sebe faŋo nyegãaŋ i hɔmmu-na. Nuɔmba-i hiere ba gbãa da-yo aa kalaŋ-yo. ³ Sebe faŋo-i *Kirsã yaa nyegãaŋ-yo. Ku da-nei wuɔ u yaa nyegãaŋ-yo aa puɔr mie fuɔ baa-yo. U saa nyegãŋ-yo baa nyegãdiele, u nyegãaŋ-yo baa Cicɛlmantieŋo *Yalle. U saa bi nyegãŋ-yo tãmpɛllen, u nyegãaŋ-yo nelbilien-hɔmmu-na.*

⁴ Kirsã cie i haa i nanŋa Diiloŋo-na, ku'i cie i tie waŋ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuɔ ma maaraa-ye i die gbãa ce maaceŋ daama-i baa mie fereŋ fɔŋgũ-i. I fɔŋgũ hel hiere Diiloŋ-na. ⁶ U yaa hãa-ye baa ku fɔŋgũ-i i tie waŋ *tobisifɛlenni maama-i baa nuɔmba-i. Tobisifɛlenni fanni saa nyegãŋ tãmpɛllen ŋaa *Moisi *anjɛnammaŋ nyegãaŋ tãmpɛlle-na dumaa. Nga ni hilaa *Diiloŋ-Yalle-na. Anjɛnamma jo baa kuliŋgu a ne da Diiloŋ-Yalle jo baa cicɛlma.

⁷ Anjɛnammaŋ taa ma nyegãŋ huŋgu maŋ nuɔ-i tãmpɛŋa-na, Diiloŋo naa carra Moisi-i baa cecerma naŋ temma, a ce *Isirahel-baamba saa gbãa da ba ne u yaanŋa-i.† Anjɛnamma maŋ juɔŋ baa kuliŋgu, ma jomma da ma fa fafaan daaku temma-i a ne da ma sa cɔ, ⁸ Diiloŋ-Yalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ Anjɛnamma maŋ cãlãaŋ nuɔmba-i, ma maacemma da ma fa fafaan daaku temma-i, Diiloŋ-Yalle maŋ cieŋ nuɔmba-i nelviimba, difande maama ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbãa cira fafaanŋu maŋ waa anjɛnamma huŋgu-na, ku sie gbãa fi baa fiefie ku kũŋgu-i. ¹¹ Binũŋgu maŋ saa waa da ku cɔ, Diiloŋ duɔ migãaŋ-ku migãaŋ daama temma-i, kumaŋ cuɔŋ u ka migãaŋ-ku ka hi hie? ¹² I haa i nanŋa-i ku yaa nuɔ-i ku'i cie i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisiŋ taa u ce dumaa. Fuɔ taa u suuye u yaanŋa-i baa kompanŋa‡ wuɔ

* **3:3** Tãmpɛllen; Pol piiye *Moisi *anjɛnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegãŋ tãmpɛllen. Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 24.12. Nelbilien-hɔmmu-na: *Seremi ciera wuɔ anjɛnafɛmma ka nyegãŋ nelbiliemba hɔmmu-na. Nieŋ Seremi sebe-i-na (Jérémie) 31.33. † **3:7** Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 34.27-35. ‡ **3:13** Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 34.33-35.

*Isirahel-baamba baa da u yaanŋaŋ diŋ ka kã duma. ¹⁴ Nga kuu naa gbuu biŋ dũŋgu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suɔ u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyuŋgo, da ba ta ba kalaŋ *Tobisicɔlonniŋ-seβε-i, kompaŋga cienu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Kirsa yaa nuɔ-i, kompaŋga halaŋ ŋ yaanŋa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyuŋgo, Isirahel-baan da ba ta ba kalaŋ Moisi sebebaa-ba-i, ku ce ŋaa kompaŋga cienu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Nga ŋaa maŋ nyegāaŋ duma: «*Umaŋ duɔ bir jo Itienɔ wulaa, kompaŋga halaŋ u yaanŋa-na.*» § ¹⁷ Baŋ gbēŋ Itienɔ maŋ bande-i, Diilonŋ-Yalle yaa-i. A ne da Itienɔ Yal da di waa kusuɔŋ-nu, kutaamba waa ba ferēŋ nuɔ. ¹⁸ Miε maŋ kompaŋga halaŋ i yammu-na hiere, Itienɔ fafaanŋu da-yiε. I duɔŋ tiε bibirre i kã diε ka fa Itienɔ temma. Itienɔ Yalle maacemma yaa mafamma-i.

4

Pol kũma saa seŋ baa Diilonŋ-maacemma-i

¹ Diilonŋo yaa ciε baa-ye aa hã-ye maacenfafan daama-i ku'i ciε i kũma sa seŋ baa-ma. ² I ciinaana kukulmaŋ-maacemma-i baa sensenda-wεima-i hiere. I sa tãal nelienɔ, i sa bi waŋ Diilonŋ-nelma-i baa huhurma. I waŋ ninsoŋ-belle yaa-i i kaala-diε baa nuɔmba-i Diilonŋo yufelle-na. I ce mafamma-i nelienɔ nelienɔ u duɔ suɔ wuɔ huhurmantaan miε sɪ. ³ In waŋ *Neldɔɔɔlma maŋ, da kuɔ ma cienu, da kuɔ ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamaŋ biyaa hũmebabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufanŋu taamba ciinaana Neldɔɔɔlma-i. *Sitāni cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaan daayo tienɔ-i. U ciε ba sa da cecerma maŋ dii Neldɔɔɔlma-na ta ma pigāaŋ *Kirsa fafaanŋu-i. A ne da da ŋ da Kirsa-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i. ⁵ I sa waŋ miε ferēŋ-maama baa nuɔmba-i; i waŋ Yesu-Kirsa maama'i baa-ba, wuɔ u yaa Itienɔ-i. Miε fuɔ, i gbāa waŋ kumaŋ i kũŋgu-na, i gbāa cira i cāa namei Yesu fuɔ maama-na. ⁶ Diilonŋo maŋ naa ciεra: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uuduɔŋo faŋo yaa bi diyaa cecerma-i i hɔmmu-na i tiε da u fafaanŋu-i Kirsa yaanŋa-na i suɔ-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbāŋ muonumma ŋaa yerruŋ-bitonni, ŋga Diilonŋo hãa miεŋo-i nelfafaŋ daama temma-i i diε hi nelbiliemba-i baa-ma. Mafamma ciε nuɔmba da ba suɔ wuɔ hiŋ daama temma hilaa Diilonŋ-na, miε maacemma sɪ. ⁸ I ce sũlma-i ma sɪnni-na hiere, ŋga ku saa nuɔl-e dede. I hɔmmu calaanu, ŋga i kũma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonŋo saa nanna-yiε dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tiε-manŋ. ¹⁰ Yinni maŋ joŋ Yesu muliema temma haa-yiε, i nal u kuliŋgu-i i ne. Diilonŋo ce mafamma-i Yesu-Kirsa himma da ma ta ma bi da-yiε. ¹¹ Miε maŋ dii cicɛlma-i, yinni maŋ joŋ kuliŋgu hũŋ ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da tãmmaŋ-nuɔŋ miεŋo-na. ¹² Terienŋu fanŋu-na, miε i mal baa kuliŋgu-i namaa na da na gbāa da cicɛlma maŋ sa tiεŋ dede-i.

¹³ Ma nyegāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi hũyāa-ma ku'i ciε mi waŋ-ma.*» * Miε i bi hũyāa Yesu maama-i dumei ku'i ciε i tiε waŋ-ma. ¹⁴ I suyaa wuɔ umaŋ siire Itienɔ-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u ka bi sire miεŋo-i u temma-i, aa kã baa-ye ka jina u caan-nu baa namaanŋo-i hiere. ¹⁵ Kumaŋ haanŋ-yiε daaku-i hiere, ku haa-yiε namaa maa-na. Ku haa-yiε Diilonŋ-hujarre da di ta di hi nuɔmba-i hiere di kã. A ce dumaanŋo-na, jaalunŋu maŋ ka ta ku hã Diilonŋo-i, ku ka ciinu, aa nuɔmba ka ta ba bi u yefafalle.

¹⁶ Ku'i ciε na da i kũma sa seŋ da. I kũŋ da ma fiε ta ma pɔtɔr, kumaŋgu'i naaraayanŋ i huleiŋa-na yinni maŋ joŋ. ¹⁷ Muliema maŋ haanŋ-yiε fiεfiε-i-na, ma ka ti. Aa i gbāa cira muliema sɪ. Ma tigiŋ fafaanŋu'i ma ciε-ye, aa fafaanŋu

fanġu temma si dii, aa ku sa ji tī dede. ¹⁸ Baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, miε i fara i ne ku yaa-i. Baŋ dan kumaŋ baa ba yufelle-i ku sa cō, ŋga baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, ku sa ji kā terienġu.

5

¹ Na saa da, hīema-na bande-i-na, i kūōma dii ŋaa gbuganni, ma sa cō. Ŋga i suyaa wuō diε ku, Diilonġo ka hā-ye kūōfεlemma dōrō-i-na. Kūōfεlemma famma ka waa ŋaa kōllun-dūnni a ce i siε tiraa gbāa ku. ² Inġ yenġ terienġu maŋ nuō-i fiεfiε-i-na, i gbu i niya kūōma famma damma-i a ce i tiε waana. *³ Ŋga i suyaa wuō diε hel gbugaŋ daani-na, i siε tiε bebelle. ⁴ I sa taara i ku aa suō da kūōŋ daama-i, i taara i da-ma cicēlma ku'i ciε i tiε niya aa tiε waana. ⁵ Diilo fuō fεrε yaa tigiinġ i cicuōŋġu-i dumaano-na tuō cie-ye, aa hā-ye u *Yalle-i i diε suō wuō unġ tigiinġ kumaŋ hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaano-na sirēiŋa da-ye yinni maŋ jonġ, aa i suyaa wuō diε waa baa i kūōŋ daama-i, i maa baa Itienġo nelle-i. ⁷ Kumaŋ ciε mi waŋ-ma dumaano-na, i ne inġ haa i naŋga-i kumaŋ nuō-i aa tiε wuō, i sa ne inġ dan kumaŋ baa i yufienġa. ⁸ Sirēiŋa dii-yiε ninsoŋo, ŋga i taara i yaŋ i kūōŋ daama-i aa kā ka waa Itienġo caaŋ-nu. ⁹ Ŋga kumaŋ yunġu, i taara i fē Itienġo huōŋga-i. Ii dii baa i kūōŋ daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fē u huōŋga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hiere *Kirsa wulaa u yuu-ye. Neliēŋo neliēŋo, unġ ciε kumaŋ hīema-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaanġ wa, u ka da u maacemma sullu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ biŋ kumaŋ a kāŋ Itienġo-i i suō-ku, ku'i ciε i tiε gbāŋ baa nuōmba da ba siε-ku. Diilonġo suō i kusūnni-i hiere fafamma. Aa namaa fεrε-i mi suyaa wuō na bi suō-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fεrε baa-na, ŋga i taara na hōmmu fē baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaanġ hōmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suō ba siεma. ¹³ Aa miēŋo-i, diε pepiena kusuōŋ-nu, i pepienaana Diilonġ-maa-na; diε bi waa welewele kusuōŋ-nu, i ciε welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsa nelnyulmu taa yaanġa yiε i āncemma-na hiere. Miε maŋ hūyāa-ma wuō nelduōŋo diei'i kuu nuōmba-i hiere ba maama-na, miε maŋ hūyāa-ma wuō i kuu baa kutienġo-i, Kirsa nelnyulmu taa yaanġa yiε i āncemma-na hiere. ¹⁵ Kumaŋ ciε u ku nuōmba-i hiere ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicēlma-i hiere, ba baa tiraa tiε bafamba fεrēŋ maa-na, ba tiε fuō maa-na. Fuō maŋ kuu ba solaanġu-i aa sire.

¹⁶ Terienġu fanġu-na, i sa tiraa i ne moloŋo munyierammu aa kāŋ-yo. Dielūō-i-na, i taa i ne Kirsa-i nelbilogbāŋgbālāŋo, ŋga fiεfiε-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbāŋ suur Kirsa horre-na, ŋ ciε nelfeŋ nuō: Ancōlōmma curaa, ānfεlemma'i duōŋ. ¹⁸ Kufanġu-i daaku-i hiere Diilonġ-maacemma. U yaa ciε Kirsa dii-ye i-naa nuō baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonġo puōraa Kirsa ji dii nelbiliemba-i ba-naa nuō baa-yo, u saa fer ba cālmūō-i. Aa u hāa miεmei baa koŋkor-āndaanġu-i.

²⁰ Terienġu fanġu-na, i ciε Kirsa pōpuōrbienġ miε. Kuu dii ŋaa Diilonġo muo u natienġa nei. Jande, niēŋ Kirsa-i aa na siε Diilonġ-koŋkoro-i na suur na-naa nuō baa-yo. ²¹ Kirsa saa naa ce halle āmbabalma diei, ŋga Diilonġo haa i āmbabalma-i hā u yaa-i duō gbāa duō ce-ye nelviinġ miε fuō barguō-i-na.

6

¹ Terienġu fanġu-na, inġ ceŋ maacemma-i baa Diilonġo-i, jande, i cārā-nei, Diilonġ unġ ciε baa-na cemma maŋ, baa na bel-ku baa na nanyuōŋġu. ² Na saa da, Diilonġo ciεra wuō:

* 5:2 Niēŋ Ōrōm. 8.2.

«Niŋ cāarā kumaŋ, ku huŋ da ku hi, mi ka ce-ku hā-ni.

Koŋkor-yiŋ da ku hi, mi ka kor-ni.»*

Mi tūnu-nei, koŋkor-yiŋgu yaa daaku-i. Diiloŋo taara u kor-na huŋ daaku yaa nuŋ-i.

³ I sa taara i guŋ unan gbeini a ce nuŋmba ji da muncālmu i maacemma-na. ⁴ I yaan aa tie ce weima-i hiere i pigāan wuŋ Diiloŋ-cāarāan miε kelkel. Muŋema-i baa sūlma-i a naara korma sa ce-ye biŋkūŋgu, i caa-ni hūmmaŋ-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa tūu nuŋmba-i kūnna-yiε. Kuniε maacemma maaramma ce i sa da duŋfūŋ, i sa bi da wuo niuwuoni. ⁶ I pigāan wuŋ Diiloŋ-cāarāan miε i viisinni-na, baa i Diiloŋ-hūmelle suŋmana, baa i hōhinanŋa-na, baa i fafaanŋu-na, baa *Diiloŋ-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufafammu-na, ⁷ baa i ninsoŋo wamma-na, baa Diiloŋ-fōŋgūŋ bi barguŋ-i-na. I ciε viisinni yaa-i i bercebimbinni-i tie muo baa-ni aa tie cenza i fεε baa-ni. ⁸ Yiŋgu nanŋu ba ce i ce bōi, yiŋgu nanŋu ba ture i yammu-i. Ba waŋ i yebabalande-i dii, ba waŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuŋ coikartaan miε, a ne da i waŋ ninsoŋo yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suŋ-ye, a ne da ba suŋ-ye fafamma. Ba ne-ye wuŋ bikuŋ miε, a ne da miεmei daaye i gbeini-na. Ba huol i yammu-i ŋga ba saa gbāa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanŋu yiε, i hōmmu bir yan aa ta mu fē. Ba ne-ye wuŋ nawalaan miε, a ne da miεmei ciεŋ nuŋmba bōi waamba. Ba ne-ye wuŋ biŋkūŋgu sī baa-ye, ba saa suŋ wuŋ miεmei biŋkūntaan miεŋo-i kelkel.

¹¹ Mi jēnaan namaa, Korēntitaan namaa, i fūnuŋ firnu i hōmmu-i a piye baa-na. ¹² I saa fuo i kusūnni-i nei, ŋga namei fuyaa na kusūnni-i miε-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na mi ka piye baa-na ŋaa mi piye baa mi bisāimba: Firiinuŋ na bi hōmmu-i baa-ye fafamma!

Cecerma-i baa kukulma-i ni siε gbāa gbonu

¹⁴ Bamaŋ saa hūu Kirsa-maama-i, baa na dii na nuŋgu baa-ba ba āncemma-na. Kuufafaanŋu-i baa kuubabalaanŋu gbāa ce niε kā hūmeduŋle? Cecerma gbāa nunu ma-naa baa kukulma-i nunuŋ hama-i temma-i? ¹⁵ *Kirsa-i baa *Sitāni-i, ba gbāa suurnu ba-naa niε niε? Sisŋ umaŋ Kirsa horre-na, u gbāa gbonu ce hama-i baa umaŋ si dii-diε? ¹⁶ Diiloŋ-dūŋgu-i baa tinni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuŋ-i? Miεmei Cicēlmantienŋo dūŋgu-i ŋaa fuŋ fεreŋ waan-ma dumaa wuŋ:

«Mi ka tēna ce mi bāanŋu-i baa-ba.

Mi ka waa ba Diiloŋ muŋ

aa ba waa mi baamba.»†

¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Itienŋo nel daama vii namei wuŋ:

«Hilaan ba hōlma-na, biriŋ ba huŋ-nu.

Baŋ biŋ kumaŋ biŋkūbabalaanŋu-i, baa na yiεya-kuŋ,

ku yaa mi ka yan na piε-mi.‡

¹⁸ Mi ka waa na To muŋ

aa na waa mi bεpuŋ namaa baa mi bien namaa.»§

Itienŋo-i Weimantienŋo āndaanŋu yaa-i.

7

¹ Mi jēnaan namaa, nuŋ daaku temman pāa baa-ye, yaan i migāan i kūma-i baa i hōmmu-i i halan dugaanŋu man dii-niε hiere aa i vaa i fεε i tie kāŋ Diiloŋo-i a ce nelfafaan miε kelkel.

Pol huŋga fīε

* **6:2** Isayi (Ésaïe) 49.8 † **6:16** Buolman-sebe (Lévitique) 26.12; Esekiel (Ézéchiel) 37.27 ‡ **6:17** Isayi (Ésaïe) 52.11; Esekiel (Ézéchiel) 20.34 § **6:18** Samiel sebehāalīŋo (2 Samuel) 7.14; Isayi (Ésaïe) 43.6

² Baa na fuo na kusūnni yiē! I saa ce kuujangu molo-na, i saa kəsuoŋ moloŋo, i saa bi du moloŋo. ³ Na baa da niē sī mi piye de-i-na da mi cāl-na, ma'i sī. Mi waan-ma baa-na cor tī miē: I kuye na maama-i bāangu-i baa isuŋgu-i, halle kuliŋgu siē gbāa hiel na maama-i i hōmmu-na. ⁴ Mi haa mi nanŋa-i nei cor. Mi huŋga fiē baa-na cor. Ku'i ciē in fiē i muliēŋ, mi kūōma saa kara yinduŋgu, aa mi huŋga fiē da yogogo.

⁵ Na saa da, in juō Maseduōni-i-na* i saa da tuoleŋ-muntienammu. I ciē muliēma-i ma sinni-na hiere: I bigāarāamba siē yan-ye, korma siē tiraa yan-ye. ⁶ Nga Diilo fuō maŋ diyaan siriŋa-i nuōmba-na, u ciē Tite jomma dii siriŋa yiē. ⁷ Aa Tite jomma yaa saa dii siriŋa-i yiē yon, nan diyaa siriŋa-i yuō baa nelma maŋ, u juō ji hi-ye baa-ma a fē i hōmmu-i. U ciēra wuō mi kūōma gbuu bel-na, wuō maman ciē cor ma saa dōlnu-nei, wuō na vaa na fere ta na ce na kāyā-miē. Ku'i ciē mi huŋga tiraa fē naara.

⁸ Na saa da, miŋ saan sebe maŋ hā-na cor, uu naa guōla na hōmmu-i. Miŋ nuō-ma, maa naa jaŋ-mi, aa kuu naa ce-mi biŋkūŋgu. ⁹ Nga fiēfiē-i-na, u maama sa jaŋ-mi. Mi huŋga fiē. Ku saa ce ŋaa na hōmmuŋ ŋa naa guōla ku'i fiē mi huŋga-i de, ŋga hōguōla daayoŋ juō baa kumaŋ, ku'i fiē-ka. U ciē na bir na ciluō-i. Na hōguōla faŋo naa jo Diilon-jomma, a ce dumaanō-na i saa ce kuujangu nei. ¹⁰ Bige-i ciē mi waŋ-ma dumaanō-na? Hōguōla maŋ duō jo Diilon-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce ŋ biē koŋkor-hūmelle. Hōguōla faŋo temma-i u maama sa jaŋ-ni. A ne da hōguōla maŋ juō nelbilien-jomma-i, u jo baa nelien-kəsūōma. ¹¹ Namaa wuonŋon juō Diilon-jomma, niēŋ u ānfaanō-i na hōlma-na: U ciē na sire yiēra na gbeiniŋ, u ciē na gbāa piye kor na fere, u ciē maman ciē cor ma jaŋ-na, u ciē na ta na kāalā Diilonō-i, u ciē mi kūōma bel-na, u ciē Diilon-maama yu na hōmmu-i, u ciē na cāl āmbabalma cetienō-i. Na ciluō pigāan wuō namaa nuŋgu saa waa nel daama-na.

¹² Terienŋu faŋgu-na, da na da mi nyegāan sebe-i hā-na, mi saa nyegēŋ-yo umaŋ cālāa cemma-i fuō maa-na, uŋ cālāa umaŋ†, mi saa bi nyegēŋ-yo fuō maa-na; ŋga nan vaa na fere baa i maama-i dumaa, mi nyegāan-yo na da na suō ma yaa-i Diilonō yufelle-na.

¹³ Ku'i ciē ŋ da siriŋa daa-ye. A naara kufangu-i, na hieronō-i nan bilaa Tite-i fafamma dumaa a fē u huŋga-i, kufangu juō ji tiraa naara kuanŋu i hōfelle-na bōi. ¹⁴ Miŋ waŋ ninsonō-i baa namaanō-i dumaa yinni maŋ jon, mi bi waŋ-yo baa Tite-i dumēi. Miŋ kaalaa na kūŋgu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumēi, a ce dumaanō-na, na saa ture mi yaanŋa-i. ¹⁵ Duō ne na hieronō-i nan taa na nu u nuŋgu-i dumaa, nan taa na kāalā-yuō dumaa, baa nan bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migāan ta ma dōlnu-yuō ma naara. ¹⁶ Terienŋu faŋgu-na mi huŋga fiē, mi gbāa haa mi nanŋa-i nei weima-na hiere.

8

Yaan na nammu ta mu fara

¹ Tobin namaa, Diilon uŋ ciē baa Maseduōni Diilon-dūŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigāan-na ku yaa-i na suō-ku. ² Weima bōi daa-ba. Nga ban ŋa naa fiē waa muliēma-na, ba hōmmu naa gbuu fē da yogogo a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ siē suō wuō nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuō! Ba muoraaya ba fere. Mi gbāa cira ba muoraaya ba fere cor yere, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fūnuŋ nyaar wuō i ce jande aa i yan bafamba bi da saan ba kakāyāŋgu-i a hā Diilon-baamba maŋ *Yerusalemu-i-na. ⁵ In taa i jōguŋ kumaŋ, ba ciē cor kufangu-i: Ba siyaa Itienŋo wulaa, aa tiraa sire siē miē i wulaa ŋaa Diilon uŋ taaran-kuō dumaa.

* 7:5 In juō Maseduōni-i-na: Niēŋ 2.13. † 7:12 Ku biyaa ŋaa kutienŋo cālāa Pol fuō fere yaa-i. Saa-ku baa 2.5.

⁶ Maŋ ciε dumaanŋo-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuɔ uŋ ciε namaa na don kpɔkpɔla maŋ da na kāyā sūntaamba-i, u gbāŋ u ka perienŋ-yo. ⁷ Namaanŋo-i Diilonŋo firiinu u huɔŋga-i baa-na weima-na hiere. Na wuɔ u hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa, na suɔ u nelma wamma-i, na suɔ ma belle-i, na hinu pāama-i aa inŋ hāalāayā-nei nelnyulmu* maŋ, na bilaa-mu nammu hāi. Terienŋu fanŋu-na gbāan na firnu na nammu-i kpɔkpɔla daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma. Nga mi piye da mi tūnu-nei yonŋ na da na suɔ banambaŋ yuu nyɔlma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suɔ na nelnyulmu nolaanŋu-i. ⁹ Itienŋo-i Yesu-Kirsanŋ ciε baa-ye dumaa, na saa bi yanŋ-ku suɔma: U waa muɔrēŋo dɔrɔ-i-na, ŋga u niε u muɔrētesinni-i aa yanŋ-ni duɔ gbāa duɔ ji kāyā nawalaanŋ miεŋo-i. U ciε ku yaa-i a ce-ye muɔrāanŋ miε.

¹⁰ Mi piye mi kusūŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle maŋ curaa, namei siyaa kpɔkpɔla daayo kūŋgu-i igēna, aa namei tiraa sire baa-ku igēna. ¹¹ Nanŋ ŋa naa sire yiεra baa-ma dumaa, ciεŋ-manŋ dumai bende-i-na a saanu baa kumaŋ dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huɔŋga-i baa Diilonŋo-i, ŋ da u siyaa ninŋ daa kumaŋ da ŋ hā-yo; u siε cira ŋ ka cuo ji hā-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fεε a hā banamba-i wuɔ na kāyā-bei. Nga ba taara na waa kuuduŋgu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandε-i-na, ku haaya baa namaanŋo-i, na gbāa kāyā bamaŋ dii naaluɔ-i-na. Ku yaa yiinŋu nanŋu namaa da na ji waa naaluɔ-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaanŋ-na. Na ka ce dumai gbāa ce kuuduŋgu ¹⁵ ŋaa maŋ nyεgāanŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ:

*«Ku waa umaŋ duɔ fiε biεra *mani-i bɔi, u sa haaya u wulaa, aa umaŋ duɔ fiε biεra-yuɔ cεkūɔ, u sa yor-yuɔ.»†*

Titebaa-ba ka kā Korēnti-i-na

¹⁶ I siε gbuu gbāa jaal Diilonŋo-i, u ciε na maama waa kpelle Tite huɔŋga-na ŋaa maŋ yεŋ kpelle miε hɔmmu-na dumaa. ¹⁷ Inŋ ciεra u bir kā na wulaa, u saa dure. U ciεra na terienŋu kāmmanŋ-maama waa u huɔŋga-na dii yiinaa. ¹⁸ I natobiŋo nanŋo dii, Diilonŋ-dūŋ-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldɔdɔlma wamma-na; i ka ce u saanŋ-yo ba kā. ¹⁹ Diilonŋ-dūŋ-baamba hielaa u yaa-i u duɔ kā baa-ye *Yerusalemu-i-na ka hā-ba congoruonŋ daaku-i. I ce kufanŋu-i Itienŋo duɔ da yefafalle nuɔmba nunni-na, aa ba bi suɔ wuɔ i jɔguonŋ kuufafaanŋu baa-ba. ²⁰ I sa taara nuɔmba ji bīεna i yerre-i congorbuɔ daayo maama-na. ²¹ I taara i tiε ce kumaŋ faa Itienŋo yaanŋa-na halle baa nelbilibi ba yaanŋa-na.

²² I natobiŋo nanŋo bi dii, i daa u hinu pāama. Dumandε-i-na, u fūnuŋ haa u nanŋa nei a ce kumaŋgu migāanŋ naara u pāama-na. I ka ce u kā baa-ba. ²³ Terienŋu fanŋu-na, kumaŋ ŋaa Tite kūŋgu-i, u yaa mi wuɔratienŋo, u yaa mi namaacenceronŋo. Aa tobimba hāi baamba maŋ ka saanŋ-yo, bafamba-i Diilonŋ-dūŋ-baamba pɔpuɔrbiemba; ba āncemma ce nuɔmba ta ba bī *Kirsā yefafalle. ²⁴ Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Ciεŋ ba suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-nei kelkel, ku yaa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i terni-na hiere ba ka suɔ wuɔ na sa dɔl-ba na nuŋ-nu yonŋ, aa ba ka suɔ wuɔ i sa kaal-na gbāŋgbāŋ.

9

Kakāyāŋgu

¹ Kakāyāŋgu maŋ saaya ku kā *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba wulaa, manamma si dii mi da mi naara ku kūŋgu-na. ² Mi suyaa miε na taara na ce

* **8:7** Inŋ hāalāayā-nei nelnyulmu maŋ; Niεŋ Kor. dīε. 13. † **8:15** Helmanŋ-sebe (Exode) 16.18.

bīŋkūŋgu. Mi gbelaŋ-na Maseduɔnitaamba yaŋga-na miε: «Akayi* Diilon-dūŋ-baamba tigiŋ tī dii bendiala da ba kāyā Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba-i.» Man yey kpelle na hōmmu-na dumaa, ku diyaa sireŋa ba bōi-na. ³ Mi sa taara mi ce coikartien muɔ ku'i ciε mi wuɔya puɔr tobiŋ daaba-i na wulaa. Gbāaŋ da mi ji ta mi kā, mi kā ka da na tigiŋ ninsoŋo ŋaa miŋ waan-ma baa-ba dumaa. ⁴ Ni ma'i sī, miŋ waan baa Maseduɔnitaamba-i miε i haa i naŋga nei, die kā baa-ba ka da na saa tigiŋ tī, senserre ka da-mi baa-ba; mi sie gbāa waŋ namaa diele maama. ⁵ Ku'i ciε naŋ pāa kakāyāŋgu man nuŋgu-i, mi cārā tobiŋ daaba-i miε ba ta yaŋga miε ka tigiŋ-ku ciε-mi. Da mi kā ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigāaŋ wuɔ ku dōlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kuman ŋ kar ku yaa-i

⁶ Na saa da, da ŋ duu cekūɔ, ŋ ka kar cekūɔ. Da ŋ bi duu bōi, ŋ ka kar bōi. ⁷ Nelieŋo nelieŋo, u fara u naŋga-i ŋaa man yey dumaa u huɔŋga-na, u baa ce u hōmmu-i mu hāi u baa bi guor u fεε. Bige-i ciε mi waŋ-ma dumaanō-na? Ku yuŋgu yaa daaku: Uman faaraŋ u naŋga-i baa hōfafanŋa, fuɔ maama yaa dōlaanuŋ Diilonō-i. ⁸ Aa Diilonō yaa gbāa haaya bimbīnni-i ni sīnni-na hiere hā-na, a ce-na bīŋkūntaan namaa, na ta na par na ce sām̄ma-i ma sīnni-na hiere ⁹ ŋaa man nyegāaŋ dumaa Diilon-nelma-na wuɔ:

«U firiinu u naŋga baa sūntaamba-i.
U sām̄ma sa ji ku dede!»†

¹⁰ Uman hāaŋ gonguonaŋo-i dīduuma-i, aa tuɔ hā-yo u nuŋ-juuru-i, u ka bi firnu u huɔŋga-i hā namaanō-i na dīduuma-i aa ce na sām̄ma da belle. ¹¹ Na ka ce ninsoŋ-waan namaa, ta na gbā na ce na sām̄ma-i hōnni-na hiere. A ce dumaanō-na die hi bamaŋ baa na kakāyāŋgu-i, ba ka gbuu jaal Diilonō-i ku maama-na. ¹² Na saa da, naŋ ceŋ kakāyāŋgu man daaku-i, ku sa kāyā Diilon-dūŋ-baamba yon, ŋa ku ka ce nuɔmba bōi ta ba ce Diilonō-i kasi saa da-yo. ¹³ Kakāyāŋ daaku ka pigāaŋ naŋ yuu nyɔlma baa Diilon-maama-i dumaa. Naŋ siyaa *Kīrsa *Neldɔdɔlma-i ta na wuɔ baa-ma dumaa, ku ka ce Diilon-dūŋ-baamba famba ta ba gbēlieŋ Diilonō-i. Naŋ firiinu na hōmmu-i a cal na nagāŋ-niini-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbēlieŋ-yo ku maama-na. ¹⁴ Diilon ūŋ ciε baa-na cemma man, ku ka ce ba ta ba cārā Diilonō-i ba hā-na a pigāaŋ wuɔ na kūŋgu dɔlnu-bei. ¹⁵ Yaan i tie jaal Diilonō-i! Uŋ ciε sām̄ma man yiε ma sie gbāa waŋ.

10

Pol pigāaŋ u fōŋgōtesīnni-i

¹⁻² Muɔ Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuɔmba gbīε-ku dumaa wuɔ da mi waa na hōlma-na mi waa hīnni, aa da mi hel na hōlma-na mi ta mi ce. Jande, mei fεε'i cāaraŋ-nei baa *Kīrsa hōhīnaŋa temma. Baa na yaŋ da mi ji kā na wulaa mi kā baa bubuɔsīnni. Banamba gbīε-ku dumaa wuɔ nelgbāŋgbālāŋ muɔ, kεε fōŋgūɔ si dii-miε Diilon-hūmelle-na. Mi ka pigāaŋ kutaamba-i mi jāyāmma-i. ³ Nelgbāŋgbālāŋ miε ninsoŋo, ŋga i sa mal nelgbāŋgbālāŋ-maluŋgu. ⁴ In kuoraaya i fεε baa niman maluŋ daaku-na, nelgbāŋgbālāŋ-niini sī; Diilon-niikuoranni. Ni yaa kāyāŋ-yiε i tie muonu Diilon-bigāaraambaŋ ciεŋ terni man nuɔ-i. I suuye coikartaamba nunni-i baa ni yaa-i. ⁵ Bombolmantaamba man ciyaaŋ nuɔmba-i Diilonō suɔma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Bamaŋ sa hūyāaŋ āŋhūuma-i, i gbāŋ baa-ba ba ta ba nu Kīrsa nuŋgu-i baa ni yaa-i. ⁶ Aa da na ji ta na nu i nuŋgu-i fafamma huɔŋgu man nuɔ-i, i ka pigāaŋ ānyagarmantaamba-i i jāyāmma-i.

* 9:2 Korēnti dii Akayi huɔŋ-na. Nieŋ 1.1. † 9:9 Gbēliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 112.9

⁷ Na ne nelma-i dōrō yon aa ta na piye. Uman duō suō wuō fuō Kirsa wuonō, kutienō saaya u bi suō wuō miēnō-i Kirsa baan miē fuō temma-i. ⁸ Itienon hāa-ye fōngūō man, da ku fiē waa mi ciē bombolma baa-yo cellē, senserre siē gbāa da-mi. U hāa-ye baa-yo i diē kāyā-nei na nan kaasinni Diilon-hūmelle-na, u saa hā-ye baa-yo wuō i kōsuon-na. ⁹ A ce dumaanō-na, mi sa taara na ta na jōguon wuō mi du-na baa mi sebebbaa-ba-i. ¹⁰ Banamba ciēra wuō mi cē mi cor mi sebebbaa-ba-na a ne da da mi waa na hōlma-na, mi waa ŋaa ciēn muō aa da mi ta mi piye, mi nelma sa sire kūōma. ¹¹ Baman waan mafamma-i, ba saaya ba suō wuō in maa aa tiē nyegēn maman i hā-na, diē kā i ka bi ce-ma.

¹² Na saa da, baman kaalaan ba fere, miē i siē siē saa i fere baa-ba, i siē bi gbāa fi baa-ba. Bafamba saa ba fere baa bafamba fere yon. Ba fi ba fere banna nuō. Miminsinni nanni maaraa nifanni-i wēi? ¹³ A ne da miēnō-i i siē siē kaal i fere ji cor ku terienḡu-i. Diilon un hāa-ye maacemma man, i bāl ma yaa nuō-i. Ma yaa kāa baa-ye i ka hi namaa terienḡu-i. ¹⁴ Diilon un'a i kā terni man nuō-i hiere, namaa terienḡu nunḡu bi dii. A ce dumaanō-na, in kāa ka hi-na baa Kirsa *Neldōdōlma-i, i saa cor ku terienḡu-i. ¹⁵ Terienḡu fanḡu-na, i sa kaal i fere banan maacemma-na. Ŋa i taara na yiēra don Diilon-hūmelle-na i maacemma ta ma da belle ma kā na hōlma-na a saanu baa Diilon un huōnu suonḡu-i dumaa.* ¹⁶ Mafan da ma ce, i ka bi gbāa tiē wan Neldōdōlma-i nilēiḡa man na kōtōnni-na, ku yaa i siē tiē kaal i fere banan maacemma-na ba terni-na.

¹⁷ Diilon-nelma ciēra wuō: «*Uman duō tuō taara u kaal u fere, u saaya u cira: <Diilo baa Itienō yaa-i.>*»† ¹⁸ Terienḡu fanḡu-na, ku saa ce ŋaa uman kaalaan u fere u yaa faa dē! Ŋa Itien un kaal uman u yaa faa.

11

Baa na ta na siē nelma-i hiere

¹ Mi ka ce mi miminsinni-i baa-na cellē, jande, tierayaan mi nuonḡu-i. ² Na saa da, na maama dōl-min a ce mi ta mi ce yelma nei. Aa yelma famma hilaa Diilon-na. Kuu dii ŋaa mi fii-na hiere dōrru a hā bibienō diei baa-na. Bibienō fanō yaa *Kirsa-i. Mi taara na tiē fafamma dumandē-i-na a ji hi na nyemun-yiḡu-i mi hā-yo baa-na. ³ Mi suyaa miē fuō da-u-diei maama yaa yuu na hōmmu-i. Mi kāalā miē na baa ji yan ba tāal-na bir-na u huon-nu ŋaa Awan yaan jienō tāal-o dumaa baa u nudōdōlḡu-i.* ⁴ Mi niē da uman duō jo baa maman, na tiera u nuonḡu-i: Ba juō baa Yesu nan maama o, na siē-ma. Ba juō baa *Diilon-yalle nan maama o, na siē-ma. Ba juō baa neldōdōlma nan maama o, na hū-ma.

⁵ Nan kaal baman wuō Yesu *pōpuōrbien-kireiḡa, mei wulaa, ba saa buō muō-na. ⁶ Nelma dii yonduo mi nunḡu-na ninsonō, ŋa wēima sa yar-mi suōma. Namaa fere-i na suō-mi nyunḡo sī.

⁷ Mi waan Diilon-*Neldōdōlma-i baa-na gbāḡḡbāḡ mi saa hūu bīḡkūḡu na wulaa. Mi ciē mi fere cekūō a gbāa da mi ce na ce bōi. Min ciē kufanḡu-i, ku ce mi cālāa cemma wēi? ⁸ Min waa na terienḡu-na, yammu nan Diilon-dūḡ-baamba'i taa ba kāyā-miē. Kuu dii ŋaa mi hūyāa bafamba nagāḡ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa bīḡkūḡ-maama saa waa-miē na terienḡu-na dē! Ŋa mi saa ji kā yinduonḡu unan nuō ŋ wulaa wuō ŋ hā-mi daaku baa daaku. Niman maama-i waa-miē hiere, tobimba man naa hel Maseduōni-na kā, ba kāa baa-ni ka hā-mi.† Wēima-na hiere mi bilaa mi fere, kuman ka ce mi baa ji ce conḡoruonḡu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi fere dumei.

* **10:15** Niēn Orōm. 15.17-21. † **10:17** Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. dīē. 1.31 * **11:3** Awan yaan jienō tāal dumaa: Niēn Miwaanō jīnaman-ḡebe-i-na (Genèse) 3.1-6,13. † **11:9** Niēn Filip. 4.15-18.

10 Mi huŋga fiε baa mafamma-i. Aa Akayi huŋga-na hiere, molo siε gbāa ce mi nanna nelma famma-i. Miŋ waŋ mamaŋ coima sī. Kirsa yaa mi siera; u hāalāayā-miε u ninsoŋo wamma-i. 11 Ku ce na maama sa dāl-min ku'i ciε mi sa siε na nagāŋ-niini-i wēi? Ma'i sī. Diilo fuɔ fεrε suyaa wuɔ na maama dālnu-miε. 12 Nga mi siε hūu warbelle na wulaa ku yaa bamaŋ taaraayaŋ da ba saa ba fεrε baa-ye ba siε gbāa. 13 Kufanŋu taamba-i Kirsa pɔpuɔrbiemba sī; huhurmantaamba. Ba ciε ba fεrε Kirsa pɔpuɔrbiemba. 14 Baa na yaŋ ku ce-na gbεrε: *Sitāni fuɔ fεrε sa ce u fεrε dɔrpɔpuɔrbiloŋo dii wēi? 15 U cāarāaŋ da ba ce ba fεrε ānfafammanciraamba, ku ce niε aa ce-na gbεrε? Nga baŋ ciε maacembabalamma maŋ, Diiloŋo ka pā-ba baa ma sully-i.

Polŋ daa sūlma maŋ

16 Mi ka tiraa tir-ma baa-na: Molo baa tuɔ ne-muɔ mimilāŋ muɔ. Da na yagar ta na ne-mi mimilāŋ muɔ, dumaŋo-na yaaŋ mi bi kaal mi fεrε baa-na cεlle a ce mi miminsinni-i. 17 Miŋ ka waŋ mamaŋ fiεfiε-i-na, Itieŋo kusūŋ-maama sī. Mi ka kaal mi fεrε ŋaa mimilāŋ muɔ. 18 Nuɔmba bɔi kaal ba fεrε a saanu baa baŋ yeŋ dumaa; muɔmi ka bi kaal mi fεrε. 19 Namaa namaŋ wuɔ na nu nelma, namēi tieraayaŋ mimiεlmba nonni-i, dumaa sī wēi? 20 Na siε ba ta ba ce-na ŋaa kɔraaŋ namaa. Na siε ba ta ba du-na. Na siε ba ta ba hūu na nagāŋ-niini-i. Na siε ba ta ba fiεna-nēi. Na siε ba ta ba ture na yammu-i aa na sa waŋ wēima. 21 Miε i saa da holle ce kufanŋu temma-i nēi; jande, baa na gāŋ baa-ye!

Mi ka tiraa cor baa mi miminsinni-āndenni-i. Banambaŋ siε ba kaal ba fεrε mamaŋ nuɔ-i, muɔmi ka bi siε kaal mi fεrε mēi. 22 Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mēi fεrε-i Ebireyiεŋ muɔ. *Isirahel-baamba. Mēi fεrε-i Isirahel-wuoŋ muɔ. *Abiramu hāayēlmba. Mēi fεrε-i unaoŋo'i muɔŋo-i. 23 Ba ciε mi da mi piiye ŋaa mi yuŋgu siire. Ba'a bafamba *Kirsa cāarāamba; ŋga mēi curaa bafamba-i. Mi mulāaŋ ku maacemma-na yaŋ-ba. Baŋ diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Baŋ muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Miŋ yuraaya kuliŋgu-i dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. 24 *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du-diei-na hiere, ba muyaa-mi comeyufieŋ komorre baa cīncieluo nennaa‡. 25 *Oromεbaa-ba muyaa-mi i siεi aa mi bigāarāamba naŋ-mi baa tāmpēlēiŋa-i da ba ko-mi i diei. § Baatoŋo ciinu baa-mi i siεi, aa mi ciε isuɔyiŋgu diei baa bāaŋ-yiŋgu diei hūmma-na i diei. 26 Mi wuɔramma-na nilēiŋa-na, hōnni bɔi dii hūmma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellen-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *niεraamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilεbabalēiŋa-na aa cor terbabalanni-na hiεhulēiŋa-na. Dāmman-nuoraŋgu wuyaa-mi naa, coikartaamba maŋ wuɔ bafamba Kirsa-baamba, ba ciε-ye sūlma.

27 Mi ciε maacenŋkepkelma bɔi, mi mulāaŋ cor. Hōnni bɔi dii, mi taa mi cɔ mi yufieŋ-na; nyulmu'i daamu, hūŋkuɔsinni'i daani! Hōnni bɔi dii, da mi ce mi naa mi cɔ nyulmu. Waŋgu mulāaŋ-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi. 28 Mi ka fiinaŋ ma boluoŋgu-na. A naara mafamma-i hiere, yinni maŋ joŋ mi jɔguŋ Diiloŋ-dūŋ-baamba-i hiere ba maama. 29 Uman duɔ saa naŋ kaasinni dei Diiloŋ-hūmelle-na, mi da ŋaa muɔmēi saa naŋ kaasinni. Moloŋ duɔ nanna Diiloŋ-hūmelle-i, ku sa suɔ aa jaŋ-mi.

30 Da kuɔ mi saaya mi kaal mi fεrε, mi ka kaal mi fεrε mi nayusinni yaa nuɔ-i. 31 Diiloŋo-i Itieŋo-i Yesu To-i, baŋ gbeliεŋ uman hōnniŋ joŋ, u suyaa

‡ 11:24 A saa baa ba *Moisi *anjŋamma-i ba saa saaya ba muo nelieŋo-i ku cor comeyufieŋ komuɔŋa hāi. Ku'i ciε ba ta ba muo nuɔmba-i ba yiεra comeyufieŋ komorre baa cīncieluo nennaa. Niεŋ Anjŋamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 25.3. § 11:25 Niεŋ Pɔpuɔr. 16.22; 14.19.

wuō mi sa kar coima. ³² Miñ waa Damasi-i-na, fāamaaño mañ waa terienġu-na Aretasi bāaŋgu-na, wuō jīena nuōmba nelle dumienġa yammu-na hiere wuō da miē mi hel, ba bel-mi. ³³ Nġa ba yaaŋ-ba aa dii-mi sāmbaga nuō a hiel-mi baa fontālma koko-i-na a jīna-miē bomborma-na mi ta. Ku ciē dumēi mi gbāa kor u nammu-na.*

12

Diilonġo caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaal ġ fere yunġu si dii-kuō, ġga mi siē gbāa budii; fuō mi kaal mi fere. Miñ ka kaal mi fere mamañ nuō-i gboluonġ daaku-na, Itienġ uñ caraayamiē a pigāaŋ-mi mamañ, mi ka dii mi nuñġu-i ma yaa nuō-i. ² Mi suō Diilonġ-dūñ-wuonġo naño-i*, Diilonġo biyaa-yo kā baa-yo dii u terienġu-na dii fēnfēlle-na aa bir jo baa-yo; ku bienġ cinciēluo a naa yaa de-i. U kāa baa fuō fere yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mei sa suō kuaŋġu ji cor Diilo fuō fere-i. ³⁻⁴ Miñ suyaa ma diei maama mañ, Diilonġo kāa baa naacolġ daayo-i u nelle-na. U kāa baa fuō fere yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mi sa suō kuaŋġu ji cor Diilonġo-i. Uñ kāa terienġu-na ka nu nelma mañ, ma siē gbāa wañ; aa molo saa saaya u hiel-ma u nuñġu-na. ⁵ Mi gbāa kaal fuō temma yaa-i a yañ mei fere-i. Muōmi kaal mi fere mi nayusinnij yonġ. ⁶ Da ku dōl-miñ, mi gbāa kaal mi fere aa mi siē kar mi huōyasaŋġa ġaa mimilāŋ muō. Nġa mi siē kaal mi fere. Mi sa taara ba haami dōrō ji cor. Mi taara bañ nuñ mamañ mi nuñġu-na baa bañ daa mi ciluō-i dumaa ba kāŋ-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilonġ uñ biyaa-mi ka pigāaŋ-mi nelma mañ u nelle-na ma waa nelbuō cor. U sa taara mi ce bombolmantienġ muō ku'i ciē u yañ mi ta mi muliēŋ mi kūōma-na. Ku ciē ġaa u hāa *Sitāni-i hūmelle-i u tuō ġaŋ baa-mi mi baa gbāa ce bombolmantienġ muō. ⁸ Mi cāarā Itienġo-i i siei wuō u hiel-mi muliēŋ daama-na. ⁹ Miñ cāarā-yuō dumaanġo-na, u gbē-mi wuō: «Miñ ceŋ baani dumaa ku ka gbē baa-ni. Mi fōŋġūō da nayusinnij-huōŋġu'i nuō-i fafamma.» Uñ juō piiye dumaanġo-na, mi naa mi yañ aa ta mi kaal mi fere mi nayusinni'i nuō-i. Ku yaa *Kirsā fōŋġūō ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i ciē na da mi huōŋġa fiē baa mi nayusinni-i, baa mi tuosinni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sūlma-i, baa mi muliēma-i Kirsā maama-na. Muō da mi naa yunġu huōŋġu mañ nuō-i, huōŋġu faŋġu'i nuō-i fōŋġūō da-miē.

Pol huōŋġa cuu baa Korēntitaamba-i

¹¹ Na ciē mi ta mi piiye ġaa mi yunġu siire, a ne da namei naa saaya na ta na kaal-mi. Mi siē gbāa cii muonu caŋġa ninsonġo, ġga nañ kaal bamañ bafamba-i wuō Yesu *pōpuōrbienġ-kireiŋġa, ba saa buō muō-na halle cekūō. ¹² Kumañ pigāaŋ wuō Yesu pōpuōrbilonġ muō, ku ciē na hōlma-na: Mi fiē mi huōŋġa-i baa wēima-i hiere, Diilonġo kāayā-miē mi ce gberē-wēima bōi baa nelma bōi na hōlma-na. ¹³ Mi ciē bige-i hā Diilonġ-dūñ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hā namaanġo-i? Mi saa yagar-ma miñ'a mi saa ce na yiera baa mi yuñ-maama-i. Da kuō miñ ciē mafamma-i mi cālāa cemma, ciēŋ-miñ jande.

¹⁴ Muōmei daami mi tigiinġ tī da mi kā na wulaa siēliŋ-kāmma-i, aa namaa nuñġu siē waa mi yuñ-maama-na. Mi taara namei, mi sa taara na nagāŋ-niini. Na saa da, bisālmba sa fiē ba bīncuōmba, bīncuōmba'i fiyaanġ ba bisālmba. ¹⁵ Mi ka hiel mi naŋġa-i mi fere aa tiraa siēya mi kūōma-i na maama-na. Ku ce na maamañ fūnuŋ ma dōlnu-miē dumandē-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaanġo-i wei? ¹⁶ Na suyaa wuō mi saa har mi yuñ-maama-i haa hā-na. Nġa banamba ka cira huhurmantienġ muō; kere mi yaan-na aa cure-nei. ¹⁷ Miñ

* **11:33** Niēŋ Pōpuōr. 9.23-25. * **12:2** Pol gbē fuō fere yaa dumaanġo-na. Niēŋ verse 7-i-na.

saaŋ bamaŋ ba kā na wulaa hiere, mi cie u diei ka tāal-na hūu bīŋkūŋgu na wulaa dede wei? ¹⁸ Mi nan cāarā Tite kā na wulaa baa tobiŋo maŋ miŋ waan u maama-i baa-na; Tite kaa tāal-na hūu bīŋkūŋgu na wulaa wei? Tite-i baa muoŋo-i i saa ce maacenduoma yaa wei? I saa wuo hūmeduole yaa wei?

¹⁹ Dii yiinaa na jōguoŋ wuo sī i piye die kor i fere. Ma'i sī. In yey *Kirsa horre-na, ku'i cie i tie piye dumaŋo-na; Diiloŋo yaa i siera. Mi jēnaaŋ namaa, i taara na nan kaasinni Diiloŋ-hūmelle-na ku'i cie i tie waŋ daama-i hiere baa-na. ²⁰ Mi holle tie baa kamma-i na terieŋgu-na wuo sī mi sie ka da-na miŋ taaraŋ mi ka da-na dumaa. Da mi saa bi ka da-na dumaŋo-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yelma-i, baa hōdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebiŋande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa aŋguolma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terieŋgu-na. ²¹ Mi holle tie wuo sī da mi kā na terieŋgu-na Diiloŋo ka tiraa ture mi yaanga-i na hōlma-na. Mi holle tie wuo sī mi ka kā ka da nuomba bāi saa nanna ba maacembabalamma-i yogo. Wuo sī mi ka kā ka da ba curaa baa ba *fuocesinni-i baa ba bīŋwosinniŋ-maacemma-i. Kufaŋgu ka ce mi kaal ba yuŋ-nu.

13

Nelperiema

¹ Mi kamma i sisi yaa de-i na wulaa. Ma nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuo: «*Siertaamba hāi sisə ba siei da ba da nelma maŋ nuo-i hiere, ma ka fienu.*»*

² Miŋ ŋa naa kā hāalīŋ-kamma-i mii naa hi gboya āmbabalmanciraamba-i. Dumande-i-na, miŋ yey yargaa yogo, mi ka tir-ma baa-na na hieroŋo-i hiere: Da mi kā ka da umaŋ sa wuoyaŋ hūmelle-i, mi sie yaŋ-yo. ³ Ma sī na taara na suo da kuo miŋ waŋ mamaŋ *Kirsa nuŋ-āndaŋgu ke? Na ka suo-ma. Kirsa-i nayusinnintieŋo sī, u ka ce bibesinni na hōlma-na. ⁴ Baŋ taa ba gbu-yo huoŋgu maŋ nuo-i, u waa nayusinnintieŋo ninsoŋo, ŋga uŋ kuu aa sire, Diiloŋ-fōŋgūo dii-yuo. Miε fere-i maaduoma, in yey horre-na baa-yo, i naa yuŋgu, ŋga Diiloŋ-fōŋgūo cie i ka da fōŋgūo. Die kā, i ka pigāaŋ-na baa-yo i ciluo-i-na.

⁵ Nieŋ na hōmmu-i aa na yuu na fere na ne da kuo na wuo Diiloŋ-hūmelle-i fafamma. Nieŋ na hōmmu-i na ne, Yesu-Kirsa si dii-muo wei? Mi saa yagar-ma da kuo na saa hūu u maama-i. ⁶ ŋga mi suyaa miε da na ne miε ciluo-i, na ka suo wuo i wuo Diiloŋ-hūmelle-i fafamma. ⁷ In cārāŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na naŋga āmbabalma cemma-na. Ku saa ce ŋaa i taara i pigāaŋ wuo miε i faa de! Ma'i sī. ŋga i taara na vaa na fere baa ānfafamma cemma yaa-i, halle nuoŋ da ba fie cira miε i sa wuo Diiloŋ-hūmelle-i fafamma, weiima sī. ⁸ Na saa da, miε i gbāa cu ninsoŋo huon-nu yon, ŋga i sie gbāa cie-yo u maacemma-na. ⁹ Namaa da na da fōŋgūo Diiloŋ-hūmelle-na, aa ba fie ta ba piye wuo miε i naa yuŋgu, weiima sī. In cārāŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa i hā-na, i taara u kāyā-nei na bir jo hūmefafalle-na a ji hi na fuoŋgu-i Diiloŋ-hūmelle-na.

¹⁰ Mi sa taara da mi kā, mi ka ta mi nuola-nei ku'i cie mi waa yargaa aa nyegēŋ sebe daayo-i hā-na. Na saa da, Itieŋ uŋ hāa-mi fōŋgūo maŋ, u hāa-mi baa-yo wuo mi kāyā-nei na nan kaasinni u hūmelle-na, u saa hā-mi baa-yo wuo mi kōsuŋ-na.

¹¹ Tobinŋ namaa, mamaŋ tiyāa ma yaa daama: Taa na nye! Gbāaŋ na hi na fuoŋgu-i Diiloŋ-hūmelle-na. Taa na dii sireiŋa na-naa nuo. Taa na nunu na-naa. Bilaaŋ na-naa fafamma. Mafaŋ da ma ce, Diiloŋo-i nelnyulmuntieŋo-i baa yaafellentieŋo-i u ka waa baa-na.

¹² Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduoŋ-bieŋ namaa.

* **13:1** Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 19.15

Diilon-dūŋ-baamba-i hiere ba pāa na jaalunḡu.

¹³ Itienḡo-i Yesu-Kirsa kāyā-nei. Diilonḡo pigāaŋ-na uŋ dɔl-naŋ dumaa aa u
*Yalle waa baa-na hiere.

Polŋ nyɛgãaŋ sɛbɛ maŋ há Galasitaamba-i Neltuoyamma

Pol nyɛgãaŋ sɛbɛ daayo-i há Galasi Diilonŋ-dũŋ-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bɛi, *niɛraamba bi waa. Ba nuɔ Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa hũu-ma. Nga huɔŋgu nanŋu juɔ hi, nuɔmba namba kã ka ta ba guɔl ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piiye wuɔ Pol fuɔ fɛɛɛ-i Yesu *pɔpuɔrbilonŋ-kerre sɪ, aa unŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i dumaa, ma yaanŋa'i sɪ. Ba taa ba bi piiye wuɔ niɛraamba maŋ hũyãa Yesu maama-i ba saaya ba *jã a saa baa Yuifu ba *ãnjɪnamma-i.

Baŋ piiyenŋ dumaanŋo-na, ma kã ka hi Pol. Pol wuɔ nyɛgãŋ sɛbɛ daayo-i a tagaaya pigãaŋ-ba ba da ba suɔ wuɔ fuɔ-i Yesu pɔpuɔrbilonŋo-i kelkel (sap. 1-2). U biyaa *Tobisɪcɔlɔnniŋ-sɛbɛ maama-i tagaaya pigãaŋ-ba wuɔ molo sɛ gbãa wuɔ Yuifu ba ãnjɪnamma-i a ce nelviinŋo Diilonŋo yufelle-na; kɛɛ da ŋ hũu Yesu maama-i ku yaa gbãa ce-ni nelviinŋ nuɔ (sap. 3-4). Wuɔ Yesu-Kirsa hũyãa Diilonŋ-dũŋ-baamba-i ãnjɪnamma nyisɛnni-na a ce ba waa ba fɛɛɛɛ nuɔ; kɛɛ ba yaŋ ba hɔmmu fɛ gbarnu. Nga wuɔ baŋ yɛŋ ba fɛɛɛɛ nuɔ, ba baa nanŋ hãlmaanŋ-nu baa kufanŋu-i a ta ba ce kumaŋ dɔlaanunŋ-bɛi. Ba yaŋ *Diilonŋ-Yalle ta di ta ba yaanŋ-na ba ãncemma-na hiere (sap. 5-6).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋ muɔ. Pɔpuɔrbilosɪnni fanni-i mi saa da-ni nuɔŋ nammu-na, mi saa bi da-ni nelɪɛŋ bargɔ-na, nga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonŋo maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ba yaa hãa-mi baa-ni. ² Muɔ baa tobimba maŋ dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaa namanŋ dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

⁴ Yesu-Kirsa ciɛ u fɛɛɛ tãmmaŋ-kũŋgu a pir i ãmbabalma-i i yunni-na a duɔ hũu-ye miwababalanŋ daayo nammu-na ŋaa i To-i Diilonŋ unŋ taaranŋ-kuɔ dumaa. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ bɔbɔima ta ma haa Diilonŋo-na hɔnni maŋ jonŋ! Ma ce dumaa.

Neldɔdɔlma dii ma diei yonŋ

⁶ Nanŋ duɔŋ ta na ciina Diilonŋo-i donduo dumaanŋo maŋ nuɔ-i, ku cuu mi huɔŋga-i; ŋ sɛ suɔ wuɔ u yaa ciɛ baa-na aa bi-na *Kirsa barguɔ-i-na duɔ ce-na u baanŋ namaa; na bir yaŋ ufanŋo-i aa ta na gbar na nyaanu neldɔdɔlma namma. ⁷ A ne da neldɔdɔlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba tãal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldɔdɔlma-i. ⁸ Inŋ waanŋ Neldɔdɔlma maŋ baa-na, umanŋ duɔ kã ka waŋ u denŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutienŋo-i. Halle da ku fiɛ'a miɛmɛi, Diilo baa yaŋ-ye. Da ku fiɛ'a *dɔrpɔpuɔrbilonŋo, Diilo baa yaŋ-yo. ⁹ I gbuɔya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Nanŋ hũyãa Neldɔdɔlma maŋ, umanŋ duɔ kã ka waŋ u denŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutienŋo-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumandɛ-i-na mi taara nelbiliemba'i dɔl-mi waa mi taara Diilonŋo'i dɔl-mi? Mi taara mi ce kumaŋ dɔlaanunŋ nelbiliemba wɛi? Kuɔ mi taa mi taara nelbiliemba dɔl-mi, mii naa saa gbãa waa Kirsa cãarãŋ muɔ.

Polŋ daa Yesu pɔpuɔrbilosɪnni-i dumaa

¹¹ Tobinŋ namaa, yaanŋ mi waŋ ninsonŋo-i baa-na: Minŋ waanŋ *Neldɔdɔlma maŋ baa-na, nelbilonŋ huɔyasanŋa sɪ. ¹² Mi saa nu-ma nelɪɛŋ nunŋ-nu, mi saa bi hãalã-mɛi molonŋ wulaa; Yesu-Kirsa fuɔ fɛɛɛ yaa tigãaŋ-mi baa-ma.

¹³ Miŋ ŋa naa ta mi wuɔ *Yuifu ba Diilon-ɥumelle-i dumaa, na saa bi yaŋ-ma numma. Mi taa mi ce Diilonɔ dũŋ-baamba-i kpãncɔlgũɔ mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonɔ dũŋgu-i. ¹⁴ Mii naa silaa vaa mi fɛɛ cor baa Yuifu ba Diilon-ɥumelle wuɔsaŋgu-i; a ce dumaanɔ-na, mi nabaamba-na, nuɔmba bɔi saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Ŋga ku huɔŋguŋ juɔ hi, umaŋ hielaa u yufelle miɛ dii mi nyu kusũŋgu-na, u ciɛ baa-mi aa bi-mi ce-mi u wuon muɔ, ¹⁶ aa pigãaŋ-mi u Biɛŋo-i mi da mi waŋ u maama-i baa *niɛraamba-i. Mafamaŋ ciɛ, mi saa pic molon caaŋ-nu wuɔ mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi kã *Yerusalemu-i-na ka ne bamaŋ taa yaanɔ muɔ-na Yesu pɔpuɔrbilontesinni-na. Mi yaan aa sire kã Arabi*. Ku huɔŋgu-na, mi suɔ bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi ciɛ biena siɛi aa suɔ da mi kã Yerusalemu-i-na da mi ka taara Pier† suɔ-yo. Miŋ kaa da-yo, mi ciɛ yinni cɔncieluo baa ni ndii yon baa ufaŋo-i. ¹⁹ Miŋ kãa terienɔ-na, da ma hel fuɔ baa Itienɔ hãaŋo-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pɔpuɔrbilonɔ naŋ-na. ²⁰ Miŋ waŋ mamaŋ daama-i coima si; Diilonɔ yaa mi siɛra.

²¹ Miŋ hilaa terienɔ-na, mi kã Siiri mara nuɔ, aa sire terienɔ-na a kã Silisi mara nuɔ. ²² Bamaŋ cuu Kirsa huon-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa ba nu nuɔmba piiye yon wuɔ: «Umaŋ taa u ce-ye kpãncɔlgũɔ-i, u yaan fiɛfiɛ-i-na aa tuɔ waŋ Yesu maama baa nuɔmba-i; ŋ siɛ suɔ wuɔ uu naa gbuu cɔ-ma.» ²⁴ Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, baa ta ba gbeliɛŋ Diilonɔ-i mi maama-na.

2

Yesu pɔpuɔrbiemba daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien cɔncieluo baa a naa ku huonɔ-na, mi tiraa bir kã *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite kã baa-mi. ² Mi kãa Diilon-kãmma. Miŋ kãa, yiŋgu nanɔ-na, yiɛ da i-naa baa Diilon-dũŋ-baamba yaataamba-i ba kula. Miŋ waŋ *Neldɔɔlma-i dumaa baa *niɛraamba-i, miɛ suur ma yaanɔ-na a piiye tũnu-bei. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maacɛŋgbãŋgbãlãmma ku'i ciɛ miɛ suur ma yaanɔ-na a piiye tũnu-bei. ³ Halle mi nawuonɔ-i Tite waa niɛryienɔ, ŋga molo saa ji guor-o yinduonɔ wuɔ u *jã. ⁴ Ŋ siɛ suɔ wuɔ huhurmantaamba namba waa guɔl baa Diilon-dũŋ-baan miɛŋo-i. Bafamba taa ba taara u jã. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne in yɛŋ i fɛɛŋ nuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa sɔgɔlnu *Moisi *ãnjɛnamma-i i gbeini-na. ⁵ I saa hũu aa hã-ba halle cɛkũɔ. I ciɛ mafamma-i ninsonɔ maŋ dii Neldɔɔlma-na u duɔ gbãa tiɛ u temma-i na da na suɔ-yo.

⁶ Miŋ piiye tũnu yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kãŋ ba yaa-i nelbãmbãmbaa-ba-i Diilon-dũŋgu-na, ŋga ban niɛ kumaŋ aa ta ba kãŋ-ba, mɛi sa ne kufaŋgu-i. Diilonɔ sa ce ciɛluɔ. ⁷ Ba saa da manamma haa. Ŋga ba daa Diilon uŋ puɔraa Pier dumaa wuɔ u waŋ Neldɔɔlma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puɔraa muɔŋo-i dumɛi wuɔ mi waŋ-ma baa niɛraamba-i. ⁸ Uŋ puɔraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puɔraa muɔŋo-i dumɛi banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsãa-i ba taa ba kãŋ ba yaa-i Diilon-dũŋ-baamba yuntaaŋ-kirɛiŋa-i. Bafamaŋ juɔ suɔ wuɔ Diilonɔ'i ciɛ baa-mi aa hã-mi maacɛŋ daama-i, baa dii hũmma muɔ baa Barnabasi-i i nammu-na a pigãaŋ wuɔ ba hũyãa-ma. Terienɔ faŋgu-na, yiɛ saa-ma baa i-naa; miɛ yiɛ i ka kã niɛraamba hɔlma-na ka tiɛ waŋ Yesu maama-i, bafaŋ ba'a ba ka kã Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yon i wulaa: wuɔ i baa yaŋ ba sũntaamba maama karaanu-yiɛ Yerusalemu-i-na. Mi bi ciɛ-ma ma cemma-i.

Pol calaa Pier nuɔmba-na

* **1:17** Arabi: Nelle nanɔ yerre-i dumaanɔ-na. † **1:18** Pier yerre nande yaa wuɔ Sefasi. Niɛŋ Nsãa 1.42.

11 Ku huongu-na, Pier wuɔ ji jo Antiyɔsi-i-na i wulaa. Uŋ juɔ, mi saa yaŋ-yo; uu naa silaa cāl cor. 12 Uŋ juɔ, u taa u gbonu u wuo niiwuoni-i baa tobimba maŋ *niɛraamba-i. Huongu nanŋu juɔ hi, Sake wuɔ saan nuɔmba jo. Bafamba taa ba kuye *jammaŋ-kungu-i. Baŋ juɔ, Pier wuɔ kaaalā, u sa tiraa wuo niiwuoni-i baa niɛraamba-i. 13 *Yuifubaa-ba namba waa baa-yo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufieŋa-i aa cu Pier huon-nu. Halle Barnabasi fuɔ fɛɛ yaan ba taal-o dii-yo ba dawɔruɔ-i-na. 14 Miŋ juɔ da ba ciluɔ sa kã hūmeduɔle baa ninsoŋo maŋ dii *Neldɔdɔlma-na, miɛ fulnu Pier nuɔmba-na miɛ: «Nuɔni maŋ Yuifuyieŋ nuɔ, nuɔ da ŋ yaŋ Yuifusinni-i aa ce ŋ fɛɛ nieryieŋ nuɔ, ma da niɛ ŋ ta ŋ taara ŋ guor niɛraamba-i ce-ba Yuifubaa?

15 «Miɛ fuɔ, miɛ huon baa Yuifusinni-i; niɛraan miɛ si, ba kãŋ ba yaa-i āmbabalmanciraamba-i wuɔ ba sa wuɔ *Moisi *ānjɪnamma-i. 16 Nga i suyaa wuɔ nelie sie gbāa wuɔ ānjɪnamma-i a ce nelviinŋo Diilonŋo yufelle-na. Da ŋ hūu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilonŋo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. Ku'i cie miɛ i bi hūu Yesu-Kirsa maama-i die gbāa ce nelviin miɛ Diilonŋo yufelle-na. Ku saa ce ŋaa ānjɪnamma wuɔsaanŋu yaa ka ce-ye nelviin miɛ Diilonŋo yufelle-na de! In hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviin miɛ, ni ma'i si ānjɪnamma wuɔsaanŋu sie gbāa ce moloŋo nelviinŋo. 17 Miɛ maŋ Yuifubaa miɛ, da kuɔ in hūyāa Yesu maama-i die vii Diilonŋo yaanŋa-na, i cie āmbabalmanciraan miɛ baa niɛraamba-i hiere kuuduonŋu, ku yunŋu yaa wuɔ *Kirsa yaa diyaan nuɔmba-i āmbabalma cemma-na ke! A ne da ma'i si. 18 Miŋ naana hūmelle maŋ, da mi tiraa bir jo-die, ku pigāan wuɔ mi cālāa cemma. 19 Na saa da, ānjɪnamma cie mei hiel mi nanŋa ma wuɔsaanŋu-na da mi ta mi ce baa Diilonŋo. Kuu dii ŋaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaanŋo-na ānjɪnamma sie gbāa yuu-mi baa weima. 20 Kuu dii ŋaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cɛr waa-mie. Miŋ yeŋ terienŋu maŋ nuɔ-i nyunŋo-i-na, mi haa mi nanŋa-i Diilonŋ-Bieŋo yaa nuɔ-i. U yaa dɔlaa-mi aa hūu-ma ku mi maama-na. 21 Mi sie ciina Diilonŋo hujarre-i. Kuɔ ānjɪnamma yaa taa ma ce-ye nelviin miɛ Diilonŋo yufelle-na, dumaanŋo-na Kirsa kuliŋgu naa ce gbāŋgbāŋ.»

3

Anjɪnamma sa ce nelieŋo nelviinŋo

1 Galasitaan namaanŋo-i daana-i, na yunni kuu aa yaŋ-na. Hai moloŋo-i biɛnaana na yunni-i biɛnaŋ daama temma-i? N sie suɔ wuɔ Yesu-Kirsaŋ kuu yunŋu maŋ nuɔ-i *daanŋu-na, ma waan kaala baa namaanŋo-i.

2 Mi ka yuu-na baa nelma diei yonŋ: Diilonŋo hāa-na u *Yalle-i wuɔ na wuɔyaa *Moisi *ānjɪnamma yaa fafamma sisɔ u hāa-na baa-de wuɔ na yieraaya nu *Neldɔdɔlma-i aa hūu-ma? 3 Bige-i cie na yunni ku aa yaŋ-na dumaanŋo-na? Bige-i cie nan duonŋ mamaŋ baa *Diilonŋ-Yalle-i na ta na taara na perienŋ-ma fiefie-i-na baa namaa fɛɛŋ fɔŋgūɔ? 4 Na daa nelma bɔi. Na yuu ba'a Diilonŋo pigāanŋ-na baa-ma gbāŋgbāŋ wei? U saa pigāanŋ-na baa-ma gbāŋgbāŋ! 5 Diilonŋ duɔ hāa-na u Yalle-i aa tuɔ ce gberɛ-weima-i na hɔlma-na, u ce kufanŋu-i wuɔ na wuɔ ānjɪnamma sisɔ u ce-ku wuɔ na nuɔ Neldɔdɔlma-i aa hūu-ma?

6 Na saa da, Diilonŋ-nelma ciɛra wuɔ: «*Abiramu hūyāa Diilonŋ-nelma-i aa haa u nanŋa yuɔ ku'i cie Diilonŋo tuɔ kãŋ-yo nelviinŋo.»* 7 Terienŋu fanŋu-na, na saaya na suɔ wuɔ bamaŋ hūyāa Diilonŋ-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisālŋ-kirɛiŋa-i. 8 A saanu baa mamaŋ nyegāanŋ Diilonŋ-nelma-na, Diilonŋo taara *niɛraamba maŋ da ba hūu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i cie u wuɔya wan neldɔdɔl daama-i baa Abiramu-i wuɔ: «Mi ka ta mi cor baa nuɔnei

* 3:6 Miwaanŋo jɪnamman-sebe (Genèse) 15.6

mi ce baa dūnni-i hiere hīema-na.»† ⁹ A ce dumaano-na, Abiramun haa u nanɗa-i Diilonjo-na u ce baa-yo dumaa, uman duɔ bi haa u nanɗa-i yuɔ u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

¹⁰ A ne da baman haa ba nanɗa anjinamma wuɔsaangu-na, Diilonjo waasaan-ba. Bige-i cie mi wan-ma dumaano-na? Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Baman sa wuɔyaan anjinamma-i hiere ma kūngu-na, Diilonjo ka waasa-bei.*»‡ ¹¹ Aa bi tiraa nyegēn wuɔ: «*Uman duɔ haa u nanɗa Diilonjo-na, nelviinjo; u ka kor.*»§ Terienɗu fanɗu-na, ku kaalaaya wuɔ molo sie gbāa wuɔ anjinamma-i a ce nelviinjo Diilonjo yufelle-na. ¹² Nga ma bi tiraa nyegēn wuɔ: «*Uman duɔ gbāa wuɔ anjinamma hūmien-a-i hiere, a ka kor-o.*»* Terienɗu fanɗu-na, ku pigāan wuɔ a haa η nanɗa-i Diilonjo-na baa a haa η nanɗa-i anjinamma wuɔsaangu-na, nelduoma si.

¹³ Nga molo saa gbāa wuɔ anjinamma-i ma kūngu-na hiere. A ce dumaano-na Diilonjo naa waasa-yie. Nga Yesu-Kirsan kuu *daangu-na, ku pigāan wuɔ u hūyāa mie waasamma-i ce-ma u maama. Kuman cie mi wan-ma dumaano-na, ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Da ba nun uman daan-nu, ku pigāan wuɔ Diilonjo waasaan kutienjo-i.*»† ¹⁴ Ku cie dumai Diilon un ηa naa pā nunɗu man baa Abiramu-i wuɔ u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi niɗaamba-i. Aa Diilon un pāa u Yalle man nunɗu-i, i hieronjo-i in hūyāa u maama-i ku'i cie i tie da-de.

¹⁵ Tobin namaa, mi ka wan nelma diei a pigāan-na a saa baa kun ceɗ dumaa i tie da-ku: Molon duɔ pā nunɗu baa u nanolho aa nyegēn seɓe aa haa u niele, u sie gbāa ka bir jo baa huon-āndaangu. ¹⁶ A ne da Diilonjo pāa u nunɗu-i baa Abiramu-i baa u huonɗu-i. Ba saa cira: «*U huon-baamba*». Ku ka ce ηaa baa dii bai. Ba ciera: «*U huonɗu*». A pigāan wuɔ uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. ¹⁷ Min taaran mi wan man ma yaa daama: Diilon un pāa nunɗu man baa Abiramu-i, Moisi anjinamma sie gbāa jo bien nuɔsiba hāi baa bien komorre baa cinciɗu ku huonɗu-na ji boruona-kuɔ. Ma sie gbāa ce. ¹⁸ Da kuɔ Diilon un pāa nunɗu man, ku da anjinamma wuɔsaangu'i nuɔ-i, ba sa tiraa bi kufanɗu-i nupalle. A ne da Diilon un cie baa Abiramu-i uu naa pā nunɗu'i baa-yo aa ce-ma.

Anjinamma yunɗu yaa haku-i?

¹⁹ Terienɗu fanɗu-na, Diilonjo hāa-ye *anjinamma-i yun haku-i nuɔ-i? U naaraaya-mei u nupalle-na i die tie da i maacembabalamma-i. U cie ku yaa-i a tuɔ cie *Abiramu hāayelho jomma-i; nupalle vii u yaa-i. Anjinamma famma-i *dɔrɔpɔrɔrbiemba'i hāa *Moisi-i baa-ma u jo baa-ma ji hā-ye. ²⁰ A ne da Diilon un pāa nunɗu man baa Abiramu-i, molo saa waa ba hɔlma-na, Diilo fuɔ fere yaa piiye baa Abiramu-i. ²¹ Terienɗu fanɗu-na, anjinaman waan man, ma hilaa ma den baa Diilon-nupalle-i wei? Ma saa hel ma den! Kuɔ anjinamma namma waa ta ma gbā ma kor nuɔmba-i, maa naa gbāa ta ma ce nelienjo-i nelviinjo Diilonjo yufelle-na. ²² Nga Diilon-nelma karaa āndaangu-i wuɔ āmbabalma cuure nuɔmba-i hiere, a ce dumaano-na baman da ba hūu Yesu-Kirsa maama-i, Diilon un pāa nunɗu man, u ka ce-ku hā-ba.

²³ Aa *Kirsa maama suɔ da ma jo, anjinamma naa ce-ye ηaa kasobien mie fuɔ Diilonjo ji pigāan-ye Kirsa maama-i i die hūu-ma. ²⁴ A ce dumaano-na, anjinamma naa waa i yun-nu ta ma dii-ye hūmelle-na ma cie Kirsa duɔ jo i die hūu u maama-i a ce nelviin mie Diilonjo yufelle-na. ²⁵ Kirsan juɔ aa i hūu u maama-i, anjinamma sa tiraa ma ye i yunɗu-na.

† **3:8** Miwaanjo jnamman-seɓe (Genèse) 12.3 ‡ **3:10** Anjinamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 27.26 § **3:11** Abakuke (Habaquq) 2.4 * **3:12** Buolman-seɓe (Lévitique) 18.5; Ɔrom. 10.5 † **3:13** Anjinamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 21.23

²⁶ Fieɸie-i-na, nan hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, na cie Diilon-bisālŋ namaa hiere. ²⁷ Namaa naman *baatiseŋ hiere a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyieŋ nuɔ o, Yuifuyieŋ nuɔ sɪ o, kɔrieŋ nuɔ o, kɔrieŋ nuɔ sɪ o, bibieŋ nuɔ o, cicieŋ nuɔ o, yungu si dii-kuɔ. Na cie baaduɔŋ namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa Kirsa baan namaa, na cie Abiramu huon-baan namaa, a ce dumaanɔ-na, Diilon un pāa nunɔŋu man baa Abiramu-i na nunɔŋu dii-kuɔ.

4

¹ Miŋ taaran mi wan maman baa-na ma yaa daama: Kuu dii ŋaa bisālāanɔ man saaya u sire wuo u bincɔiŋ-ciilunɔŋu. Ciilunɔŋu vii u yaa-i, ŋga u yaanɔŋa'a ka saa hi kaala yogo, uu dii ŋaa kɔrieŋo: U sie gbāa ce kuman dolaanu-yuɔ baa ciilun daaku-i. ² Nuamba'i dii ta ba ne fuɔ fere-i aa bi ta ba ne u weima-i ba cie u bincɔiŋ un diyaa huonɔŋu man ku da ku hi.* ³ Ku yaa naa waa ŋaa mie kūŋgu-i. I waa ŋaa bisālŋ mie. Bincɔiŋ-hūmelle naa guor i tie wuo-de ŋaa kɔraan mie. ⁴ Ŋga Diilon un ŋa naa dii huonɔŋu man, kun juɔ hi, u saan u Biɛŋo jo. U juɔ cieŋo'i ji hon-yo *anjinamma bāanɔŋu-na ⁵ duɔ gbāa sāa i yunni-i, mie man waa anjinamma nyisenni-na. U cie mafamma-i i die gbāa die ce Diilon-bisālŋ mie.

⁶ Nan yeŋ Diilon-bisālŋ namaa, ku'i cie Diilonɔ saan u Biɛŋo *Yalle-i† na hɔmmu-na. Di yaa cieŋ i tie bi Diilonɔ-i «Baba». ⁷ Terienɔŋu fanɔŋu-na, na sa tiraa na ye kɔraan namaa, naa dii bepuɔŋ namaa. Nan yeŋ u bepuɔŋ namaa, u ka hā-na ciilunɔŋu man un jiena-kuɔ duɔ hā u bisālmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huonɔŋa-i

⁸ Dielūo-i-na, na saa ta na suɔ ninon-Diilonɔ-i, a ce dumaanɔ-na naa naa ta na ko na fere na hā diiliesɔɔyaamba. ⁹ Ŋga fieɸie-i-na, na suɔ ninon-Diilonɔ-i, mi gbāa cira Diilonɔ yaa suyaan-nan fieɸie-i-na, ma da nie na ta na taara na bir dii na yunni-i ānsɔsɔmma-na? Na taara na bir jo kɔrsinni-na wei? ¹⁰ Na fiela yinni nanni, baa caamba namba, baa bienɔ nanɔ ta na ce ponsanni aa ta na tie maraama wuo na ce Diilon-huonɔŋa. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce miŋ cie mulɛma man baa-na, mi cie-ma gbāŋgbāŋ wei?

¹² Tobin namaa, muɔ miŋ cie mi fere namaa temma-i dumaa, jande, mi cārā-nei, cieŋ na fere mei bi temma-i dumai. Na saa ce kuujanɔŋu diei mie. ¹³ Na suyaa wuo miŋ waan *Neldɔdɔlma-i baa-na dielā-wamma-i, jarma'i cie mi wan-ma baa-na. ¹⁴ Miŋ waa jarma-na, naa naa gbāa cina-mie, naa naa gbāa bi ta na ce nyenyelma mie, ŋga mafamma saa ce. Na yaan aa bel-mi ŋaa *dɔrɔpɔurbilon muɔ, na bilaa-mi ŋaa muɔmei Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa mie kuɔ naa na'a na ka gbāa, naa naa hiel na yufienɔ-i hā-mi. Na hɔmmu naa gbuu fē huonɔŋu fanɔŋu-na da yogogo. Bige-i juɔ ce? Hɔfelle falle curaa hie? ¹⁶ Miŋ waan ninonɔ-i baa-na ku'i cie na da nie sɪ mi bigaan-na wei?

¹⁷ Baman gbaraan ba nyaanu-nei, ban jɔguon maman baa-na, ma saa fa. Ba taara ba kar-na muonɔ-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-bei. ¹⁸ Da ŋ ta ŋ kuye ānfafamma-i hɔnni man jon, ku faa; ku saa saaya ku waa mei yufellen yon. ¹⁹ Mi bisālŋ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jan-mi ŋaa cieŋo kusun da ku bel-o kun jan-yon dumaa. Da mi ji suɔ wuo na cie baaduɔŋ namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jan daama ka ciire-mie. ²⁰ Mi huonɔŋa cuu baa-na, a ce dumaanɔ-na mi gbuu ta mi taara dumande-i-na mi waa na hɔlma-na a suɔ miŋ ka wan maman baa-na.

* 4:2 Pol ba bāanɔŋu-na, Girɛkibaa-ba wulaa, tuonɔ yaa pigaan u bepolon hii bibienɔ huonɔŋu man nuɔ-i. Huonɔŋu fanɔŋu'i nuɔ-i tuon duɔ uu si dii, bepolno gbāa wuo u ciilunɔŋu-i. † 4:6 Diilon-Yalle-i baa u Biɛŋo Yalle-i Yaduole yaa-i.

Abiramu horre maama

²¹ Namaa namanj taaraayan na bir kã *Moisi *anjɔnamma-na, na'a nie? Na saa nu mamanj waan anjɔnammann-sebe-i-na wei? ²² Ma nyegãan wuɔ: *Abiramu daa bepolɔ diei baa kɔrcienɔ-i, aa u bi diei baa nebicienɔ-i. † Kɔrcienɔ-i ba taa ba bi-yo Agaar aa bi nebicienɔ-i Sara. ²³ Kɔrcienɔ biɛnɔ huɔn nelbilienj homma, a ne da nebicienɔ biɛnɔ-i Diilonɔ'i pãa nuŋgu baa-yo aa hã-yo baa-yo.

²⁴ Nelma famma gbãa bi pigãan-ye bige-i? I gbãa saa caan daaba-i ba hã-i-na baa *tobisinni hãi. Dielã-tobisinni yaa nimanj cie Sinayi tãnuŋgu-na. § Ni yaa juɔ baa kɔrsinni-i. I gbãa saa ni yaa baa Agaar. ²⁵ Agaar yerre yaa haa Sinayi tãnuŋgu-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ŋaa niŋ daa *Yerusalemu-i dumaa nyuŋgo-i-na, bamanj dii-yuɔ, ba yaa u bisãlmba-i; anjɔnamma cie-ba kɔraamba. ²⁶ Nga Yerusalemu manj dɔrɔ-i-na, u yaa dii ŋaa nebicienɔ-i, uu dii u ferɛn nuɔ; u yaa miɛ nyu-i. ²⁷ Na saa da, Diilonɔ-nelma ciɛra wuɔ:

«Cɛparɔ bisãlmba ka ciinu yanj cɛnikɔruɔ baamba-i.

Terienju fangu-na, ciɛn nuɔni manj ŋ nanŋa saa kã ŋ huon-nu dede, fɛ ŋ huonŋa-i.

Ta ŋ nyɛ ŋ tataala, nuɔni manj saa da ku jamma-i dede.» *

²⁸ Tobin namaa, *Isakinj yɛn nupãllen-bilonɔ dumaa, namaa naa bi dii nupãllen-bisãlj namaa dumɛi. ²⁹ Nga naacombilonɔ manj huɔn nelbilienj homma-i, unj taa u ce umanj huɔn *Diilonɔ-Yalle homma-i kpãncɔlgũɔ-i dumaa, kuu bi dii dumɛi nyuŋgo-i-na. ³⁰ Nga Diilonɔ-nelma waan wuɔ nie kufanju kũŋgu-na? Ma ciɛra wuɔ: «Kɔrcienɔ biɛnɔ siɛ gbãa wuɔ tuonɔ ciilunju-i kuduonju baa nebicienɔ biɛnɔ-i. A ce dumaanɔ-na, donya kɔrcienɔ-i baa u biɛnɔ-i.» †

³¹ Tobin namaa, terienju fangu-na, miɛ ii si dii kɔrcienɔ bisãlj miɛ, ŋa ii dii nebicienɔ bisãlj miɛ; ii dii i ferɛn nuɔ.

5*Ii dii i ferɛn nuɔ*

¹ *Kirsã hũyãa-ye i die waa i ferɛn nuɔ kelkel. Terienju fangu-na, gbãan ba baa ji tiraa dii-na kɔrsinni-na!

² Niɛn, muɔ Pol, miŋ ka wanj mamanj baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jã-na, Kirsã maama siɛ tiraa waa baa yuŋgu na wulaa. ³ Yaan mi tiraa tir-ma baa-na: Umanj duɔ ce ba jã-yo, kutienɔ saaya u wuɔ *Moisi *anjɔnamma-i ma kũŋgu-na hiere kpãnkpaani. ⁴ Namaa namanj vaa na ferɛ baa anjɔnamma-i wuɔ na taara na vii Diilonɔ yaanŋa-na, na buɔra baa Kirsã-i; Diilonɔ anfafamma kuraaya-nɛi.

⁵ Miɛ fuɔ, inj hũyãa Kirsã maama-i, i suyaa wuɔ Diilonɔ ka tuɔ kãŋ-ye nelviin miɛ. *Diilonɔ-Yalle cie i tɛna kufanju tɛnamma yaa-i. ⁶ Da ŋ waa Yesu-Kirsã horre-na, ŋ *jãa o, ŋ saa jã o, yuŋgu si dii-kuɔ. Kumanj yuŋgu, ku yaa i hũu u maama-i a tɛ dɔl baa i-naa.

⁷ Naa naa biɛ hũmefafalle. Hai molonɔ-i juɔ ce na nanna-die? Hai juɔ ce na ciina ninsonɔ-i? ⁸ Na saaya na suɔ wuɔ umanj biɛ-na ce-na u baan namaa, fuɔ maacemma sɪ mafamma-i. ⁹ Siini-i baa ni yornumma-i niŋ sirenj burjũmmu-i dumaa, nelduonɔ diei gbãa guɔla Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere dumɛi. ¹⁰ Muɔ fuɔ, Itienɔ cie mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuɔ na siɛ jɔguon na denj maama baa muɔmiŋ jɔguonj mamanj. Nga umanj guɔlaan na gbeini-i, duɔ fiɛ waa nie niɛ, Diilonɔ ka yuu-yo.

‡ 4:22 Niɛn Miwaanɔ jɔnammanj-sebe-i-na (Genèse) 15-21. § 4:24 Niɛn Helmanj-sebe-i-na (Exode) 19-24. * 4:27 Isayi (Ésaïe) 54.1 † 4:30 Miwaanɔ jɔnammanj-sebe (Genèse) 21.9-10

¹¹ Tobin namaa, maman ηaa mei maama-i, kuɔ mi Diilonj-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piye baa nuɔmba-i wuɔ da η ta η taara η vii Diilonjo yaanga-na fuɔ η jā, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsan kuu *daangu-na, baa naa waa hie ta ba ciina ku nelma-i? ¹² Baman huolaan na yammu-i baa *jammaṅ-kūṅgu-i, ba yaan bafamba ferēṅ canni-i ta ba cie bige-i? Ba sa funuṅ kar-ni nanna bəlbəl wei? Ku yaa i ka suɔ wuɔ jammaṅ-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusūṅ-maama-i

¹³ Tobin namaa, namaanjo-i Diilonjo biε-na ce-na u baan namaa, na da na waa na ferēṅ nuɔ. Nga baa na ce kufangu-i gboruonṅu a ta na ce kuman dɔlaanu-nei. Yaan aa na yan na maama ta ma dɔlnu na-naa na ta na kāyā na-naa. ¹⁴ Na saa da, *Moisi *anjīnamma-i hiere ma juɔ ji gbura ma-naa nelma diei maan daama yaa nuɔ-i wuɔ: «*Ta η dɔl η nanoljo-i ηaa niṅ dɔl η ferε dumaa.*»* ¹⁵ Nga da na bir yan aa ta na hel na gāṅ baa na-naa, na bigāan na-naa ηaa bimbaan namaa; da na saa gbāṅ, na ka kɔsuon na-naa.

¹⁶ Miṅ ka waṅ maman baa-na ma yaa daama: Yaan *Diilonj-Yalle ta di ta na yaan-na, ku yaa na ka ne na kusūnniṅ-maama-i aa yan-ma. ¹⁷ Nelbilonjo kusūṅ-maama-i baa Diilonj-Yalle kusūṅ-maama-i maaduɔma sī. Diilonj-Yalle kusūṅ-maama-i baa nelbilonjo kusūṅ-maama-i ma sa kā hūmeduɔle. Ma hāi-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku'i cie na sa gbā na ce kuman dɔlaanuṅ-nei. ¹⁸ Da na yan Diilonj-Yalle ta na yaan-na, anjīnamma sie tiraa gbāa yuu-na baa weima.

¹⁹ Kuman daan nelbiliemba hɔlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, tilāsinni, biṅwosinni, ²⁰ cufɛbuole, isomma, bigāaru, berru, nahuonṅa, hɔdulle, yelma, bɔrɔmma, nuharuṅgu, ²¹ nenemuṅgu, konhiliṅgu, gbuolaṅgu, ni yaa kāan dumaanjo-na. Miṅ waan maman baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Baman cien kufangu-i, ba sie da munsuurmu *Diilonj-nelle-na.

²² Nga Diilonj-Yallen dii kuman nelien nuɔ η huonṅa-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hɔfɛlle, yaafɛlle, hɔhinanṅa, hujarre, fafaanṅu, viisinni, ²³ hiehienjo, gbāṅgbamuṅgu. Anjīnamma sa ciina nifanni-i daani-i. ²⁴ Baman hūyāa *Kirsa maama-i, ba gbuu ba kusūnniṅ-maama-i baa ba hɔbabalammu-i *daangu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuɔ ii dii tiena Diilonj-Yalle tīenam, i saaya i tie ce diṅ taaran i tie ce kuman. ²⁶ Yaan i nanna bombolma-i baa āntaaramma-i baa nenemuṅgu-i i hɔlma-na.

6

Yaan i tie kāyā i-naa

¹ Tobin namaa, *Diilonj-Yallen yer baa namaa naman, da na da molo ce kuubabalaanṅu, na bel-o da hiehie na dii-yo hūmefafalle-na. Aa na bel na ferε unan nuɔ η baa ji suur fuɔ nallu-na. ² Taa na kāyā na-naa. *Kirsa taara ku yaa na wulaa. ³ Uman duɔ tuɔ ne wuɔ sī u temma si dii, a ne da u sie gbāa cii muonu canṅa, kutienjo tāal u ferε. ⁴ Nelienjo nelienjo, u ne fuɔ ferēṅ ciluɔ-i u ne. Duɔ da u faa, u gbāa tuɔ muo u pāmpinanṅa-i a saa baa fuɔ ferēṅ ciluɔ-i; ṅga u baa muo-ka wuɔ fuɔ bɔyaa mel-na. ⁵ Nelienjo nelienjo baa u yuṅ-maama.

⁶ Uman duɔ tuɔ hel u waṅ Diilonj-nelma-i baa-ni, kutienjo saaya u da kuanṅu η nagāṅ-niini-na.

⁷ Baa na tāal na ferε: Molo sie gbāa biṅ Diilonjo yaanga-i. Da η duu kuman, η ji kar ku yaa-i. ⁸ Uman duɔ vaa u ferε baa kuman dɔlaanuṅ fuɔ ferε, ma ka

* 5:14 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

wuo-yo; nga umanɗ duɔ vaa u fere baa kumanɗ dɔlaanunɗ Diilonɗ-Yalle-i, di ka pã-yo baa cicɛlma manɗ sa tɛnɗ dede. ⁹ Baa na yanɗ i kũɔma senɗ baa ɓnfafamma cemma-i. I kũɔnɗ da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i dunɗ saaya du da huɔngu manɗ nuɔ-i. ¹⁰ Terienɗu fanɗu-na, die da i fere huɔngu huɔngu, i saaya i tie ce ɓnfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa bamanɗ dii Diilonɗ-dũnɗ-baamba horre-na.

Andaperienɗu

¹¹ Muɔmei hũyãa ta mi nyegɛnɗ fiɛfiɛ-i-na baa mi ferenɗ nanɗa, na saa da meɪ nyegɛmma dii wagaga. ¹² Bamanɗ guoraanɗ-nanɗ wuɔ na *jã, ba sa taara nel-biliemba bigãanɗ-ba *Kirsa kuliinɗu maama-na *daanɗu-na, ku'i cie. Ba taara yerre yonɗ. ¹³ Bamanɗ kuuyenɗ *jãmanɗ-kũngu-i daaba-i wuɔ *ɓnjɓnamma, bafamba fere-i ba sa wuɔ ɓnjɓnamma-i. Nga ba guor-na da na jã aa ba da ba gbeliɗ ba fere. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbeliɗ mi fere, nga mi gbeliɗ Itienɗo-i Yesu-Kirsa yaa u diei yonɗ. U yaa siyaa ba ko-yo i sɔlaanɗu-na. Fuɔ kuliinɗu yaa cie miwaanɗo bimbɓinni nuonɗu hel muɔ-na; ni sa tiraa gbãa yuu-mi baa weima. ¹⁵ Terienɗu fanɗu-na, n *jãa o, n saa jã o, yunɗu si dii-kuɔ. Kumanɗ yunɗu, ku yaa n ce nelfɛɗ nuɔ. ¹⁶ Bamanɗ wuɔyaanɗ hũmel daade-i hiere, Diilonɗo fɛ ba hɔmmu-i aa kãyã-bei, ba yaa Diilonɗ-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pãduɗna manɗ mi kũɔma-na, a pigãanɗ wuɔ Yesu nolɗ muɔ, molo baa tiraa u mulɛnɗ-mi.

¹⁸ Tobinɗ namaa, Itienɗo-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere. Ma ce dumaa.

Polŋ nyegãan sebɛ maŋ há Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ taa u nyegãan sebɛ daayo-i u waa kaso. U nyegãan-yo há Diilonŋ-dũŋ-baamba maŋ waa Efesi. Ba hɔlma-na, *Yuifubaa-ba waa, *niɛraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieroŋo-i ba suɔ Diilonŋo kusũŋgu-i ku yaa ku ka gbãa kãyã-bei ba tɛnamma-na.

Diilonŋ uŋ taa u taara mamanŋ aa miwaanŋo suɔ duɔ donŋ, u waanŋ ma yaa pigãan-ba sebɛ domma-na; wuɔ Diilonŋo ciɛra *Kirsã yaa ka waa bĩmbĩnni-i hiere ni yunŋu-na baa nuɔmba-i hiere ba bi yunŋu-na; a ce dumaanŋo-na, bamanŋ hũyãa Yesu-Kirsã maama-i, Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba-i hiere, ba ciɛ baaduɔmba fiɛfiɛ-i-na (sap. 1-3).

Diilonŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa, u nunŋu hii kufanŋu-i; wuɔ ba yanŋ ba maama ta ma dɔlnu ma-naa, ba ta ba kãŋ ba-naa aa bi ta ba kãŋ Diilonŋo-i (sap. 4-6).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsã *pɔpuɔrbilonŋ muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔmɛi nyegãan sebɛ daayo-i da mi há namaa namanŋ hũyãa Yesu-Kirsã maama-i Efesi-i-na a ce Diilonŋ-dũŋ-baanŋ namaa. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsã-i, ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Diilonŋ uŋ ciɛ baa-ye dumaa Yesu-Kirsã barguɔ-i-na

³ Yaanŋ i tie tuɔlnu Diilonŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsã To-i. Inŋ yenŋ horre-na baa *Kirsã-i, u ciɛ baa-ye aa há-ye dɔrciilunŋu-i ku sɪnni-na hiere dɔrɔ-i-na. ⁴ Aa Diilonŋo suɔ duɔ jina miwaanŋo-i, u yufelle naa hel-yiɛ i die waa fuɔ baanŋ miɛ Kirsã barguɔ-i-na. U ciɛ mafamma-i i die waa welewele u yaanŋa-na cãlmuɔ baa waa-yiɛ. ⁵ I maama dɔlaanu-yuɔ, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisãlŋ miɛ Yesu-Kirsã barguɔ-i-na. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tie jaal Diilonŋo-i wuɔ u friinu u huɔŋga-i baa-ye cor a há-ye u Bɛduɔla-i. ⁷ U yaa ciɛ tãmmaŋ-kũŋgu a sãa i yunni-i aa pir i ãmbabalma-i. Diilonŋo pigãan-ye u fafaanŋu-i dumɛi ku sɪnni-na hiere. ⁸ U friinu u huɔŋga-i baa-ye a ce-ye nelnurãanŋ miɛ baa cɛcɛmuntaanŋ miɛ. ⁹ U pigãan-ye u kusũŋgu-i. Anfafamma maŋ waa u huɔŋga-na dii ku domma-na, u pigãan-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemmanŋ-huɔŋ da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiinŋ dɔrbĩmbĩnni-i hiere baa hĩɛmanŋ-niini-i aa haa Kirsã-i ni yunŋ-nu.

¹¹ Diilonŋo hielaa u yufelle yiɛ dii ku domma-na a saanu baa fuɔŋ taaranŋ ku ce dumaa. Diilonŋo ce wɛima-i hiere kunŋ dɔlaanu fuɔ dumaa. Terienŋu fanŋu-na inŋ yenŋ Kirsã horre-na, uŋ pãa nunŋu maŋ baa-ye, u háa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaanŋo-na, miɛ maŋ haa i nanŋga-i Kirsã-i-na igɛna, yaanŋ i tie gbɛliɛŋ Dombuɔ-i.

¹³ Namaa fɛrɛ-i nanŋ bi nuɔ ninsoŋo-i, nanŋ nuɔ konŋkor-*Neldɔdɔlma-i, na hũyãa Kirsã maama-i. Nanŋ hũyãa-ma dumaanŋo-na, Diilonŋo dãanya-nei baa u *Yalle-i uŋ ŋa naa pã dimanŋ nunŋu-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fiɛŋ i hɔmmu-i wuɔ Diilonŋ duɔ ji kor-e gbula i ka da i niɛluɔ-i. Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tie jaal Dombuɔ-i.

Pol cãarã Diilonŋo-i há Efesitaamba-i

¹⁵ Tobinŋ namaa, ku'i ciɛ minŋ juɔ nu wuɔ na haa na nanŋga Itienŋo-i Yesu-i-na aa ta na dɔl Diilonŋ-dũŋ-baamba-i hiere, ¹⁶ mi sa nanna yiinŋgu baa Diilonŋo

jaalma-i na maama-na. Na maama sa karaanu-miɛ. ¹⁷ Aa mi cārā Itienɔ-i Yesu-Kirsa Diilonɔ-i, i To maŋ fafaaŋgu tienɔ-i, wuɔ u hã-na u *Yalle-i di ce-na nelnurāaŋ namaa a pigāaŋ-na baa-yo na suɔ-yo dɛi. ¹⁸ U puur na yufienɔ-i na suɔ uŋ biɛ-na mamaŋ nuɔ-i, aa uŋ j̄ena ciilufafaŋgu maŋ tuɔ cie u baamba-i na bi suɔ ku s̄inni-i, ¹⁹ aa bi tiraa suɔ uŋ ceŋ maacemma-i baa himma maŋ temma-i u hã miɛ maŋ hūyāa u maama-i. ²⁰ U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na baa hiduɔma famma yaa-i a j̄ina-yuɔ u caaŋgu-na dii dɔrɔ-i-na. ²¹ Yuntesiinni-i hiere, baa f̄oŋḡotes̄inni-i hiere, baa nellentes̄inni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsa dii ni dɔrɔ. Nelbōmbōmbaa-ba maŋ dii nyuŋgo-i-na baa bamaŋ juɔŋ bis̄inuɔ-i-na hiere, Kirsa dii ba yuŋ-nu. ²² Diilonɔ haa-yo b̄imb̄inni-i hiere ni yuŋ-nu, aa bi haa-yo fuɔ dūŋ-baamba bi yuŋ-nu. ²³ Diilonɔ-dūŋ-baamba yaa Kirsa borre-i; ba wɛima-i hiere ma k̄aa ka j̄uŋ u yaa nuɔ-i. U yaa wɛima-i hiere miwaaŋo-na.

2

Diilonɔ kuraa-ye gb̄aŋgb̄aŋ

¹ Diɛlūɔ-i-na, na āmbabalma-i baa na cālmuɔ naa ce-na ŋaa bikuoŋ namaa Diilonɔ wulaa. ² Na taa na wuɔ nelbilien temma; naa naa cu *j̄ina ba yuntienɔ huon-nu. Bamaŋ ciinaana Diilonɔ nuŋgu-i u yaa diyaa-ba kuɔ. ³ Miɛ fɛrɛ-i ii naa bi waa dumɛi; i taa i ce kumaŋ dɔlaanu-yiɛ, i taa i ce i yufien-maama. A ce dumaŋo-na, Diilonɔ naa ka ḡaŋ baa-ye ŋaa uŋ kaa ḡaŋ baa bafamba-i dumaa.

⁴ Ŋga Diilonɔ hujarre temma si dii, i maama silaa dɔlnu-yuɔ cor, ⁵ a ce i āmbabalmaŋ ŋa naa fiɛ ce-ye bikuoŋ miɛ, u siire-yiɛ baa *Kirsa-i. Diilonɔ cie baa-na ku'i cie na kor. ⁶ In̄ suurii Kirsa horre-na, Diilonɔ siire-yiɛ baa-yo a hiel-e kuomba hɔlma-na i ka tiɛ ce i b̄aaŋgu-i baa-yo dɔrɔ-i-na. ⁷ U cie mafamma-i duɔ pigāaŋ bamaŋ juɔŋ miɛ huonɔgu-na hiere wuɔ Yesu-Kirsa horre cie u fa baa-ye cor. ⁸ Naŋ hūyāa Kirsa maama-i ku'i cie Hujarrentienɔ kor-na gb̄aŋgb̄aŋ. Namaa cufaluŋgu s̄i; Diilonɔ-maacemma. ⁹ U saa ne na ānfafamma aa kor-na, ku yaa molo siɛ gb̄aa gb̄elien u fɛrɛ. ¹⁰ Na saa da, Diilonɔ yaa maa-ye aa ce-ye nuɔfelaŋ miɛ Yesu-Kirsa horre-na i diɛ tiɛ ce ānfafamma. Anfafamma famma-i u tigiin-ma dii ku domma-na i diɛ tiɛ ce-ma.

Kirsa horre cie Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba

¹¹ Ma s̄i na suyaa wuɔ diɛlūɔ-i-na na waa *niɛraaŋ namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bi-na wuɔ na saa *j̄ā, aa ta ba gb̄ɛ ba fɛrɛ wuɔ ba j̄āa a saa baa p̄aduɔŋa maŋ ba k̄uɔma-na. ¹² Huonɔgu faŋgu-na, naa naa maa *Kirsa-i-na; na waa niɛraaŋ namaa, na nuŋgu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nuŋgu saa waa Diilonɔ-nup̄aŋgu-na, na saa ta na h̄iŋ b̄iŋk̄uŋ taalunɔgu, aa na saa ta na suɔ Diilonɔ-i. ¹³ Ŋga fiɛfiɛ-i-na, namaa namaŋ naa gbuu maa Diilonɔ-na, naŋ suurii Yesu-Kirsa horre-na, u t̄amma piyaa-na yuɔ. ¹⁴ Yesu-Kirsa yaa juɔ baa yaafɛlle-i. U cie Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba. Bigāaru maŋ waa ba hɔlma-na ŋaa dūŋk̄oruonɔgu ta ku karnu-bei, u kuu naarakuɔ. ¹⁵ U buraana Yuifu ba *ānj̄inamma-i baa ma hūmienɔ-i hiere, aa gbonu niɛraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baaduɔmba u horre-na. U juɔ baa yaafɛlle-i jomma famma yaa-i. ¹⁶ Kirsa kuu *daaŋgu-na a tigiin niɛraamba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baaduɔmba, aa dii-ba ba-naa nuɔ baa Diilonɔ-i. U kuu a hiel bigāaru-i ba hɔlma-na.

¹⁷ Terienɔgu faŋgu-na, namaa namaŋ naa maa, baa namaa namaŋ naa piɛ hiere, Kirsa juɔ baa yaafɛllen-nelma ji waŋ baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsa cie i hieronɔ-i hiere i gb̄aa tiɛ piɛ Diilonɔ-i *Diilonɔ-Yalle barguɔ-i-na.

¹⁹ A ce dumaanɔ-na, na sa tiraa na ye niɛraan namaa Diilonɔ-baamba hɔlma-na; na ciɛ Diilonɔ-dɔŋ-baan namaa, gbulgbulgbul. ²⁰ Naa dii ŋaa kpɔŋkparabaa namaa aa Diilonɔ ce-na tuɔ ma dubuɔ baa-na. Dubuɔ faŋo-i Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i, aa Kirsa yaa tɪntɪngbo-i. ²¹ Fuɔ yaa bilaaya-kuɔ ku yiɛra ku gbeini-na ta ku yuure ku kɔ da ku ce Diilonɔ-dɔŋgu. ²² Namaa nan bi yen Kirsa horre-na, na nunɔgu dii dɔŋ daaku-na. Diilonɔ-Yalle dɔŋgu yaa ka waa dɔŋgu faŋgu-i.

3

Polɔ saaya u ce maacemma maɔ

¹ Ku'i ciɛ muɔ Pol, ban diyaa muɔmi maɔ kaso-i-na wuɔ mi waan Yesu-Kirsa maama-i baa *niɛraan namaanɔ-i, mi ta mi cɔrɔ Diilonɔ-i mi hɔ-na. ² Diilonɔ un ciɛ baa-mi a hɔ-mi maacemma maɔ, wuɔ mi ce-ma a kɔyɔ-nei, na saa bi yan nelma famma-i numma. ³ Diilonɔ pigɔan-mi u kusɔŋgu-i. Mi hii dii mi nunɔgu-i cɛlle nelma famma-na baa-na cor. ⁴ Da na kalan mi sebɛ-i, na ka da miɔ suyaa Diilonɔ kusɔŋgu-i dumaa a kɔ *Kirsa maama-na. ⁵ Nelma famma-i, Diilonɔ saa naa pigɔan yiinataamba-i baa-ma. Ŋga fiefie-i-na, u *Yalle pigɔan Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuɔ fɛrɛɔ baamba-i baa-ma hiere. ⁶ Nelma famma yaa daama wuɔ: Niɛraan namaanɔ-i nan suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Neldɔdɔlma ciɛ na da na wuo ciiluduɔŋgu baa *Yuifubaa-ba-i, na ciɛ baaduɔŋ namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diilonɔ un pɔa nunɔgu maɔ, na nunɔgu dii-kuɔ.

⁷ Diilonɔ-i bibiɛnɔ! U ciɛ baa-mi a ce-mi Neldɔdɔl daama watien muɔ. ⁸ Ŋ sie suɔ wuɔ Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i hiere ba bɔyaa muɔmi nuɔ-i, ŋga Diilonɔ ciɛ baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka wan Kirsa ɔnfafamma maɔ maatimma sɪ baa niɛraamba-i. ⁹ Aa Diilonɔ un ceɔ u kusɔŋgu-i dumaa, mi kaala-kuɔ baa nuɔmba-i. U yaa hielaa bɪmbɪnni-i hiere. Dii ku domma-na u yaan nel daama-i u huɔŋ-na. ¹⁰ U ciɛ-ma dumei duɔ ce Diilonɔ-dɔŋ-baamba da ba pigɔan yuntaamba-i baa fɔŋgɔtaamba maɔ dii dɔrɔ-i-na u cɛcɛmunɔgu-i ku sɪnni-na hiere. ¹¹ Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huɔŋga-na dii ku domma-na. U ciɛ Itienɔ-i Yesu-Kirsa ce ma yaa daama-i. ¹² In yen baa Yesu-Kirsa-i aa tiraa haa i nanɔga yuɔ, i ka da holle piɛ Diilonɔ-i. ¹³ Terienɔgu faŋgu-na, jande, miɔ ceɔ sɪlma maɔ na maama-na, baa na yan ma seɔ na kɔma-i. Sɪlɔ daama yaa ka ce na ce bɔi.

Polɔ cɔrɔ kumaɔ Diilonɔ wulaa

¹⁴ Ku'i ciɛ mi ta mi dɔuna i To-i Diilonɔ yaanɔga-na aa ta mi cɔrɔ-yuɔ. ¹⁵ Tonaamba-i hiere dɔrɔ-i-na baa hɛma-na ba tosɪnni hilaa u yaa nuɔ-i. ¹⁶ Wuɔ un yen nelbuɔ, u ce u *Yalle dii holle nei. ¹⁷ Aa nan haa na nanɔga-i *Kirsa-i-na, u ce u maama yu na hɔmmu-i. U kɔyɔ-nei na nan kaasɪnni u hɔmelle-na aa nelnyulmu da muntɛnammu na hɔmmu-na, ¹⁸ ku yaa Diilonɔ-dɔŋ-baan namaanɔ-i hiere na kɔŋgu-na, na ka gbɔa suɔ Kirsa nelnyulmu nolaanɔgu-i. ¹⁹ Kirsa nelnyulmu maɔ cuu nelbiliemba hɔmmu-i, mi cɔrɔ Diilonɔ-i wuɔ u kɔyɔ namaanɔ-i na suɔ mu yaanɔga-i, ku yaa na hɔmmu ka gbuu yu baa Diilonɔ maama-i.

²⁰ Uman gbɔa hɔ-ye cor in cɔrɔ kumaɔ baa in jɔguɔŋ-ma dumaa a saanu baa u fɔŋgɔ maɔ ciɛ maacemma-i i hɔmmu-na, ²¹ jaalunɔgu gbɛ baa u yaa-i Diilonɔ-dɔŋgu-na yinni maɔ jon Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma ciɛ.

4

Diilonɔ-dɔŋ-baamba dii baaduɔmba

¹ Jande, terienɔŋu faŋgu-na, baŋ diyaa muɔmi maŋ kaso-i-na wuɔ mi cāa Itienɔ-i, mi cārā-nei, yaan na wuɔsaanɔŋu saa baa Diilonɔ un taaran-kuɔ dumaa. ² Taa na hiire na fɛɛ aa na waa hīehīe baa na-naa. Baa na yaŋ na hɔmmu ta mu huol. Taa na dɔl baa na-naa aa umaŋ duɔ ce umaŋ kumaŋ, kutienɔ tiil-ku namaŋ-temma. ³ *Diilonɔ-Yallenɔ cie na ce kuuduɔŋgu dumaa, gbāan yaafēlle ce na tiɛ dumɛi. ⁴ *Kirsa borre dii di diei yon, Diilonɔ-Yalle-i di bi diei ŋaa Diilonɔ un cie na haa na nanɔga-i nelduɔma diei nuɔ dumaa. ⁵ Itienɔ dii u diei pe, aa na hūyāa nelduɔma diei, aa *batɛmu duɔŋo yaa nanɔ daa-yo. ⁶ Diilonɔ bi dii u diei, aa u yaa i hieronɔ-i hiere i To-i. U yaa i yun-nu hiere. U biɛ i hieronɔ-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieronɔ-i i hɔmmu-na.

⁷ Ŋga i hieronɔ-i hiere, Kirsa cie baa-ye a hā-ye i de-i-den maacemma a saanu baa un taaran-kuɔ dumaa. ⁸ Ba nyɛgāan fuɔ maama'i Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Un nyugāan kã dɔɔ-i-na,

u kaa baa kasobiemba

*aa u calaa bimbinni hā nelbiliemba-i.»**

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugāan kã dɔɔ-i-na» ku pigāan wuɔ u hiiriye igēna hīema-na. ¹⁰ Umaŋ hiiriye, uuduɔŋo faŋo yaa tiraa bir nyugūn kã dɔɔ-i-na duɔ gbāa duɔ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hāa nuɔmba-i ba da-ba-den maacemma: U cie banamba Yesu *pɔpuɔrbiemba, aa ce banamba ta ba ce u pɔpuɔrunɔŋu, banamba *Neldɔdɔlma waraamba aa banamba tayaanabaa sisɔ Diilonɔpigāataamba. ¹² U cie ma yaa-i a ce Diilonɔ-baamba ta ba gbā ba ce u maacemma-i ba kāyā ba-naa ba nanɔ kaasinni Diilonɔ-hūmelle-na. ¹³ Mafan da ma ce, i ka suɔ Diilonɔ-Bienɔ-i hiere kuuduɔŋgu aa hūu u maama-i. I ka ce babincuaŋ miɛ Diilonɔ-hūmelle-na a tiɛ suɔ wɛima-i hiere Kirsa temma-i. ¹⁴ I siɛ tiraa waa ŋaa bisālɔ miɛ nuɔmba ta ba tāal-e ba pira-yiɛ Diilonɔ-hūmelle-na ŋaa fafalmun wuɔraŋ mu bɔŋ baa beŋo dumaa hūmmaŋ dɔɔ. Nuɔmba siɛ tiraa ta ba gbā ba guɔl i gbeini-i. ¹⁵ Ŋga yaan nelnyulmu waa i ninsonɔ wamma-na, ku yaa i ka biɛ Kirsa maama-i hiere. U yaa i yunɔ-i aa miɛ i waa u borre-i. ¹⁶ Fuɔ yaa cie i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tiɛ kāyā i-naa; nelienɔ nelienɔ baa u maacemma. Die tiɛ ce i maacemmambaa-ba-i maŋ saaya ma ce dumaa, ŋ da kuanɔŋu naara-yiɛ aa ŋ da i nanɔ kaasinni fafamma nelnyulmu-na.

Anfɛlenɔ

¹⁷ Miŋ gbu mi cārā kumaŋ na wulaa Itienɔ yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ŋaa bamaŋ sa suyaan Diilonɔ-i baŋ cenɔ dumaa. Yunɔ si dii ba ānjɔguɔma-na. ¹⁸ Ba nyaayā ba fɛɛ aa ba sa bi tiraa suɔ bɔŋkūŋgu; a ce dumaanɔ-na ba nunɔŋu si dii Diilonɔ-horre-na. Ba ānjɔguɔma cuure aa yaŋ-ba. ¹⁹ Ba sa suɔ baŋ bɔŋ kumaŋ senserre-i; a ce dumaanɔ-na ba maacemma yaa tilāsinni-i; ba naa ma yaa-i ba wuo juuru-i. ²⁰ Na suyaa *Kirsa-i baa ma yaa wɛi? ²¹ Mi suyaa miɛ na nuɔ u maama-i aa ba hāalāayā-nei baa ninsonɔ maŋ dii u hūmelle-na ²² wuɔ na nanna na āncɔlɔmma-i. Nanɔ taa na ce mamaŋ dīelūɔ-i-na, na hiel na gboluɔŋgu mɛi. Ambabalma cemma taa ma dɔlnu-nei ŋaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hūmɛbabalalle-na. ²³ Aa bi hāalā-nei wuɔ na yaŋ *Diilonɔ-Yalle bir na ānjɔguɔma-i. ²⁴ Wuɔ na biɛ Diilonɔ-huɔŋga a ce nuɔfelaan namaa aa ninsonɔ ce na waa nelviin namaa baa nuɔfafaan namaa.

²⁵ Terienɔŋu faŋgu-na, hielaan na nanɔga coima-na. I cie duduɔŋ-baan miɛ, a ce dumaanɔ-na na hieronɔ-i hiere na saaya na ta na waŋ ninsonɔ-i baa na-naa. ²⁶ Umaŋ u huɔŋ da ka guɔla, u bel u fɛɛ u baa ji ce cāl. Aa u gbāŋ u hiire u huɔŋga-i aa bāan-yufelle suɔ da di suur. ²⁷ Baa na yaŋ *Sitāni da mumbelmu

* 4:8 Gbeliemaŋ-nalāanɔŋu (Psaume) 68.19

nei. ²⁸ Umanɔ duɔ tuɔ cuo, u yanɔ cuoyunɔ-i aa u siɛya u napuɔŋa-i a taara u yerren-kunɔ aa bi da kãyã sũntaamba-i. ²⁹ Baa na yanɔ andababalaanɔ diei hel na nunni-na. Nelma manɔ gbãa kãyã tobimba-i aa dii sirɛɪŋa-bei, na ta na wanɔ ma yaa-i. ³⁰ Baa na guɔla Diilonɔ-Yalle huɔŋga-i, Diilonɔ dãanya-nei baa di yaa-i tuɔ cie konkor-yiinɔ-i. ³¹ Baa na ta na nyɔ na nonni-i baa na-naa. Yaanɔ yavãale-i baa hɔdulle-i. Yaanɔ ijieni-i baa tuosinni-i. Niɛŋ ambabalma-i ma sinni-na hiere aa na yanɔ-ma. ³² Taa na ce anfafamma na-naa nuɔ aa na ta na ce hujarre na-naa nuɔ. Taa na ce jande na-naa nuɔ ŋaa Diilonɔ unɔ cie jande nei dumaa Kirsa barguɔ-i-na.

5

Na weima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹ Namei Diilonɔ-bisãlɔ namaanɔ-i, na maama sa suɔ aa dɔlnu-yuɔ. Terienɔ fanɔ-nu, gbãanɔ na ta na ce u temma. ² Nelnyulmu saaya mu ta na weima-i hiere ma yaanɔ-na *Kirsa temma-i. Kirsa dɔlaa-ye fuɔ a ji hũu-ma ku i maama-na. U pãa u fɛɛ, a ce u fɛɛ tãmmaŋ-kunɔ manɔ dɔlaanunɔ Diilonɔ-i.

³ Namaanɔ-i Diilonɔ-baanɔ namaa, a ce dumaanɔ-na biŋwosinni-i baa pɔpɔrsinni-i ni sinni-na hiere ka hel baa cãncaya-i mi sa taara mi nu ni maama na hɔlma-na. ⁴ Tilãsinniŋ-ãndaanɔ saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa miminsinniŋ-ãndenni-i ka hel baa andasɔsɔnni-i hiere. Yaanɔ aa na ta na jaal Diilonɔ yaa. ⁵ Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cãncaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaanɔ Diilonɔ-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-niini, a ce dumaanɔ-na bamanɔ ciɛŋ cãncaya-i, baa biŋwosinni-i, baa pɔpɔrsinni-i, ba siɛ da munsuurmu Kirsa-i baa Diilonɔ-i ba nelle-na.

⁶ Baa na yanɔ ba tãal-na baa nelsɔsɔmma pira-nei. Daaku temma yaa ciɛŋ Diilonɔ tuɔ gãŋ baa anyagarmantaamba-i. ⁷ Terienɔ fanɔ-nu, baa na cu ba huon-nu. ⁸ Diɛlũɔ-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiɛfiɛ-i-na, nanɔ yenɔ Itienɔ horre-na, naa dii cecerma-na. A ce dumaanɔ-na, taa na wuɔ ŋaa cecermanɔ-biɛmanɔ wuɔ dumaa; ba hɔmmu kuɔŋ. ⁹ Cecermanɔ-bisãlmba ancemma yaa anfafamma, baa viisinni, baa ninsowalle. ¹⁰ Gbãanɔ na ta na suɔ kumanɔ dɔlaanunɔ Itienɔ-i. ¹¹ Baa na dii na gboluonɔ kukulmanɔ-maacemma-na; belle si dii-mɛi. Yaanɔ aa na ta na firre bamanɔ ciɛŋ-manɔ. ¹² Banɔ fuo ba ce mamanɔ; sensenda-weima; ma siɛ gbãa wanɔ. ¹³ Na saa da, da ŋ firre molonɔ-i, unɔ cenɔ mamanɔ ŋ da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴ A ne da weinɔ da ma hel bomborma-na, ma kaala nuɔmba-i hiere ba wulaa. Ku'i cie ba'a:

«Duɔfũmmuntie, sire!

Sire ŋ hel kuomba hɔlma-na

Kirsa ka pa bãanɔ nie.»

¹⁵ Terienɔ fanɔ-nu, niɛŋ na wuɔsaanɔ-i torro. Baa na ta na ce bisãnsinni, taa na ce bincɔmma. ¹⁶ Inɔ yenɔ yinni manɔ nuɔ-i daani-i, yifafanni sɪ. A ce dumaanɔ-na, vaanɔ na fɛɛ baa kuufafaanɔ cemma-i. Baa na gonya ansɔsɔmma. ¹⁷ Baa na ce bisãnsinni, yaanɔ aa na taara Itienɔ huɔŋga-i na suɔka.

¹⁸ Baa na ta na nyɔŋ kolma-i na ye. Konɔbuolaanɔ biɛna nelienɔ. Yaanɔ *Diilonɔ-Yalle yaa ta di yu na hɔmmu-i hɔnni manɔ jonɔ. ¹⁹ Diilonɔ-Yallenɔ diyaa nei ni manɔ na nunni-na, taa na hãl-ni na dii sirɛɪŋa na-naa nuɔ. Taa na hãl gbeliemanɔ-neini-i na tuɔlnu Itienɔ-i baa huɔŋga diei. ²⁰ Taa na jaal i To-i Diilonɔ-i hɔnni-na hiere baa weima-na hiere Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na.

Diilonɔ-dũŋ-baanɔ ansorre

²¹ Niɛŋ *Kirsa-i aa na ta na siɛ na-naa wulaa. ²² Caanɔ namaa, taa na siɛ na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa nanɔ siɛ Itienɔ wulaa dumaa. ²³ Na saa da, bibienɔ yaa

ciɛno yungu-na ɲaa Kirsan yɛn Diilon-dũn-baamba yungu-na dumaa. Diilon-dũn-baamba yaa fuɔ borre-i aa fuɔ u ce ba koŋkortieŋo. ²⁴ A ce dumaanjo-na, ciɛno saaya u tuɔ siɛ u bɔlɔ wulaa weima-na hiere ɲaa Diilon-dũn-baambaŋ siɛ Kirsa wulaa dumaa.

²⁵ Bɔlaan namaa, taa na dɔl na caamba-i ɲaa Kirsan dɔlaa Diilon-dũn-baamba-i dumaa aa hũu-ma ku ba maama-na ²⁶ a bɔ-ba ba deŋ hã Diilonjo-i baa-ba. U ciɛ u nelma-i baa hũmma a caya-bei da welewele ²⁷ ba da ba ta ba ne fafamma u yaanɔga-na; dugaanɔ ba waa molo-na, unan kũɔma baa yii iyiiemba, aa cãlmuɔ baa bi waa molo-na. ²⁸ Bibieŋo saaya u yan u ciɛno maama ta ma dɔlnu-yuɔ dumɛi ɲaa fuɔ fɛɛn kũɔma maaman dɔlnun-yuɔ dumaa. Uman duɔ tuɔ dɔl u ciɛno-i, kuu dii ɲaa u dɔl u fɛɛ. ²⁹ Na saa da, ɲ siɛ gbãa bigãan ɲ fɛɛ, ɲga ɲ taara niiwuoni ɲ hã ɲ fɛɛ aa ta ɲ ne ɲ fɛɛ fafamma ɲaa Kirsan neŋ Diilon-dũn-baamba-i dumaa. ³⁰ Ba yaa miɛno-i aa miɛmɛi Kirsa kũɔma-i. ³¹ Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ku'i ciɛ bibieŋo ka yan u to-i baa u nyu-i aa waa baa u ciɛno ba gbonu ce kuuduɔŋgu.*»* ³² Nel daama tuole dii purru. Muɔ fuɔ, mɛi ciɛra ma vii Kirsa yaa-i baa Diilon-dũn-baamba-i. ³³ Nga ma bi vii namaanjo-i: Bibieŋo bibieŋo, u saaya u tuɔ dɔl u ciɛno ɲaa un dɔl u fɛɛ dumaa; aa ciɛno ciɛno, u tuɔ siɛ u bɔlɔ wulaa.

6

Bincɔmba-i baa ba bisãlmba-i ban saaya ba waa dumaa

¹ Bisãlɲ namaa, taa na nu na bincɔmba nunni-i ɲaa Itien un taaran-kuɔ dumaa, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta ɲ kan ɲ to-i baa ɲ nyu-i ku yaa ɲ huɔŋga ka fɛ aa ɲ ka da yinni hiɛma-na.*»* Nelma famma yaa Diilon-ãnjɲadɛlãmma man baa nupãlle-i. ⁴ Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisãlmba hɔmmu-i, yaan aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tũnni-na ɲaa Itien un taaran-kuɔ dumaa.

Kɔraamba-i baa ba yuntaamba-i ban saaya ba waa dumaa

⁵ Kɔraan namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na hɔmmu-i baa-ba na ta na kãŋ-ba ɲaa nan ceŋ dumaa baa *Kirsai. ⁶ Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dɔl-na. Nan yɛn Kirsa kɔraan namaa, firiinun na hɔmmu-i na ta na ce Diilon un taaran kuman. ⁷ Fiɛn na hɔmmu-i baa ba maacemma-i. Baa na ta na ne-ma ɲaa nelieŋ-maama, taa na ne-ma ɲaa Itienjo maama. ⁸ Na saaya na suɔ wuɔ kɔrieŋ nuɔ o, kɔrieŋ nuɔ sɪ o, niŋ ciɛ ãnfafamma man, Itienjo ka pã-ni baa-ma.

⁹ Yuntaan namaanjo-i, taa na bi ce maaduɔma yaa-i baa na kɔraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suɔ wuɔ namaa baa bafamba-i hiere Yunteduɔŋo'i dii-nei dɔrɔ-i-na. Aa Yuntienjo fanjo sa ce ciɛluɔ.

Diilon un hãa-ye bercebɛmbɛnni man

¹⁰ Maman tɪyãa ma yaa daama: Itienjo fɔŋgũɔ temma sɪ, a ce dumaanjo-na yaan na fɔŋgũɔ tuɔ hel u yaa nuɔ-i. ¹¹ Diilon un hãa-na bercebɛmbɛnni man, biyaan-niŋ na tɛɛn na yiɛra, ku yaa *Sitãni siɛ gbãa yii baa-na. ¹² Na saa da, i sa gãŋ baa nelbilibiamba, i gãŋ baa jɲabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuɔtaamba. ¹³ Terieŋgu fanɔgu-na, Diilon un hãa-na bercebɛmbɛnni man hiere, biyaan-niŋ; baa na yan ku diei! Ku yaa Sitãni duɔ diire-nei yiŋgu yiŋgu, na yiɛra ku diei nuɔ. Ma ka dɔl-na. ¹⁴ Siiren na tɛɛn na yiɛra: Na ce ninsoŋo-i ɲaa kpankpaanɔgu na pɛyɛ na nageiŋa-i, aa na ce viisɪnni-i ɲaa kallun-jonɔgoruo na dii. ¹⁵ Na ce *Neldɔdɔlma wamma-i ɲaa naatenni na dii na gbɛini-na; yaafɛlle

* **5:31** Miwaanjo jɲammaŋ-sebɛ (Genɛse) 2.24

* **6:2-3** Helman-sebɛ (Exode) 20.12; Anjɲamma

tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 5.16

da ma yaa nuɔ-i. ¹⁶ Naŋ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i baa huɔŋga maŋ, taa na cinnu na fɛɛ baa huɔŋga faŋga yaa-i hɔnni-na hiere *Bigāarāŋo heina baa ji hi-na. ¹⁷ Ciɛŋ Diilon-koŋkoro-i ŋaa kəllun-cucūŋgu na dii na yunni-na, aa na biɛ *Diilon-Yalle jigāŋga-i, ka yaa Diilon-nelma-i.

¹⁸ Diilon-Yalle barguɔ-i-na, taa na gbu na cārā Diilon-o-i wɛima-na hiere. Vaan na fɛɛ baa Diilocārālle-i aa na ta na cārā na hā Diilon-dūŋ-baamba-i hiere. ¹⁹ Taa na bi cārā na hā muɔŋo-i, wuɔ u kāyā-miɛ, da mi puur mi nuŋgu-i da mi waŋ Neldɔdɔlma-i huɔŋgu huɔŋgu, mi kūɔma baa nyɛŋ, aa u pigāaŋ-mi miŋ saaya mi waŋ mamaŋ. ²⁰ Miŋ feŋ mi ye kaso-i-na, ba puɔraa muɔmɛi baa nel daama-i. Terienŋu faŋgu-na, maŋ gbɛ ma waŋ dumaa, taa na cārā Diilon-o-i wuɔ u kāyā-miɛ mi kūɔma baa nyɛŋ baa ma wamma-i.

Jaaluperienŋu

²¹ Mamaŋ dii bande-i-na, i natobiŋo-i Tisike duɔ kā, u ka waŋ-ma baa-na na suɔ miŋ yeŋ mamaŋ nuɔ-i. Tisike maama dii kpelle mi huɔŋga-na, u vaa u fɛɛ baa Itienŋo maacemma-i. ²² Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka waŋ ma yaanŋa-i baa-na a fɛ na hɔmmu-i.

²³ I To-i Diilon-o-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba fɛ tobimba hɔmmu-i aa ce-ba nelnyulmuntaamba baa aŋhūumantaamba. ²⁴ Bamaŋ gbu ba kuye Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-i bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, Diilo kāyā-bei hiere.

Polɔ nyegãan sebɛ man há Filiputaamba-i Nelmuoyamma

Pol yaa waan Diilonɔ-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hü-ma (Pɔpuɔ: 16.11-40). Ku huonɔgu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaan baa hiel moloŋo ba hɔlma-na baa conɔgoruonɔgu u kã ka há Pol dii kaso-i-na. Ba bɪ naacolɔŋo-i Epafuroditi. Kufanɔgu maama yaa nuɔ-i Pol nyegãan sebɛ daayo-i duɔ jaal-ba.

U duon a dii sireiŋa bei wuɔ ba nyaar *Neldɔdɔlma-na aa ba muonu-mɛi terni-na hiere. Wuɔ ba ta ba hiire ba fɛɛ ɲaa Yesuŋ taa u hiire u fɛɛ dumaa (sap. 1-2). U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fɛɛ coikartaamba-na, wuɔ da ɲ haa ɲ nanɔga-i Yesu-i-na, ku yaa gbãa ce-ni nelviin nuɔ Diilonɔ yufelle-na, Yuifu ba Diilonɔ-hümelle wuɔsaanɔgu sɪ (sap. 3). U bi piiye baa-ba wuɔ ba yan aa ba nunu ba-naa ba ce Itienɔ maacemma-i (sap. 4).

U sebɛ huonɔga-na hiere, u diyaa sireiŋa Diilonɔ-dün-baamba-na wuɔ ban yɛn Itienɔ horre-na, ba ta ba nyɛ. Wuɔ Yesuŋ hãa-ye kumanɔ, ku maaraa bɪmbɪnni-i hiere, a ce dumaanɔ-na umanɔ duɔ haa u nanɔga-i yuɔ wɛima-na hiere, kutienɔ huonɔga gbãa fɛ.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Timote, miɛmɛi nyegãan sebɛ daayo-i. Yesu-Kirsa cãarãan miɛ. I nyegãan-yo die há namaa naman hüyãa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonɔ-dün-baan namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa baman kãayã-bei ba maacemma-na Diilonɔ-dünɔgu-na. ² I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei bɔi aa fɛ na hɔmmu-i.

Polɔ cãrãŋ kuman u há Filiputaamba-i

³ Da mi jɔguon na maama huonɔgu huonɔgu, mi jaal Diilonɔ-i ma yerren. ⁴ Da mi ta mi cãrã Diilonɔ-i mi há-na huonɔgu huonɔgu, mi huonɔga fɛ da yogogo. ⁵ Nan diyaa na nanɔga-i baa-mi *Neldɔdɔlma wamma-na, a don dii yidɛlãŋgu man nan nuɔ Diilonɔ-nelma-i, ji hi baa nyunɔgo, ku'i fiɛn mi huonɔga-i. ⁶ Mi suyaa kerre miɛ Diilonɔ un duon maacenfafamma man na hɔmmu-na, u sie yan-ma boluonɔgu. U ka ce-ma ka bãl-ma Yesu-Kirsa jomman-yiinɔgu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huonɔga-na cor, a ce da mi ta mi jɔguon na künɔgu-i jɔguon daama temma-i, mi ninonɔ. Diilonɔ un cie baa-mi aa há-mi maacemma man, na kãayã-miɛ mi ce-ma. Na kãayã-miɛ kaso-i-na bande-i-na. Miŋ ɲa naa bi waa mi fɛɛn nuɔ huonɔgu-na ta mi wan Neldɔdɔlma-i mi pigãan nuɔmba-i, ba da ba hü-ma wuɔ ninonɔ, na kãayã-miɛ. ⁸ Yesu-Kirsan dɔl-en dumaa, muɔmi bi dɔl-na dumɛi, Diilonɔ yaa mi siɛra.

⁹ Miŋ cãrãŋ man Diilonɔ wulaa mi há-na, ma yaa daama: Mi taara nan dɔl na-naa dumaa, u yan kuanɔgu ta ku suur-kuɔ ku naara a ce na ta na suɔ ninonɔ-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ kuman faa cemma. Mafan da ma ce, molo sie da cãl-na, na ka waa nelviin namaa ta na cie *Kirsa jomman-yiinɔgu-i. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na ãncemma-i hiere ma fa. Ku yaa ka ce nuɔmba ta ba gbɛliɛn Diilonɔ-i aa ta ba tuɔlnu-yuɔ.

Pol wɛima-i hiere ma kãa ka jün Kirsa yaa nuɔ-i

¹² Tobin namaa, mi taara na suɔ wuɔ man daa-mi daama-i, ma birii yan aa ce *Neldɔdɔlma kã yaan-na. ¹³ A ce dumaanɔ-na, sorosibaa-ba man

niɛyan *jāmatigi-i a naara nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsā maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Baŋ bilaa-mi, ku kāayā Diilon-ɔ-dūŋ-baamba bɔi ba da holle Itienjo hūmelle-na. Ba wuɔra ba waŋ Neldɔdɔlma-i halle ba sa kālā neliɛŋo baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba waŋ Kirsā maama-i baa nenemungu, banamba ta ba waŋ-ma baa yelma; ŋga banamba bi dii ta ba waŋ-ma baa hɔfafanŋa. ¹⁶ Kufanŋu taamba-i mi maama dɔlnu-bɛi. Ba suyaa wuɔ Diilonjo ciɛ mi jo Neldɔdɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mɛi baa nuɔmba-i. ¹⁷ Aa yan bamaŋ waan-manŋ baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kuanŋu naara mi muliɛma-i kaso-i-na. ¹⁸ Ŋga ba waan-ma baa yelma o, ba waan-ma baa hɔfafanŋa o, wɛima sɪ. Kumaŋ gbāan, Kirsā maama yaa waan. Mi huɔŋga fiɛ baa ku yaa-i aa mi siɛ yan ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocārālle-i a naara Yesu-Kirsā *Yalle ka ce ma dɔl-mi. ²⁰ Mi tiɛnaana baa mafamma cemman-maama-i mi huɔŋga-na aa mi yaanŋa siɛ ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliŋgu o, mi ka ta mi ce Kirsā yerre ta di du. ²¹ Mɛi wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi wɛima-i hiere ma kāa ka jūŋ Kirsā yaa nuɔ-i. Da mi bi tiraa ku, mi saa cii. ²² Ŋga da kuɔ da mi tiɛ cicɛlma-i mi ka gbāa fa wɛima, terienŋu fanŋu-na da ba yuu-mi, mi sa suɔ miŋ ka par mamaŋ. ²³ Da ba cira mi par, mi huɔŋga dii sɔmma hāi: Kananŋa'a mi ku, kananŋa'a mi tiɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsā-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yan. ²⁴ Ŋga namaa maama-na, da mi tiɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nɛi. ²⁵ Miŋ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tiraa da huɔŋgu baa-na, a kāyā-nei Diilon-hūmelle-na aa bi fɛ na hɔmmu-i diɛ. ²⁶ Terienŋu fanŋu-na, da mi ji gbāa hel kaso-i-na bir kā na wulaa, ku ka fɛ na hɔmmu-i Kirsā horre-na aa naara kuanŋu u jaalunŋu-na.

Vaan na fɛrɛ baa Diilon-maama-i

²⁷ Kumaŋ gbāan, na ta na wuɔ na saanu baa *Kirsā *Neldɔdɔlma-i. A ce dumaanjo-na, mi juɔ gbāa kā wa, mi saa ji gbāa kā wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilon-maama-i nammu hāi, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduɔŋgu aa vaa na fɛrɛ baa maacemma-i nuɔmba bɔi da ba nu Neldɔdɔlma-i. ²⁸ Baa na ta na kālā na bigāarāamba-i, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba kā dāamu-na aa namaa na ta na kā Diilon-nellen. Diilonjo'i ciɛ mafamma-i hiere. ²⁹ Kumaŋ ciɛ mi ta mi waŋ mafamma-i, Diilonjo saa ce baa-ye wuɔ i hūu Kirsā maama yon, u bi ciɛ baa-ye wuɔ i muliɛŋ u maama-na. ³⁰ Nan ŋa naa da mi malunŋu man nuɔ-i, mii dii-kuɔ yogo, na saa bi yan-ma suɔma; namaa na suurii ku yaa nuɔ-i dumandɛ-i-na.

2

Biyaan Yesu-Kirsā gboluonŋu-i

¹ Nan dii sireiŋa na-naa nuɔ *Kirsā horre-na, aa u nelnyulmu ta mu fɛ na hɔmmu-i, nan yen kuuduɔŋgu baa *Diilon-Yalle-i, nan dɔl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuɔ, ² da na ta na taara mi huɔŋga fɛ gbarnu, taa na nunu na-naa. Terienŋu fanŋu-na, na saaya na ta na dɔl na-naa aa ce na hɔmmu-i kuuduɔŋgu baa na anjoguɔma-i hiere. ³ Da na'a na ce kumaŋ, baa na ce-ku baa yelma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaan aa na ta na hiire na fɛrɛ. Taa na jina na fɛrɛ banamba huon-nu. ⁴ Baa na ta na joguon namaa maama yon; taa na bi joguon banamba maama. ⁵ Biyaan Yesu-Kirsā gboluonŋu-i:

⁶ Uu dii kuuduɔŋgu baa Diilonjo-i dii ku domma-na, ŋga u saa ne kufanŋu-i.

⁷ U yaan aa ce u fɛrɛ ŋaa kəriɛŋo.

U ciɛ u fɛrɛ kuuduɔŋgu baa nelbiliemba-i.

U ciɛ u fɛɛ nelbilonɔ nelbiliba hɔlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fɛɛ a nu Diilonɔ nunɔ-ɔ i aa huu-ma ku kulbabalaanɔ-ɔ i *daanɔ-na.

⁹ Ku'i ciɛ Diilonɔ haa-yo dɔɔ

aa hã-yo yuntesinni maɔ maaraa yuntesinni-i hiere.

¹⁰ U taara bamaɔ dii dɔɔ-i-na baa hɛma-na baa bamaɔ suurii hɛma-na, ba ta ba dũuna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuɔmba-i hiere ba suɔ-ma aa waɔ-ma wuɔ:

«Yesu-Kirsa yaa Itienɔ-i!» a ce i To-i Diilonɔ yerre ce bɔi.

Diilon-dũ-ɔ baambaɔ saaya ba waa dumaa

¹² Terienɔ fangu-na, mi jɛnaaɔ namaa, miɔ ɔ naa waa baa-na, na taa na nu mi nunɔ-ɔ i. Nyunɔ-ɔ i-na, miɔ fi'a mii si dii, diyaanɔ kunanɔ na naara-kuɔ. Vaan na fɛɛ baa na konkoro kũnɔ-ɔ i aa na ta na kãalã Diilonɔ-ɔ i. ¹³ Na saa da, Diilonɔ un taaraɔ kumaɔ, u yaa diyaanɔ ku cemman-maama-i na hɔmmu-na aa hã-na ku fɔɔɔ-ɔ i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce mamaɔ, molo baa waana, molo baa bi ce andapirre; ¹⁵ ku yaa na ka waa nelfafaan namaa, na hɔmmu ka waa welewele. Na ka waa Diilon-bisãlɔ namaa. Cãlmuɔ siɛ waa nei huhurmantaamba hɔlma-na baa nelbabalaamba hɔlma-na miwaan daayo-na. Na ka waa ɔaa fitinuɔ ba hɔlma-na ¹⁶ ta na waɔ cicɛlman-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsa jommaɔ-yiinɔ-ɔ i mi huɔɔga ka fɛ baa-na da yogogo. Dumaanɔ-na, mi maacemma ka waa baa yunɔ, mi mulɛma siɛ ce gbãɔgbãɔ. ¹⁷ Nan hũyãa Yesu maama-i aa ce mamaɔ hiere hã Diilonɔ-ɔ i, kuu dii ɔaa na hielaa na fɛɛ sɔɔɔ; a ce dumaanɔ-na, da ba fi ko-mi, ku ka perienɔ yuliye na sɔɔɔ-ɔ i. Mafaɔ da ma ce, mi huɔɔga ka fɛ; aa mi huɔɔ da ka fɛ, namaa muumu ka bi fɛ mɛi kaanɔa temma-i. ¹⁸ Namaa fɛɛ-ɔ i, na hɔmmu saaya mu fɛ aa mɛi kaanɔa bi fɛ namaa muumu temma-i.

Pol taara u puɔr Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienɔ-ɔ i Yesu-Kirsa duɔ siɛ, ku siɛ vaaya, mi ka puɔr Timote ka ne-na aa jo ji tũnu-miɛ mi huɔɔga fɛ. ²⁰ Fuɔ yaa dii tuɔ hel u jɔɔɔ na maama-i kelkel mɛi temma-i. U yaa u da-u-diei yon. ²¹ Banamba-i hiere ba yaan Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba yii baa ba fɛɛɔ-maama. ²² Namaa fɛɛ-ɔ i na daa Timoten ciɛ maacemma-i cemman maɔ: U vaa u fɛɛ ce Diilon-maacemma-i baa-mi ɔaa bisãlãan un vaa u fɛɛ ce maacemma-i baa u bincɔinɔ dumaa. ²³ Mi yun-maan da ma gbãɔ kaala, mi ka puɔr u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi suyaa miɛ Itienɔ siɛ yaɔ ku da huɔɔɔ u ka ce mɛi fɛɛ-ɔ i mi da mi fɛɛ kã na wulaa.

²⁵ Mi niɛ da ku saaya mi ce mi natobiɔ-ɔ i Epafuroditi bir kã na wulaa. U yaa mi nabentienɔ maacɛɔ daama-na, u yaa kãayãɔ-miɛ maluɔ daaku-na. Na puɔraa u yaa baa na kakãyãɔ-ɔ i u ji hã-mi. ²⁶ Na kũma gbuu bel-o. U nuɔ wuɔ na nuɔ u jarma kũnɔ-ɔ i, a ce dumaanɔ-na u huɔɔga saa tɛna terduɔ-nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaan. U jaan fuɔ tuɔ yii duɔ ku; ɔaa Diilonɔ ciɛ hujarre-yuɔ aa sire-yuɔ. Aa fuɔ da-u-diei nuɔ sɔ yon, u bi ciɛ hujarre muɔɔ-ɔ i na ni ma'i sɔ kunanɔ na naara mi sũlma-i. ²⁸ Mi ka gbãɔ hã-yo hũmelle-i donduo u kã na ka da-yo si na hɔmmu ka fɛ. Mafaɔ da ma bi ce, kunanɔ ka bi parra mɛi anjɔɔma-na. ²⁹ Duɔ hi, na bel-o fafamma. Namaa wuɔɔ-ɔ i Kirsa horrena. Nuɔmba famba temma saaya na ta na kãɔ-ba. ³⁰ Bige-ɔ i ciɛ mi waɔ-ma dumaanɔ-na? U taa u yii duɔ ku *Kirsa maacemma maama-na. Nan saan-yo u duɔ ji ce maacemma maɔ hã-mi na fuɔɔ-ɔ i, u ciɛ-ma fuɔ tuɔ yii duɔ tɛ-maɔ.

3

Yesu maama yaa yunɔ

¹ Tobinɔ namaa, mamanɔ tiyãa ma yaa daama: Nanɔ yɛnɔ Itienɔ horre-na, taa na gbu na nyɛ. Minɔ waanɔ mamanɔ baa-na cor, da mi fiɛ bir jo-mɛi, mɛi wulaa wɛima sɪ. Aa ku yaa faa baa namaanɔ-i. ² Bilaanɔ na fɛrɛ nelbabalaambana. Juoraanɔ daaba temma-i, ba yii baa *jãmmaɔ-kũngu yaa yonɔ. ³ Da ɔ nu wuɔ ninsonɔ-*sɪnjãanɔ-i, ku yaa miɛ kũngu-i. Hama-i nuɔ-i? *Diilonɔ-Yalle fande fɛrɛ yaa kãayãnɔ-yiɛ i tiɛ cãa Diilonɔ-i, aa i sa ne *Kirsa-i ye. A naara kufanɔ-i i saa haa i nanɔga-i nelbilienɔ-ãncemmaɔ. ⁴ A ne da mɛi naa gbãa bi haa mi nanɔga-i nelbilienɔ-ãncemma-na a yanɔ nuɔmba-i hiere. Mii naa gbãa haa-ka yanɔ-ba niɛ niɛ? ⁵ Muɔnɔ-i *Ebireyienɔ muɔ, mi bɪncuɔmba-i Ebirebaa. *Isirahel hãayɛlnɔ muɔ aa *Bensaamiɛ dũnɔ-wuɔnɔ muɔ. Minɔ huɔnɔ, yinni niehãi cor, niisiɛi yiinɔgu-na ba jã-mi. Mi waa *Farisiɛyienɔ muɔ, mi wuɔyaa *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i Farisiɛbaa-banɔ wuɔ-deɔnɔ dumaa. ⁶ Mii naa vaa mi fɛrɛ baa di kũngu-i fuɔ ta mi wuɔra mi ce Diilonɔ-dũnɔ-baamba-i sũlma. Mi wuɔyaa-de diɔ saaya di wuɔ dumaa, molo saa naa waa u gbãa cãl-mi di wuɔsaanɔgu-na. ⁷ Daama-i hiere mii naa da ɔnaa ma gbãa kãyã-miɛ, ɔga nyunɔgo-i-na, minɔ suyaa Yesu-Kirsa-i, mi daa yunɔgu si dii-mɛi. ⁸ Coima saa fa, minɔ juɔ gbãa suɔ Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiere ãnsɔsɔmma. Fuɔ maama'i nuɔ-i minɔ siyaa hiel mi nanɔga-i wɛima-na hiere. Mi daa daama-i hiere ɔnaa hũini. Mi ciɛ mafamma-i da mi gbãa da mi da Kirsa-i ⁹ a waa baa u yaa-i. Ku saa ce ɔnaa minɔ wuɔyaa Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-i ku'i ciɛ-mi nelviinɔ muɔ dɛ! Ku'i sɪ. Minɔ hũyãa Kirsa maama-i, ku'i ciɛ-mi nelviinɔ muɔ. Viisinni fanni-i, da ɔ hũu Kirsa maama-i, Diilonɔ jãrã-niɛ baa-ni.

¹⁰ Minɔ taaranɔ kumanɔ, mi taara mi suɔ Kirsa-i baa himma manɔ ciɛ u sire hel kuomba hɔlma-na. Mi taara mi mulienɔ fuɔ temma-i aa ku fuɔ kuliinɔgu temma-i ¹¹ a gbãa da mi bi sire kuomba hɔlma-na.

Minɔ donyanɔ kumanɔ mi donya ku yaa-i

¹² Ku saa ce ɔnaa minɔ donyanɔ kumanɔ mi hii-ku dɛ! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsanɔ hii muɔnɔ-i bel-mi, ku'i ciɛ mi vaa mi fɛrɛ da mi bi hi minɔ donyanɔ kumanɔ.

¹³ Tobinɔ namaa, mɛi huɔnɔ-na, minɔ donyanɔ kumanɔ mi saa hi-ku yogo, ɔga mi ciɛ nelma diei: Mamanɔ ciɛ cor hiere, mi hielaa-ma mi huɔnɔga-na aa vaa mi fɛrɛ baa mamanɔ juɔnɔ. ¹⁴ Terienɔgu fanɔgu-na, Diilonɔ unɔ ciɛ Yesu-Kirsa bɪ-ye duɔ ka pã-ye baa kumanɔ dɔrɔ-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵ Miɛ manɔ naanɔ kaasinni Diilonɔ-hũmelle-na hiere, nel daama yaa saaya ma waa i hɔmmu-na. ɔga da kuɔ na hɔmmu calaanu terienɔgu nanɔ-nu, Diilonɔ ka kaala ku terienɔgu-i baa-na. ¹⁶ Da ku fiɛ ce niɛ niɛ, inɔ wuɔyaa hũmelle manɔ ji hi baa nyunɔgo, yaanɔ i cor baa-de.

¹⁷ Tobinɔ namaa, taa na ce ɔnaa muɔ minɔ ciɛ dumaa. Bamanɔ suurii miɛ nalluna, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸ Mi waanɔ-ma titirre-mɛi cor baa-na miɛ *Kirsanɔ kuu yunɔgu manɔ nuɔ-i *daanɔgu-na, nuɔmba bɔi sa kãnɔ-ku, a ce dumaanɔ-na kutaamba ciɛ Yesu bigãarãamba. Mi tiraa mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹ Kufanɔgu taamba yaanɔ Diilonɔ-i aa ta ba cãa ba kusũnni. Kumanɔ saaya ku da-ba senserre, ba gbɛlienɔ ba fɛrɛ ku yaa nuɔ-i. Ba sa jɔguɔnɔ manamma miwaanɔ huɔnɔgu-na. Ba kã da ba ka kɔsuɔnɔ ba fɛrɛ. ²⁰ A ne da miɛnɔ-i, Diilonɔ-nelle taamba yaa miɛnɔ-i. Itienɔ-i Yesu-Kirsa ka hel kusuɔnɔ-nu'i ji kor-e. I ne fuɔ hũmelle yaa-i dɛ-i-na. ²¹ Duɔ jo, u ka bir i kũɔsɔsɔnɔ daama-i ce-ma ma waa baa fɔnɔgũɔ ɔnaa fuɔ maamanɔ yɛnɔ dumaa. Unɔ cenɔ wɛima hiere baa himma manɔ, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienḡu

¹ Tobinḡ namaa, na maama dɔlnu-miε, na kūɔma gbuu fūnuḡ bel-mi! Namei fiεḡ mi huɔḡga-i aa namei mi muliεma sully-i! Nanḡ saaya na bel Itienḡo nelma-i kpelle dumaa, mi waanḡ ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuɔ baa Sɛntisi-i, jande mi gbu mi cārā-nei, nanḡ yεḡ Itienḡo horre-na baa na-naa, yaanḡ aa na ta na nunu na-naa. ³ Mi nahāal, nanḡ fεrε-i, jande, mi haa mi nanḡa-i nuɔnei nuɔ-i, kāyā caanḡ daaba-i ba suur ba-naa nuɔ. Ba yaa mulāanḡ baa-mi baa Kilema-i a naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonḡo nyεḡāanḡ bafamba yirεinḡa-i ti cicɛlmanḡ-sebe-i-na.

⁴ Nanḡ yεḡ Itienḡo horre-na, taa na nyε yinni manḡ jonḡ. Mi tiraa tir-ma: Taa na nyε! ⁵ Bilaanḡ nuɔmba-i hiere da hiehiε. Itienḡo jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa binḡkūḡḡu, kumanḡ maama-i da ma waa-nei na cārā-kuɔ Diilonḡo wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafanḡ da ma ce, Diilonḡ-hɔfɛlle manḡ maaraa nelbilibemba ānjɔḡuɔma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tiε na hɔmmu-na baa na ānjɔḡuɔma-na.

⁸ Tobinḡ namaa, minḡ ka perienḡ baa manḡ ma yaa daama: Nelma manḡ ninsonḡo-i hiere, baa manḡ sa biεnaananḡ neliεḡ yerre, manḡ vii, manḡ kuɔḡ, manḡ huhurma si dii-mei, nelma manḡ faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Minḡ hāalāayā-nei baa nelma manḡ, nanḡ nuɔ manḡ mi nuḡḡu-na baa nanḡ daa minḡ ciε manḡ, taa na ce ma yaa-i. Mafanḡ da ma ce, Diilonḡo-i Hɔfɛllentienḡo ka waa baa-na.

Poljaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbāanḡ tiraa pigāanḡ-mi wuɔ na saa nanna-miε. Maa naa waa na hɔmmu-na dii yiinaa, ḡga na saa naa da na fεrε da na ce-ma. A ce dumaanḡo-na, mi huɔḡga gbuu fɛ da yogogo baa Itienḡo hūmelle wuɔsaanḡu-i. ¹¹ Ku saa ce ḡaa mei naaluɔ-i ciε mi ta mi piiye daama-i de! Ma'i si. Mei sa jaana binḡkūḡḡu; ku miεḡ-mi. ¹² Mi suɔ mi fεrεḡ belma naaluɔ-huɔḡḡu-na, aa bi suɔ mi fεrεḡ belma kuḡ yεḡ baa-mi huɔḡḡu-na. Hɔnni-na hiere baa weima-na hiere mei dii mi fεrεḡ nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuo ye o, mii dii mi fεrεḡ nuɔ. Mi daa binḡkūḡḡu o, mi saa da binḡkūḡḡu o, mii dii mi fεrεḡ nuɔ. ¹³ *Kirsa ciε mi ta mi gbā mi hirā ku makpāanḡo-i. U yaa diyaanḡ ku fɔḡḡūɔ-i miε. ¹⁴ ḡga nanḡ suyaa-ma kāyā-miε mi sūlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilonḡ-dūḡ-baanḡ namaanḡo-i, na saa bi yanḡ-ma suɔma, minḡ duɔḡ *Neldɔdɔlma wamma-i huɔḡḡu manḡ nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilonḡ-dūḡ-baamba-na hiere, namei kāayā-miε yonḡ baa na nagāḡ-niini-i. ¹⁶ Minḡ ḡa naa fiε waa Tesalonike-i-na, na kāayā-miε ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce ḡaa mi taara na ta na hel na kāyā muɔ yinni manḡ jonḡ, ḡga mi taara kunanḡu naara na ānfafamma sully-i. ¹⁸ Nanḡ saanḡ nimanḡ miε hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hā-mi baa-ni. Na ciε mi ce binḡkūntienḡ muɔ. Mi sa tiraa taara binḡkūḡḡu. Na kakāyāḡḡu dii ḡaa tāmmanḡ-kūḡḡu. Tāmmanḡ-kūḡḡu manḡ ku hūlāanḡu dɔlaanu Diilonḡo-i u siε-ku. ¹⁹ Minḡ cuu Diilonḡo manḡ huonḡ-nu'i, binḡkūḡḡu saa naa baa-yo. Nanḡ taaranḡ nimanḡ hiere u ka hā-na baa-ni Yesu-Kirsa horre-na. ²⁰ Yaanḡ i tie gbɛliεḡ i To-i Diilonḡo-i hɔnni manḡ jonḡ. Ma ciε.

Jaaluperienḡu

²¹ Jaalaanḡ na nellenḡ-baamba manḡ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonḡ-dūḡ-baamba. I baamba manḡ dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilonḡ-dūḡ-baamba manḡ dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba manḡ bi ciεḡ *jāmatigi maacemma-i ba gbuu pā na jaalunḡu. ²³ Itienḡo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polɔ nyegãaŋ sebɛ maŋ há Kolossitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyegãaŋ sebɛ daayo-i há Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ waa Kolosi. Ku biyaa ŋaa Pol fuɔ fɛɛ saa hi nelle falle-i dede, u wuɔratienɔ naŋo-i kãa ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba ba hũu-ma. U wuɔratienɔ faŋo-i ba taa ba bi-yo Epafirasi. Fuɔ taa u bi hel Kolosi yaa nuɔ-i.

Huɔŋgu naŋgu juɔ hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kã ka ta ba guɔl Kolossitaamba gbeini-i wuɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonɔ-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔrɔpɔrɔbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jã. Ŋ saaya ŋ bi ne niwuoni nanni baa niinyɔnni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma bɔi. Epafirasi wuɔ kã ka hi Pol baa-ma.

Pol wuɔ nyegɛŋ sebɛ daayo-i a gbuya Diilonɔ-dũŋ-baamba-i wuɔ Diilonɔ uŋ cie Yesu-Kirsa kor-ba dumaa, ku gbɛ; kuaŋgu si dii da ku ce naara-kuɔ. Nelbilien ãncemma sie gbãa ce nelien nuɔ ŋ ka da Diilonɔ-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na yon, ŋ kuraa nyuŋgo, ŋ kuraa bisɛnuɔ (sap. 1-2).

Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i a piye pigãaŋ-ba baŋ saaya ba ta ba wuɔ hũmefɛɛŋ daade-i dumaa ku ta ku dɔlnu *Kirsa-i (sap. 3.1-4.1-6). U piraan ŋ u sebɛ-i baa jaalupãlle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔrɔpɔrbilon muɔ ŋaa Diilonɔ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmɛi nyegãaŋ sebɛ daayo-i ² die há namaa namaŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i Kolosi-i-na a ce Diilonɔ-dũŋ-baan namaa. I natobimba yaa namaaŋo-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonɔ kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Polɔ cãrãŋ Diilonɔ baa mamaŋ

³ Hɔnni maŋ jon i cãrã Itienɔ-i Yesu-Kirsa To-i i há-na, aa tie jaal-o na maama-na. ⁴ Ku yuŋgu yaa daaku wuɔ: Naŋ haa na naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuɔ-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninson kerre-i, maŋ hii-na, ma pigãaŋ-na Diilonɔ uŋ tigiin kumaŋ tuɔ cie-na dɔrɔ-i-na. Naŋ haa na naŋga-i kufanɔ bɛŋkũŋgu-na, ku'i cie na hũu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumandɛ-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kã, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hɔlma-na. Dii yiŋgu maŋ nuɔ-i naŋ nuɔ-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hɔlma-na. Naŋ nuɔ-ma, na suyaa wuɔ ninsonɔ aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-i hujarrentienɔ. ⁷ Epafirasi yaa cie kufanɔ maacemma-i baa-na, u yaa i jɛŋo, u yaa i nabentienɔ. Maacembilofɛɛŋo'i *Kirsa suonɔgu-na na hɔlma-na. ⁸ *Diilonɔ-Yalleŋ diyaa nelnyulmu maŋ na hɔmmu-na, u waan mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i cie dii in nuɔ na maama-i, i faya i fɛɛ tie cãrã Diilonɔ-i i há-na. I cãrã-yuɔ wuɔ u yaŋ u *Yalle ce-na nelnurãaŋ namaa baa cɛcɛmuntaan namaa, ku yaa na ka suɔ u huɔŋga-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbãa ta na ce kumaŋ dɔlaanun-yuɔ weima-na hiere. Na ka ta na ce ãnfafamma-i ma sɛnni-na hiere, aa na ka migãaŋ ta na suɔ Diilonɔ-i na kã. ¹¹ I cãrã-yuɔ, fuɔ maŋ u fɔŋgũɔ temma si dii, wuɔ u há-na ku fɔŋgũɔ-i na gbãa ta na yiɛra baa weima-i hiere na hɔmmu baa ta mu huol. ¹² I Ton jɛna ciilufafaanɔ maŋ dii gbagbaamaŋ-nelle-na tuɔ cie u baamba-i, u cie namaaŋo-i ku wuotaan namaa; a ce dumaanɔ-na yaan na hɔmmu fɛ na ta na jaal-o. ¹³ U hũyãa-ye

kukulma nyisēnni-na a kā baa-ye u Biēṅo nelle-na. U Biēṅo maama sa suō aa dōlnu-yuō. ¹⁴ Fuō yaa ciē i kor aa i āmbabalma hur halan.

Da ḡ da Yesu-i ḡ daa Diilonḡo yaa-i

¹⁵ Molon yufelle siē gbāa haa Diilonḡo-na, ḡga un yēḡ duma, ku da u Biēṅo yaa nuō-i. Diilonḡ un maa bimbinni man hiere, uu dii ni yaan-na. ¹⁶ Bige-i ciē mi wan-ma dumaanḡo-na? Diilonḡo ciē u yaa hiel bimbinni-i hiere dōrō-i-na baa hiēma-na. In dan nimanḡ baa in'a i sa da nimanḡ hiere; himma-i baa nellentesinni-i baa fōḡḡotesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hiere, fuō yaa hielaa-ni a vii u fēre baa-ni. ¹⁷ U yaa taa yaanḡa bimbinni-na hiere, aa bimbinni-i hiere fuō yaa ciē ni tiē. ¹⁸ U yaa Diilonḡ-dūḡ-baamba yunḡu-i aa bafamba waa u borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igēna kuomba hōlma-na a duō gbāa waa yaanḡa hiere. ¹⁹ Ku dōlaanu Diilonḡo-i u dii u sinni-i hiere u Biēṅo-na. ²⁰ U ciē u yaa dii fuō fēre-i baa nelbiliemba-i ba-naa nuō. U Biēṅ un kuu kūnna u tamma man *daanḡu-na, ma yaa diyaa yaafēlle-i hiēma-na baa dōrō-i-na hiere. ²¹ Namaa fēre-i, diēlūō-i-na, naa naa maa Diilonḡo-na. Nanḡ taa na ce āmbabalma man, a naara ānḡḡōbabalamma man waa na kusūnni-na, maa naa ce na bigāanḡ Diilonḡo-i. ²² ḡga fiēfiē-i-na, u ciē u Biēṅo jo ji ku nelbilonḡ temma a dii-na na-naa nuō baa-yo, na da na waa nelfafaanḡ namaa u caanḡu-na cālmūō baa waa-nēi. ²³ ḡga na saaya na ce Yesu maama-i ḡaa gboruonḡu a yīiye-mēi yiēra; na baa yanḡ molo tāal-na halan-na na munyierammu-na. Nanḡ nuō *Neldōdōlma-i aa haa na nanḡa-i Diilonḡo ciilunḡu-na, baa na yanḡ molo pira-nēi. Nelma famma-i ba wanḡ ma yaa-i terni-na hiere baa nuōmba-i aa muō Pol mi ce ma watienḡ muō.

Pol maacemma-i

²⁴ Miḡ ceḡ muliēma manḡ daama-i fiēfiē-i-na na maama-na, ma dōlnu-miē mi ta mi nyē baa-ma. *Kirsanḡ muliēḡ muliēma manḡ Diilonḡ-dūḡ-baamba* maama-na, muōmi suyaanu muliēma famma yaa-i dumandē-i-na. ²⁵ Mi ciē Diilonḡ-dūḡ-baamba famba cāarāḡ muō. Diilonḡo hāa-mi maacemma famma yaa-i na hōlma-na wuō mi wanḡ u nelma-i hiere baa-na. ²⁶ Nelma famma naa fuo yīinataamba-na, ḡga fiēfiē-i-na u pigāanḡ u dūḡ-baamba-i baa-ma. ²⁷ U taara ba suō nel daama gbāa kāyā nuōmba-i nilēiḡa-na hiere kāyāmma manḡ. Nelma famma yaa daama: Kirsa dii na hōmmu-na, u yaa fiēḡ na hōmmu-i wuō na ka da Diilonḡo-i. ²⁸ I wanḡ Kirsa faḡo maama yaa-i baa nuōmba-i hiere; diē da umanḡ, i dii bīncuōḡ-nelma u tūnni-na a tigiinḡ-yo fafamma Kirsa horre-na a hā Diilonḡo-i baa-yo. ²⁹ Ku'i ciē na da mi ce maaceḡ daama-i aa Kirsanḡ hāa-mi fōḡḡō manḡ, mi vaa mi fēre baa u yaa-i. U yaa kāayāḡ-miē.

2

¹ Namaanḡo-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa bamanḡ bi nuō mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suō-mi, mi taara na suō miḡ vaa mi fēre duma na maama-na. ² Mi vaa mi fēre vaama famma-i da mi dii sireiḡa nēi aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilonḡo duō hā-na cēcēmunḡu-i ku sinni-na hiere. Ku yaa na ka suō u kusūḡḡu-i, ku yaa na ka suō *Kirs-a-i. ³ Nelnulle-i hiere baa cēcēmunḡu-i hiere nii dii baa u yaa-i.

⁴ Mi sa taara nudōdōltie naa tāal-na, ku'i ciē mi ta mi wanḡ mafamma-i. ⁵ Miḡ fiē'a mii si dii na caanḡ-nu, mi huōḡḡa dii. Aa da mi da nanḡ ceḡ na wēima-i fafamma duma, baa nanḡ bilaa Kirsa maama-i kpelle duma, ku sa gbuu suō aa dōlnu-miē.

* **1:24** Diilonḡ-dūḡ-baamba: Ma nyēgāanḡ girekimma-na wuō: «Kirsanḡ muliēḡ muliēma manḡ u borre maama-na...» Ba gbē Diilonḡ-dūḡ-baamba yaa dumaanḡo-na. Niēḡ Kol. 2.19.

Kirsa yaa weima-i hiere

⁶ Naŋ hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i dumaa, taa na wuɔ na saanu baa-ma dumɛi. ⁷ Naan̄ kaasinni u horre-na aa na yan̄ na weimambaa-ba-i hiere na hā u yaa-i. Nyaaraan̄-yuɔ ŋaa maŋ waan̄ baa-na dumaa aa na gbu na ta na ce Diilonjo-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yan̄ molo ji kar u huɔyasaŋga cure-nei bɛna-nei. Baŋ wan̄ mamaŋ baa-na, ba bincuoŋ-maama. Ma hilaa nelbilien̄ anjoguɔma-na hiema-na bande, *Kirsa maama sɪ. ⁹ Bige-i ciɛ mi wan̄-ma dumaan̄o-na? Ku yun̄gu yaa daaku wuɔ: Sinni maŋ dii Diilonjo-na hiere, ni yaa bi dii Kirsa-i-na. ¹⁰ Aa u yaa ciɛ namaa na da Diilon̄-bimbinni-i hiere ni kün̄gu-na. U yaa fõŋgõtesinni-i hiere baa yuntesinni-i hiere ni yun̄gu-na. ¹¹ Fuɔ maama yaa nuɔ-i namaa na *jã, aa *jãmma famma-i nelbilien̄-maama sɪ, Kirsa maama. Ku yaa hielaan̄ anjogɔbabalamma-i i hõmmu-na. ¹² Naŋ daa *batɛmu-i kuu dii ŋaa ba fuuriye-nei baa Kirsa-i aa na sire baa-yo. Diilonjo himma maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hõlma-na, naŋ haa na nan̄ga-i mɛi ku'i ciɛ na sire baa-yo.

¹³ Diɛlũɔ-i-na, na ambabalma-i baa naŋ ŋa na'a na saa jã, kuu naa ce-na ŋaa bikuoŋ namaa Diilonjo yaan̄ga-na. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, u siire-nei baa Kirsa-i. U hurii i ambabalma-i hiere. ¹⁴ I cãlmuɔ ŋa naa nyegɛŋ sebe maŋ nuɔ-i, Kirsa kuliŋgu ciɛ u taalnu-yuɔ. ¹⁵ U Biɛŋo kuliŋgu bi ciɛ u yar u bigaarãamba-i aa hũu fõŋgõtesinni-i baa yuntesinni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ u yaraa-ba.

¹⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, nuɔmban̄ cãl-naŋ dumaa na niiwuoniŋ-kün̄gu-na baa na niinyõnniŋ-kün̄gu-na, baa na ta na kãŋ-ku. Baŋ bi cãl-naŋ dumaa ponsanni kün̄gu-na, baa ceifeleŋo kün̄gu-na a naara *yitien̄an̄gu kün̄gu-na, baa na bi ta na kãŋ kufan̄gu-i. ¹⁷ Baŋ nyaaraa mamaŋ nuɔ-i daama-i hiere, ma waa ŋaa nelma maŋ juɔŋ ma foguon̄gu, a ne da Kirsa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamaŋ wuɔ bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *dõrpõpuɔrbiemba-i, baa na yan̄ ba tãal-na hiel-na hõntõbilonjo. Baŋ wan̄ mamaŋ hiere, ba ciɛra wuɔ Diilonjo'i caraaya-bei baa-ma. Bafamba ferɛŋ anjoguɔma ce ba ta ba hõgõrra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsa maama-i nammu hãi, a ne da u yaa i yun̄gu-i aa miɛ i waa u borre-i. Fuɔ yaa ciɛ i bel-i-naa fafamma bel daama-i temma-i tiɛ kãyã-i-naa aa kuan̄gu ta ku suur-yiɛ ku naara ŋaa Diilon̄ uŋ taaran̄-kuɔ dumaa.

²⁰ Naŋ kuu baa Kirsa-i, nelbiliemba nunni siɛ tiraa gbãa bel-na. Ma daa nie na ta na nu ba nunni-i ŋaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ŋ yiɛya-kuɔ, daaku saa saaya ŋ wuo-ku, daaku saa saaya ŋ biɛ-ku.» ²² Nimaŋ nifanni-i daani-i hiere ni cor ni kã baa ni yaan̄ga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juɔ baa-ma. ²³ Da ŋ ta ŋ ne-ma, ma biyaa ŋaa ma faa; ma guor-ni ŋ cãrã Diilonjo-i, aa ce ŋ hiire ŋ ferɛ, aa tiraa ce ŋ ce ŋ kũɔma-i kpãncõlgũɔ. Ŋga yun̄gu si dii-mɛi, ma sa ce nelien̄ nuɔ ŋ suɔ ŋ ferɛŋ belma kelkel.

3

¹ Naŋ siire baa *Kirsa-i kuliŋgu-na, waan̄ na ferɛ baa dõr-niini taaramma yaa-i. Kirsa dii kusuon̄-nu'i tiɛna Diilonjo caan̄gu-na. ² Yaan̄ hiemaŋ-niini-i aa na vaa na ferɛ baa dõr-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii ŋaa na kuu aa na yalɛiŋa kã ka cĩŋ baa Kirsa-i Diilonjo-na. ⁴ Na yalɛiŋa tien̄o yaa Kirsa-i. Duɔ jo yiŋgu maŋ nuɔ-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na bãan̄gu-i.

Ancõlmma baa anfelemma

⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, hielaan̄ anjogɔbabalamma-i na hõmmu-na; ma yaa diyaan̄-naŋ biŋwosinni-na, baa tilãsinni-na hiere, baa figiŋ-hãlmaan̄gu-na, baa cãncaya-i-na. Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cãncaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaan̄

Diilonjo-i aa ta η kuye η yufien-*niini*. ⁶ Mafamma temma yaa juoη baa Diilonjo-berru-i. ⁷ Namaa nan ηa na'a na saa hi suo *Kirsa-i, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ Nga fiεfiε-i-na, hɔdulle-i, baa hɔguɔla-i, baa hɔbabalanga-i, baa tuosinni-i, baa tilāsinnin-āndenni-i, niεη-nin hierε aa na yan-ni. ⁹⁻¹⁰ Nan naana na āncɔmma-i aa suur ānfεemma-na, hielaan na nannga coima-na. Yinni man jon Diilonjo ce-na nelfelaan namaa na da na waa fuɔ temma a ta na suo-yo fafamma. ¹¹ Terienngu fanngu-na, *Yuifuyien nuɔ o! Yuifuyien nuɔ sɪ o! N *jāa o! N saa jā o! N suo sebe o! N sa suo sebe o! Perruntiyien nuɔ o! Kɔrien nuɔ o! Nebin nuɔ o! Na ciε hierε kuuduɔngu, unaa saa buɔ unan-na. Nga kuman yungu, ku yaa Kirsa-i. U yaa weima-i hierε na hieroηo-i hierε na wulaa.

¹² Diilonjo yufellen hilaa-nei u ce-na u baan namaa aa tuɔ dɔl-na, namaa na bi saaya na waa hujantaan namaa, aa na ta na kāyā na-naa. Na saaya na waa hiehiε, aa na ta na hiire na fεε. Baa na bi yan na hɔmmu ta mu huol. ¹³ Uman duɔ ce uman kuujanngu, kutienjo tiil-ku namman-temma. Aa wein da ma waa baman hɔlma nuɔ-i, ba yan ma tɪ ηaa Itien un yan namaa maama tɪ dumaa u huɔnga-na. ¹⁴ Nga kuman yungu hierε, ku yaa ηaa nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nei, ku yaa na ka gbāa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsan juɔ baa yaafelle man, Diilo yan na ta na kuye di maama. Na saa da, Diilonjo jɔguoη difande maama yaa-i baa-na na da na gbāa ce baaduɔη namaa. Taa na gbu na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaan Kirsa nelma da muntienafafammu na hɔmmu-na. Taa na hāalā na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa tūnnin. Na ta na ce-ma bincɔmma. Taa na jaal Diilonjo-i baa *Diilonjo-Yallen dii neini man na nunni-na. Taa na hāl-ni na tuɔlnu-yuɔ aa hāl-ni gbelien-yo baa na hɔmmu-i hierε. ¹⁷ Nan wan man hierε, baa nan ceη man hierε, taa na ce-ma ηaa Kirsan taaran-kuɔ dumaa. Aa fuɔ barguɔ-i-na, taa na ce i To-i Diilonjo-i kasi saa da-yo.

Diilonjo-dūη-baambaη saaya ba waa dumaa ba dūnnin-hɔmmu-na

¹⁸ Caan namaa, taa na siε na bɔlbaa-ba wulaa ηaa Itien un taaran-kuɔ dumaa. ¹⁹ Bɔlaan namaa, yaan na caamba maama ta ma dɔlnu-nei; baa na ta na vāa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisālη namaa, da ku fiε ce niε niε, taa na nu na bincɔmba nunni-i, ku yaa dɔlaanun Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujanngu na bisālmba-na, ku gbāa seη ba kūɔma-i.

²² Kɔraan namaa, da ku fiε ce niε niε, taa na nu na yuntaamba nunni-i. Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dɔl-na. Da ba hā-na maacemma-i, niεη Itienjo-i aa na ce-ma baa huɔnga diei. ²³ N maacemma da ma fiε waa hama-i temma-i, firnu η huɔnga-i η ce-ma. Baa ta η ne-ma wuɔ nelien maama, ta η ne-ma ηaa Kirsa maama. ²⁴ Na saaya na suo wuɔ Itienjo ka pā-na. Un jiena ciilunngu man tuɔ ciε u baamba-i, na ka da-ku. Itienjo yaa Kirsa-i aa na cāa u yaa-i. ²⁵ Diilonjo sa ce ciεluɔ; a ce dumaanjo-na, uman duɔ ce maacembabalamma-i ma ka wuo-yo.

4

¹ Yuntaan namaa, bilaan na kɔraamba-i fafamma ban bel nelienjo dumaa. Na saaya na suo wuɔ unanjo dii dɔrɔ-i-na namaa bi yungu-na.

Amperiema

² Vaan na fεε na ta na cārā Diilonjo-i hɔnni man jon. Taa na ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na cārā-yuɔ na hā miεjo-i; wuɔ u tigiin terienngu-i u hā-ye i gbāη wan *Kirsa maama-i baa nuɔmba-i. Diεlūo-i-na maa na fuo, ηga fiεfiε-i-na Diilonjo pigāan-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa nuɔ-i.

⁴Minj saaya mi wanj-ma kaala-meɪ dumaa nuɔmba suɔ-ma, cāarān-yuɔ u hā-mi ku fōngũɔ-i. ⁵Taa na suɔ na fereŋ bel-ma bamanj saa hi hūu Yesu maama-i ba hɔlma-na. Baa na gonya ānsɔsɔmma aa na yanj kuufafaangu cemma-i. ⁶Na saaya na ta na suɔ nuonju baa nuɔmba-i aa na yanj belle waa na nelma-na, ku yaa umanj duɔ yuu-na baa nelma na ka suɔ u siɛma.

Jaaluperienju

⁷Mamanj dii-miɛ bande-i-na, Tisike duɔ kā, u ka wanj-ma baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobiŋo, u yaa mi wuɔratienjo, u ce pāama baa-mi Itienjo maacemma-na. ⁸Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka wanj ma yaanga-i baa-na a fē na hɔmmu-i. ⁹Ba ka ce hūmelle-i kuuduonju baa na nellenj-wuonjo-i Onesimu-i. I natobiŋo nanjo'i ufanjo-i *Kirsaa horre-na, u wuɔ Kirsaa hūmelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da ba kā, mamanj dii bande-i hiere, ba ka wanj-ma baa-na.

¹⁰Aritarke manj dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke manj Barnabasi ba horonjo bi pāa na jaalunju. Kumanj ŋaa Marke kūnɔgu-i, mi waan-ma baa-na tī; duɔ kā yiingu manj nuɔ-i na terienju-na, na bel-o fafamma. ¹¹Banj bīj Yesu manj Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba manj hūyāa Kirsaa maama-i, ba siɛi baan daaba yaa dii baa-mi i tie wanj *Diilonj-bāangu maama-i. Ba kāayā-miɛ bɔi.

¹²Epafrasi* bi pāa na jaalunju. Un yenj Kirsaa cāarānjo, u vaa u fere tuɔ cārā Diilonjo-i u hā-na hɔnni manj jon na da na bel Diilonj-hūmelle-i nammu hāi aa nanj kaasinni die a gbāa ta na ce Diilonjo huonja-i wɛima-na hiere. ¹³Mi ka gbɛlienjo-yo u huonju-nu: U vaa u fere na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴I jīenjo-i Like-i daatɔryienjo-i a naara Demasi-i ba bi pāa-na jaalunju.

¹⁵Jaalaan i natobimba manj dii Lawodise-i-na, baa Ninfa-i baa Diilonj-dūnbaamba manj tigiin ba cārā Diilonjo-i u dumelle-na. ¹⁶Da na kalanj sebɛ daayo-i tī, na saanjo-yo na hā Diilonj-dūnbaamba manj dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalanjo-yo. Mi nyegāan unanjo bi hā bafamba-i, da ba kalanjo-yo ba ka saanjo-yo bi hā namaa na kalanj. ¹⁷Waanj baa Arsipe-i wuɔ meɪ ciɛra Itien unj hāa-yo maacemma manj, u gbān u ce-ma fafamma.

¹⁸Mi pāa-na jaalunju bɔi. Muɔ Pol, muɔmeɪ nyegāan terien daaku-i baa mi fereŋ nanja. Yaan ma ta ma tīenu-neɪ wuɔ mii dii kaso.

Diilo kāyā-neɪ.

* **4:12** Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: Na nellenj-wuonjo-i Epafrasi bi pāa na jaalunju. Saa-ku baa 1.7.

Polñ nyegãañ sebedieláño manñ há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Polñ hilaa háalñ-helma-i tuó wuóra u wanñ Diilonñ-nelma-i, u hii Tesalonike nelle-i ku yaa nuó-i. Uñ hii wanñ-ma, nuómba namba hũu-ma. Nga *Yuifubaa-ba manñ waa terienñgu-na, banamba saa hũu-ma baa-yo, a ce u saa da huóñgu, wuó ta kã Bere (Pəpuər. 17.1-10). Ku huonñgu-na, u wuóratienño-i Timote wuó ji nyaanu-yuó ka da-yo dii Korēnti.

Uñ birii u huonñgu-i aa kumanñ ce Tesalonike-i-na, Timote wuó suur ku yaannga-na a tũnu-yuó. Kuó gbuu silaa dólnu-yuó. Wuó nyegēñ sebe daayo-i a saañ-yo há Tesaloniketaamba-i.

U duóñ baa Diilojaale; wuó u nuó wuó ba nyaarãa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dólnu ma-naa (sap. 1). Ku huonñgu-na, u dii u nuñgu-i uñ cie maacemma-i dumaa ba hólma-na Tesalonike-i-na (sap. 2-3). U diyaa sireiña bei wuó ba ta ba ce kumanñ dólnaanñ Diilonño-i. Kumanñ saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmanñ-kũñgu-na, baa *Kirsa jommanñ-kũñgu-na, u kaalaa-yo kuó baa-ba wuó Itienño ka jo, aa bamanñ hũyãa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4-5).

Jaaluñgu

¹ Muó Pol, muó baa Silvē* a naara Timote, miemei nyegãañ sebe daayo-i a die há Diilonñ-dũñ-baanñ namaa namanñ cuu Itienño-i Yesu-Kirsa huonñ-nu dii Tesalonike-i-na. Diilonño kãyã-nei aa fē na hõmmu-i.

Tesaloniketaambañ wuó Diilonñ-hũmelle-i dumaa

² Yinni manñ jonñ i jaal Diilonño-i na maama-na hiere, aa die tie cãrã-yuó huonñgu huonñgu, na maama sa karaanu-yiē. ³ Ninsie ninsie, nanñ haa na nanñga-i Itienño-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa nelnyulmunñ yenñ kpelle dumaa na hõmmu-na, a naara nanñ gbu na niya u jomma-i dumaa, die tie jaal i To-i Diilonño-i, mafamma siē gbãa karaanu-yiē. ⁴ Tobinñ namaa, i suyaa wuó Diilonño dólãa-na aa fiēl-na ce-na u baanñ namaa. ⁵ Inñ waanñ *Neldódlma manñ baa-na, ma saa waa nelgbãngbãlãmma yonñ, *Diilonñ-Yalle himma waa-meī aa ninsonñ-kerre yaa-i. I suyaa i fereñ belma na hólma-na die kãyã namei na da na fa. ⁶ Na cie ñaa miē baa Itienño-i inñ cie dumaa: a hũu Diilonñ-nelma-i ba ta ba gbu ba mulñenñ-na ma maama-na. Nga, banñ fiē ba mulñenñ-na, Diilonñ-Yalle fiē na hõmmu-i. ⁷ Nanñ cie mafamma-i, bamanñ hũyãa Diilonñ-nelma-i Maseduoni-i-na, baa Akayi-i-na hiere, na pigãañ-ba hũmefafalle yaa-i. ⁸ Itienño maama hilaa na terienñgu-na a bure ka hi Maseduoni-i baa Akayi-i hiere; aa ba'i sí yonñ, nanñ haa na nanñga-i Diilonño-na dumaa, nuómba nuó-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii si dii die mulñenñ i fereñ wanñ manamma meī. ⁹ Inñ kãa na terienñgu-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba wanñ-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba wanñ wuó na naana na cufñenña-i aa cu ninsonñ-Diilonño huonñ-nu ta na cãa-yo. U yaa Cicēlmantienño-i. ¹⁰ Dē-i-na, na cie u Biēño-i Yesu jomma yaa-i a hel dəró-i-na. U plēñ u yaa-i sire-yuó kuomba hólma-na. U yaa ka kor Diilonño-i há-ye.

2

Polñ cie maacemma manñ Tesalonike-i-na

* 1:1 Silvē yerre nande yaa wuó Silasi.

¹ Tobinĵ namaa, namaa fere-i na suyaa wuō i saa kā na nelle-na gbāngbāņ. ² Baņ tuoraaya-yiē dumaa aa ce-ye kpāncōlgūō-i Filipu-i-na aa i suō diē kā na terienĵu-na, na saa yaņ-ku suōma. Aa inĵ kāa, i bigāarāamba fiē ka cira ba siē yaņ-ye, Diilonĵo hāa-ye holle i gbāņ waņ *Neldōdōlma-i baa-na. ³ Inĵ waņ mamaņ baa-na, ninsoņ-kerre yaa-i, i sa jōguōņ-na baa kuubabalaangu, i sa bi taara i tāal moloņo. ⁴ Diilonĵo niē da i hōmmu faa, ku'i ciē u hā-ye baa Neldōdōlma-i wuō i waņ-ma baa nuōmba-i. Uņ ciēra i waņ mamaņ, i waņ ma yaa-i. Ku saa ce ņaa i piīye nuōmba da ba dōl-e, ņga i piīye Diilonĵo'i duō dōl-e. U yaa suyaaņ i hōmmu-i hiere. ⁵ Na suyaa kerre wuō i saa tiē piīye dawōruō, i saa bi tiē piīye na da na hā-ye bīņkūņgu; Diilonĵo yaa i siēra. ⁶ I saa taara yerre na terienĵu-na, ka feņ ĵi bī terni nanni-na. ⁷ A ne da inĵ yenĵ Yesu-Kirsa *pōpuōrbienĵ miē, ii naa gbāa haa i fōņgūō-i nei. ņga mafamma saa ce; i yaaņ aa bel-na da hīēhīē ņaa baņ bel bisālāaņo dumaa. ⁸ Na maama dōlnu-yiē ma cor, a ce inĵ ņa naa kā diē ka waņ Neldōdōlma-i baa-na, kuō kuliinĵu na fiē jo, ii naa hūu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hōmmu-na cor.

⁹ Tobinĵ namaa, inĵ ciē muliēma maņ na hōlma-na, ma maama tiyāanu-nei ke? I ciē maacemma-i bāaņgu-i baa isuōņgu-i a taara i nuņ-juuru-i i fere. I waa mafamma-na aa bi tiē waņ Neldōdōlma-i baa-na. ¹⁰ Inĵ ciē kumaņ na daa-ku, Diilo fuō fere bi daa-ku. I ciluō naa fa aa vii baa-na na hōlma-na. I saa cāl moloņo. ¹¹ Na suyaa kerre wuō ii naa bel Diilonĵ-dūņ-baaņ namaaņo-i hiere ņaa i bisālĵ namaa ¹² a dii nelma-i na tūnni-na, aa dii sireiņa nei, aa waņ-ma kuola-meī baa-na wuō na ta na ce Diilonĵo huōņga. U yaa bīēņ-naņ wuō na ka ce na bāaņgu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ Inĵ waaņ Diilonĵ-nelma-i baa-na, na suō-ma wuō Diilonĵ-nelma, kere nelieņ-nelma sī, aa hūu-ma; i bi jaal Diilonĵo-i yinni maņ joņ mafamma-na. Ninsie ninsie, Diilonĵ-nelma. Ma kāyā ma hūutaaņ namaaņo-i na hōmmu-na.

¹⁴ Tobinĵ namaa, Diilonĵ-dūņ-baamba maņ dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-baņ haa yaahuolo maņ bei, namaa nellenĵ-baamba bi haa yaahuolo faņo temma yaa nei. Mamaņ daa bafamba-i, ma'i bi daa namaaņo-i. ¹⁵ Yuifuduōņ daaba'i kuō Itieņo-i Yesu-i baa *Diilopōpuōrbiemba-i, aa tiraa haa yaahuolo-i mieņo-na. Ba bigāaņ nuōmba-i hiere; ba maacemma sa dōlnu Diilonĵo-i. ¹⁶ Ba sa taara i piīye pigāaņ *niēraamba suō baņ ka kor dumaa. A ce dumaaņo-na, ba migāaņ ba naara kumaņgu ba āmbabalma-na. Ma saa ĵi fa Diilonĵo juō yagar gāņ baa-ba.

Tsaloniketaamba kūma bilaa Pol

¹⁷ Tobinĵ namaa, inĵ fiē ta hel na hōlma-na, i hōmmu dii kusuōņ-nu'i. Inĵ taa, ku saa da yinni na kūma fūnuņ bel-e, a ce i gbuu vaa i fere diē gbāņ bir kā ka ne-na. ¹⁸ Inĵ duōņ tiē waņ-ma wuō i ka kā ka ne-na, ku yuu niele. Muō Pol, muō fuō meī suyaa mi maama-i. ņga hōnni maņ joņ *Sitāni tuō boruona i hūmelle-i. ¹⁹ Haba-i ciēņ i tiē hīņ Diilonĵ-papāmūņgu taalūņgu-i? Haba-i fiēņ i hōmmu? Namei sī wei? Itieņo-i Yesu duō ĵi jo, namei ka ce i ce bōi. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce bōi, namei ka fē i hōmmu-i.

3

¹ Ku'i ciē na da inĵ buōra i-naa nuō aa i sa tiraa nunu-nei, ma saa ĵi fa, i naa i tīēna i kula Atēni-i-na ² aa puōr i natobiņo-i Timote-i na wulaa. Timote ce Diilonĵ-maacemma; u wuōra u waņ *Neldōdōlma-i baa nuōmba-i. I puōraa u duō ka dii sireiņa nei na Diilonĵ-hūmellenĵ-kūņgu-na ³ kumaņ ka ce yaahuolo maņ haaņ-yiē daayo-i u baa ĵi ce unāņ nuō ņ nanna hūmelle-i. Namaa fere-i na suyaa wuō miē maņ hūyāa Kirsa-maama-i kuu dii ņaa i bi hūyāa-ma diē muliēņ yaa-i. ⁴ Inĵ waa na hōlma-na, ii naa gbuja-nei wuō miē maņ hūyāa

Diilonj-maama-i, ba ka ce-ye kpāncōlgūō. Ninsie ninsie, ma bi cie; na saa yaņ-ma damma. ⁵ Ku'i cie na da miņ'a mi sa nunu-ņei, mi da mi sie gbāa tēna da mi cie, mi naa mi puōr Timote-i u duō ka ne Diilonj-maamaņ yēj dumaa na hōmmu-na aa ji tūnu-miē. Mi holle naa ta di tie wuō sī *Sitāni daa munsuurmu na hōlma-na a ce i maacemma ce maaceņgbāņgbālāmma. ⁶ Ņga Timoteņ kāa aa jo, u juō baa nelfafamma ji tūnu-yiē. U ciēra wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na yogo, aa na dōl na-naa. Aa tiraa cira na gbu na kuye i maama; wuō na kūōmaņ bilaa miēņo-i dumaa, miē maama bi bilaa namaaņo-i dumēi. ⁷ Tobinj namaa, inj fiē i ye yaahuolo-na baa muliēma-na, inj juō nu wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na, sireiņa daa-ye. ⁸ Naņ nyaarāa Itieņo maama-na, i kūōma firiinu fiēfiē-i-na. ⁹ Naņ fēņ i hōmmu-i dumaa Diilonj-hūmelle-na, i sie gbuu gbāa jaal Diilonj-o-i! ¹⁰ Bāaņgu-i baa isuōņgu-i, i gbu i cārā-yuō wuō u kāyā-yiē i bir kā na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma maņ saa kaala na wulaa Diilonj-hūmelle-na, i kaala-mēi baa-na.

¹¹ I To-i Diilonj fuō fēre-i, baa Itieņo-i Yesu-i, ba hā-ye hūmelle-i i gbāņ bir kā na wulaa. ¹² Aa naņ dōl na-naa dumaa, aa bi ta na dōl nuōmba-i hiere, Itieņo tuō dii kuaņgu u naara-kuō, a ce na ta na dōl na-naa űaa miē inj dōl-naņ dumaa. ¹³ U migāaņ na hōmmu-i a ce-na nelfafaāņ namaa a ce Itieņo-i Yesu duō ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilonj baa da cālmuoņ nei.

4

Wuōsaāņgu maņ dōlaaņuņ Diilonj-o-i

¹ Tobinj namaa, mamaņ tīyāa i die waņ-ma baa-na, ma yaa daama: Naņ saaya na ta na wuō wuōsaāņgu maņ ku ta ku dōlnu Diilonj-o-i, i pigāaņ-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuō wuōsaāņgu faņgu yaa-i. Ņga fiēfiē-i-na, i gbu i cārā-ņei, niēņ Itieņo-i Yesu-i aa na dii kuaņgu na naara-kuō. ² Itieņo-i Yesuņ'a i tie wuō wuōsaāņgu maņ, na saa bi yaņ-ku suōma; i waāņ-ku baa-na cor. ³ Diilonj uņ taaraņ kumaņ, u taara na ciluō fa; u sa taara na ta na ce biņwosīnni. ⁴ U taara na hieroņo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yaņ nelbiliemba da na yireiņa mumbiēnammu, ⁵ na baa yaņ cakūņgu ta yaāņga nei űaa bamaņ sa kālāāyāņ Diilonj-o-i kuņ taa yaāņga bei dumaa. ⁶ Cakūņ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolj-na. I waāņ-ma baa-na tī kuola-mēi wuō, bamaņ ciēņ gbomma famma temma-i, Diilonj ka suu ma sōlaāņgu-i hiere bei. ⁷ Na saa da, Diilonj saa cira i tie wuōra i ce pōpōrsīnni, űga wuō i yaņ i ciluō fa. ⁸ Terieņgu faņgu-na, umaņ duō cīina nel daama-i, u baa da niē sī u cīinaana nelbilieņ-nelma, űga Diilonj maņ hāa-na u *Yalle-i, kutieņo cīinaana u yaa-i.

⁹ Tobinj namaa, naņ saaya na ta na dōl na-naa dumaa, Diilo fuō fēre pigāaņ-na baa-ku tī. A ce dumaāņo-na, molo sie tiraa muliēņ u fēre wuō u nyegēņ-ku hā-na. ¹⁰ Diilonj uņ taaraņ na ta na dōl na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi dōl na-naa dumēi Maseduōni-i-na hiere. Ņga tobinj namaa, jande, i cārā-ņei, diyaāņ kuaņgu na naara-kuō. ¹¹ Taa na kuye yaafēllen-kūņgu-i na muntēenammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma maņ saa hi-na, taa na bi taara na nuņ-juuru-i na fēre űaa inj waāņ-ma baa-na dumaa. ¹² Mafaņ da ma ce, puoņ-nuōmba ka ta ba kāņ-na, aa na ka gbāa ta na fa na yunniņ-maama-i na fēre.

Itieņo jommaņ-kūņgu-i

¹³ Tobinj namaa, i taara na suō ninsoņo-i bamaņ suurii hīēma-na tī ba kūņgu-na, ku yaa ku sie ta ku jaņ-na űaa bamaņ sa hīēņ taalūņgu Yesu jomma-na kuņ jaņ-baņ dumaa. ¹⁴ Inj hūyāa-ma wuō Yesu kuu aa sire, kuu dii űaa i bi

hūyāa-ma wuō bamaņ hūyāa u maama-i aa ku, yiingū dii baa yiingū, Diilonjo ka sire-bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbāa waņ mamaņ baa-na a saa baa Itienjo nuņ-āndaangu-i ma yaa daama: wuō duō ji tuō jo yiingū maņ nuō-i, miē maņ kaa waa cicēlma-i, i sie ta yaanga bamaņ suurii hiēma-na. ¹⁶ Yiingū fanġu-na, Diilonjo ka ce ku doņ. I ka nu *dōrpōpuōrbiemba yuntienjo piiye da gbagaga, aa Diilon-ye-re bu. Diē i ne, i da Itienjo hiire u jo. Bamaņ hūyāa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igēna. ¹⁷ Bafaņ da ba sire, miē maņ kaa waa cicēlma-i huōņġu fanġu-na, u gbonu-yiē baa-ba a tetēņ-ye kā baa-ye dii nyaasinni-na i ka jārā Itienjo-i dii dōrō-i-na aa pāņ tīē baa-yo gbula. ¹⁸ Tobinġ namaa, taa na waņ nel daama-i na dii sirēiņa na-naa nuō.

5

¹ Tobinġ namaa, Itienjo jommaņ-belle-i baa u jommaņ-yiingū-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fēre-i na suyaa wuō u jommaņ-yiingū ka tugol nuōmba-i ņaa cuoyuo uņ tugol dumaa isuōņġu-na. ³ Huōņġu maņ nuō-i nuōmba da ba ji ta ba cira: «Fiefiē-i-na, terienġu fiē, i hulēiņa sa tie baa weima»; kufanġu huōņġu'i nuō-i yaahuolbabalaņo ka tugol-ba ņaa cakusūntien u kusūņġuņ tugol-o dumaa. Molo cēraa u kor yaahuolo daayo-na. ⁴ ņġa namaaņo-i, mi natobinġ namaa, naa si dii kukulma-na yiinġ daaku da ku gbāa tugol-na ņaa cuoyuo uņ tugol dumaa. ⁵ Na hieroņo-na hiere, cecermaņ-bisālġ namaa, na ce na weima-i gbagbaama-na. Kukulmaņ-nuōņ miē sī, isuōtaaņ miē sī. ⁶ Terienġu fanġu-na, baa na yaņ i gonya duōfūmmu banamba temma-i, ku saaya i tīē i yufien-na, aa i suō i fēreņ belma. ⁷ Nuōmba hinu ba duōfūņ isuōņġu'i nuō-i, aa ba bi hinu ba nyōņ ba kure isuōņġu'i nuō-i. ⁸ ņġa miē inġ yen cecermaņ-bisālġ miē, ku saaya i suō i fēreņ belma. Inġ hūyāa Yesu maama-i baa huōņġa maņ, i ce huōņġa fanġa-i baa i nelnyulmu-i i tie cīnnu i fēre *Bigāarāņo heiņa baa ji hi ye. Aa inġ hīņ koņkoro taalunġu-i, kuu dii ņaa i diyaa kōllun-cucūnni-i tīēna. ⁹ Diilonjo saa fiē-e duō ji gāņ baa-ye, u fiēlaa-ye Itienjo-i Yesu-Kirsa duō kor-e. ¹⁰ U kuu miē maama yaa nuō-i, wuō duō ji bir jo, i kuu tī wa, ii dii cicēlma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienġu fanġu-na, na saaya na cor ta na dii sirēiņa na-naa nuō aa ta na kāyā na-naa Diilon-ĥūmelle-na.

Pol diyaa nelma Tsaloniketaamba tūnni-na

¹² Tobinġ namaa, bamaņ ciēņ Diilon-maacemma-i na ĥōlma-na, Itien uņ haa bamaņ na yunġu-na ba da ba ta ba pigāaņ-na ĥūmelle-i, jande, i cārā-ņei, taa na kāņ-ba. ¹³ Taa na kāņ-ba fafamma, aa na ta na dōl-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobinġ namaa, bamaņ yagaraa maacemma-i, jande, i cārā-ņei, diyaaņ nelma ba tūnni-na aa na ta na dii holle kortaamba-na. Taa na kāyā bamaņ saa naņ kaasinni Diilon-ĥūmelle-na yogo. Baa na yaņ na ĥōmmu ta mu huol baa moloņo. ¹⁵ Bilaaņ na fēre unāņ nuō ņ baa ji ce ņ nanolġo kuubabalaanġu wuō ņ suu solaanġu. Yaaņ aa na ta na kuye kuufafaanġu maama yaa-i bāanġu-i baa isuōņġu-i, namaaņo-i na-naa nuō a ka cor baa niēraamba-i hiere.

¹⁶ Yaaņ na ĥōmmu ta mu fē yinni maņ joņ. ¹⁷ Taa na cārā Diilonjo-i ĥōnni maņ joņ. ¹⁸ Taa na jaal Diilonjo-i weima-na hiere. Naņ hūyāa-ma cu Yesu-Kirsa huōņ-nu, Diilonjo taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diilonjo Yalle-i di maacemma-na. ²⁰ Da ba waņ nelma maņ baa-na aa cira Diilopōpuōrunġu, baa na bie-ma nelsōsōmma. ²¹ ņġa taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamaņ faa, na ce ma yaa-i. ²² Niēņ āmbabalma-i ma sīnni-na hiere aa na yaņ-ma.

Jaaluperienġu

²³ Diilonņo-i Hofēllentienņo bir-na fuo birma aa u tuo niya-nei fafamma. Ku yunģu yaa daaku: U tuo niya na yaleiņa-i baa na hōmmu-i baa na kūōma-i; cālmuo baa ji da-nei Itienņo-i Yesu-Kirsa jommanņ-yiinģu-i. ²⁴ Diilonņo manņ biēna, u pāa nuņģu wuo u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa waņ weima aa ji bir baa huonņ-āndaanģu.

²⁵ Tobinņ namaa, taa na bi cārā Diilonņo-i na hā miēņo-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ņaa ceduonņ-bienņ namaa.

²⁷ Mi gbu mi cārā-nei, jande, niēņ Itienņo-i aa na kalaņ sebe daayo-i na pigāan Diilonņ-dūņ-baamba-i hiere.

²⁸ Itienņo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polñ nyegãañ sebháallĩño manñ há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Tesaloniketaamba saa naa da tuolen-muntienammu baa Yesu-Kirsa jomman-kũngu-i. Ba hólma-na, banamba naa cira wuɔ *Kirsa juɔ tí, banamba yagar maacencelle wuɔ miwaanjo tíe tí aa nuɔmba namba'i bir yiera baa ba yuñ-maama-i. Polñ daa-ma dumaanjo-na, u nyegẽñ sebe daayo-i duɔ kaala nelma yaanğa-i baa-ba. U jaalaa Diilonjo yaa igẽna ba maama-na aa cãrã-yuɔ wuɔ u kãyã-bei ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonju-na, u suɔ dii u nuñgu-i Yesu jomman-kũngu-na, wuɔ «Nelbalañjo» yaa saaya u jo igẽna. U ka jo ji ce u ferẽ wuɔ u yaa Diilonjo-i, a tãal nuɔmba bigãañ Diilonjo-i.

Polñ suyaa mafamma-i dumaanjo-na, u donñ tuɔ dii nelma Diilon-dũñ-baamba tũnni-na, wuɔ muliẽñ da ma fiẽ'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilon-hũmelle-na (sap. 2). U bi taaraaya-kuɔ Tesaloniketaamba wulaa wuɔ ba ta ba cãrã Diilonjo-i ba hã fuɔ ferẽ-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba nuñjuuru-i yinni manñ jonñ fuɔ temma-i, aa ba baa bi yanñ ãnfafamma cemma-i (sap. 3).

Jaaluñgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Silvẽ* a naara Timote, miemei nyegãañ sebe daayo-i diẽ há Diilon-dũñ-baanñ namaa namanñ cuu Itienjo-i Yesu-Kirsa huon-nu dii Tesalonike-i-na. ² I To-i Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei aa fẽ na hõmmu-i.

Pol dii sirẽiña Tesaloniketaamba-na

³ Tobinñ namaa, Diilon-hũmellen-kũngunñ yuñ na hõmmu-i ku kã dumaa, a naara nanñ dól na-naa na bi kã dumaa, i siẽ gbãa yanñ Diilonjo jaalma-i; aa ku yaanğa yaa dumaanjo-na. ⁴ Nanñ cenñ sũlma manñ nuɔmba nammu-na, a naara nanñ muliẽñ muliẽma manñ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fẽ i hõmmu-i puona. A ce dumaanjo-na diẽ kã terienñgu terienñgu, i biẽ na kũngu-i a piĩye pigãañ Diilon-dũñ-baamba manñ dii terienñgu-na.

⁵ Tobinñ namaa, nanñ muliẽñ *Diilon-nelle manñ maa-na-i, kumanñ haanñ-nei daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigãañ wuɔ Diilonjo suɔ pãmma. Neliẽñ nuɔ ninñ saaya baa kumanñ, Diilonjo bi pã-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da, bamanñ ciẽñ-nanñ sũlma-i, Diilonjo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i sũlma a suu ku sɔlaanñgu-i. ⁷ Aa banñ cenñ namaa namanñ sũlma-i, u ka hiel-na sũlma-na baa miẽño-i hiere Itienjo jomman-yiinñgu-i. I ka da u jo dɔrɔ-i-na baa u *dɔrɔpuɔrbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dãncamu ka dii-yo huonğa u tuɔ jo. Duɔ jo, bamanñ ciĩnaana Diilonjo-i aa bi ciĩna Itienjo *Neldɔdɔlma-i, u ka gbo kakãlle-i ba yunni-na. ⁹ Kumanñ ka haa-bei ku yaa daaku: Diilonjo ka kɔsuonñ-ba gbula, ba siẽ da piẽ Itienjo-i, ba siẽ da unñ cenñ u bãanñgu-i dumaa. ¹⁰ Nğa bamanñ hũyãa u maama-i, yiinñ daaku-na, ba ka ta ba tuɔlnu-yuɔ aa gbuu ta ba ne-yo ñaa ba ka wuo-yo. Inñ waanñ u maama-i baa-na na hũu-ma, namaa na kaa bi waa ba hólma-na.

¹¹ Ku'i ciẽ na da i cãrã Diilonjo-i yinni manñ jonñ i hã-na, wuɔ unñ biẽ-na mamanñ nuɔ-i, u hã-na ku fõñgũɔ-i na gbãa ce-ma. Aa ãnfafamma manñ yuu

* 1:1 Silvẽ yerre nande yaa wuɔ Silasi.

na hɔmmu-i, u hã-na ma cemman-fɔŋgũ-i, aa ce na yu nyɔlma baa Diilon-hũmellen-kũŋgu-i. ¹² Da ma ce dumaanɔ-na, na ka ce Itienɔ-i Yesu ce bɔi aa fuɔ ka bi ce na ce bɔi. Diilonɔ-i baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i ban yen hujantaamba, ba yaa wuɔ ma ce dumaanɔ-na.

2

Itienɔ jomman-kũŋgu-i

¹ Tobin namaa, kuman ɲaa Itienɔ jomman-kũŋgu-i baa i tigiima-i u caanɔ-na ku kũŋgu-i, ² jande, i cãrã-nei, da na nu ba'a Itienɔ juɔ, baa na yan na hɔmmu cu donduo duma, baa na bi yan na huleiŋa caar. Uman duɔ cira Itienɔ jomma hii, baa na hũu-ma. Halle da ba fiɛ cira wuɔ Diilopɔpuɔrunɔ, baa na hũu-ma. Ba gbãa bi cira miɛmɛi waan-ma sisɔ miɛmɛi nyegãan-ma, ba tãal-na. ³ Baa na yan molo da nelma tãal-na. Halle da ba fiɛ hel baa ku nelma-i hie, baa na hũu-ma. Na saa da, aa Itienɔ jomman-yiŋgu suɔ da ku hi, nuamba ka ciina Diilonɔ-i aa Nelbalaanɔ man kãan dãamu-na u ka carra ba da-yo. ⁴ Nuamban buol niman hiere, ka hel baa Diilo fuɔ fɛɛ-i, u ka sire wuɔ fuɔ sa taara-niɛ, kɛɛ fuɔ maaraa-ni hiere. Aa u ka bel diilonɔ-i kã ka suur tɛna *Diilodubuɔ-i-na wuɔ fuɔ yaa Diilonɔ-i. ⁵ Ma sɪ ma tiyãanu-nei wuɔ min waa na terienɔ-na, mi taa mi waan-ma baa-na kɛ? ⁶ Fiɛfiɛ-i-na, na suyaa kuman bilaaya-yuɔ ta ku cie u yiŋgu da ku hi u duɔ jo. ⁷ Na saa da, Nelbalaanɔ duɔn u maacemma-i ti dii cicaara, ku tiyãa uman bilaaya-yuɔ u halan u yaanɔga-na. ⁸ Duɔ halan u yaanɔga-na, i ka da-yo. Kufanɔ huɔnɔ yaa nuɔ-i Itienɔ ka bãl-o baa u nufafalmu, aa un juɔ baa bibesinni man, ku ka kɔsuɔn-yo. ⁹ Nelbalaan daa u ka jo baa *Sitãni himma a ji ce gbɛɛ-weima-i ma sinni-na hiere duɔ gbãa duɔ tãal nuamba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce kuubabalaanɔ-i ku sinni-na hiere a cure baman kãan dãamu-na. Ninsonɔ man naa waa u gbãa kor-ba, u saa dɔlnu-bei ba ciina-yuɔ. ¹¹ Ku cie dumɛi Diilonɔ hã-ba piraman-hɔmmu a ce ba ta ba hũu coima-i wuɔ ninsonɔ. ¹² Terienɔ fanɔna, baman saa hũu ninsonɔ-i aa kuubabalaanɔ cemma ta ma dɔlnu-bei, Diilonɔ ka pigãan-ba u jãyãmma-i.

Diilonɔ fiɛlaa-na duɔ kor-na

¹³ Tobin namaa, na maama dii kpelle Itienɔ huɔnɔga-na. Diilonɔ fiɛlaa namei dii ku domma-na* duɔ kor-na u *Yalle man ciɛn-na nelfafaan namaa di barguɔ-i-na, baa ninsonɔ man nan siyaa-yo u bi barguɔ-i-na. A ce dumaanɔ-na, miɛ i siɛ gbãa yan u jaalunɔ-i na maama-na. ¹⁴ In waan *Neldɔɔlma man baa-na, u biɛ-na baa ma yaa-i duɔ kor-na na da na ta na ce na bãanɔ-i baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobin namaa, terienɔ fanɔna, bilaan Diilon-maama-i kpelle, aa in waan man baa-na i nunni-na, baa in nyegãan man hã-na hiere, baa na yan ma karaanu-nei. ¹⁶ Itienɔ-i Yesu-Kirsa fuɔ fɛɛ-i, baa i To-i Diilonɔ man dɔlaaye aa ce hujarre yiɛ tuɔ dii sireiŋa yiɛ, aa ce i haa i nanɔga-i bin kũfafaan-nu, ¹⁷ ba hã-na holle aa ta ba dii sireiŋa nei, a ce na maacemma-i baa na andenni ta ni fa hiere.

3

Taa na cãrã Diilonɔ-i na hã-ye

¹ Tobin namaa, man tiyãa ma yaa daama: Taa na cãrã Diilonɔ-i na hã-ye; wuɔ u yan Itienɔ nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da fɔŋgũ

* 2:13 Girekimma-na terien daaku gbãa bi nu nun daama-i: «U fiɛlaa namei igɛna...»

ŋaa maŋ daa f̄ŋgũo dumaa namaa terienŋu-na. ² Nuɔmba hiero saa hũu-ma, a ce dumaanŋo-na, taa na bi cārā Diilonŋo-i wuɔ u hũu-ye nelbabalaamba nyisēnni-na. ³ Itienŋo sa bir baa huon-āndaanŋu; u ka dii holle nei aa bi tuɔ niya-nei na baa ji suur *Bigāarāŋo nammu-na. ⁴ Itienŋo cie i suɔ wuɔ die waŋ mamanŋ baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itienŋo-i Yesu-Kirsa ce na ta na dɔl Diilonŋo-i aa ce na ta na hīrā muliema-i fuɔ temma-i.

Na saaya na suur miε nallu yaa nuɔ-i

⁶ Tobinŋ namaa, na hɔlma-na, bamanŋ bilaa yelma-i tiεna aa ba sa ce inŋ waan mamanŋ baa-na, niεŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hierε.

⁷ Namaa fεε-i na suyaa nanŋ saaya na ta na ce kumanŋ a biε miε maama-i. Inŋ kāa na terienŋu-na, na daa i cie i fεε yentaanŋ miε wei? ⁸ I saa hũu molonŋ kuuwuonŋu dede wuo-ku gbāŋgbāŋ. I cie maacemma-i bāanŋu-i baa isuonŋu-i ŋaa i ka ko i fεε tie da i nuŋ-juuru-i i fεε ⁹ a ne da namei naa saaya na yiera baa i yunŋ-maama-i. Nga i cie mafamma-i die pigāanŋ-na nelma. ¹⁰ Inŋ waa na terienŋu-na, i saa fuo-ma nei; i taa i waŋ-ma baa-na yiε: «Umanŋ duɔ u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niiwuoni-i aa u yan-ni.» ¹¹ Da na da i waŋ mafamma-i, i nuɔ wuɔ na hɔlma-na banamba bilaa diilonŋo-i yanŋ ba maacemma-i aa ta ba wuɔra ba dii ba nunni-i mamanŋ saa hi-ba. ¹² Inŋ taaranŋ kumanŋ kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa a yiera baa ba yunŋ-maama-i ba fεε.

¹³ Tobinŋ namaa, namaa fuɔ, baa na yanŋ kuufafaanŋu cemma-i. ¹⁴ Inŋ waan mamanŋ seβε daayo-na, umanŋ duɔ saa ce-ma, na ne kutienŋo-i aa na yan-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weiima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵ Mi saa cira na pāŋ bigāanŋ kutienŋo-i, ŋga na dii nelma u tūŋ-nu; namaa wuonŋo'i.

¹⁶ Hɔfēllentienŋ fuɔ fεε u tuɔ fē na hɔmmu-i weiima-na hierε baa hɔnni-na hierε. Itienŋo waa baa-na hierε.

¹⁷ Muɔ Pol, mi pāa-na jaaluŋgu. Muɔmēi nyεgāanŋ jaaluŋ-terienŋ daaku-i baa mi fεεŋ nanŋa. Mi haa mi niele-i dumēi koko mi seβεbaa-ba-na. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hierε.

Polņ nyegāaņ sebēdielāņo maņ hā Timote-i Nelmuoyamma

Timote to waa Girēkiyiēņo, aa u nyu-i Yuifuciēņo. Nyuņo naa hūu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaan da ba-naa Lisire (Pəpuər. 16.1-3). Ku huonģu yaa nuō-i Timoteņ juō ce Pol namaacenceroņo tuō wuōra baa-yo nilēiņa-na. Huonģu naņģu juō hi, Pol wuō kar-o jina Efesi u duō kāyā Diilon-dūņ-baamba-i ba suō tigiima (1.3). U nyegāaņ sebēbaa-ba hāi hā-yo a dii sirēiņa yuō ku maacemma-na.

Diēlā-wuonģo yaa daayo-i. U gbuōya-yuō wuō nuōmba namba dii ta ba guōl Diilon-dūņ-baamba gbeini-i wuō miwaan daayo bimbinni saa fa, wuō cadiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yaņ aa tagaaya pigāaņ Timote-i wuō Diilon uņ hielaa nimaņ hiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigāaņ-yo Diilon-dūņ-baambaņ gbiē ba ta ba cārā Diilonģo-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huonģ-baambaņ gbiē ba waa dumaa (sap. 2-3).

Timoteņ saaya u bel nuōmba-i dumaa Diilon-dūņģu-na a saanu baa ba sinni-i, Pol waanģ ku yaa-i perieņ aa dii nelma u tūnni-na (sap. 5-6).

Jaaluņģu

¹ Muō Pol, muōmei nyegāaņ sebē daayo-i. Yesu-Kirsa *pəpuərbiļonģ muō ņaa i konģkortieņo-i Diilon uņ'a ma ce dumaa baa iņ haa i naņģa-i Yesu-Kirsa maņ nuō-i. ² Mi nyegāaņ-yo da mi hā Timote nuōnei. Diilon-hūmelle-na, nii dii mei fereņ bieņ nuō. I To-i Diilonģo-i, baa Itieņo-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre nie aa kāyā-nie aa fē ņ huonģa-i.

Nelpirataamba kūņģu-i

³ Mi tamma-na da mi kā Maseduoni-i-na, mii naa hi dii sirēiņa nie wuō ņ tēna Efesi-i-na ņ yiera bamaņ waanģ Diilon-nelma-i baa coima-i. ⁴ Waņ baa-ba wuō ba hiel ba naņģa bincuoņ-nelsōsōmma-na baa huoluņ-maama-i, ma jo baa ijiesōsōnni. Ma sa kāyā nelie suō Diilon-huonģa-i. Da ņ haa ņ naņģa-i Diilonģo-na, ku yaa ņ ta ņ suō u huonģa-i. ⁵ Kumaņ cie mie ņ ce-ma dumaanģo-na, mi taara Diilon-dūņ-baamba-i hiere ba ta ba dōl nuōmba-i baa huonģa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba naņģa Diilonģo-na ku haama. ⁶ Banamba yaanģ daama-i hiere aa bie nelsōsōmma ta ba waņ. Ba haaraa hūmelle-na. ⁷ Ba cie ba fere *āņjinaamma pigāataamba, a ne da baņ nyaarāa mamaņ nuō-i ta ba waņ-ma, bafamba fere-i ba sa suō ma yuņģu-i.

Anjinaamma ānfaanģo-i

⁸ I suyaa wuō da ņ wuō *āņjinaamma-i maņ saaya ma wuō dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suō wuō Diilonģo saa jina āņjinaamma-i nelviņ maa-na, u jēna-mei nelbabalaanģ maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa bubōlaamba-i, baa yaagbārāamba-i, baa āmbabalmanciraamba-i, baa bamaņ sa kāaņ Diilonģo-i, baa bamaņ biēnaanaņ u yerre-i, baa bamaņ kuōņ ba tobāa-ba-i sisō ba nyubāa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamaņ cieņ biņwosinni-i, baa bēmba maņ cieņ ba-naa, baa bamaņ suoraanģ pōrtōbaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamaņ hielaaņ ba nieņģa-i Diilonģo-na coima-na. Bamaņ sa wuōyaanģ ba saanu baa ninsoņo-i hiere, āņjinaamma jēna bafamba maama yaa nuō-i. ¹¹ Baņ hāa-mi *Neldōdōlma maņ wuō mi waņ-ma, ninsoņ daayo da ma yaa nuō-i. Neldōdōl daama piie Diilonģo yuntesinniņ-maama baa u fafaanģ-maama.

Polpā Kirsa-i jaalunġu

¹² Mi jaal Itienġo-i Yesu-Kirsa-i, u haa u nanġa miē aa hiel-mi kāyā-miē mi ta mi cāa-yo, ¹³ ņ siē suō wuō dīelūō-i-na mi taa mi biēna u yerre-i aa ta mi ce karaanġu baa u baamba-i. Mi huōnġa taa ka doņ ka cor. Nġa u yaanġ aa ce hujarre miē wuō miņ¹ a mi saa hūu Yesu maama-i, mi sa suō ku yunġu. ¹⁴ Itienġo Yesu-Kirsa ciē baa-mi cor. U ciē mi haa mi nanġa yuō aa tiraa ce mi ta mi dōlo. ¹⁵ Nel daama-i nuharunġu si dii-mēi: Yesu-Kirsa juō hīēma-na duō ji kor āmbabalmanciraamba. A ne da muōmēi ba yuntienġ muōnġo-i. ¹⁶ Nġa u ciē hujarre āmbabalmanceronġ muō mi temma-na duō pigāanġ u hōhinanġa-i. U ciē kufanġu-i duō dii sireiņa nuōmba-na ba da ba hūu u maama-i a da cicēlma maņ sa tiēn dede-i. ¹⁷ Yaanġ i tiē gbēliēnġ Diilonġo-i aa i tiē tuōlnu-yuō. Uu dii gbula, u sa ji kā terienġu. Molonġ yufelle siē gbāa haa-yuō. U yaa u diei-i Diilonġo-i. Ma ciē.

¹⁸⁻¹⁹ Mi biē, mi ka hā-ni maacemma a saa baa Diilonġ unġ ņa naa ce ba waņ mamaņ ņ kūnġu-na cor. Baņ waanġ mamaņ, da ma tiēnu-niē, ņ ka tiē Diilonġ-hūmelle-na aa gbāa ce maacenfafamma baa huōnġa diei. Banamba suyaa kumaņ sa dōlaanunġ Diilonġo-i aa cor ta ba ce-ku. A ce dumaanġo-na ba Diilonġ-hūmellenġ-kūnġu kūōna. ²⁰ Imene nunġu dii kutaamba-na baa Alesāndire-i hiere. Mi nyaa-ba hā *Sitāni baa-ba, ku yaa ba ka yaņ Diilonġo yerre biēnamma-i.

2

Diilocārālle faa

¹ Miņ taaranġ kumaņ dīelā-kūnġu-i Diilonġ-dūnġ-baanġ miē i wulaa, mi taara i tiē jaal Diilonġo-i aa tiē cārā-yuō i hā nuōmba-i hiere. ² Na ta na cārā-yuō na hā fōnġōtaamba-i baa yuntaamba-i hiere, kumaņ ka ce i kūōma fē, i waa i fēreņ nuō tiē cāa Diilonġo-i aa tiē ce kuuviinġu. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cārā-yuō na hā nuōmba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dōlnu i koņkortienġo-i Diilonġo-i. ⁴ Diilonġo taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suō ninsoņo-i. ⁵ Na saa da! Diilonġo dii u diei yonġ, aa koņkortienġo diei dii nelbiliemba hōlma-na baa-yo. Koņkortienġo faņo-i nelbilonġo. U yaa Yesu-Kirsa-i. ⁶ Diilonġ unġ ņa naa dii huōnġu maņ duō kor nelbiliemba-i ba āmbabalma-na kuņ juō hi, u yaa pāa u fēre a sāa ba yunni-i. U ciē ku yaa-i a pigāanġ wuō Diilonġo taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku'i ciē na da Diilonġo ciē-mi u nelwaranġ muō, aa bi ce-mi Yesu *pōpuōrbilonġ muō, mi ta mi waņ Yesu maama-i *niēraamba hōlma-na, ba da ba nu ninsoņo-i aa hūu-yo. Mi sa kar mi huōyasana, mi waņ ninsoņo yaa-i.

⁸ Terienġu fanġu-na, mi taara bibēmba ta ba cārā Diilonġo-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cārā-yuō, ba cārā-yuō baa hōfafanġa; ba baa cārā-yuō baa hōdulle, ba baa bi cārā-yuō baa berru ba hōmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suō ba fēreņ diiyamma. Ba baa yaņ bisīnni ta yaanġa beī; ba yaņ ni gbē baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuō ba yukuōsīnni migāmma-na, baa niibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yaņ aa ba ta ba kuye ānfafamma cemma yaa-i. Ciēnġo maņ wuō fuō kāalā Diilonġo-i u saaya u tuō ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba waņ Diilonġ-nelma-i baa-ba, ba saaya ba fiinanġ aa hiire ba fēre ta ba nu. ¹² Mi sa taara ciēnġo sire yiera wuō u waņ Diilonġ-nelma, u saa bi saaya u waa bibienġo yunġ-nu, u par fiinamma yonġ. ¹³ Yunġ haku-i nuō-i mi ta mi waņ mafamma-i? Mi niē da Diilonġo maa bibienġo yaa igēna aa suō ji ma ciēnġo-i. ¹⁴ Aa *Sitāni saa gbāa tāal bibienġo-i, u tāalāa ciēnġo yaa-i u cāl Diilonġo-i. ¹⁵ Nġa ciēnġo maņ duō hūu Yesu maama-i, aa wuō Diilonġ-hūmelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuō, u horre ka kor-o.

3

Yaatesinniñ saaya ni da dumaa Diilon-dün̄gu-na

¹ Uman̄ duō tuō taara yaatesinni-i Diilon-dün̄gu-na, kutien̄o taara maacenfafamma; nuharun̄gu si dii-mēi. ² Diilon-dün̄-baamba yaatien̄o-i, cälmuō saa saaya u da-yuō, u saaya u waa cien̄o diei tien̄o, u saaya u tuō suō u feren̄ belma, u saaya u waa nelnurāño, u saaya u waa nelfefein̄o aa tuō sie u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuō kalan̄ nuōmba-i Diilon-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyorōño, u saa saaya u waa hōdoroño, u saa bi saaya u waa berkartien̄o, n̄ga u saaya u waa h̄iēh̄ientien̄o, u saa saaya u yan̄ gbein̄-maama ta yaan̄ga yuō. ⁴ U saaya u suō fuō feren̄ dumellen̄-baamba nuolamma a ce u bisälmba ta ba nu u nun̄gu-i aa ta ba k̄an̄-yo wēima-na hiere. ⁵ Neliēño man̄ sie gbāa nuola u dumellen̄-baamba-i fafamma u ce nie gbāa bel Diilon-dün̄-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatien̄o saa saaya u waa nelfelen̄o Diilon-hūmelle-na. Duō waa nelfelen̄o, bombolma gbāa cōruōnu-yuō. A ce dumaan̄o-na, man̄ daa *Sitāni-i ma ka da-yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puon̄-nuōmba nunni-na, ku yaa ba sie ji dii ba yaan̄ga-i yuō a ce Sitāni da mumbelmu yuō.

Diilon-dün̄gu maacenciraamba maama

⁸ Kuuduōn̄gu yaa baa Diilon-dün̄gu maacenciraamba-i, ba ciluō saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yan̄ kolma ta yaan̄ga bei, aa ba baa taara huhurman̄-gbein̄a-i. ⁹ Diilon̄ un̄ pigāan̄-ye ninson̄o man̄ u hūmelle-na, ba sie-yo aa ba bel-o baa huōn̄ga diei. ¹⁰ Da na'a na h̄a uman̄ Diilon-dün̄gu maacemma-i, na saaya na ne kutien̄o ciluō-i igēna. Da na da u faa, na suō na h̄a-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* man̄ cien̄ maacenduōma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebiēnataamba. Ba saaya ba ta ba suō ba feren̄ belma aa yan̄ huhurma-i wēima-na hiere.

¹² Diilon-dün̄gu maacencerōño saaya u waa cien̄o diei tien̄o. U saaya u tuō suō u dumellen̄-baamba nuolamma. ¹³ Diilon-dün̄gu maacencerōño man̄ cien̄ u maacemma-i fafamma, nuōmba bi u yefafalle aa u da holle u piiye un̄ haa u nan̄ga-i Yesu-Kirsa-i-na man̄ nuō-i.

Diilon̄ un̄ puuriye nelma man̄ pigāan̄-ye

¹⁴ Timote, Diilon̄ duō sie, ku sie da huōn̄gu mi ka k̄a ka ne-ni. N̄ga mi nyegēn̄ sebe daayo-i da mi h̄a-ni, ¹⁵ wuō da n̄ saa ji ta n̄ da-mi, u kāyā-nie n̄ suō n̄ feren̄ belma Diilon-dün̄-baamba hōlma-na, n̄ suō n̄ feren̄ belma Cicēlmantien̄o baamba hōlma-na. Ba yaa ninson̄o tuole-i ¹⁶ Coima saa fa, Diilon̄ un̄ pigāan̄-ye nelma man̄ Yesu-Kirsa kün̄gu-na ma temma si dii.

Wuō *Kirsa juō nelbilon̄ temma i ji da-yo.

*Diilon̄-Yalle cie i suō wuō nelviin̄o.

*Dōrpōpuōrbiemba daa-yo.

Ba waan̄ u maama-i baa nieraamba-i nilēin̄a-na hiere.

Ba hūyāa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilon̄o biyaa-yo ka j̄ina u caan̄-nu.

4

Bilaan̄ na ferē coikartaamba-na

¹ *Diilon̄-Yalle waan̄-ma gbar-ma wuō miwaan̄o timman̄-huōn̄gu-na, ba namba ka ciina Yesu-i aa cu coikartaan̄ huon̄-nu ta ba nu Sitāni-nelma. ² Ba ka yan̄ huhurmantaamba famba tāal-ba pira-bei. ³ Ba wuōra ba piiye wuō ānsorre saa saaya di ce, aa cira niwuoni nanni dii ni saa saaya wuoma.

* **3:11** Girēkimma-na terien̄ daaku gbāa bi nu nun̄ daama-i: «Ba caamba ciluō saaya u vii...»

Nga η saaya η suō wuō niiwuoni fanni-i Diilonjo hielaa-ni hā bamaņ hūyāa u maama-i aa ta ba suō ninsoņo-i wuō ba ta ba jaal-o aa ta ba wuo-ni. ⁴Diilon uņ hielaa nimaņ hiere ni faa. I saa saaya i ciina kuuwuonģu nanģu wuō ku saa fa. Nģa da η'a η wuo kumaņ, η saaya η jaal Diilonjo-i ku maama-na. ⁵Ku yunģu yaa daaku: Diilon-nelma-i baa u cārāmma yaa migāaņ niiwuoni-i hiere.

⁶Da η ta η piiye nel daama-i η pigāaņ tobimba-i, η ka ce maacembilofefeiņ nuō Yesu-Kirsa suonģu-na. Ku yaa ka pigāaņ wuō η flāa Diilon-ģūmelle-na aa η kalaaņ ģūmefafalle-i hi η fuonģu-i. ⁷Nelma maņ sa kāaņ ģūmeduōle baa miē Diilon-ģūmelle-i, baa yaņ ma ta ma suur η tūnni-na. Ta η kuye Diilon-kūņģu yaa-i. ⁸Da η ta η kuye ponsaāņģu maņ firiinunģ η kūōma-i, ku faa, nģa ku sa fa wēima bōi. A ne da da η ta η kuye Diilon-kūņģu-i ku fa nyunģo ku maama-i aa tiraa fa bisīņ ku maama-i hā-ni. ⁹Nel daama-i nuharunģu si diimēi, nuōmba-i hiere ba saaya ba hūu-ma. ¹⁰Iņ haa i nāņģa Cicēlmantienģo-na, ku'i cie i tie ce maacemma-i aa vaa i fēre vaāņ daama temma-i. U yaa nelbiliemba-i hiere ba koņķortienģo-i, ku huraa bamaņ hūyāa u maama-i. ¹¹Niņ saaya η ta η waņ mamaņ baa-ba ma yaa mafamma-i.

¹²Baa yaņ molo dii u yaāņģa-i niē wuō bisālāaņ nuō. Diilon-ģūņ-baamba saaya ba ta ba ne nuōnei aa ta ba ce. A ce dumaāņģo-na, η nuņ-āndaāņģu saaya ku ta ku fa baa η ciluō-i hiere. Nģ saaya η ta η dōl nuōmba-i hiere aa η haa η nāņģa-i Diilonģo-na ku haama. Cālmuō saa saaya u da-niē. ¹³Vaa η fēre η ta η kalaņ Diilon-nelma-i baa nuōmba-i aa η ta η firnu-mēi η cie mi jomma-i. ¹⁴Diilon uņ puōraa ba waņ mamaņ η kūņģu-na aa yaataamba haa ba nammu-i niē aa cārā Diilonģo hā-ni fōņģūō maņ, baa hūu-yo η nanna. ¹⁵Miņ waāņ mamaņ baa-ni hiere, bel-ma nammu hai aa η ta η ce-ma maņ saaya ma ce dumaa, ku yaa nuōmba ka suō wuō Diilon-maacemma wuō η wulaa. ¹⁶Suō η fēreņ belma, aa niņ waņ Diilon-nelma maņ, η ta η ne-ma torro. Vaa η fēre baa ma cemma-i, ku yaa η ka kor η fēre aa bi kor bamaņ ka nu-ma η wulaa.

5

Timoteņ saaya u bel Diilon-ģūņ-baamba-i dumaa

¹Bincōiņo maņ duō cāl, piiye baa-yo da yambaa nģa η tohoiņo η dii-yo ģūmelle-na. Da ku waa naacolōņo, piiye baa-yo nģa cēduōņ-bienģ namaa. ²Da ku waa cabincōiņo, η piiye baa-yo nģa η nyu, aa da ku waa cabisālāaņģo, η piiye baa-yo nģa η tūō; baa huōņģa diei.

Bikulcaambaņ saaya ba bel dumaa

³Bikulcaamba maņ taamba sī-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴Nģa bisālģ da ba waa baa umaņ, sisō u hāayēlmba, ba yaa saaya ba yiēra baa ba dūņ-maama-i a pigāaņ wuō ba kāalā Diilonģo-i ninsoņo. Da ba yiēra baa-ma dumaāņģo-na, ba bīncuōmbaņ cie kumaņ hā-ba, ba suu ku sōlaāņģu yaa dumaāņģo-na. Diilonģo taara ku yaa-i.

⁵Da η nu wuō bikulcieņģo-i, u yaa umaņ tienģo sī-yuō. Fuō temma-i u haa u nāņģa-i Diilonģo yaa nuō-i, u cārā u yaa-i bāāņģu-i baa isuōņģu-i wuō u kāyā-yuō. ⁶A ne da bikulcieņģo maņ cieņģ u bāāņģu-i, u ne colcol nģa u kuu, u Diilon-ģūmellenģ-huōņģa kuu aa yaņ-yo. ⁷Nģ saaya η ta η titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba siē ģi ce cāl.

⁸Umaņ duō u sa ne u huraamba-i fafamma, ku huraa fuō fēreņģ dūņ-baambana, kutienģo hilaa Diilon-ģūmelle huonģ-nu. Bamaņ sa suyaāņģ Diilonģo-i ba bōyaa-yuō.

⁹Bikulcaamba maņ naa vii baa ba bōlbaa-ba-i aa ba bienģa yu bienģ komuōņģa sa-a-siēi, na saaya na biē bafamba yireiņģa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰Da na'a

na kāyā umāņ, u yefafalle saaya di waa nuamba nunni-na, u saaya u suō u bisālm̄ba nuolamma, u saaya u tuō ce niraamba nersīnni-i fafamma, u saaya u tuō saara Diilon-*dū*ņ-baamba gbeini-i*, u saaya u tuō kāyā sūntaamba-i aa bi tuō ce ānfafamma-i ma sīnni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba maņ saa vāa yogo, baa dii ba nuņgu-i kāyāmma-na. Da ņ dii-ku, bekūņ da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka ciel *Kirsā maama-i jīna kōtuōņgu aa ta ba taara ba soņ. ¹² A ce dumaano-na baņ pāa nudielāņgu maņ baa Kirsā-i, ba ka guōla-kuō a taara wēima hā ba fere. ¹³ A naara kufanġu-i, da na biē-ba ta na kāyā-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuōra ba bīņ nuōņ-dumiēņ-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma maņ saa hi-ba. ¹⁴ Terieņgu fanġu-na, mēi taara bikulcabisālm̄ba bir soņ a hoņ bisālm̄ba aa yiera terduōņ-nu ta ba ce ba dūņ-huōya-maacemma-i, ku yaa i bigāarāamba siē da nuņgu yie. ¹⁵ Kumaņ cie mi ta mi waņ mafamma-i, bikulcaamba namba naana hūmelle-i tī aa cu *Sitāni huōņ-nu.

¹⁶ Cieņo maņ duō hūu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u dūņ-baamba-na, u'i saaya u tuō kāyā-bei aa yaņ Diilon-*dū*ņ-baamba ta ba kāyā bamaņ taamba sī-bei.

*Diilon-*dū*ņ-baamba yaataambaņ saaya ba bel dumaa*

¹⁷⁻¹⁸ Diilon-nelma ciera wuō: «Niņ duō tuō muo dīmma-i, ņ saa saaya ņ vaa u nuņgu-i» aa tiraa cira: «Maacembiļo saaya baa u maacemma sullu-i».† Terieņgu fanġu-na, Diilon-*dū*ņ-baamba yaataamba maņ cieņ ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yaaņ-na fafamma; ku huraa bamaņ vaa ba fere baa Diilon-nelma wamma-i.

¹⁹ Da ba ta ba cāl yaatieņo-i baa mamaņ, aa siertaamba saa yu ba hāi sisō ba siēi, baa hūu-ma. ²⁰ Umaņ duō cāl, waņ baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka kālā.

²¹ Jande, ne Diilono-i baa Yesu-Kirsā-i baa *dōrpōpuōrbiemba-i aa ņ ce nel daama-i ņaa miņ waaņ-ma baa-ni dumaa. Baa ta ņ ce cieluō. ²² Da ņ'a ņ sa suō umaņ ku kaala, baa tugol ņ haa ņ nammu-i u yuņgu-na ņ cārā Diilono-i ņ hā-yo wuō u tuō ce maacemma Diilon-*dū*ņgu-na. Baa yaņ banamba ji celieņ-ni baa ba balaanġu-i. Baa yaņ cālmuō da-niē.

²³ ņ kusūņġuņ ņ'a ku sa dōl-ni, baa ta ņ nyōņ hūņkolņo-i yon, ta ņ nyōņ duvēņo-i tēntēņ.

²⁴ Nuamba naņ cālmuō dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tīena ba āndaanġu-na aa suō da ba cālmuō-i. ²⁵ Anfafamma sa bi fuo dumēi. Halle da ku fiē vaaya niē niē, ma ji hel.

6

Kōraambaņ saaya ba waa dumaa baa ba yuntaamba-i

¹ Kōraamba saaya ba ta ba kāņ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo siē da biēna Diilono yerre-i aa bi biēna i hūmelle diele-i. ² Kōraamba maņ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuō ba natobimba. Ba saaya ba suō wuō ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i aa ba maama bi dōlnu Diilono-i. Terieņgu fanġu-na, ba saaya ba firnu ba hōmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba hā-ba. Niņ saaya ņ ta ņ waņ mamaņ baa nuamba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote tūnni-na

* **5:10** *Yuifubaa-ba jārā ba niraamba-i dumēi. Niēņ Like 7.44. † **5:17-18** Niēņ Anjīnamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. dīe. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

³ Uman duo yan Itieno-i Yesu-Kirsa nelman-kerre-i aa tuo wan u den maama baa nuamba-i, uman duo haar Diilon-hūmelle-na, ⁴ kutieno ce bombolma. U sa suo kuyungu, aa nuharungu'i dolaanun-yuo baa āndapirre aa tiraa tuo ce berru nelsosomma-na. Ku yaa juon baa nenemungu-i, baa cōcōgoluo-i, baa tuosinni-i, baa ānjōgōbabalamma-i, ⁵ baa āndapirre-i baman sa jōgaan kā yaan-na ba hōlma-na. Ba ciinaana ninsoņo-i aa bir ta ba ne wuo sī Diilon-hūmelle-i gbeitaara-hūmelle.

⁶ Coima saa fa, da ņ haa ņ nanġa-i Diilon-na, weisinni nanni saa maar nifanni-i, ņga ņ saaya ņ waa nelien nuoni man sa nienuj molon bīnkūņgu. ⁷ ņ saa da, i juo miwaan-na baa i nienā ndii, i ka bi bir baa i nienā ndii. ⁸ Kuman gbāan, die tie da i nuņ-juuru-i baa kompammu-i i hī, nifanni ka saanu baa-ye.

⁹ Baman kuņ gbeina huon-nu, *Sitāni hi ba yaa-i u dii-ba u juon-na. U gbu-ba baa bafamba fereņ yufien-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yungu si dii-nie, ni kōsuon-ba yon. ¹⁰ ņ saa da, gbein da a ta a dōlnu-nie a cor, ku yaa diyaan-niņ āmbabalma sinni-na hiere. Gbein-maama taa yaanġa banamba-na a ce ba nanna Diilon-hūmelle-i, a ce dumaan-na muliema si dii bei dei. ¹¹ ņga nuon niņ yeņ Diilon-wuon nuo, baa dii ņ gboluonġu maacembabalan daama-na. Ta ņ kuye viisinni-kūņgu-i, baa nelnyulmun-kūņgu-i aa ņ haa ņ nanġa-i Diilon-na. Ta ņ hīrā ņ kūōma-i aa ņ ta ņ ce nuamba-i hiehiē. ¹² Vaa ņ fere Diilon-hūmelle-na. Baa yan Diilon-nelle korra-nie. Diilon jōguon-ni baa difande maama yaa-i ku'i cie u bi-ni ce-ni u wuon-nuo. ņ waan difande maama yaa-i fafamma nuamba yufelle-na ku belle-na.

¹³ Fiefiē-i-na, mi ka piye baa-ni Diilon man hāan nelbiliemba-i baa bīmbaamba-i cicēlma-i u nu, aa Yesu-Kirsa man waan ninsoņo-i baa *Pōse-Pilati-i u bi nu. ¹⁴ Niņ nuo nelma man, ce-ma man saaya ma ce dumaa, baa yan cālmuo da-nie, baa yan ba da āntāalāmma haa-nie a ji hi Itieno-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuo fere yaa diyaa yiinġu fanġu-i.

U yaa u diei Itieno-i;

ānfafamma-i hiere ma tieno-i.

U yaa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi-i,
aa bi waa yuntaamba-i hiere ba Yuntieno-i.

¹⁶ Fuo yaa sa kuņ u diei yon.

Cecerma man dii u terienġu-na

molo sie gbāa pie ma caan-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo sie bi gbāa da u yufelle.

Yuntēsinni-i baa fōņgōtesinni gbīe baa u yaa-i kudēi.

Ma cie.

Bīnkūntaamba maama

¹⁷ Wan baa baman bīnkūntaamba-i wuo ba yan bombolma-i, aa ba baa haa ba nanġa ba nagān-niini-na; ni gbāa biēna aa yan-ba. Ba yan aa ba haa ba nanġa-i Diilon-na. Bīnkūņgu bīnkūņgu, u yaa firiinu u huonġa-i hā-ye baa-ku bāmbāale i tie ce i bāanġu-i. ¹⁸ Wan baa-ba wuo ba ta ba ce kuufafaanġu. Ba yan ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sāmma aa ba yan ba nammu ta mu fara fiefiē. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ņaa ba tiera munterfafamu-na ba jina da ba gbāa ji da cicēlma man sa tieņ dede-i.

Andaperienġu

²⁰ Timote, Diilon un hāa-ni nelma man, bel-ma nammu hāi. Andasosōnni man sa kāan hūmeduoale baa mie Diilon-hūmelle-i, hiel ņ nanġa nie. Baman karaan coima-i wuo bafamba suo yienġu, ban fanun ba-naa nelma man nuo-i,

baa dii ņ nuņgu-i mei. ²¹ Ba daa niε sī ba suō yiεņgu, a ce dumaāņo-na, ba naana
Diilon-hūmelle-i.
Diilo kāyā-nei.

Polŋ nyegãan sebchhaalŋo maŋ há Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegẽŋ sebẽ daayo-i a há Timote-i. Huoŋgu faŋgu-na, u taa u muliẽŋ aa nuomba naa nanna-yuɔ. Uŋ juɔ suɔ wuɔ u yinni tĩe tĩ, mamaŋ waa u huoŋga-na, wuɔ nyegẽŋ-ma duɔ há Timote-i baa-ma. Pol nyegãan sebẽ daayo yaa perieŋ Diilonŋ-nelma-na.

U duɔŋ u sebẽ-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suɔ gboya Timote-i wuɔ u tuɔ ce fuɔ temma; u vaa u fere baa Diilonŋ-maacemma-i keere bamaŋ cieŋ-maŋ ba yammu huol baa ma cemma-i (sap. 1-2).

Wuɔ nuomba bir baa ba huoŋgu aa ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yaŋ aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hái, aa uŋ hãalãayã mamaŋ, u nyaar-mei fafamma (sap. 3).

Sebẽ periema-na, Pol kaalaa u sũlma-i, ŋga wuɔ yinduɔŋgu u saa ji hel Diilonŋo huon-nu dede. Diilonŋ uŋ kãayã-yuɔ dumaa, u nuŋgu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyegãan sebẽ daayo-i. Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ umaŋ duɔ suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicelma maŋ, wuɔ mi wuɔra waŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi bieŋ nuɔ, mi nyegẽŋ sebẽ daayo-i da mi há nuɔnei. I To-i Diilonŋo-i baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre nie aa kãayã-nie aa fẽ ŋ huoŋga-i.

Pol dii sireiŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cãa u yaa-i baa huoŋga diei ŋaa mi bĩncuɔmbaŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cãrã-yuɔ huoŋgu huoŋgu, ŋ maama sa karaanu-mie.

⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ*, ku maama saa karaanu-mie; a ce dumaŋo-na, ŋ kũɔma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huoŋga ka fẽ. ⁵ Niŋ hũyãa Yesu maama-i baa huoŋga diei dumaa, mafamma saa bi karaanu-mie. Ku duɔŋ baa ŋ nyubĩncɔiŋo-i Losi yaa igẽna, ŋ nyu-i Enisi sire bie-ku, mi suyaa mie nuɔ ŋ bi siire bie kuuduɔŋgu faŋgu yaa-i.

⁶ Terieŋgu faŋgu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i nie aa cãrã Diilonŋo-i u há-ni fõŋgũɔ maŋ, baa yaŋ u kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ hãa-ye u *Yalle maŋ, di sa ce-ye kortaan mie, di dii holle yie aa ta di ce i tie dɔl i-naa aa tie suɔ i fereŋ belma.

⁸ Terieŋgu faŋgu-na, baa ce senserre baa Itieŋo nelma wamma-i. Aa baŋ diyaa muɔŋo-i kaso-i-na fuɔ maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huon-nu. Diilonŋ uŋ hãa-ye fõŋgũɔ maŋ, yaŋ i ce u yaa gboruɔŋgu aa i hĩrã muliẽma-i *Neldɔdɔlma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baan mie. U saa ne i fafaŋgu aa ce-ma! U taa u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i cie. Ma waa u huoŋga-na aa miwaanɔ suɔ duɔ jina. ¹⁰ Fiefie yaa nuɔ-i i Konkortieŋo-i Yesu-Kirsa jomma cie i da cedeiŋ daayo-i. U yaa juɔ ji yiera kuliŋgu-i ku maacemma-na aa pigãan wuɔ die hũu Neldɔdɔlma-i i ka da cicelma maŋ sa tĩeŋ dede-i.

* 1:4 Ku gbãa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebẽ-i-na 20.37.

¹¹ Diilonŋo ciε-mi Yesu *pɔpuɔrbilonŋ muɔ mi ta mi wuɔra mi waŋ Neldɔdɔl daama yaa-i mi pigāaŋ nuɔmba-i baa-ma. ¹² Ku'i ciε ŋ da mi ce sũlŋ daama temma-i. Nga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suɔ miŋ haa mi naŋga-i umaŋ nuɔ-i aa mi suyaa miε uŋ hāa-mi mamaŋ, ku fɔŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ gbāa ce mi bella-mei ji hi gēŋgeryiŋgu-i.

¹³ Miŋ waanŋ ninsoŋ-nelma maŋ baa-ni, ta ŋ wuɔ ma hūmelle-i. Nelnyulmu maŋ dii-yiε baa Diilonŋ-hūmelle huɔŋga maŋ dii-yiε Yesu-Kirsa horre-na, bel-ni fafamma. ¹⁴ *Diilonŋ-Yallen yenŋ ŋ huɔŋga-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ Ŋ saa bi yaŋ-ma suɔma, Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ *Asi-i-na ba naana-miε hiere, halle baa Fisel baa Ermoseni-i hiere ba naana-miε. ¹⁶ Nga Diilo kāyā Onesifɔr dumellenŋ-baamba-i. Miŋ fiε mi ye kaso-i-na, senserre sa da-yo baa nuɔmba-i; u juɔ u dii sirɛiŋa miε. ¹⁷ Uŋ diyaa u gboluonŋgu-i *Ɔrɔmu-i-na, u taaraaya-miε fuɔ ji da-mi. ¹⁸ Gēŋgeryiŋgu-na, Itienŋo kāyā-yuɔ a ce Diilonŋo ce hujarre yuɔ. Uŋ ciε kumaŋ hā-mi Efesi-i-na, naŋ fεrε-i ŋ suɔ-ku ŋ yaŋ nuɔmba-i hiere.

2

Ŋ saaya ŋ hīrā ŋ kũɔma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi biε, nuɔ fuɔ, Yesu-Kirsaŋ ciε baa-ye cemma maŋ, yaŋ ku ta ku dii sirɛiŋa niε. ² Miŋ waanŋ nelma maŋ baa-ni nuɔmba bɔi yufelle-na, ne nuɔmba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbāa ta ba hāalā banamba baa-ma.

³ Ta ŋ hīrā ŋ kũɔma-i ŋaa sorosiyienŋ nuɔ Yesu-Kirsa huonŋgu-na. ⁴ Sorosiyienŋo maŋ duɔ tuɔ taara u ce u yuntienŋo huɔŋga-i, u sa dii u naŋga-i weima namma-na, u tuɔ yii baa sorosisinni yaa yonŋ. ⁵ Aa da ba'a na finu gbaruŋ-nu aa naŋ sa gbar ban'a na gbar dumaa, naŋ ka ce niε gbāa yar? ⁶ Suontienŋ uŋ mulāaŋ baa u suonŋgu-i, fuɔ yufelle yaa saaya di hel igēna u dīmma-na. ⁷ Miŋ waŋ nelma maŋ baa-ni, ne-ma torro aa Itienŋo ka ce ŋ suɔ ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yaŋ Yesu-Kirsa maama ta ma tīenu-niε, *Davidi hāayēlŋo, u kuu aa sire ŋaa maŋ waanŋ dumaa *Neldɔdɔlma-na. Mi wuɔra mi waŋ Neldɔdɔlma famma yaa-i. ⁹ Mi muliēŋ nelma famma maama yaa nuɔ-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbabalaŋ muɔ. Nga banŋ fiε vaa-mi, ba saa gbāa vaa Diilonŋ-nelma-i. ¹⁰ Ku'i ciε ŋ da mi niε Diilonŋo yufellenŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i aa hīerā muliēŋ daama-i hiere. Mi ciε mafamma-i Yesu-Kirsa duɔ bi kor bafamba-i ba da suur Diilonŋ-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima sī:

Da kuɔ i hūyāa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,
i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa diε hīrā muliēma-i fuɔ maama-na,
i ka ce i bāanŋgu-i baa-yo.

Diε cīina-yuɔ,
fuɔ ka bi cīina-yiε.

¹³ Da kuɔ huhurmantaanŋ miε,
fuɔ-i huhurmantienŋo sī;
u siε gbāa yagar fuɔ fεrεŋ nuŋ-āndaanŋgu-i.

Timoteŋ saaya u bel u fεrε dumaa

¹⁴ Diilonŋo yufelle-na, ta ŋ waŋ nel daama ta ma tīenu nuɔmba-i, wuɔ ba baa gāŋ baa moloŋo nelmaŋ-yuŋ-nu. Ijieni fanni sa fa weima. Umaŋ duɔ waa nu-ni, ku bīena u Diilonŋ-hūmellenŋ-kūŋgu-i. ¹⁵ Gbāŋ waa nelfεfēiŋ nuɔ Diilonŋo yufelle-na. Ŋ maacemma saa saaya ma ta ma da-ni senserre. Waŋ Diilonŋ-nelma-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ naŋga āndasɔsɔnni-na baa āndenni maŋ sa kāaŋ hūmeduɔle baa miε Diilonŋ-hūmelle-i. Bamaŋ waanŋ

nifanni temma-i, ba maa Diilonŋo-na ba kã. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa pãcɔɔ ta ma guola nuɔmba yunni-i ma kã. Unanŋo yaa Imene-i aa unanŋo yaa Fileti-i. ¹⁸ Ba yaanŋ ninsonŋo-i aa ta ba pira nuɔmba-i Diilonŋ-hũmelle-na wuɔ kuomba siire cor tĩ. ¹⁹ Nga Diilonŋ unŋ jĩena dũntuole manŋ, dii dii di temma-i. Ma nyegãan dũntuole fande-na wuɔ: «Itienŋo suɔ u baamba-i.» Aa tiraa nyegẽŋ wuɔ: «Umaŋ duɔ cira fuɔ dii baa Itienŋo-i, kutienŋo saaya u hiel u nanŋa kuubabalaanŋu-na.»

²⁰ Da ŋ suur weinŋ dũŋgu-na, ma sĩ ŋ da jukalni-i ni sĩnni-na hiere ke? Da ku waa yibuɔ, u hiel sukpekpellunŋ-niini yaa-i, aa da ku waa yigbãŋgbãlãanŋu-i u hiel sudɔdɔllunŋ-niini. ²¹ Kuu bi dii dumei baa mienŋo-i. Miŋ tagaaya ambabalma sĩnni manŋ pigãanŋ-ni daani-i, umaŋ duɔ bel u fere nie, kutienŋo ka waa ŋaa jukalni manŋ banŋ tieraa-nyie jina ta ba hiel-ni yibõmbõmbaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tienŋo maama-i u tuɔ bie-ni u ce maacenfafamma-i ma sĩnni-na hiere.

²² Timote, naaciemanŋ kuyenŋ niibabalanni manŋ, ne-ni aa ŋ yanŋ-ni. Ta ŋ kuye viisĩnni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa fafamma baa bamanŋ cãarãŋ Itienŋo-i baa huɔŋga diei. ²³ Baa dii ŋ nunŋu-i miminsĩnninŋ-ãndenni-na baa nelsɔsɔmma-na, ni jo baa berru. ²⁴ A ne da Itienŋo cãarãŋo saa saaya u ce berru. U saaya u fa baa nuɔmba-i hiere aa tuɔ suɔ ba hãalãmma baa Diilonŋ-nelma-i, aa waa hõhĩnantienŋo. ²⁵ U saaya u tuɔ tagaaya Diilonŋ-nelma-i da yambaa u pigãanŋ anyagarmantaamba-i, ku nie sĩ Diilonŋo ka kãyã-bei ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa sie ninsonŋo-i. ²⁶ *Sitãni bilaa-ba ce-ba u kɔraamba; mafanŋ da ma ce, ku yaa ba ka gbãa hũu ba fere u kɔrsĩnni-na aa waa ba fereŋ nuɔ.

3

Balaanŋu manŋ ka waa miwaanŋo tĩmma-na

¹ Nŋ saaya ŋ suɔ wuɔ miwaanŋo tĩmma-na yinni nanni ka huol. ² Nuɔmba ka ta ba ce nahuɔŋga, gbeinŋ-maama ka ta yaanŋa bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba fere. Ba ka ta ba tuora Diilonŋo-i. Ba sie ji ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. Ba sie ji ta ba suɔ ãnfafamma-i. Ba sie ji ta ba kãŋ Diilonŋ-bĩŋkũŋgu. ³ Ba ka waa hɔduraamba, yebiɛnataamba, kakarkuontaamba, bubɔlaamba, ba sie ji ta ba suɔ banŋ bĩŋ kumanŋ ãnfafamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba-naa honniŋ aa waa hõhuoltaamba. Bombolma ka cɔruɔnu-bei. Ba yufienŋ-maama ka ta yaanŋa bei a yanŋ Diilonŋ-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nuɔmba yammui wuɔ ba wuɔ Diilonŋ-hũmelle, a ne da ba hõmmu-na ba cĩinaana u fõŋgũɔ-i. Baa ta ŋ pie kufanŋu taamba-i. ⁶ Ba hõlma-na, banamba wuɔra dumienŋa-na ba tãal cakarkuontaamba-i ba dii-ba ba kuɔcuɔŋgu-na. Caamba famba saa nanŋ kaasĩnni Diilonŋ-hũmelle-na, ba yufienŋ-maama taa yaanŋa bei. ⁷ Bãanŋu-i baa isuɔŋgu-i ba taara ba suɔ yiɛŋgu, ŋga ninsonŋo yaraa-ba suɔma. ⁸ Sanesi-i baa Sãmbiresi-i* banŋ cĩinaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cĩinaana ninsonŋo-i dumei. Banŋ jɔguɔŋ mamanŋ ma saa fa. Ba Diilonŋ-kũŋgu saa jãal kaanŋu. ⁹ Nga ku sie vaaya nuɔmba ka suɔ wuɔ daaba sa wanŋ ninsonŋo ŋaa banŋ suyaa baa Sanesibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuɔ fuɔ, ŋ daa miŋ hãalãayã nuɔmba-i kumanŋ. Nŋ daa mi ciluɔ-i. Nŋ suɔ miŋ donyanŋ kumanŋ. Nŋ suɔ mi Diilonŋ-hũmellenŋ-kũŋgu-i. Nŋ daa miŋ koŋ mi huɔŋga-i dumaa. Nŋ suɔ mi nelnyulmunŋ-kũŋgu-i aa ŋ suɔ miŋ nyaarãa Diilonŋ-maama-na dumaa. ¹¹ Kumanŋ haa-mie Antiyɔsi-i-na, baa Ikoniyɔmu-i-na, a naara Lisire-i-na, ŋ suɔ-ku. Miŋ cie sũlma manŋ, ŋ suɔ-ma. Mulienŋ hama-i

* **3:8** Sanesi-i baa Sãmbiresi-i: *Yuifu ba bĩncuɔmba taa ba bĩ Esipitaanŋ hiriemba-i dumei. Nieŋ ba maacemma-i Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 7.11-12. † **3:9** Sanesibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girekimma-na ma nyegãanŋ wuɔ «Sanesi baa Sãmbiresi». Nieŋ 3.8.

mi saa ce-ma? Nga Itienjo hielaa mi yungu-i mei hiere. ¹² Ku yaanga yaa dumaango-na; bamaŋ da ba ta ba taara ba wuɔ Diilon-ħumelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mulienj. ¹³ Nga nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaangu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba ferε.

¹⁴ Nuɔ fuɔ, niŋ hāalāayā kumaŋ aa siε-ku wuɔ ninsoŋo, bel-ku nammu hāi. Nj suyaa niŋ hāalāayā-kuɔ umaŋ wulaa-i. ¹⁵ Nj suyaa Diilon-nelma-i dii η bisānsinnin. Da η haa η naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbāa ce-ni nelnurāŋ nuɔ η kor. ¹⁶ Mamaŋ nyegāaŋ Diilon-nelma-na hiere, ma hilaa Diilon nuŋ-nu. Ma kāyā nelie suɔ ninsoŋo-i, ma hiel coima moloŋ nuŋ-nu, ma dii nelienjo ħumefallenj aa ce-ni nelviin nuɔ. ¹⁷ Diilon-nelma tigiin Diilon-nolŋo-i fafamma u hi u fuoŋgu-i tuɔ gbā u ce ānfafamma-i ma sinni-na hiere.

4

Waŋ Diilon-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duɔ ji ger cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i, baa u *nellentesinni bi maama-na, mi ka waŋ nel daama-i kuola-mei baa-ni Diilonjo yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuɔ ferε bi yufelle-na: ² Ta η waŋ Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i. Ku balaan o, ku faa o, ta η waŋ-ma. Dii nuɔmba-i ħumefafalle-na. Umaŋ duɔ cāl, waŋ-ma baa-yo wuɔ u cālāa, aa η ta η bi dii sirēiŋa bei. Mafamma-i daama-i hiere, ta η ce-ma baa ħħinaŋga. ³ Nj saa da, yiinju dii baa yiinju, nuɔmba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufienj-maama. Ba ka hiel ba yufellenj-nuɔmba da bāmbāale ba ta ba piiye kumaŋ suuriinuŋ-bei. ⁴ Ba ka ciina ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsɔsɔmma. ⁵ Nga nuɔŋo-i, ta η suɔ η ferεŋ belma wεima-na hiere, ta η ħirā η kūma-i, ta η kuye *Neldɔdɔlma wamma-i. Diilonj uŋ hāa-ni mamaŋ hiere, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

Pol yinni tīε tī

⁶ Muɔ fuɔ, mi yinni tīε tī. Mi ka ce ŋaa tāmmanj-kūŋgu hā Diilonjo-i. ⁷ Mi kūɔ ciefaaŋgu. Miŋ taa mi donya kumaŋ mi hii-ku. Mi saa nanna Diilon-ħumelle-i. ⁸ Fiefiε-i-na, mi viisinnin-nyantuoluo dii tuɔ cie-mi. Itienj uŋ suɔ u ger, u ka hā-mi baa-yo gēŋgeriyiŋgu-na. Aa muɔ sī mi diei yonj, u jommaŋ ka dɔlnu bamaŋ hiere, bamaŋ niyaŋ u jomma-i, u ka hā kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbāŋ η jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-mie aa tuɔ yii baa miwaan daayo ħuɔya-niini. Dumandε-i-na, u taa kā Tesalonike. Kiresā fuɔ kā Galasi aa Tite kā Dalmasi. ¹¹ Like yaa tīyāa baa-mi u diei yonj. Ta η jo baa Marke-i, u maacemma dii mi wulaa bɔi. ¹² Mi puɔraa Tisike-i Efesi. ¹³ Da η ta η jo, η bie mi waan-jongoruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na η ji hā-mi, baa sebbaa-ba-i. Cāaniŋ-sebbaa-ba* kūŋgu yaa dii kpelle yaŋ.

¹⁴ Alesāndire maŋ fānaŋo-i, u cie karaaŋgu baa-mi cor, Itienjo ka pā-yo ku sɔlaaŋgu. ¹⁵ Inj waan Diilon-nelma maŋ, u ciinaana-mei hiere, a ce dumaango-na bel η ferε yuɔ.

¹⁶ Baŋ'a ba ce mi āndaangu-i yidielāŋgu-na, molo saa cu mi ħuoŋ-nu, ba naana-mie hiere. Diilo baa yuu-ba ku cēmelle. ¹⁷ Baŋ fie nanna mie, Itienjo saa nanna-mie; u hāa-mi holle mi waŋ u maama-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. *Nieraamba-i nilēiŋa-na hiere ba nuɔ-ma ka saa. Aa u tiraa ħūu-mi kuliinju

* **4:13** Cāaniŋ-sebbaa-ba: Bafamba taa ba ce cāani yaa ŋaa sebbaa ba nyegēŋ.

nammu-na†. ¹⁸ Itienjo ka cor tuo hiel mi yungu-i weima-na hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Bɔbɔima gbɛ baa u yaa-i honni man jon. Ma ciɛ.

Jaaluperiŋgu

¹⁹ Jaal Pirsika-i‡ baa Akilasi-i a naara Onesifor dumellen-baamba-i ŋ hã-mi. ²⁰ Erati tiyãa dii Korēnti. Turofimu saa da hinni mi yan-yo dii Milet. ²¹ Gbãŋ ŋ jo aa waŋgu suo da ku tã.

Ebulusi pãa ŋ jaaluŋgu, baa Pudēnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara Diilon-dũŋ-baamba namba-i hiere.

²² Itienjo tɛ baa-ni. U kãyã-nei hiere.

† **4:17** Kuliŋgu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuo: Aa tiraa hũu-mi jara nuŋgu-na. ‡ **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Niŋ Pɔpuɔr. 18.2.

Polŋ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ há Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienjo nano. Nga u saa waa *Yuifuyienjo; u waa *nieryienjo aa hũu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U kãayã Pol bɔi u maacemma-na. Polŋ nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i hã-yo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waa Kireti. Pol naa ce u tɛna terienjo-na duɔ kãyã Diilon-ɗũŋ-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilon-ɗũŋgu-na.

Pol piiye Diilon-ɗũŋ-baamba yaataambaŋ gbɛ ba waa dumaa, aa cira ba maŋ mielãaŋ Diilon-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bei (sap. 1). U pigãaŋ Tite-i uŋ saaya u waŋ mamaŋ baa Diilon-ɗũŋ-baamba-i: Bĩncuɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciamba-i baa kɔraamba-i, nelienjo nelienjo baa u nelma (sap. 2). Ku huɔŋgu-na, u dii u nuŋgu-i Diilon-ɗũŋ-baambaŋ saaya ba ta ba wuɔ gboluɔŋgu maŋ, aa da na ta na nunu na-naa tɛnamma-na kuŋ faa dumaa (sap. 3).

Jaalunŋu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i. Mi cãa Diilonjo aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ. Diilonjo yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi kãyã-bei ba hũu u maama-i aa pigãaŋ-ba ninsoŋo-i ba da ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ² Mafamma da ma ce, Diilonjo-i Ninsontien uŋ pãa cicɛlma maŋ nuŋgu-i aa suɔ duɔ jina miwaaŋo-i, ba ka ta ba hiŋ ma taalunŋu. ³ Diilonjo-i i koŋkortien uŋ ŋa naa dii huɔŋgu maŋ duɔ kor nelbiliamba-i, kuŋ juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi waŋ-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyɛgẽŋ sebɛ daayo-i da mi hã nuɔnei baa-yo. Mei fɛrɛŋ biɛŋo'i nuɔŋo-i i Diilon-hũmelle-na. I To-i Diilonjo-i baa i Koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nie aa fẽ ŋ huɔŋga-i.

Diilon-ɗũŋ-baamba yaatienjo sinni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kireti-i-na ŋ da ŋ perien maacemma maŋ tɛyãa cemma terienjo-na aa ŋ da ŋ wuɔra fiɛl yaataamba hã Diilon-ɗũŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hiere ŋaa miŋ waan-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da ŋ'a ŋ fiɛl umaŋ, cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa ciɛŋo diei tienjo. U bisãlmba saaya ba hũu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. ⁷ Diilon-ɗũŋ-baamba yaatienjo ce Diilon-maacemma, a ce dumaanjo-na cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienjo, u huɔŋga saa saaya ka maar-o, u saa saaya u tuɔ ce koŋhiliŋgu, u saa saaya u waa berkartienjo, u saa bi saaya u tuɔ wuɔ huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ãnfafammanceronjo. Ku saaya u waa nelnurãŋo, aa waa nelviinjo, aa tiraa waa Diilon-noljo. Ku saaya u tuɔ suɔ u fɛrɛŋ belma. ⁹ Kutienjo saaya u nyaar Diilon-nelma-na a wuɔ ma hũmelle-i ŋaa uŋ hãalãayã-mei dumaa, ku yaa u ka gbãa waŋ-ma fafamma a dii sirɛiŋa nuɔmba-na aa da nuŋgu nuharuntaamba-na.

Bel ŋ fɛrɛ coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbãrãamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba maŋ suurii Yesu horre-na, ba yaa bɔi. Da ba ce ba ta ba piiye ba tãal banamba-i. ¹¹ Mamaŋ saa saaya wamma, ba waŋ ma yaa-i da ba da nallã ba nienja-i. Baa yaŋ ba cor baa-ku, ba guɔla dumienja bɔi dumaanjo-na.

¹² Ba nellen-tobiŋo nanjo waa tuo suɔ yiengu, u saa fuo-ma, u waan-ma wuo: «Kiretitaamba sa wan ninsoŋo gbula. Ba balaan ŋaa kēlāamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusūnni yon.» ¹³ Uŋ waan maman, u saa kar coima. Teriengu fangu-na, fulnu-bei ŋ wan ninsoŋo-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilon-hūmelle-na. ¹⁴ Wan baa-ba wuo ba baa fer Yuifu ba yiinatimma-i, ninsoŋo si; aa nuamba man ciinaana ninsoŋo-i, ba baa cu ba nelma huon-nu. ¹⁵ Neliŋ nuɔ ŋ huɔŋ da ka waa welewele, ŋ weima-i hiere ma bi waa welewele dumei. Ŋga baman guɔlaaya ba ferε aa ciina Diilon-o-i, fafaangu diei kuu si dii-bei. Ba balaan baa ba hōmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wuɔra ba piye wuo bafamba suɔ Diilon-o-i, a ne da ban ceŋ kuman ku pigāan wuo ba sa suɔ-yo. Ba balaan cor, ba sa nu neliŋ āndaangu, ānfafamma yaraa-ba cemma ma kūŋgu-na hiere.

2

Babincuɔmban saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilon-hūmellen taaran kuman, nuɔ ta ŋ hāalā nuamba-i ku yaa-i. ² Wan baa babincuɔmba-i wuo ba ta ba suɔ ba ferεŋ belma, ba waa bincɔfafaamba, ba waa nelnurāamba aa ba nyaar Diilon-maama-na, ba yan nelnyulmu waa-bei, aa ba waa hōhinantaamba.

³ Aa ŋ bi wan baa cicɔraamba-i wuo ba ta ba ce Diilon-bisālŋ temma. Ba yan sikuŋa-i, ba baa bi yan kolma ta yaanga bei. Ba ta ba dii nelfafamma nuamba tūnni-na. ⁴ Ku yaa cabisāimba ka ta ba suɔ ba dɔl ba bɔlbaa-ba-i baa ba bisāimba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurāamba, baa cafafaamba. Ba ka yiera terduŋ-nu aa vii aa ta ba siε ba bɔlbaa-ba wulaa. Mafan da ma ce, molo siε da biɛna Diilon-hūmelle yerre-i.

Titeŋ saaya u ce kuman hā naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tūnni-na wuo ba yan bisānsinni-i. ⁷ Nan ferε-i, ŋ saaya ŋ yan ŋ ciluɔ fa weima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta ŋ wan Diilon-nelma-i baa-ba man yen dumaa; baa ta ŋ puona baa-ma. ⁸ Ŋ nelma saaya ma koŋ, huhurma saa saaya ma waa-meɪ, ku yaa ŋ bigāarāamba siε da cāl-e. Mafan da ma ce, ba yammu ka ture.

Kɔraamban saaya ba waa dumaa

⁹ Kɔraamba saaya ba ta ba siε weima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hōmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagāŋ-niini-i. Ba yan aa ba firnu ba hōmmu-i baa-ba, ku yaa nuamba ka siε Diilon-nelma-i, u yaa i koŋkortieŋo-i.

Diilonjo hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonjo pigāan-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbāa kor. ¹² Diilonjo un cie hujarre-i yiε, ku cie i hiel i nanŋa kuubabalaangu cemma-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufieŋ-niini-i banamba temma-i. U cie kufangu-i i die gbāa bel i ferε fafamma nyungo ku bāan daaku-na, aa vii aa tie ce Diilonjo huɔŋga-i ¹³ i cie yibuɔ man in hin u taalungu-i. Yiingu fangu-na, i ka da Dombuɔ bɔbɔima-i, i ka da i koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa bɔbɔima-i. ¹⁴ U yaa hāa-ba u ferε ba ko-yo i sɔlaangu-i duɔ hiel i yunni-i āmbabalma-na aa migāan i hōmmu-i da welewele ce-ye fuɔ baan miε i die gbāa tie kuye ānfafamma cemma-i.

¹⁵ Niŋ saaya ŋ ta ŋ wan maman ma yaa mafamma-i. Nuɔnei yaatien nuɔŋo-i, ta ŋ dii sirēiŋa bei aa ŋ bi ta ŋ nuola-bei. Baa yan molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilonɔŋ un taaranɔ wuɔsaɔŋgu man

¹ Ta η titirre-mei baa Diilonɔŋ-dũŋ-baamba-i wuɔ ba saaya ba ta ba sie fãamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaŋgu cemma-i. ² Ba baa wanɔ ɔndaparaŋgu a hã moloŋo, ba baa ce berru baa moloŋo. Ba suɔ ba ferɛŋ belma aa ba bi bel nuɔmba-i hiere da hĩehĩe. ³ Na saa da, miɛ ferɛ-i i waa dumei, i saa tiɛ suɔ kuyunɔ. I saa tiɛ hũu ɔnhũuma. Ii naa pira, i taa i ce kumanɔ dɔlaanunɔ-yiɛ yonɔ, aa i yufienɔ-maama naa ta yaanɔ yaɛ. I maacemma saa naa fa, nenemunɔ waa-yiɛ. I waa pɔpɔraanɔ miɛ aa i taa i bigãanɔ i-naa. ⁴ Nga Diilonɔŋ-i i konkortienɔ unɔ juɔ'a u ka pigãanɔ nuɔmba-i u fafaŋgu-i baa u nelnyulmu-i yiinɔ manɔ nuɔ-i kunɔ juɔ hi, ⁵ u kuraa-ye. Inɔ hii ce ɔnfafamma manɔ, u saa ne mafamma aa kor-e de! Nga i hujarre'i kuɔ-yo u kor-e. U hãa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiɛ hũmmanɔ temma a hur i ɔmbabalma-i a ce-ye nelfelaanɔ miɛ i donɔ tiɛ ce ɔnfelɛŋo. ⁶ U puɔraa i konkortienɔ-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sãmbaga yufelle ji hã-ye. ⁷ U ciɛ mafamma-i wuɔ unɔ dɔlaa-ye aa ce-ye nelviinɔ miɛ, inɔ hĩŋ cicɛlma manɔ taalunɔ-i, i ce ma taanɔ miɛ.

Bel η ferɛ terbiɛnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunɔ si dii-mei, mi taara η wanɔ-ma kuola-mei, ku yaa bamanɔ haa ba nanɔga Diilonɔŋ-na ba ka ta ba kuye ɔnfafamma cemma-i. Ku faa aa ku kãyã nuɔmba-i hiere. ⁹ Baa nyiɛsĩŋ nelma manɔ yunɔ si dii-mei, bĩncuɔŋ-yiɛĩŋa-i, cɔcɔgɔluɔ-i, ɔndapirre-i *ɔnjĩnamma-na, hiel η nanɔga niɛ. Mamanɔ mafamma-i daama-i hiere yunɔ si dii ma diei nuɔ, ma sa kãyã nelienɔ. ¹⁰ Da kuɔ nelgboronɔ dii na hɔlma-na, da η gboya-yuɔ ku yu i hãi aa u saa nanna, hiel-o na hɔlma-na. ¹¹ Nɔ suyaa kerre wuɔ fuɔ temma-i u naana Diilonɔŋ-hũmelle-i. Aa unɔ yagaraa cor tuɔ ce kuubabalaanɔ-i, u kɔsuɔŋ u ferɛ'i dumaanɔ-na.

Andaperienɔgu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saanɔ unaa kã na wulaa. Duɔ kã, η gbãŋ η jã-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waanɔ-huɔŋgu-i kusuɔŋ-nu'i. ¹³ Senasi manɔ piiyenɔ u kãyã nuɔmba-i gẽŋgerbaa-ba-na, gbãŋ η kãyã-yuɔ baa Apolɔsi-i, da ba biɛ hũmelle-i bĩŋkũŋgu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yonɔ nelbiliemba; ba saaya ba hãalã ɔnfafamma cemma-i ta ba gbã ba kãyã sũntaamba-i.

¹⁵ Bamanɔ dii baa-mi hiere bande-i-na ba pãa η jaalunɔ. Inɔ daa jẽnaamba manɔ Yesu horre-na, jaal-ba η hã-ye.

Diilo kãyã-nei hiere.

Polŋ nyegãan sebɛ maŋ há Filemō-i Nelmuoyamma

Filemō waa nelbuo. U nuo Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hũu-ma. U waa t̄ɛna Kolosi. Koraamba waa baa-yo. U k̄oriɛŋo naŋo-i ba taa ba bi-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yaŋ-yo. Uŋ gbaraa dumaan̄o-na, yiingu nan̄gu-na u kã ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuo piye Yesu maama-i baa-yo fuo wuo bi hũu-ma.

Huon̄gu nan̄gu juo hi, Pol wuo saan̄-yo hã u yuntien̄o-i baa-yo. Ku waa k̄oriɛŋo maŋ duo gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kũma huolma-i. Sebɛ daayo nyegãman̄-yun̄gu yaa kufan̄gu-i duo cãrã Filemō-i wuo u ce jande aa u yaŋ Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gãŋ baa-yo, u yaŋ aa u bel-o fafamma k̄erɛ ba ciɛ baaduamba *Kirsã horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u j̄ien̄o-i u sebɛ-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi ciɛ-yo wuo u baa ce kuman̄ saaya cemma Onesimu-i-na. Nga Kirsã nelnyulmun̄ migãan̄ t̄ɛnamma-i dumaa, u piye ma yaa da ma t̄ɛnu u j̄ien̄o-i baa baman̄ ka kalan̄ sebɛ daayo-i hiere.

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsã maama-na. Muo baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmɛi nyegãan̄ sebɛ daayo-i diɛ hã-ni Filemō. Nuon̄ɛi i j̄ien̄ nuo, nuon̄ɛi i nabentien̄ nuo maacemman̄-hũmelle-na. ² I bi nyegãan̄-yo diɛ hã Diilon̄-dũŋ-baamba maŋ tigiin̄ ŋ dumelle-na baa i tũo-i Apiya-i a naara Arsipe-i fuo maŋ vaa u f̄erɛ tuo ce Diilon̄-maacemma-i baa-ye. ³ I To-i Diilon̄o-i, baa Itien̄o-i Yesu-Kirsã-i, ba kãyã-n̄ɛi aa f̄ɛ na hõmmu-i.

Pol nuo Filemō maama-i

⁴⁻⁵ Filemō, nin̄ d̄al Diilon̄-dũŋ-baamba-i dumaa, baa nin̄ haa ŋ nan̄ga-i Itien̄o-i Yesu-i-na dumaa, mi nuo-ma hiere. A ce dumaan̄o-na, da mi ta mi cãrã Diilon̄o-i huon̄gu huon̄gu, mi ta mi jaal-o ŋ maama-na. ⁶ Mi cãrã Diilon̄o-i wuo nin̄ hũyãa u maama-i i waa horre maŋ nuo-i daade-i, u yaŋ di ta di kã baa di yaan̄ga, ku yaa *Kirsãŋ ciɛ añfafamma maŋ yiɛ, nuamba ka suo-ma. ⁷ Kp̄ɔr, nin̄ d̄al Diilon̄-dũŋ-baamba-i dumaa, ku f̄iɛ ba hõmmu-i, a ce dumaan̄o-na ku d̄olaanu-miɛ cor aa tiraa dii sir̄ɛiŋa miɛ.

Pol cãrã Filemō-i a hã Onesimu

⁸ Filemō, *Kirsã yerre-na mi gbãa guor-ni ŋ ce kuman̄ saaya cemma. ⁹ Nga mi niɛ da ku b̄oyaa mi ne nin̄ d̄al nuamba-i dumaa, aa cãrã-niɛ ku yaa faa. Muo Pol, mi yaan̄ga cãa, a naara kufan̄gu-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsã maama-na. ¹⁰ Mi cãrã-niɛ da mi hã Onesimu* yaa-i. U nuo Kirsã maama-i mi nun̄gu-na kaso-i-na bande-i-na aa hũu-ma, a ce dumaan̄o-na u ciɛ mi biɛŋo. ¹¹ Dīɛlũo-i-na, u saa tuo fa weima u hã-ni, ŋga fiɛfiɛ-i-na, u ka fa a hã nuon̄o-i aa bi fa hã muon̄o-i.

¹² Mi saan̄-yo da mi hã-ni, uu dii ŋaa m̄ɛi f̄erɛŋ tãmmaŋ-wuon̄o ¹³ Min̄ yɛŋ kaso-i-na bande-i-na *Neld̄ad̄alma maama-na, mi taa mi taara mi j̄ina-yuo mi caan̄-nu u tuo ce mi maacemma-i nan̄ fun̄gu-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi ce kuman̄ sa d̄olaan̄-niɛ. Mi sa taara mi guor-ni ŋ ce añfafamma hã-mi. Mi taara da ŋ'a ŋ ce kuman̄ hã-mi ku hel nan̄ f̄erɛŋ huon̄-na.

* **1:10** Onesimu yun̄gu yaa wuo «fa weima».

¹⁵ Ku gbāa ce Onesimu furaaya η caaŋgu-na da huɔŋgu cɛllɛ aa duɔ bir kã ka waa baa-ni gbula hai gbāa suɔ? ¹⁶ Gboluon daaku-na, baa bel-o ηaa kɔriɛgbãŋgbālãŋo, bel-o ηaa η nelkpekpelŋo. U maama dii kpelle mi huɔŋga-na; ηga uŋ kãŋ na da na ka tɛna baa na-naa, a naara nan tiraa na ye Itienjo baan namaa na hã-i-na, u maama saaya ma waa kpelle nan huɔŋga-na a yan muɔŋo-i. ¹⁷ Da η ta η kãŋ-mi η jɛŋ muɔ, bel-o ηaa nin bilaa muɔŋo-i dumaa. ¹⁸ Da kuɔ u cãlãa-ni baa wɛima, sisɔ η cɛmɛlle dii-yuɔ, muɔmɛi ka pã-de hã-ni. ¹⁹ Muɔ Pol, muɔmɛi nyegãan nel daama-i baa mi fɛrɛŋ nanŋa wuɔ mi ka suu u cɛmɛlle-i. Nga η saaya η suɔ wuɔ mɛi bi cɛmɛlle dii nuɔŋo-na: N saaya η pã η fɛrɛ a hã-mi.† ²⁰ Mi natobiŋ nuɔ, jande, ne Itienjo-i aa η ce-ma ηaa miŋ waan-ma dumaa; ne Kirsa-i aa η fɛ mi huɔŋga-i.

²¹ Miŋ yɛŋ terienŋu man nuɔ-i, mi suyaa wuɔ miŋ waan maman baa-ni daama-i η ka ce-ma, aa tiraa suɔ wuɔ η ka ce cor kufanŋu-i.

²² Nan cãrãŋ Diilonjo-i, mi suyaa miɛ mi ka da hũmelle-i kã na wulaa, terienŋu fanŋu-na, ta η tigiin mi muncɔmmu-i η cie-mi.

Jaaluperienŋu

²³ Epafirasi pãa η jaalunŋu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuɔ-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tie ce Diilon-maacemma-i, ba bi pãa η jaalunŋu. ²⁵ Itienjo-i Yesu-Kirsa kãyã-nei.

† **1:19** Filemō hũyãa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku'i cie Pol wuɔ u cɛmɛlle dii-yuɔ.

Sebe maŋ nyegāaŋ hā Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Umaŋ nyegāaŋ Ebire ba sebe-i, kutieŋo nyegāaŋ-yo a vii *Yuifubaa-ba maŋ hūyāa Yesu maama-i aa ba ta ba mulieŋ-ba ma maama-na. U diyaa sireiŋa bei Yesu hūmelle wuosaŋgu-na; wuɔ da ba fie ta ba mulieŋ-ba di maama-na, ba baa yaŋ ba kūɔma seŋ.

U tagaaya pigāaŋ-ba wuɔ Yesu-i ponsaaŋ-wuoŋo sī: U yaa Diiloŋ-Bieŋo-i. Diiloŋo cie u yaa-i *jigāntaamba yuntieŋo-i. Yesu jigāntesinni den baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diiloŋo-i baa tāmman-niini, ŋga ba niikonni saa ta ni gbā ni pir nelieŋ āmbabalma. A ne da Yesu yaa cie u fere tāmman-kūŋgu a pā u fere hā Diiloŋo-i. U cie ku yaa-i a pir i āmbabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diiloŋo-i. Dumande-i-na, u taa yaanŋa yiε ka tiena Diiloŋo caaŋ-nu tuo cārā-yuɔ u hā-ye (sap. 1–9).

Sebetieŋo diyaa sireiŋa bei Diiloŋ-dūŋ-baamba-na. Sebe periema-na, u tiraa dii sireiŋa bei wuɔ ba baa bir baa ba huonŋu Diiloŋ-hūmelle-na. Ba ne yiinataambaŋ wuɔyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yon. Ba hīrā muliema-i aa ba sieya ba kūɔma-i fuɔ ku bālma (sap. 10–13).

Diiloŋo puɔraa u Bieŋo-i baa u nuŋ-āndaanŋu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diiloŋo taa u ce u *pɔpuɔrbiemba yaa ta ba piiye baa i bīncuɔmba-i. Baŋ piiye baa-ba ku yuu niele, aa ba piiye baa-ba sīnni bōina. ² Ŋga fiefie-i-na, yiperieŋ daani-na, u cie u Bieŋo yaa piiye baa-ye. Diiloŋo curaa baa u yaa-i a hiel miwaanŋo-i, aa bir bīmbīnni-i hiere dii u naŋ-na. ³ Diiloŋo bōbōima da u yaa nuɔ-i, u fūnuŋ ko Tuonŋo-i. U nuŋ-āndaanŋu dii baa fōŋgūɔ. U bilaaya bīmbīnni-i hiere baa ku yaa-i. U pirii nelbiliemba āmbabalma-i aa nyugūŋ ka tiena Diiloŋo-i Weimantieŋo caaŋ-nu dii dōrɔ-i-na. ⁴ Diiloŋ-Bieŋoŋ maaraa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireiŋa-i dumēi.

Diiloŋ-Bieŋo maaraa dɔrpɔpuɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diiloŋo gbīε *dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i dede wuɔ:

«Mi Bieŋo yaa nuŋo-i.

*Muɔmēi huŋ-ni nyunŋo-i-na.»**

Sisɔ u piiye dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i maama-i dede wuɔ:

«Mi ka ce u To muɔ, u ka waa mi bieŋo.»†

Na nuɔ-ma dede wei? ⁶ Ŋga un'a u saanŋ u Bepoldielāŋo-i hīema-na, u cierra wuɔ:

«Dɔrpɔpuɔrbiemba-i hiere ba ta ba dūuna ba jaal-o.»‡

⁷ Un waanŋ mamaŋ dɔrpɔpuɔrbiemba kūŋgu-na, u cierra wuɔ:

«Mi gbāa ce mi dɔrpɔpuɔrbiemba bir fafalmu,

mi gbāa ce mi maacembiemba bir daamu.»§

⁸ Ŋga u Bieŋo kūŋgu-na, u cierra:

«Nuŋo-i Diiloŋ nuɔ, ŋ yuntēsīnni dii gbula.

Ŋ sa ce ŋ fāamaansīnni-i baa huhurma.

⁹ Kumaŋ vii, ku yaa dōlaanun-nie, ŋ bigāaŋ āmbabalma fuɔ.

Diilo, ku'i cie ŋ Diiloŋo hiel nuŋei ŋ nabaamba hɔlma-na

* 1:5 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 2.7 † 1:5 Samiel sebehāalīŋo (2 Samuel) 7.14 ‡ 1:6

Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 97.7 § 1:7 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 104.4

*a hure namma-i niɛ a ce-ni nelbuɔ nuɔ a fɛ̃ η huɔŋga-i.»**

¹⁰ U bi tiraa cira:

«Itie, nuɔnɛi hielaa hɛma-i dii ku domma-na,
naŋ fɛ̃ɛɛŋ nammu yaa maa dɔrɔ-i.

¹¹ Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo,

ŋga nuɔ fuɔ η sa ji gbuo dede.

Ni ka vɔa hiere ŋaa kompammu.

¹² N ka pumannu-niɛ ŋaa baŋ pumannuŋ joŋgoruo dumaa jina katuɔŋgu.

N ka hor-ni ŋaa baŋ hor niidiini dumaa.

Ŋga nuɔ nii dii η temma-i η sa ji ka terienŋu.»†

¹³ Diilonɔ gbiɛ dɔrɔpɔuɔrbilonɔ hayo-i dede wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caaŋ-nu;

aa η yaŋ mi mal η bigɔarɔamba-i hɔ η ce η bɔaŋgu-i bɛi.»‡

¹⁴ Dɔrɔpɔuɔrbiemba dii yoŋ ta ba ce Diilonɔ maacemma; molo sa da ba yufelle. Diilonɔ puɔr-ba ba ta ba jo ba kɔyɔ uŋ ka kor bamaŋ.

2

Bilaaŋ Diilonɔ-nelma-i nammu hɔi

¹ Maŋ juɔ waa dumaɔŋo-na, in nuɔ Diilonɔ-nelma maŋ, i saaya i gbuu bel-ma nammu hɔi, ku yaa i siɛ ji nanna hɔmelle-i. ² Na saa da, *dɔrɔpɔuɔrbiemba maŋ dɔrɔpɔuɔrbiemba, ba nelma waa baa fɔŋgɔ. U maŋ duɔ yagar ba nuŋgu-i uŋ taaraŋ kumaŋ u da-ku. ³ Ŋga koŋkoro daayo temma nelma-i, die bel-ma baa i nanyuɔŋgu, i ka ce niɛ gbɔa kor yaahuolo-na? Itie fuɔ fɛ̃ɛɛ yaa juɔ baa nel daama-i dɛlɔ, ku huɔŋgu-na, bamaŋ nuɔ-ma Itienɔ nuŋgu-na, ba tiraa tir-ma wuɔ ninsoŋo. ⁴ Ma tirma-na, Diilonɔ taa u ce gbɛɛ-weima bɔi, baa nelma bɔi, duɔ hiel coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papɔmunŋu-i a saa baa kuŋ dɔlaanu fuɔ fɛ̃ɛɛ-i dumaa.

Yesu juɔ baa koŋkoro

⁵ In waŋ miwaanfelɛŋo maŋ maama-i wuɔ u jo dii, Diilonɔ saa hɔ *dɔrɔpɔuɔrbiemba baa u tesinni-i. ⁶ Ma nyegɔaŋ Diilonɔ-nelma-na terienŋu naŋgu-na wuɔ:

«Diilo, yuŋ haku-i dii nelienɔ-na

aa η bel-o fafamma belη daama temma-i?

Yuŋ haku-i dii nelbilonɔ-na

aa η vaa η fɛ̃ɛɛ baa u kuŋgu-i vaan daama temma-i?

⁷ N birii-yo dɔrɔpɔuɔrbiemba huɔŋ-nu cɛlle. N cie u ce bɔi.

⁸ N haa-yo bimbinni-i hiere ni yuŋ-nu.»*

Da kuɔ Diilonɔ haa nelienɔ-i bimbinni-i hiere ni yuŋ-nu, ku yuŋgu yaa daaku wuɔ bɛ̃ŋkuŋgu si dii kumaŋ tɔyɔa nelienɔ si dii ku yuŋ-nu. A ne da i sa da nelienɔ yuntesinni-i bimbinni-na hiere fiɛfiɛ-i-na yogo. ⁹ Ŋga Diilonɔ uŋ birii Yesu maŋ dɔrɔpɔuɔrbiemba huɔŋgu-na cɛlle, i daa u cie u ce bɔi. Uŋ kuu kuliŋgu maŋ, Diilonɔ niɛ ku yaa-i aa ce u ce bɔi. Terienŋu faŋgu-na, Diilonɔ hujarre yaa cie u nal kuliŋgu-i ne nelbiliemba-i hiere ba maama-na.

¹⁰ Diilonɔ maŋ hielaa bimbinni-i hiere, aa bimbinni-i hiere ni tɔyɔa fuɔ tɛma, u taa u taara nuɔmba bɔi suur u nelle-na ta ba ce ba bɔaŋgu-i baayo. A ce dumaɔŋo-na uu naa saaya u yaŋ Yesu mulien a perien u jommaŋ-yuŋgu-i duɔ gbɔa duɔ puur hɔmelle-i hɔ-ba. ¹¹ Yesu yaa piriin nelbiliemba

* **1:9** Gbeliemaŋ-nalɔaŋgu (Psaume) 45.7-8 † **1:12** Gbeliemaŋ-nalɔaŋgu (Psaume) 102.26-28 ‡ **1:13** Gbeliemaŋ-nalɔaŋgu (Psaume) 110.1 * **2:8** Gbeliemaŋ-nalɔaŋgu (Psaume) 8.5-7

āmbabalma-i. Fuɔ fɛrɛ-i baa uŋ pirii bamaŋ āmbabalma-i, Toduoŋ bisālmba. Ku'i ciɛ senserre sa da-yo u duɔ bi-ba u hām̄ba. ¹² U ciɛra wuɔ:

«Diilo, mi ka waŋ ŋ maama baa mi hām̄ba-i,
mi ka gbɛliɛŋ-ni ŋ baamba hɔlma-na.»†

¹³ U tiraa cira wuɔ:

«Muɔmi ka haa mi naŋga-i Diilonɔ yaa nuɔ-i.»‡

Aa tiraa cira:

«Muɔmɛi daami baa Diilonɔ uŋ hāa-mi bisālmba maŋ.»§

¹⁴ Uŋ gbɛŋ bisālmba maŋ, baa dii tām̄maŋ-niɛmba hiere. Ku'i ciɛ fuɔ bi ce u fɛrɛ tām̄maŋ-nolŋo ba temma, a ku kɔsuɔŋ *Sitāni; u yaa diyaan kuliŋgu-i nuɔŋ dumieŋa-na. ¹⁵ Yesu ciɛ ku yaa-i a kor kuliŋguŋ taa ku dii korma bamaŋ nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ŋaa kɔraamba. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa u juɔ duɔ ji kāyā dɔrɔpɔuɔrbiemba dɛ, u juɔ duɔ ji kāyā *Abiramu hāayɛlm̄ba. ¹⁷ Ku'i ciɛ uu naa saaya u ce u fɛrɛ u hām̄ba nabieraŋo wɛima-na hiere a jo ji ce *Diilɔjigāntaamba yuntieŋo maŋ hujantieŋo aa vii baa Diilonɔ-jigāŋga-i duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i halaŋ-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuɔ fɛrɛ uŋ mulāaŋ baŋ taa ba taara ba guɔl u gbeini-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u suyaa ku yaan̄ga-i, a ce dumaan̄o-na u gbāa kāyā bamaŋ gbeini-i guɔlaaŋ.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobin̄ namaa, ku'i ciɛ Diilonɔ uŋ biɛ namaa namaŋ hiere ce-na u baan̄ namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonɔ puɔraa u yaa-i. In̄ waŋ Diilonɔ-hūmelle maŋ maama-i, u yaa di *jigāntaamba yuntieŋo-i. ² Diilonɔ yaa hāa-yo baa maacemma famma-i. U ciɛ u maacemma-i Diilonɔ yaan̄ga-na maŋ saaya ma ce dumaa ŋaa *Moisin̄ ciɛ u maama-i Diilonɔ-dūŋgu-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo niɛ niɛ? Ba siɛ gbāa gbɛliɛŋ dūŋgu-i ji cor ku matieŋo-i. ⁴ Dūnni-i hiere nuɔmba'i maa-ni ninsoŋo, ŋga na saaya na suɔ wuɔ bimbinni-i hiere Diilonɔ'i maa-ni. ⁵ Moisi fuɔ waa maacembilonɔ yon̄. U ciɛ u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa Diilonɔ-dūŋ-baamba hɔlma-na. Diilonɔ naa saaya u ji ce mamaŋ, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Ŋga *Kirsu fuɔ fɛrɛ yaa Bɛpolŋo-i. U bi ciɛ u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa. U yaa Diilonɔ-dūŋ-baamba yuŋgu-na. In̄ haa i naŋga-i kumaŋ nuɔ-i aa tie gbɛliɛŋ i fɛrɛ, ku maama da ma saa hel i hōmmu-na, miɛmɛi u dūŋ-baan̄ miɛŋo-i.

Diilonɔ tigiŋ fiisaan̄-terieŋgu tuɔ ciɛ u baamba-i

⁷ *Diilonɔ-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilonɔ nelma-i nyuŋgo-i-na, ⁸ baa na ciina-mɛi
ŋaa na b̄ncuɔmba naŋ puu baa-yo dumaa
yiŋgu maŋ ba naŋ fiɛŋ-yo dii *h̄ɛkuraan̄gu-na.»

⁹ Diilonɔ ciɛra wuɔ:

«Na b̄ncuɔmba daa miŋ ciɛ kumaŋ bieŋ komuɔŋa h̄ai hɔlma-na,
ŋga ba bilaa diilonɔ-i a feŋ-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ ku'i ciɛ mi cira:

«Ba sa gbāŋ haarma,
miŋ taaraŋ ba ce kumaŋ ba yaan̄-ku.»

Mi huɔŋga duu baa-ba cor.

¹¹ Kaŋ duu baa-ba dumaan̄o-na mi waasa miɛ:

«Miŋ tigiŋ fiisaan̄-terieŋgu maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»*

† 2:12 Gbɛliɛmaŋ-nalāan̄gu (Psaume) 22.23 ‡ 2:13 Samiel sebh̄hālŋo (2 Samuel) 22.3 § 2:13 Isayi (Ésaïe) 8.18 * 3:11 Gbɛliɛmaŋ-nalāan̄gu (Psaume) 95.7-11

12 Tobin namaa, terienḡu faṅgu-na, bilaaṅ na fεε, na hōlma-na unaa baa ji ce ānyagarmantienḡo a ji tuḡ cīina Cicēlmantienḡo-i. 13 Nyunḡo ku bāaṅ daaku-na, Diilonḡo tiraa u taara u piye baa-ye. A ce dumaanḡo-na taa na dii sireiṅa na-naa nuḡo yinni maṅ jōṅ; ku yaa bīṅkūṅgu siε gbāa tāal unanḡ nuḡo dii-ni āmbabalma cemma-na a ce-ni ānyagarmantienḡo nuḡo. 14 Ii dii *Kirsaa kuoyataaṅ miε nyunḡo-i-na. Nga die tie taara i tīε u kuoyataaṅ miε, inḡ haa i naṅga-i kumaṅ nuḡo-i dii ku domma-na, i saaya i haa i naṅga kuḡ. 15 Ma waan wuḡ: «*Da na nu Diilonḡo nelma-i nyunḡo-i, baa na cīina-mei ḡaa na bīncuamba naṅ puu baa-yo aa cīina-mei dumaa.*»†

16 A ne da na bīncuambanḡo haba-i nuḡo Diilonḡo nelma-i aa pu baa-yo? *Moisinḡ hielaa bamaṅ hiere Esipi-i-na ba'i sī wεi? 17 Aa Diilonḡo huḡṅga duu baa haba-i bienḡ komuḡṅa hāi hōlma-na? Baaduḡṅ daaba'i sī wεi? Ba yaa cālāa aa kā ka ku dii hīkuraanḡu-na. 18 Diilonḡo waasaanḡ wuḡ haba-i siε da suur u fiisaanḡ-terienḡu-na? Baaduḡṅ daaba'i sī wεi? Ba yaa naa yagaraa wuḡ ba siε nu Diilonḡo nunḡu-i. 19 Terienḡu faṅgu-na, kumaṅ ciε i bīncuamba saa gbāa suur fiisaanḡ-terienḡu-na, ku yunḡu yaa daaku: Ba yagaraa wuḡ ba siε haa ba naṅga Diilonḡo-na ku'i ciε.

4

1 Diilonḡ unḡ pāa nunḡu maṅ wuḡ i gbāa suur u fiisaanḡ-terienḡu-na, u saa bir-ku yogo. Terienḡu faṅgu-na, bilaaṅ na fεε, na hōlma-na unaa baa ji hel hōntōbilonḡo. 2 Na saa da, miε inḡ nuḡo *Neldōdōlma-i dumaa, i bīncuamba bi nuḡo-ma dumεi. Nga baṅ nuḡo mamaṅ, ba saa hūu-ma hīṅ, a ce dumaanḡo-na ma saa gbāa fa wεima hā-ba. 3 Miε maṅ haa i naṅga Diilonḡ-āndaanḡu-na, i ka suur fiisaanḡ-terienḡ daaku-na. Miṅ gbēṅ fiisaanḡ-terienḡu maṅ, Diilonḡo waanḡ kufanḡu maama yaa u nelma-na wuḡ:

«*Ku'i ciε mi huḡṅṅaṅ duu baa-ba mi waasa miε:*

«*Miṅ tigiinḡ fiisaanḡ-terienḡu maṅ, ba cεraa ba da suur-kuḡ.*»*

Diilonḡo yaa piye dumaa, a ne da u bālāa u maacemma-i dii miwaanḡo jīnammanḡ-huḡṅ-nu. 4 Diilonḡ-nelma piye *yiṅṅaṅgu maama terienḡu naṅgu-na wuḡ: «*Diilonḡ unḡ bālāa u maacemma-i, wuḡ fiisa niehāi yiinḡu-na.*»†

5 Ma bi waanḡ bande-i-na wuḡ:

«*Miṅ tigiinḡ fiisaanḡ-terienḡu maṅ ba cεraa ba da suur-kuḡ.*»‡

6 Bamaṅ nuḡo Neldōdōlma-i diēlūḡ, ba yagaraa Diilonḡo nunḡu-i, a ce ba saa da suur fiisaanḡ-terienḡu-na, a ne da nuḡamba saaya ba suur-kuḡ. 7 Ku'i ciε Diilonḡo tiraa dii nyunḡo ku yiinḡu-i a hā-ye. Baṅ yagaraa Diilonḡo nunḡu-i, bienḡa bōi ku huonḡu-na, u juḡ ce *Davidi waṅ ku maama u gbeliemanḡ-neini-na. Mi nunḡu hii nelma famma-i cor tī wuḡ:

«*Da na nu Diilonḡo nelma-i nyunḡo-i-na, baa na cīina-mei.*»§

8 Yosuwēṅ kāa baa *Isirahēl-baamba-i kusuḡṅ-nu, kuḡ fiisaanḡu waa, Diilonḡo naa waa hie tuḡ piye fiisaanḡu naṅ maama? 9 Terienḡu faṅgu-na, Diilonḡ unḡ ciε u maacemma-i bāl aa fiisa fiisaanḡu maṅ niehāi yiinḡu-na, ku temma dii ta ku ciε u baamba-i. 10 Umanḡ duḡ da fiisaanḡ daaku-i, u ka fiisa ḡaa Diilonḡ unḡ ciε u maacemma tī aa fiisa dumaa. 11 Terienḡu faṅgu-na, yaanḡ i gbāṅ i da fiisaanḡu faṅgu-i. Yaanḡ i vaa i fεε unaa baa ji yagar Diilonḡo nunḡu-i a ji hel hōntōbilonḡo ḡaa i bīncuambanḡ ciε dumaa. 12 Diilonḡ-nelma-i nelkulemma sī, maa dii baa fōṅḡūḡ. Ma dōl ma yaṅ nunni hāi jigāṅḡa-i. Da ḡ nu-ma, ma suur ḡ huḡṅga-na a fiēlnu ḡ kusūṅ-maama-i baa ḡ ānjōḡuḡma-i. Ma hōnu ḡ kusūṅ-maama-i ḡaa baṅ hōnnunḡ bīṅwuḡḡo dumaa baa jigādōdōḡḡa. 13 Diilonḡ

† 3:15 Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 95.7-8

* 4:3 Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 95.11

† 4:4

Miwaanḡo jīnammanḡ-sebe (Genèse) 2.2

‡ 4:5 Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 95.11

§ 4:7

Gbeliemanḡ-nalāanḡu (Psaume) 95.7

uŋ hiela ba bimbinni maŋ hiere, ku diei saa fuo-yuɔ, u yufelle dii-nie hiere, u da-ni hiere. U yaa kaa yuu-ye baa in cie mamaŋ cor hiere.

Yesu yaa Diiløjigāntaamba yuntebuɔ-i

¹⁴ *Diiløjigāntienjo dii baa-ye. Diiløjigāntienjo faŋjo yaa Diiløjigāntaamba yuntebuɔ-i. U yaa Yesu-i Diilon-Bienjo-i. U yaa nyugāaŋ kā Diilonjo wulaa dii doro-i-na. Terienju faŋgu-na, uŋ pigāaŋ-ye hūmelle maŋ, yaan i bel-de nammu hāi. ¹⁵ Mie *Diiløjigāntaamba yuntienjo-i hujantienjo, da ku ta ku nuɔle, u tuɔ kaal u kāyā-yie. Ba cie weima-i hiere da ba guɔl u gbeini-i ŋaa ban guɔl mie niini-i dumaa, ŋga yinduɔŋgu u saa ji cāl Diilonjo-i. ¹⁶ Terienju faŋgu-na, baa na kāalā, yaan i pie Diilonjo-i hujarrentienjo-i. Die pie-yo, u ka ce hujarre yie aa firnu u huɔŋga-i baa-ye aa wein da ma da-ye u kāyā-yie.

5

¹ *Diiløjigāntaamba yuntienjo maŋ duɔ hel nelbiliemba hɔlma-na, u maacemma yaa a tiena tuɔ fa ba maama-i Diilon-hūmelle-na. U yaa buolaan Diilonjo-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo āmbabalma maama-na. ² Fuɔ fere-i ku bi nuɔl-o Diilon-hūmelle-na, a ce dumaanjo-na bamaŋ sa suyaan kuyunju aa ta ba pira, u suɔ ba belma. ³ Aa kuŋ nuɔl-onjo dumaanjo-na, u saaya u kor Diilonjo-i baa tammaŋ-kunju a ce, aa bi kor-o hā banamba-i. ⁴ Molo sie gbāa bi sire u fereŋ nuɔ dumaa wuɔ fuɔ Diiløjigāntaamba yuntienjo; Diilonjo'i hāanin kufanju munyerammu-i ŋaa uŋ hāa *Aarɔ-i baa-mu dumaa. ⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa *Kirsai, fuɔ fere saa jina u fere munyerammu fammu-na, Diilonjo'i jiena-yuɔ. U gbie-yo wuɔ:

«Mi Bienjo yaa nuɔŋo-i,

*muɔmei huɔŋ-ni nyunjo-i-na.»**

⁶ Terienju nanju-na, u tiraa cira:

«ŋ cie jigāntien nuɔ a waa ku maacemma-na hōnnin jon Melkisedeki temma.»†

⁷ Yesu naa suɔ wuɔ Diilonjo gbāa hūu-yo kuliŋgu-na, a ce dumaanjo-na, uŋ waa hie ma-na, u cārā-yuɔ, gbuu cārā-yuɔ baa kaasŋgu baa nyinyɔlma. Uŋ hiiriye u fere dumaanjo-na Diilonjo yaanjo-na, Diilonjo sie u cārāmma-i‡. ⁸ Uŋ ŋa naa fie waa Diilon-Bienjo, u hūyāa-ma ce sūlma-i a nu Diilonjo nunju-i. ⁹ Uŋ cie u maacemma-i ka hi u fuonju-i, ku'i cie bamaŋ nuɔŋ u nunju-i hiere, u cie ba Konkortienjo a kor-ba gbula. ¹⁰ A ce dumaanjo-na Diilonjo cie-yo jigāntaamba yuntienjo Melkisedeki temma.

Bincuaŋ-niiwuoni

¹¹ Terien daaku-na, nelma boi dii i die wanjo-ma, ŋga na tūnni sa tiraa ni ye fiefie, a ce dumaanjo-na ma wamma dii kpelle. ¹² Na huɔŋgu cuɔ hūmel daadena. Naa naa saaya na suɔ yienju ta na hāalā banamba-i, ŋga namei daana yogo ba saaya ba tiraa hāalā-nei Diilon-hūmelle-i ŋaa na suurii-die felemma. Na birii jo nyɔlma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuo bincuaŋ-niiwuoni. ¹³ Umanjo duɔ tuɔ mɔsūŋ yogo, tonto; u sa suɔ kumaŋ vii baa kumaŋ saa vii. ¹⁴ A ne da niiwuoni yaa bincuaŋ-niini-i. Ni wuoma miŋjo-ba, a ce dumaanjo-na ba suɔ kuufafaanjo-i bɔ-ku kuubabalaanjo-na.

6

¹ Terienju faŋgu-na, i ka cor Kirsai hūmelle dommaŋ-kalaŋjo-i a tie kā ku yun-terien-nu. Kuu dii ŋaa dūŋgu tuole jiena ti, i saaya i haaya-kuɔ. I sie gbāa tie titirre nelduɔŋ daama-i yinni maŋ jon wuɔ na nanna na cilɔbabalaŋjo-i aa na haa na nanjo-i Diilonjo-na. Mafamma waanjo cor ti baa-na. ² *Batemu ba

* 5:5 Gbeliemān-nalāanjo (Psaume) 2.7 † 5:6 Gbeliemān-nalāanjo (Psaume) 110.4 ‡ 5:7 Nienjo Like sebe-i-na 22.42-43.

kūngu-i baa a haa η nanga-i nuomba yunni-na aa cārā Diilonjo-i, ku waan tī baa-na. Kuomba siremmaṅ-kūngu-i baa Diilonṅ uṅ ka ger nuomba yunmaama-i dumaa, ku bi waan tī baa-na. ³ I ka yaṅ mafamma-i dumaa aa Diilonṅ duṅ siε i kā yamma.

⁴ Nuomba maṅ daa Diilonjo gbagbaama-i, bamaṅ nalāa Dərwuonjo papāmunṅu-i ne, bamaṅ daa *Diilonṅ-Yalle-i, ⁵ bamaṅ daa Diilonṅ-nelma fafaanṅu-i, bamaṅ nalāa bāanṅu maṅ juṅ ku fōṅgū-i ne ⁶ aa tiraa bir bie ba āncōlomma-i cor baa-ma, molo cɛraa u gbāa tiraa hiel-ba kuṅ bir dii-ba hūmefafalle-na. Baṅ yaṅ Diilonjo-i aa bir suur ba cilōbabalaṅo-na, kuu dii ṅaa ba birii gbu Diilonṅ-Bieṅo-i *daanṅu-na a hā nuomba ta ba nyε-yo.

⁷ Na saa da, diilonṅ duṅ tuṅ dāa fafamma, suonṅu maṅ da ku ta ku ce dīmma-i fafamma ku hā ku taamba-i, η da Diilonjo firiinu u huṅga-i baa suonṅu fanṅu-i. ⁸ Nga da ku yaṅ aa ta ku pa huṅni baa jukēlṅo u kula, ku pigāṅ wuṅ sofafaanṅu sī, ku siε vaaya Diilonjo ka waasa-kuṅ aa dāamu'i ka caa-ku.

⁹ Mi jēnaanṅ namaa, iṅ feṅ i piiye dumandε-i, i suyaa wuṅ namaaṅo-i na biyaa hūmefafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilonjo saa balanṅ. Naṅ cie maacemma maṅ hā-yo, ma siε gbāa karaanu-yuṅ. Naṅ kāyāṅ u baamba-i dumaa, ku pigāṅ wuṅ u maama dōlnu-nei. ¹¹ I taara na hieroṅo-i na vaa na fεrε dumεi fuṅ ku bālma; ku yaa naṅ hīṅ kumaṅ taalunṅu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terienṅu fanṅu-na, baa na dii yelma na fεrεṅ nuṅ. Diilonṅ uṅ pāa nunṅu maṅ, bamaṅ haa ba nanga yuṅ aa fē ba hōmmu-i ta ba cie-ku, taa na ce ba temma.

Diilonṅ-nupālle

¹³ Diilonṅ u naṅ pāa nunṅu-i baa *Abiramu-i wuṅ hielaa u niele u fεrεṅ nuṅ wuṅ u ka ce-ma. Bīṅkūṅgu si dii kumaṅ maaraa Diilonjo-i u duṅ hiel u niele-i kuṅ, ku'i cie wuṅ hiel u niele-i u fεrεṅ nuṅ ¹⁴ aa naa cira: «*Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa hā-ni huonṅu bōi.*» * ¹⁵ Abiramu wuṅ bi fē u huṅga-i tīena. Uṅ fiε u huṅga-i tīena tuṅ cie dumaanṅo-na, Diilonṅ uṅ pāa nunṅu maṅ baa-yo, wuṅ bi ce-ku hā-yo.

¹⁶ Molonṅ duṅ waṅ nelma aa tuṅ taara na suṅ wuṅ ninsonjo, η da u hielaa u niele-i bīṅkūṅgu maṅ maaraa fuṅ fεrε-i. ¹⁷ Diilonṅ uṅ pāa nunṅu-i baa bamaṅ, uṅ taaraṅ ba suṅ wuṅ ninsonjo, kεrε u siε ji bir baa huon-āndaanṅu, ku'i cie u hiel u niele-i u fεrεṅ nuṅ a haa nupālle-na. ¹⁸ Nelma hāi maanṅ daama-na, Diilonjo siε gbāa bir baa huon-āndaanṅu. Uṅ pāa nunṅu-i aa hiel u niele-i u fεrεṅ nuṅ, u siε gbāa ni u saa ce-ma. Terienṅu fanṅu-na, miε maṅ gbaraa ji cīṅ Diilonjo-na, uṅ'a u ka hā-ye kumaṅ, nel daama dii sireiṅa yiε bāmbāale i tiε hīṅ ku taalunṅu-i. ¹⁹ Iṅ hīṅ kumaṅ taalunṅu-i, ku yaa miε kōllunṅ-gboruonṅu-i. I bilaaya ku yaa yiεra Diilonṅ-hūmelle-na. Ku yaa cie i suṅ wuṅ i ka ciεl kompanṅa-i suur Diilodubilonjo-na†. ²⁰ Yesu taa yaanṅa yiε suur kusuonṅ-nu'i baa i yunniṅ-maama-i. U yaa cie *Diilojigāntaamba yuntienjo-i a waa ku maacemma-na hōnniṅ jon Melkisedeki temma.

7

Melkisedeki sinni-i

¹ Melkisedeki* waa Salemu jāmatigi, aa tiraa waa Dərwuonjo jigāntienjo. *Abiramuṅ kāa ka ce berru-i baa jāmatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tuṅ jo, Melkisedeki wuṅ sire ka jārā-yuṅ a cārā Diilonjo-i hā-yo. ² Abiramuṅ daa bimbinni maṅ berru-na, wuṅ hā-yo cīnciel calnumma da-ma-diei niε hiere.

* **6:14** Miwaanṅo jīnammanṅ-sebe (Genèse) 22.16-17 † **6:19** Niεṅ Matie sebe-i-na 27.51 baa Ebire ba sebe-i-na 10.20. * **7:1** Niεṅ Miwaanṅo jīnammanṅ-sebe-i-na (Genèse) 14.18-20.

Melkisedeki yerre yungu yaa wuɔ: «Jāmatigiviinjo». A naara kufangu-i u waa Salemu jāmatigi, ku yungu yaa wuɔ Yaafellen-jāmatigi. ³ Molo sa suɔ u to, molo sa suɔ u nyu, molo sa suɔ u bincɔinjo nanjo. U hommanj-maama saa wanj terienju, u kuliin-maama saa bi wanj terienju. A ce dumaanjo-na uu dii nja nin daa Diilonj-Bienjo-i dumaa: U cie *jigāntienjo a waa ku maacemma-na hōnnin jonj.

⁴ Nelbuɔ kelkel! Na saa da Abiramu fuɔ manj i bincɔinjo, unj kaa da nimanj hiere berru-na, u birii ni cīnciel calnumma da-ma-diei hā-yo wei? ⁵ A ne da *Levi baamba manj jigāntaamba, a saa baa *Moisi *ānjīnamma-i, ba yaa saaya ba ta ba hūu *Isirahel-baamba nagān-niini cīnciel calnumma da-ma-diei-i, nj sie suɔ wuɔ bafamba fere-i Abiramu hāayēlmba namba'i. ⁶ Melkisedeki saa waa ba horre-na, nga Abiramu hāa-yo u bimbinni cīnciel calnumma da-ma-diei-i aa u cārā Diilonjo-i hā-yo; fuɔ manj Diilonjo naa pā nunju-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuɔ umanj maaraa u'i cāarān Diilonjo-i hā umanj cekū. ⁸ Isirahel-baambanj pānj ba cīnciel calnumma-i ba hā Levi baamba manj, bafamba ku, a ne da Abiramunj pāa a hā umanj, uu dii u saa ku nja manj waanj dumaa Diilonj-nelma-na. ⁹ Terienju fangu-na, i gbāa cira Isirahel-baambanj pānj ba cīnciel calnumma-i ba hā Levi manj, Abiramunj pāa u maama-i a hā Melkisedeki-i Levi fanjo saa naa hi honj yogo nga u pāa. ¹⁰ U pāa niε niε? Tuonjo-i baa Melkisedeki-i banj daa ba-naa huɔngju-na, u waa hūmellenj tuɔ jo, a ce dumaanjo-na tuonjonj pāa kumanj, u nunju dii-kuɔ.

Kirsa cie jigāntienjo Melkisedeki temma

¹¹ Diilonj unj hāa *Isirahel-baamba-i *ānjīnamma manj, ma yungu waa *Levi baamba jigāntesinni yaa nuɔ-i. Kuɔ ba jigāntesinni naa hi ni fuonju-i, Diilonjo naa waa hie yanj bafamba-i aa hiel *jigāntienjo nanjo Melkisedeki temma? Bafamba manj *Aarō baamba. ¹² A ne da jigāntesinj da ni hor, fuɔ ānjīnamma bi hor. ¹³ Inj wanj umanj maama-i, jigāntesinj daani vii u yaa-i, u bincuɔn-niini si. U bincɔinjo nanjo saa sire cāa jigānga-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuɔ Itienjo tobaa-ba haayienjo yaa *Yuda-i, *Moisi saa wanj ba jigāntesinnin-maama dede.

¹⁵ Ku migāanj tiraa kaala dei, jigāntie daa Melkisedeki temma, uuduɔnjo si baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jigāntienjo a bie u bincuɔn-maama nja manj cej dumaa ānjīnamma-na, nga unj yenj u sie gbāa ku, ku yaa cie-yo jigāntienjo-i. ¹⁷ Diilonj-nelma gbara-ma wuɔ:

«*Nj cie jigāntienj nuɔ a waa ku maacemma-na hōnnin jonj Melkisedeki temma.*»†

¹⁸ Terienju fangu-na, Diilonjo gbuyaanu nelma namma ānjīnamma-na wuɔ yungu si dii-mei; ma sie gbāa kāyā neliɔnjo. ¹⁹ Na saa da, ānjīnamma saa gbāa migāanj wei ma ma hi ma fuonju-i Diilonjo yufelle-na. Nga fiεfiε-i-na, Diilonjo diyaa-ye hūmelle manj faa yanj. I haa i nanja-i di yaa nuɔ-i aa tiena. Di yaa cie i gbāa pie Diilonjo-i.

²⁰ A naara kufangu-i, Diilonjo pāa nunju aa ce Yesu-i jigāntienjo. Ma temma saa ce banamba jigāntesinni damma-na. ²¹ Nga ma cie Yesu niini damma-na. Diilonj-nelma gbara-ma wuɔ:

«*Itienjo hielaa u niele u fereɔn nuɔ aa u sa ji bir u nunju-i dede.*

U ciεra wuɔ: «Nj cie jigāntienj nuɔ a waa ku maacemma-na hōnnin jonj.»»

²² Terienju fangu-na, Diilonj unj bilaa *tobisifelenni manj baa nelbiliemba-i, Yesu yaa yieraaya baa ni maama-i. ²³ A naara kufangu-i Levi bisālmba huraa ba-naa boi cor jigāntesinni-na; umanj duɔ nyugūnj duɔ saa ji waa, unaa hor-o. Ku cie dumei ba ciinu. ²⁴ Nga Yesu fuɔ dii gbula aa molo sa ji hor-o u jigāntesinni-na ²⁵ ku'i bi tiraa ce bamanj piyaanj Diilonjo-i fuɔ barguɔ-i-na,

† 7:17 Gbeliemanj-nalāangju (Psaume) 110.4

u gbāa tuɔ kor-ba fafamma. Un yey u sie gbāa ku, u cārā Diilonɔ-i u hā-ba. ²⁶ Terienɔ fangu-na, Yesu yaa *Diilɔjigāntaamba yuntienɔ man gbie baa-ye. U huɔnga kuɔn, u saa cāl, u saa ce āmbabalma. Diilonɔ biyaa-yo ka jina u caan-nu a maa-yo āmbabalmanciraamba-na. ²⁷ Uu si dii nɔa *Diilɔjigāntaamba yuntaamba namba-i: Bafamba kor Diilonɔ-i yinni man jon baa tammann-niini bafamba ferɛn āmbabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellen-baamba bi maama-na. A ne da fuɔ pāa fuɔ ferɛn kerre yaa-i a kor Diilonɔ-i i diei yon gbula. ²⁸ Anjinamman cie baman Diilɔjigāntaamba yuntaamba-i, ku nuɔl-ba Diilon-hūmelle-na. Nga Diilon un hielaa u niele-i u ferɛn nuɔ aa ce uman Diilɔjigāntaamba yuntienɔ-i anjinamma huɔngu-na, fuɔ ferɛn Bienɔ yaa-i. U jigāntesinni hii ni fuɔngu-i aa mumbālmumu si-nie.

8

Tobisifelenni-maama

¹ In wan maman, maman yungu mei, ma yaa daama: In waan *Diilɔjigāntaamba yuntienɔ man maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii tiena Diilonɔ-i Weimantienɔ caan-nu dii doro-i-na ² tuɔ ce u maacemma-i Diilon-dun-kerre-na. Dunɔ fangu-i, Itie fuɔ ferɛ yaa maa-ku; nelbiliemba si.

³ Diilɔjigāntaamba yuntienɔ maacemma yaa a tuɔ buol Diilonɔ-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo. Terienɔ fangu-na, fuɔ mie wuonɔ bi da kunangu a hā Diilonɔ-i ke. ⁴ Kuɔ uu naa waa hēma-na, uu naa saa gbāa ce halle *jigāntienɔ. Hama-i nuɔ-i? Jigāntaamba dii ti ta ba pā niipānni-i ba hā Diilonɔ-i a saa baa *anjinamma-i. ⁵ Baman dii hēma-na bande-i-na, ban cen ba maacemma-i dunɔ man nuɔ-i, ku kerre yaa doro-i-na. Diilonɔ pigāan *Moisi-i kufangu cemma yaa-i. U gbuɔya-yuɔ wuɔ: «*Ne, ce-ku fafamma nɔa min pigāan-ni ku cemma-i dumaa tanungu-na.*»* ⁶ Nga fiefie-i-na, Diilon un pāa nufelienɔ man *tobisifelenni-na, ku boyaa dielā-kungu-na. Yesu yaa dii i holma-na baa Diilonɔ-i tobisinni fanni cemma-na. Terienɔ fangu-na, Diilonɔ hāa mie jigāntienɔ-i maacemma man maaraa hēman-jigāntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuɔ tobisidielānni naa fa, Diilonɔ naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Nga i daa Itienɔ taa u cāl u baamba-i un piye terienɔ man nuɔ-i wuɔ: «*Yiingu dii baa yiingu mi ka bel tobisifelenni baa *Isirahel-baamba-i a naara *Yuda-baamba-i.*

⁹ Ni sie waa niiduɔni baa mi nan bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-na aa naa bel niman baa-ba.

*Ba bēnaana tobisinni fanni-i
ku'i cie mei bi ne-ba aa yan-ba.*

¹⁰ *Min ka bel tobisinni man baa Isirahel-baamba-i biena man juon,
mi ka dii mi anjinamma-i ba kusūnni-na,
mi ka nyegēn-ma ba hōmmu-na.*

*Mi ka waa ba Diilon muɔ
aa ba waa mi baamba.*

¹¹ *Yungu si dii unaa duɔ ji cira u pigāan unanɔ baa mi sinni-i.*

*Ba ka suɔ-mi hiere ka saa;
a don bisalmba-na ka hel baa bincuamba-i hiere ba ka suɔ-mi.*

¹² *Ban calāa-mi baa maman,
mi ka yan ma ti, mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔnga-na.»†*

¹³ Diilon un bie tobisin daani-i niifelenni, kuu dii nɔa u cie dielā-niini niicōlonni. A ne da binjūngu man vāa, ku kā gbuoma-na.

* **8:5** Helman-sebe (Exode) 25.40 † **8:12** Seremi (Jérémie) 31.31-34

9

Jigantie buora jigantien-na

¹ Dielā-**tobisinni* waa baa ni buolman-hūmienja baa ni buolman-terienju hīema-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadūngu aa karnu ku huōngga-i sōmma hāi. Niņ suur gbuya kuman, ba taa ba bī-ku Diilon-dūngu. Fitimbaa-ba waa kusuōn-nu'i baa Diilon-buruōn waa taabale man nuō-i hiere. ³ Hāalin-kūngu-i, ba taa ba bī-ku Diilodubilonjo. ⁴ Wusūnan-igānga nanja waa terienju-na, ka waa sēne-kaanga, a naara **tobisinni-kporuo-i*; baa naa tin-yo baa sēne. Kporuo huōngga-na, sēne-birenga nanja waa baa **mani* ka huōngga-na. **Aarō* gboruōngu man naa puu pūlma-i* kuu naa bi waa a naara tobisinni-nelman nyegān tāmpeja man nuō-i. ⁵ Ba taa ba kūna tamma-i kporuo daayo suuluo yaa nuō-i ba kor Diilonjo-i āmbabalma maama-na. Baa naa kul Seribēbaa-ba[†] namba jina suuluo dōrō-i-na ba ta ba pigān wuō Diilonjo dii. Seribēbaa daaba naa paarnu ba būncemmu-i kporuo yudōrō-i-na a cinnu-yuō. Mii si dii da mi bīe bimbij daani-i ni yunniņ da mi wan ni maama; ma waman-huōngu sī fiēfiē-i.

⁶ Kompadūngu waa waan daama temma yaa-i aa **Diilojigāntaamba* ta ba suur dudielāngu-na yinni man jon ba ce ba maacemma-i. ⁷ Hāalin-kūngu-na, ba yuntienjo yaa taa u suur u diei yon. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuō fere-i, baa nuōmba-i, ban cālā Diilonjo-i baa man hiere, duō u suur, u suur baa binwuōn-tamma, ka kor-o.

⁸ Terienju fanju-na, **Diilon-Yalle* pigān-ye wuō man taa ma ce kompadudielāngu-na, man taa ma ce huōngu-na, Diilodubilonjo dumelle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadūn daaku pigān-ye nelma nyūngo ku bāngu-na. Ku pigān-ye wuō ban pān niipāni man ba hā Diilonjo-i a naara niikonni-i hiere a saanu baa man nyegān, ni sie gbāa fē ni pātaamba hōmmu-i gbarnu. ¹⁰ Man nyegān, ma pigān niwuonij-kūngu yon baa niinyōnnij-kūngu a naara nelien nuō niņ saaya η migān η kūōma-i dumaa Diilonjo yufelle-na. Nifanni-i daani-i hiere nelbilien-āncemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonjo duō bibirre-mēi.

¹¹ Fiēfiē-i-na, **Kirsa* juō ji ce **Diilojigāntaamba* yuntienjo, i die da bisij ku fafaangu-i. Uņ ceņ u jigāntesinni-i kompadūngu man nuō-i, ku maaraa hīeman-kūngu-i aa tiraa fa yan-ku. Kompadūngu fanju-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yungu yaa wuō hīeman-kūngu sī. ¹² Kirsa suurii-kuō i diei yon. U saa suur ka buol baa kaagbuōn-tamma, u saa bi suur ka buol baa balyun-tamma. Nja u suurii ka buol baa fuō fereņ tamma a kor-e gbula. ¹³ Baman guolaaya ba fere, ba migān-ba baa kaagbuōn-tamma, sisō balaan-tamma, da ma'i bi sī naanōnōn-cuōngu. ¹⁴ Bimbaan-tamma da ma gbāa migān nelienjo-i migān daama temma-i, miē in cie guōyuō man, Yesu fuō man saa ce kuubalaangu da, aa pā u fere hā Diilonjo-i Diilon-Yalle barguō-i-na, fuō tamma ka hur i balaangu-i ka hi hie a migān i hōmmu-i i tie cāa Diilonjo-i Cicēlmantienjo-i?

¹⁵ Ku cie dumēi u jo ji waa i hōlma-na baa Diilonjo-i tobisifelenni-na. Cālmuo man cie tobisicōlonni-na, Yesu kuu a kor nuōmba-i cālmuo fanjo-na. A ce dumaano-na, Diilon uņ bīe baman duō ji hā-ba u ciilungu man sa tēn dede, ba ka gbāa da-ku nja uņ pāa nungu-i baa-ba dumaa.

¹⁶ Da η nyegēn sebe a pigān η ciilungu calnumma-i, da η saa ku, ku sie gbāa cal. ¹⁷ Da η waa cicēlma yogo, sebe huōya-maama sie gbāa ce. Da η ku, ku yaa ma suō gbāa ce. ¹⁸ Kuuduōngu yaa-i baa Diilon-tobisinni-i. Halle dielā-niini bilaa baa tamma-kūngu. ¹⁹ Kuņ cie dumaa ku yaa daaku: Diilon

* 9:4 Niēn Kāman-sebe-i-na (Nombres) 17.16-25. † 9:5 Seribēbaa-ba: Ba bī **dōrōpōuōrbiemba* namba'i dumaano-na.

uŋ'a ba ta ba wuɔ hūmienja maŋ, *Moisi kalaan-ya baa-ba hiere igēna ŋaa aŋ nyegāaŋ dumaa *ānjīnamma-na. Uŋ ciε mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuɔ biε ba tām̄ma-i a guɔl baa hūmma, aa ce kumitedāama a vaa *isopefielu a dii misirrā ānjīnammaŋ-sεbε-i-na aa bi dii misirrā nuɔmba-na hiere ²⁰ aa cira: «*Diilonŋ uŋ bilaa tobisinni-i baa-na baa tām̄maŋ-niini maŋ, ni tām̄ma yaa-i.*»[‡] ²¹ Aa naa bi misirrā kompadūŋgu-na baa ku bimbinni-na hiere. ²² A saa baa ānjīnamma-i, ba migāaŋ bimbinni bɔi baa tām̄ma-i. Aa āmbabalma siε gbāa pir ni tām̄maŋ-kūŋgu saa ko.

²³ Hiεmaŋ-bimbinni migāaŋ migāaŋ daama temma yaa-i baa bimbaaŋ-tām̄ma, ŋga dɔr-niini yaa kireiŋa-i, nifanni migāaŋ baa tām̄ma maŋ bɔyaa bimbaaŋ-tām̄ma-na. ²⁴ Bige-i ciε mi waŋ-ma dumaanjo-na? Ku yuŋgu yaa daaku, nelbilibaan ma Diilonŋ-dūŋgu maŋ, Kirsa saa suur kufanŋu-na, u suurii Diilonŋ-dūŋ-kerre yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na, ka waa u caaŋ-nu tuɔ waŋ i yuŋ-maama-i baa-yo. ²⁵ Aa tobisicɔlɔnni-na, belle belle, Diilojigāntaamba yuntienjo suur Diilodubilonjo-na baa biŋwuon-tām̄ma ka kor Diilonjo-i. Ŋga Kirsa suurii a ka pā fuɔ fεrεŋ kerre yaa-i i diei yon a hā Diilonjo-i. ²⁶ Diε i ne miwaanjo duon dii huonŋu-na ji hi baa nyuŋgo, kuɔ uu naa u pā u fεrε ku yu niele, uu naa muliεŋ bɔi dε! Ŋga u juɔ i diei yon gbula miwaanjo timmaŋ-huon daaku-na, a ji ce u fεrε tām̄maŋ-kūŋgu duɔ gbuonu āmbabalma-i.

²⁷ Neliεŋ nuɔ ŋ ku i diei yon a kā Diilonjo ka yuu-ni. ²⁸ Kuuduonŋu yaa baa Kirsa-i, u ciε u fεrε tām̄maŋ-kūŋgu a hā Diilonjo-i i diei yon a pir nuɔmba āmbabalma-i. U ka bir jo. Duɔ jo gboluonŋu fanŋu-na, u sa ji pir āmbabalma, u ji kor bamaŋ ciyaaŋ u duɔ ji kor-ba.

10

¹ *Anjīnamma ciε ta ma pigāaŋ bisinŋ ku fafaanŋu yalle yaa yon; ŋga ma'i sɪ fafaanŋu fanŋu fεrε-i. A ce dumaanjo-na, bamaŋ kuraan Diilonjo-i baa tām̄maŋ-niini-i bienaŋ jon, tām̄maŋ-niini fanni cεraa ni gbāa migāaŋ-ba ba hi ba fuonŋu-i Diilonjo yufelle-na. ² Kuɔ nii na'a ni ka gbāa, nii naa pir ba cālmuo-i bei i diei gbula aa ba siε tiraa nunu-yuɔ. A ce dumaanjo-na dii yiinaa baa naa hiel ba nanŋa buolma-na. ³ Na saa da, belle belle, buolŋ daama ce nuɔmba āmbabalma maama ta ma tɛnu-bei. ⁴ Hama-i nuɔ-i? Balŋ-tām̄ma-i baa kaagbolaan-tām̄ma siε gbāa pir neliεŋo āmbabalma-i halaŋ-ma u yuŋgu-na. ⁵ Ku'i ciε Kirsaŋ taa u jo hiεma-na, u gbε Diilonjo-i wuɔ:

«*Ŋ ciεra ŋ sa taara tām̄maŋ-kūŋgu baa biŋkūpāŋgu.*

Ŋga ŋ hāa-mi kūɔma mi da mi bir-ma hā-ni.

⁶ *Baŋ koŋ tām̄maŋ-niini maŋ aa kukul-ni, ni maama sa dɔlnu-niε, āmbabalmaŋ-tām̄maŋ-kūŋgu-i maaduɔma.*

⁷ *Ku'i ciε mi cira:*

Diilo, muɔmεi daami!

Mi juɔ da mi ji ce niŋ taaraŋ kumaŋ,

*ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa mi kūŋgu-na Diilonŋ-nelma-na.»**

⁸ Uŋ puurii u nuŋgu-i, neldiεlām̄ma maŋ juɔ, ma yaa daama: «*Ŋ ciεra ŋ sa taara tām̄maŋ-kūŋgu baa biŋkūpāŋgu, ŋ sa taara baŋ koŋ tām̄maŋ-niini maŋ aa kukul-ni, ŋ sa bi taara āmbabalmaŋ-niini-i, kεrε ni sa dɔlnu-niε.*» A ne da ānjīnamma yaa juɔ baa niipāŋ daani-i hiere.

⁹ Aa tiraa cira: «*Muɔmεi daami, mi juɔ da mi ji ce niŋ taaraŋ kumaŋ.*»

Ku pigāaŋ wuɔ u huraa āncencɔlɔmma-i baa maafεlemma. ¹⁰ Diilonŋ uŋ taa u taara kumaŋ, Yesu-Kirsa ciε ku yaa-i. U pāa u fεrε i diei yon gbula tām̄maŋ-kūŋ temma, a pir i āmbabalma-i.

‡ 9:20 Helmaŋ-sεbε (Exode) 24.3-8 * 10:7 Gbeliεmaŋ-nalāanŋu (Psaume) 40.7-9

11 Yinni maŋ joŋ Diiløjigāntaamba kā ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diiloŋo-i korduoŋ daama yaa-i baa tāmman-ŋiini, a ne da tāmman-ŋiini cɛraa ni gbāa pir neliɛŋ āmbabalma. 12 Nga *Kirsa pāa u fɛɛ i diei yoŋ a pir nuɔmba āmbabalma-i aa kā ka tɛna Diiloŋo caaŋ-nu gbula 13 tuɔ cie Diiloŋo duɔ mal u bigāarāamba-i hā u ce u bāaŋgu-i bɛi. 14 A ce dumaano-na, uŋ pirii bamaŋ āmbabalma-i, u pāa u fɛɛ-i diei yoŋ a migāaŋ-ba ba hi ba fuoŋgu-i gbula. 15 *Diiloŋ-Yalle bi waan ma yaa-i wuɔ:

16 «Itieŋo ciera:

*«Miŋ ka bel *tobisinni maŋ baa-ba biena maŋ juoŋ,
mi ka dii mi ānjnamma-i ba hōmmu-na,
mi ka nyegēŋ-ma ba kusūnni-na.»*

17 Aa tiraa cira:

*«Mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔŋga-na
baa ba cālmuo-i hiere.»†*

18 Da kuɔ Diiloŋo hielaa i āmbabalma-i u huɔŋga-na, yuŋ haku-i dii ŋ ka tiraa pā kuupāŋgu da ŋ hur-ma?

Yaan i piɛ Diiloŋo-i baa huɔŋga diei

19 Terieŋgu faŋgu-na, tobiŋ namaa, Yesu tāmna cie i suɔ wuɔ i ka gbāa tie suur Diilodubiloŋo-na. 20 U pāa u fɛɛ tāmman-kūŋ temma, a taalnu kompaŋga maŋ waa Diilodubiloŋo dumelle yaanŋa-na a puure hūmefelende hā-ye. Hūmelle fande yaa cicɛlmaŋ-hūmelle-i. 21 A ce dumaano-na, *Diiløjigāntaamba yuntieŋo maŋ dii baa-ye Diiloŋ-dūŋgu yuŋgu-na, u temma si dii. 22 Terieŋgu faŋgu-na, i āmbabalma ānjoguomaŋ hilaa i hōmmu-na aa i ce koŋ, yaan i piɛ Diiloŋo-i baa huɔŋga diei aa i gbu i haa i naŋga yuɔ ku haama. 23 U sa pā nuŋgu aa ji bir baa huon-āndaanŋu, a ce dumaano-na, iŋ faran i ne kumaŋ aa tie wan ku maama, yaan i nyaar-kuɔ kpelle. 24 Yaan i tie kāyā i-naa i dii sireiŋa i-naa nuɔ nelnyulmu cemma-na baa ānfafamma bi cemma-na. 25 Baa na yaŋ i tie bir i tigiimambaa-ba-na ŋaa banambaŋ miɛŋ-kuɔ dumaa. Aa ji tiraa da naŋ daa Itieŋo jomma piɛ ma jo de-i-na, yaan aa i tie dii sireiŋa i-naa nuɔ.

26 Na saa da, iŋ suyaa ninsoŋo-i, die suuye i yufieŋa-i aa cor tie ce kuubabalaanŋu-i, tāmman-kūŋgu naŋgu si dii kumaŋ gbāa pir i āmbabalma-i. 27 Die suuye i yufieŋa-i, kumaŋ tiyāa ku yaa daaku: I tɛna baa hotiele-i i tie cie gēŋgeryiŋgu-i baa dāŋgboguoŋgu maŋ ka wuo Diiloŋo bigāarāamba-i.

28 Uman duɔ cāl *Moisi *ānjnamma-i, aa nuɔmba hāi sisɔ ba siei da-yo aa waŋ-ma, hujarre si dii-kuɔ; ba ko kutieŋo-i. 29 Terieŋgu faŋgu-na, uman duɔ saa dii Diiloŋ-Bieŋo nuŋgu-i, uman duɔ saa kāŋ *tobisinniŋ-tāmna maŋ pirii u āmbabalma-i, uman duɔ tuɔ biɛna *Diiloŋ-Yalle yerre-i, ŋ sie suɔ wuɔ di yaa pigāaŋ-yeŋ Diiloŋo hujarre-i, fuɔ kūŋgu ka waa niɛ? Ku sie balan yaŋ uman cālāa ānjnamma-i wei? 30 Uman ciera:

«Muɔmei ka suu sɔlaanŋu-i;

muɔmei ka pā neliɛŋo neliɛŋo baa uŋ cie kumaŋ.»

Ma sī i suɔ kutieŋo-i kɛ? U yaa Diiloŋo-i. U tiraa cira wuɔ:

«Itieŋo ka ce u baamba āndaanŋu-i.»‡

31 Diiloŋo-i Cicɛlmantieŋo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuɔ de!

32 Yaan aa na ne kumaŋ curaa: Naŋ hilaa kukulma-na, ku domma-na muliɛŋ hama-i saa haa-nei? Nga ma saa gbāa jinya-nei. 33 Na hɔlma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba kpāncōlgūɔ nuɔmba-na. Bamaŋ naa tɛ, ba saa nanna ban ceŋ bamaŋ kpāncōlgūɔ-i; ba taa ba kāyā-bɛi. 34 Na siyaa muliɛŋ

† 10:17 Seremi (Jérémie) 31.33-34 ‡ 10:30 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 32.35-36

baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba hũu na nagãñ-niini-i ni maama saa jañ-na, aa suɔ kerre wuɔ bimbifafanni nanni dii baa-na a yañ bañ hũyãa nimañ aa ni sa ji kã terienğu.

³⁵ Terienğu fanğu-na, nañ daa holle mañ dii ku domma-na, baa na yañ di korra-ñei, ku yaa Diilonjo ka pã-na bɔi. ³⁶ Vaañ na fεε na ta na ce Diilonj uñ taarañ kumañ a gbãa da na da uñ pãa nuñgu mañ. ³⁷ Na saa da, ma nyegãañ Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Ku saa maa, ku t̄yãa cεllε
aa umañ saaya u jo, u jo.

U siε vaaya.

³⁸ Umañ vii mi hũmelle-na, uñ haa u nanğa-i miε, u ka kor,
ñga duɔ nanna hũmelle-i, ku siε dɔlnu-miε baa-yo.»§

³⁹ Bamañ naana hũmelle-i aa ta ba kã da ba ka balla, miε ii si dii baa-ba. Nğa bamañ hũyãa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagãhaalenj-maama

¹ A haa ñ nanğa-i Diilonjo-na ku yunğu yaa wuɔ nin hññ kumañ taalunğu-i, ñ suyaa wuɔ ñ ka da-ku, ku bi pigãañ wuɔ nin'a ñ sa da kumañ baa ñ yufelle, ñ suyaa wuɔ kuu dii. ² Yiinataamba naa haa ba nanğa Diilonjo-na ku'i ciε Diilonjo gbɛliεñ-ba.

³ I haa i nanğa Diilonjo-na ku'i ciε i suɔ wuɔ Diilonjo hielaa miwaanjo-i baa u nuñ-ãndaangu yonj, a ce dumaanjo-na inj dan nimañ hiere baa i yufienja-i ni hilaa in'a i sa da kumañ baa i yufienja yaa nuɔ-i.

⁴ Abel naa haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε u pã bñjkũfafaangu hã Diilonjo-i a yañ Kayine-i*. Uñ ña naa haa u nanğa Diilonjo-na, ku'i ciε Diilonjo gbɛliεñ-yo wuɔ u vii aa cira u niipãnni dɔlaanu-yuɔ. Abelñ haa u nanğa-i Diilonjo-na, uñ fiε ku, u nelma dii-ye hũmefafalle-na yogo.

⁵ Enɔki naa haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε Diilonjo biε-yo ka jina u caañ-nu u saa yañ u ku†. Ba juɔ'a ba ne naa-yo; molonj yufelle saa ji tiraa haa-yuɔ. Aa u suɔ duɔ ta, Diilonjo naa wanj-ma wuɔ u kũngu dɔlaanu-yuɔ. ⁶ Da ñ saa haa ñ nanğa-i Diilonjo-na, ku siε gbãa dɔlnu-yuɔ baa-ni. Umañ piyaan Diilonjo-i, u saaya u hũu-ma wuɔ Diilonjo dii, aa u pã bamañ taaraayanj-yuɔ.

⁷ *Nowe naa haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε Diilonj uñ gbuɔya-yuɔ baa mamañ, u hũu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuɔ Diilonjo nuñgu-i aa ce begubuɔ-i a suur baa u dumellenj-baamba-i hiere hũmma saa da wuo-ba. Uñ ciε mafamma-i u pigãañ wuɔ mamañ daa banamba-i ba'i taaraaya-mεi. Aa uñ haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε u ce nelviinjo Diilonjo wulaa.‡

⁸ *Abiramu naa haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε u nu u nuñgu-i aa hũu-ma hel ba nelle-na ta tuɔ kã Diilonj uñ pãa nuñgu-i baa-yo wuɔ u ka hã-yo nelle mañ; a ne da u saa tuɔ suɔ di saangu. ⁹ Uu naa haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε uñ pãa nuñgu-i wuɔ u ka hã-yo nelle mañ u kã ka t̄ena-die ñaa nerienjo tuɔ cɔ kompadũñ-nu. *Isaki-i baa *Yakɔbu-i, ba bi waa kompadũnni yaa nuɔ-i aa nuduɔñgu yaa bi pãa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilonj uñ fuu nelle mañ aa ma-de u fεε, dũnni yieraaya dεi, Abiramu yufelle waa di yaa nuɔ-i.

¹¹ Sara waa cεnyeiñjo, ñga uu naa bi haa u nanğa Diilonjo-na ku'i ciε u gbãa duɔ da bilonjo; ñ siε suɔ wuɔ uu naa cor bilodalle-i gbuu maa. Uu naa suɔ wuɔ umañ pãa nuñgu-i baa-yo wuɔ u ka da bilonjo u siε gbãa tãal-o, ku'i ciε ma bi

§ 10:38 Abakuke (Habaquq) 2,3,4 * 11:4 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 4,3-10. † 11:5 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 5,21-24. ‡ 11:7 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 6-9.

dəl-o. ¹² Ku ciε dumei bibienjo diei hon a dii hiema yu a ne da uu naa tuo yii baa u yungu. U huonju ciinu nja nin daa mæna-i dumaa doro-i-na; molo sie gbãa kã-ku. §

¹³ Bamaŋ bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba nanga Diilonjo-na ji ku. Diilonj un pãa nunju maŋ, ba saa hi-ku; nga ba faara da-ku yaa-i a ce ba hõmmu gbuu fẽ baa-ku. Bafamba fere waan-ma wuɔ bafamba-i huncortaamba, bafamba muntienammu si hiema-i. ¹⁴ Bamaŋ piiyen dumaanjo-na, ku pigãan wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Baŋ hilaa dimaŋ nuɔ-i, kuɔ di kũma naa bel-ba, baa naa gbãa bir kã-diε. ¹⁶ Nga ba taa ba taara dimaŋ faa yaŋ difande-i. Ba taa ba taara dornelle. Ku'i ciε Diilonjo sie ba ta ba bi-yo ba Diilonjo. Na saa da, u migãan terienju hã-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε Diilonj un fiε ce-yo ne wuɔ u pã Isaki-i hã-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ pã u beduɔla-i hã Diilonjo-i. ¹⁸ A ne da Diilonjo naa pã nunju baa-yo wuɔ: «*Isaki yaa ka hã-ni huonju.*» * ¹⁹ Abiramu naa suɔ wuɔ Isaki duɔ fiε ku, Diilonjo ka gbãa sire-yuɔ, ku'i ciε Diilonjo bir u bienjo-i hã-yo. Nel daama ciε antigãama.

²⁰ Isaki naa bi haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε u cãrã-yuɔ hã Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bisinuɔ maama-na. † ²¹ Yakɔbu naa haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε un juɔ tuɔ yii duɔ ku u cãrã-yuɔ hã Yosefu bepuɔmba-i ba yunnin aa yiye u buɔle-i a dũuna jaal Diilonjo-i. ‡

²² Yosefu naa haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε un juɔ pie kuliingu huonju maŋ nuɔ-i, u waŋ-ma wuɔ *Isirahel-baamba ka hel Esipi-i-na aa pigãan baŋ saaya ba ce kumaŋ baa u kogonni-i. §

²³ *Moisi bincuɔmba naa haa ba nanga Diilonjo-na ku'i ciε baŋ huonjo-yo ba fuo-yo u ce caamba siei. Baa naa da u faa cor a ce ba saa kãŋ jãmatigi andaanju-i. *

²⁴ Moisi naa haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε u yaanjan juɔ cã u yagar wuɔ ba baa bi-yo jãmatigi hãayeljo. ²⁵ U nie fiisaanju-i aa yaŋ-ku; wuɔ fiisaanju maŋ baŋ ceŋ-kun ambabalma hõlma-na ku sa cɔ; aa hirã u kũma-i ka mulien baa Diilonj-baamba-i. ²⁶ Uu naa ne da da ŋ hirã tuosinni-i *Konkortienjo maŋ ka jo u temma-i, kuu dii baa yungu a yaŋ weisinni-i hiere Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilonj un ka pã-yo baa kumaŋ.

²⁷ Moisi naa haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε u hel Esipi-i-na u saa kãŋ jãmatigi hõdulle-i. U nyaarã nja u da Diilonjo-i baa u yufelle. ²⁸ Uu naa haa u nanga Diilonjo-na ku'i ciε u ce *kõrsinni timmaŋ-ponsaanju-i. U ciε Isirahel-baamba hure tãmma ba dumien-yammu-na wuɔ *dõrpõpuõrbilonjo maŋ kuɔŋ nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor, u baa ko Isirahel-baamba bepuɔmba-i. †

²⁹ Isirahel-baamba naa haa ba nanga Diilonjo-na ku'i ciε hũmma taal sɔmma hãi dãmman-nuoradãama-i-na ‡ aa ba wuɔ cor terkuraan-nu. Esipitaan ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hũmma wuo-ba.

³⁰ Isirahel-baamba naa haa ba nanga Diilonjo-na ku'i ciε ba nu u nunju-i aa wuɔ ciilã Yeriko-i yinni niediei. Niehã yiingu-na nelle-koko wuɔ cii.

§ **11:12** Nieŋ Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genèse) 22.17. * **11:18** Miwaanjo jnamman-sebe (Genèse) 21.12 † **11:20** Nieŋ Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genèse) 27.28-29,39-40. ‡ **11:21** Nieŋ Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genèse) 48.1-20; 47.31. § **11:22** Nieŋ Miwaanjo jnamman-sebe-i-na (Genèse) 50.24-25 baa Helman-sebe-i-na (Exode) 13.19. * **11:23** Ba gbẽ Esipi jãmatigi maŋ naa ciεa ba ko bisalmba-i. Nieŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 1.8-22. † **11:28** Nieŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 12.1-30. ‡ **11:29** Nieŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Põpuõr. 7.36.

³¹ Araabu maŋ waa saasorcienŋo-i uu naa haa u nanŋa Diilonŋo-na ku'i cie u har Isirahel-baamba maŋ naa juo da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanŋo-na ba saa ko-yo baa bamaŋ saa ta ba nu Diilonŋo nunŋu-i. §

³² Mi tiraa waŋ wuo nie? Mi sie da mi fere a piiye Sedeo maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samuso maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samiel maama-i a naara *Diilopopuorbiemba bi maama-i.* ³³ Baŋ haa ba nanŋa Diilonŋo-na, ba cie berru-i a huu jamalabaa boi. Ba wuoyaa humelle aa Diilonŋ uŋ paa nunŋu maŋ baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba nunni-i. ³⁴ Ba diyaa-ba daamu-na nga binŋungu saa ce-ba. Ba kuraa jiganga-na. Fongoo saa waa-bei, nga Diilonŋo diyaa fongoo bei. Ba cie nanŋkarabaa berru-na. Ba duonya nilenja boi sorosibaa ba gbar. ³⁵ Caamba namba naa haa ba nanŋa Diilonŋo-na ku'i cie u sire ba kuomba-i ha-ba.

Ba muyaa nuamba namba ko-ba wuo ba cie nie ta ba wuo Diilonŋ-humelle-i. Ku ba naa ciina-die baa naa gbaa yan-ba, nga ba yagaraa kufanŋu-i wuo da ba ku, Diilonŋo ka sire-bei ba ta ba ce ba baanŋu-i baa-yo. ³⁶ Ba bi nyie banamba sulma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso. ³⁷ Ba naan banamba baa tampiena ko-ba. Ba karaanu banamba somma hai, aa fo banamba baa jigammu ko-ba. Muncammu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuora ba bin. Ba taa ba hi caani. Binŋungu saa waa baa-ba. Nuamba mulan-ba aa ce-ba sulma. ³⁸ Miwaanŋo saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuora ba bin hien-nu, tanni-na aa ta ba co fonniŋ.

³⁹ Bamaŋ bafamba-i daaba-i hiere, Diilonŋo gbelaan-ba wuo ba haa ba nanŋa yuo, a ne da uŋ paa nunŋu maŋ, ba saa da-ku. ⁴⁰ Bige-i cie ba saa da-ku? Diilonŋo nie da mie die hi i fuonŋu-i baa bafamba-i hiere kuuduonŋu aa da-ku, ku yaa boyaa. U saa tuo taara bafamba da-ku mie i yaan-na ku'i cie.

12

Yaan i hira i kuma-i

¹ Terienŋu fanŋu-na, nelpungu maŋ siire wuo Diilonŋ-humelle-i daaku-i, ku taa i yaan-na ta ku pigaan-ye humelle-i. A ce dumaanŋo-na, kumaŋ bilaayan-ye i sa gba i ka yamma Diilonŋ-humelle-na, yaan i hiel i nanŋa ku. Ambabalma maŋ soglaanunŋ i gbeini-na feu, yaan i yan-ma aa i vaa i fere baa gbarunŋu maŋ dii i gbeini-na. ² Yaan i tie ne Yesu yaa-i. U yaa cie i haa i nanŋa-i yuo aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuonŋu-i. U hiera kuliinŋu-i *daanŋu-na, u saa ne ku sengerre-i. Hefelle maŋ taa di cie-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiefe-i-na, uu dii tiena Diilonŋo caan-nu.

³ Nienŋ uŋ hiera nelbabalaamba bigaaru-i dumaa, ku yaa kookaralle sie ta di mulien-na. ⁴ Nan yen malunŋu maŋ nuo-i baa ambabalma-i, unaa saa tie-maŋ yogo do! ⁵ Aa Diilonŋ uŋ dii sirienja maŋ nei wuo u bisanŋ namaa, sirienja fanja maama karaanu-nei wei? Ma nyegaan wuo:

«Mi bie, Itien duw kaya ŋ yunŋu-i mamaŋ nuo-i, baa bie-ma ansosomma.

Duo nuola-nie, baa yan ŋ kuma kara.

⁶ Uman maama-i dalaanunŋ Itienŋo-i, u dii u yaa-i humefafalle-na.

Uŋ bin uman u bienŋo, u muo u yaa-i.»*

§ 11:31 Nienŋ Yosuwe sebe-i-na (Josue) 2. * 11:32 Sedeo: Nienŋ u kunŋu-i Gengetaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Nienŋ u kunŋu-i Gengetaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samuso: Nienŋ u kunŋu-i Gengetaamba sebe-i-na (Juges) 14-16. Yefite: Nienŋ u kunŋu-i Gengetaamba sebe-i-na (Juges) 11. *Davidi: Nienŋ u kunŋu-i Samiel sebedielanŋo-na (1 Samuel) 17.23-51. *Samiel: Nienŋ u kunŋu-i Samiel sebedielanŋo-na (1 Samuel) 7.9-11. * 12:6 Bincuan-nelmaŋ-sebe (Proverbs) 3.11-12

⁷ Taa na hirā muliema-i, Diilonjo dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumei baa u bisālm̄ba-i. Namaa daa bisālāan hayo-i dii aa u to sa nuola-yuɔ?

⁸ Diilonjo nuola u bisālm̄ba-i hiere. Duɔ yan namaanjo-i u sa nuola-nei, na saaya na suɔ wuɔ u bisāl̄n-kirein namaa s̄i; na to dii u denj.

⁹ Tonaamba dii baa-ye h̄iema-na bande-i-na ta ba nuola-yiɛ aa i tie k̄ān-ba. Ku ce niɛ i siɛ nu i To man d̄arɔ-i-na u nuŋgu-i aa da cic̄lma man sa t̄ien dede-i?

¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yiɛ a saanu baa kuŋ d̄laanu bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa h̄iema-na bande yonj. A ne da Diilonjo ne miɛ fafaan̄gu'i aa tuɔ nuola-yiɛ i die bir fuɔ birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-niɛ, ban nuolan-niɛ huon̄gu man nuɔ-i ku sa d̄olnu-niɛ, ku bir yan aa ta ku jan-ni. Nga da ŋ siɛ ba nuola-niɛ, ku huon̄gu jo baa viisinni baa yaaf̄elle.

¹² Terien̄gu fan̄gu-na, baa na yan na k̄ūma kara. ¹³ Biyaan̄ hūmefafalle ku yaa baman̄ gbeini-i nuyāanu ku ka ta ku buɔ-bei ku k̄ā, ku siɛ hor-bei.†

An̄gbuyamma

¹⁴ Gbāan̄ kpelle na ta na d̄ol nuɔmba-i hiere aa na yan Diilonjo bir-na u birma. Uman̄ duɔ saa yan Diilonjo bir-o, u siɛ gbāa da Itien̄jo yufelle. ¹⁵ Bilaan̄ na fere unan̄ nuɔ ŋ baa ji ciina Diilonjo hujarre-i. Baa na yan cein̄-purru da unan̄-na na h̄olma-na a ji tuɔ celien̄ banamba-i baa u balaan̄gu-i. ¹⁶ Molo baa ji dii u nan̄ga biŋwosinni-na, molo baa bi bel Diilon̄-biŋk̄un̄gu nan̄gu baa u nanyuon̄gu Esawu temma-i: Esawu huraa u bepolsinni-i baa jukalaan̄gu. ¹⁷ Na suyaa wuɔ ku huon̄gu-na u juɔ tuɔ taara tuon̄jo cārā Diilonjo-i h̄ā-yo bep̄uamba namba temma, ŋga tuon̄jo saa h̄ū-ma. Uŋ fiɛ kaal cārā-yuɔ ma saa d̄ol-o.‡

¹⁸ Namaanjo-i nan̄ piyaa Diilonjo-i dumaa, kuuduon̄gu s̄i baa *Isirahel-baamba-i. Bafamba k̄āa t̄ānun̄-nu. Ba daa d̄āamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nan̄ temma t̄ānun̄gu-na. ¹⁹ Ba nuɔ yerre buu, aa bi nu molo piiye da gbagaga. Ba cārā kutien̄jo-i wuɔ u baa tiraa u piiye baa-ba. ²⁰ Uŋ waan̄ man̄, ma saa ta ma du dei ba t̄ūnni-na ku'i cie. U gb̄iɛ-ba wuɔ: «*Uman̄ duɔ yiɛya t̄ānun̄ daaku-i, halle da ku fiɛ waa biŋwuon̄jo, na nan̄ kutien̄jo-i baa t̄āmpiɛŋa na ko-yo.*»§ ²¹ Nelma man̄ cie t̄ānun̄gu-na*, maa naa silaa ta ma nyen̄ k̄ūma ma cor, a ce *Moisi fuɔ fere u cira: «*Korma cie mi k̄ūma gbuu ta ma nyen̄!*»†

²² Nga kuuduon̄gu s̄i baa namaanjo-i. Namaa na k̄āa *Sinyɔ-t̄ānun̄-nu, na k̄āa Cic̄lmantien̄jo nelle yaa nuɔ-i; *Yerusalemu man̄ d̄arɔ-i-na, na k̄āa u yaa nuɔ-i. *D̄or̄p̄uɔr̄biemba dii u yufelle ta ba ce ba b̄āan̄gu-i. ²³ Namaanjo-i, na suurii Diilon̄-bep̄uamba-na. Ba yireiŋa nyegāan̄ d̄arɔ-i-na. Na piyaa Diilonjo-i, u yaa nelbiliemba-i hiere ba ḡēŋertien̄jo-i. Na suurii nelviimba-na. Ba yaa hii ba fuon̄gu-i Diilon̄-terien̄gu-na. ²⁴ Namaanjo-i, na piyaa Yesu man̄ *tobisif̄elenni yaan̄ga-na. U yaa kuu k̄ūnna u t̄āmma-i. U t̄āmma k̄āayā-yiɛ a yan̄ Abel maama-i.‡ ²⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, bilaan̄ na fere! Baa na yagar wuɔ na siɛ nu uman̄ piyen̄ baa-na u nelma-i. Uman̄ taa u piiye baa Isirahel-baamba-i h̄iema-na bande-i-na, baman̄ naa yagar wuɔ ba siɛ nu u nelma-i, ba saa gbāa kor yaahuolo-na. Uman̄ piyen̄ baa miɛn̄jo-i, uŋ yen̄ d̄arɔ, die saa nu u nuŋgu-i, i ka ce niɛ gbāa kor-yuɔ? ²⁶ U piiye dede fuɔ h̄iema sagalla§; ŋga fiɛfiɛ-i-na, u p̄āa nuŋgu baa-ye wuɔ: «*Mi ka tiraa sagalla h̄iema-i i diei baa d̄arɔ-i naara.*»*

† **12:13** Isayi (Ésaïe) 35.3 ‡ **12:17** Nien̄ Miwaan̄jo j̄namman̄-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40.

§ **12:20** Helman̄-sebe (Exode) 19.12-13 * **12:21** Nien̄ Helman̄-sebe-i-na (Exode) 19-20 baa An̄j̄namma tiyemman̄-sebe-i-na (Deutéronome) 4-5. † **12:21** Nien̄ An̄j̄namma tiyemman̄-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19. ‡ **12:24** Yesu kuliŋgu cie i suɔ hujarre-i a ne da Abel k̄un̄gu taa ku taara solaan̄gu.

§ **12:26** Nien̄ Helman̄-sebe-i-na (Exode) 19.18. * **12:26** Ase (Aggée) 2.6

²⁷ Uŋ waan mafamma-i, ku pigāan wuɔ ku yiingu-na, uŋ hielaa bimbinni man hiere, ni ka biɛna halan aa yan niman sie gbāa biɛna.

²⁸ In ka ce i bāangu-i nelle man nuɔ-i, di sie gbāa biɛna. Terienɗu fanɗu-na, yaan i tie ce Diilonɗo-i kasi saa da-yo. I tie cāa-yo aa i tie jaal-o kuŋ dalaanu-yuɔ dumaa. I tie dii u nuŋgu-i aa i tie kālā-yuɔ. ²⁹ Ni ma'i sɪ u ce ŋaa dāamu.†

13

Kumanɗ dalaanun Diilonɗo-i

¹ Namaanɗo-i, yaan na maama cor ta ma dɔlnu ma-naa ŋaa cɛduɗɗ-bien namaa. ² Baa na yagar niraamba harma na dumienɗa-na. Na saa da, banamba tiyāa niraamba harma-na, a ji har *dɔrpɔpuɔrbiemba aa ba saa suɔ. ³ Yaan baman dii kaso-i-na ba maama ta ma tɛnu-nei; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nan yen tammaŋ-nuɗɗ namaa, baa na yan ban ceŋ baman sɔlma-i ba maama karaanu-nei.

⁴ Neliɗɗo neliɗɗo, u saaya u tuɔ kāŋ ānsorre-i aa baman dii ānsorre-na ba vii baa ba-naa, ni ma'i sɪ, baman ciɗɗ saasorsinni-i baa *fuocesinni-i Diilonɗo ka gāŋ baa-ba.

⁵ Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanɗa nei. Yaan na nagāŋ-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuɔ fɛrɛ ciɛra wuɔ:

«Mi sie yan-ni ŋ diei,

*Mi sie nanna-nie gbula.»**

⁶ Terienɗu fanɗu-na, neliɗɗo neliɗɗo, u gbāa da holle cira:

«Itienɗo yaa kāayāŋ muɔ;

mi sie kālā bɪŋkūŋgu

Nelbilo fuɔ gbāa ce bige-i mie?»†

⁷ Na yaataamba man siire wan Diilonɗ-nelma-i baa-na, baa na yan ba maama karaanu-nei. Niɗɗ ban siire haa ba nanɗa-i Diilonɗo-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

⁸ Yesu-Kirsan waa dumaa cicuɗɗu-na, uu dii dumɛi nyunɗo-i-na, aa u ka bi tie dumɛi yinni man jon. ⁹ Baa na yan ba hel baa nelma yanɗa nanɗa a ji pira-nei mie hūmelle-na. Baa na yan ba cu na yammu-i baa niwuonin-maama. Na saa da, ku saaya Diilonɗ-hujarre yaa ce neliɗɗ nuɔ ŋ huɗɗa tɛna terduɗɗ-nu, niwuonin-maama sɪ. Baman firaa niwuonin-maama-i, ma saa kāyā-bei dede gbula.

¹⁰ Yesu ciɛ u fɛrɛ tammaŋ-kūŋgu a pir i āmbabalma-i. *Diilojigāntaamba man curaa baa bincuɗɗ-jigāŋga-i kompadūŋgu-na, ba nuŋgu si dii baa-ye.

¹¹ Da ba ko bambaamba-i dumandɛ-i-na, *Diilojigāntaamba yuntienɗo suur baa tamma yaa Diilodubilonɗo-na ka kor Diilonɗo-i āmbabalma maama-na, aa bambaamba famba fɛrɛ-i ba hel baa-ba gborsannin ka caa-ba. ¹² Ku'i ciɛ na bi da Yesu kuu gborsannin duɔ pir nuɔmba āmbabalma-i baa fuɔ fɛrɛŋ tamma-i.

¹³ Terienɗu fanɗu-na, yaan i hira tuosinni-i fuɔ temma-i aa i hel i nyaanu-yuɔ dii gborsanni-na. ¹⁴ Na saa da, ninson-nelle si dii baa-ye hɛma-na bande-i-na diman cuɗɗ, i taara bisin ku diele yaa-i. ¹⁵ Yaan i tie pā jaaluŋgu-i hanni man jon i hā Diilonɗo-i Yesu maama-na. Mie tammaŋ-kūŋgu yaa kufanɗu-i. I tie ce-yo bɔi baa i nuŋ-āndenni-i. ¹⁶ Baa na yan ānfafamma cemma maama karaanu-nei, aa na bi ta na kāyā na-naa ŋaa cɛduɗɗ-bien namaa, kufanɗu temma saa baa tammaŋ-kūŋgu man dalaanun Diilonɗo-i.

¹⁷ Taa na nu na yaataamba nunn-i, taa na sie ba wulaa. Ba yaa kāayāŋ-nei Diilonɗ-hūmelle-na. Ba suyaa wuɔ yiingu dii baa yiingu, Diilonɗo ka yuu-ba ban

† 12:29 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 4.24

* 13:5 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5

† 13:6 Gbelieman-nalāŋgu (Psaume) 118.6,7

ciε kumaŋ na hɔlma-na. Gbãaŋ ba ta ba ce ba maacemma-i baa hɔfɛlle. Da na du ba hɔmmu-i ku siε fa wεima hã-na.

¹⁸Taa na cãrã Diilonɔ-i na hã-ye. I suyaa wuɔ i hɔmmu kuɔŋ; i taara i tiε ce kumaŋ faa hɔnni-na hiere. ¹⁹Jande mi gbu mi cãrã-nei: Cãarãŋ Diilonɔ-i u yaŋ mi bir donduo kã na wulaa.

Jaaluperiŋgu

²⁰⁻²¹Diilonɔ yaa hɔfɛlle tienɔ-i, u siire Itienɔ-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U kãyã-nei na ta na gbã na ce ãnfafamma-i ma sinni-na hiere a gbãa ta na ce u huɔŋga-i. U ce Yesu-Kirsa bir-e uŋ taaraŋ i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninsoŋ-tayaana-i‡. U yaa ciε u fεε tãmmaŋ-kũŋgu a bel Diilonɔ *tobisinni-i baa-ye. Tobisinni fanni sa ji boruona dede. Jaaluŋgu gbɛ baa u yaa-i hɔnni maŋ joŋ! Ma ciε!

²²Tobiŋ namaa, mi diyaa nelma'i na tũnni-na. Mi saa nyεgɛŋ-ma bɔi. Jande fiεŋ na hɔmmu-i baa ma numma-i. ²³Yaar mi tũnu-nei, ba naana i natobiŋo-i Timote-i. Duɔ jo donduo, mi ka kã baa-yo i ka ne-na.

²⁴Mi jaalaa yaataamba-i baa Diilonɔ-dũŋ-baar namaarɔ-i hiere. *Itali-taamba pãa-na jaaluŋgu.

²⁵Diilo kãyã-nei hiere.

‡ **13:20-21** Girekimma-na ba bɛ Yesu-i «ãncɩnaŋo» bande-i-na. Ba taara ba pigãaŋ wuɔ u yaa i yaarɔga-na Diilonɔ-hũmelle-na tuɔ kãyã-yiε. Fuɔ fεε yaa bɛ u fεε dumaarɔ-na. Niεŋ Nsãa sebe-i-na 10.11.

Saken nyegãan sebɛ man Nelmuoyamma

Sake man nyegãan sebɛ daayo-i u waa yaatienjo Diilon-dün̄gu-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyegãan-yo a hã Diilon-dün̄-baamba man dii hien̄gu-na hiere, a duɔ pigãan-ba ban saaya ba ta ba hel ba ce dumaa yinni man jon.

Sake nun̄gu hii nelma boi: U waan̄ gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa wein̄ da ma da-ni nin̄ saaya η nyaar dumaa Diilon-hümelle-na u waan̄-ku (sap. 1). Wuɔ cieluɔ saa fa t̄enam̄ma-na aa bi tiraa cira Diilon-nelma sa hũu yon̄ nū-nu, da η hũu-ma, ma saaya ma ta ma da η ciluɔ-i-na, ni ma'i s̄i η ce gb̄an̄gb̄an̄ (sap. 2). Wuɔ i bel i fere i nunni-na, aa tagaaya pigãan̄ Diilon̄ un̄ b̄in̄ kuman̄ nelnulle-i (sap. 3). Wuɔ Diilon-dün̄-baamba yan̄ berru-i baa ba-naa c̄alma aa ba hiel ba nan̄ga bombolma-na (sap. 4).

Sebɛ periema-na, u gbuɔya waamba-i aa dii sireīna Diilon-dün̄-baamba-na wuɔ ba f̄e ba h̄om̄mu-i ba ta ba cie Itien̄jo jomma-i aa ba ta ba c̄arã Diilon̄o-i weima-na hiere (sap. 5).

Jaalūngu

¹ Diilon-dün̄-baan̄* namaa naman̄ dii hien̄gu-na hiere, mi jaalaa-na! Muɔ Sake, mi c̄aa Diilon̄o baa Itien̄jo-i Yesu-Kirsa, muɔmei nyegãan̄ sebɛ daayo-i da mi hã-na.

Taa na nyɛ baa na s̄ulma-i

² Tobin̄ namaa, weima weima da ma da-ni, ta η gbu η nyɛ baa-ma. ³ Na saa da, wein̄ da ma da-ni aa η nyaar Diilon̄o-na, ku yaa cieη η nan̄ kaas̄inni fafamma Diilon-hümelle-na. ⁴ Nga na saaya na gb̄an̄, na kaas̄inni suur kã yaan̄-na, ku yaa na ka da f̄on̄gũɔ yiera fafamma aa b̄in̄kũngu sie naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor uman̄ nuɔ-i, u c̄arã-diɛ Diilon̄o wulaa, u ka hã-yo baa-de. Diilon̄o firiinu u huɔnga-i baa nuɔmba-i hiere. ⁶ Nga ma diei dii, da η'a η c̄arã b̄in̄kũngu b̄in̄kũngu Diilon̄o wulaa, baa ce η h̄om̄mu-i mu hãi, haa η nan̄ga-i yuɔ wuɔ u ka hã-ni nin̄ c̄arãη kuman̄. Uman̄ cieη u h̄om̄mu-i mu hãi, uu dii ηaa h̄um̄ma, fafalmu ta mu wuɔra mu pira-m̄ei. ⁷⁻⁸ Fuɔ temma-i un̄'a u sa kã yaduɔnga u weima-na hiere dumaan̄o-na, u baa tuɔ h̄in̄ taalun̄gu wuɔ s̄i u ka da b̄in̄kũngu Itien̄jo nam̄mu-na.

⁹ Diilon-dün̄-baamba man̄ nawalaamba-i, ba ta ba nyɛ; Diilon̄o ka ce-ba nelb̄omb̄ombaa u h̄umelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nyɛ; Diilon̄o ka hiire-bei. Baa dii ηaa p̄ulma; ba sa c̄o. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, b̄aan̄ da ku huol, ma p̄ot̄or h̄ul̄ diire hiere, η sa tiraa da ma fafaan̄gu-i. Waamba dii dum̄ei, da ba ce ba t̄ie ba maacemma-na ji kanu aa yan̄-ma.

¹² Wein̄ da ma da uman̄ aa u nyaar Diilon̄o-na, kutien̄jo yun̄gu d̄alaa. Un̄ nyaarãa Diilon̄o-na, Diilon̄o ka p̄ã-yo baa cic̄elma man̄ sa t̄ien̄ dede. U maaman̄ d̄alnūn̄ baman̄, u p̄ãa cic̄elma fam̄ma nun̄gu yaa baa-ba.

¹³ An̄joḡobabalam̄ma da ma waa uman̄ huɔn̄-na'i, u baa cira Diilon̄o'i diyaa-ma u huɔnga-na. Molo sie gb̄aa t̄aal Diilon̄o-i dii-yo kuubabalaan̄gu cemma-na, aa fuɔ fere sa bi t̄aal nelien̄jo dii-yo kuubabalaan̄gu cemma-na. ¹⁴ Nelien̄

* **1:1** Ma nyegãan̄ girekimma-na wuɔ: «*Isirahel d̄unni c̄incieluo baa ni hãi baamba.» Ba b̄ie Diilon̄-baamba yaa dumaan̄o-na.

nuɔ ɲ kusũɲ-maama yaa kãaɲ baa-ni ka tãal-ni dii-ni kuubabalaanɲu cemma-na. ¹⁵ Da ɲ sie ɲ kusũɲ-maama-i, ku' i juɔɲ baa ãmbabalma-i. A ne da ãmbabalɲ da ma gbuu vaa, ma jo baa kuliinɲu.

¹⁶ Terienɲu fanɲu-na, mi jẽnaaɲ namaa, baa na tãal na fɛɛ! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa bimbifafanni-i hiere ni hel dɔɔ; Diilonɔ yaa hãaɲ-yeɲ baa-ni. Bãanɲu-i baa ceinɔ-i a naara mɔɛɲa-i hiere, fuɔ yaa hiela-na. U hiela-na ni ta ni pa aa ta ni suur cuobaa-baɲ kaal dumaa, ɲga fuɔ fɛɛ-i u sa tĩ bãaɲ temma aa yaɲ-ye kukulma-na. ¹⁸ U waan ninson-nelma-i baa-ye a ce i hon die gbãa waa yaanɲa bimbinni maɲ un hiela-na hiere. Ku dɔlaanu u yaa-i u ce-ma dumaanɔ-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi jẽnaaɲ namaa, baa na yaɲ nel daama karaanu-nei: Yaan na tũnni waa fiɛfiɛ. Baa na yaɲ na nunni ta ni dɔl. Baa na bi yaɲ na hɔmmu ta mu du fiɛfiɛ. ²⁰ Na saa da, nelien nuɔ ɲ huɔɲ da ka du, ɲ sa ce ãnviima Diilonɔ yufelle-na. ²¹ Terienɲu fanɲu-na, nelma maɲ balaan hiere, hielaan na gboluonɲu mei; aa na bi ne hɔbabalaanɲa-i aa na yaɲ-ka. Yaan bombolma-i aa Diilon un diyaa nelma maɲ na hɔmmu-na, na bel-ma nammu hãi; ma yaa ka gbãa kor-na.

²² Baa na gonya Diilon-nelma numma yon aa na sa ce-ma. Uman duɔ dii mafamma-i u huɔnɲa-na u tãal u fɛɛ. ²³ Na saa da, uman nuɔɲ Diilon-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman nie u fɛɛ duɔlen-na ²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u fɛɛ. ²⁵ ɲga ãnjinafafamma maɲ cie i waa i fɛɛɲ nuɔ, uman duɔ tuɔ ne-ma torro, aa bel-ma nammu hãi, uman duɔ yaɲ ma tĩenu-yuɔ, aa tuɔ wuɔ ma hũmelle-i, fuɔ temma-i duɔ dii u nanaɲ-i maman nuɔ-i ma fa u wulaa.

²⁶ Uman duɔ cira wuɔ fuɔ wuɔ Diilon-hũmelle-i, aa u nunɲu ta yaanɲa yuɔ, kutienɔ tãal u fɛɛ; yunɲu si dii u Diilon-hũmelle wuɔsaanɲu-na. ²⁷ Diilon un bin kuman Diilohũmefafalle-i, ku yaa daaku: A ta ɲ kãyã yombimba-i baa bikulcaamba-i aa ɲ baa yaɲ nelbiliemba celien-ni baa ba balaanɲu-i. Diilonɔ taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce ciɛluɔ

¹ Tobin namaa, Itienɔ-i Yesu-Kirsan yeɲ nelbuɔ aa na haa na nanaɲ-i yuɔ, baa na ta na ce ciɛluɔ. ² ɲaa nuɔmba hãi da ba jo ji suur na hɔlma-na, unanɔ-i weinɔ, unanɔ-i nawalɲo. Weinɔ gbuu diiya u fɛɛ da fafamma aa dii sɛne-naafonterre, aa nawalɲo dii nyarkpãtãnni kã ka hel. ³ Na sire jaal weinɔ-i aa gbẽ-yo wuɔ: «Jo ɲ ji tĩena yaan-na bande.» Aa bir gbẽ nawalɲo-i dumaa wuɔ: «Hai daayo-i, yiɛra dii terienɲu-na! Sisɔ jo ɲ ji tĩena hiema-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufanɲu-i, ba sa bĩ ku yaa-i ciɛluɔ-i wei? Anjɔgbababalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mi jẽnaaɲ namaa, na saa da! Nelbiliemban neɲ baman wuɔ nawalaamba, Diilonɔ yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i u ce-ba waamba u hũmelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na ɲaa un pãa ma nunɲu-i dumaa baa u maaman dɔlnu baman. ⁶ A ne da namaa birii yaɲ nawalɲo-i aa ta na kãɲ weinɔ yaa-i! Ma sĩ waamba yaa cien-naɲ sũlma-i aa ta ba bĩ-na fãamaan ba terni-na ke? ⁷ Baɲ haa yefafalle maɲ nei, ba yaa sa biɛnaanɲ-die wei?

⁸ Nelma maɲ maaraa *ãnjinaamma-na hiere, da na wuɔ-ma ɲaa maɲ nyegãan dumaa Diilon-nelma-na, ku faa. Ma nyegãan wuɔ: «*ɲ saaya ɲ dɔl ɲ nanolɲo-i ɲaa niɲ dɔl ɲ fɛɛ dumaa.*» * ⁹ ɲga namaa da na ta na ce ciɛluɔ, kuu dii ɲaa na cãlãa ãnjinaamma-i, na cie ãmbabalma'i dumaanɔ-na. Anjinaamma ka

* 2:8 Buolman-sebɛ (Lévitique) 19.18

bel-na. ¹⁰ Da η ta η wuɔ ānjɪnamma-i hiere aa ma diei yar-ni wuɔsaangu, kuu dii ηaa η cālāa-ma hiere ma kūngu-na. ¹¹ Hama-i nuɔ-i? Umanɔ ciera: «Baa ce *fuocesinni»†, uuduɔŋo faŋo yaa bi ciera: «Baa ko neliɛŋo.»‡ Da η fiɛ'a η saa ce fuocesinni-i aa sire kā ka ko moloŋo, η saa cāl ānjɪnamma-i wɛi?

¹² Terienɔ fangu-na, nanɔ suyaa wuɔ Diiloŋo kaa yuu-na a saa baa ānjɪnamma manɔ cienɔ i waa i ferenɔ nuɔ, taa na piiye aa na ta na ce na wɛima-i na saa baa ma yaa-i. ¹³ Na saa da, umanɔ duɔ u sa ce hujarre, gɛŋgeryiingu-na, Diiloŋo siɛ bi ji ce hujarre kutienɔ-na. Nga hujarrentienɔ baa tie holle baa yiingu fangu maama-i.

Ba suɔ Yesu nolŋo-i u āncemma'i nuɔ-i

¹⁴ Tobinɔ namaa, umanɔ duɔ tuɔ piiye wuɔ fuɔ haa u nanɔga Diiloŋo-na, aa ba sa da-ku u ciluɔ-i-na, yunɔ haku-i dii-kuɔ? Unɔ haa u nanɔga-i dumaa Diiloŋo-na, ku gbāa ce u ka da Diiloŋo-i wɛi?

¹⁵ Naa na hɔlma-na, niidiini si dii baa unanɔ, niwuoni bi sɪ baa-yo u tuɔ wuo. ¹⁶ Nanɔ'a na bɔrɔ, na bir gbɛ-yo wuɔ: «I ka waa! Baa yanɔ waangu ko-ni, baa bi yanɔ nyulmu ko-ni.» Kumanɔ maama-i dii-yuɔ da na saa hā-yo baa-ku, yunɔ haku-i dii na nelma famma-na? ¹⁷ A haa η nanɔga-i Diiloŋo-na kuu dii dumɛi, da kuɔ ku sa da η ciluɔ-i-na, yunɔ si dii-kuɔ.

¹⁸ Unaa bi gbāa cira: «Banamba haa ba nanɔga Diiloŋo-na, aa banamba ta ba ce ānfafamma.» Mi ka gbɛ kutienɔ-i miɛ: «Nuɔ da η saa ce binɔkūngu, nanɔ ka pigāan-mi niɛ mi suɔ wuɔ nanɔ haa η nanɔga-i Diiloŋo-na? Muɔ fuɔ, mɛi ka pigāan-ni mi nahaale-i mi āncemma-na.» ¹⁹ Ma sɪ η hūyāa-ma wuɔ Diiloŋo dii u diei yonɔ kɛ? Ku faa. Nga η saaya η suɔ wuɔ *jinabaa-ba bi hūyāa-ma nanɔ temma-i wuɔ Diiloŋo dii u diei aa ba kūɔma nyenɔ baa-yo yerɛ. ²⁰ N sa gbuu jɔguɔŋ kā yaan-na! N taara mi pigāan-ni wuɔ da η haa η nanɔga-i Diiloŋo-na aa ku sa da η ciluɔ-i-na η ce gbāngbān wɛi? ²¹ Bige-i naa cie Diiloŋ wuɔ tuɔ kāŋ i binɔɔiŋo-i *Abiramu-i nelviinɔ? U ciluɔ'i sɪ wɛi? Unɔ cie u bɛpolŋo-i *Isaki-i tāmman-kūngu duɔ pā-yo hā Diiloŋo-i, ku'i cie Diiloŋo tuɔ kāŋ-yo nelviinɔ. ²² N saa da, unɔ haa u nanɔga-i Diiloŋo-na dumaa, ku kā baa u ciluɔ-i. U āncemma pigāan wuɔ u haa u nanɔga-i Diiloŋo-na ninɔŋhaama. ²³ Mamanɔ nyegāan Diiloŋ-nelma-na wuɔ: «Abiramu haa u nanɔga Diiloŋo-na, Diiloŋo ne u nahaale-i aa cira nelviinɔ»*, nelma famma'i saa ce daama-i wɛi? Kunɔ cie dumaanɔ-na, Diiloŋo tuɔ bi-yo u jienɔ. ²⁴ Terienɔ fangu-na, na saa da, Diiloŋo ne neliɛŋo āncemma yaa-i aa dii-yo baa nelviimba-i, u sa ne unɔ haa u nanɔga-i fuɔ-na dumaa yonɔ.

²⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa Araabu manɔ waa saasorcienɔ-i. U ciluɔ yaa naa cie Diiloŋ wuɔ tuɔ kāŋ-yo nelviinɔ. U haraa *Isirahel-baamba pɔpuɔrbiimba-i. Banɔ juɔ'a ba ta, u pigāan-ba banɔ saaya ba biɛ hūmelle manɔ ka suur hinni. ²⁶ Na saa da, neliɛŋ nuɔ η yal da die hel aa yanɔ-ni, ba gbāa tiraa bi-ni neliɛŋ nuɔ wɛi? Kuuduɔŋgu yaa baa daaku-i: Anfafaŋ da ma'a maa si dii η Diiloŋ-hūmelle wuɔsaangu-na, η ce gbāngbān.

3

Taa na suɔ nuonɔgu

¹ Tobinɔ namaa, na suyaa wuɔ Diiloŋ unɔ ka ger u nelpigāataan mienɔ-i dumaa ku ka kuola yanɔ banamba kūngu-i. Terienɔ fangu-na, namaa namanɔ taaraayanɔ na ce Diilonelpigāataan namaa, baa na ciinu. ² I hieronɔ-na hiere i cāl. Umanɔ sa cālāan u piyyuo-i-na, fuɔ fuɔ u faa. Mi gbāa cira, u faa hi u

† 2:11 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.14 ‡ 2:11 Helmanɔ-sebɛ (Exode) 20.13 § 2:21 Nienɔ Miwaanɔ jɪnammanɔ-sebɛ-i-na (Genɛse) 22. * 2:23 Miwaanɔ jɪnammanɔ-sebɛ (Genɛse) 15.6

funḡu-i. U gbāa bel u fɛɛ u āncemma-na hiere. ³ Ba dii iyoŋo-i sūŋo nuḡu-na wuɔ u tuɔ ce niŋ taaraŋ u ce kumaŋ: Da ŋ bir-o dɛ, u bir, da ŋ bi bir-o dɛ, u bir. ⁴ Kunaḡu yaa baatoŋo-i. Baatoŋo-i baa u bɔbɔima-i hiere, fafal da muɔ fiɛ maara niɛ niɛ, u gbartieŋo miɛl-o baa yilɛŋga yoŋ.

⁵ Kuuduḡu yaa-i baa nelieŋ nuɔ ŋ jumelle-i: Di yuraanu, ŋga di ce nelkāŋkarɛiŋa aa ta di kaal di fɛɛ.

Na saa da, dāncoiŋo diei gbāa caa nelle-i hiere! ⁶ Jumelle dii ŋaa dāamu. Biŋkūbabalaḡu naḡu-i i kūɔma-na dumaḡo-na. Di celieŋ nelieŋ nuḡo-i baa di balaḡu-i. Di balaḡu hilaa *Sitāni wulaa. Di kɔsuḡu-ni baa balaḡu daaku-i fuɔ ŋ kuliḡu.

⁷ Nelbilonḡo gbāa nuola bimbamba-i hiere ba bir fuɔ birma a ta ba nu u nuḡu-i: Huriimba-i baa niibūulni-i a naara titiraamba-i, u birii banamba u birma. ⁸ Ŋga jumelle-i, molo siɛ gbāa nuola-die. Di balaḡu cor aa di sa bi tiraa yiɛra terduḡu-nu. Di yuu baa tɪmma. ⁹ I tuɔlnu i To-i Diilonḡo-i baa di yaa-i, aa bi tiɛ waasa nuɔmba-i baa di yaa-i. A ne da Diilonḡo'i hielaa-ba aa ce-ba fuɔ nabieraamba. ¹⁰ Nuḡu maŋ tuɔlaanuŋ Diilonḡo-i, ku'i bi waasaŋ nuɔmba-i. Tobiiŋ namaa, yaaŋ i hiel i naŋga kufaḡu-na. ¹¹ Namaa daa hūnfafamma-i baa hūmbabalamma gbāa ta ma hel hūnfoeduɔle-na wei? ¹² Tobiiŋ namaa, *yensāḡu gbāa maŋ musiɛŋa wei? Sisɔ hālāḡu gbāa maŋ *yensābieŋa wei? Terieḡu faḡu-na, hūnfafamma siɛ gbāa da hūnfoebabalande-na.

Diilonḡu uŋ biŋ kumaŋ nelnulle-i

¹³ Na hɔlma-na, umaŋ duɔ fuɔ nu nelma aa tuɔ cɛ, kutieŋo pigāaŋ-ku u ciluɔ-i-na i ne. Die da u āncemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suɔ suɔ wuɔ u nu nelma-i aa tiraa tuɔ cɛ. ¹⁴ Ŋga da na ta na ce nenemuḡu-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fɛɛ wuɔ namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dɔrɔ; di hel hɛma-na, nelbilieŋ-diele; *Sitāni'i juɔ baa-de. ¹⁶ Ku yuḡu yaa daaku: Nenemuḡu-i baa yelmaŋ yeŋ kusuḡu-nu, berru-i baa āmbabalma-i ma sɪnni-na hiere nii dii kusuḡu-nu'i. ¹⁷ Ŋga umaŋ u nelnulle hilaa dɔrɔ, kutieŋo huḡga dii welewele igēna, ijieni sa dɔlnu-yuɔ, uu dii hɛhɛ, u kūḡu si dii kpelle, u ce hujarre aa u āncemma-i hiere ma faa, u sa ce ciɛluɔ aa huhurmantieŋo sɪ. ¹⁸ Berruŋ'a du sa dɔlnu bamaŋ, ba fɛ ba muntɛnammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisɪnni.

4

Baa na yaŋ na yufieŋ-niini ta yaaḡa-nei

¹ Bige-i juḡu baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juḡu baa berru-i? Na kusūniŋ-maama'i si wei? ² Biŋkūŋ-maama dii-nie, da ŋ saa da ku biŋkūḡu-i, ŋ sire ta ŋ taara ŋ ko molonḡo mafamma-na. Ŋ yufelle hilaa biŋkūŋ-nu aa ŋ saa gbāa da ŋ da ku biŋkūḡu-i, ŋ sire ta ŋ kar berru. Naŋ taaraŋ nimaŋ, na sa cārā-nie Diilonḡo wulaa ku'i cie na sa da-ni. ³ Aa na ānjɔguɔma balaḡu ku'i cie da na fiɛ cārā kumaŋ Diilonḡo sa hā-na baa-ku. Na cārā na yufieŋ-niini yoŋ, da na ta na ce na bāḡu. ⁴ Naa dii ŋaa saasorbaa namaa. Na saa suɔ wuɔ umaŋ gbaraŋ u nyaanu miwaanḡu daayo bimbɪnni-i kutieŋo bigāaŋ Diilonḡo-i wei? Umaŋ duɔ tuɔ kuye miwaanḡu daayo bimbɪnni-i, ku pigāaŋ wuɔ u bigāaŋ Diilonḡo-i. ⁵ Mamaŋ nyegāaŋ Diilonḡo-nelma-na wuɔ: «*Diilonḡu uŋ diyaa u *Yalle maŋ i hɔmmu-na, u sa gbuu siɛya-die; u ce yelma di maama-na*»; na yuu ba'a nelsɔsɔmma wei? ⁶ Ŋga Diilonḡo ce baa-ye u cor, ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa Diilonḡo-nelma-na wuɔ: «*Diilonḡo sa gbo baa bombolmantaamba-i, ŋga u faa baa bamaŋ hiiriyeŋ ba fɛɛ.*»* ⁷ Terieḡu faḡu-na, taa na nu Diilonḡo nuḡu-i, aa

* 4:6 Biɪcuḡu-nelmaŋ-sebɛ (Proverbs) 3.34

na baa hũu-ma baa *Sitāni-i, ku yaa u ka yan na da fiisa. ⁸ Piyaan Diilonjo-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraan namaa daana, hielaan na nanja āmbabalma-na. Hõmmu hã-mu-hã taan namaa temma-i daana-i, hielaan ānjogɔbabalamma-i na hõmmu-na. ⁹ Na saaya na suɔ wuɔ na maacemma saa fa. Haan na nammu-i na yun-nin na ta na kaal kuliin-kaalungu. Yaan nyembinni-i aa na ta na kaal. Yaan ponsaanju-i aa na haa na nammu-i na yun-nin. ¹⁰ Hiiriiyen na fere na hã Itienjo-i ku yaa u ka teten-na dɔrɔ.

Yaan na-naa cālma

¹¹ Tobin namaa, baa na ta na biɛna na-naa yireiɲa. Uman duɔ tuɔ biɛna u nabentaamba yireiɲa-i, sisɔ duɔ tuɔ cāl-ba, kuu dii ɲaa u biɛna Diilon-ānjɪnamma yerre yaa dumaanjo-na aa tuɔ bi cāl-ma. A ne da uu naa saaya u tuɔ wuɔ ma hūmelle'i, u bir yan aa tuɔ cāl-ma. ¹² Diilonjo yaa *ānjɪnamma tienjo-i, u yaa gēɲgertienjo-i u diei yon. U yaa gbãa kor nelbiliemba-i, u yaa gbãa kɔsuɔɲ-ba. Terienju fanju-na, nan hilaa hie aa da manamma ta ɲ cāl banamba-i?

Yaan bombolma-i

¹³ Niɛɲ, da na ce na ta na piye wuɔ: «Bisɪnuɔ mi ka kã nel daade-na ka ce torguonju belle diei a taara gbeiɲa.» ¹⁴ Namaa naman piyen dumaanjo-na, na suɔ Diilonjo kusunju-i wei? Na suɔ cuo un ka kaal baa manan wei? Yun haku-i dii namaanjo-na? Ma si naa dii ɲaa finfirunju. Cuo duɔ kaal, da ɲ daku, celle da ɲ'a ɲ ne, ɲ naa-ku. ¹⁵ Da na'a na piye, na gbɛ na cira: «Diilonjo duɔ siɛ, i ka ce daama baa daama baa daama.» ¹⁶ Nga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolman-āndenni yaa yon. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷ Terienju fanju-na, uman duɔ suɔ ānfafamma-i aa yagar ma cemma, kutienjo cie āmbabalma'i dumaanjo-na.

5

Waamba cilɔbabalaɲo-i

¹ Fiefie-i-na, waan namaa niɛɲ, sũlma man ka har-nei, duɔɲ na ta na kaal higohigo! ² Na nagāɲ-niini hɔraa, nyei wuyaa na bimbinni-i hiere. ³ Gbɛllũɔ bilaa na sɛnɛ-i baa na gbeiɲa-i hiere. Gbɛllũɔ daayo yaa ka pigāɲ-na na balaanju-i. U ka kɔsuɔɲ-na ɲaa dāamun kɔsuɔɲ daanju dumaa. Miwaanjo tie ti, aa namaa migāɲ ta na kũɔl gbeiɲa-i na jina kɔtuɔɲgu. ⁴ Maacenciraamba man cie maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pã-ba, ba kaal baa na yireiɲa-i. Ban kaal baa-ya Dombuɔ nuɔ. ⁵ Hiɛma-na bande-i-na, na cie na bāanju-i. Kuman dɔlaanu-nei, na cie ku yaa-i. Na wuyaa niidɔdɔlni-i cel da kpɛɲkpɛniɛ ɲaa bɪmbaan namaa ta na cie na kuliin-yiinju-i. ⁶ Na karaa coima-i haa nuɔmba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce weima. Kutaamba saa gbãa hũu ba fere na nyisenni-na.

Fien na hõmmu-i

⁷ Tobin namaa, fiɛɲ na hõmmu-i na ta na cie Itienjo jomman-yiinju-i. Na saa da kũrāamba-i wei? Da ba duu dimma-i ifelle domma-na, ba fɛ ba hõmmu-i ta ba cie di timma aa da ba suɔ kar-ma. ⁸ Namaa na bi saaya na fɛ na hõmmu-i dumei aa na dii sireiɲa na feren nuɔ; Itienjo jomma piyaa.

⁹ Tobin namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diilonjo ka yuu-na. Uman ji geraan nuɔmba yun-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰ *Diilopɔpuɔrbiemban hierã muliɛma-i hiramma man, ma si ma tiyāanu-nei ke? Hieran muliɛma-i bafamba temma-i. ¹¹ Na saa da, baman nyaarãa tie Diilon-hūmelle-na, i ciɛra wuɔ ba yunni dɔlaa. Yɔbuɲ hierã muliɛma-i hiramma man, ma si na nuɔ ma

maama kɛ? Aa ma sɪ na daa Itienɔŋ juɔ pã-yo baa kumaŋ kɛ? Coima saa fa, Itienɔ faa baa nelbiliemba-i aa tiraa waa hujantienɔ.

¹²Tobinɔ namaa, mamaŋ gbãaŋ, nuɔni maŋ da ŋ'a ŋ sa taara Diilonɔ ka yuuni, da ŋ'a ŋ piiye, ŋ baa cira «muɔ baa Diilonɔ», ŋ baa bi cira «muɔ baa hɛma», ŋ baa gbuŋ bi biŋkũŋ yerre. Mamaŋ da ma ce, ŋ cira ma ciɛ, mamaŋ da ma saa ce, ŋ cira ma saa ce; gere.

Fɔŋgũɔ dii Diilocārãlle-na

¹³Na hɔlma-na umaŋ duɔ tuɔ muliɛŋ, u tuɔ cārã Diilonɔ-i. Umaŋ huɔŋga-i da ka fɛ, u tuɔ hãl nɛini u tuɔlnu Diilonɔ-i. ¹⁴Umaŋ duɔ tuɔ jaŋ, u bi Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba-i ba ji hure namma u yaaŋga-na Itienɔ yerre-na aa cārã Diilonɔ-i hã-yo. ¹⁵Da ba haa ba naŋga Itienɔ-na aa cārã-yuɔ cārãmma famma temma-i, jeiŋo ka sire. Itienɔ ka sire-yuɔ aa da kuɔ u ciɛ āmbabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶Teriɛŋgu faŋgu-na, da na ce āmbabalma maŋ, na tũnu na-naa baa-ma aa na cārã Diilonɔ-i na hã na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fɔŋgũɔ maŋ dii nelviinɔ Diilocārãlle-na ponsaaŋ-wuonɔ sɪ. ¹⁷Na saa da, *Eli waa nelbilonɔ miɛ temma yaa-i; ŋga u cārã Diilonɔ-i, cārã-yuɔ, cārã-yuɔ wuɔ u baa dãa; Diilonɔ ce biena sisi baa caamba niediei u saa dãa. ¹⁸Ku huonɔgu-na, u tiraa cārã-yuɔ, u donɔ tuɔ dãa gonɔgorre gbãa da di ta di ce.*

¹⁹Tobinɔ namaa, na hɔlma-na, umaŋ duɔ pira Diilonɔ-hũmelle-na, umaŋ duɔ maaya ninonɔ-i aa unaŋ nuɔ ŋ dii-yo hũmelle-na, ŋ ciɛ maacenfafamma. ²⁰Na saaya na suɔ wuɔ molonɔ duɔ pira aa ŋ gbãŋ baa-yo dii-yo hũmefafalle-na, ŋ kuraa-yo kuliinɔgu-na aa uŋ ciɛ āmbabalma maŋ cor hiere, Diilonɔ ka hur-ma.

* **5:18** Nieŋ Jãmatigi ba sebɛdɛlãŋo-na (1 Rois) 17-18.

Pierņ nyegāaņ sebedielāņo maņ Nelmuoyamma

Pier nyegāaņ sebe daayo-i a hā Diilon-dūņ-baamba maņ dii *Asi huōņga-na. Baņ yeņ Yesu horre-na, nuōmba sa dōl-ba. Pierņ daa-ku dumaāņo-na, u nyegēņ sebe daayo-i duō dii sireiņa bei. U tagaaya pigāaņ-ba Diilon-dūņ-wuōņoņ saaya u waa dumaa bamaņ ciinaana Diilonō-i ba hōlma-na. U tiriima baa-ba wuō Yesu fuō fere bi mulāaņ fuō ku ji ta ku ce kuliņgu. Nga Diilonō siire-yuō aa ce u ce bōi. Aa u pāa nuņgu wuō umaņ duō hūu Yesu maama-i u ka ce kutieņo-i Yesu temma-i. Wuō nupālle fande yaa diyaāņ sireiņa-i Diilon-dūņ-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sūlma-i, ba kūōma sa seņ. U diyaa nelma ba tūnni-na; wuō bamaņ dii Yesu horre-na, ba biē Yesu maama-i.

Jaaluņgu

¹ Muō Pier, Yesu-Kirsa *pōpuōrbilon muō. Muōmei nyegāaņ sebe daayo-i da mi hā Diilonō yufellen hilaa namaa namaņ nuō-i aa na waa hēiņgu-na. Banamba dii Pō, banamba Galasi, banamba Kapadōsi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilonō yufelle hilaa-nei ņaa maņ waa u huōņga-na dumaa u ce u *Yalle bō-na na deņ a ce-na fuō baāņ namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nuņgu-i aa u tāmma da ma misirrā-nei a migāaņ-na hā-yo.

Diilonō firnu u huōņga-i u tuō kāyā-nei aa u tuō fē na hōmmu-i.

Nahaale pā neliēņo

³ Yaāņ i tie tuōlnu Diilonō-i, Itieņo-i Yesu-Kirsa To-i. U cie hujarre yiē aa ce-ye nelfelaāņ miē Yesu-Kirsa siremma barguō-i-na a ce i migāaņ haa i naņga-i yuō. ⁴ Aa uņ jēna ciiluņgu maņ duō hā u baamba-i, i bi hiņ ku taalunģu. Ciiluņgu faņgu sa kusirre, ku sa bēna, ku sa bi pitelle. Diilonō jēna-kuō tuō cie-na dōrō-i-na. ⁵ Naņ haa na naņga-i yuō, u niya-nei fafamma duō ji kor-na miwaāņo timmaņ-yiingū-i. Nuōmba-i hierē ba ka da uņ kuraa-na dumaa. ⁶ Terieņgu faņgu-na, taa na nyē. Mi suyaa miē na yammu huolaa fiefiē-i-na, ņga ku siē kā yaāņ-na. Taa na nyē. ⁷ Sēne maņ sēne, yiingū dii baa yiingū u ka gbuo; ņga ba dii-yo dāamu-na a ne da kuō u faa. Namaa nahaale saa buō sēne-i-na wēi? Ba ce niē ba siē ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duō saa gbāa kara na kūōma-i Diilon-hūmelle-na, Yesu-Kirsa duō ji bir jo yiingū maņ nuō-i, Diilonō ka tuōlnu-nei aa gbeliēņ-na aa ce na ce bōi. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ņga u maama dōlaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ņga na haa na naņga-i yuō aa na hōmmu gbuu fē da yogogo. Na hōmmuņ fiē dumaa, ma siē gbāa waņ. ⁹ Diilonōņ duōņ tuō kor-na, kufaņgu hōfelle yaa dumaāņo-na. Naņ haa na naņga-i Diilonō-na da na da koņkoro maņ, na duōņ ta na da-yo.

¹⁰ *Diilopōpuōrbiemba siire taara koņkoro daayo yaāņga-i aa tūnu-nei Diilon uņ ka firnu u huōņga-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hōmmu-na; dii naa tūnu-bei wuō Kirsa ka muliēņ, aa ku huōņgu-na u ka ce bōi. A ce dumaāņo-na ba gbuu vaa ba fere da ba suō ma cemmaņ-huōņgu-i baa maņ ka ce dumaa. ¹² Diilonō yaņ aa waņ baa-ba wuō uņ puōraa-ba baa nelma maņ, ma siē ce bafamba bāaņ-nu, kere ma ka ce namaa bāaņ-nu. Nelma famma yaa baņ waņ-maņ baa-na nyuņgo-i-na. Bamaņ waāņ *Neldōdōlma-i ba yaa waāņ-maņ baa-na. Diilonō yaa saāņ u Yalle-i di ji dii-ma ba nunni-na. *Dōrpōpuōrbiemba famba fere-i ba taara ba suō ma yaāņga-i.

Viistnni yaa dālaanuj Diilonjo-i

¹³ Terienju fanġu-na, tigiin na fere, baa na dii na yunni-i. Haan na nanġa-i Diilonjo-na ku haama wuɔ u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jomman-yiinġu-na.

¹⁴ Taa na nu Diilonjo nunġu-i ŋaa bisānfefein un nun u to nunġu dumaa. Nan ŋa na'a na saa ta na suɔ kuyunġu huonġu-na, kumanġ taa ku dōlnu-nei cemman, baa na bir na suur-kuɔ. ¹⁵ Yaan na weima-i hiere ma fa ŋaa Diilonjo maamanġ faa dumaa. U yaa buɔ-na na denġ a ce-na u baanġ namaa. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāanġ Diilonġ-nelma-na wuɔ: «*Muomij yerj nelfefein muɔ dumaa, na saaya na waa nelfafaanġ namaa dumei.*»*

¹⁷ Da na ta na cārā Diilonjo-i na ta na bi-yo «Baba», na ninsonjo. U yaa pāanġ nuomba-i a saanu baa banġ cie kumanġ; u sa ce cieluɔ. Terienġu fanġu-na, yinni manġ tiyāa na wulaa hiema-na, gbāanġ na ciluɔ tuɔ pigāanġ wuɔ na kāalā-yuɔ.

¹⁸ Nan siire bie ānsosomma manġ na bincuomba wulaa, na suyaa banġ sāa na yunni-i baa kumanġ a hiel-ni mei. Ba saa sāa-ni baa gbeiŋa, ba saa bi sāa-ni baa sēne, nifanni sa gbānġ ciima. ¹⁹ Ŋga ba sāa na yunni-i baa tāmma. Aa tānġ hama-i? *Kirsa tāmma. Ba cie-yo ŋaa *tūmbilonjo manġ faa buolma; jarma si-yuɔ, pādorre si-yuɔ. A ko-yo sāa na yunni-i. ²⁰ Diilonjo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanjo suɔ duɔ donġ. U cie ma yaa daama hoperienġ daaku-na duɔ kor-na. ²¹ Fuɔ yaa cie na haa na nanġa Diilonjo-na. Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hōlma-na aa ce u ce bōi ku'i cie na haa na nanġa Diilonjo-na aa ta na hil na ne-yo.

²² Nan siyaa ninsonjo-i, kuu dii ŋaa na migāanġ na hōmmu-i da na gbāa ta na dōl na-naa fafamma ŋaa ceduon-bienġ namaa. Terienġu fanġu-na, yaanġ na maama gbuu ta ma dōlnu ma-naa. ²³ Na saa da, na cie nelfelaanġ namaa, na huonġ felemma. Gboluonġ daaku-na nelbilo saa hon-na, Diilonjo'i huon-na. Nelbilonjo ku, ŋga Diilonjo sa ku. U huon-na baa u nun-āndaanġu yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. ²⁴ Na saa da, ma nyegāanġ Diilonġ-nelma-na wuɔ:

«*Nelbiliemba-i hiere baa dii ŋaa hiēnġu.*

Ba fafaanġu dii ŋaa pūlma.

Hiēn da ku kuol, ku pūlma hūl.

²⁵ *Ŋga Itienjo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.*»†

Itienjo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldōdōlma manġ banġ wanġ-manġ baa-na.

2*Piyaanġ Cicēlmantienjo-i*

¹ Nan cie nelfelaanġ namaa, hielaanġ na nanġa balaanġu-i ku sinni-na hiere, baa nuomba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemunġu-na, baa yebiēnande-na. ² Tonto māsūnġ nyolma yaa a vāa. Nyolmanġ dōlnun-yuɔ dumaa, yaanġ Diilonġ-nelma ta ma dōlnu namaanjo-i dumei, ku yaa na ka nanġ kaasinni a kor. ³ *Na daa Itienġ unġ faa dumaa ke*?*

⁴ Piyaanġ-yonġ, u yaa cicēlmantienjo-i, uu dii ŋaa tāmpēlle manġ nuombanġ ciinaana-die ŋga di yaa hilaa Diilonjo yufelle-na u hiel-de. ⁵ Namaa fere-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ŋaa tāmpēlēiŋa. Da na piē-yo, Diilonjo ka ce-na ma u *Yalle dūnġu-i baa-na. Na ka waa jigāntaanġ namaa ta na pā niipānni-i na hā Diilonjo-i a saa baa u Yallenġ taaranġ-kuɔ dumaa. Yesu maama-na, u ka tuɔ sie na niipānni-i fafamma. ⁶ Diilonġ-nelma waanġ-ma wuɔ:

«*Nieŋ, mi hielaa tāmpēfafalle,*

*mi ka jina-die dūnġu tuole-na *Sinyo-i-na.*

Umaŋ duɔ haa u nanġa die, u yaanġa sie ture.»†

* **1:16** Buolmanġ-sebe (Lévitique) 19.2 † **1:25** Isayi (Ésaie) 40.6-8 * **2:3** Gbeliemanġ-nalāanġu (Psaume) 34.9 † **2:6** Isayi (Ésaie) 28.16

7 Namaa namaņ haa na nanġa-i tãmpēl daade-na, Diilonġo cie na ce bōi. Nġa bamaņ saa haa ba nanġa die, ma nyegãaņ ba kũņgu-na wuō:

«*Dũmarãambaņ cĩnaana tãmpēlle maņ, di yaa juō bella dũņgu-i.*»‡

8 Ma tiraa nyegẽņ terienġu nanġu-na wuō:

«*Nuōmba tisiņ ba fere tãmpēl daade-na.*

Di mal nuōmba-i.»§

Baņ'a ba saa nu Diilonġo nuņġu-i ku'i cie ba ta ba tisiņ ba fere die. Ma yaa naa saaya ma da-ba. 9 A ne da Diilonġo yufellen-nuōmba yaa namaaņo-i. Namei Itienġo jigãntaaņ namaaņo-i. Namei Diilonġo baan namaaņo-i. Namei Diilonġo napõrren-nuōņ namaaņo-i. U bĩe-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na waņ u maacenfafamma maama-i baa nuōmba-i.* 10 Dĩelũō-i-na, na saa naa waa Diilonġ-baan namaa; fiẽfiẽ-i-na, na cie Diilonġ-baan namaa. Dĩelũō-i-na, u saa tuō ce hujarre nei; nġa fiẽfiẽ-i-na, u ce hujarre nei.†

Taa na kãņ na yuntaamba-i

11 Mi jẽnaaņ namaa, naa dii hũncortaaņ namaa hiẽma-na bande-i-na. Terienġu faņġu-na, mi cãrã-nei, naņ kuyen ģmbabalma maņ, hielaaņ na nanġa mei; ma kõsuōņ nelienġo. 12 Naņ yen *niẽraamba hõlma-na, yaaņ na ciluō vii ku yaa da ba fiẽ ta ba bĩena na yireiņa-i wuō nelbabalaan namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbeliẽņ Diilonġo-i u jommaņ-yiĩņġu-i.

13 Nieņ Itienġo-i aa na ta na sie fõņġõtaamba wulaa. Na ta na sie *jãmatigi wulaa, u yaa nuōmba-i hiere ba yuņġu-na. 14 Na ta na sie fãamaambaa-ba wulaa; jãmatigi jĩena ba yaa-i nilieņa-na ba ta ba nuola ģmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbeliẽņ ãnfafammanciraamba-i. 15 Na saa da, Diilonġo taara na ta na ce ãnfafamma ku yaa mimiẽlmba maņ sa suyaaņ kuyuņġu aa ta ba bĩena na yireiņa-i ba nunni ka suuye. 16 Naa dii na fereņ nuō ninsoņo, nġa baa na pãņ na ce kufaņġu-i gboruonġu na ta na ce kuubabalaanġu-i. Na saaya na waa nġa Diilonġ-cãarãaņ namaa. 17 Taa na dii nuōmba-i hiere ba nuņġu-i. Naņ yen baa bamaņ Yesu horre-na, yaaņ ba maama ta ma dõlnu-nei. Taa na kãalã Diilonġo-i. Taa na dii jãmatigi nuņġu-i.

Biyaaņ Kirsa maama

18 Maacembienġo namaa, taa na sie na yuntaamba wulaa aa na ta na kãņ-ba fafamma. U balaan baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta n sie u wulaa. 19 Na saa da, muliẽma maņ naņ maama si, da ba haa-ma hã-ni aa n sie-ma Diilonġo maama-na, ku faa. 20 Da n cãl aa sie muoru-i, yer hade-i dii-kuō? Nġa da ba ta ba huol n yaanġa-i n ãnfafamma maama-na aa n sie yaahuolo faņo-i, yerre dii ku yaa nuō-i aa ku faa Diilonġo wulaa. 21 Diilonġo taara ku yaa na wulaa. *Kirsa fuō fere mulãaņ namaa maama-na. U pigãaņ-na nelma'i dumaanġo-na na da na ta na ce u temma-i. 22 «*Fuō maņ saa cãl, aa huhurma diei saa hel u nuņġu-na dede*»‡ 23 ba tuoraaya-yuō, u saa ji sie moloņo. Ba cie-yo sũlma-i, u saa ji wur moloņo. U yaaņ aa yaņ-ma hã Diilonġo wuō u yaa suyaaņ u pã. 24 U biyaa i ģmbabalma-i tũu-ma fuō fereņ yuņġu-na a kã baa-ma *daanġu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel i nanġa ģmbabalma cemma-na a ce-ye nelviĩņ mie i tie ce kumaņ dõlaanuņ Diilonġo-i. Fuō muliẽma yaa cie na waa na fereņ nuō dumandẽ-i-na. 25 Naa naa waa ta na wuõra na yuņ-nu nġa tũlmba maņ baala; nġa fiẽfiẽ-i-na na birii jo na tieņo wulaa, u yaa nieyaņ-nei.

‡ 2:7 Gbeliemaņ-nalãanġu (Psaume) 118.22 § 2:8 Isayi (Esaie) 8.14 * 2:9 Nieņ Helmaņ-sebe-i-na (Exode) 19.5-6; Anjĩnama tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebe-i-na (Esaie) 9.1; 43.20-21. † 2:10 Nieņ Ose sebe-i-na (Osé) 1.6,9; 2.1,23,25. ‡ 2:22 Isayi (Esaie) 53.9

3

Ansorren-tīenamma

¹ Kuuduonģu yaa baa caaņ namaaņo-i; taa na sie na bōlbaa-ba wulaa, ku yaa bamaņ saa hūu Diilonģ-maama-i ba hōlma-na, na ciluō ka ce ba hūu-ma. Ku sie hi na puur na nunni-i wuō na piiye baa-ba. ² Da ba da na ciluō faa, aa ne da na kāņ-ba, ba ka hūu Diilonģ-maama-i. ³ Baa na ta na kuye bombormanģ-fafaanģu-i: Baa na gonya yumigāale, baa sēne ba diima, baa kompafafammunģ-vaama. ⁴ Yaan aa na ta na taara huōya-fafaanģu: Na ta na taara hōfafammu baa hōhinammu; nifanni sa vāa dede. Aa ni yaa dii baa yunģu Diilonģo wulaa. ⁵ Yiinaticamba maņ naa hūyāa Diilonģ-maama-i aa haa ba naņga-i yuō, ba taa ba diyaa ba fere baa ni yaa-i ba sie ba bōlbaa-ba wulaa. ⁶ Unāņo yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramu nuņģu-i, a ce dumaanģo-na u taa u bi-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ānfafamma-i, namēi Sara bienģ namaaņo-i kelkel.

⁷ Kuuduonģu yaa baa bōlaaņ namaaņo-i; bilaaņ na caamba-i fafamma na tīenamma-na, aa na saaya na suō wuō na fōņģōbaa-ba sa saa. Diilonģ unģ cie baa-na aa cira u ka hā-na cicēlma maņ, ba nuņģu bi dii-mēi. Terieņģu faņģu-na, taa na kāņ-ba ku yaa na cacārāņģu sie gbāa soņ yaņģa naņģa.

Hīrā mulīema-i ņānfafamma cemma-na

⁸ Miņ ka perieņ baa mamaņ ma yaa daama: Yaan nelduōma yaa yu na hōmmu-i hiere. Bilaaņ na-naa kpelle. Taa na dōl baa na-naa ņaa ceduōņ-bieņ namaa. Bilaaņ na-naa hīehīe, baa na ta na teteņ na fere. ⁹ Baa na ta na suu āmbabalma sōlaanģu-i baa āmbabalma. Baa na bi ta na suu tuosinni sōlaanģu-i baa tuosinni. Yaan aa na ta na haa na nufafaanģu kutaamba-na. Diilonģo taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaanģu bei, Diilonģo ka bi haa u nufafaanģu namaaņo-na. ¹⁰ Na saa da, ma nyegāaņ Diilonģ-nelma-na wuō:

«Umaņ duō tuō taara u ce u bāanģu-i,

umaņ duō tuō taara u huōņģa fē,

kutieņo saaya u hiel u naņģa noparaaņ-āndenni-na baa coima-na.

¹¹ *U saaya u nanna kuubabalaanģu-i aa tuō ce kuufafaanģu.*

U vaa u fere weima baa ji suur u hōlma-na baa moloņo.

¹² *Na saa da, Itieņo saa nanna nelviimba-i.*

U tūņģu dii ba cacārāņģu-na.

*Ngā u sa gbo baa bamaņ cieņ kuubabalaanģu-i.»**

¹³ Da na vaa na fere baa ānfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaanģu nei?

¹⁴ Halle da ba fie ce-na sūlma na ānfafamma maama-na, na yunni dōlaa. Baa na ta na kāalā nuōmba-i, baa na bi yaņ na hōmmu ta mu cu baa-ba. ¹⁵ Na saaya na suō wuō *Kirsa yaa u diei Itieņo-i. Taa na dii u nuņģu-i fafamma. Tigiinģ na ta na cie, umaņ duō yuu-na wuō bige-i cie na haa na naņģa Kirsa-i-na, na waņ ma yaanģa-i baa-yo. ¹⁶ Na fē na hōmmu-i baa ma wamma-i aa na baa bi tiel moloņo. Naņ suyaa kumaņ faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa bamaņ biēnaanaņ na yireiņa-i Kirsa huōņģu-na ba yammu ka ture. ¹⁷ Diilonģ duō cira ņ mulīeņ, da ņ mulīeņ ānfafamma cemma-na, ku bōyaa ņ mulīeņ āmbabalma cemma-na.

¹⁸ Na saa da, Kirsa fuō fere bi mulāaņ aa ku nelbiliemba āmbabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuō maņ waa nelviinģo, u siyaa ku nelbabalaamba sōlaanģu-na, duō dii-na na-naa nuō baa Diilonģo-i. Ba kuō-yo, ņģa *Diilonģ-Yalle siire-yuō. ¹⁹ Diilonģ-Yalle yaa bi cie u kā ka piiye Diilonģ-nelma-i baa bamaņ dii kuliinģu nyisēnni-na. ²⁰ *Nowe bāanģu-na, ba yaa naa puu bubuōsinni baa Diilonģo-i. Baņ puu bubuōsinni baa-yo dumaanģo-na, Diilonģ

* 3:12 Gbeliemaņ-nalāanģu (Psaume) 34.13-17

wuō fē u huōņga-i aa yaņ Nowe ce beņo-i. Nuōmba bōi saa suur beņo faņo-na; nuōmba niisiei suurii yon a kor hūmma-na. ²¹ I gbāa saa hūmma famma-i baa *batemu hūmma. Nuōmba bi kor dumei nyuņgo-i-na batemu hūmma-na. Batemu hūmma-i maacemma sī ņ kūōma-na, ņga ma yuņgu yaa wuō ņ hā Diiloņo-i ņ fere baa huōņga diei. Yesu-Kirsa siremma yaa cie batemu tuō kor-e. ²² U siire nyugūņ kā dōrō-i-na ka tēna Diiloņo caaņ-nu, a waa *dōrpōpōrbiemba yuņ-nu baa fōņgōtaamba-i hiere.

4

Taa na ce kumaņ dōlaanuņ Diiloņo-i

¹ *Kirsas mulāaņ u kūōma-na dumaa, namaa fere-i na saaya na tēna baa-ma wuō na ka muliēņ fuō bi temma-i. Na saa da, umaņ duō muliēņ u kūōma-na, ņ da u hielaa u naņga āmbabalma cemma-na. ² U ce mafamma-i duō gbāa nanna nelbiliemba kuuceņgu-i aa tuō ce Diiloņ-huōņga u yinni boluoņgu maņ tīyāa hīema-na. ³ Na cie na bāaņgu-i dei baa *nieraamba-i ba kuuceņgu-na: Na cie na bāaņgu-i tīlāsīnni-na, baa bīņwosīnni-na, baa koņhiliiņgu-na, baa wuolalle-na, baa nyōlle-na. Aa na duu Diiloņo huōņga-i baa na tīnni-i. ⁴ Fiefiē-i-na, nieraambaņ daa na sa tiraa na ce kakarkuoņo faņo-i baa-ba, ku bir yaņ aa cu ba hōmmu-i ba bigāaņ-na. ⁵ ņga baņ ceņ kumaņ hiere, Diiloņo ka gāņ baa-ba. U tigiņ tī duō yuu cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i hiere. ⁶ Ku'i cie na da *Neldōdōlma bi waaņ halle baa kuomba-i. A ce dumaaņo-na, baņ waa hīema-na aa mamaņ fie da-ba a saanu baa ba āncemma-i, fiefiē-i-na *Diiloņ-Yalle ka gbāa ce ba sire waa baa Diiloņo-i.

Taa na suō Diiloņ-caluō belma

⁷ Weima-i hiere ma piyaa tīmma. Terieņgu faņgu-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suō na fereņ belma ta na gbā na cārā Diiloņo-i. ⁸ Kumaņ gbāaņ, yaaņ na maama ta ma gbu ma dōlnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kāņ āmbabalma bōi**. ⁹ Taa na ce niraamba nersīnni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diiloņo hāa-na na da-na-deņ fōņgōbaa hiere. Neliēņo neliēņo u saaya u suō u wuoņo belma a gbāa duō tuō kāyā banamba-i baa-yo. ¹¹ Diiloņ duō hā umaņ jumēfafalle-i, kutieņo saaya u ce-de tuō waņ Diiloņ-nelma baa-de. Duō hā umaņ kakāyāmmaņ-fōņgūō-i, u tuō kāyā nuōmba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na āncemma-i hiere ma ta ma ce nuōmba ta ba bī Diiloņo yefafalle. Yefafalle-i baa fōņgūō-i ni vii u yaa-i hōnni maņ joņ. Ma cie.

Taa na hīrā muliēma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mi jēnaaņ namaa, yaahuolo maņ haaņ-nei daayo-i, baa na yaņ na hōmmu cu baa-yo; u sagalla-nei duō ne. Baa na da nie sī ba fieņ-na baa-yo. ¹³ Yaaņ aa ku ta ku dōlnu-nei wuō na nalāa *Kirsa muliēma temma ne. Terieņgu faņgu-na, duō ji jo u fōņgōtesīnniņ-jomma-i, na hōmmu ka fē gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-nei Kirsa maama-na, na yunni dōlaa. *Diiloņ-Yalle dii baa-na aa Diiloņo bōbōima da di yaa nuō-i. ¹⁵ Molo baa yaņ ba ji bel-o ta ba huol u yaaņga-i wuō u kuō neliēņo, sisō u cuyaa, sisō u cie kuubabalaanaņ naņ temma, da ma'i bi sī u diyaa u nuņgu-i nelma maņ saa hi-yo. ¹⁶ ņga da ba ta ba huol ņ yaaņga-i wuō Kirsa wuoņ nuō, baa yaņ senserre da-ni. Niņ yeņ Kirsa horre-na, yaņ aa ņ ta ņ jaal Diiloņo-i mafamma-na. ¹⁷ Gēņgeryiņgu hii. Diiloņo duōņ tuō gāņ baa u dūņbaaņ miēmei igēna. A ne da duō doņ tuō gāņ baa miēņo-i, gēņgerō periema ka waa nie baa bamaņ cīnaana Diiloņ-*Neldōdōlma-i? ¹⁸ A saa baa Diiloņ-nelmaņ waaņ-ma dumaa:

* **4:8** Niēņ Bīncuoņ-nelmaņ-sebe-i-na (Proverbes) 10.12.

«Da ku^o nelviin^o korma dii kpelle,
āmbabalmanciraamba kūņgu ka waa niε?»†

¹⁹ Terien^gu fan^gu-na, Diilon^g du^o nu^oni ma^g mulien^g, baa ya^g ņ kũ^oma kara; cor ņ ta ce ānfafamma-i aa ņ dii ņ fεε Weimantien^o na^g-na. U yaa maa-ni. U sa wa^g weima aa ji bir baa huon^g-āndaan^gu.

5

Bilaan^g Diilon^g-dūn^g-baamba-i dēi

¹ Fiefiε-i-na, mi ka fulnu Diilon^g-dūn^g-baamba yaataamba yaa-i. Mei fεε-i yaatien^g mu^o; mi daa *Kirsa muliema-i nu^o baa mi yufelle. Du^o ji bir jo du^o ji ce u yuntessiini-i, mi ka ce mi bāan^g-i baa-yo. Mi^g ka wa^g mama^g baa yaataa^g namaa^o-i ma yaa daama: ² Diilon^g u^g hāa-na nu^omba ma^g, bilaan^g-ba^g dēi ņaa ānciina^g u^g bel u mu^oru-i dumaa. Baa na bel-ba ņaa ba guoraa-na, bilaan^g-ba^g baa hōfafan^ga ņaa Diilon^g u^g taara^g-ku^o dumaa. Baa na bi ce-ku gbeitaara-hūmelle; yaan^g aa na ta na ce-ku baa pāama. ³ Diilon^g u^g diyaa bama^g na nammu-na, baa na ta na haa na fōn^ggū^o-i bei; yaan^g ba ta ba da namaa cilōfafa^o yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa ānciinaamba yuntien^g* du^o ji jo, na ka da nyantuolu^o ma^g sa cu^oraayan^g dede.

⁵ Kuudu^oan^gu yaa baa naacien^g namaa^o-i, taa na siε yaataamba wulaa. Aa na hieron^o-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilon^g-nelma ciεra wu^o:

«Diilon^o sa gbo baa bombolmantaamba-i,
ņga u firiinu u hu^oņga-i baa bama^g hiiriien^g ba fεε.»†

⁶ Terien^gu fan^gu-na, taa na hiire na fεε Weimantien^o yaan^g-na ku yaa na tetemma^g-yiin^g da ku hi, u ka tetēn^g-na. ⁷ U yaa yieraaya baa na yunni^g-maama-i, haraan^g-ma^g hiere na hā-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-i! Siiren^g na yiera! Na bigāarā^o-i *Sitāni dii tu^o wu^ora u bi^g aa tu^o bure ņaa nyulmu bilaa jara. U taara molo^o du^o wu^o. ⁹ Bilaan^g Diilon^g-maama-i nammu hāi na bigāarā^o baa ji yar-na. Na saaya na su^o wu^o terni-na hiere yaahuolo fa^o temma yaa daan^g Diilon^g-dūn^g-baamba-i. ¹⁰ Na ka mulien^g cεlle yogo, ņga Diilo fu^o ma^g ānfafamma-i hiere ma tien^o-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii sirei^ga nei aa ce na yiera do^g u hūmelle-na. U yaa biε-na na da na ta na ce na bāan^g-i baa-yo Kirsa horre-na hōnni ma^g jo^g.

¹¹ Fōn^ggū^o dii baa u yaa-i hōnni ma^g jo^g! Ma ciε.

Jaaluperien^gu

¹² Mi nyegāan^g sebeyel daade-i da mi dii sirei^ga nei aa wa^g baa-na wu^o na^g vaa na fεε baa Diilon^o ma^g maama-i, u yaa ninson^g-Diilon^o-i. Mi waan^g fu^o hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kāayā-miε mi nyegē^g sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huon^g-na.

¹³ Diilon^g-dūn^g-baamba ma^g *Babilōni-i-na bande-i-na, Diilon^o yufellen^g hilaa bama^g nu^o-i namaa bi temma-i, ba pāa-na jaalun^g. Mi biε^o-i‡ Marke bi jaalaa-na.

¹⁴ Taa na jaal na-naa fafamma ņaa cεdu^o-bien^g namaa.

Namaa nama^g dii *Kirsa horre-na Diilo kāyā-nei.

† 4:18 Bincua^g-nelman^g-sebe (Proverbs) 11.31 * 5:4 Ancinaamba yuntien^o-i: Ba gbε Yesu fu^o fεε yaa. Nien^g Nsāa sebe-i-na 10.11. † 5:5 Bincua^g-nelman^g-sebe (Proverbs) 3.34 ‡ 5:13 Nien^g Tim. diε. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

Pierŋ nyegáan sebháallŋo man Nelmuoyamma

Pierŋ taa u nyegēŋ sebe daayo-i huŋgu man nuɔ-i, uu naa suɔ wuɔ u yinni saa tiraa tŋe bɔi. U taa u taara halle duɔ fŋe'a u saa ji waa, uŋ waan mamaŋ baa Diilon-dŋŋ-baamba-i Yesu kŋŋgu-na, ma baa hel ba hɔmmu-na.

U duɔŋ piiye pigáan-ba wuɔ ba saaya ba waa ŋaa Diilon uŋ taaran ba waa dumaa, aa Yesu *pɔpuɔrbiemban pigáan-ba ninsoŋo man, ba nyaar-yuɔ nammu hɔi, ba baa yan u ji korra-bei (sap. 1).

U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fere coikartaamba man wuɔ bafamba hɔalɔ nuɔmba-i baa Diilon-nelma aa cakŋŋgu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiri daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraan u sebe-i baa Yesu jommaŋ-maama. Banamba ciɛra wuɔ Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuɔ kutaamba kar coima. Wuɔ da ŋ da Yesu hii yŋ daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fŋe u huŋga-i baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-yo hiere aa bir ba hɔmmu-i (sap. 3).

Jaalunŋu

¹ Muɔ Simɔ-Pier, Yesu-Kirsa cɔarɔŋ muɔ aa tiraa waa u *pɔpuɔrbilon muɔ. Muɔmei nyegáan sebe daayo-i da mi hɔ Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ ciɛ namaa naman haa na nanŋa-i yuɔ mie temma-i. U yaa i Diilonŋo, u yaa i Konkortienŋo. ² Nanŋ suyaa Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-i, Diilonŋo firnu u huŋga-i u tuɔ kɔyɔ-nei aa tuɔ fŋe na hɔmmu-i.

Kertŋesinni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonŋo himma pigáan-ye kumanŋ gbɔa fa i maama-i hiere i die gbɔa tie wuɔ Diilon-hŋmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa. In suɔ-yo, ku'i ciɛ u ce kufanŋu-i hɔ-ye. U yaa biɛ-ye duɔ ji pigáan-ye u bɔbɔima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku ciɛ dumei uŋ ŋa naa pɔ nufafaanŋu man baa-ye, uŋ ŋa naa pɔ nubambɔale man baa-ye, u ce-ku hɔ-ye. U ciɛ-ku hɔ-ye i die gbɔa hiel i nanŋa nelbiliemba kusŋŋ-maama-na, ma kɔsuɔŋ nelienŋo; aa biɛ fuɔ kusŋŋ-maama. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, gbɔanŋ kpelle na naara ɔnfafamma-i na ɔŋhŋuma-na, aa na taara Diilonŋo huŋga-i na suɔ-ka na naara na ɔnfafamma-i. ⁶ Na ta na suɔ na ferenŋ belma a naara Diilonŋo huŋga suɔma-i. Na naara pɔama-i na bel-ŋ-fereŋsinni-na, aa na naara Diilonŋo-hŋmelle wuɔsafafaanŋu-i na pɔama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i a naara na Diilonŋo-hŋmelle wuɔsafafaanŋu-i, aa na naara nelnyulmu-i na horre cemma-na. ⁸ Mamaŋ daama-i hiere, da ma waa-nei aa na firnu na hɔmmu-i baa ma cemma-i, ku yaa pigáan wuɔ na suɔ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa yunŋu dii u suɔma-na. ⁹ Nŋa da ma'a maa si dii umanŋ nuɔ-i, kutienŋo dii ŋaa yironŋo; u sa da dei. Kuu dii ŋaa u yaanŋ ma karaanu-yuɔ wuɔ Diilonŋo hurii u ɔmbabalma-i cor.

¹⁰ Terienŋu fanŋu-na, tobiŋ namaa, Diilonŋ u yufellenŋ hilaa-nei u bi-na, gbɔanŋ kpelle na baa ji bir u babimuɔ-i-na. Da na sie u babimuɔ-i, na sa ji gbɔa cii u hŋmelle-na gbula. ¹¹ Mafanŋ da ma ce, Yesu-Kirsa nellanŋ-hŋmelle ka puure da gbɔa a hɔ-na. U yaa Itienŋo-i, u yaa i konkortienŋo-i aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaanŋ ninsoŋo-i nammu hɔi

¹² Nanŋ fenŋ na suɔ nel daama-i, mi sie budii mi nunŋu-na. Mi suyaa mie na nyaarɔa ninsoŋ-belle-na, ŋga mi ka cor ta mi titirre-meɔ baa-na ma ta ma

tienu-nei. ¹³ Da mi waa yogo mi saa ku, mei wulaa ku saaya mi ta mi hálma naláanŋu baa-na, ku yaa ma sie karaanu-nei. ¹⁴ Mi suyaa mie ku sie da huonŋu Diilonŋ-babĩmuo ka hi-mi. Itienŋo-i Yesu-Kirsa gbuoya-mie tí baa-ma. ¹⁵ Terienŋu fanŋu-na, mi ka gbāŋ kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-nei.

¹⁶ Na saa da, inŋ waanŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa jommanŋ-maama-i baa u fōŋgūo maama manŋ baa-na, ku saa ce ŋaa i karaa i huoyasanŋa de! I saa kar i huoyasanŋa, mie ferε-i i daa u bōbōima-i nuo baa i yufelle. ¹⁷ I To-i Diilonŋo yaa hāa-yo bōbōima famma-i. U tīyāa dii u yuntesinni-na dōro-i-na aa fara cira: «Mi Biēŋo yaa daayo-i, u maama sa suo aa dōlnu-mie. U yaa fiēŋ mi huonŋa-i.»

¹⁸ Uŋ taa u piiye mafamma-i, mie ferε-i i waa u tānunŋu-na baa Yesu-i a nu uŋ piiyeŋ. ¹⁹ Ku'i cie i fūnunŋ haa i nanŋa-i *Diilopōpuorbiemba nelma-na. Maa dii ŋaa fitĩnuo ta ma ce cecerma kukulmanŋ yeŋ terni manŋ nuo-i. Ma ce kufanŋu-i ta ma cie cicānjāale-i. Huonŋu fanŋu yaa nuo-i cuomæle† ka hel a kaala weima-i hiere na hōmmu-na. Terienŋu fanŋu-na, taa na ne-ma torro. ²⁰ Mamanŋ yunŋu, na saaya na suo wuo nelieŋ nuonŋo-i ŋ yundaanŋu-i, ŋ sie gbāa hielnu Diilopōpuorbiemanŋ nyegāanŋ mamanŋ Diilonŋ-nelma-na.‡ ²¹ Na saa da, Diilopōpuorunŋu nanŋu saa jo nelbilonŋ-jomma-i dede, *Diilonŋ-Yalle'i diyaa-kunŋ ba nunni-na.

2

Sulma haraa bamanŋ cie ba ferε Diilopōpuorbiemba (Yuda 4-13)

¹ Nuomba nanŋ cie ba ferε *Diilopōpuorbiemba dumaa *Isirahel-baamba hōlma-na, ma temma ka bi ce namaa hōlma-na. Ba ka jo baa coima nanŋ temma ji ta ba tāal-na. Kutaamba ka cīina Itienŋo-i, ŋ sie suo wuo u yaa sāa ba yunni-i. A ce dumaanŋo-na ba sie gbāŋ aa kōsuonŋ ba ferε. ² Nuomba bōi ka cu ba huonŋ-nu ba bīŋwosinni-na. Ba ka ce ninsonŋ-hūmelle yerre biēna. ³ Gbeinŋ-nyulmu ka ce coikartaanŋ daaba kar ba huoyasammu baa-na a hūu na nagān-niini-i. Ŋga kumanŋ ka haa-bei, ku suyaa tí jīna; ba kōsuomanŋ-yinni saa maa.

⁴ Na saa da, halle *dōrpōpuorbiemba manŋ naa cālāa ku huonŋu-na, Diilonŋo saa yanŋ-ba; u vaa-ba dii-ba fobabalaanŋu-na dii kukulma-na a jīna tuo cie gēŋgeryiŋgu-i. ⁵ U saa bi yanŋ yinantaamba-i, baa naa silaa balanŋ baa-yo cor. U dāa hūmma wuo-ba hiere aa ji yanŋ *Nowe yaa yonŋ baa nuomba niehāi baa-yo*. Nowe taa u hel u wanŋ viisinniŋ-maama-i baa-ba, ŋga molo saa ji hūu-ma. ⁶ Diilonŋo bi pāa Sodōmutaamba-i baa Gomōrtaamba-i ba āmbabalma sullu-i; u kukulii nilieŋ daaya-i a pigāanŋ bubōlaamba-i mamanŋ ka da-ba.† ⁷ Ŋga u kuraa Loti-i. Fuo waa nelfefeiŋo ba hōlma-na. Baa naa silaa mulieŋ-yo baa ba bīŋwosinniŋ-maacemma-i.‡ ⁸ Uŋ waa nelfefeiŋo dumaanŋo-na aa waa ba hōlma-na tuo da ba ciluo-i aa tuo nu ba piiyuo-i yinni manŋ jonŋ, ku taa ku janŋ-yo ku cor.

⁹ Na saa da, Itienŋo suo uŋ ka hiel nelviimba-i dumaa muliema-na aa fē nelbabalaamba-i jīna tuo cie gēŋgeryiŋgu duo ji pigāanŋ-ba u jāyamma-i. ¹⁰ Kakarkuonŋ-maacemmanŋ dōlnunŋ bamanŋ ba ta ba ce-ma aa ba sa kāŋ Itienŋo-i, u ka gbo kakālle-i bafamba yunni-na.

* **1:17** Nieŋ Matie sebe-i-na 17.1-5; Marke sebe-i-na 9.2-7; Like sebe-i-na 9.28-35. † **1:19** Cuomæle-i: Ba gbē Yesu yaa-i. Nieŋ Amp. 22.16. ‡ **1:20** Girekimma-na terienŋ daaku gbāa bi nu nunŋ daama-i: «Diilopōpuorbiemanŋ nyegāanŋ mamanŋ hiere, nelieŋ huoyasanŋa sl.» * **2:5** Nowe: Nieŋ u kūŋgu-i Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 6.1-7.24. † **2:6** Nieŋ Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24. ‡ **2:7** Nieŋ Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.1-16.

Coikartaamba maŋ wuɔ bafamba hāalā nuɔmba-i Diilonj-nelma, bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei, aa ba yammu sa suɔ aa gbāŋ; ba tuora dɔrniemba-i halle ba sa kāalā. ¹¹ A ne da dɔrpɔpuɔrbiemba maŋ dɔrpɔpuɔrbiemba, ba fɔŋgūɔ jienya coikartaan daaba wuonjo-i, aa ba tiraa hi yan-ba; ŋga ba sa wan dɔrniemba yebabalalle baa Diilonjo-i. ¹² Ŋga coikartaan daaba sa cē, ba ce ba weima-i ba yun-nu ŋaa bimbaamba. Baŋ'a ba sa suɔ maman, ba diyaa lunju ma yaa nuɔ-i. Ba ka ko-ba ŋaa baŋ koŋ bimbaamba dumaa. Na suyaa wuɔ bimbaamba gbīe baa komma yaa yon. ¹³ Baŋ cie āmbabalma maŋ, ma sɔlaanju ka suu-bei. Tilāsinniŋ-maacemma sa suɔ aa dɔlnu-bei, halle bāhulaanju-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na, coikarre dɔlnu-bei ŋaa bige-i! A ce dumaanjo-na ku biēna na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. ¹⁴ Ba sa da cienjo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye āmbabalma cemma-na. Baman saa naŋ kaasinni Diilonj-hūmelle-na ba hi ba yaa-i ba tāal-ba. Gbein-maama yuu ba hōmmu-i cor. Diilonjo waasaan-ba. ¹⁵ Ba naana hūmefafalle-i aa cu Bosɔr biēŋo-i Balamu huonj-nu. Balamu naa ce u fere Diilopɔpuɔrbilonjo. Huhurman-gbeina damma taa ma dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i! ¹⁶ Ŋga un'a naa yagar Diilonjo nunju-i aa tuɔ taara kuman, u daa-ku: Kakūmuɔ'i piye baa-yo pāŋ ce u nanna u miminsinni-i. §

¹⁷ Coikartaan daaba dii ŋaa hūnfonni maŋ kuolaa; baa dii ŋaa diilonjo maŋ biili aa cor baa fafalmu. Diilonjo tigiin kukulberre nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka tēna. ¹⁸ Bombolman-āndenni sa suɔ aa dɔlnu-bei, a ne da yunju bi si dii ba nelma-na. Ba ce ma yaa-i ba tāal baman naana hūmēbabalalle-i fēlemma-i wuɔ ba ta ba ce biŋwosinni bafamba temma-i. ¹⁹ Ba waan-ma kuolamei baa-ba wuɔ da ba sie ba nunju-i ba ka waa ba fereŋ nuɔ; a ne da bafamba fere-i baa si dii ba fereŋ nuɔ. Ba kusūŋ-maama cie-ba ŋaa koraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelienjo nelienjo, duɔ yan biŋkūŋ-maama ta yaanŋa yuɔ, ku biŋkūŋgu ce-yo ŋaa ku korienjo! ²⁰ Baman suyaa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, baman suyaa koŋkortienjo-i a kor nelbiliemba āmbabalma cemma-na, da ba ji tiraa yan ma ta yaanŋa bei, ku migāan balan-bei a yan dielā-kūŋgu-i. ²¹ Kuɔ ba saa naa suɔ hūmefafalle-i, kuu naa buɔ-bei yan baŋ suyaa-de aa yagar Diilonjo nun-āndaanju-i. ²² Bincuamba ciēra wuɔ: «Juoro sa ta yan u wuosaanju», aa «Perien duɔ tuɔ hel hūncelle-na u tuɔ suur kpɔkpɔtuŋgu-na.» Ku yaa ŋaa bafamba kūŋgu-i.

3

Itienjo ka bir jo

¹ Mi jēnaan namaa, mi nyegāan sebe nanjo hā-na cor tī, hāalin-wuonjo yaa daayo-i. Ba hāi-i-na hiere, mi tirii nelma bɔi baa-na da mi kāyā-nei na ta na jɔguɔŋ ānjɔgɔfafamma. ² *Diilopɔpuɔrbiemban waan maman cor yiinaa-i-na, yaan ma ta ma tēnu-nei a naara Itienjo nun-āndaanju-i. U yaa koŋkortienjo-i. U *pɔpuɔrbiemba yaa hii-na baa u nun-āndaanju-i. ³ Kuman yunju, na saaya na suɔ wuɔ yiperieni-na, nuɔmba namba ka sire ta ba ce ba kuudɔlnunju yon. Ba ka ta ba nyē-na ⁴ aa ta ba piye wuɔ: «Na Yesu pāa nunju wuɔ u ka bir jo, u cie bige-i aa duɔ jo? I bincuamban kuu ji hi baa nyunjo, weima dii ma temma-i ŋaa maŋ waa dumaa dii ku domma-na; ma saa bibirre.» ⁵ Baman piyen dumaanjo-na, ba yaan ma karaanu-bei wuɔ Diilonjo cie u nun-āndaanju yon a hiel dɔrɔ-i baa hēma-i. Ba yaan ma karaanu-bei wuɔ u hielaa hēma-i hūmma yaa nuɔ-i aa tigiin-ma terduŋ-nu hūmma huŋga-na*. ⁶ U bi cie hūnduŋ daama yaa-i a kɔsuŋ yiinataamba-i *Nowe bāanju-na†. ⁷ Aa in dan

§ 2:16 Niēŋ Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 22.4-35. * 3:5 Niēŋ Miwaanjo jīnamman-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9. † 3:6 Niēŋ Miwaanjo jīnamman-sebe-i-na (Genèse) 7.11.

hīema maŋ daama-i baa dɔrɔ maŋ daayo-i, Diilonŋ nuŋ-āndaduɔŋ daaku yaa bilaaya-niɛ jīna ta ku cie dāamu-i gēŋgeryiŋgu-na. Yiŋgu faŋgu-na, bamaŋ sa kālāayāŋ Diilonŋo-i, u ka kɔsuɔŋ-ba.

⁸ Nŋa mi jēnaaŋ namaa, nelma diei dii na saa saaya na yaŋ ma karaanu-nɛi: Na saaya na suɔ wuɔ Itienŋo wulaa, yiŋgu diei dii ŋaa bienŋ nuɔsiba ndii, aa bienŋ nuɔsiba ndii dii ŋaa yiŋgu diei‡. ⁹ Itienŋo sa fɛrɛ baa u nupālle cemma-i ŋaa banambaŋ jɔguɔŋ-ma dumaa. Nŋa namaa maama yaa cie u kūnna u huɔŋga-i; u sa taara molo ji kɔsuɔŋ u fɛrɛ; u taara neliɛŋo neliɛŋo u ne u cilɔbabalaŋo-i aa yaŋ-yo.

¹⁰ Na saa da, Itienŋo jommaŋ-yiŋgu ka tugol nuɔmba-i ŋaa cuoyuo ŋŋ tugol dumaa. Yiŋgu faŋ da ku ji hi, ijiebabalanni maŋ temma ka ce aa dɔrɔ pāŋ balla. Dāamu ka hāl cɛiŋo-i baa bāaŋgu-i baa mɔɛŋa-i hiere, aa hīema-i baa bimbīnni maŋ dii ma dɔrɔ-i-na hiere, ni ka caa. ¹¹ Nimaŋ daani-i hiere niŋ yeŋ da ni caa, namaa ciluɔ saaya u waa niɛ? U saaya u fa ŋaa Diilonŋ ŋŋ taaraŋ u fa dumaa aa na vaa na fɛrɛ baa Diilonŋ-maama-i ¹² na ta na cie Diilonŋ ŋŋ diyaa yiŋgu maŋ, aa na gbāŋ ku hi donduo. Yiŋgu faŋgu-na, dɔrɔ ka bel dāamu caa, aa cɛiŋo ka hāl baa bāaŋgu-i baa mɔɛŋa-i hiere! ¹³ Nŋa miɛŋo-i, Diilonŋ ŋŋ pāa nuŋgu-i baa-ye wuɔ u ka hiel dɔrfɛlɛŋo baa hīɛfɛlɛmma hā-ye; i cie ni yaa-i. Balaŋgu siɛ waa terienŋu-na.

¹⁴ Terienŋu faŋgu-na, mi jēnaaŋ namaa, iŋ yeŋ tie cie yiŋgu faŋgu-i, gbāaŋ kpelle Diilonŋo baa ji da balaŋgu nɛi, u baa ji da cālmuo nɛi, ku yaa na huleiŋa siɛ ta a tie baa-yo. ¹⁵ Na saaya na suɔ wuɔ Itienŋo vaayamma kor nuɔmba ŋaa i jīɛŋo-i Polŋ bi nyɛgāaŋ-ma dumaa hā-na. Diilonŋo yaa diyaa-ma u nuŋgu-na. ¹⁶ Pol waanŋ nel daama-i u sebbaa-ba-na hiere. Nelma namaa dii u sebbaa-ba-na ma suɔma dii kpelle. A ce dumaanŋo-na, bamaŋ sa suyaanŋ Diilonŋ-nelma-i kā yaanŋ-na aa ba saa tiraa maŋ kaasīnni u hūmelle-na, ba miɛl-ma. Kutaamba bi miɛl Diilonŋ-nelma-i hiere ma kūŋgu-na dumɛi. Ba kɔsuɔŋ ba fɛrɛ'i dumaanŋo-na.

¹⁷ Mi jēnaaŋ namaa, namaa fuɔ mi gbuɔya-nɛi tī baa nel daama-i. Bilaanŋ na fɛrɛ nelbabalaanŋ daaba baa ji pira-nɛi a ce maŋ daa munyierafafammu maŋ, mu korra-nɛi. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa cie hujarre yiɛ, yaanŋ aa na ta na maŋ kaasīnni u huɔŋgu-na, aa na ta na bi hāalā na suɔ-yo na kā. U yaa koŋkortienŋo-i, jaaluŋgu gbīɛ baa u yaa-i fiɛfiɛ-i-na baa hōnni-na hiere. Ma cie.

‡ 3:8 Niɛŋ Gbeliemaŋ-nalāaŋgu-na (Psaume) 90.4.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebedieláño maŋ Nelmuoyamma

Nuamba namba naa ji sire ta ba guɔl Diilon-ɗūŋ-baamba gbeini-i wuɔ Diilon-Bieŋo sie gbáa jo ji hoŋ nelbilon temma; aa tiraa cira Diilon uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u'i sí Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaanngu-i ba kã. Nsáaŋ daa-ma dumaanjo-na, u nyegẽŋ sebe daayo-i hã Diilon-ɗūŋ-baamba-i wuɔ ba bel ba fere kutaamba-na. U waan-ma kaala-mei u sebe-i-na wuɔ Yesu yaa Diilon-Bieŋo-i aa u juɔ ji hoŋ nelbilon temma. U waan-ma baa-ye wuɔ: Nelnyulmu tieno yaa Diilonjo-i. Aa cira Diilonjo dii ŋaa gbagbaama hiere; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. A ce dumaanjo-na in yen Diilon-bisãlŋ mie, ku saaya i hiel i nannga ambabalma-na aa ku saaya i tie dɔl banamba-i a pigãaŋ wuɔ i dɔl Diilonjo-i.

Cicelmaŋ-nelma

¹ Umanj* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufienja-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i tūnni-i aa yiɛya-yuɔ baa i nammu-i. Kufanngu tieno yaa cicelmaŋ-nelma-i. I waŋ fuɔ maama yaa baa-na. ² Cicelmantieno caraaya i da-yo aa tie waŋ u maama. U waa baa Diilonjo, fiɛfiɛ-i-na u caraaya i da-yo. I cie cicelma maŋ sa tieŋ dede-i ma wataan mie a tie waŋ-ma baa-na. ³ Inj daa mamanj aa nu mamanj, i bi waŋ-ma baa namaanjo-i i die gbáa ce baaduon mie i To-i Diilonjo horre-na. Inj yen horre maŋ nuɔ-i baa Diilonjo-i, ii dii di yaa nuɔ-i baa u Bieŋo-i Yesu-Kirsa-i. ⁴ Da na da i nyegẽŋ nel daama-i die hã-na, i taara i hieronjo-i i hõmmu fẽ gbarnu.

Diilonjo yaa gbagbaama-i

⁵ Inj nuɔ mamanj Yesu-Kirsa nuŋgu-na aa tie waŋ-ma baa-na, ma yaa daama: Diilonjo dii ŋaa gbagbaama; kukulbelle diei dii si dii-yuɔ. ⁶ Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulmaŋ-maacemma-i, i cie coikartaan mie, i saa cu ninsonjo huon-nu. ⁷ Nga die tie ce i weima-i hiere gbagbaama-na ŋaa Diilo fuɔ fere uŋ kuonj dumaa, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bieŋo-i Yesu tãmma ka ta ma pir i ambabalma-i hiere ma halaŋ-ma yiɛ.

⁸ Die cira ambabalmanciraan mie sí, i tãal i fere; aa i naana ninsonjo hũmelle-i. ⁹ Nga die sie i cãlmuɔ-i Diilonjo yaannga-na u ka ce jande yiɛ aa pir i ambabalma-i hiere halaŋ-ma yiɛ. U faa, u sa waŋ nelma aa ji bir baa huon-ãndaanngu. ¹⁰ Diilonj wuɔ nuamba-i hiere ba cãlãa; die cira i saa cãl, kuu dii ŋaa i cie Diilonjo-i coikartieno, ku pigãaŋ wuɔ u nelma si dii i hõmmu-na.

2

¹ Mi bisãlŋ namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaanngu-i ku'i cie na da mi nyegẽŋ nel daama-i da mi hã-na. Nga umanj duɔ pira ce kuubabalaanngu-i, kakãyatieno dii baa-ye i To caanngu-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviinjo-i, u saa cãl dede. ² U yaa pãa u fere tãmmaŋ-kũŋ temma a pir i ambabalma-i halaŋ-ma i yunni-na. Aa mie sí yonj; u pãa u fere duɔ bi pir nelbiliemba-i hiere ba ambabalma-i.

³ Die tie nu Diilonjo nuŋ-ãndaanngu-i, ku yaa i gbáa cira i suɔ-yo. ⁴ Umanj duɔ puur u nuŋgu-i cira: «Mi suɔ Diilonjo-i» aa kutieno sa nu u nuŋ-ãndaanngu-i, u kar coima, u sa suɔ Diilonjo-i aa u naana ninsonjo hũmelle-i. ⁵ Nga umanj nuonj

* 1:1 U gbẽ Yesu-Kirsa yaa-i.

Diilonjo nunḡu-i, Diilonj-nelnyulmu hii mu fuonḡu-i fuo huonḡa yaa nuo-i kelkel. Die tie nu Diilonjo nunḡu-i, ku yaa i gbáa cira ii dii u horre-na. ⁶ Umanj duo cira fuo dii Diilonjo horre-na, kutienjo saaya u bie Yesu maama-i.

Dodoluj-maama

⁷ Mi jēnaan namaa, minj nyegēñ nelma manj da mi hā-na daama-i, maafelomma sí; maacolumma. Na nuo-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuo-ma cor tí wuo na saaya na ta na dól na-naa.* ⁸ Mi gbáa bi cira maafelomma. Ma da *Kirsu wuosaanḡu-na aa bi da namaa wuosaanḡu-na. Na saa da! Kukulma duonj ta ma ta aa terienḡu ta ku kaala baa gbagbaamanj-kerre-i.

⁹ Umanj duo cira fuo dii gbagbaama-na aa tuo bigāanj u natobiño-i, kutienjo dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Umanj u natobiño maama dólnu-yuo, u yaa dii gbagbaama-na. Unj yenj gbagbaama-na dumaanjo-na, u sie gbáa pira. ¹¹ Nḡa umanj duo bigāanj u natobiño-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuo wuo u sa suo unj kāñ kusuonj-nu.

¹² Mi bisálñ namaa, Yesu-Kirsu maama-na na āmbabalma hurii halanj, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹³ Bincuoñ namaa, nanj suyaa umanj waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacienj namaa, nanj yaraa *Bigāarāño-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹⁴ Bisálñ namaa, nanj suyaa i To-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Bincuoñ namaa, nanj suyaa umanj waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacienj namaa, na gbāñ, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Diilonj-nelma dii na hōmmu-na aa na yaraa Bigāarāño-i.

¹⁵ Terienḡu fanḡu-na, baa na fer miwaanjo-i baa u balaanḡu-i. Da na fer-o, i To maama sie gbáa ta ma dólnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kumanj balaanj miwaanj daayo-na: Nuomba gbar ba nyaanu ba kusūñ-maama, ba ce cāncaaya aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagāñ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilonj-maama sí, nelbilienj-huoḡa-maama. ¹⁷ Miwaanjo tí u kā baa u balaanḡu-i hiere, nḡa umanj cienj Diilonjo huonḡa-i, kutienjo dii gbula; u sa ji kā terienḡu.

Kirsu bigāarāmba maama

¹⁸ Mi bisálñ namaa, miwaanjo tímmanj-huoḡu hii tí. Ma sí ma waanj baa-na wuo *Kirsu bigāarāño ka jo ke? Ku yaa daaku fiefie-i-na nuomba boi bigāanj Kirsu-i i hólma-na. Ku pigāanj wuo miwaanjo tímmanj-huoḡu hii tí. ¹⁹ Kutaamba waa baa miemei aa ji bir i huonj-nu. Ku baa naa waa mie baamba kelkel, baa naa saa bir. Nḡa mafamma cie i die suo wuo ba hieronjo-na, molo saa waa mie wuonjo.

²⁰ Kirsu hāa namaanjo-i *Diilonj-Yalle-i, a ce dumaanjo-na na hieronjo-i, na suo ninsonjo-i. ²¹ Ku saa ce nḡa na sa suo ninsonjo-i ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na de! Na suo-yo ku'i cie mi ta mi nyegēñ-yo; aa na bi suyaa wuo coima-i baa ninsonjo-i ni sa gbo.

²² Umanj duo cira: «Diilonj unj pāa nunḡu-i wuo u ka saanj *Konjortienjo manj u'i sí Yesu-i» ba bí kufanḡu tienjo yaa coikartienjo-i. U yaa Kirsu bigāarāño-i. U cīnaana i To-i Diilonjo-i baa u Biēño-i Yesu-i hiere. ²³ Umanj duo cīna Bepoljo-i, kuu dii nḡa u cīnaana Tuonjo yaa-i; aa umanj duo sie Bepoljo-i, kuu dii nḡa u bi siyaa Tuonjo yaa-i.

²⁴ Terienḡu fanḡu-na, banj waanj mamanj baa-na dii ku domma-na, yaanj ma tie na hōmmu-na. Nanj nuo mamanj ku domma-na, da na yanj ma tie na

* 2:7 Nienj Nsáa sebe-i-na 13.34.

hɔmmu-na, na ka tɛ i To horre-na baa u Biɛŋo-i hiere. ²⁵ Uŋ pāa nungu maŋ baa-ye, ku yaa daaku: Wuɔ u ka hã-ye cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.

²⁶ Bamaŋ taaraayaŋ ba pira-nei, ba yaa ciɛ mi ji ta mi nyegɛŋ nel daama-i da mi hã-na. ²⁷ Namaa fuɔ, Kirsa hãa-na Diilon-ɓalle-i, dii dii na hɔmmu-na. Di pigāaŋ-na wɛima-i hiere. Aa diŋ pigāaŋ-na mamaŋ coima sɪ; ninsoŋo yaa-i. Teriɛngu faŋgu-na, na taara pigāatienŋo naŋo da na ce bige-i baa-yo? Nyaaraaŋ Kirsa-i-na ŋaa Diilon-Yallenŋo waanŋo ma baa-na dumaa.

²⁸ Mi bisālŋ namaa, nyaaraaŋ Kirsa-i-na, ku yaa duɔ ji tuɔ jo yiingu maŋ nuɔ-i korma siɛ da-ye baa-yo, aa i yammu siɛ bi ture u yaanŋa-na. ²⁹ Na suyaa wuɔ Kirsa-i nelviinŋo. Teriɛngu faŋgu-na, na saaya na bi suɔ wuɔ umaŋ duɔ tuɔ ce ānviima-i Diilon-bilonŋo.

3

Ba suɔ Diilon-bisālmba-i niɛ?

¹ Niɛŋ i To-i Diilon uŋ dɔlaa-ye dumaa! Ku ciɛ u tuɔ bi-ye u bisālŋ miɛ! Ninsie ninsie, u bisālŋ miɛ. Ŋga nelbiliemaŋ'a ba saa suɔ Diilonŋo-i, ba saa suɔ wuɔ u bisālmba'i miɛŋo-i. ² Mi jɛnaaŋ namaa, nyunŋo-i-na, ii dii Diilon-bisālŋ miɛ, ŋga iŋ ka waa dumaa jebi bisɪnuɔ-i-na, i saa suɔ ku yaa yogo. Iŋ suyaa ma diei maama maŋ, ma yaa daama: *Kirsa duɔ ji jo, uŋ yeŋ dumaa, i ka bi da-yo dumɛi; aa uŋ yeŋ dumaa, i ka bi waa dumɛi. ³ Bamaŋ haa ba naŋga-i Kirsa-i-na aa tɛna kufanŋu tɛnamma-i, ba hielaa ba naŋga āmbabalma-na da ba gbāŋ ce nelfafaamba Kirsa temma-i.

⁴ Ambabalma yaa a maar Diilonŋo nunŋu-i. Teriɛngu faŋgu-na, umaŋ duɔ tuɔ ce āmbabalma-i, kutienŋo maar Diilonŋo nunŋu yaa dumaanŋo-na. ⁵ Na suyaa wuɔ Yesu-Kirsa juɔ hɛma-na duɔ ji pir āmbabalma. Fuɔ-i āmbabalmaŋ-huɔŋga si dii-yuɔ. ⁶ A ce dumaanŋo-na, umaŋ duɔ nyaar-yuɔ, ŋ da kutienŋo yaan āmbabalma-i. Ŋga umaŋ duɔ cor tuɔ ce āmbabalma-i, ŋ suɔ kerre kutienŋo sa suɔ-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisālŋ namaa, baa na yaŋ ba pira-nei baa viisinnŋ-kūŋgu-i. Umaŋ ciɛŋ kuuviinŋu-i u yaa nelviinŋo-i a biɛ Yesu-Kirsa maama-i. ⁸ Ŋga umaŋ duɔ tuɔ ce āmbabalma-i, kutienŋo dii baa *Sitāni. Na saa da, Sitāni duɔŋ baa āmbabalma cemma-i dii ku domma-na. Diilon-Biɛŋo jommaŋ-yunŋu-i hɛma-na, u juɔ duɔ ji biɛna Sitāni maacemma.

⁹ Umaŋ duɔ ce Diilon-bilonŋo, Diilonŋo tamma'i dii-yuɔ, a ce dumaanŋo-na ŋ da u yaan āmbabalma cemma-i. Uŋ ciɛ Diilon-bilonŋo, u ce niɛ gbāa cor tuɔ ce āmbabalma-i? ¹⁰ Baŋ suɔ Diilon-bisālmba-i dumaa ba bɔ-ba Sitāni-baamba-na ku yaa daaku: Umaŋ sa ciɛŋ kuuviinŋu-i baa umaŋ sa dɔlaaŋ u natobimba-i, ba hã-i-na hiere Diilon-bisālmba sɪ, Sitāni-baamba.

Niŋ saaya ŋ dɔl ŋ natobiŋo-i dumaa

¹¹ Ma waanŋo baa-na dii ku domma-na wuɔ: «I saaya i tie dɔl i-naa.»* ¹² Molo baa suur Kayine gboluonŋu-na; fuɔ waa *Sitāni-nolŋo ku'i ciɛ u ko u hãaŋo-i. Kayine maacemma naa balanŋo aa u hãaŋo maama cɛr fa, ku'i ciɛ u bigāaŋ-yo aa ko-yo.†

¹³ Tobinŋo namaa, teriɛngu faŋgu-na, nelbilienŋo da ba bigāaŋ-na, baa na yaŋ ku ce-na gberɛ. ¹⁴ Miɛ i suyaa wuɔ i hilaa kuliinŋ-hūmelle-na a biɛ cicɛlmaŋ-hūmelle. I natobimba maamaŋ dɔlnunŋ-yiɛ, ku'i ciɛ i suɔ mafamma-i. Umaŋ sa taaraayaŋ u da u natobiŋo-i baa u yufelle, kutienŋo dii kuliinŋ-hūmelle-na yogo. ¹⁵ Umaŋ duɔ bigāaŋ u natobiŋo-i, kutienŋo saa baa nelkoronŋo. Aa ma sɪ na suyaa wuɔ nelkoronŋo-i baa cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i ba maaya ba-naa kɛ?

* **3:11** Niɛŋ Nsāa seɓe-i-na 13.34. † **3:12** Kayine: Niɛŋ u kūŋgu-i Miwaanŋo jɪnammaŋ-seɓe-i-na (Genèse) 4.1-8.

16 Yesu-Kirsa juɔ ji ku i maama-na ku yaa ciɛ i suɔ nelieŋ nuɔ ninj saaya ŋ dɔl ŋ natobiŋo-i dumaa. Miɛ fɛrɛ-i i bi saaya i hūu-ma ku i natobimba maama-na. 17 Da ku waa baa nuɔ aa ŋ da ŋ natobiŋo-i muliɛma-na aa yagar wuɔ ŋ siɛ kāyā-yuɔ, nanj ka bel-ma niɛ cira Diilonj-nelnyulmu temma dii nuɔ-na? 18 Mi bisālŋ namaa, baa na yanj i tie dɔl i-naa i nunninj yonj; yaanj ku ta ku da i ciluɔ-i-na wuɔ i dɔl i-naa kelkel.

19 Diɛ tie dɔl i natobimba-i, ku yaa pigāanj wuɔ i cuu ninsoŋo huonj-nu aa i huleiŋa siɛ ta a tie baa Diilonj-o-i. 20 Diilonj suɔ weima-i hiere; halle i hɔŋ da mu fiɛ'a mu sa hūu-ma, baa na yanj ku ce-ye biŋkūŋgu. Diilonj unj suɔ mamanj, ma maaraa miɛ hɔmmu-i. 21 Aa mi jēnaanj namaa, da kuɔ i hɔmmu hūyāa-ma, terieŋgu fanju-na i gbāa da holle yiera Diilonj yaanja-na a cārā aa u hā-ye. 22 Inj nunj u nunj-āndaanju-i aa tie ce u huonja-i, ku'i ciɛ diɛ cārā kumanj u hā-ye baa-ku. 23 U nunj-āndaanju yaa daaku: Wuɔ i hūu u Biɛŋo-i Yesu-Kirsa maama-i aa i tie dɔl i-naa ŋaa Kirsanj taaranj-kuɔ dumaa i wulaa.‡ 24 Umanj nuonj Diilonj nunj-āndaanju-i, kutienj dii baa Diilonj-o-i aa Diilonj bi waa baa kutienj-o-i. Diilonj unj hāa-ye u *Yalle manj, di yaa pigāanj wuɔ uu dii baa-ye.

4

Ba suɔ Diilonj-Yalle maacemma-i niɛ?

1 Mi jēnaanj namaa, bilaanj na fɛrɛ. Na saa da, bamanj karaanj coima-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, ba gbuyaa terni-i hiere. A ce dumaanjo-na umanj duɔ cira fuɔ ce u weima-i baa *Diilonj-Yalle fōŋgūɔ, baa na pāŋ na cu kutienj huonj-nu. Ciɛŋ-yonj na ne igēna, da kuɔ Diilonj-Yalle yaa kelkel, na ka suɔ. 2 Na gbāa suɔ Diilonj-Yallentienj-o-i dumaa ku yaa daaku: Umanj duɔ tuɔ piiye wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji honj nelbilonj temma, kufanju tienj yaa Diilonj-Yalle dii-yuɔ. 3 Ŋga umanj duɔ yagar mafamma-i, kutienj-o-i Diilonj-wuonj sɪ, *Kirsa bigāarāŋo. Na nuɔ fuɔ maama yaa wuɔ u ka jo, u juɔ tɪ.

4 Ŋga mi bisālŋ namaa, namaanjo-i Diilonj-baanj namaa. Diilonj unj hāa namaanjo-i fōŋgūɔ manj, u maaraa *Sitāninj hāa nelbiliemba-i fōŋgūɔ manj, a ce dumaanjo-na, na maama yaraa coikartaanj daaba-i. 5 Bafamba-i bande ku taamba; ba piiye bande ku timma. Aa bande ku taamba'i nuonj ba nelma-i. 6 A ne da miɛŋo-i Diilonj-baanj miɛ. Umanj duɔ tuɔ suɔ Diilonj-o-i ŋ da u nu i nelma-i. Ŋga umanj duɔ Diilonj-wuonj sɪ, ŋ da kutienj sa nu i nelma-i. I suɔ ninsontienj-o-i dumei a bɔ-yo coikartienj-o-na.

Nelnyulmu tienj yaa Diilonj-o-i

7 Mi jēnaanj namaa, nelnyulmu hel Diilonj-na, a ce dumaanjo-na yaanj i tie dɔl i-naa. Umanj duɔ tuɔ dɔl banamba-i, kutienj-o-i Diilonj-bilonj; ku yunju yaa wuɔ u suɔ Diilonj-o-i. 8 Nelnyulmu tienj yaa Diilonj-o-i. Umanj duɔ u sa dɔl u nabaamba-i, kutienj sa suɔ Diilonj-o-i. 9 Diilonj unj pigāanj-ye u nelnyulmu-i dumaa ku yaa daaku: U saanj u Beduɔla jo hɛma-na a ji hā-ye baa ninsoŋ-cicēlma-i. 10 Nelnyul daamu-i, ku saa ce ŋaa miɛmei dɔlaa Diilonj-o-i de! Ŋga u yaa dɔlaa-ye aa saanj u Biɛŋo jo ji ce u fɛrɛ tāmmanj-kūŋgu a pir i āmbabalma-i halanj-ma i yunni-na.

11 Mi jēnaanj namaa, da kuɔ Diilonj dɔlaa-ye dɔl daama temma-i, miɛ fɛrɛ-i i bi saaya i dɔl i-naa. 12 Molonj yufelle saa haa Diilonj-na dede, ŋga diɛ tie dɔl i-naa, u ka waa baa-ye aa u nelnyulmu ka hi mu fuonju-i i hɔmmu-na.

13 Diilonj hāa-ye u *Yalle-i ku'i ciɛ i suɔ wuɔ uu dii baa-ye aa i bi waa baa-yo. 14 A naara kufanju-i unj saanj u Biɛŋo jo hɛma-na duɔ ji kor nelbiliemba-i, miɛ i daa-yo nuɔ baa i yufelle, ku'i ciɛ i tie wanj-ma. 15 Umanj duɔ tuɔ piiye

‡ 3:23 Nieŋ Nsāa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

wuɔ Yesu-i Diilon-ɓiɛŋo; kutienjo dii Diilonjo horre-na aa Diilonjo bi waa baa kutienjo-i. ¹⁶ Aa Diilonj unj dɔlaa-ye dumaa, i daa-ku aa i haa i nanja yuɔ. Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Nelnyul da mu waa umanj nuɔ-i, Diilonjo dii baa kutienjo-i aa kutienjo bi waa Diilonjo horre-na. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuonju-i i hɔmmu-na, i huleiŋa sie ta a tie baa gɛngeryiŋgu maama-i. Inj biyaa Yesu maama-i hiɛma-na bande-i-na, ku'i cie i huleiŋa sa tie baa-ma. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-niɛ, ŋ holle sa tie baa wɛima. Nelnyul da mu hi mu fuonju-i niɛ, korma ta hiere. Diilonj-berru yaa juɔŋ baa korma-i. Umanj duɔ suɔ wuɔ Diilonjo kaa gɛŋ baa-yo, ŋ da kutienjo holle tie. Umanj duɔ tuɔ kɛalɛ, ŋ suɔ kerre Diilonj-nelnyulmu saa hi mu fuonju-i u huɔŋga-na. ¹⁹ Miɛŋo-i, da ŋ da i dɔl nuɔmba-i baa Diilonjo-i hiere, kuu dii ŋaa Diilonjo dɔlaa-ye dielɔɔ ku'i cie. ²⁰ Umanj duɔ tuɔ bigaŋ u natobiŋo-i aa cira fuɔ dɔl Diilonjo-i, kutienjo kar coima. Niŋ danj umanj baa ŋ yufelle, da ŋ saa gbɛa dɔl ufaŋo-i, ŋ ce niɛ gbɛa dɔl Diilonjo manj ŋ sa da-yo? ²¹ *Kirsanj hɛa-ye mamanj, ma yaa daama: Umanj duɔ tuɔ dɔl Diilonjo-i u saaya u bi tuɔ dɔl u natobiŋo-i.

5

Ba dɔl Diilonjo-i niɛ?

¹ Umanj duɔ hɛu-ma wuɔ Diilonj unj saanj *Konkortienjo manj u yaa Yesu-i, kutienjo-i Diilonj-bilonjo. Aa da ŋ ta ŋ dɔl Tuonjo-i ŋ sie gbɛa ni ŋ sa dɔl u bisɛlmba-i. ² Die tie dɔl Diilonjo-i aa tie nu u nuŋ-ɛndaanju-i, ku yaa pigaaŋ wuɔ i dɔl u bisɛlmba-i. ³ A dɔl Diilonjo-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tie ce u nuŋ-ɛndaanju-i. A ne da u nuŋ-ɛndaanju saa kuola. ⁴ Ku saa kuola niɛ niɛ? Umanj duɔ ce Diilonj-bilonjo, ŋ da u maama yaraa nelbiliemba-i. Unj haa u nanja Yesu-i-na, u hielaa u nanja nelbiliemba balaanju-na. Ku'i cie u maama yar-ba. ⁵ Da ma hel bamanj hɛyɛa-ma wuɔ Yesu-i Diilonj-ɓiɛŋo, hai moloŋo-i gbɛa hiel u nanja nelbiliemba balaanju-na?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juɔ hiɛma-na ji *batiŋ hɛmma-na aa ce u fɛɛ tɛmmaŋ-kɛŋgu. Ku saa ce ŋaa u juɔ ji batiŋ yonj dɛ! U juɔ ji batiŋ aa tiraa ce u fɛɛ tɛmmaŋ-kɛŋgu. *Diilonj-Yalle yaa ninsoŋo tienjo-i; di yaa pigaaŋ Yesu-Kirsa sɛnni-i. ⁷ Bɛmbɛnni siei pigaaŋ-yen u sɛnni-i. Bɛmbɛnni siei niinj daani yaa daani: ⁸ Diilonj-Yalle, baa hɛmma, a naara tɛmma. Aa ni siei-i-na hiere ni pigaaŋ ɛnduɔma.

⁹ Ma sɛ nelbilienj da ba da mamanj aa waŋ-ma baa-ye, i hɛu-ma wuɔ ninsoŋo kɛ? A ne da Diilonj-nelma dii baa yunju yanj nelbiliemba maama-i. Diilonj-nelma yaa hama-i? Ma yaa unj waan mamanj a vii u ɓiɛŋo-i. ¹⁰ Terienju fanju-na, umanj duɔ hɛu Diilonj-ɓiɛŋo maama-i, Diilonj unj waan mamanj u ɓiɛŋo kɛŋgu-na, ma ka tie kutienjo huɔŋga-na. Nga umanj duɔ saa hɛu-ma, kutienjo cie Diilonjo-i coikartienjo. U cie-yo coikartienjo niɛ niɛ? Diilonj unj waan mamanj u fɛɛŋ ɓiɛŋo kɛŋgu-na, kutienjo bilaa diilonjo-i cɛina-mɛi. ¹¹ Diilonjo waan wuɔ niɛ u ɓiɛŋo kɛŋgu-na? Wuɔ u hɛa-ye cicɛlma manj, ma da u ɓiɛŋo yaa nuɔ-i. Cicɛlma famma sa ti dede. ¹² Umanj duɔ sie ɓepolŋo-i, cicɛlŋ daama dii baa kutienjo-i; ŋga umanj duɔ saa sie ɓepolŋo-i, u sie gbɛa da cicɛlŋ daama-i.

Diilonjo sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa namanj hɛyɛa Diilonj-ɓiɛŋo maama-i, mi nyɛgɛŋ nel daama-i da mi hɛ namei, na da na suɔ wuɔ na daa cicɛlma manj sa tieŋ dede-i ti. ¹⁴ Die tie cɛrɛ Diilonjo-i i huleiŋa sa tie baa-yo. I suyaa wuɔ die cɛrɛ kumanj dɔlaanun-yuɔ, u sie yagar. ¹⁵ A ce dumaanjo-na, inj suyaa wuɔ u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuɔ die cɛrɛ kumanj u ka hɛ-ye baa-ku.

¹⁶ Da ñ da ñ natobiño ce ãmbabalma, da kuɔ ãmbabalma famma gbãa hur a hiel-o dãamuñ-hũmelle-na, cãrã Diilonjo-i ñ hã-yo; Diilonjo ka kor-o. Kufangu vii bamañ ba ãmbabalma gbãa hur halañ-bei. Nga ãmbabalma diei dii, ma sie gbãa hur aa ma kã baa ma cetienjo-i dãamu-na*, mi saa cira na cãrã Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷ Mamañ saa vii hiere, ãmbabalma. Nga ãmbabalma-i hiere ma sa kã baa ma cetienjo-i dãamu-na; manamma gbãa hur.

¹⁸ I suyaa wuɔ Diilonjo-bilonjo sa ce ãmbabalma, Diilonjo-Bienjo dii tuɔ neya-yuɔ, a ce dumaño-na *Bigãarãño yufelle yuɔ. ¹⁹ I bi suyaa wuɔ miño-i Diilonjo-baãñ miε, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigãarãño nañ-na. ²⁰ I bi tiraa suɔ wuɔ Diilonjo-Bienjo juɔ, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juɔ ji ce i tie suɔ ninsoñ-Diilonjo-i. Ii dii baa-yo ninsoñ-Diilonjo horre-na. U yaa ninsoñ-Diilonjo-i. U yaa cicelma mañ sa tieñ dede-i ma tienjo-i.

²¹ Mi bisãlñ namaa, bilaañ na ferε cufienja-na.

* **5:16** Uman duɔ tuora *Diilonjo-Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ hĩema-na bande-i-na baa dɔrɔ-i-na hiere. Niεñ Matie sebe-i-na 12.31.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebháaliŋo maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaŋ sebe daayo-i há Diilonŋ-dün-baamba namba. U biε ba yaa wuɔ ciεŋo naŋo baa u bisálmba.

Nsáa kuye dádoluŋ-maama'i baa-ba; wuɔ ba ta ba dól ba-naa; aa ba ta ba wuɔ ba saanu baa Diilonŋ-nelma-i. U gbuɔya-bei wuɔ bamaŋ ciinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba fεε kutaamba-na.

Jaaluŋgu

¹ Ciεŋ nuɔ, Diilonŋo yufellen hilaa nuɔni maŋ nuɔ-i, na yaatiεŋo nyegēŋ sebe daayo-i duɔ há nuɔnei baa η bisálmba-i. Coima saa fa, na maama sa suɔ aa dólnu-miε. Aa na maama sa dólnu muɔ mi diei yonŋ; bamaŋ siyaa ninsoŋo-i hiere, na maama bi dólnu-bei. ² Ninsoŋo maŋ dii i hǎmmu-na, u yaa ciε na maama ta ma dólnu-yiε. Ninsoŋ daayo dii i hǎmmu-na u sa ji kǎ terienŋu. ³ I To-i Diilonŋo-i baa u Biεŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka kǎyǎ-yiε aa ce hujarre yiε aa fε i hǎmmu-i i die gbǎa tεε ninsoŋo hǎmelle-na aa tεε dól i-naa.

A dól η nanaŋo-i ku yaa yuŋgu

⁴ Mi nuɔ wuɔ η bisálmba namba wuɔ ninsoŋo hǎmelle-i ηaa i Tonŋ taaraaya-kuɔ dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fε mi huɔŋga-i cor. ⁵ Ciεŋ nuɔ, miŋ taaraŋ kumaŋ η wulaa fiεfiε-i-na, ku yaa daaku: Yaanŋ i tεε dól i-naa. Ku saa ce ηaa mi nyegēŋ nelfεemma'i da mi hǎ-ni; nelfεemma sí. Inŋ nuɔ mamaŋ cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tεε dól i-naa, kuu dii ηaa i ce Diilonŋo nuŋ-āndaanŋu yaa-i. Aa Diilonŋo nuŋ-āndaanŋu yaa haku-i? Ku yaa naŋ nuɔ nelma maŋ dii ku domma-na wuɔ na saaya na ta na dól na-naa.*

Bilaanŋ na fεε Kirsa bigāarāamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bǎi wuɔra terni-na hiere ba tǎal nuɔmba-i. Kutaamba yagaraa-ma wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji honŋ nelbilonŋ temma. Ba bǎi ba yaa-i tǎalnuɔmbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigāarāamba-i. ⁸ Terienŋu fanŋu-na, bilaanŋ na fεε i maacemma baa ji ce maacenŋgbǎŋgbǎlǎmma na hǎlma-na. Gbǎanŋ na da ma sully-i du kǎŋgu-na hiere.

⁹ Umanŋ duɔ yanŋ Kirsa maama-i aa tuɔ ce u denŋ-maama, kutienŋo nuŋgu si dii baa Diilonŋo-i. Nŋa umanŋ duɔ bel-ma nammu hǎi, u nuŋgu dii baa Diilonŋo-i baa u Biεŋo-i hiere. ¹⁰ Bamaŋ yaanŋ Kirsa maama-i aa ta ba wuɔra ba wanŋ ba denŋ-maama, umanŋ duɔ kǎ na wulaa, baa na hǎ-yo muntienammu. Halle baa na jaal-o ku jaaluŋgu. ¹¹ Umanŋ duɔ jaal-o, kutienŋo nuŋgu dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bǎi dii mi da mi wanŋ-ma baa-na, ηga mi sa taara mi nyegēŋ-ma sebe nuɔ hǎ-na. Diilonŋ duɔ siε, mi ka kǎ na wulaa. Da mi kǎ, mei fεreŋ nuŋgu yaa ka wanŋ-ma baa-na, ku yaa i hǎmmu ka fε gbarnu.

¹³ Ciεŋ nuɔ, Diilonŋo yufellen hilaa η mǎlǎ maŋ nuɔ-i, u bisálmba pǎa-ni jaaluŋgu.

* 1:6 Nieŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

Nsāa nyegāa sebesielinjo maŋ Nelmuoyamma

Nsāa nyegāa sebe daayo-i hā Diilon-dūŋ-baamba yaatienjo naŋo-i baa-yo; ba taa ba bī-yo Gawusi. Gawusi taa u kāyā Diilon-dūŋ-baamba-i ku'i cie Nsāa nyegēŋ sebe daayo-i duo jaal-o aa duo gbuya-yuo wuo u bel u fere Diyotirefu-i-na kere yaatesinni dolnu-yuo a ne da u maacemma saa fa.

Nsāa gbelaan Gawusi-i bāi wuo u vii baa Diilonjo-i aa tiraa firnu u huonga-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i. U bi kaalaa Diilon-dūŋ-wuonjo naŋo-i, ba taa ba bī-yo Demetursi. Nuamba taa ba bī u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsāa pigāaŋ-ye u sebe daayo-na wuo i baa cu nelbabalaamba huon-nu, i yaŋ aa i tie ce ānfafamma-i bāaŋgu-i baa isuongu-i, ku yaa pigāaŋ Diilon-dūŋ-wuonjo sinni-i.

Gawusi wuosaanŋu-i

¹ Gawusi, yaatienjo nyegēŋ sebe daayo-i duo hā nuonei. Kpɔr, coima saa fa, ŋ maama sa suo aa dolnu-mie. ² Mi cārā Diilonjo-i da ŋ dii ŋ naŋga-i maman nuo-i ma fa ŋ wulaa, aa ŋ kūoma waa ma fereŋ nuo ŋaa niŋ yeŋ ŋ fereŋ nuo dumaa Diilon-hūmelle-na.

³ Tobimba namba juo a hel na terienŋu-na a jo ji tūnu-mie wuo ŋ bilaa ninsonjo-i nammu hāi aa ŋ wuo u hūmelle-i. Nel daama gbuu silaa fē mi huonga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuo mi bisāimba wuo ninsonjo hūmelle-i diŋ saaya di wuo dumaa, ku yaa fieŋ mi huonga-i ku yaŋ weima-i hiere.

⁵ Kpɔr, niŋ kāyāŋ tobimba-i dumaa, ku yaa pigāaŋ wuo ŋ wuo Diilon-hūmelle-i fafamma. Halle niŋ fie'a ŋ sa suo bamaŋ, ŋ kāyā-bei. ⁶ Tobimba namba juo bande-i-na aa waŋ-ma baa Diilon-dūŋ-baamba-i wuo ŋ bilaa-ba fafamma. Ta ŋ kāyā-bei dumai ŋaa Diilon ūŋ taaraŋ-kuo dumaa, ba ta ba cor baa ba hūmelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilēiŋa-na Itienjo maacemma maama'i nuo-i, ba sa hūu biŋkūŋgu bamaŋ si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i naŋga baa-ba a kāyā-bei ninsonjo wamma-na.

Diyotirefu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegāaŋ sebeyunŋu naŋgu a hā-na Diilon-dūŋgu-na. Nga yaatesinnin dolnuŋ Diyotirefu-i, die waŋ mamaŋ u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi kā, ūŋ ceŋ kumaŋ, mi ka waŋ-ku tūnu-nei: U wuora u biēna i yireiŋa-i. Aa u saa bāl mafamma-na, tobimba maŋ da ba kā da ba ka har-yuo, u yagar. Moloŋ duo hūu-ma ba da ba har-yuo wuo hī; aa donya kutienjo-i Diilon-dūŋgu-na.

¹¹ Kpɔr, baa dii ŋ gboluonŋu-i nelbabalaamba maacemma-na, yaŋ aa ŋ cu nelfafaamba. Uman cieŋ ānfafamma-i, Diilon-wuonjo. Nga uman cieŋ kuubabalaanŋu-i, u sa suo Diilonjo-i.

¹² Kumaŋ ŋaa Demetursi kūŋgu-i, nuamba-i hiere ba bī u yefafalle. Ūŋ wuo ninsonjo hūmelle-i dumaa, ku pigāaŋ wuo nelfefeinjo. Mie fere-i i bi bī u yefafalle. Aa ŋ suyaa wuo in waŋ mamaŋ u kūŋgu-na, ninsonjo yaa-i.

¹³ Nelma bāi dii mi da mi waŋ-ma baa-ni, ŋga mi sa taara mi nyegēŋ-ma sebe nuo hā-ni. ¹⁴ Diilon duo sie, ku sie vaaya, i ka da i-naa; die da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo kāyā-nie. Ūŋ jēnaamba pāa-ni jaaluŋgu. Jaal i jēnaamba maŋ dii terienŋu-na hiere ba da-ba-diei ŋ hā-mi.

Yudaŋ nyegãaŋ sebɛ maŋ Nelmuoyamma

Sebɛ daayo-i Yuda'i nyegãaŋ-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sebehãaliŋo-i (Pier hãa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa bamaŋ waan Diilon-nelma-i baa coima-i aa ba siɛ bi tiraa hiel ba nanɗa biŋwosinni-na.

Yuda piye duɔ tũnu Diilon-dũŋ-baamba-i wuɔ baŋ nuɔ Diilon-nelma-i dumaa Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa, ba bel-ma dumɛi aa ba ta ba kãyã ba-naa Diilon-hũmelle-na.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Yuda, Sake hãaŋ muɔ, mi cãa Yesu-Kirsa. Muɔmɛi nyegãaŋ sebɛ daayo-i da mi hã i To-i Diilon uŋ dɔlaa bamaŋ aa fiɛl-ba jina tuɔ cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonɔ firnu u huɔŋga-i u tuɔ ce hujarre-nei aa u fẽ na hɔmmu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma (Pier hãa. 2.1-17)

³ Mi jënaaŋ namaa, Diilon uŋ kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyegẽŋ ku yaa-i hã-na, ŋga sebɛ daayo kũŋgu cie mi naa mi yaŋ mafamma-i aa da mi nyegẽŋ u yaa-i da mi dii sirɛiŋa nei, wuɔ na vaa na fɛrɛ baa Diilon-maama-i uŋ hãa u baamba-i baa mamaŋ i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na hɔlma-na; kutaamba sa kãalã Diilonɔ-i. Ba siire ta ba taal-na wuɔ Diilon uŋ faa, da ŋ fiɛ ta ŋ ce biŋwosinni-i u siɛ gãŋ baa-ni. Ba ciinaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntienɔ-i u diei yon aa tiraa waa Itienɔ. Mamaŋ ka da-ba, ma waan Diilon-nelma-na ku bãaŋgu cuɔ.

⁵ Yaan mi tir nel daama-i baa-na: Ma sí Itien uŋ kuraa *Isirahel-baamba-i dumaa Esipi-i-na ma tiyãanu-nei kɛ? Aa ku huɔŋgu-na uŋ kuɔ bamaŋ saa haa ba nanɗa-i yuɔ dumaa, ma diei saa fuo-nei. ⁶ Aa *dɔrpɔpuɔrbiemba maŋ ciinaana ba munyierammu-i aa ta halaŋ ba muntermu-na, Diilonɔ bilaa-ba suuye-bei kukulma-na jina tuɔ cie gẽŋgeryiŋgu-i duɔ yuu-ba. Yaan mafamma ta ma bi fienu-nei. ⁷ Kuuduɔŋgu yaa baa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i a naara nilɛiŋa maŋ a kɔtɔnni-na, ba taa ba galla baa baa-naa ba yuŋ-nu aa ba saa bãl-ku nelbiliemba-na yon.* Ku'i cie Diilonɔ dii bafamba-i dãamu-na ba ta ba ce sũlma-i. Dãamu fammu sa diŋ da. U diyaa-ba duɔ pigãaŋ nuɔmba-i nelma.

⁸ Mafammaŋ fiɛ ce, nelbabalaan daaba siire ta ba ce maaduɔma yaa-i. Ba pepiɛŋgu cie ba ta ba guɔla ba fɛrɛ, ku cie ba sa kãŋ yuntienɔ, aa tiraa ce ba ta ba tuora dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁹ Ma sí na suɔ Misel maŋ dɔrpɔpuɔrbiemba yuntienɔ-i kɛ? Baŋ taa ba ce ba-naa baa *Sitãni-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i *Moisi fuuremmaŋ-kũŋgu-na, Misel saa siɛ piye babalaa hã-yo. Uŋ waan mamaŋ ma diei maama-i, u ciɛra: «Itienɔ baa yaŋ-ni.»

¹⁰ Ŋga nelbabalaan daaba-i, baŋ'a ba sa suɔ mamaŋ, ba diyaa luŋgu ma yaa nuɔ-i. Ba ce ba wɛima-i ba yuŋ-nu ŋaa bĩmbaamba. Ma ka wuo-ba. ¹¹ Sũlma haraa-bei! Ba suurii Kayine† nallu-na, aa gbein-maama cie ba nanna hũmelle-i

* **1:7** Nieŋ Miwaanɔ jinaŋmaŋ-sebɛ-i-na (Genèse) 19.1-29. † **1:11** Kayine: Nieŋ u kũŋgu-i Miwaanɔ jinaŋmaŋ-sebɛ-i-na (Genèse) 4.3-8.

Balamu‡ temma-i. Ba ānyagarma ka kōsuōŋ-ba ŋaa Kore§ maamaŋ kōsaan-
yo dumaa. ¹² Da na tigiin na-naa da na wuo niiwuoni-i, ba yaa biēnaanān
na niiwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuolaanŋu-i. Ba yii baa
ba kusūnni yon. Baa dii ŋaa diilonŋo maŋ biilii aa cor baa fafalmu. Baa dii
ŋaa tibiinŋu maŋ sa maan biena; da ba jūn kufanŋu temma-i kuu dii ŋaa ku
kuu hiŋ. ¹³ Ba hel baa ba senserren-maacemma-i bomborma-na ŋaa dāmmaŋ-
nuoraanŋuŋ hiel ku sāmpugaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii
ŋaa mōeŋa maŋ wuōraayan a biŋ. Diilonŋo tigiin kukulberre* nande'i tuō cie-
ba ba da ba ka tīe terienŋu-na gbula.

¹⁴ Enōki maŋ Adāma hāayētiluo† waan bafamba maama yaa cor. U ciēra
wuō: «Niēŋ, Itienŋo ka jo baa u dōrpōpuōrbiemba-i nellen-yufelle ¹⁵ a ji ger
nelbiliemba-i hiere ba āndaanŋu-i. U ka cāl āmbabalmanciraamba-i ba
āmbabalma-na hiere. Baŋ'a ba sa kāŋ-yo, aa ba sa bi nu u nunŋu-i, ba siē bi
tiraa waŋ āndafafaanŋu hā-yo, u ka cāl-ba babalaa.»

¹⁶ Nelbabalaan daaba-i ba hōmmu sa fē da, ba hel ba waana yaa yinni maŋ
jon; kumaŋ dōlaa-baŋ ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolmaŋ-āndenni sa
suō aa dōlnu-bei aa ta ba puur nuōmba ta ba kāyā-bei.

Angbuyamma

¹⁷ Ŋga mi jēnaan namaa, namaanŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsa *pōpuōrbiemban
waan mamaŋ, yaan ma ta ma tīenu-nei. ¹⁸ Ba waan-ma baa-na wuō: «Miwaanŋo
tīmmaŋ-huōŋu-na, nuōmba namba kaa ta ba nyē Diilonŋo-i aa ta ba ce kumaŋ
dōlaanun-bei.» ¹⁹ Bamaŋ buōraŋ nuōmba-i ba-naa nuō, ba yaa bafamba-i.
Ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu; *Diilonŋ-Yalle sī ba hōmmu-na. ²⁰ Ŋga mi jēnaan
namaa, namaanŋo-i, taa na ce na weima-i na saanu baa na Diilonŋ-hūmellen-
kūŋu yaa-i. Di maama saa fa baa fafaanŋu-i; aa na ta na cārā Diilonŋo-i baa
Diilonŋ-Yalle-i yaa na hōmmu-na. ²¹ Baa na yaŋ Diilonŋo nelnyulmu maama
karaanu-nei. Taa na ce-mu na cie Itienŋo-i Yesu-Kirsa duō ce hujarre nei aa hā-
na cicēlma maŋ sa tīēŋ dede-i. ²² Taa na ce hujarre bamaŋ ciēŋ ba hōmmu-i
mu hā-mu-hāi. ²³ Kuraan-baŋ dāamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce
hujarre-bei, ŋga na saaya na bel na fēre ba baa ji celien-na baa ba kakarkuon-
maacemma-i. Halle ba niidiini gbāa celien-na.

Diilonŋ-jaaluŋgu

²⁴ Taa na jaal Diilonŋo-i, u yaa gbāa ce na siē cii u hūmelle-na aa ce-na
welewele na yiera u yaanŋa-na baa hōfelle. ²⁵ Yaan i tīe jaal-o, u yaa u diei
Diilonŋo-i. U cie Itienŋo-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bōbōima-i baa yuntesinni-i, baa
fōŋgōtesinni-i baa nellentesinni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa
fiēfiē aa ni sa ji tī dede! Ma ciē.

‡ **1:11** Balamu: Niēŋ u kūŋu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 31.16. § **1:11** Kore: Niēŋ u kūŋu-i
Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 16.1-35. * **1:13** Kukulma pigāan wuō ba sa ka da suur Diilonŋ-nelle-na;
saa-ku baa Matie 22.13. † **1:14** Hāayētiluo: Ku birii a saanu baa cerma. Ku kaalaaya girekimma-na
wuō Enōki naa waa Adāma hāayēlŋo hāayēlŋo hāayēlŋo. Adāma hāayēlmbaŋ cuu ba-naa dumaa,
niēŋ-kun Miwaanŋo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 5.1-24.

Ampigāaman-sebe Nelmuoyamma

Sebe daayo huoya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsāa-i baa-ma aa ce u nyegēŋ-ma hā Diilon-dūŋ-baamba-i ba da ba suɔ-ma.

Huɔŋgu fanḡu-na, *Oromε ba *jāmatigi taa u ce Diilon-dūŋ-baamba-i kpāncōlgūɔ wuɔ ba cie nie yan ufanjo-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntienjo-i ta ba jaal-o. Sebe daayo dii sireiŋa Diilon-dūŋ-baamba-na Diilon-hūmelle wuɔsaanḡu-na. Uu dii ŋaa gbānalāanḡu, bīmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i ba ce weima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa āntigāama: Bimbīpielni dii, dadāa-niini dii, jūŋo dii, *Tūmbilonjo dii baa u dɔrŋo, saasorcienjo dii; ba haa u yerre-i *Babiloni-i. Babiloni-i nelle nan yan yerre-i dumaanjo-na, ŋga di maacemma saa naa fa ku'i cie sebe daayo-na ba haa di yerre-i saasorcienjo-na. Bimbīpielni pigāan fafaanḡu, dadāa-niini pigāan yaahuolo. Jūŋo pigāan *Sitāni-i. Tūmbilonjo-i baa u dɔrŋo-i, Yesu yaa baa Diilon-dūŋ-baamba-i. Bimbīni bɔi dii, nii dii niehā-niehāi. Niehāi pigāan Diilonjo beyufienja yaa-i.

Sebe domma-na, Yesuŋ caraaya Nsāa-i a wan manan baa-yo *Asi Diilon-dūŋ-baamba maama-na, ma yaa dii (sap. 1-3). Asi fanjo yaa, ban bīŋ-yon Turki-i nyunḡo-i-na.

Ku huonḡu-na, *Diilon-Yallen kaa baa-yo dɔrɔ-i-na u ka da manan, u waan ma yaa-i (sap. 4-22). Wuɔ yiinḡu dii baa yiinḡu, Diilonjo ka kor baman haa ba nanḡa yuɔ hiere aa nyaar-yuɔ, aa kɔsuŋ Sitāni-i baa u huon-baamba-i hiere. U ka hiel hiefemma baa dɔrfelenjo a tiena baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma man naa fuo aa Diilonjo hā Yesu-Kirsa-i baa-ma u duɔ puure-mei pigāan u cāarāamba-i, ma yaa dii sebe daayo-na. Nelma famma ka don ta ma ce yibien daaya-na. Yesu-Kirsa puɔraa u *dɔrpɔpuɔrbilonjo-i baa nelma famma-i u ka tūnu u cāarāŋo-i Nsāa-i baa-ma. ² Nsāa un daa manan, Yesu-Kirsan puɔraa ba ji tūnu-yuɔ baa Diilon-nelma man, u waan ma yaa-i sebe daayo-na. ³ Nelma famma cemman-huonḡu hii tī, a ce dumaanjo-na, uman duɔ kalan sebe daayo-i, kutienjo yunḡu dɔlaa. Baman da ba bi nu u huoya-maama-i aa bel-ma nammu hāi, kutaamba yunni bi dɔlaa.

Nsāa jaalunḡu-i

⁴ Muɔ Nsāa, muɔmei nyegāan sebe daayo-i da mi hā Diilon-dūnni niehāi man dii *Asi-i-na. Diilonjo man dii, u yaa waa, u yaa ka waa; fuɔ baa yaleiŋa niehāi* man u caanḡu-na ba kāyā-nei aa fē na hɔmmu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fuɔ man sa cien huhurma baa Diilon-nelma-i, u bi kāyā-nei aa fē na hɔmmu-i. U yaa siire igēna kuomba hɔlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hīema-na ba yuntienjo-i.

I maama dɔlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u fere tāmman-kunḡu a hūu-ye i āmbabalma nyisenni-na. ⁶ U cie-ye u nelle taan mie aa tiraa ce-ye jigāntaan mie i die tie cāa u To-i Diilonjo-i. Bɔbɔima-i baa fōŋgotesinni gbīe baa u yaa-i hɔnni-na hiere. Ma cie!

⁷ Nieŋ u yaa juon daayo duherru-na.†

Nuɔmba-i hiere ba yufelle ka haa-yuɔ.

Halle baman fūɔ-yo baa puɔlunḡu-i ba ka da-yo.‡

* **1:4** Yaleiŋ daaya pigāan *Diilon-Yalle yaa-i. † **1:7** Nieŋ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke sebe-i-na 14.62. ‡ **1:7** Sakari (Zacharie) 12.10, Nsāa 19.37

Nuomba-i nileiņa-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal u maama-na.

Ninsono! Ma ka ce.

⁸ Itieno-i Diilonjo-i Weimantieno manj dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciera wuo: «Muomei yaanga-i, muomei huongu-i.»

Yesu pigaan Nsaa-i baa u fere

⁹ Muo Nsaa, muomei dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Mulieduoma yaa haanyie, Diilon-nellen-baan miemei hiere, aa i nyaaraa Yesu-i-na nyaarduoma yaa hiere. Ba bilaa-mi ka baa-mi Patimosi, dii damman-nuoraangu holle-na, wuo mi cie nie ta mi wan Diilon-nelma-i baa nuomba-i mi pigaan-ba Yesu-Kirsan juo baa ninsono manj. ¹⁰ Ban naana yingu manj ta ba jaal Itieno-i kunj juo hi, *Diilon-Yal die sire-mie. Mie mi ne da molo piiye mi huon-yannga-na da gbagaga naa ba bu yerre. ¹¹ Kutieno taa u piiye wuo: «Nin dan maman, nyegēn-ma sebe nuo η saan-ma η hā nileiņa niehāi waan daaya Diilon-dūn-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardesi, Filadelfi a naara Lawodise.»

¹² Mi mielāa ku yaa da mi ne umanj piiyen baa-mi, a da sēne-fitimbaa niehāi. ¹³ Fitimbaa daaba hōlma-na, molojo nano waa yiera naa Moloη-Bieno, uu naa dii jonjorbuo aa pēyē-yuo u pāmpinannga-na baa sēne-kpānkpaangu. ¹⁴ U yungu naa gbuu pu da cagaa aa u yufienja ta a caa naa dāamu. ¹⁵ U gbeini taa ni caa naa da ba kul kōvėllun-bīnkūngu-i aa hu-ku kunj caa dumaa, aa u yalle waa naa hūnjulammanj duj dumaa. ¹⁶ Mōeηa niehāi waa u nadiennga-na aa jigāpōruoηgu nanju waa u nuηgu-na, ku waa yammu hāi aa ku maama saa naa fa baa dōdōlma-i. U yaanga taa ka carra naa bāan da ku hi yuhuoηga-i kunj carranj dumaa. ¹⁷ Minj daa-yo, mi pān cii nanyir u caangu-na. U haa u nadiennga-i mie aa cira: «Baa yan η holle tie. Muomei dielūo-i, muomei tuogbuole-i, ¹⁸ muomei Cicēlmantieno-i. Mii naa ku, nga fiēfiē-i-na mi siire waa cicēlma, mi ka tē gbula. Kuliηgu-i baa kuon-nelle-i hiere nii dii mei nan-na. ¹⁹ Terienju fanju-na, nyegēn ninj daa maman: Maman cienj fiēfiē-i-na baa maman ka jo hiere, nyegēn-ma. ²⁰ Aa ninj daa mōeηa niehāi manj mi nadiennga-na daaya-i, baa sēne-fitimbaa niehāi-baanj daaba-i, yanj mi wanj ni yungu-i pigaan-ni: Mōeηa niehāi-waanj daaya yaa *dōrpōpuōrbiemba manj niēyanj Diilon-dūn-baamba manj nileiņa niehāi-waanj daaya-na§, aa fitimbaa niehāi-baanj daaba yaa Diilon-dūn-baamba manj nileiņa niehāi-waanj daaya-na.»

2

Yalle manj kaa Efesi Diilon-dūn-baamba wulaa

¹ «Nyegēn sebe η wanj baa *dōrpōpuōrbilonjo manj niēyanj Efesi Diilon-dūn-baamba-i wuo: «Mōeηa niehāinj yenj umanj nadien-na-i, aa u tuo wuōra sēne-fitimbaa niehāi-baamba hōlma-na, u nuη-āndaangu yaa daaku: ² Mi suo na maacemma-i baa na muliema-i baa na pāama-i hiere. Mi suyaa mie na sa gbāa ko na hōmmu-i baa nelbabalaamba-i. Bamanj karaanj coima-i wuo mei *pōpuōrbiemba, na firiiye-bei. ³ Na hinu pāama, na mulāanj mei maama-na aa na kūōma saa ji senj yinduoηgu. ⁴ Nga nelma diei dii ma sa dōlnu-mie baa-na: Mi maamanj taa ma dōlnu-nei dumaa dielūo-i-na, ma sa tiraa dōlnu-nei dumaa fiēfiē-i-na. ⁵ Jōgaanj na ne kunj ηa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiēfiē-i, ku saa piē ku-naa! Yaanj aa na ta na ce nanj taa na ce dumaa dielūo-i-na. Da na yagar, mi ka jo ji bie na fitīnuo-i halanj-yo u terienju-na. ⁶ Kumanj dōlaanj-minj baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmanj balannuj muoηo-i dumaa, ma bi balannu namaano-i dumai.»

§ 1:20 Nileiņa fanja yaa verse 11-na.

7 «*Diilonj-Yallenj waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duo u ka nu, u nu! Da ku saa yar umaŋ, cicēlmaŋ-tibiŋgu maŋ dii Diilonj-suonju-na*, mi ka hā kutienjo-i kufanju bienja yaa u wuo.»

Yalle maŋ kaa Simine Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

8 «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo maŋ nieyaŋ Simine Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: <Umaŋ dīelūo-i baa tuogbule-i, umaŋ naa ku aa sire, u ciēra: 9 Mi suo na muliema-i baa na nawalsinni-i. Nga coima saa fa, nawalaan namaa sī, waan namaa. Baŋ biēnaŋ na yireiŋa-i biēnamma maŋ, mi suyaa-ku. Bamaŋ ciēŋ kufanju-i ba ciēra bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukireiŋa sī; ba hieroŋo-i hierē Sitānitaamba! 10 Baŋ ka haa muliema maŋ nei, baa na yaŋ ma tie na huleiŋa-i. Na saa da, *Sitāni ka ce ba dii banamba na hōlma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na sūlma-i yinni cīncieluo. Da ba fiē'a ba ka ko-na, baa na ciina Diilonjo hūmelle-i. Mafaŋ da ma ce, mi ka pā-na baa cicēlma maŋ sa tiēŋ dede.>

11 «*Diilonj-Yallenj waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duo u ka nu, u nu! Da ku saa yar umaŋ, hāalŋ-kuliŋgu yufelle-yuo.»

Yalle maŋ kaa Pergamu Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

12 «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo maŋ nieyaŋ Pergamu Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: Jigāpɔruoŋgu yeŋ baa umaŋ, u piye baa-na. U jigāŋga dii baa yammu hāi aa ku maama saa fa baa dɔdɔlma-i. U ciēra wuo: 13 <Mi suo na nelle-i. Mi suyaa miē *Sitāni yaa di tienjo-i. Nga na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle baŋ fiē ko Antipasi-i yibienja maŋ nuo-i na Sitāni-nelle-na, na saa ciina-miē. Antipasi saa tuo kar u huoyasaŋga baa Diilonj-nelma-i. 14 Nga nelma diei dii ma sa dɔlnu-miē baa-na: Na hōlma-na, nuomba namba cuu Balamu āndaanju huonju-nu. A ne da u yaa pigāan Balaki-i u tāal *Isirahel-baamba-i dii-ba cufiēŋ-kūoma wuoma-na baa biŋwosinni cemma-na.† 15 A naara kufanju-i, nuomba namba bi cuu Nikola-baamba huonju-nu na hōlma-na. 16 Terienju fanju-na, da na saa bir na ciluo-i, ku siē vaaya, mi ka kā kutaamba huonju-nu baa jigāpɔruoŋgu maŋ mi nuŋgu-na.>

17 «*Diilonj-Yallenj waŋ mamaŋ baa Diilonj-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umaŋ duo u ka nu, u nu! Da ku saa yar umaŋ, mi ka hā-yo *mani maŋ fuyaa u tuo wuo aa bi hā-yo tāmpēpilande. Yefelēlle nyegāan tāmpēlle fande-na. Da ma hel fuo-i-na, molo sa suo yerre maŋ nyegāan-die.»

Yalle maŋ kaa Tiyatire Diilonj-dūŋ-baamba wulaa

18 «Nyegēŋ sebe ŋ waŋ baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo maŋ nieyaŋ Tiyatire Diilonj-dūŋ-baamba-i wuo: <Diilonj-Bienjo-i, umaŋ u yufienja caa ŋaa dāamu aa u gbeini ta ni caa ŋaa kɔvėllu, u ciēra wuo: 19 Mi suo na maacemma-i, aa suo na nelnyulmu-i, aa suo wuo na haa na nanja miē, aa tiraa suo na pāama-i. Mi daa nanj kāyāŋ banamba-i dumaa. Mi suyaa miē na vaa na fere fiēfiē-i a yaŋ dīelūo-i-na. 20 Nga nelma diei dii ma sa dɔlnu-miē baa-na: Na tiera ciēŋ daayo nuonju-i na cor. Mi gbē Sesabel yaa-i. Mi daa-yo so wuo Diilonjo'i puōraa-yo. U kar coima. U tāal mi cāarāamba-i u dii-ba biŋwosinni cemma-na baa cufiēŋ-kūoma wuoma-na. 21 Mi hāa-yo huonju wuo sī u ka nanna, ŋga u sa taara u nanna u biŋwosinni-i. 22 Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Bamaŋ ciēŋ biŋwosinni-i baa-yo hierē, mi ka bi haa yaahuolo bei, mi saa

* 2:7 Cicēlmaŋ-tibiŋgu: Nieŋ ku kūŋgu-i Miwaanjo jīnammaŋ-sebe-i-na 2.8-9 baa Ampigāamaŋ-sebe-i-na 22.2. † 2:14 Balamu-i baa Balaki-i: Nieŋ ba kūŋgu-i Kāmmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16.

yagar-ma da ba hiel ba gboluonḡu ciɛŋ daayo biŋwosinni-na. ²³ Mi ka ko u huon-baamba-i ku yaa Diilon-dūŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hiere ba ka suɔ wuɔ muɔmɛi suyaan nelbiliemba kusūnni-i baa ba hɔmmu-i. Mi ka pā-na hiere a saa baa nan ciɛ kuman na da-na-diei-na hiere.‡

²⁴ «Aa yan namaa naman saa cu ciɛŋ daayo huon-nu Tiyatire-i-na, ban biŋ kuman wuɔ «Sitāni-kusūŋgu» na saa taara na suɔ-ku, a ce dumaanjo-na mi sie yuu-na baa weima. ²⁵ Nga ma diei dii: Nan nuɔ mi nunḡu-i dumaa aa hūu-ku, bilaan-kun kpelle dumɛi fuɔ mi jomma.

²⁶ «Da ku saa yar baman, baman da ba gbāa ce mi huonḡa-i ji hi mi jomman-yiinḡu-i, mi ka haa kutaamba-i nilɛiŋa yun-nu.

²⁷ Ba ka ta ba ce ba fōŋḡotesinni-i baa kollun-bōŋa;

uman duɔ ce ba muonu-yuɔ ŋaa ba muyaanu bituonḡu.‡

²⁸ «Fōŋḡuɔ fanjo-i muɔmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka hā kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi hā-ba cuomɔele.»

²⁹ «*Diilon-Yallen wan maman baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

3

Yalle man kaa Sardesi Diilon-dūŋ-baamba wulaa

¹ «Nyegēŋ sebe ŋ wan baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo man niɛyan Sardesi Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Diilon-Yaleiŋa niehāi* yɛŋ baa uman, baa mɔɛŋa niehāi-i; u ciɛra wuɔ: Mi suɔ na maacemma-i. Nuɔmba daa nie sī naa dii cicɛlma, a ne da na kuu. ² Bige-i ciɛ mi wan-ma dumaanjo-na? Mi nie da na weima sa hel Diilon-yufellen. Terienḡu fanḡu-na, siiren! Aa kuufafaanḡu man tīyāa cellɛ-kūŋgu-i na wulaa, na ne-ku dɛi ku baa ji kusirre gbuo! ³ Nan nuɔ Diilon-nelma-i dumaa aa hūu-ma, yaan ma maama ta ma tīɛnu-nɛi na wuɔ ma hūmelle-i dɛi aa na nanna na cilɔbabalanjo-i. Da na saa sire yiera na gbɛiniŋ, mi ka jo ji tugol-na ŋaa cuoyuo muɔ. Aa ma maaraa-na na suɔ miŋ ka jo huonḡu man nuɔ-i.† ⁴ Nga banamba dii na hɔlma-na Sardesi-i-na, ba saa guɔla ba fɛɛ. Kufanḡu taamba yaa gbāa piɛ-mi. Ba ka dii jonḡorpiɛlmba i tīɛ wuɔra.

⁵ «Terienḡu fanḡu-na, da ku saa yar uman, kutienjo ka bi dii jonḡorpiɛlanjo bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cicɛlman-sebe-i-na‡. Mi ka bi sie-ma mi To yaanḡa-na baa u dɔrpɔpuɔrbiemba bi yaanḡa-na wuɔ kutienjo-i mɛi wuonjo.»‡

⁶ «*Diilon-Yallen wan maman baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle man kaa Filadelfi Diilon-dūŋ-baamba wulaa

⁷ «Nyegēŋ sebe ŋ wan baa *dɔrpɔpuɔrbilonjo man niɛyan Filadelfi Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ: «Diilon-nolho man cālmuo sī yuɔ, Ninsontienjo-i, *Davidi dielen yɛŋ baa uman, uman duɔ hīl dūŋgu-i molo sie gbāa biŋ-ku, aa duɔ biŋ-ku molo sie gbāa hīl-ku, u ciɛra wuɔ: ⁸ Mi suɔ na maacemma-i. Mi suya miɛ fōŋḡuɔ si dii-nɛi, ŋga na nuɔ mi nunḡu-i aa na saa ciina-miɛ. Terienḡu fanḡu-na, mi puurii dumelle hā-na, molo sie gbāa suu dumelle fande-i.

‡ 2:23 Niɛŋ Gbelieman-nalāanḡu-na (Psaume) 62.13 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. § 2:27

Gbelieman-nalāanḡu 2.8-9. * 3:1 Diilon-Yaleiŋa niehāi: Da ba cira Diilon-Yaleiŋa niehāi, ku saa ce ŋaa Yaleiŋa niehāi dii baa Diilonjo-i, ŋga ba taara ba pigāan wuɔ u *Yalle dii terni-na hiere aa di suɔ weima-i hiere.

† 3:3 Niɛŋ Matie sebe-i-na 24.43-44; Like sebe-i-na 12.39-40; Tes. dīɛ. 5.2; Pier hāa. 3.10. ‡ 3:5 Cicɛlman-sebe: Diilon-dūŋ-baamba yireiŋan nyegāan sebe man nuɔ-i ba gbɛ u yaa-i. Ba yaa daa cicɛlma man sa tīɛŋ dede-i. Niɛŋ Filip. 4.3.

§ 3:5 Niɛŋ Matie sebe-i-na 10.32 baa Like sebe-i-na 12.8.

⁹ Niεη, Sitánitaamba man̄ karaan̄ coima-i wuə bafamba *Yuifubaa, miη ka ce kuman̄ bei ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba dūuna ba jaal-na. Ba ka suə ku yaa nuə-i wuə na maama dəlnu-miε.* ¹⁰ Nan̄ nuə mi nun̄gu-i aa vaa na fεε, yaahuolo man̄ ka jo ji sagalla nuəmba-i hiere miwaan̄o-na, muə mi ka bi kāyā namaan̄o-i yaahuolo daayo-na. ¹¹ Mi jomma saa maa; a ce dumaan̄o-na nan̄ hii fuon̄gu man̄, gbāan̄ molo baa ji bir baa u huon̄gu a ce unaa hūu u maacemma sullu-i.

¹² « Da ku saa yar uman̄, mi ka ce-yo tibibuə Diilon̄o dubuə-i-na, u waa kusuəη-nu'i kudεi. Mi ka nyεgēη Diilon̄o yerre-i baa mi yefεlεlle-i yuə. Aa bi nyεgēη Diilon̄o nelle yerre-i yuə.† Diilon̄o nelle yaa Yerusalemufεlεηo man̄ uη saan̄-yo u hel dərə-i-na tuə hiire u jo.»

¹³ «*Diilon̄-Yallen̄ wan̄ maman̄ baa Diilon̄-dūη-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman̄ duə u ka nu, u nu!»

Yalle man̄ kāa Lawodise Diilon̄-dūη-baamba wulaa

¹⁴ «Nyεgēη seβε η wan̄ baa *dərəpəuərbilon̄o man̄ niεyan̄ Lawodise Diilon̄-dūη-baamba-i wuə: «Ban̄ bīη uman̄ «Ninson̄o-i», uman̄ sa ciεη huhurma baa Diilon̄-nelma-i, Diilon̄ uη ciε uman̄ hiel bīmbīnni-i hiere, u ciεra wuə: ¹⁵ Mi suə na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fē. Naa naa gbē na par ma diei! ¹⁶ Nan̄ yen̄ hōlma-na, na saa huol, na saa bi fē, mi ka ture-nei taalun̄ temma. ¹⁷ Da na ce na ta na piie wuə namaa waan̄ namaa, wuə bīmbīnni-i hiere nii dii baa namaa. A ne da na saa suə wuə namei sūntaan̄ namaan̄o-i, namei kuəη hujarre, namei nawalaan̄ namaan̄o-i, namei yirii, namei tāmporni. ¹⁸ Terien̄gu fan̄gu-na, mi ka dii nelma na tūnni-na: Da na ta na taara na ce waan̄ namaa kelkel, juəη na ji sāa sēne kerre-i mi wulaa, baa bīmbīpielni, na ta na dii na cīnnu na kūma-i, ku yaa senserre siε ta di da-na, aa na sāa yufien̄-tīηgu na ta na dii na yufien̄a-na a ka buə na ta na da baa-ya. ¹⁹ Muə miη dəl baman̄ hiere, uman̄ duə cāl, mi nuola-yuə, mi dii-yo hūmelle-na.‡ Terien̄gu fan̄gu-na, gbāan̄ kpelle na nanna na ciləbabalan̄o-i. ²⁰ Na saa da, muəmei yiεraaya daami dumelle yaan̄ga-na ta mi bī, uman̄ duə nu aa siε mi suur, i ka wuo niiwuoni-i baa i-naa.

²¹ « Kuη'a ku saa yar muəηo-i aa mi kā ka tīεna baa mi To-i u fōηgūə-i-na dumaa, da ku saa yar uman̄, mi ka ce kutien̄o jo ji tīεna baa muəηo-i dumεi mi fōηgūə-i-na.»

²² «*Diilon̄-Yallen̄ wan̄ maman̄ baa Diilon̄-dūη-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman̄ duə u ka nu, u nu!»

4

Ban̄ tuəlnun̄ Diilon̄o-i dumaa dərə-i-na

¹ Kufan̄gu huon̄gu-na, miε mi tiraa ne a da dumelle nande puurii dərə-i-na. Miη ηa naa nu moloηo man̄ piie baa-mi, uman̄ yalle-i waa ηaa ba bu yerre, wuə gbē-mi wuə: «Nyugūη η jo bande mi ji pigāan̄-ni maman̄ juəη bisīnuə-i-na.»

² Terduəηgu fan̄gu-na, *Diilon̄-Yalle sire-miε. Miε mi ne da mi fεε dərə. Aa da fōηgōtaan̄-tetterre nande-i baa moloηo di dərə. ³ Kutien̄o taa u caa ηaa jape-tāmpēlle, u caa ηaa sarduəni-tāmpēlle. Diilon̄-pəruəηgu naa cīlā teter daade-i. Ku taa ku caa ηaa emerodi-tāmpēlle*.

* **3:9** Niεη Isayi seβε-i-na (Ésaïe) 49.23; 60.14. † **3:12** Niεη Isayi seβε-i-na (Ésaïe) 62.2. ‡ **3:19** Bīncuəη-nelman̄-seβε (Proverbes) 3.12; Ebire 12.6. * **4:3** Tāmpēlle nande-i ban̄ bīη-deη dumaan̄o-na, ba ce niibilenni baa-de.

⁴ Titien† komorre baa a naa waa ciilā fōngōtaan-teter daade-i. Bincuamba komorre baa ba naa-i waa tiena-yei aa dii bimbipiēlni baa sēne-nyantuolbaa ba yunni-na. ⁵ Teterre maŋ waa hōlma-na, di taa di nyiesiŋ aa ta di naar ŋaa diilonŋo, di taa di bi ce ijieni. Fitimbaa niehāi naa celien jina di yaanga-na. Fitimbaa daaba yaa Diilonŋ-Yaleiŋa niehāi-waana-i. ⁶ Fōngōtaan-teterre yaanga-na, ku waa ŋaa hūmma, da kilekilekile. Da ŋ yiera, ŋ ta ŋ da ŋ yalle-i. Bimuamba namba naa dii-de huōŋga. Ba waa ba naa. Yufienŋa-i naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. ⁷ Dielā-wuonŋo waa ŋaa jara, hāaliŋ-wuonŋo waa ŋaa balyunŋu, sieliŋ-wuonŋo yaanga waa ŋaa nelbilonŋ-yaanga aa Naaliŋ-wuonŋo waa ŋaa kuōcurō duō tuō yuul uŋ yēŋ dumaa.‡ ⁸ Bimuōŋ daaba waa baa būncēmmu niede-niediei. Ba kūōma naa gbuo hiere baa yufienŋa ka hel baa ba būncēmmu cicaara-i hiere. Bāaŋgu-i baa isuōŋgu-i ba bi hāl neini yaa-i. Ba taa ba hāl wuō:

«U faa, u faa, u faa,
Itienŋo-i Diilonŋo-i Wēimantienŋo
maŋ naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;
u faa kelkel.»§

⁹ Da ba ta ba hāl ba tuōlnu fōngōsinninŋ-teterre Tienŋo-i, umaŋ dii gbula u sa ji kā terienŋu-i, da ba ta ba hāl ba tuōlnu-yuō, ba ta ba gbeliēŋ-yo aa ta ba jaal-o. ¹⁰ Da ba ta ba ce kufanŋu-i, bincuamba komorre baa ba naa-baanŋ daaba sire dūuna jaal umaŋ dii gbula aa u sa ji kā terienŋu-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jina u yaanga-na aa cira:

¹¹ «Diilonŋ nuō, Itienŋ nuō,
tuōlnumma saaya-nie,
gbeliēma saaya-nie,
jaaluŋgu saaya-nie,
himma saaya-nie
wuō nuōnei hielaa bimbinni maŋ dii hiere.
Bimbinni maŋ dii hiere
ni hilaa naŋ helma
aa tiē naŋ tiēma.»

5

Hai ka gbāa puur sebe-i?

¹ Miē mi ne da umaŋ tienaana fōngōtaan-teterre-na u bilaaya sebe naŋo u nadienŋa-na. Sebe faŋo-i baa naa nyegēŋ u yaanga-na baa u huonŋu-na hiere aa piŋ-yo ŋaa figiŋgu aa nyaar-o sōmma niehāi aa dānya-mēi. ² Aa da *dōrpōpuōrbilonŋo* naŋo piye da gbagaga wuō: «Hai moloŋo-i ka gbāa yer dānyōbaa daaba-i halaŋ-ba aa puur sebe-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da dōrō-i-na, molo saa da hīēma-na, molo saa bi da kuonŋ-nelle-na duō puur sebe-i a ne u huōya-maama-i. ⁴ Moloŋ uŋ'a u saa da dumaanŋo-na, miē pāŋ ta mi kaal higohigo! ⁵ Bimuōŋ daaba-i, unaŋo gbē-mi wuō: «Budii; baa kaal! Ne, jara maŋ hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u bigāarāamba-i. *Davidi hāayēlŋo yaraa. U ka gbāa yer dānyōbaa daaba-i aa puur sebe-i.»

⁶ Miē mi ne da *Tūmbilonŋo naŋo yieraaya fōngōtaan-teterre caanŋu-na bimuamba naa-baanŋ daaba hōlma-na, bincuamba yaanga-na. U taa u ne ŋaa

† 4:4 Titien daaya bi waa fōngōtaan-titienŋa; ku kaalaaya girekimma-na. ‡ 4:7 Nienŋ Esekial sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22; 10.14. § 4:8 Nienŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 6.2-3. * 5:2 Girekimma-na ba pigāan *dōrpōpuōrbilonŋ daayo sinni-i wuō u waa baa fōngūō ŋaa maŋ waanŋ dumaa 10.1. † 5:5 Jara maŋ hilaa Yuda-baamba-na: Nienŋ Miwaanŋo jīnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 49.9.

ba cāa u nuon-nu. U waa baa yieŋa niehāi baa yufieŋa niehāi. Yufieŋ daaya yaa Diilon-Ÿaleiŋa niehāi-waŋa-i‡. U saŋ a yaa-i terni-na hiere hīema-na.

⁷ Tūmbilon wuɔ piɛ uman tīenaana fōŋgōtaŋ-teterre-na a hūu sebe-i u nadienŋa-na. ⁸ Bimuɔmba naa-baan daaba-i baa bīncuɔmba komorre baa ba naa-baan daa baa pāŋ sire dūuna Tūmbilonŋo yaanŋa-na. Ba waa baa koncoyieŋa ba yunniŋ hiere baa sēne-biremmu. Bireŋ daamu naa yu baa wusūnaŋo. Wusūnaŋ daayo yaa pigāan Diilon-baamba cacārāŋgu-i. ⁹ Ba taa ba hāl nalāfelieŋgu wuɔ:

«Baŋ kuɔ-ni,
ŋ cie ŋ tām̄ma-i a sāa nuɔmba yunni-i terni-na hiere,
baa dūnni-na hiere,
baa nelmambaa-ba-na hiere,
baa nilieŋa-na hiere
a hā Diilonŋo-i.

Nuɔnei gbāa biɛ sebe-i a yer dānyɔbaa-ba-i aa puur-o.

¹⁰ Niŋ sāa bamanŋ,
ŋ cie-ba Diilon-nelleŋ-baamba
aa ce-ba jigāntaamba
ba ta ba cāa Diilonŋo.
Ba ka waa hīema yun-nu.»

¹¹ Miɛ mi tiraa ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba-i ŋaa siamba! Ba waa ŋaa nyieŋo; molo siɛ gbāa kāŋ-ba. Ba waa kalla bimuɔŋ daaba-i baa bīncuɔŋ daaba-i baa fōŋgōtaŋ-teter daade-i hiere.‡ ¹² Ba taa ba hāl kabakaba wuɔ:

«Baŋ cāa Tūmbilonŋo man nuon-nu'i,
himma saaya-yuɔ, weisinni saaya-yuɔ,
nelnulle saaya-yuɔ, fōŋgūɔ saaya-yuɔ,
bɔbɔima saaya-yuɔ, gbeliema saaya-yuɔ,
tuɔlnumma saaya-yuɔ!»

¹³ Diilon un hielaa bimbinni man hiere, niman dɔrɔ-i-na, baa niman hīema-na, baa niman kuon-nelle-na a naara niman hūmma-na, bimbinni-i hiere miwaanŋo-na, miɛ nu ni hāl wuɔ:

«Uman tīenaana fōŋgōtaŋ-teterre-na,
fuɔ baa Tūmbilonŋo-i,
tuɔlnumma saaya ba yaa-i,
bɔbɔima saaya ba yaa-i, gbeliema saaya ba yaa-i,
fōŋgūɔ saaya ba yaa-i hōnni man jon!»

¹⁴ Bimuɔmba naa-baan daa baa siɛ wuɔ: «Ma cie.» Aa bīncuɔŋ daa baa dūuna jaal-ba.

6

Dānyɔbaa-ba yerma-i

¹ Ku huonŋu-na, mi da *Tūmbilonŋo yiraa dānyɔdielāŋo-i. Bimuɔmba naa-baan daaba-i miɛ nu unanŋo piiye da gbagaga ŋaa diilonŋo-i naaraa wuɔ: «Jo bande!» ² Miɛ mi ne da sūmpilaŋo nanŋo hilaa. Uman waa u dɔrɔ-i-na tāanŋu waa u nanŋa-na. Un juɔ, baa hā-yo nyantuoluo wuɔ u yaraa cor; wuɔ ta duɔ ka tiraa yar u bigāarāamba-i.

³ Tūmbilon un juɔ yer hāaliŋ-dānyuɔ-i, miɛ nu hāaliŋ-bimolonŋo cierra wuɔ: «Jo bande!» ⁴ Sūŋo nanŋo tiraa hel, fuɔ waa dāa ŋaa tām̄ma. Un juɔ, uman waa

‡ 5:6 Diilon-Ÿaleiŋa niehāi: Nieŋ 3.1 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. § 5:11 Nieŋ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.10.

u dərɔ-i-na, baa hā-yo ku f̃ŋgũ-i u duɔ tuɔ dii berru terni-na hiere h̃ɛma-na, a ce nuɔmba ta ba hel ba ko ba-naa. Ba hāa ufaŋo-i jigāpɔruŋgu.

⁵ Tūmbilon ŋ juɔ yer sielin-dānyuɔ-i, miɛ nu sielin-bimolonjo ciera wuɔ: «Jo bande!» Miɛ mi ne da sūŋo naŋo hilaa da kirkirkir. Uman waa u dərɔ-i-na, kilo waa u nanŋa-na.* ⁶ Miɛ nu ŋaa molo piiye bimɔmba naa-baan daaba h̃ɛma-na wuɔ: «Yuure d̃imma sully-i. N ce yinduŋ-maacemman-sully gbāa s̃ā mahibien-a-i kilo diei yon aa da kuɔ jijaan-a-i, kilobaa-ba siei. Namma-i baa d̃uvɛŋo-i baa yuure nifanni sully-i.»

⁷ Tūmbilon ŋ juɔ yer naalin-dānyuɔ-i, miɛ nu naalin-bimolonjo ciera wuɔ: «Jo bande!» ⁸ Miɛ mi ne da sūŋo naŋo hilaa, u waa puguu. Uman waa u dərɔ-i-na, ba taa ba b̃i-yo Kuliŋgu, aa u saatienjo-i ba taa ba b̃i-yo «Kuon-nelle». Baŋ juɔ, baa hā-ba f̃ŋgũ-i wuɔ ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i s̃omma naa-i, ba hā-ba f̃ŋgũ-i s̃omma diei nuɔ wuɔ ba ce berru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce b̃imbabamba ko banamba.

⁹ Tūmbilon ŋ juɔ yer diilun-dānyuɔ-i, baŋ kuɔ baman Diilon-nelma maama-na, miɛ da ba yaleŋa-i mumbuolmun-terienŋu cicaara-i-na ¹⁰ a piiye da gbagaga wuɔ: «Yuntien nuɔ, nuɔni man faa aa tiraa ta ŋ waŋ ninsoŋo-i; baman kuɔ miɛŋo-i, ŋ cie bige-i aa da ŋ yuu-ba? N cie bige-i aa da ŋ suu ku s̃olaŋgu-i nelbiliemba-na?» ¹¹ Baa hā-ba jonŋorpiɛlmba hiere ba yunnin, ba dii. Aa naa waŋ baa-ba wuɔ ba f̃ɛ ba h̃ommu-i c̃elle, k̃ere baŋ taaran nunŋu man ku saa yu yogo. Baŋ taa aa yaŋ ba natobimba man, baŋ taa aa yaŋ ba namaacembiemba man Diilon-suonŋu-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba'i ka jo ji yuliiye-bei.

¹² Ku huonŋu-na, mi da Tūmbilonjo yiraa dānyuɔ man niediei-wuonjo-i. Uŋ yiraa-yo terienŋu man nuɔ-i, h̃ɛma gbuu sagalla da dei! Bāan-yufel die bir kau ŋaa kompabilenŋa, c̃eiŋo bir ŋaa t̃amma da d̃āa! ¹³ M̃ɔɛŋa par diire hiere h̃ɛma-na ŋaa fafalmun h̃ul kpaani dumaa nanna. ¹⁴ Dərɔ wuɔ piŋ halan ŋaa ba piɛŋ figiŋgu. T̃anni-i baa d̃amman-nuoraanŋu c̃ilāaỹ niliŋa man hiere nie halan ni terni-na hiere.† ¹⁵ Nuɔmba-i hiere baa gbar ka fuo t̃annin; Yuntaamba-i, nelb̃omb̃ombaa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, f̃ŋg̃taamba-i, baa nuɔmba namba-i hiere, k̃raamba-i baa nebimba-i hiere, baa gbar ka fuo t̃anfonnin! ¹⁶ Aa naa ta ba waŋ baa t̃anni-i wuɔ: «Ciin na haa-yiɛ na fuo-ye, aman t̃iɛnaana f̃ŋg̃taan-teterre-na u baa da i yufelle aa Tūmbilonjo baa bi da-ye g̃an baa-ye.‡ ¹⁷ Baŋ ka pigāan ba j̃ayamma-i yiinŋu man nuɔ-i ku hii. Hai ka gbāa kor?»§

7

D̃ɔrpɔpuɔrbilonjo haa dānyuɔ Diilon-c̃āarāamba-na

¹ Kufanŋu huonŋu-na, miɛ da *d̃ɔrpɔpuɔrbiemba naa calaanu yiera h̃ɛma-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wuɔ mu baa jo h̃ɛma-na, mu baa sagalla h̃umma-i, mu baa bi sagalla tibiinŋu diei. ² Diilonjo hāa ba yaa-i f̃ŋgũ-i ba da ba guɔla h̃ɛma-i baa h̃umma-i. Miɛ mi ne tiraa da d̃ɔrpɔpuɔrbilonjo naŋo hilaa b̃apagunŋu-na tuɔ jo. Cic̃elmantien ŋ haa u dānyuɔ-i baa kuman, ku waa u nanŋa-na. Uŋ juɔ hi, wuɔ piiye da gbagaga baa ba naa-baan daaba-i wuɔ: ³ «Baa na hi na guɔla h̃ɛma-i, baa h̃umma-i, baa tibinni-i! Yaan i haa dānyɔbaa Diilon-c̃āarāamba yammu-na ig̃ɛna.»* ⁴ Baŋ juɔ haa-bei t̃i, baa b̃i ba

* **6:5** Nien Sakari sebe-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8. † **6:14** Nien Isayi (Ésaïe) 13.10-13; 34.4; Esekil (Ézéchiël) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowel (Joël) 2.10; 3.3-4. ‡ **6:16** Nien Ose sebe-i-na (Osée) 10.8 baa Like sebe-i-na 23.30. § **6:17** Nien Yowel sebe-i-na (Joël) 2.11 baa Sofoni sebe-i-na (Sophonie) 2.2-3.

* **7:3** Nien Esekil sebe-i-na (Ézéchiël) 9.4-6.

nungu-i baa-mi: Ba waa nuɔmba neifien-komuɔŋa siei baa c̄ncieluo neifienja h̄ai *Isirahel-d̄nni c̄ncieluo baa ni h̄ai baamba-na hiere.

⁵ Ba h̄olma-na, *Yuda baamba waa neifien-niediei,

Urubē baamba-i neifien-niediei,

Gadi baamba-i neifien-niediei,

⁶ Aser baamba-i neifien-niediei,

Nefutali baamba-i neifien-niediei,

Manase baamba-i neifien-niediei,

⁷ Siminyɔ baamba-i neifien-niediei,

*Levi baamba-i neifien-niediei,

Isakaar baamba-i neifien-niediei,

⁸ Sabulō baamba-i neifien-niediei,

Yosefu baamba-i neifien-niediei,

*Bensaamiε baamba-i neifien-niediei.

Nelpūŋgu maŋ kuraa

⁹ Kufan̄gu huɔŋgu-na, miε mi tiraa ne, a da nelpūŋgu nan̄ temma molo sie gb̄aa k̄aŋ-ba. Baa naa hel terni-na hiere, d̄nni-na hiere, nil̄iŋa-na hiere baa nelmbaa-ba-na hiere a jo ji yiεra f̄ŋḡɔtaŋ-teterre yaan̄ga-na *T̄mbilon̄o yaan̄ga-na. Ba waa hiere baa jon̄gorpiεlmba baa nampurni† ba nammu-na.

¹⁰ Ba taa ba piiye da gbagaga wuɔ:

«Umaŋ t̄iεnaana f̄ŋḡɔtaŋ-teterre-na, Diilon̄o yaa-i.

Fuɔ baa T̄mbilon̄o-i ba'i kuraa-ye.»

¹¹ *D̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba-i hiere baa dii f̄ŋḡɔtaŋ-teterre-i huɔŋga baa b̄incuɔmba-i a naara bimuɔmba naa-baan̄ daaba-i. Baŋ diyaa-ba huɔŋga dumaan̄o-na, baa d̄una hiere teterre yaan̄ga-na a jaal Diilon̄o-i. ¹² Ba taa ba piiye wuɔ:

«Ninson̄o!

Tuɔlnumma saaya Diilon̄o-i, gb̄eliεma saaya-yuɔ,

nelnulle saaya-yuɔ, jaalun̄gu saaya-yuɔ, b̄ɔb̄ɔima saaya-yuɔ,

himma saaya-yuɔ, f̄ŋḡũɔ bi saaya-yuɔ h̄ɔnni maŋ jon̄!

Ma ciε.»

¹³ B̄incuɔŋ daaba-na, unan̄o yuu-mi wuɔ: «Bamaŋ diyaa jon̄gorpiεlmba-i daaba-i, ŋ suyaa-ba wei? N̄ suyaa baŋ hilaa kusuɔŋ-nu wei?»

¹⁴ Mi gb̄ε-yo miε: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suɔ-ba? Jande ŋ sa piḡaaŋ-mi ba sinni-i wei?»

Wuɔ cira: «Bamaŋ hilaa yaahuolbabalan̄o-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba jon̄gorbaa-ba-i T̄mbilon̄o t̄amma-na ba pus̄un̄. ¹⁵ Ku'i ciε ŋ da ba yiεraaya Diilon̄-teterre yaan̄ga-na aa ta ba jaal-o b̄aan̄gu-i baa isuɔŋgu-i u dubuɔ-i-na. Umaŋ t̄iεnaana teterre-na u ka tuɔ neya-bei. ¹⁶⁻¹⁷ Aa T̄mbilon̄o-i f̄ŋḡɔtaŋ-teterre-na, u'i ka waa ba ānc̄iinaŋo-i. U ka ceŋ-ba k̄a baa-ba cic̄lman̄-h̄un̄foen̄a-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,

h̄un̄kuɔs̄inni sa ji tiraa ko-ba,

b̄aan̄gu sa ji tiraa ye-ba,

bab̄aan̄gu sa ji tiraa mul̄iεŋ ba k̄ũma-i.

Aa Diilo fuɔ f̄εε yaa ka hur ba nyinyɔlma-i hiere.»‡

8

D̄anyuɔ maŋ nieh̄ai-wuon̄o yerma-i

† 7:9 Ba taa ba j̄ar̄a yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Nieŋ Ns̄aa sebe-i-na 12.13.

‡ 7:16-17 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25.8; 49.10 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 34.23.

1 *Tūmbilon uŋ juo yer dānyuo maŋ niehāi-wuonjo-i, kuo ce da sensensen doro-i-na ler boluonj temma. 2 *Dorpuorbiemba namba dii niehāi Diilonjo caanġu-na u tuo puor. Mie mi ne da ba hāa-ba yieŋa niehāi ba yunnij.

3 Dorpuorbilonjo nano jo ji yiera mumbuolmunj-terienġu caanġu-na baa sēne-bitiele u nanġa-na. Bitiel daade-i ba cie-de ta ba dii wusūnaŋo die. Uŋ juo ji yiera dumaanjo-na, baa hā-yo wusūnaŋo-i da bāmbāale wuo u pā-yo mumbuolmunj-terienġu-na a hā Diilonjo-i baa Diilonj-baamba cacārāŋu-i fōŋgōtaan-teterre yaanġa-na. Mumbuolmunj-terienġu daaku waa sēne-kūŋġu. 4 Baŋ hāa-yo wusūnaŋo-i, wuo dii-yo bitiele-na, wuo wur kā Diilonjo-na baa Diilonj-baamba cacārāŋu-i.

5 Ku huonġu-na, dorpuorbilonj wuo gbāl dāamu mumbuolmunj-terienġu-na a yu bitiele-i aa fara nanna-die hīema-na. Diilonj wuo pāŋ donj tuo nyiesiŋ aa tuo naar, terni-i hiere ijieni aa hīema sagalla.

Yieŋa hii bumma

6 Hīemaŋ sagalaaya dumaanjo-na, *dorpuorbiemba niehāi maŋ baŋ hāa-ba yieŋa-i, baa tigiij da ba bu-ya.

7 Dieļā-wuonjo bu u yerre-i. Uŋ buu-de terienġu maŋ nuo-i, diilonj-tālēiŋa nanj aa kūnna hīema-na, aa guoļaa baa dāamu baa tāmma. Hīema yieŋġu diei kuo caa baa ku tibinni-i ka hel baa hīebīnaanġu-i hiere. Yieŋġu maŋ caa, da ba calnu hīema-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei caa.

8 Hāaliŋ-wuonjo bu u diele-i. Baa nanj kulaŋġu nanġu dii-ku dāmmanj-nuoraanġu-na. Ku waa ŋaa tānunġu ta ku caa. Nuoraanġu yieŋġu diei bir tāmma hiere. Da ba calnu-kuo sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei birii tāmma-i. 9 Ku bīmbaanj baa ku hiere aa baatombaa-ba maŋ waa hōlma famma-na baa bi bīena hiere.

10 Sieliŋ-wuonjo bu u yerre-i. Mōekāŋkarre nande hel doro-i-na ta di caa dāamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hūnfonni-na. Da ba calnu-nie sōmma siei, kuu dii ŋaa di suurii sōmma diei nuo. 11 Ba taa ba bī mōele falle-i «Gbagagamma». Diŋ suurii hūmma maŋ nuo-i, maa bir hiere da gbagaga. Maŋ cie gbagaga dumaanjo-na, nuomba maŋ nyuoŋ-ma ba fōŋgūo baa ku.

12 Naaliŋ-wuonjo bu u diele-i. Bāan-jufelle yieŋġu diei kuo pāŋ ku, ceiŋo-i maaduoma, mōeŋa nanj aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu bāanyufelle-i baa ceiŋo-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma da-ma-diei naa kuu-nie. Aa calnu mōeŋa-i sōmma bi siei, sōmma diei naa baala-yei. A ce dumaanjo-na bāanġu saa ta ku ye dumaa aa ceiŋo saa tuo muora dumaa.

13 Mie mi tiraa ne a da kuocuro nano biŋ dii fēnfēlle-na aa tuo kaasij wuo: «Gbere o gberē! Gberē o gberē! Dorpuorbiemba maŋ tīyāa ba siei-baamba-i, da ba bu ba yieŋa-i sūlma haraa nelbiliemba-na!»

9

1 *Dorpuorbilonjo maŋ diilonj-wuonjo bu u yerre-i. Mie da mōele nande diiriye hīema-na. Diŋ diiriye dumaanjo-na, baa hā-de fobabalaanġu diele-i. 2 Die puur fobabalaanġu-i. Nyaasībalalanni nanj temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terienġu pāŋ bir ce da kullu hiere. 3 Dūŋgbermba nanj temma hel nyaasij daani-na a gbuo hīema-i hiere. Baa naa ce ba ta ba ce ŋaa namelmba. 4 Baa gbē-ba wuo ba baa yieya hieŋġu-i, baa dīmma-i, baa tibinni-i, ŋa Diilonj-dānyuo uŋ'a u sī bamaŋ yammunj, kerē ba ta ba yii baa ba yaa-i yonj. 5 Ba saa cira ba ko-ba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namieŋ duo donj-ni kuŋ jaŋ-nij dumaa, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaambana. 6 Caamba ndii daayo-na, nuomba ka ta ba taara kuliŋġu-i ŋa ba sie da-ku. Ba ka mul dāamu taara-kuo, ŋa molonj yufelle sie gbāa haa-kuo.

⁷ Dūngberŋ daaba taa ba niya berru domma-i ŋaa bercesūnaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ŋaa sēne-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ŋaa nelbilien-yammu. ⁸ Ba yukuosinni waa pōmpōr ŋaa caaŋ-niini aa ba nyieni-i ŋaa jar-nyieni. ⁹ Ba pāmpīnammu waa ŋaa ba diyaa kōllun-jōngorbaa-ba'i muo, aa da ba ta ba yuul, ba būncemmu ta mu du ŋaa sūŋ-wotorbaa-baŋ duŋ dumaa berrun-ŋūmelle-na.* ¹⁰ Pelni waa baa-ba baa turēiŋa ŋaa namelmba. Ba ka ce nuamba-i sūlma baa turēiŋa faŋa yaa-i caamba ndii daayo hōlma-na. ¹¹ Fobabalaangu dieleŋ yeŋ baa dōrpōpuōrbilonō† maŋ, u yaa dii ba yungu-na. Ba bi-yo ebiremma-na «Abadō», girekimma-na «Apolinyo» ku yungu yaa wuo Guoyotienjo.

¹² Yaahuol-diēlāŋo curaa. Ba hāi tiyāa.

¹³ Dōrpōpuōrbilonō maŋ niediei-wuoŋ wuo bu u yerre-i. Miē nu molo piie sēne-mumbuolmun-teriengu kōtōnni naa-i-na, Diilonō yaanga-na. ¹⁴ Kutienjo taa u piie baa dōrpōpuōrbilonō maŋ niediei-wuoŋo yaa wuo: «Ba vaa dōrpōpuōrbiemba‡ namba jina Efurata§ caangu-na, baa dii ba naa. Fir-ba ŋ nanna.» ¹⁵ Wuo fir-ba nanna. Diilonō naa dii bel daade yaa-i, baa cēiŋ daayo yaa-i, baa yiŋ daaku yaa-i, baa huŋ daaku yaa-i, a hā dōrpōpuōrbien daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sōmma siei, baŋ ka ko bamaŋ, ba ka waa sōmma diei. ¹⁶ Bercetaamba waa baa dōrpōpuōrbien daaba-i. Ba waa baa sūnaamba. Baa bi ba nuŋgu-i baa-mi. Ba waa nuamba milnyōmbaa nuosūo. ¹⁷ Miŋ daa sūnaamba-i damma maŋ baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kōllun-jōngorbaa-ba waa dādāa ŋaa dāamu, banamba kakau ŋaa bula-hūmma, banamba bōjūmmu. Sūnaamba yunni waa ŋaa jar ba yunni. Dāamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasinni, baa naarjūmmu. ¹⁸ Dāamu maŋ taa mu hel ba nunni-na baa nyaasinni-i a naara naarjūmmu-i, guoyō-bimbinni. Nelbiliembaŋ calaanu sōmma siei-i, niē ko sōmma diei bei. ¹⁹ Sūnaaŋ daaba himma waa ba nunniŋ, baa ba pelniŋ. Na saa da! Ba pelni waa ŋaa jēnaamba. Yunni waa-niē, aa ba taa ba kōsuŋ nelbiliemba-i baa ni yaa-i.

²⁰ Guoyō-bimbinni siei niŋ daaniŋ'a ni saa ko bamaŋ, ba saa nanna ba cilōbabaŋo-i; ba saa yaŋ ba cufieŋa buolma-i. Ba buol *jinabaa-ba-i dii, ba buol tinni-i dii, a ne da ba yaa ciē-ni ba fere. Ba ciē ninanni baa sēne, ninanni baa wargbe, ninanni baa kōvėllu, ninanni baa tāmpieŋa, ninanni baa daangu. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuo. ²¹ Ba saa nanna ba nelkole-i, baa ba isōmma-i, baa ba biŋwosinni-i, baa ba cuoyungu-i.

10

Nsāa wuyaa sebeyelle-i

¹ Ku huongu-na, mi tiraa da *dōrpōpuōrbilonō naŋo hilaa dōrō-i-na tuo hiire u jo. U waa baa fōŋgūo. Duherru naa dii-yo huonga aa diilon-pōruongu waa u yudōrō-i-na. U yaanga taa ka caa ŋaa bāangu, aa u gbeini-i ŋaa dāamu. ² Sebeyelle nande waa u naŋga-na, sebeyel daade naa puur. Uŋ juo hi, wuo dii u nadiegboluongu-i dāmmaŋ-nuoraangu-na aa jina u nanyuo-kūŋgu-i bomborma-na. ³ Aa naa kaasīŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasāŋ, diilon wuo naar da niehāi a sie-yo. ⁴ Uŋ siyaa-yo baa mamaŋ miē mi nyegēŋ-ma jina, miē mi ne da molo niē piie baa-mi dōrō-i-na wuo: «Diilon uŋ naaraa waŋ mamaŋ, baa yaŋ molo nu-ma; baa nyegēŋ-ma.»

* **9:9** Niēŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dōrpōpuōrbilonō daayo-i, ba yaa ciinaana ba munyerammu-i. Niēŋ Yuda sebe-i-na 6. ‡ **9:14** Dōrpōpuōrbiemba daaba-i, ba yaa ciinaana ba munyerammu-i. Niēŋ Yuda sebe-i-na 6. § **9:14** Efurata-i nuorabuo naŋ yerre-i dumaŋo-na, ku kaalaaya girekimma-na.

⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ daa wuɔ sire u nadienanga-i dɔrɔ-i-na ⁶⁻⁷ aa naa cira: «Ku hii! Dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ tɔyáa niehá-wuonɔ-i, duɔ don tuɔ bu u yerre-i Diilonɔ un ɲa naa waŋ u kusɔŋgu maŋ baa u cāarāamba-i, un ɲa naa waŋ u kusɔŋgu maŋ baa u *pɔpuɔrbiemba-i, u ka ce-ku. Diilonɔ yaa mi siera. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hɛma-i, aa hiel dāmmaŋ-nuoraanɔ-i baa bɪmbɪnni-i hiere, uu dii gbula, u sa ji kā terienɔ.»

⁸ Uman naa piye baa-mi dɔrɔ-i-na u tiraa gbɛ-mi wuɔ: «Kā dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ yiɛraaya a dii u gboluonɔ diei dāmmaŋ-nuoraanɔ-na, aa jina ku diei bomborma-na u wulaa, ɲ ka hūu sebeyelle maŋ puurii u nanɔga-na.» ⁹ Mi piyaa kā ku yaa-i ka gbɛ dɔrpɔpuɔrbilonɔ-i miɛ u hā-mi sebe-i. U gbɛ-mi wuɔ mi hūu-yo mi wuo-yo. Da mi wuo-yo, u ka waa kpɛnne mi nuŋgu-na ɲaa sɔllu, ɲga u ka waa gbegege mi kusɔŋgu-na. ¹⁰ Miɛ hūu sebe-i u wulaa a wuo-yo. U waa ɲaa sɔllu mi nuŋgu-na da kpɛnne, ɲga miŋ juɔ hiŋ-yo, u bir da gbegege mi kusɔŋgu-na.*

¹¹ Ku huonɔgu-na, baa gbɛ-mi wuɔ: «Diilonɔ taara u puɔr-ni baa nuɔmba bɔi maama, baa nilɛiŋa bɔi maama, baa fɔŋgɔtaamba bɔi maama, ɲ gbɛ ɲ ka tiraa waŋ-ma.»

11

Diilopɔpuɔrbiemba hāi maama

¹ Ku huonɔgu-na, baa hā-mi gboruonɔgu nanɔgu, ba fi baa-ku; aa gbɛ-mi wuɔ: «Sire ɲ ka fi *Diilodubuɔ-i baa mumbuolmuŋ-terienɔ-i, aa ɲ kāŋ bamaŋ dii ta ba jaal Diilonɔ-i Diilodubuɔ-i-na. ² Baa ji cira ɲ fi gɔŋgũɔŋ-huonɔga-i, ba yaan-ka hā *niɛraamba baa-ka. Ba ka seɛ Diilonɔ nelle-i* caamba komuɔŋa hāi baa ba hāi. ³ Kuu dii ɲaa yinni nuɔsiba niediei komuɔŋa siei. Mi ka puɔr mi nuɔmba hāi baa mi nelma-i ba ka ta ba waŋ-ma yinni fanni-na hiere. Kutaamba ka dii balaan-joŋgorbaa.»

⁴ Nuɔmba hāi baan daaba dii hɛma Tienɔ† caan-nu. Baa dii ɲaa *Olivi-tibinni, baa dii ɲaa fitimbaa.‡ ⁵ Uman duɔ tuɔ taara u ce-ba kuujanɔgu, dāamu nammu hel ba nunni-na a kɔsuɔŋ kutienɔ-i. Ba bigāarāamba ka ku kuliŋgu faŋgu temma yaa-i. ⁶ Baŋ ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i bienɔ maŋ nuɔ-i hiere, ba gbāa bella diilonɔ-i u sie dāa bienɔ faŋa-na. Ba gbāa bi ce hūmma bir tamma hiere. Aa āmbabalma maŋ da ma dɔlnu-bei, ba gbāa dii-ma miwaanɔ-na huonɔgu maŋ dɔlaanu-bei.

⁷ Nga da ba ji waŋ Diilonɔ-nelma-i ti, biŋwobalɔ maŋ dii fobabalaanɔgu-na, u ka hel kar berru-bei aa ko-ba. ⁸⁻⁹ Duɔ ko-ba, ba sie yan ba fuure-bei; ba ka nanna-bei nellen-huonɔga-na ponsanatigerre-na. Ba ka tiɛ terienɔgu-na a ce yinni siei baa boluonɔgu nuɔmba ta ba jo ba ne-ba. Nuɔmba ka hel terni-na hiere, baa nilɛiŋa-na hiere, baa dūnni-na hiere, baa nelmambaa-ba-na hiere a ji ne-ba. Maŋ ka ce nelle maŋ nuɔ-i, nelle fande-i nebuɔ; ba gbuu Itienɔ-i kusuɔŋ-nu'i ko-yo. Ba gbāa bi nelle falle-i Sodamu§; ba gbāa bi bi-de Esipi di balaanɔgu maama-na. ¹⁰ *Diilopɔpuɔrbiemba hāi-baan daaba kuliŋgu ka silaa dɔlnu nelbiliemba-i ji cor. Ba mulāan nuɔmba-i cor baa ba nelma-i; a ce dumaanɔ-na, ba ka ce ponsaanɔgu ma yerren aa hā ba-naa bɪmbɪnni ponsaan daaku-na.

¹¹ Nga yinni siei baa boluonɔgu daakuŋ juɔ cor, Diilonɔ hul fafalmu dii ba memmu-na, ba sire. Bamaŋ taa ba ne-ba, korma fūnuŋ bel-ba.

¹² Diilopɔpuɔrbien daaba nu molo piye baa-ba da gbagaga dɔrɔ-i-na wuɔ:

* **10:10** Niɛŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 2.8, 3.1-3. * **11:2** Diilonɔ nelle-i bande-i, ba gbɛ *Yerusalemu yaa-i. † **11:4** Hɛma Tienɔ yaa Diilonɔ-i. ‡ **11:4** Niɛŋ Sakari sebe-i-na (Zacharie) 4.3,11-14.

§ **11:8-9** Sodamu: Niɛŋ u kūŋgu-i Miwaanɔgu jɪnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 18-19.

«Nyugãan na jo bande!» Ba ta ta ba nyugün ku yaa nuò-i baa duherru, ba bigãarãamba ta ba ne ba ta ba kã. ¹³ Huõngu fan̄gu-na, hĩema gbuu sagalla. Man̄ sagalaaya dumaan̄o-na, nelle muonu yien̄gu diei. Da ba calnu-die sãmma cĩncieluo-i, sãmma diei-i muyaanu. Nuamba neifien̄a siei nuòsiba ndii tĩeman̄. Baman̄ tĩyãa ba saa ku, ba kũoma ta ma nyen̄. Ba ta ba piye wuò: «Diilon̄o-i bibien̄o».

¹⁴ Hãalin̄-yaahuolo curaa, nga ma saa tĩ; sielin̄-wuon̄o jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huõngu-na, *dõrpõpuõrbilon̄o man̄ niehã-i-wuon̄o bu u yerre-i. Nuamba namba ta ba piye dõrõ-i-na da gbagaga wuò:

«Miwaan̄o yuntesĩnni-i fiefie-i-na ni cie Itien̄o da-u-die niini, fuò baa un̄ saan̄
*Kon̄kortien̄o man̄.

Yuntesin̄ daani ka tĩe baa ba yaa-i ni sa ji tĩ dede.»

¹⁶ Nuõn̄ daaban̄ piye dumaan̄o-na, bĩncuamba komorre baa ba naa man̄ tĩenaana Diilon̄o caan̄gu-na, ba sire dũuna hiere a jaal Diilon̄o-i ¹⁷ aa cira:

«Itien̄ nuò, Diilon̄ nuò, Weimantien̄ nuò,
nii naa waa, aa nii dii.

Nin̄ hũyãa nelle-i a pigãan̄ n̄ fõngõtesĩnni-i
i ce-ni kasi saa da-ni.

¹⁸ *Nieraamba taa ba gãn baa-ni.

Nga fiefie-i-na nuõnei ka gãn baa-ba.

N̄ ka pigãan̄-ba n̄ jãyam̄ma-i.

Bikuomba germa hii.

N̄ cãarãamba man̄ waan̄ n̄ nelma-i, ba pãmmañ-huõngu hii,

ka hel baa n̄ baamba man̄ kãan̄-nin̄ hiere,

nelbõmbõmbaa-ba-i baa nyuõnyuò-baamba-i hiere ba pãmmañ-huõngu hii.

Baman̄ bi guõlaayan̄ hĩema-i, ba kõsuõman̄-huõngu yaa hii daaku-i.»

¹⁹ Ban̄ juò piye tĩ, *Diilodubuò man̄ dõrõ-i-na wuò puur, *tobisĩnnin̄-kporuo wuò carra dii u huõnga-na, diilon̄ wuò don̄ tuò nyiesin̄ aa tuò naar. Terni-i hiere ijieni. Hĩema sagalla, diilon̄o wuò tuò gbu u dãa baa tãmpẽlin̄a.

12

Gberẽ

¹ Ku huõngu-na, miẽ mi ne da gberẽ nan̄ temma dõrõ-i-na: cien̄o nan̄o. Uu naa dii bãanyufelle-i jon̄gor temma, aa haa u gbeini-i cein̄o-na aa dii nyantuoluo baa m̄en̄a cĩncieluo baa a hãi yuò. ² Kusũngu waa-yuò a hi homma. Kun̄ bilaa-yo ta ku jan̄-yo, wuò tuò kaasĩn̄.

³ Miẽ mi ne tiraa da gberẽ nan̄o dõrõ-i-na: Jũn̄o nan̄o da dãa baa yunni niehãi baa yien̄a cĩncieluo! Nyantuolbaa-ba waa u yunni-na hiere. ⁴ U pelien̄gu pir m̄en̄a-i yien̄gu diei nanna hĩema-na. Da ba calnu m̄en̄a-i sãmma siei, u pirii sãmma diei nanna. Wuò jo ji yiera cien̄ daayo caan̄gu-na wuò duò bõrõ u hĩn̄ bilon̄o-i. ⁵ Cien̄ wuò bõrõ naacombilon̄o. Un̄ bi buõra, baa bie bilon̄o-i kã baa-yo ka jina-yuò Diilon̄o caan̄gu-na. U waa tĩena u fõngõtaan̄-tetterre-na. Naacombilon̄ daayo yaa saaya u sire waa nilein̄a-i hiere a yun̄gu-na. U ka sire ce u fõngũ-i baa kãllun̄-bũõle. ⁶ Ban̄ biyaa bilon̄o-i ta baa-yo, nyun̄ wuò gbar suur hĩen̄-nu. Diilon̄o naa tigiin̄ terien̄gu nan̄gu dii hĩen̄gu-na duò ka fie-yo yinni nuòsiba niediei komuõn̄a siei.

⁷ Huõngu fan̄gu-na, berru nandu sire dõrõ-i-na. Misel-i* baa u napõpuõrbiemba yaa kãa ka suuye jũn̄ daayo-i baa u baamba-i. ⁸ Ban̄ daa

* **12:7** Misel yaa *dõrpõpuõrbiemba yuntien̄o-i. Niẽn̄ Yuda sebe-i-na 9.

ba-naa dumaanjo-na, baa yar jūno-i baa u baamba-i, a ce dumaanjo-na ba saa gbāa da ba tēna dərɔ-i-na. ⁹ Ba siε-yo nanna hīema-na. U yaa jīεbīncɔiŋo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāno. U yaa tāalāan nuamba-i hīema-na hiere. Ba siε-yo nanna baa u pɔpuɔrbiemba-i hiere hīema-na.†

¹⁰ Miε mi ne da molo piiye dərɔ-i-na da gbagaga wuɔ:

«Fiefie fuɔ, i kuraa.

I Diilonjo pigāan u fōngōtesinni-i baa u nellentesinni-i.

Diilonj unj saanj *Konjortienjo manj,

fōngōtesinni dii u nan-na.

Umanj taa u cāl i baamba-i bāangu-i baa isuonju-i Diilonjo yaanga-na,

ba duɔnya-yuɔ dərɔ-i-na.

¹¹ Tūmbilonjo tamma-i

baa Diilonj-nelma manj hilaa i baamba nunni-na,

ma yaa ciε ba yar-o.

Ba hīerā kuliŋgu-i ŋaa ku sa jan-ba.

¹² Terienju fanju-na, namaa namaŋ dii dərɔ-i-na hiere, taa na nyε.

Ŋga namaa namaŋ dii hīema-na, baa hūmma-na, sūlma haraa-nei!

Sitāni hiiriye kā na wulaa baa hɔdulle,

u suyaa wuɔ u yinni saa tīε bɔi.»

¹³ Jūnoŋ juɔ'a u ne da u fεε hīema-na, wuɔ sire cu cεhuonacienj daayo huon-

nu. ¹⁴ Baa hā cienjo-i kuɔcurɔ buncemmu hāi, u yuul ka diire dii *hīenju-na ban

tigiinj terienju manj hā-yo u duɔ ka tēna ce bienja siεi baa boluonju jīenjo baa

da u yufelle. ¹⁵ Unj yuulii ka diire dumaanjo-na, jīenjo wuosa hūmma, kuɔ pānj

ce nuoraanju ta ku būnj da ku ka wuo cienjo-i. ¹⁶ Hīema yanjo aa naa yiernu

hūnj daama yaanga-na, maa būnj jo ji suur hiere. Hīema bir suuye. ¹⁷ Jūno

huonja fūnunj du baa cienjo-i. Bisālmba namba waa baa cienjo-i. Jūno gūunu

ka tuɔ gānj baa ba yaa-i. Bisālŋ daaba yaa bamanj nuonj Diilonjo nunju-i aa bel

Yesu nelma-i nammu hāi. ¹⁸ Ku huonju-na, jūno jo ji yiεra dāmmaŋ-nuoraanju

nunju-na tuɔ ne.

13

Bīnwobaljo nanjo hilaa hūmma-na

¹ Ku huonju-na, miε mi ne da bīnwobaljo nanjo hilaa dāmmaŋ-nuoraanju-

na. U waa baa yunni niehāi baa yiεja cīncieluo. Nyantuolbaa-ba waa yiεj

daaya-na hiere. Aa Diilonjo tuosinninj-yiεiŋa naa nyεgēŋ u yunni-na hiere.

² Bīnwobalj daayo waa ŋaa kēljo, u gbeini waa ŋaa dāŋkilaan-gbeini aa u nunju

waa ŋaa jara nunju.* Jūnj wuɔ hā-yo himma-i baa yuntesinni aa bi hā-yo

fōngōbāmbāale. ³ Baa naa posol bīnwuonj daa u yunju nanju-i babalaa, da

ŋ ta ŋ ne-yo ŋaa u ka ku, ŋga pāanj daaku jo ji fē. Kuɔ ce nuamba-i hiere gberε,

baa ta ba nyaanu-yuɔ ba ne-yo. ⁴ Jūnj unj hāa bīnwuonj daayo-i fōngūɔ-i, nuonj

baa donj ta ba dūuna ba jaal jūno-i. Ba taa ba bi dūuna ba jaal bīnwuonjo-i aa ta

ba piiye wuɔ: «Hai gbāa saa u fεε baa bīnwuonj daayo-i? Hai gbāa yii baa-yo?»

⁵ Baa hā bīnwuonjo-i hūmelle-i wuɔ u kaal u fεε aa u tuora Diilonjo-i. Ba hā-

yo hūmelle-i wuɔ u ce u bāangu-i caamba komuonja hāi baa ba hāi. ⁶ Wuɔ donj

tuɔ tuora Diilonjo-i, u bīena u yerre-i baa u dūnju yerre-i ka cor baa bamanj

dii u nelle-na hiere ba yiεiŋa-i. ⁷ Baa bi hāa-yo hūmelle-i wuɔ u ce berru baa

Diilonj-baamba-i. Kεε duɔ ce berru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba haa-yo dūnni-i

hiere ni yun-ju, baa terni-i hiere ni yun-ju, baa nelma-i hiere ma yun-ju, baa

† **12:9** Nieŋ Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 3.1 baa Like sebe-i-na 10.18. * **13:2** Nieŋ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.3-6.

nileiņa-i hiere a yuņ-nu.† 8 Da ma hel bamaņ yireiņa-i nyegāaņ cicēlmaņ-sebe-i-na dii miwaaņo jīnamma-na, nelbiliemba-i hiere ba ka ta ba dūuna ba jaal-o. Cicēlmaņ-sebe daayo-i, baņ kuō *Tūmbiloņo maņ, fuō wuoņo-i.

9 Umaņ duō u ka nu, u nu! 10 Diiloņ duō cira ba bel umaņ, ba ka bel-o; duō cira ba cāa umaņ nuoņ-nu-i, ba ka bi cāa-ku. Terieņgu faņgu-na, Diiloņ-baamba saaya ba hīrā ba kūōma-i aa haa ba naņga-i Diiloņo-na.

Bīņwobalņo naņo hilaa hīēma-na

11 Miē mi ne tiraa da bīņwobalņo naņo hel hīēma-na u jo. Yiēņa hāi waa u yuņgu-na. A waa ņaa tērbeyuņ-waaja. U taa u piie ņaa jūņ daa uņ piieņ dumaa. 12 Bīņwobalņo maņ hilaa hūmma-na uu naa hā-yo fōņgūō-i u duō tuō ce himma-i aa fuō tīēna tuō ne u tuō ce. A ce dumaāņo-na, uņ hilaa, u guor nelbiliemba ta ba dūuna ba jaal bīņwobalņo maņ hilaa hūmma-na. Fuō yuņgu yaa naa posol babalaa aa fē. 13 Umaņ hilaa hīēma-na, u taa u ce himma bōi. Halle u taa u ce dāamu ta mu hel dōrō-i-na mu diire hīēma-na nuōmba-i hiere ba yufelle-na. 14 Uņ daa fōņgūō maņ tuō gbā u ce himma-i umaņ hilaa hūmma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbiliemba-i. Uu naa waņ baa nuōmba-i wuō baņ posolaa bīņwobalņo maņ baa jigāpōruoņgu-i aa u saa ku, ba ce daaņgu ba sisīņ-yo ba jīna ba ta ba dūuna ba jaal-o. 15 Baa naa hā bīņwobalņo maņ hilaa hīēma-na ku fōņgūō-i u ce baņ sisāaņ umaņ jīna u tuō fiisa aa gbāa tuō piie aa tuō bi ko bamaņ sa dūunaanaņ ba jaal-o hiere. 16 Mafamaņ ciē, bīņwuoņ daa wuō guor nuōmba-i hiere, nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuōnyuō-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, kōraamba-i baa nebimba-i wuō ba dānya ba fēre ba nademmu-na sisō ba yaadāmma-na. 17 Dānyuō duō uu si dii nuōni maņ nuō-i, ņ siē gbāa sāa bīņkūņgu, ņ siē bi gbāa suor bīņkūņgu. Bīņwobalņo yerre yaa waa dānyuō faņo-i sisō niele maņ saa baa u yerre-i.

18 Terieņ daaku-i nelnurāaņ-terieņgu. Niel daade yaa nuōsiba siēi komuōņa siēi baa niediei (666). Di pigāaņ moloņo naņ sīnni-i dumaāņo-na. Umaņ duō tuō cē u jōguoņ u ne.

14

Bamaņ kuraa ba maama-i

1 Miē mi tiraa ne da *Tūmbiloņo yieraaya *Sinyō-tānuņgu-na baa nelpūņgu naņ temma. Ba waa nuōmba neifieņ-komuōņa siēi baa cīncieluo nuōmba neifieņa hāi. Tūmbiloņo yerre-i baa u To diele naa nyegēņ ba yaadāmma-na. 2 Miē ta mi nu ba yaleiņa-i dōrō-i-na. A taa a du ņaa hūņjullaamma, a taa a du ņaa diiloņo'i naaraa. A taa a du ņaa ba mar konconni. 3 Ba waa ta ba hāl nalāfeliēņgu fōņgōtaaņ-teterre yaaņga-na, bimuoōmba naa-baaņ daaba yaaņga-na, bīncuoōmba bi yaaņga-na. Da ma hel bafamba-na, molo siē gbāa suō nalāaņ daaku-i hāl-ku. Diiloņo sāa bafamba yunni yaa hīēma-na. Baa dii nuōmba neifieņ-komuōņa siēi baa cīncieluo neifieņa hāi. 4 Baa dii welewele, ba saa guōla ba fēre baa caamba. Ba yaaņ aa ta ba cu *Tūmbiloņo huoņ-nu uņ kāņ terni maņ nuō-i hiere. Diiloņo yufelle hilaa ba yaa-i nuō-i igēna nelbiliemba hōlma-na u sāa ba yunni-i ba da ba ce fuō baa Tūmbiloņo-i ba baamba. 5 Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Cālmuo si dii-bei.

Dōrpōpuōrbiemba siēi maama

6 Miē mi ne da *dōrpōpuōrbiloņo naņo yuul dii fēnfēlle-na u jo baa neldōdōlma namma. Nelma famma sa ji saara dede. U jo baa-ma duō ji waņ-ma baa nelbiliemba-i terni-na hiere, dūnni-na hiere, nelmambaa-ba-na hiere baa nileiņa-na hiere. 7 U taa u piie da gbagaga wuō: «Diiloņ uņ ka gēr nuōmba

† 13:7 Nieņ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

ãndaan̄gu-i huon̄gu man̄ nuo-i ku hii t̄i, a ce dumaan̄o-na, taa na kãñ-yo aa na ta na gbelien̄-yo. Taa na dũuna na jaal uman̄ hielaa doro-i baa hiema-i. Taa na jaal uman̄ hielaa nuoranni-i baa hũnfonni-i!»

⁸ Dõrpõpuõrbilon̄o nan̄o tiraa cu d̄ielã-wuon̄o-i tuõ piiye wuõ: «U muyaanu! *Babilõni muyaanu! Nebuõ man̄ cilaan̄ nilen̄a-i hiere baa u saasorsinni-i, u muyaanu!»

⁹ Unaa tiraa cu hãalin̄-wuon̄o-i tuõ piiye da gbagaga wuõ: «Uman̄ duõ tuõ dũuna b̄in̄wobal̄no yaan̄ga-na, sisõ u karkuuyo* yaan̄ga-na, aa dãnya u nadien̄ga-na, sisõ u yaadãmma-na, ¹⁰ kutien̄o siẽ kor Diilon̄-berru-na. Diilon̄o ka pigãan̄-yo u jãyãmma-i. U ka waa ñaa ba guoraa molon̄o hã-yo kombabalamma u nyon̄. Kufan̄gu taamba ka mulien̄ dãn̄gbõguon̄gu-na, dõrpõpuõrbiemba yaan̄ga-na, baa Tũmbilon̄o yaan̄ga-na. ¹¹ Dãamu man̄ mulãan̄-ban̄, mu sa ji d̄in̄ dede. Mu nyaasinni sa ji yan̄ wurma-i dede. Baman̄ dũunaan̄ b̄in̄wobal̄no yaan̄ga-na, sisõ u karkuuyo yaan̄ga-na, baman̄ dãnya ba fere baa u yerre-i, ba ceraa ba da fiisaan̄gu gbula.»

¹² Ku'i ciẽ Diilon̄-baamba-i, baman̄ nuon̄ u nuõgu-i aa haa ba nan̄ga-i Yesu-i-na, ba saaya ba hira ba kũõma-i.

¹³ Ku huon̄gu-na, mi nu molo piiye baa-mi doro-i-na wuõ: «Nyegeñ nel daama-i: «A don̄ fiefiẽ-i-na, baman̄ kuon̄ baa Itien̄o maama-i ba hõmmu-na, ba yunni dõlaa. *Diilon̄-Yalle waan̄-ma wuõ ninson̄o, keẽ ba ka fiisa, ba silaa ce weima; ba ka da ba muliema sullu-i.»»

Dĩmma hii karma

¹⁴ Miẽ mi tiraa ne a da nyaasipilanni nanni doro-i-na, molon̄o nan̄o waa t̄ena ni doro-i-na, ñaa Molon̄-Bien̄o. Sẽne-nyantuoluo waa u yun̄gu-na baa jukõrdõdõl̄ngu u nan̄ga-na. ¹⁵ *Dõrpõpuõrbilon̄o nan̄o hel *Diilodubuõ-i-na a piiye da gbagaga baa uman̄ waa t̄ena nyaasinni-na wuõ: «Dĩmma vãa hi karma hiema-na, biẽ ñ jukõruon̄gu-i ñ don̄!» ¹⁶ Uman̄ waa t̄ena nyaasinni-na wuõ biẽ u jukõruon̄gu-i a kar dĩmma-i hiere hiema-na.

¹⁷ Dõrpõpuõrbilon̄o nan̄o tiraa hel Diilodubuõ-i-na dii doro-i-na; jukõrdõdõl̄ngu bi waa baa fuõ-i.

¹⁸ Dõrpõpuõrbilon̄o nan̄o tiraa hel mumbuolmun̄-terien̄gu-na, u yaa waa dãamu tien̄o-i. Wuõ piiye da gbagaga baa jukõruontien̄o-i wuõ: «Ne! *Eresẽ biẽ hiema-na, kã baa ñ jukõruon̄gu-i ñ ka kar-o.» ¹⁹⁻²⁰ Wuõ ce u jukõruon̄gu-i a kar eresẽ-i hiere hiema-na aa kũõl-o kã baa-yo ban̄ kãmal-on̄ kusuon̄-nu. Ku waa gborsannin̄. Baa jãmallã eresẽ daayo-i kãmal-o, tãmma bir yan̄ aa ta ma hel-yuõ, gbuu ta ma bũñ ñaa nuoraan̄gu. Ma bũñ kilobaa nuõsũõ komuõña ndii temma.† Ma pupurma waa sũñ duõ suur, u bãl u nuon̄-nu. Daaku-i hiere ku pigãan̄ Diilon̄o jãyãmma yaa-i.

15

Dõrpõpuõrbiemba juõ baa ambalma niehã

¹ Miẽ mi ne a tiraa da gberẽ nan̄ temma doro-i-na: *dõrpõpuõrbiemba niehã baa ambalma niehã ba nammu-na. Ambalperiema yaa-i. Diilon̄o ka pigãan̄ u jãyãmma-i baa ma yaa-i a perien̄.

² Aa da kulan̄gu nan̄gu ñaa nuoraan̄gu, ku caa ñaa duõlen̄o, baa dãamu ku huõn̄ga-na. Baman̄ yaraa b̄in̄wobal̄no-i, baman̄ saa hũu-ma ta ba dũuna u

* **14:9** Karkuuyo: Ban̄ gbẽñ karkuuyo man̄ bande-i-na, da ba sisin̄ daan̄-b̄in̄kũn̄gu, ba bi-ku yaa karkuuyo-i. Ku gbãa waa nelien̄o, ku gbãa bi waa b̄in̄wuon̄o'i ban̄ sisãan̄. † **14:19-20** Ma nyegãan̄ girekimma-na wuõ: «Ma bũñ sitadibaa nuõsiba niisiei.» A saanu baa miẽ niifinni-i, i gbãa saa-ba baa kilobaa nuõsũõ komuõña ndii temma.

karkuuyo* yaanga-na, bamanj saa sie ba haa u danyuɔ-i bei, ba waa yiera nuoraan daaku-na. Diilonjo naa hã-ba konconni ³ ba ta ba hãl *Tũmbilongo nalãangu-i. Diilonj-cãarãno-i *Moisi hãlãa-ku cor.

Ba taa ba hãl wuɔ:

«Itienj nuɔ, Diilonj nuɔ, Weimantienj nuɔ.

Nj maacemma temma si dii fafaangu-na.

Nileiŋa-i hiere a Itienj nuɔ.

Nj añcemma faa aa tiraa vii.

⁴ Itienj nuɔ, nuɔnei Diilonj nuɔno-i ŋ diei yonj.

Hai moloŋo-i ka sie cira u sie kãalã-nie?

Hai moloŋo-i ka sie cira u sie bĩ ŋ yefafalle?

Nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba daa ninj pãnj fafamma dumaa baa ba yufelle.

Ba ka jo ji dũuna jaal-ni hiere.»

⁵ Ku huonjgu-na, miε mi ne da *Diilodubuɔ-i dɔrɔ-i-na u puurii, aa da *Tobisinnij-dũnggu-i dii huonjga-na. ⁶ Uŋ puurii dumaano-na, dɔrpɔpuɔrbiemba niehãi manj naa bella ãmbalma-i, baa hel. Baa naa dii jonjgorpielmba aa pɛyɛ-bei baa sɛnɛ-kpãŋkpanni. Ba jonjgorbaa-ba taa ba carra. ⁷ Bimuɔmba naa-baanj daaba-na, unano hã *dɔrpɔpuɔrbiemba niehãi-baanj daaba-i sɛnɛ-cimmu niehãi. Muu naa yu hiere baa Diilonj-berru, fuɔ manj dii gbula. ⁸ Diilonjo bɔbɔima-i baa u himma ce Diilodubuɔ wuɔ pãnj yu baa nyaasinni a ce molo saa naa waa u gbãa suur-yuɔ, fuɔ dɔrpɔpuɔrbiembanj juɔ baa ãmbalma niehãi manj ma cor igɛna.

16

¹ Ku huonjgu-na, miε nu molo piiye da gbagaga Diilodubuɔ-i-na baa dɔrpɔpuɔrbiemba niehãi-baanj daaba-i wuɔ: «Diilonj-berru manj cimmu niehãi-muunj daamu-na, kãan na ka kũnna-duɔ hĩema-na.»

² Dɔrpɔpuɔrbilo-diɛlãno ta kã ka jier u kaanga-i hĩekuole-na. Pãbabalanni nanj temma donj ta ni kar bĩnjwobalno danyuɔnj waa bamanj nuɔ-i aa ba ta ba dũuna u karkuuyo* yaanga-na. Pãnj daani maama saa naa fa baa jamma-i.

³ Hãaliŋ-wuonjo kã ka jul u kaanga-i dãmmanj-nuoraangu-na. Hũmma bir hiere ŋaa bikulonj-tãmma, a ce dumaano-na bĩmbaamba manj waa hiere hũmma-na baa ku.

⁴ Sieliŋ-wuonjo kã ka jier u kaanga-i nuoranni-na baa hũnfonni-na, hũmma bir hiere tãmma. ⁵ Miε nu dɔrpɔpuɔrbilonjo manj hũmma tienjo-i u cierra wuɔ:

«Diilo, nuɔni manj dii, nuɔni manj waa;

nuɔni manj Diilonj nuɔ, ŋ fafaangu temma si dii.

Ninj ciε nel daama-i dumaa, ma yaanga yaa dumaano-na.

⁶ Banj kuɔ ŋ baamba-i baa ŋ *pɔpuɔrbiemba-i,

ku'i ciε ŋ hã-ba tãmma wuɔ ba nyonj.

Banj taa ba taara kumanj ba daa-ku.»

⁷ Ku huonjgu-na, mi nu molo piiye mumbuolmunj-terienjgu-na wuɔ: «Ninsonjo! Itienj nuɔ, Diilonj nuɔ, Weimantienj nuɔ, ŋ maacemma-i hiere ma faa. Da ŋ pã umanj baa kumanj, ku'i saaya baa-yo.»

⁸ Naaliŋ-wuonjo kã ka jier u kaanga-i bãanyufelle-na. Die pãnj bir ŋaa dãamu gbuu ta ku ye nuɔmba-i. ⁹ Bãanjonj fiε ku ye-ba, ba saa nanna ba cilɔbabalanjo-i a fɛ Diilonjo huonjga-i, ba bir yanj aa ta ba tuora-yuɔ, ŋ sie suɔ wuɔ mananj daanj-banj daama-i ma tienjo yaa ufanjo-i.

* 15:2 Karkuuyo: Nieŋ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

* 16:2 Karkuuyo: Nieŋ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

10-11 Diilonj-wuonjo kã ka jier u ciingga-i biñwobalño fõngõtaanj-tetterre-na, u niliñja-i hiere aa pãñ bir da kullu. Pãnniñ karaa nuõmba-na ta ni muliñja-ba, baa gbuu ta ba wuo ba nyieni-i, ba saa nanna ba cilõbabalaño-i, ba bir yanj aa ta ba tuora Dõrwuonjo-i.

12 Niediei-wuonjo kã ka jul u kaanja-i nuorabuõ naño-na, ba bi-yo Efurata. Nuoraanj daa kuõ pãñ kuol a ce jãmatigibaa-ba manj hilaanj bãpagũngu-na ba da ba da muncormu.

13 Ku huonju-na, mi da *jinabaa-ba siei. Unajo taa u hel jũño nunju-na, unajo-i biñwobalño nunju-na, unajo-i u põpuõrbilonjo nunju-na.† Jinabaa daaba waa ñaa mamaalmba. 14 Ba yaa *Sitãni cãarãamba-i ta ba ce himma-i. Ba ka wuõra gbura jãmatigibaa-ba-i hiere hiema-na wuõ ba ji gãñ baa Diilonjo-i Weimantienjo-i unj ka pigãanj u jãyãmma-i yiiñgu manj nuõ-i.

15 Itienjo waanj-ma wuõ: «Niñ, mi ka jo ñaa cuoyuo muõ. Umanj duõ saa gonya duõfũmmu aa tigiin tiena baa u jonjorbaa-ba-i u nuonju-na, u yunju dõlaa. U sie hel bebelle, a ce dumaano-na senserre sie da-yo baa banamba-i.»

16 Jinabaa baa tigiin jãmatigibaa-ba-i terienju nanju-na, ba bi-ku ebiremma-na «Armagedõ».

17 Dõrpõpuõrbilonjo manj niehã-i-wuonjo fara jier u ciingga-i a guõla fafalmu-i. Miõ nu molo piye da gbagaga fõngõtaanj-tetterre-na Diilodubuõ-i-na wuõ: «Ma tã!» 18 Huõngu fanju-na, diilonj wuõ donj tuõ nyiesin aa tuõ naar, terni-i hiere ijieni. Hiema gbuu sagalla baa fõngũõ. Diilonj unj hielaa nelbiliemba-i ma temma saa sagalla dede! 19 Manj sagalaaya dumaano-na, nebuõ manj banj biñ-yonj *Babilõni-i wuõ taalnu sõmma siei. U maacembabalamma saa karaanu Diilonjo-i, wuõ pigãanj-yo u jãyãmma-i. U ciõ-yo ñaa ba hãa moloño kombabalamma u nyõñ. Aa niliñja naña-i jãmalãbaa-ba-na hiere aa muonu. 20 Tãnni gbuo hiere baa dãmmañ-nuoraanjgunj diyaa hiema manj huõnga-i, molo saa suõ niñ curaa kusuõñ-nu. 21 Diilonj wuõ tuõ dãa baa tãmpõkãñkareinja u nanj nuõmba-i. Tãlle diei gbãa yu kilobaa komuõña hãi. Kunj gbuu silaa balanj cor dumaano-na, nuõmba ta ba tuora Diilonjo-i.

17

Babilõni dii ñaa saasorcienjo

1 Ku huonju-na, *dõrpõpuõrbiemba niehã manj waa baa cimmu niehã, unajo jo ji gbẽ-mi wuõ: «Jo mi ji pigãanj-ni kumanj ka haa saasorcienjo manj tienaana kanni hõlma-na. 2 Jãmatigibaa-ba-i hiema-na hiere ba gaala baa-yo, u guõlaaya nuõmba yunni-i cor baa u saasorsinni-i niliñja-na hiere.»

3 Unj waanj mafamma-i, *Diilonj-Yal die sire-miõ. Mi da dõrpõpuõrbilonj daa u kãa baa-mi hiõñ-nu. Miõ mi ne da cienjo naño tienaana biñwodãama naño-na, Diilonjo tuosinniñ-yireinja'i nyegãanj gbuo biñwuonj daayo-i hiere. U waa baa yunni niehã baa yienja cinciõluo. 4 Cienj daayo naa gbuu diyaa u fere baa kompaafanja nãnga, ka waa dãa kaanja. Sõne saa waa dei u nuonju-na baa u nienja-na a naara u niibilenni-i. Sõne-ciingga waa u nãnga-na, kaa naa yu baa kakarkuonj-bimbinni, baa saasor-bimbinni. 5 Yerre nande naa nyegõñj u yaadãmma-na. Di yunju naa fuo. Ku yaa daaku wuõ: «Babilõnibuõ yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuonjo manj cienj hiere miwaanjo-na u nyu yaa-i.»

6 Mi ne da cienj daayo nyuõñ Diilonj-baamba tãmma-i a ye cor kolmanj temma. Banj kuõ bamanj Yesu maama-na, u nyuõñ ba tãmma-i ye. Minj daa cienj daayo-i danj damma-i, kuõ ce-mi gberõ. 7 Dõrpõpuõrbilonj wuõ gbẽ-mi wuõ: «Baa yanj ku

† 16:13 Biñwobalño yaa biñwuonjo manj hila hũmma-na aa u põpuõrbilonjo yaa umanj hila hiema-na. Niñ sapitiri-i-na 13.

ce-ni gberε! Cieŋ daayo-i baa biŋwuoŋo maŋ tūyāa-yo, mi ka firre-bei pigāan-ni. ⁸ Niŋ daa biŋwuoŋo maŋ daayo-i baa yunni niehāi baa yiεŋa cinciueluo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, ŋga fiefie-i-na uu si dii, u kuu. Ŋga u ka sire hel fobabalaanġu-na. Duo hel, u ka kā baa u yaanġa ka kōsuoŋ u ferε. Nelbiliemba maŋ ba yireiŋa si dii cicēlmaŋ-seβε-i-na dii miwaanġo jīnamma-na, da ba ji da-yo, ku ka ce-ba gberε. Uu naa waa, fiefie-i-na, uu si dii, ŋga u ka bir jo.

⁹ «Terieŋ daaku-na fuo ŋ waa cēcēmuntieŋ nuo baa nelnurāŋ nuo. Biŋwuoŋo yunni niehāi pigāan tānni niehāi cieŋ daayoŋ tīenaana nimanġ nuo-i. Ni bi pigāan jāmatigibaa niehāi. ¹⁰ Jāmatigibaa niehāi-baanġ daaba-na, ba ndii cie ba bāanġu-i cor tī, aa u diei dii tuo ce u kūŋgu-i; niehāi-wuoŋo saa hi nyugūŋ yogo. Duo ji nyugūŋ, u sie co. ¹¹ Biŋwuoŋo maŋ naa waa aa u saa ji waa, u nuŋgu dii jāmatigibaa niehāi-baanġ daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce jāmatigi, ba ce jāmatigibaa niisiei. U ka kā baa u yaanġa ka kōsuoŋ u ferε.

¹² «Yieŋa cinciueluo maŋ niŋ daa-ya biŋwuoŋo-na daaya-i, jāmatigibaa-ba'i dumaanġo-na, ŋga ba saa doŋ ba bāanġu-i yogo. Ba ka hā-ba hūmelle-i ba ce ba bāanġu-i baa biŋwuoŋo-i ler diei yoŋ. ¹³ Nelma diei dii jāmatigibaa daaba hōmmu-na hiere; ma yaa daama: a ce ba fōŋgūo-i ta ba cāa biŋwuoŋo-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *Tūmbilonġo-na, ŋga Tūmbilonġ unġ yeŋ yuntaamba-i hiere ba Yuntieŋo, aa tiraa waa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi, u ka yar-ba. U baamba-i, unġ biε bamanġ, u yufellenġ hilaa bamanġ nuo-i, bamanġ haa ba nanġa-i yuo ba ka bi yar jāmatigibaa daaba-i.»

¹⁵ Dōrpōpuōrbilonġo tiraa gbē-mi wuo: «Niŋ daa kanni maŋ saasorcieŋ unġ tīenaana kusuoŋ-nu, ni pigāan nuamba'i dumaanġo-na, ni pigāan nileiŋa'i dumaanġo-na, ni pigāan nelmambaa-ba'i dumaanġo-na. ¹⁶ Niŋ daa yiεŋa cinciueluo maŋ daaya-i, mi waanġ-ma baa-ni mie jāmatigibaa-ba'i dumaanġo-na; bafamba-i baa biŋwuoŋo-i ba ka bigāan saasorcieŋo-i. Ba ka hūu u nagāŋ-niini-i aa firre-yuo yaŋ-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa dāamu. ¹⁷ Diilonġo yaa diyaa-ma ba hōmmu-na wuo ba ce-ma dumaanġo-na, kerε u taara-meī dumēi. Ba ka ce kuuduŋgu a ce ba fōŋgūo-i ta ba cāa biŋwuoŋo-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumēi ba cie Diilonġo unġ waanġ mamanġ hiere maŋ ka perieŋ ce yiingu maŋ nuo-i.

¹⁸ «Aa niŋ daa cieŋo maŋ daayo-i, u yaa *Babilōni-i, u yaa nebuo-i, u yaa jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere ba yuŋgu-na.»

18

Babilōni muonumma hii

¹ Ku huonġu-na, mi da *dōrpōpuōrbilonġo nanġo hilaa dōrō-i-na tuo hiire u jo. U waa nelbuo, u taa u caa ŋaa duolenġo, a ce hīema-i hiere da cerre. ² U piieye da gbagaga wuo:

«U muyaanu! Babilōnibuo muyaanu hiere.

Terieŋgu cie *jīna ba terieŋgu fiefie-i-na, ku cie jīna ba muncōmmu.

Huribabalaamba maŋ molo sa taara u da ba yufelle, ba kāa ka tīε kusuoŋ-nu'i.*

³ Nuamba-i nileiŋa-na hiere ba diyaa ba gboluonġu u saasorsībabalanni-na. Jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere ba gaala baa-yo aa u bisīnniŋ-hālmaanġu cie torgociraamba ce waamba hīema-na hiere.»

⁴ Ku huonġu-na, mi tiraa nu molo piieye dōrō-i-na wuo: «Mei baanġ namaa, siireŋ na hel *Babilōni huonġa-na, ni ma'i sī, na nunni ka waa u āmbabalma-na, aa kumanġ ka haa-yuo, da na tīena, ku ka bi haa-nei. ⁵ U āmbabalma haaya ma-naa fuo ka ta ma yiεya diilonġo-i. Ma diei-maama saa karaanu

* 18:2 Nieŋ Isayi seβε-i-na (Ésaïe) 13.19-22.

Diilonjo-i. ⁶ Uñ haa kumañ banamba-na, suuñ ku solaangu-i yuó. Uñ cie karaangu mañ baa nuamba-i, cieñ ku temma yuó na tir. Uñ háa nuamba-i kongbaaño mañ temma-i ba nyóñ, diyaañ mamañ bie yañ mafamma-i tir na há-yo. ⁷ Uñ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u bāangu-i dumaa baa gbeña-i, haañ muliema-i yuó dumei baa yaahuolo-i. Duó ce u tuó piye u huóñ-na wuó: «Mii dii ta mi ce mi bāangu-i ñaa jámatigi muó. Bikulcieñ muó sí, aa balaangu ceraa ku da-mi.» ⁸ Yinduóngu yon āmbabalma-i hiere ma ka cure-yuó: Jarma ka har-yuó, balaangu ka har-yuó, nyulmu ka bi har-yuó. Fuó fere-i dáamu ka caa-yo. Ku pigāañ wuó Diilonj-berru-i ponsaañ-duulu sí.»†

⁹ Jámatigibaa-ba-i hiema-na hiere bañ gaala baa-yo aa ce ba bāangu-i baa-yo, da ba ji da nyaasinni-i tugugu u yudóro-i-na, ba ka pāñ haa ba nammu-i ba yunniñ ta ba kaal. ¹⁰ Korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piye wuó:

«Gberε hayo-i temma-i daayo-i!

Babilóni nañ sūlj daama!

Nuó baa ñ fōngūó-i baa ñ bóbóima-i hiere ñ guólamma saa gbuu bonj bāangu.»‡

¹¹ Torgociraamba-i hiere hiema-na ba ka bi waa kuliñ-kaaluñ-nu wuó molo sie da sãa ba niisuorni-i. ¹² Sēne dii baa-ba, baa wargbe, baa niibilefafanni-i ni sinni-na hiere, baa kompafafammu-i mu sinni-na hiere, baa dēnni mañ hūóñ vāmmu, baa gbēñ-nyienñ-bimbinni-i ni sinni-na hiere, baa daafafanniñ-bimbinni-i ni sinni-na hiere, baa kóvėlluñ-bimbinni-i ni sinni-na hiere, baa kəlluñ-nobimba-i ba sinni-na hiere, baa táłēfēñ-a sinni-na hiere. ¹³ Bañ ceñ nantiilma-i baa fielu mañ, duu dii du sinni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusūnambaa-ba-i. Duvēño dii, namma dii, jūmmu dii, dīmma dii, niimba dii, túlmba dii, sūnaamba dii, wotorobaa-ba dii, kóraamba bi dii. § ¹⁴ Ba ka ta ba piye wuó: «Babilóni, niñ taa ñ kuye nimañ hiere ni taa nyaasinniñ, ñ bimbifafanni taa aa yañ-ni; ñ ceraa ñ tiraa da-ni.»

¹⁵ Torgociraamba mañ cie bñkūntaamba Babilóni-i-na, korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliñ-kaaluñ* ¹⁶ aa ta ba piye wuó:

«Gberε hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuó mañ taa u diyaa u fere baa kompafafammu-i mu sinni-na hiere, baa niibilefafanni-i ni sinni-na hiere, baa sēne-bimbinni-i ni sinni-na hiere.

¹⁷ Bimbifafañ daani biēnamma saa gbuu bonj bāangu.»

Bamañ taaraayan ba nuñ-juuru-i dāmmañ-nuoraangu-na: Baatonj-gbartaamba-i, hūncortaamba-i, baa bamañ cieñ maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasinni-i tugugu nelle yudóro-i-na, ba ka yiera da yargaa ¹⁸ ta ba fara ba ne aa ta ba piye da gbagaga wuó: «Nel daade bóbóima temma saa waa!» ¹⁹ Ba ka kūól hiema kūnna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunniñ ta ba kaal aa ta ba piye wuó:

«Gberε hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuó mañ cie baatontaamba ce waamba hiere baa u bisinniñ-hálmaangu-i, u biēnamma saa gbuu bonj bāangu.»†

²⁰ Dórtaan namaa, taa na nyε! Diilonj-baan namaa, taa na nyε! Yesu *pəpuərbien namaa, taa na nyε! *Diilopəpuərbien namaa, taa na bi nyε! Nebuó daa uñ cie karaangu mañ baa-na, Diilonjo pāa-yo baa kufangu sullu yaa-i.

† **18:8** Niēñ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 48.8-9. ‡ **18:10** Niēñ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17. § **18:13**

Niēñ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.12-13,22. * **18:15** Niēñ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.31,36.

† **18:19** Niēñ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.29-34.

²¹ Ku huonḡu-na, mi da *d̥orp̥op̥uorb̥ilon̥o nan̥o-i, f̥onḡũ waa-yu̯. U biyaa t̥amp̥ẽbu̯ nan̥o-i, uu dii ḡaa nam̥elle, a fara nan̥-yo dii-yo d̥amman̥-nuoraanḡu-na aa cira: «Babil̥oni, nu̯ baa ḡ b̥ob̥oima-i hiere, ba ka fara nanna-ni̯e dumand̥e'i nu̯-i, molo si̯e tiraa da ḡ yufelle. ²² F̥anaa si̯e ji waa ḡ huonḡa-na, koncomaraamba si̯e ji waa, tulahlultaamba si̯e ji waa, gbamaraamba si̯e ji waa, nag̃an̥-maacenciraamba si̯e ji waa. Molo c̥eraa u tiraa nu buon̥ d̥umma ḡ huonḡa-na. ²³ Fit̥in̥-cec̥erma ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa wan̥ c̥ej̃allen̥-maama ḡ huonḡa-na. Kuman̥ ci̯e ku gbuo-ni̯e dumaan̥o-na, ḡ torgociraamba ci̯e ba f̥ere ba temma si dii h̥i̯ema-na hiere, aa ḡ pi̯era nu̯amba-i ni̯eiḡa-na hiere baa ḡ is̥omma-i. ²⁴ A naara kufanḡu-i, ba ku̯ Diilop̥op̥uorb̥iamba-i baa Diilon̥-baamba-i nan̥ huonḡa yaa nu̯-i. Baḡ ku̯ baman̥ hiere h̥i̯ema-na, ḡ nunḡu dii ba kuliḡu-na.»

19

¹ Ku huonḡu-na, mi nu ḡaa nelp̥unḡu'i pi̯iyen̥ da gbagaga d̥or̥o-i-na wu̯:

«Yaan̥ i ti̯e jaal Diilon̥o-i!

Kon̥koro dii baa u yaa-i, b̥ob̥oima gb̃i̯e baa u yaa-i,
himma dii baa u yaa-i.

² U maacemma faa aa ma yaanḡa yaa dumaan̥o-na.

U g̃aan̥ baa saasorc̥enamp̃anto man̥ taa u celien̥ nu̯amba-i h̥i̯ema-na hiere baa
u kakarkuon̥o-i.

Un̥ ku̯ Diilon̥-c̃aar̃amba man̥,
Diilon̥o suu ku s̃olaanḡu-i yu̯.

³ Nebu̯ daayo d̃aamu sa ji d̃in̥ dede,
u nyaas̃inni sa ji yan̥ wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaan̥ i ti̯e jaal Diilon̥o-i!»

⁴ B̃incu̯amba komorre baa ba naa-baan̥ daaba-i, a naara bimu̯amba naa-
baan̥ daaba-i*, ba sire d̃ũna jaal Diilon̥o-i f̃onḡõtaan̥-teterre-na aa ta ba pi̯iye
wu̯:

«Ninson̥o! Yaan̥ i ti̯e jaal Diilon̥o-i!»

T̃umbilon̥o d̃or̃no ponsaanḡu-i

⁵ Mafamman̥ ci̯e, molo ni̯e pi̯iye f̃onḡõtaan̥-teterre yanḡa-na wu̯:

«Yaan̥ i ti̯e jaal Diilon̥o-i!

Namaa naman̥ c̃aan̥-yon̥, namaa naman̥ k̃aan̥-yon̥,
nelb̃omb̃omb̃aa namaan̥o-i, baa nyu̯nyu̯-baan̥ namaan̥o-i hiere,
taa na jaal Diilon̥o-i.»

⁶ Ku huonḡu-na, mi da ḡaa nelp̥unḡu'i pi̯iyen̥. Ba pi̯iyuo taa u du ḡaa
h̃uñjulaamma. Ku waa ḡaa diilon̥-naarma. Ba taa ba pi̯iye wu̯:

«Yaan̥ i ti̯e jaal Diilon̥o-i!

Itien̥o-i Diilon̥o-i Weimantien̥o yaa weima-i hiere ma yun̥-nu fi̯efi̯e-i.

⁷ Yaan̥ i yan̥ i h̃ommu f̃e i ti̯e nye

aa ti̯e gb̃eli̯en̥ Diilon̥o-i!

*T̃umbilon̥o d̃or̃no ponsaanḡu hii t̃i,

u d̃or̃no tigiin̥ u f̃ere t̃i.

⁸ Ba h̃aa d̃orcien̥o-i jonḡorfelen̥o u dii.

Baḡ nyi̯e-yo baa kompanḡa man̥, ka caa da muimui!»

Koman̥ daaka pig̃aan̥ Diilon̥-baamba maacenfamma yaa-i.

* **19:4** B̃incu̯an̥ daaba-i baa bimu̯an̥ daaba-i, ni̯en̥ 4.4,6.

9 *Dərpəpuərbilonjo gbē-mi wuə: «Nyegēn nel daama-i wuə: «Baŋ bīe bamaŋ *Tūmbilonjo källe-na, ba yunni dɔlaa.»» Aa tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma hilaa Diilo fuə fereŋ nuŋ-nu, huhurma sī meī.»

10 Mi dūuna u yaanga-na miē mi jaal-o, u gbē-mi wuə: «Baa ce dumaa! Muə baa nuəŋo-i baa bamaŋ wuəyaan Yesuŋ juə baa ninsoŋo maŋ u hūmelle-i, ii dii kuuduəŋgu yaa-i. Diilon-ċāarāaŋ miē hiere, unaa saa maar unəŋo. Diilonjo'i gbīe baa jaaluŋ daaku temma-i.»

Yesuŋ juə baa ninsoŋo maŋ, *Diilopəpuərbimaŋ waan mamaŋ hiere, ma hilaa u yaa nuə-i.

Berru wuyaa biŋwobalŋo-i

11 Ku huəŋgu-na, mi da dərə puurii. Uŋ puurii dumaaŋo-na, mi da naacolŋo naŋo nyugaaŋ sūmpilaŋ-na. Ba bī naacolŋo-i Nelviinjo, u yerre nande yaa Ninsontienjo. U suə germa aa u ce berru-i u ninsoŋo-na. 12 U yufieŋa taa a caa ŋaa dāamu, aa nyantuolbaa-ba waa bəi u yuŋgu-na. Yerre nande naa nyegēŋ yuə, da ma hel fuə-i-na molo sa suə di yuŋgu-i. 13 Joŋgoruo maŋ waa u nuəŋgu-na, uu naa gbuo baa tamma hiere. U yerre nande yaa waa wuə: Diilon-nelma. 14 Dərsorosibaa-ba cu u huəŋ-nu baa sūmpielmba aa naa dii bimbīpielni, dugaəŋgu saa waa ku diei nuə. 15 Jigəpəruəŋgu waa u nuŋgu-na, ku maama saa naa fa baa dəɔɔlma-i. U ka ce ku yaa-i a muo nuəmba-i nilieŋa-na hiere. U yaa ka waa ba yuŋ-nu baa kəlluŋ-būəle. U yaa ka bi kāmāal-ba ŋaa baŋ kāmāal *erēsē dumaa a hiel u hūmma-i, ku yaa ba ka suə Itienjo-i Diilonjo jāyāmma-i. 16 U sīnni nyegāaŋ u joŋgoruo-i-na baa u corre-na wuə: «Jāmatigi ba Jāmatigi, yuntaamba Yuntienjo.»

17 Ku huəŋgu-na, mi da *dərəpuərbilonjo naŋo yieraaya bāanyufelle-na. Wuə piiye da gbagaga baa dūnaamba-i baa kpaalbaa-ba-i dii fēnfēlle-na wuə: «Diilonjo cie källe, juəŋ na ji wuo niwuoni-i. 18 Juəŋ na ji wuo jāmatigi ba kūəma-i baa sorosi ba maama-i, baa ba yuntaamba bi maama-i. Juəŋ na ji wuo sūnaamba-i baa ba taamba kūəma-i. Nelbiliemba-i hiere ba kūəma dii: Kəraamba-i baa nebimba-i, ba kūəma dii; nelbōmbōmbaa-ba-i baa nyuənyuəbaamba maama bi dii, juəŋ na ji wuo.»

19 Ku huəŋgu-na, mi da biŋwobalŋo-i baa jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere ba tigiŋ baa ba sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sūmpilantienjo-i baa u bi sorosibaa-ba-i. 20 Sūmpilantien wuə bel biŋwobalŋo-i baa u pəpuərbilonjo-i†. Pəpuərbilonjo faŋo yaa taa u ce gbere-weima-i u cu nuəmba yammu-i ba ta ba cu biŋwobalŋo huəŋ-nu. Bamaŋ naa haa biŋwobalŋo dānyuə-i ba fereŋ nuə aa ta ba dūuna u karkuuyo‡ yaanga-na, u cie gbere-weima famma yaa a pira-bei. Sūmpilantien uŋ bilaa-ba, wuə dii-ba cicēlma dāŋgbəguəŋgu naŋ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāəŋgu-i. 21 Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigəpəruəŋgu maŋ waa u nuŋgu-na. Dūnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba bāəŋgu-i.

20

Bien nuəsiba ndii yuntesīnni-i

1 Ku huəŋgu-na, miē mi ne da *dərəpuərbilonjo naŋo hiire u jo. Fobabalaəŋgu diele waa u naŋga-na baa jəlgəbuə naŋo. 2 Uŋ juə ji hi, u bel jīebīncəiŋo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāarāŋo. U bilaa-yo vaa-yo baa jəlgə-i u duə ce bien nuəsiba ndii. 3 Uŋ vaa-yo dumaaŋo-na, u se-yo dii-yo fobabalaəŋgu-na aa gbonu-kuə baa diele-i aa tielaa-kuə wuə u baa gbāa hel

† 19:20 Biŋwobalŋo yaa biŋwuəŋo maŋ hilaa hūmma-na aa u pəpuərbilonjo yaa uman hilaa hīema-na. Nieŋ sapitiri 13 baa 16.13. ‡ 19:20 Karkuuyo: Nieŋ 14.9 baa naaruə-i-na cicaara-i-na.

ka pira moloŋo bien daaya hɔlma-na. Bien daaya da a cor, ba ka suɔ hiel-o nanna u da yinni cɛllɛ.

⁴ Kufanġu huonġu-na, mi da fɔŋgɔtaan-titiɛŋa. Baman waa tɛna-yei ba hāa-ba fɔŋgũ-i ba ta ba ġer. Aa ban kuɔ baman wuɔ ba cuu Yesu ninsoŋo huon-nu, ban kuɔ baman Diilon-nelma maama-na, miɛ bi da bafamba yalɛiŋa-i. Kufanġu taamba saa ta ba dūuna biŋwobalŋo yaanġa-na baa u karkuuyo* bi yaanġa-na. Ba saa naa bi haa u dānyuɔ-i ba fɛrɛŋ nuɔ. Kuŋ cie dumaanŋo-na, baa sire kuon-nelle-na a jo ji tɛna fɔŋgũ-i-na baa *Kirsa-i da ba ce bien nuɔsiba ndii. ⁵ Kuomba sirediɛlamma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bien daaya ka tɛ aa ba suɔ sire. ⁶ Baman ka sire sirediɛlamma-na, ba yunni dɔlaa! Ban yeŋ Diilon-baamba, hāalɪŋ-kuliŋgu yufelle bei. Ba ka ce *Diilojigāntaamba baa *Kirsa jigāntaamba aa ba ka tɛna fɔŋgũ-i-na baa Kirsa-i bien nuɔsiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitāni-i

⁷ Bien nuɔsiba ndii-waan daaya da a cor, ba ka hiel *Sitāni-i u kaso-i-na. ⁸ Duɔ hel, u ka wuɔra biŋ nilɛiŋa-na hiere a tāal Gɔgi-i baa Magɔgi-i†. Ba bi nelbiliemba yaa dumaanŋo-na. U ka wuɔra gbura-bei wuɔ ba ji ce berru baa Diilonŋo-i. Ba ka hel ŋaa nyɛiŋo. ⁹ Ba hilaa terni-na hiere a jo ji dii Diilon-baamba terienġu-i huonġa, Diilon uŋ kuyeŋ nelle man maama-i, ba juɔ ji dii-de huonġa. Ŋga dāamu hilaa dɔrɔ-i-na a jo ji kukul-ba hiere. ¹⁰ Sitāni man taa u tāal-ba, ba bilaa ufanŋo-i dii-yo dāŋgbɔguonġu-na u kã ka yuɔ biŋwobalŋo-i baa u pɔpuɔrbilonŋo-i‡. Ba ka ce sūlma-i terienġu-na bāanġu-i baa isuonġu-i ba sa ji hel-mɛi dede.

Diilon uŋ ka ġer dumaa

¹¹ Ku huonġu-na, mi da fɔŋgɔtaan-tetembuɔ nanŋo-i, u waa uupilanŋo; baa u Tienŋo-i u dɔrɔ. Dɔrɔ-i baa hiɛma-i ni gbar halan kutienŋo caanġu-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huonġu-na, mi da nelbōmbōmbaa-ba man kuu baa nyuonnyuɔ-baamba-i hiere, ba yieraaya fɔŋgɔtaan-teterre yaanġa-na, aa da seɛbaa-ba namba puurii, aa bi da cicɛlman-wuonŋo puurii. Baa ġer kuon daaba-i hiere ba āndaanġu-i a saanu baa ban cie kuman hiɛma-na, a saanu baa manan nyegāan seɛbaa daaba-na. ¹³ Hūmman wuyaa nuamba man hiere, maa jo baa-ba. Kuliŋgu-i baa kuon-nellen wuyaa baman hiere, niɛ jo baa-ba. Baa ġer ba āndaanġu-i hiere a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Ban juɔ ġer-ba tɛ, baa se kuliŋgu-i baa kuon-nelle-i dii-ni dāŋgbɔguonġu-na. Hāalɪŋ-kuliŋgu yaa dāŋgbɔguon daaku-i. ¹⁵ Baman yireiŋa-i saa waa cicɛlman-seɛ-i-na hiere baa bi se bafamba-i dii-ba dāŋgbɔguonġu-na.

21

Dɔrfelɛŋo baa hiɛfɛlemma

¹ Ku huonġu-na, mi da dɔrfelɛŋo baa hiɛfɛlemma*. Niman waa diɛlũ-i-na ni gbuyaa. Dāmmaŋ-nuoraanġu saa waa. ² Aa da Diilonŋo nelle hilaa dɔrɔ-i-na ta di hiire di jo. Yerusalemufelɛŋo yaa juon dumaanŋo-na. U maama saa fa baa fafaanġu-i. U gbuu migāan u fɛrɛ ŋaa sɪnĵārāŋ uŋ diiyan u fɛrɛ dumaa duɔ ka puona baa u dɔrŋo-i. ³ Miɛ nu molo piye da gbagaga fɔŋgɔtaan-teterre-na wuɔ: «Diilon-muntienammu dii nelbiliemba hɔlma-na fiɛfiɛ-i-na! U ka tɛna baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuɔ fɛrɛ yaa ka waa baa-ba, u'i ka waa ba Diilonŋo-i.† ⁴ U

* **20:4** Karkuuyo: Niɛŋ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na. † **20:8** Gɔgi-i baa Magɔgi-i: Ba bi Diilon-bigāarāamba yaa dumaanŋo-na bande-i-na. Niɛŋ Esekɛl seɛ-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. ‡ **20:10** Biŋwobalŋo-i baa u pɔpuɔrbilonŋo-i, ne-ku 19.20 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. * **21:1** Dɔrfelɛŋo baa hiɛfɛlemma: Niɛŋ Isayi seɛ-i-na (Ésaïe) 65.17. † **21:3** Niɛŋ Esekɛl seɛ-i-na (Ézéchiel) 37.27.

ka hur ba nyinyɔlma-i hiere. Kuliingu sie tiraa waa, balaangu sie tiraa waa, kaalungu sie tiraa waa, muliema sie tiraa waa. Ancɔlɔmma gbuyaa hiere.‡»

⁵ Kufangu huongu-na, umañ tienaana fɔngɔtaan-teterre-na u cira: «Fiefiɛ-i-na, mi bir bimbinni-i hiere niifelenni.» Aa gbɛ-mi wuɔ: «Nel daama-i hiere ninsoŋo, nyegɛŋ-ma ŋ jina. Huhurma si dii-mɛi.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fiefiɛ-i-na, mi cie mi maacemma-i tɪ! Muɔmɛi yaanga-i, muɔmɛi huongu-i; muɔmɛi mundommu-i, muɔmɛi mumbálmui-i. § Hũŋkuɔsɪŋ da ni bel umañ, mi ka hã-yo cicɛlman-hũnfoelen-hũmma-i gbãngbãŋ u nyɔŋ.*

⁷ Da ku saa yar umañ, mi ka pã-yo pãŋ daama yaa-i. Mi ka waa u Diilon muɔ aa u waa mi bɛpolŋo. ⁸ Aa kortaamba-i baa bamaŋ naana mi hũmelle-i, baa pɔpɔraamba-i, baa nelkuraamba-i, baa bamaŋ cieŋ bɪŋwosinni-i, baa isuɔtaamba-i, baa cufɛbuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i dãngbɔguɔŋgu nan temma-na, ku maama saa fa baa hũlãŋgu-i. Hãaliŋ-kuliingu yaa ka waa kufangu-i.»

Yerusalemufelɛŋo

⁹ *Dɔrpɔpuɔrbiemba niehã-i-baamba maŋ naa bella cimmu niehã-i-muumu-i baa ãmbalperiema-i mu hɔmmu-na, unãŋo jo ji gbɛ-mi wuɔ: «Jo mi ji pigãan-ni sɪnjãrãŋo-i, jo ŋ ji da *Tũmbilonɔ dɔrŋo-i.»

¹⁰ *Diilon-Yal die sire-miɛ. Mi da dɔrpɔpuɔrbilonɔ kãa baa-mi tãnujaataama naŋo dɔrɔ-i-na ka pigãan-mi Diilonɔ nelle-i, ka pigãan-mi Yerusalemu maŋ hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. ¹¹ Diilonɔ naa ce u tuɔ caa da kpoikpoi ŋaa fuɔ uŋ caa dumaa. U taa u caa ŋaa jape-tãmpɛlle, da muimui ŋaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama naŋo naa dii-yo huongã, baa dumieŋa cɪncieluo a hãi, baa dɔrpɔpuɔrbiemba cɪncieluo ba bi hãi ba ta ba niya dumieŋ daaya-i. Baa naa nyegɛŋ *Isirahel dũnni cɪncieluo ni hãi niini yireiŋa-i dumieŋa yammu-na, dũngu dũngu baa ku dumelle. ¹³ Dumieŋa sa-a-siei waa koko yammu naa-i-na hiere: a siei bãpagũŋgu-na, a siei bãsuuruŋgu-na, a siei dɔryaŋga-na, a bi siei cicaaryaŋga-na. † ¹⁴ Baa naa jina koko daayo tuole-i baa tãmpɛŋ cɪncieluo a hãi. Baa naa bi nyegɛŋ Tũmbilonɔ *pɔpuɔrbien cɪncieluo ba hãi baamba yireiŋa-i tãmpɛŋ daaya-na.

¹⁵ Kuufingu waa baa dɔrpɔpuɔrbilonɔ maŋ taa u piiye baa-mi. Ku waa sɛnɛ-gboruɔŋgu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumieŋ-yammu-i baa koko fuɔ fɛrɛ-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa pɔgɔnni naa, di pɔpɔrma taa ma saa baa di kpoikpomumma-i. Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ fi-de hiere baa u gboruɔŋgu-i a da yiŋgu diei yuu sitadibaa‡ neifien-niediei; ku saa baa kilobaa neifelle nuɔsũɔ. Di pɔpɔrma-i baa di kpoikpomumma waa kuuduɔŋgu, halle baa di jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wuɔ fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilien mie nakɔrni§ komuɔŋ-niehãi baa ni naa; ku saa baa mɛtiribaa komuɔŋa siei baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko daayo naa ma baa jape-tãmpɛlle, aa nelle fande fɛrɛ-i di ma baa sɛnɛ kerre. Sɛnɛ daayo taa u ne u tãnu ŋaa kamoeele. ¹⁹ Tãmpɛfɛfɛiŋa-i a sɪnni-na hiere a yaa naa ce tuɔlnu koko tuole-i:

Diɛlã-diele-i jape-tãmpɛlle,
hãaliŋ-diele-i safir-tãmpɛlle,
sieiŋ-diele-i agate-tãmpɛlle,
naaliŋ-diele-i emerodi-tãmpɛlle,

‡ **21:4** Niŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25.8; 35.10; 65.19. § **21:6** Niŋ 1.8. * **21:6** Niŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 55.1. † **21:13** Niŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 48.30-35. ‡ **21:16** Sitadibaa: Gireki ba niifinni-i. Sitadi diei yuu mɛtiribaa nuɔsũɔ. Terienŋu fanŋu-na, sitadibaa neifien-niediei yuu kilobaa neifelle nuɔsũɔ temma. § **21:17** Nakɔrni: Yiinataamba taa ba fi baa ba nakɔrni-i, a ce dumaŋo-na ba kuufingu-i ba bi-ku nakɔruɔŋgu. Nakɔruɔŋgu diei saa baa mɛtiri boluɔŋ temma.

20 diilonḡ-diele-i onike-tāmpēlle,
 niediei-diele-i sarduoni-tāmpēlle,
 niehāi-diele-i kirsoliti-tāmpēlle,
 niisiei-diele-i beril-tāmpēlle,
 nennaa-diele-i topasi-tāmpēlle,
 cīnciel-diele-i kirsopasi-tāmpēlle,
 cīncieluo baa dīelā-diele-i turkuosi-tāmpēlle
 aa cīncieluo baa hāalinḡ-diele-i ametisi-tāmpēlle.

21 Baa naa sisinḡ dumienḡa cīncieluo baa a hāi-waanḡ daaya dūnfenni-i baa niibilenninḡ-tāmpienḡa. Dūnfienḡu diei tāmpēfifille diei. Baa naa ce sēne-kerre a haa ponsanatigerre-na hiere. U taa u ne u tānu ḡaa kamoole.*

22 Diilonḡ-dūnḡu saa waa nel daade-na. Itienḡo-i Diilonḡo-i Weimantienḡo-i, baa *Tūmbilonḡo-i, banḡ yenḡ ba fere, yunḡu si dii Diilonḡ-dūnḡu waama-na. 23 Diilonḡ unḡ cie di ta di caa kpoikpoi dumaanḡo-na, bāanḡ-maama saa waa bei, ceinḡ-maama saa bi waa bei. Tūmbilonḡo yaa waa ba fitnuo-i. 24 Nuomba-i nilienḡa-na hiere, ba ka ta ba ce ba bāanḡu-i nel daade cecerma-na. Jāmatigibaa-ba-i hīema-na hiere, ba ka jo baa ba nagān-niini-i kusuonḡ-nu'i. 25 Ba sa suō isuonḡu nel daade-na, a ce dumaanḡo-na di dumienḡa yammu sa binḡ da. 26 Ba ka jo baa nilienḡa-i hiere a bimbifafanni-i baa a daluo-i kusuonḡ-nu'i. 27 Nḡa binḡkūbabalaanḡu sie gbāa suur-die, pōpōraamba sie gbāa suur, coikartaamba sie bi gbāa suur. Banḡ nyegāanḡ bamanḡ yierenḡa-i Tūmbilonḡo cicēlmanḡ-sebe-i-na, ba yaa ka suur yonḡ.†

22

1 *Dōrpōpuōrbilonḡ wuo pigāanḡ-mi cicēlmanḡ-nuoraanḡu-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekilekile. Ku taa ku būnḡ ku hel Diilonḡo-i baa Tūmbilonḡo-i ba teterre yaa nuo-i* 2 ku suur nellenḡ-huonḡa-na. Cicēlmanḡ-tibiinḡu waa nuoraanḡ daaku kōtōnni hāi-i-na hiere. Ku taa ku manḡ cīncieluo i hāi benduole-na; ceinḡo ceinḡo ku manḡ. Ba taa ba ce perru baa ku fielu-i nilienḡa-na hiere. 3 Diilonḡ unḡ haa u nubabalaanḡu-i kumanḡ nuo-i, ku sie gbāa da nel daade-na.

Diilonḡo-i baa Tūmbilonḡo-i ba teterre ka waa nellenḡ-huonḡa-na. Diilonḡo cāarāamba ka ta ba jo ba jaal-o die. 4 Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyegēnḡ ba yaadāmma-na. 5 Itienḡo-i Diilonḡo ka ce terienḡu-i cerre hā-ba. A ce dumaanḡo-na ba sie tiraa ta ba suō isuonḡu nel daade-na; fitinḡ-maama sie tiraa waa-bei, bāanḡ-maama sie bi tiraa waa-bei. Ba ka tīe fōnḡūo-i-na gbula, ba sa ji kā terienḡu.

Yesu jomma piyaa

6 Ku huonḡu-na, *dōrpōpuōrbilonḡo gbē-mi wuo: «Nel daama-i hiere ninsonḡo, huhurma si dii-mei. Itienḡo-i Diilonḡo manḡ diyaanḡ nelma-i u *pōpōpōbiemba nunni-na, u puōraa u dōrpōpuōrbilonḡo duō ji tūnu u cāarāamba-i mamanḡ ka ce yibienḡ daaya-na.»

7 Yesu waanḡ-ma wuo: «Nienḡ, mi ka jo yibienḡ daaya-na! Bamanḡ bilaa nelma manḡ nyegāanḡ sebe daayo-na nammu hāi, kutaamba yunni dōlaa.»

8 Nel daama-i hiere, muō Nsāa mi daa-ma nuō, aa tiraa nu-ma baa mi tūnni-i. Minḡ daa-ma dumaanḡo-na, dōrpōpuōrbilonḡo manḡ pigāanḡ-mi baa-ma, mi dūuna u yaanḡa-na da mi jaal-o. 9 U gbē-mi wuo: «Baa ce dumaa! Muō baa nuonḡo-i hiere Diilonḡ-cāarāanḡ mie. Ii dii kuuduonḡu yaa baa ḡ natobimba-i *Diilopōpōbiemba-i, baa bamanḡ bilaa sebe daayo nelma-i nammu hāi hiere; unaa saa maar unanḡo. Diilonḡo'i gbīe baa jaalunḡ daaku temma-i!»

* 21:21 Nienḡ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 54.11-12. † 21:27 Nienḡ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 60.3-5,11,19-20; 52.1 baa Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 44.9. * 22:1 Cicēlmanḡ-nuoraanḡu: Nienḡ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8.

¹⁰ Aa naa cira: «Nel daama cemman-huõngu hii tí, a ce dumaãño-na baa fuo maman nyegãan sebe daayo-na. ¹¹ Baman ciẽ kuubabalaangu-i, ba cor baa ba kuubabalaangu cemman-i. Baman guõlaaya ba fere, ba cor ba ta ba guõla ba fere ba kã. Baman ciẽ anfafamma-i, ba faya ba fere baa ma cemman-i. Baman biyaa Diilon-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilonõ huõnga-i.»

¹² Yesu waan-ma wuo: «*Niẽ, mi ka jo yibien daaya-na! Aa da miẽ mi jo, mi ka bel bĩkũngu mi nan-na ji pã neliẽno neliẽno baa u maacemma sullu-i.*†

¹³ Muõmei yaanga-i muõmei huõngu-i, muõmei ðielũõ muõmei tuogbuole-i, muõmei mundommu-i muõmei mumbãlmu-i.‡» ¹⁴ Baman saaraan ba jongorbaa-ba-i ba yunni dõlaa. Ba ka da wuo cicẽlman-tibiĩngu biena-i aa da munsuurmu Yerusalemufelẽno-na. ¹⁵ Nga pãpãraamba-i, baa isuõtaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cufẽbuoltaamba-i, baa coiman muyaanu baman yunni-i hiere ba siẽ da munsuurmu.

¹⁶ «Muõ Yesu, muõmei puõraa mi ðãrpõpuõrbilõno-i baa nel daama-i u duõ ji wan-ma pigãan Diilon-dũn-baan namaãno-i hiere. Muõmei *Davidi hãayẽlõ muõno-i. Muõmei cuomõele-i§.»

¹⁷ *Diilon-Yalle-i baa Tũmbilõno ðãrno-i* ba cira: «Jo!»

Uman duõ bi nu-ma, u gbĩẽ u cira: «Jo!»

Hũnkũõsĩn da ni bel uman, kutienõ jo. Uman duõ tuõ taara cicẽlman-hũmma-i, u jo u ka da-ma gbãngbãn.

Andaperienõ

¹⁸ Muõ Nsã, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma man waan sebe daayo-na, nuõni man da ñ nu-ma aa dii kunangu meĩ naara, ãmbalma man maama-i waan sebe huõnga-na, Diilonõ ka naara-meĩ ñ mulĩema-na.

¹⁹ Uman duõ bi hiel kunangu nel daama-na, Diilonõ ka hiel kutienõ nunõgu-i bĩmbĩfafanni man maama-i waan sebe daayo-na: U siẽ da wuo cicẽlman-tibiĩngu biena-i, u siẽ bi da suur Diilonõ nelle-na.

²⁰ Ninsowaranõ yaa waan daama-i baa-mi hiere, u gbaraa-ma wuo: «Mi ka jo yibien daaya-na ninõno.»

Yesu, Itienõ nuõ, jo! Mi taara ku yaa-i.

²¹ Itienõ-i Yesu u kãyã-nei hiere.

† **22:12** Niẽ Gbelĩeman-nalãangu-na (Psaume) 28.4 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. ‡ **22:13** Niẽ 1.8. § **22:16** Niẽ 2.28; 5.5. * **22:17** *Tũmbilõno ðãrno yaa Diilon-dũn-baamba-i. Niẽ 19.5-10.